

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH A ARCHIVNÍHO STUDIA

„Mám je ty Plzeňáky přece jen nakonec rád“

Fridolín Macháček

plzeňský historik, archivář, muzejník a kulturní pracovník

Obrazy života a přátelství v zrcadle korespondence
s Václavem Vojtíškem

Rigorózní práce

Autor práce: Mgr. Jitka Janečková

Konzultant práce: Prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.

Termín odevzdání: únor 2011

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem rigorózní práci zpracovala samostatně a výhradně na základě citovaných pramenů a literatury.

Datum:

Podpis:

Poděkování: Děkuji touto cestou konzultantovi mé rigorózní práce panu prof. PhDr. Ivanu Hlaváčkovi CSc. za odborné vedení a inspirativní podněty. Mé díky patří také PhDr. ing. Ivanu Martinovskému, emeritnímu městskému archiváři v Plzni, nejen za praktické rady při korekturách edice vzájemné korespondence, ale též za četné připomínky k tématu práce. Velké díky patří i mnohým kolegyním a kolegům z různých archivů, kteří přispívali ke zdaru této práce ochotným zodpovídáním mých četných badatelských dotazů. Za spolupráci a zapůjčení části písemné pozůstalosti patří poděkování Ing. Jiřímu Povolnému ze Zlína, vnukovi Fridolína Macháčka. V neposlední řadě velké díky patří mým nejbližším za podporu a rodinné zázemí.

Obsah

Úvod	1
I. Zhodnocení pramenů a literatury	2
II. Mládí a studentská léta	4
Léta učňovská Fridolína Macháčka	4
První archivní štace – Rakovník	10
Dokončení Macháckových studií	13
Léta učňovská Václava Vojtíška	15
III. První léta praxe a doteky války I.	19
Macháček nastupuje v Plzni	19
Počátky muzejní a archivní práce	21
Studijní cesta po Německu a pokračování muzejní a archivní práce	27
Strasti a slasti plzeňského městského archiváře	38
Vojtíškovy strasti a slasti v pražském městském archivu	45
Doteky „velké“ války	75
IV. Črty ze soukromého života	83
Macháček „daroušem zamilovaným“	83
Macháčkova mladá rodinka	86
Vojtíškovy soukromé radosti a starosti	94
V. Vzájemná spolupráce a publikační činnost	97
Pokusy o modernizaci plzeňského městského znaku	99
Polemiky okolo vedení pamětní knihy města Plzně	106
Převzetí starých pozemkových knih do archivní péče	118
Studium plzeňských městských knih aneb Žižkovy oslavy v Plzni	124
Archivní inspektor Vojtíšek a konzervátor Macháček	133
Založení Archivu města Ostravy	134
Působení archivního inspektora Vojtíška	140

Působení konzervátora památek Macháčka	150
VI. Doteky války II. a věznění za okupace	162
VII. Poválečná léta	176
Rozdílné Vojtíškovy a Macháčkovy cesty v letech poválečných	180
Macháčkovy nedokončené dějiny Plzně	185
Epilog Macháčkova a Vojtíškova života	188
Summary aneb závěrečné shrnutí	198
Seznam použitých zkratk	199
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	201
Seznam archivních pramenů	204
Seznam obrazových příloh	205
<u>Příloha č. 1 – Tabulka</u>	
Subvence MŠANO vybraným městským archivům v letech 1921–1936	209
<u>Příloha č. 2 – Edice korespondence</u>	
Ediční úvod	210
Edice	218
Rejstříky	
– osobní	767
– místní	774
– věcný	779
<u>Příloha č. 3 – Obrazové přílohy</u>	
– Fridolín Macháček	784
– Václav Vojtíšek	801
– Ukázky ze vzájemné korespondence	817

Úvod

*„Vzpomínám-li na Fridolína Macháčka,
potvrzuje se mi stará pravda, že přátelství
spojující lidi znamená hodnoty, které se
hluboko ukládají v myslích a srdcích
a nikdy se neztrácejí.“*

Václav Vojtíšek¹

Cílem mé rigorózní práce bylo podrobněji osvětlit dlouholetý a obecně známý přátelský vztah dvou významných osobností českého archivnictví: PhDr. Fridolína Macháčka, třetího městského archiváře a tajemníka městského historického muzea v Plzni a prof. PhDr. Václava Vojtíška, DrSc., pátého archiváře hlavního města Prahy, akademika a profesora pomocných věd historických. Jejich význam daleko přesáhl hranice jejich působení a oba se svým dílem nesmazatelně zapsali nejen do dějin českého archivnictví, ale také zasáhli do pomocných věd historických. Jak se jejich vztah rodil, upevňoval a přetrval všechny životní peripetie, může být nyní poodhaleno díky dochované korespondenci, uložené v Archivu města Plzně a v Archivu hlavního města Prahy.² Odborná práce obou pisatelů publikovaná tiskem se odráží velmi intenzivně v jejich korespondenci, pisatelé společně řešili také otázky širšího kontextu, např. týkající se stavu českých archivů, ale také archivnictví v obecné rovině (u Vojtíška zájem logicky vyplýval z jeho úřední činnosti státního archivního inspektora pro Čechy, kterou vykonával v letech 1924–1941, či z členství v archivní radě při MŠANO od roku 1945; u Macháčka zase z titulu konzervátora památek od roku 1919).

S napětím jsem četla dopisy, pohledy i krátké zprávy na korespondenčních lístcích, první i více než sto let staré, díky kterým se mi otevíral pohled do minulého století, a skrze které ke mně oba protagonisté promlouvali a rozkrývali tím mozaiku

¹ Václav VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkově, MZK 7, 1970, s. 378.

² AMP, f. Fridolín MACHÁČEK (1797) 1884-1954 (1960), 50 kart., 5,50 bm (viz inventář PhDr. Hany DOBRÉ, PhDr. Fridolín Macháček (1797) 1884–1954 (1960), Plzeň 1994, 115 s.); AHMP, f. Václav VOJTÍŠEK (1863) 1883-1974, 220 kart., 27,23 bm (viz inventář Jana FLODRA, Osobní fond univ. prof. dr. Václava Vojtíška (1863) 1883-1974, Praha 1981, 93 s.).

svého každodenního života od mládí až po „zralý věk“. Mým přáním je, aby tato práce byla připomínkou jejich života a odkazu v době, kdy jsme si připomněli 140 let existence městského archivu v Plzni.³

I. Zhodnocení pramenů a literatury

Hlavní pramenný materiál, Macháčkova a Vojtíšková korespondence, jak už bylo úvodem naznačeno, se dochovala v jejich domovských archivech. Při své práci jsem mohla využít bohatý osobní fond F. Macháčka, který byl doplněn kopiemi Macháčkových dopisů z Vojtíškovy pozůstalosti, opatřených počátkem osmdesátých let 20. století PhDr. Miloslavem Bělohlávkem.⁴ Jako Macháčkův oddaný nástupce ve vedení městského archivu vytušil význam těchto pramenů pro poznání vývoje archivnictví a historické práce u nás, navázal na odkaz svého předchůdce, plánoval jejich hlubší studium a snad i jejich ediční zpřístupnění. Kromě dílčích příspěvků své plány však již nerealizoval.⁵

Osobní korespondence jako historický pramen je přímo předurčena pro rekonstrukci života a myšlení pisatelů. Stává se základním stavebním kamenem – historickým pramenem pro mikrohistorii či dějiny každodennosti. Vždyť právě ona konkrétně zrcadlí různé stránky dobového života a jeho ovzduší, neboť

³ Oficiální existenci městského archivu jako instituce při Městském historickém muzeu v Plzni počítáme od jeho založení koncem roku 1878 (archiv byl jeho součástí až do roku 1948). Počátky novodobé péče o archiválii lze však položit již ke 4. červnu 1869, kdy byl jmenován prvním městským archivářem Martin Hruška. Viz F. MACHÁČEK–Miroslav DUFEK, Plzeňský kraj. Vlastivěda západních Čech. Plzeň 1941, s. 95-96; Ivan MARTINOVSKÝ a kol., Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost. Praha 2004, s. 137.

⁴ AMP, F. Macháček, i. č. 506, karton LP 1633, korespondence přijatá od V. Vojtíška, 1906-1953 (88 dopisů, 32 pohlednic, 29 korespondenčních lístků a několik jednotlivin); tamtéž, i. č. 535, karton LP 1634, korespondence odeslaná V. Vojtíškovi, 1905-1953, kopie (171 dopisů, 86 pohlednic, 103 korespondenčních lístků a další jednotliviny). Podle dochovaného reverzu AMP čj. arch-630/81 byl archivní materiál z AHMP vypůjčen 30. 3. 1981. Na deskách složky originálů Macháčkových dopisů z AHMP je dochována poznámka „Zápůjčka z Plzně vrácená“ a uvnitř vložený lístek psaný rukopisem H. Dobré: „Pro dr. Bělohlávka (pozůst[alost] akad[emika] V. Vojtíška) z Archivu hl. m. Prahy“.

⁵ Viz Miloslav BĚLOHLÁVEK, Fridolín Macháček a česká vlastivěda, Acta regionalia 1966-1967, Praha 1966-1967.

bezprostředně reaguje na to, co pisatele zaujalo nebo k čemu se chtěl vyjádřit. S nadsázkou lze vzájemnou korespondenci označit za písmem zachycený rozhovor.⁶

Jedinečná je též díky schopnosti ukázat pisatelovy niterné vztahy k lidem. Také způsob vyjadřování bývá intimnější i otevřenější než u projevů „oficiálních“, určených ke zveřejnění. Právě pro upřímnost a otevřenost, zejména pak pro autenticitu stanovisek pisatele, i když nelze zcela vyloučit určitý stupeň autostylizace (zvláště u osob společensky a politicky exponovaných), lze konstatovat, že se jedná o pramen výrazně subjektivní povahy, který vyžaduje citlivou historickou kritiku.

I přes uvedená úskalí je pro přímou výpověď o době a nejintimnějších myšlenkách pisatelů vhodná jako hlavní pramen pro poznání a pochopení jejich životního odkazu jako celku. Osobní korespondence se právě proto stává častým předmětem edičního zpřístupnění. Badatelské zkoumání na základě této korespondence a dalších dochovaných archivních pramenů, o které se chci v této práci pokusit, může jako mikroanalýza přispět shromážděním údajů o vlastních lidských osudech nejen k prozkoumání jejich života a díla, ale také k osvětlení dobového společenského prostředí.

Může být také příspěvkem k dějinám archivnictví a PVH, do kterého oba protagonisté nepřehlédnutelně zasáhli. Život a dílo Fridolína Macháčka nabývá také nových dosud neznámých (lidských) rozměrů právě díky seznámení se s jeho osobou skrze vzájemnou korespondenci s Václavem Vojtíškem a naopak. Jak se Macháčkovu a Vojtíškovu vědecké dílo v této korespondenci odrazilo, je možné sledovat díky výběrové edici vzájemné korespondence z let 1905–1954, připojené k této práci. Je to jedinečná příležitost nechat prameny, ať samy promluví a čtenář má možnost získat vlastní názor, neovlivněný autorčiným subjektivním pohledem.

⁶ K definici osobní korespondence jako historického pramene obecně srov. Miroslav HROCH a kol., Úvod do studia dějepisu. Praha 1985, s. 155-156; dále Beatrix BASTL, Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe, in Josef PAUSER–Martin SCHEUTZ–Thomas WINKELBAUER (Hg.), Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert), MIOG Erg.–Bd. 44, Vídeň–Mnichov 2004, s. 801–812; Thomas WALLNIG, Gelehrtenkorrespondenzen und Gelehrtenbriefe, tamtéž, s. 813–827; ze starší literatury např. Wilhelm BAUER, Einführung in das Studium der Geschichte, Tübingen 1928, s. 299–302 (Briefe).

Podotýkám, že celá osobní pozůstalost je svědectvím o podivuhodném Macháčkově životě a díle, a dochovaná korespondence s přítelem Vojtíškem je jejím největším uceleným souborem a vzájemná kombinace dostupných pramenů osobní a úřední povahy umožňuje doplnit „bílá místa“. Snažila jsem se přitom plně využít zkušeností z archivní praxe a nelze na tomto místě nevzpomenout nezištnou pomoc mnoha kolegyně a kolegů z jiných archivů. Ikonografické prameny pak celý obraz dokreslují, proto jsem bohatě využila veškeré dochované soubory rodinných a osobních fotografií a přitom zjistila, že i vlastní korespondence může skýtat pravé poklady.⁷

Při tomto obecném zhodnocení použitých pramenů, jejichž podrobný soupis je v závěru mé práce, nelze zapomenout na konfrontaci písemných archivních pramenů s dostupnou literaturou, ať už se jedná o recenze prací, studie, nekrology či vzpomínky. Nelze zapomenout na dochované rukopisy vědeckých prací či různých studií, které lze porovnat s publikovanými texty. Protože se důkladného monografického zpracování života a díla oběma protagonistům dosud nedostalo, je tato práce prvním uceleným pokusem.

II. Mládí a studentská léta

Léta učňovská Fridolína Macháčka

Nelze začít jinak vyprávět životní příběh pozdějšího plzeňského městského archiváře, než-li od jeho mladých a studentských let. Fridolín Macháček se narodil 20. března 1884 v Praze v chudé čtvrti Na Františku čp. 183/I. I když byl Pražák „křtěný Vltavou“ (pokřtěn 25. března u sv. Haštala kaplanem Josefem Mejsnarem jako Fridolín Antonín, protože za kmotra mu byl Anton Skála, krejčí, jako zástupce

⁷ Jako příklad lze uvést nález neznámého portréту mladého V. Vojtíška, tehdy třiatdvacetiletého (viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/4, kart. LP 1633, dopisnice F. Macháčkově, 28. 5. 1907, podobenka na rubu). Podle vyjádření Mgr. Miroslavy Přikrylové z ikonografické sbírky AHMP (e-mailem 30. 1. 2008) se jedná o unikátní a dosud neznámý Vojtíškův portrét z mladých let, jaký ve sbírce nemají. Za potvrzení Vojtíškovy podobizny děkuji PhDr. Miladě Hlochové (e-mail 3. 2. 2008), lze ji srovnat in Album representantů všech oborů veřejného života československého. Praha 1927, s. 335.

strýce Fridolína Kašpara, profesora ve Stříbře⁸), domovské právo po otci měl stále na Chrudimsku.⁹ Macháčkův otec František přišel do Prahy z Chrastu, kde měl Fridolínův dědeček Martin knihkupectví.¹⁰ Jeho matka Vilemína pocházela z Prahy ze známé rodiny Mathesiů (byla dcerou Bedřicha Mathesia, jircháře). Po dědečkovi z matčiny strany byl tedy Macháček příbuzný se zakladatelem naší anglistiky profesorem dr. Vilémem Mathesiem a básníkem Bohumilem Mathesiem.¹¹

Malý Fridolín vyrůstal v chudých poměrech. Měl o mnoho let starší sestry: švadlenu Emu (Emílii, nar. 24. 11. 1862 v Praze) a prodavačku Karlu (Karolínu, nar. 20. 10. 1864 tamtéž). Otec pravděpodobně ovdověl, než se oženil s Macháčkovou matkou Vilemínou (jeho první manželkou a matkou obou sester byla Kateřina, rozená Čistecká).¹² Otec, zaměstnaný jako obchodní sluha směnárny, vydělával málo peněz (týdně sedm zlatých), ale i přes to byla Fridolínovi věnována dobrá péče a vzdělání. První rok obecné školy byl vyučován doma, pak začal chodit do školy u sv. Havla v Praze. V roce 1894, když mu bylo deset let, otec zemřel a veškerá zodpovědnost nyní spočinula na matce. Byla to statečná žena, Vojtíšek ji nazval „pravou českou matkou“. To dokládá tato vzpomínka: ani přes tísnivou finanční situaci nedala syna studovat do německých škol, kde by byl zaopatřen. Aby rodinu uživila, zařídila si připlétání punčoch na stroji, který si pořídila na splátky (tehdy bydleli

⁸ Fridolín Kašpar byl bratr babičky z matčiny strany (srov. AMP, f. F. Macháček, i. č. 5, křestní list Anežky Kašparové, nar. 16. 4. 1811 Slapy; tamtéž, i. č. 8a, kart. LP 1629, křestní list Fridolína Antonína Macháčka, opis 14. 7. 1894; tamtéž, i. č. 970, kart. LP 1660, fotografie Macháčkova strýce Fridolína Kašpara). O kontaktu strýce s kmotřencem svědčí např. jeho pozdrav ze Stříbra ze dne 14. 3. 1899 (Macháček byl tehdy studentem 5. ročníku gymnázia v Praze v Křemencové ul. 179): „Milý Frido! Děkuji Ti, jakož i mamince Tvé, srdečně za blahopřání k svátku. Srdečný pozdrav od nás všech na Vás oba. Nevěděl jsem adresu v Jirchářích, a proto píše do gymnasia. Buďte vždy spokojeni a zdrávi! Tvůj upřímný strýc Fr[í]d[olín] Kašpar.“ Viz Sběrka pohlednic ve vlastnictví J. Povolného.

⁹ Tamtéž, i. č. 9, kart. LP 1629, domovský list F. Macháčka: 24. 11. 1902 Krouna (Chrast), politický okres Vysoké Mýto.

¹⁰ Chrast u Chrudimi, obec založená ve druhé polovině 13. století benediktinským klášterem v Podlažicích, roku 1853 povýšená na město; Krouna r. 1850 viz Krovná, v r. 1869 pod názvem Krouná, obec v okrese Vysoké Mýto, od r. 1961 v okrese Chrudim (srov. Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850-1970, Praha 1978, s. 258). Rodný domek Macháčkova otce v Chrasti čp. 185 viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 970a, kart. LP 1660, fotografie rodného domku v Chrasti.

¹¹ Tamtéž, i. č. 8a a 1, kart. LP 1629, křestní a rodný list Johanna Friedricha Christiana Mathesia, nar. 17. 5. 1797; tamtéž, i. č. 6, křestní list matky Vilémy (Vilemíny) Mathesiusové, nar. 4. 6. 1843, Praha, duchovní úřad u sv. Jiljí, 20. 5. 1875.

¹² Viz edice č. 98, pozn. 2; srov. AHMP, f. MHMP, Referát popisný, nová konskripce, domovská příslušnost Macháček.

v Opatovické ulici č. 17). Pilně pracovala a celkem se jí dařilo, když získala několik stálých zákaznic. Hlavně dbala o rodinu a o synův dobrý prospěch, i když udržení syna na studiích nebylo jistě jednoduché.¹³

O jedenáct let později, roku 1905 ještě v době synových univerzitních studií, maminka zemřela. Poté byl odkázán, kromě skromného stipendia¹⁴, na výpomoc svých starších sester, švadleny a prodavačky, s nimiž se přestěhoval do Sněmovní ulice 15, čp. 170/III (před tím, v době gymnaziálních studií, bydlel v Jirchářích 14 na Novém Městě). Na živobytí si přivydělával také náhodnými příjmy (už na gymnáziu doučoval spolužáky, dále pracoval jako stenograf či vypomáhal v různých pražských archivech a knihovnách). Mladý Macháček studoval pilně, a proto i přes všechna úskalí úspěšně odmaturoval na Státním reálném a vyšším gymnáziu v Praze, v Křemencové ulici. Přinášel vždy vysvědčení s vyznamenáním a nebylo tomu jinak ani při jeho maturitě v roce 1902.¹⁵

Po jeho ukončení se v listopadu 1902 zapsal na filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity, obor dějepis a zeměpis s úmyslem stát se středoškolským profesorem.¹⁶ Ze širokého spektra gymnaziálního vzdělání, si Macháček vybral k dalšímu studiu právě dějepis (zeměpis byl jen nutný přídavek). Vojtíšek vzpomínal, že na něho měla nejdříve velký vliv maminka, když mu od útlého mládí vypravovala o české minulosti. Později jeho zájem o historii podnítila četba „Obrázkových dějin národa českého“, které s pomocí historika Antonína Rezka

¹³ Vojtíšek vzpomínal, jak si paní Macháčková svědomitým přičiněním zjedнала stálé zákaznice, zvláště jí práci přinášela německá továrnice Richterová ze Smíchova, dávala jí připlédat staré punčochy, aby je po správce darovala chudým rodinám; právě jí paní Macháčková sdělila svou obavu, zda udrží syna na studiích a na její nabídku rozhodně prohlásila, že hoch je Čech a Čechem zůstane, proto že ho nedá do německých škol (srov. edice č. 29, Macháček Vojtíškovi, [leden–březen 1909], pozn. 9; viz V. VOJTÍŠEK, O F. Macháčkově..., s. 379-380;). Tamtéž, s. 379 Vojtíšek uvádí, že připlévání punčoch si Macháčková matka pořídila v Opatovicích.

¹⁴ Macháček obdržel na univerzitě od místodržitelství počátkem roku 1903 prospěchové stipendium císaře Ferdinanda, oddělení měšťanského, ve výši 240 korun ročně (tamtéž, s. 380). Srov. AMP, F. Macháček, i. č. 14, kart. LP 1629, složka dokladů ze studií na univerzitě 1902-1908.

¹⁵ Tamtéž, i. č. 13, kart. LP 1629, vysvědčení maturitní F. Macháčka ze dne 10. 7. 1902 (maturoval z latiny, dějepisu a zeměpisu, fyziky, přírodopisu, němčiny, francouzštiny a těsnopisu s prospěchem výborným, dále z českého jazyka, řečtiny, matematiky, náboženství a filozofie s prospěchem chvalitebným).

¹⁶ Tamtéž, i. č. 14, kart. LP 1629, imatrikulační slib ze dne 15. 12. 1902; tamtéž, seznamy přednášek ze dne 13. 11. 1902.

napsal učitel Jan Dolenský, ilustroval Věnceslav Černý a vydal J. R. Vilímek v sešitovém vydání v roce 1893. Jak tato kniha zapůsobila na mladého studenta, později vzpomínal Vojtíšek: „*Rád často pomyslím, co sám jsem z knihy vzal, která zvlažila zrna zasetá v srdce slovy a láskou vlastenecké matky a otce, oddaného Čecha, a dovedu si představit, co i Macháčka vedlo a vzněcovalo.*“¹⁷

Během univerzitního studia se Macháček poprvé setkal se svým budoucím celoživotním přítelem Václavem Vojtíškem. Bylo to někdy na podzim roku 1903, kdy se dostavil do klementinské posluchárny a jeho přátelé Jiří Čermák¹⁸ a Emil Mašín¹⁹, známí z gymnázia v Žitné ulici na Novém městě, kde Vojtíšek před tím studoval, ho s ním seznámili. Jiří Čermák dostudoval na gymnáziu v Křemencově ulici pod ochranou svého strýce Vratislava, zdejšího profesora. Tady se Čermák s Macháčkem poznal, na univerzitě si zůstali věrní. Tam se k nim připojil Mašín a o rok později Vojtíšek. Na Macháčka vzpomíná (nazýval ho Machajrou), že byl mezi studenty nápadnější svou trochu silnější postavou, výraznou kulatější tváří a kolíbvou chůzí.²⁰ Snad proto byl trpělivým předmětem Čermákových a Mašínových žertovných útoků, ale přesto si své nové přátele oblíbil.

¹⁷ V. VOJTÍŠEK, O F. Macháčkově ... , s. 380; V. Vojtíšek, Když jsem šel poprvé do školy. Praha 1936, s. 11-12: „*Nezapomenu na ten dojem, když jsem si ve IV. třídě ... koupil první sešit Dolenského Obrázkových dějin národa českého, jež tehdy počaly vycházeti ... ta kniha mi udělala; zalíbilo se mi v dějepisu a už jsem mu zůstal věren ...*“

¹⁸ Jiří ČERMÁK, PhDr. nar. 12. 1. 1884 Praha, maturita 30. 9. 1902 na C. k. reálném a vyšším gymnáziu Praha, Křemencová ul., FF UK 1903/1904-1906/1907, rigorózum z geografie a geologie 8. 4. 1908, z filozofie 13. 5. 1908, promoce PhDr. 15. 5. 1908, zemřel 25. 6. 1955 v Praze (viz AUK, f. FF UK, Rigorosní protokol I, č. 450; Josef TOMEŠ a kol., Český biografický slovník XX. století, 1. díl, Praha 1999, s. 197). Čermákův otec Bohuslav byl skriptor Univerzitní knihovny, životopisec Jana Nerudy, autor první české knihy o základech knihovnictví; J. Čermák se stal knihovníkem Technické knihovny (viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 1921, s. 227; týž, AČ 22, 1972, s. 96).

¹⁹ Emil MAŠÍN, PhDr. nar. 4. 9. 1883 Běleč, maturita 11. 7. 1902 na C. k. vyšším gymnáziu Praha, Žitná ul., FF UK 1902/1903-1905/1906, rigorózum z dějin rakouských a všeobecných 6. 5. 1911, z filozofie 14. 6. 1911, promoce PhDr. 17. 6. 1911 (viz AUK, f. FF UK, Rigorosní protokol I, č. 609; Masarykův slovník naučný, díl 4, Praha 1929, s. 798). Vzpomínky na něj viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 100 (doporučil mu téma k disertaci a poskytl i vlastní výpisky).

²⁰ Viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 21, 1971 , s. 227: „*Macháček byl dobrý člověk. Známi kolegové hlučně a s žerty ho vítali, Macháček se usmíval, zabroukal, ale zůstal vážný. Byl otevřený, přímý, upřímný, káravý, ale trochu málo bez popudu pohyblivý, pak se v kroku zdál až uspěchaným.*“ Se vzpomínkou na Macháčkovu kolíbvou chůzi vyslovila nesouhlas G. Macháčková v dopisnici V. Vojtíškově ze dne 24. 10. 1959: „*Pane akademiku, promiňte mi laskavě, že ještě obtěžuji. Mám k Vám velkou prosbu, byste*

Brzy Vojtíšek zpozoroval, jak jeho přítel vážně pojímal studium, měl znalosti a pronášel vlastní úsudky. Přednášky občas vynechával, říkalo se, že někde dělal písaře nebo stenografa (jak bylo zmíněno, maturoval na gymnáziu z těsnopisu), nějaký čas pracoval také v kanceláři Ústřední Matice školské v Praze.²¹ Vojtíšek chodíval na přednášky pravidelně, před semestrálními kolokvií zapůjčoval Macháčkovi své poznámky a ten mu je vracel, mnohdy s opravami titulů literárních děl. Přednášky si vybíral více praktičtěji, podle potřeby s cílem co nejrychleji složit zkoušky. Za tři roky společných studií na univerzitě se spolu oba dobře poznali a právě tehdy bylo pravděpodobně zaseto semínko jejich společného celoživotního přátelství.

Zprvu plánoval, že se stane středoškolským profesorem, až složí státní zkoušky. Již tehdy si pravděpodobně předsevzal, že se pokusí získat doktorát filozofie, proto si zapsal i pedagogiku a didaktiku u prof. dr. Drtiny (v zimním a letním semestru 1902-1903). Potom navštěvoval filozofické přednášky prof. dr. Drtiny, doc. dr. Čády, doc. dr. Krejčího a prof. dr. Masaryka (noetiku v letním semestru 1904) a navštěvoval seminární filozofická cvičení.²² Vypracoval seminární práci „Výsledky pokusu z psychologie výpovědi“ a profesor Čáda o ní napsal, že „svědčí o studiu otázky velmi pilným, jakož i o bystrém úsudku vlastním“.²³ Nejmilejší mu však byly historické přednášky, zejména u prof. Kalouska, prof. Golla, prof. Pekaře, ale také u doc. Novotného a prof. Šusty. Konkurencí byly pouze jen přednášky z archeologie u Lubora Niederleho a z pomocných věd historických u Gustava Friedricha, které si oblíbil také Vojtíšek. Pomocné vědy historické získaly postupně převahu a tím bylo rozhodnuto nejen o Macháčkově i Vojtíškově dalším badatelském zájmu, ale i o celoživotní archivářské profesi.

vynechal tu *kolíbavou chuži*. Frídu by to mrzelo. Byl v pozdějších letech sokolem a chlubil se, jak chodí zpříma. “ (viz AHMP, f. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, korespondence s G. Macháčkovou).

²¹ AMP, MěÚ Plzeň, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, Osobní výkaz, s. 3, Zaměstnání před vstupem do služeb obecních : „Stenografem v kanceláři Ú.M.Š. v Praze; v různých pražských knihovnách a archivech.“

²² AMP, F. Macháček, i. č. 14, kart. LP 1629, Seznamy přednášek 1902-1906.

²³ V. VOJTÍŠEK. O F. Macháčkovi ... , s. 380.

Macháček spolu s dalšími posluchači měli štěstí, když se stali členem Gollova historického semináře.²⁴ Získávali první zkušenosti od známého učitele i jeho žáků (Novotného, Bidla a Pekaře), což nutně znamenalo metodu jejich budoucí vědecké práce. Monografistický přístup v duchu pozitivistické historiografie vycházel z Gollova názoru, dle kterého bylo třeba na základě pramenů důkladně zpracovat jednotlivé úseky českých dějin (Goll měl na mysli především dějiny politické a „odlidsťené“). Je pochopitelné, že byl Macháček Gollovým seminářem a historickou kritikou silně ovlivněn.²⁵ Z podnětu svého učitele zpracoval seminární práci na téma „Defenestrace pražská roku 1618“, kterou Goll přijal s uznáním, a také Josef Pekař, jehož historický seminář Macháček navštěvoval v obou semestrech akademického roku 1903-1904, Macháčkovu práci ocenil. Oba mu slíbili, že bude uveřejněna v Českém časopise historickém (stalo se tak v roce 1908). Zajisté to byla pocta, které se ne každému studentovi dostala, a Macháčkovu jistě přišel vhod také první vydělaný honorář (50 zlatých).²⁶

²⁴ K tomu srov. Zdeněk BENEŠ, Pojmy jako předmět historiografického studia (Příklad: Gollova historická škola a její zakladatel), ČČH 93, 1995, s. 359-397. Pojem tzv. „Gollovy školy“ naposledy zpochybnil Bohumil JIROUŠEK in Jaroslav Goll. Role historika v české společnosti, České Budějovice 2006, s. 13-27, 203-209. V celé práci dokládá, že nešlo o školu v pravém slova smyslu (nepřinesla žádné nové postupy ve vědecké metodologii), ale že se spíše jednalo o strategii k získávání vlivových pozic ve vědě pro své žáky, což ilustruje i níže uvedený příklad Gollovy starosti o Macháčkovu kariéru (viz pozn. 29 a 32: dopis J. Golla F. Macháčkovu ze 2. 1. 1908 ve věci nabídky volného místa lobkovického archiváře v Roudnici). Proto v textu používám širší termín „Gollův seminář“.

²⁵ Srov. edice č. 14, dopis V. Vojtíškovu ze 24. 7. 1907: „*Ale u Tebe bych skoro myslil, že by Ti nebyl škodil nějaký malý zájezd do filosofie, myslím že bys tím byl jistě získal, ačkoliv konečně kdo se honí v historické kritice, v gollovske kritice, také by mohl leccos z toho pochytiiti. Mně se líbilo vždy u Golla ta jeho péče, s kterou se vyhýbá jednostrannému řešení jedinou formulkou; k témuž výsledku člověk dojde, čuchne-li k filosofii, ovšem musí při tom si hledět zachovat rozum a zůstat nad systémy jako mech[?] nad vodou.*“ Dále tamtéž, č. 34, nedatovaný dopis V. Vojtíškovu (po 28. 1. 1910): „*A zase se nedovím, souhlasíš-li čili nic s metodou práce; hleděl jsem se úmyslně metodou odchytil co možné nejvíce od běžné formy jubilejních článků, myšlénkou bylo, aplikovat i na tyto nejnovější historie metodu naší historické školy; Goll byl mi ovšem jasným vzorem; jak se mi to povedlo? ... Jiný si najde jiné věci, které ho zajímají více, já jsem od Golla chytil pasci[?] pro metodu...*“

²⁶ F. MACHÁČEK, Pražská defenestrace r. 1618, ČČH 14, 1908, s. 197-211, 297-311, 436-451. Též zvláštní výtisk. Vydání své práce v ČČH Macháček zhodnotil v nedatovaném dopise budoucí manželce Slávce (viz Sběrka milostné korespondence 1903-1908, ve vlastnictví J. Povolného, [před velikonoce 1908]): „*... dostal jsem již korekturu svého článku v Historickém] časopise, a nejhezčí je, že bude větší než jsem čekal, takže bude honoráře asi přes 50 zl. ... Vyjde tedy počátek již v dubnu a bude ve třech číslech časopisu. Hezky to vypadá, jenže počátek je trochu fádni, ale pro odborníka nejcennější. ...*“

Z první dochované korespondence z let 1905-1906 lze vytušit, že oba přátelé spolu sdíleli veškeré všední radosti i strasti studentského života, včetně prvních lásek.²⁷ Probírali různá témata, mimo studijních později také třeba politiku. Je třeba ocenit Macháčkův zdravý mladistvý rozhled i kritický názor, který se projevoval od počátku jejich vzájemné korespondence a byl často v opozici vůči názorům Vojtíškovým. Avšak nic z toho nezkalilo jejich rodící se celoživotní přátelství.

První archivní štace – Rakovník

O Macháčkových prvních praktických zkušenostech z archivní praxe v době studií se dozvídáme díky korespondenci pozoruhodné detaily. O letních prázdninách roku 1906 byl Macháček na základě doporučení Friedricha a Novotného pozván do Rakovníka, kde tři měsíce pomáhal Janu Rennerovi, místnímu správci a učiteli, který se zároveň staral i o muzeum, s vnitřním uspořádáním městského archivu.²⁸

V Rakovníku bydlel „u Spěváčků“ a o zdejší první archivní práci psal 1. července své lásce slečně Slávince Noskové, se kterou se později oženil. Na pohledu z rakovnického náměstí s Vysokou bránou, na kterém křížkem označil umístění archivu, se zmínil: „*Pracovna pěkná, ve 'Vysoké bráně', chládek čisto. Nejspíš se tam odstěhuji vždy na celý den, mimo jídlo.*“²⁹

S Rennerem stihli za tři měsíce společné práce nahrubo roztrždit registraturu do dvanácti skupin označených písmeny A–M (Renner spisy nazýval listinami),

²⁷ AMP, F. Macháček, i. č. 525/1, kart. LP 1634, dopis V. Vojtíškovi, Pacov 8. 8. 1905: „... a jest možné, že jednou zase přijde čas, kdy bude se mi chtít zase býti daroušem zamilovaným.“ Tamtéž, i. č. 506/1, dopis F. Macháčkově, Praha 23. 8. 1906: „Jen mně chybí ještě holka, abych ji miloval, což jak myslím, byl by vrchol všeho a jak mi jistě dáš za pravdu, nebylo by to nic špatného.“

²⁸ Viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 232: „Novotný zvláště pečoval o Macháčka ... V létě r. 1906 Macháčka poslal do Rakovníka pořádat tamní městský archiv, a byla to příprava k doporučení Macháčka pro služby v Plzni ...“. Srov. Jan ČERNÝ, Jan Renner (1869–1959). Život a dílo rakovnického archiváře, muzejníka a učitele. Rakovník 1999, s. 34–36 (Černý uvádí na základě Rennerových vzpomínek, že Macháčka k výpomoci pozvala rakovnická městská rada); dále viz AMP, f. F. Macháček, kar. LP 1651, i. č. 756, Životopis F. Macháčka, s. 1. O Macháčkových pořádacích pracích v rakovnickém archivu vznikl další příspěvek současně s touto statí. Viz J. JANEČKOVÁ, Spolupráce Václava Vojtíška a Fridolína s českými a moravskými archivy. Příspěvek k dějinám československého archivnictví na základě edice jejich vzájemné korespondence. Sborník z konference Městské archivy a městští archiváři (k vydání připravily Jana Čermáková, Radana Červená, Hana Jordánková, Ludmila Sulitková), Brno 2010, s. 136–139; nejnověji o spolupráci J. Rennera s F. Macháčkem tamtéž, J. ČERNÝ, Jan Renner a rakovnický městský archiv v první polovině 20. století, s. 199–211 (zvláště s. 202–203).

²⁹ Viz Sběrka pohlednic ve vlastnictví vnuka J. Povolného.

do samostatných skupin vyčlenili privilegia (královské majestáty pod značkou MJ) a listiny cechu mlynářského (pod značkou ML). Poškozené knihy ponechali na pozdější odbornou konzervaci, která byla zahájena až od konce dvacátých let v konzervační dílně AHMP. Ve třicátých až čtyřicátých letech v ní pokračoval sám Renner.³⁰ Rakovnický městský archiv byl ve špatném fyzickém stavu, Macháček byl upozorněn na rozsáhlé mezery a sám zjistil četné ztráty archiválií (od sedmdesátých let 19. století se o rakovnický archiv nikdo nestaral). Na začátku 20. století vypadal jako hromada shnilého papíru, odkud si každý mohl odnést to, co potřeboval.³¹

Domnívám se, že tato první krátká zkušenost s pořádáním městského archivu Macháčkoví ukázala „archivnictví v surovém stavu“, čímž ho prakticky připravila na jeho budoucí celoživotní povolání v Plzni.

Jan Renner od té doby zůstal Macháčkovým občasným spolupracovníkem, o čemž svědčí dochovaná drobná korespondence z let 1908–1911. Stal se také příležitostným přispěvatelem do Macháčkem založeného a redigovaného Sborníku Městského historického musea v Plzni a dne 13. července 1913 se zúčastnil slavnostního otevření

³⁰ Kolem roku 1928 byly k restaurování odeslány tři rakovnické knihy do „dílny pro konzervování písemných památek“, která byla zřízena v r. 1925 při AHMP. Viz NA, f. MŠANO, kart. 3238, sign. 30 Archivy, Praha. Archiv městský, zpráva o činnosti konzervátorské dílny při AHMP z 31. 10. 1931 se zmiňuje dále o tom, že v poslední době byly konzervovány některé knihy města Rakovníka a Jihlavy; srov. V. Vojtíšek, O státním archivním inspektorátu pro Čechy, s. 9: „... opraveny některé knihy ... města ... Rakovníka ...“ Jan RENNER, Historie a soupis archivu královského města Rakovníka. Rakovník 1938, s. 28-31: „Abych měl vzor pro konservaci a náležitou úpravu knih, poslal jsem některou knihu státnímu konzervačnímu ústavu při pražském městském archivu. ... Vysoušel jsem tudíž na slunci poloshnilé knihy městského archivu a jednotlivé jejich listy napouštěl jsem zaponovým lakem.“

³¹ Srov. J. Černý, c. d., s. 35-36; J. RENNER, c. d., s. 23-24: „Ke konci prázdnin p. Fr. Macháček odešel do Plzně; před svým odchodem napsal městské radě podrobnou zprávu o stavu městského archivu a o práci až dosud vykonané.“ AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1651, i. č. 756, životopis F. Macháčka, s. 1; SOkA Rakovník, f. AM Rakovníka (neuspořádáno), Péče o městský archiv, kart. 200, sl. 1900, přípis Okresního výboru v Rakovníku Městské radě v Rakovníku ze 4. 5. 1900 o předání pravidel k pořádání a bezpečnému uložení městských archivů (nařízení zemského výboru království Českého ze dne 24. března 1900 čís. 23 665), na rubu zápis ze 12. 9. 1906 o přestěhování archivu do Vysoké brány a provedení prvních prací panem učitelem Rennerem a absolventem filosofie Macháčkem o letošních prázdninách. Tamtéž, sl. 1907, zpráva J. Rennera městské radě z 15. 6. 1907. Za zprostředkování této korespondence děkuji kol. J. Černému.

muzejní expozice Městského historického muzea v Plzni.³² Přáteli zůstali i později (např. v dubnu 1922 navštívil Macháček Rennera v Rakovníku).³³

Cestu do Rakovníka plánovali oba přátelé na léto 1906, aby Vojtíšek viděl „*jak se archiv pořádá*“. Nakonec z ní ale sešlo, jak se lze dočíst ve vzájemné korespondenci. Macháček však s Vojtíškem počítal pro pokračování pořádacích prací v rakovnickém městském archivu v létě 1907, kdy jistě věděl, že už tam sám nebude moci jet (měl již místo v Plzni). V květnu 1907 nabízel Vojtíškovi (je možno dokonce říci, že přímo vnucoval) místo archiváře v Rakovníku, hlavně poté co Vojtíšek dostal doporučení profesorů Friedricha a Novotného. Novotný jej nabádal, aby místo přijal a dokonce nabízel, že by případně sám do Rakovníka napsal, ale nakonec Vojtíškovi sdělil, že v Rakovníku si již opatřili jiného archiváře (učitele Jana Rennera).

Mimo Rakovník Macháček Vojtíškovi „dohazoval“ i jiné nabídky archivářských míst: v Jindřichově Hradci, kam posléze nastoupil kněz František Teplý, v pražském místodržitelském archivu, na pořádání archivů ve Veltrusích či Velvarech nebo v Brně, kde hledali kopisty pro „Památky dějin moravských“. Staral se o svého přítele ovšem za vydatné pomoci svých učitelů z fakulty, což bylo příznačné zvláště v případě profesora Golla. Sám o tom v srpnu 1906 napsal K. Kroftovi: „*O svém poměru ke svým žákům nevím, co vypisovat. Tolik smím si říci sám, že jsem svou učitelskou činnost pokládal za hlavní svůj úkol, ne spisovatelskou. ... Mne můj poměr k mnohým ze svých žáků těšil a těší, ale to je řečeno málo. ... Moji žáci si většinou zvykli na to, že jsem se jim o všechno staral ...*“³⁴

Z toho je jasné, že o „venkovských“ archivech, kde hledali odbornou sílu, se vědělo v Praze a intervence ve prospěch žáků nebyla výjimkou.³⁵ Konkrétní doklad

³² Viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 424, sign. 1632/1–4, kart. LP 1632, 4 ks korespondence 1908–1911; J. Renner, Mustrunk v plzeňském kraji r. 1566, SMHMP 2, 1911, s. 42–57. Srov. J. Černý, c. d., s. 36. O otevření muzejní expozice veřejnosti viz edice č. 58, pozn. 2.

³³ Viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 535/99, kart. LP 1634, (kopie); AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038, (orig.), pohled z Rakovníka z 13. 4. 1922 (zde Rennerův podpis).

³⁴ Viz Jaroslav ČECHURA–Jana ČECHUROVÁ, Korespondence Josefa Pekaře a Kamila Krofty, Praha 1999, s. 8, pozn. 6 (autoreflexe J. Golla na „vlastní školu“ v dopisu K. Kroftovi z 19. 8. 1906).

³⁵ AMP, f. F. Macháček, i. č. 535/2, dopis V. Vojtíškovi, Rakovník, Trojanova 211, 21. 8. 1906; tamtéž, i. č. 506/1, dopis Macháčkově, Praha 23. 8. 2006; tamtéž, i. č. 506/3, dopis F. Macháčkově, 9. 10. 1906; tamtéž, i. č. 506/5, dopis F. Macháčkově, Praha 11. 5. 1907; tamtéž, i. č. 535/3, dopis V. Vojtíškovi, Plzeň 13. 5. 1907: „... přijmi na vědomí, že jsem Ti chtěl právo vynadat, když jsem se dozvěděl, že to učinil za mne

nalézáme v dopise ze 2. ledna 1908 od Golla, na kterého se obrátil Max Dvořák, roudnický archivář a knihovník knížete Lobkovicze, s prosbou o doporučení vhodného kandidáta na místo výpomocného asistenta, odborníka vědecky činného se znalostí němčiny. Po poradě s Pekařem si Goll vzpomněl na Macháčka a dotázal se, zda-li by místo přijal. Macháček 3. února odpověděl, že je v Plzni spokojen a upozornil na kolegu Vojtíška, který byl doporučen „*aspoň pokud se praxe týká, snad nejlepším z žáků p. prof. Friedricha*“. Ještě tentýž den psal svému příteli o této nabídce, avšak Vojtíšek 15. února sdělil, že na Roudnici nepomyslel, dokud nedokončí studia (čekaly jej státnice).³⁶

Jsou to zajímavé poznatky k počátkům Vojtíškovy kariéry. V té době ještě totiž vůbec nebylo jasné, že se jeho celoživotním osudem stane Praha, respektive její městský archiv. Tehdy také netušil, že se do Rakovníka podívá ve třicátých letech ve funkci archivního inspektora a podpoří dlouholetou práci rakovnického archiváře Jana Rennera.³⁷

Dokončení Macháčkových studií

Po krátké zastávce u Macháčkovy úvodní archivní „štace“ a prvních přátelských starostí vraťme se ještě k dokončení jeho studií. Univerzitní studium uzavřel letním

Friedrich, zcela správně. Byl by to nesmysl od Tebe, tam budeš jako na letním bytě, vzduchu a světla hodně ... Píšu zároveň Novotnému v té věci.“ Tamtéž, i. č. 535/5, dopis V. Vojtíškovi, Plzeň 21. 6. 1907: „*Friedrich má s tebou jakési plány (to tedy je důvěrné), snad Tě dostane jako druhého adjunkta do praž.[ského] archivu, ale to je ještě u boha.... Můj milý, ... jdi hned k Nov.[otnému] in causa Rakovník ...*“ AMP, f. F. Macháček, i. č. 506/9, dopis F. Macháčkovi, Praha 4. 7. 1907; tamtéž, i. č. 506/8, dopis F. Macháčkovi, Praha 11. 7. 1907: „*Z Rakovníka tedy není nic.*“ Viz též edice č. 6, pozn. 1 (vzpomínky V. Vojtíška z r. 1971 na tuto dobu).

³⁶ AMP, f. F. Macháček, i. č. 213/1, kart. LP 1631, dopis J. Golla F. Macháčkovi 2. 1. 1908; tamtéž, i. č. 213/3 (kopie) a 213/4 (strojopisný opis), kart. LP 1631, dopis F. Macháčka J. Gollovi 3. 2. 1908 (orig. AAV, f. J. Goll, kart. 3, i. č. 214, korespondence 1908, Macháček F.): „... zdejší moje poměry a postavení jsou takové, že sotva kdy budu míti příčiny měnit za něco jiného, zejména ve venkovském městě ... nejvíce mne tu poutá neodvislost, jakou bych sotva kde jinde měl, a pro kterou bych sotva měnil i za Prahu, ač ta by jinak ovšem mne hodně lákala.“ Srov. AMP, f. F. Macháček, i. č. 535/14, kart. LP 1634, kor. lístek F. Macháčka V. Vojtíškovi 3. 2. 1908: „*Doufám, že nebudeš dělat voloviny, přišlo-li by k vyjednávání ... Ostatně mohl bys pak odtamtud snad vypálit do Prahy k městu.*“ Tamtéž; i. č. 506/15, kart. LP 1633, kor. lístek V. Vojtíška F. Macháčkovi 15. 2. 1908: „*Protože jsem ležel v době, kdy Tvůj lístek přišel ... Děkuji ti za péči, kterou o mne projevuješ. Ale nepřikládám jsem tomu [Roudnici – J. J.] váhy od počátku. Spoléhám, až budu mít státnici. Proto také žádám, abys dříve nijak nezasazoval se o můj prospěch – je to věc nevděčná a mne to uvádí v rozpaky.*“

³⁷ K tomu srov. NA, f. MŠANO, kart. 3239, sign. 30, spis MA Rakovník 1928–1941. V srpnu 1931 provedl Vojtíšek v Rakovníku inspekci a s uspořádáním archivu projevil úplnou spokojenost (srov. J. Renner, c. d., s. 28-29).

semestrem 1906 a hned se začal připravovat na závěrečné zkoušky, nejprve k získání učitelské způsobilosti z dějepisu a zeměpisu. Domácí práce z rakouského dějepisu mu byla prominuta, když za ni byla uznána již zmíněná studie o pražské defenestraci (Goll i Pekař ji pochválili, že vynikla pečlivou kritikou pramenů). Zpracoval tedy pouze domácí práci ze zeměpisu s názvem „Horopisné a vodopisné poměry údolí nilského“ s výborným ohodnocením. Po zkouškách z pomocných předmětů, latiny, řečtiny, češtiny a němčiny Macháček podstoupil zkoušky z obecného a rakouského dějepisu a ze zeměpisu, včetně několika seminárních prací. Dne 10. června 1907 konal státní zkoušky a výsledkem bylo, že všechny byly prohlášeny za úspěšně složené a Macháčkovi byla přiznána učitelská způsobilost pro vyšší střední školy.³⁸

V říjnu 1907 začal zjišťovat, jaké náležitosti je třeba k žádosti o doktorát.³⁹ Dne 2. prosince mu sdělil děkan (tehdy jím byl profesor Niederle), že jeho disertační práce o pražské defenestraci byla recenzenty, dvorským radou a tehdejším rektorem univerzity J. Gollem a profesorem J. Pekařem schválena.⁴⁰ Mohl se tudíž přihlásit k rigorózu. Zkoušky složil počátkem příštího roku a 27. února 1908 byl slavnostně promován doktorem filozofie Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze.

Když tehdy přijížděl do Prahy, bydlel u Vojtíškových rodičů v Nekázance, přestože měl blízko své dvě starší sestry. Vojtíšek vzpomínal, jak spolu strávili mnoho večerů, včetně času před jeho závěrečnými státními zkouškami, zkouškou rigorózní i předvečer Macháčkovy promoce. Ten večer si, podle Vojtíškových vzpomínek, načrtl promoční děkovací projev a měl slzy v očích, když s úctou a láskou zavzpomínal na mrtvé rodiče.⁴¹ Podle dochovaného veřejného díkuvzdání při

³⁸ V. VOJTÍŠEK, O F. Macháčkovi ... , s. 381; AMP, MěÚ, osobní spis F. Macháčka, Osobní výkaz, s. 2.

³⁹ AMP, F. Macháček, i. č. 535, sign. 535/10, dopis V. Vojtíškovi, Plzeň 17. 10. 1907: „... disertační práce odpočívá v historickém semináři v šuplíku Pekařově.“

⁴⁰ Tamtéž, i. č. 14, kart. LP 1629, sdělení děkana Niederleho F. Macháčkovi ze dne 2. 12. 1907, čís. 1267.

⁴¹ AMP, F. Macháček, i. č. 14, kart. LP 1629, sdělení děkana F. Macháčkovi ze dne 2. 12. 1907 (stejným rukopisem je psané nedatované veřejné díkuvzdání k rektorovi J. Gollovi, děkanovi L. Niederlemu a promotorovi F. Augustinovi k dosažení hodnosti doktorské, orig. v držení vnuka J. Povolného); tamtéž opis diplomu F. Macháčka ze 27. 2. 1908; tamtéž, i. č. 535/14, kart. LP 1634, promoční oznámení zaslané V. Vojtíškovi 3. 2. 1908; tamtéž, i. č. 912, kart. LP 1679, promoční oznámení dr. Fr. Macháčka 27. 2. 1908; V. VOJTÍŠEK, O F. Macháčkovi ... , s. 381-382.

této příležitosti poděkoval v první řadě tehdejšímu rektorovi profesoru J. Gollovi, děkanovi fakulty dr. L. Niederlemu a profesoru F. Augustinovi : „*Dosáhnuv hodnosti doktorské, pokládám si za milou povinnost, abych učinil veřejné díkůvzdání. Především s vděčnou myslí vzpomenouti sluší Jeho Veličenstvo, nejjasnějšího císaře a krále Františka Josefa Prvního, velikomyslného příznivce věd a umění. Rovněž i slovným pány, jejichž laskavým spolupůsobením uveden jsem v hodnost doktorskou ... Konečně všem pány profesorům, jejichž výborným návodem jsem studia svá ukončil, budiž povinný dík!*“⁴²

Léta učňovská Václava Vojtíška

Vojtíškovi rodiče přišli do Prahy, kde si zařídili na Novém Městě v Nekázance 12 malé hokynářství (otec jej převzal v prosinci 1882 a zakrátko se konala jejich svatba). Josef Vojtíšek byl původem z Tuhaně u Lomnice nad Popelkou, kde jeho rodiče vlastnili rodinné hospodářství na statku, ale jako druhorozený se vyučil pekařem. Vojtíškova maminka Jana Landová pocházela z Brandýsa nad Labem, byla dcerou mistra ševcovského a brandýského měšťana a vzdálená příbuzná pražského nakladatele a knihkupce Františka Šimáčka. Před svatbou sloužila u příbuzných až v Temešváru, potom v Praze u cizích.⁴³

Jejich syn Václav přišel na svět přišel na svět jako prvorozený 9. srpna 1883 v místnosti za krámkem. Za necelé čtyři roky se narodila jeho sestra Anna (v roce 1887), v devadesátých letech pak přibyli ještě dva bratři: v roce 1891 Jaroslav a 1896

⁴² Originál povinného díkůvzdání u příležitosti doktorské promoce bez Macháčkova autografu psaný odlišným rukopisem, který je v držení vnuka J. Povolného, nevypadá na spontánní poděkování, o kterém se zmiňuje Vojtíšek.

⁴³ O životě a díle V. Vojtíška podrobně viz Ivan HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek, in: AUC-Phil. et histor. 5, 1975, s. 7-45. Tamtéž, s. 9-10, podrobnosti o Vojtíškových rodičích: otec Josef Vojtíšek (nar. 15. 12. 1855, zemřel 27. 6. 1931 v Praze ve věku 76 let), matka Jana Landová (nar. 16. 8. 1856, zemřela ve věku 69 let v Praze 19. 5. 1926), ale I. Hlaváček uvádí křestní jméno Vojtíškovy matky Josefa(!). Živnostenský list na provozování kupeckého obchodu v Praze čp. 886-II mu byl pražským magistrátem vydán 16. 1. 1883; 2. 3. 1890 byl přijat za náhradníka správního výboru Bratrstva vzájemně se podporujících řemeslníků a živnostníků v Praze a okolí (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2315, sign. VI/A, kart. 196, dokumenty rodičů Josefa a Anny Vojtíškových). Bratr Alois Vojtíšek (nar. 20. 6. 1896, zemřel 22. 11. 1968), později poštovní zřízenec, vedl krám po rodičích a podle vzpomínek i dochovaných dokladů o zaplacení účtů působil pro četné dluhy staršímu bratrovi starosti (tamtéž, i. č. 2316, sign. VI/B, Materiály sourozenců, kart. 196, složka Alois Vojtíšek, bratr; srov. edice č. 237). Druhý bratr Jaroslav, nar. 14. 9. 1891, zemřel 5. 5. 1899 ve věku sedmi let v c. k. všeobecné nemocnici v Praze (tamtéž, složka Jaroslav Vojtíšek).

Alois. Vojtíšek své rodiče velice miloval. Na otce vzpomínal jako na pracovitého a svědomitého člověka, na matku jako na pilnou čtenářku, která jeho další život ovlivnila rozhodujícím způsobem. Již při prvním vstupu do školy jej maminka obdarovala knihou, zatímco ostatní děti dostávaly např. cukroví. Tím se jeho podvědomá láska ke knize podstatně prohloubila a tato událost v něm zanechala nesmazatelné stopy.⁴⁴

V mládí na něj působily vlivy často bouřlivých událostí, které se odehrávaly někdy doslova za rohem, Na Příkopech i jinde v centru Prahy, příznivá byla také blízkost Národního muzea (na rohu Příkopů a Nekázanky) ještě předtím, než se přestěhovalo do nové budovy v čele Václavského náměstí. Sem malý Vojtíšek začal poprvé docházet již během posledních dvou tříd obecné školy a poznával jeho sbírky při pravidelných nedělních návštěvách. Pro jeho budoucí orientaci směrem k historii jej jistě nasměroval jeho učitel Antonín Kamarýt ve 4. třídě obecné školy U sv. Jindřicha a chlapce zaujal zejména svými výklady o Husově smrti. Doporučil mu četbu již zmíněných Dolenského Obrázkových dějin národa českého.⁴⁵

Po dokončení obecné školy studoval Vojtíšek v letech 1894–1903 na klasickém c. k. vyšším gymnáziu v Žitné ulici. Zde jej vyučovali a působili na něj vedle jiných profesori dějepisu prehistorik Josef Ladislav Píč⁴⁶ a Alois Jirásek, známější ovšem mnohem více jako vynikající spisovatel historických románů. Tehdy byl již Vojtíšek rozhodnutý o svém budoucím zaměření, které v něm krystalizovalo zejména pod vlivem intenzivní četby historické literatury a všech událostí, jichž byl uprostřed

⁴⁴ Vzpomínky na dětství viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 21, 1971, s. 219–222. Na svoji první cestu do školy vzpomíná Vojtíšek ve své knize *Když jsem šel poprvé do školy*, Praha 1936, s. 10–11: „ ... Bylo mi smutno, přál jsem si také cukroví. Až najednou i mne pan ředitel vyvolal, vyšel jsem z lavice, nepamatuji se, zda už poslední ... přijal jsem z rukou pana učitele – knihu. Velkou obrázkovou knihu! V té chvíli jsem zapomněl na cukroví. Radostně mi poskočilo srdce a utíkal jsem domů k mamince, abych jí krásný dar ukázal, abych se pochlubil. ... Ta kniha, z níž mi maminka četla, než jsem se čísti naučil, a v níž mne obrázky zaujaly, způsobila, že jsem chodil rád do školy. Avšak ta kniha obrázků a říkání měla pro mne ještě větší význam. Zamíloval jsem si knihy a láska ke knihám určila mi běh života. ... “

⁴⁵ Tamtéž, s. 11–12; I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 10. O návštěvách v Národním muzeu viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi , s. 220: „*Ne-li dřív, tedy už 5letý vešel jsem do staré budovy Národního muzea na Příkopech, ale co jsem tenkrát viděl, leželo v mlhách. Ted’, 10, 11letému hochovi, který musil na svou pěst (bez průvodu) Prahou procházet, s potížením se dařilo do Národního muzea v nové budově na Václavském náměstí se dostat. ... “* Na kladný vliv Dolenského Obrázkových dějin také na F. Macháčka vzpomíná V. VOJTÍŠEK, O F. Macháčkovi ... , s. 380 (srov. pozn. 17).

⁴⁶ O J. L. Píčovi viz edice č. 29, pozn. 5.

matičky Prahy očitým svědkem. Brzy se stal návštěvníkem Národního muzea a jeho čítárny, kde jej zaujala díla Františka Palackého, Václava Vladivoje Tomka, Arnošta Denise a jiných autorů. Četl také politický tisk, zejména Hainovu Samostatnost, kde posléze také publikoval. V septimě se poprvé dostal do archivu. Na školním výletě navštívil schwarzenberský zámecký archiv v Třeboni. Tehdy na něj zapůsobil opět profesor Jirásek, když jej nabádal, že vedle studia historie je nutné se věnovat také pomocným vědám historickým: *„Máte-li rád dějiny, studujte je, jinak byste byl v životě nespokojen! Která čtení si dáte zapsat? Historii znáte, ale na Golla chod'te, to je učitel! A tady je Friedrichova přednáška uvedena, 'Latinská paleografie', tu si zapište, to bude pro Vás něco nového, to Vás bude zajímat a bude se Vám líbit“*.

Když Vojtíšek vstoupil v zimním semestru 1903-1904 na pražskou filozofickou fakultu, nesly se jeho první kroky výše naznačeným směrem: v jeho indexu byla jako první zapsána přednáška Jaroslava Golla o dějinách středověku, dále následují přednášky Josefa Kalouska a Josefa Pekaře i Friedrichova Paleografie latinská (vše po třech hodinách týdně). Studoval historii, podobně jako Macháček, v kombinaci se zeměpisem, jako pedagogický obor pro kvalifikaci středoškolského profesora, proto navštěvoval také zeměpisné přednášky Václava Švambery. Stručně však lze shrnout, že brzy až do konce studií jeho zájem upoutaly právě pomocné vědy historické (konkrétně přednášky a cvičení Gustava Friedricha). Dochované Vojtíškovy zápisy z přednášek svědčí o jeho houževnatosti a pílí: v prvním semestru si zapsal 18 hodin, v následujícím již 41, ve třetím již 51 hodin (!), ve čtvrtém 44, v pátém 49, v šestém 39, v sedmém 32 a v závěrečném 26.⁴⁷ V Gollově semináři dostal zadanou seminární práci na téma „Počátky kláštera svatojiřského“, ale Vojtíšek si vyžádal své oblíbené téma z období husitství. Goll mu i přes počáteční nesouhlas zadal studii s názvem „Táboři po bitvě u Lipan“.

Před ukončením studií prožíval Vojtíšek krizi doprovázenou zdravotními problémy. Od prvního dopisu vzájemné korespondence s Macháčkem upoutá

⁴⁷ V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 222–224 (o doporučení A. Jiráskova a počátcích studií na univerzitě). Více o Vojtíškem navštěvovaných přednáškách I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 11–12. K tomu srov. AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2, kart. 1, Zaměstnání , složka s doklady ze studií 1903-1906 (Seznam přednášek V. Vojtíška originál a duplikát z 6. 10. 1903).

upřímný a srdečný tón, jaký je možný mezi opravdovými přáteli. V tomto duchu lze chápat jejich vzájemné pošťuchování až k lehce ironickému tónu. Poprvé se o nemoci zmiňuje začátkem května 1907, první příznaky se projeví pravděpodobně z přemíry psychické zátěže při studiu. Tehdy na něj pravděpodobně nejsilněji dolehlo, že nebylo v jeho silách zpracovat zadané téma disertace „Táboři po bitvě u Lipan“. Po poradě s Novotným a Bidlem ho proto vzdal. Tehdy jej pojal strach a úzkost, přestal věřit svým schopnostem a dostavily se první zdravotní potíže.

Po letech na to vzpomínal: *„V Rakovníku byla velká práce. Macháčkovi se však líbila i s městem, a myslel na to, aby příští rok do Rakovníka jel kdos jiný, když sám už nepojede. V tom smyslu mně z R[akovníka] psal. Dopisem jsem byl překvapen: sám jsem měl před sebou rok studií a měl jsem rozdělanou práci u Golla: ‚Táboři po bitvě u Lipan‘. Už jsem rok sbíral materiál a dostával jsem se do povážlivé situace. Radil jsem se – ke Gollovi byl těžký přístup a dostal i dovolenou – s Novotným i s Bidlem, oba řekli, že je to úkol na habilitaci, Bidlo radil výměnu práce, a mne pojalo vzrušení, strach, já měl myšlenky, že nestačím, že nejsem schopný – byly to chvíle těžké. Macháček, vrátiv se z Rakovníka, udržoval se mnou styky, mnoho mně domlouval, povzbuzoval, a když byl jmenován 1907 do Plzně, vyžádal si, aby v mém pokojíku při jízdách do Prahy mohl přespávat – jezdil často do Prahy, měl mladou lásku a zkoušky. Tehdy šlo o to, abych v létě jel do Rakovníka a pokračoval v Macháčkově práci. Že Macháček Novotnému v zimě psal, nevím. Také nevím, bylo-li o mně nějaké jednání. Avšak dověděl jsem se, že už nikdy do Rakovníka nepojede, městského archivu se ujme tamější učitel Renner. S mou disertační prací vešel jsem do kritických dnů, a přišla dlouhá historie, v nich mi Macháček byl podpůrcem.“*⁴⁸

Vojtíšek psal do Plzně, že občas se u něj objevily mdloby, přetrvávaly bolesti hlavy, nespavost a s tím spojené nepříjemnosti. A tehdy ho přítel Frída přátelsky „držel nad vodou“, domlouval mu a všelijak radil, aby se černým myšlenkám a depresivním stavům nepoddával. Mimo četbu a procházky mu kupř. v červenci 1907 doporučoval členství ve Společnosti přátel starožitností českých, docházení do schůzí jejího

⁴⁸ Srov. Vojtíškovy vzpomínky z r. 1971 (viz AMP, f. M. Bělohávek, korespondence s V. Vojtíškem, neuspořádáno, Vojtíšek Bělohávkovi 12. 11. 1971; edice č. 6, pozn. 1); V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 230–231, 234 (o změně tématu Vojtíškovy disertace).

archeologicko-historického odboru, který se scházel v Klementinu (zde mu doporučoval zejména společnost archeologů Lubora Niederleho a Karla Buchtely) a také Vojtíška zval na jejich pěkné vycházky. Na jaře 1908 byl Vojtíšek již z nejhoršího venku. Je to mimo jiné patrné též z Macháčkova doporučení Vojtíška J. Gollovi, jak již bylo uvedeno (tehdy se však zmínil, že mu nemoc způsobila zdržení ve studiu, ale ve skutečnosti šel ke státnicím pouze o rok později).⁴⁹

III. První léta praxe a doteky války I.

Macháček nastupuje v Plzni

Již v době konání státních zkoušek měl Macháček místo. Díky přimluvě Václava Novotného, který měl dobré styky Josefem Strnadem, se v Plzni ucházel o úřad tajemníka městského historického muzea v Plzni. Na základě Strnadovy podpory byl zvolen všemi hlasy v plzeňském obecním zastupitelstvu dne 16. dubna 1907. Do služeb města Plzně nastoupil již od 1. května 1907 a rychle se tady zabydlel.⁵⁰ Hned druhý den po svém nástupu, 2. května, poslal pohlednici své lásce slečně Slávince Noskové s vyobrazením muzejní budovy a vyznačením, kde byl umístěn archiv, knihovna a jeho pracovna (v levém křídle, v prvním patře budovy), městské

⁴⁹ AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/6, dopis F. Macháčkovi, 7. 5. 1907: „Piju všeliké medicíny, zachovávám lékařské rady ... “ Tamtéž, i. č. 535/7, dopis V. Vojtíškovi, Plzeň 24. 7. 1907: „Milý Vojto, nevím už opravdu co s Tebou dělat, měl bys dostat kuratelu, ale s Tebou už je zdá se amen a já nad Tebou lámu hůl, ještě raději bych ji zlámal o Tebe.“ Tamtéž, i. č. 506/11, dopis F. Macháčkovi, Praha 22. 10. 1907: „Milý Macháčku! Do Plzně zatím nepřijedu. Jsou užitečnější věci a potřebnější, než jezdit na výlety, a nejlepší by bylo koupiti si za ty peníze revolver a vehnati si elegantně kuličku do kotrby. Člověk by se rázem zbavil všech starostí přítomných i těch budoucích. Řekneš, že blbnu. Ale jak by ne! Pěkně jsem dřel, nervy začaly dělati rebelii ... “ Tamtéž, sign. 213/3 a 213/4 a pozn. 35; edice č. 12 (dopis Macháčka Vojtíškovi 8. 7. 1907).

⁵⁰ V. Vojtíšek na to později vzpomínal: „Novotný však také měl možnosti, byl už znám, a kdosi se na něho obrátil z Rakovníka, že by tam bylo třeba spořádat městský archiv. Novotný, znaje Macháčkovu situaci, do Rakovníka jej poslal v létě 1906. To už Macháček skončil 4. rok, a už se chystal ke zkouškám, máje naději brzkého zaměstnání. Ta naděje přišla z Plzně. Odtamtud se ředitel Strnad obrátil na Novotného, a Novotný ho požádal, aby podporoval Macháčka, až přijde čas. Macháček v létě 1906 mohl už s Plzní počítat, ale hlavně záleželo na zkouškách a Macháček je chtěl strhnout i s doktorátem ... “ (viz AMP, f. M. Bělohávek, neuspořádáno, korespondence s V. Vojtíškem 1951-1973, dopis Vojtíška Bělohávkovi z 12. 11. 1971). Podobně vzpomínal na Macháčkovy začátky: „Macháček v Plzni rychle zdomácněl. ... jak do Plzně přišel, statečně vykročil, a hned ho bylo všude plno.“ Viz V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkovi, MZK 7, 1970, s. 382. Ještě k doporučení Macháčka do Plzně V. Novotným viz pozn. 28 a přísl. text (V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 232).

historické muzeum (ve stejném křídle, ale o patro výše) a umělecko–průmyslové muzeum (v tomtéž křídle ve třetím patře).⁵¹

Definitivním úředníkem se stal přesně o rok později jako čtyřiaadvacetiletý. Tím získal slibný výhled na další platový postup a zajištěnou existenci, včetně nároku na plnou penzi po 35 letech služby. Kumulovaná funkce tajemníka (ředitele) historického muzea byla od začátku podmíněna povinností pořádat a udržovat městský archiv.⁵² Macháček šel do Plzně s radostí a s novými nadějemi do života a již 4. května psal Gustavu Friedrichovi: *„Jinak se mi zde vede celkem dobře ... práce jest zde ovšem spousta a nepořádek neutěšený.“*⁵³

Od počátku své praxe musel Macháček řešit problémy všeho druhu. Sbírký historického a umělecko–průmyslového muzea byly přestěhovány do nové muzejní budovy již v roce 1901. Výstavní budova v novorenesančním stylu se secesní štukovou výzdobou interiérů podle plánů architekta Škorpila byla stavěna především pro potřeby Umělecko–průmyslového muzea. Historické muzeum, v jehož čele Macháček stál, se potýkalo od samého počátku s nedostatkem místa, nebylo zde počítáno s dílnami, laboratořemi, ale ani s velkým nárůstem sbírek, z čehož plyne, že také prostory pro depozitáře byly nedostačující. Vnitřní zařízení (nábytek) bylo nevyhovující a Macháček byl proto vyslán v létě roku 1910 na inspekční cestu po Německu, jak bude ještě podrobněji popsáno.

⁵¹ Viz obr. příloha, pohlednice in Sbírká pohlednic, v majetku vnuka J. Povolného. K umístění archivu kromě zmíněné pohlednice viz SMHMPI 1, 1909, s. 20–21 (plánek místností pro kanceláře, knihovnu a archiv v přízemí, místností pro sbírky v mezipatře), současný stav místností srov. též s obr. přílohou (foto z června 2009).

⁵² AMP, f. MěÚ, osobní spis F. Macháčka, osobní výkaz (jmenovací dekret 19. 4. 1907, č. 9439/07); tamtéž, doporučující dopis J. Strnada Městské radě v Plzni jménem kuratoria Městského historického muzea c. a k. Františka Josefa I. v Plzni, 16. 3. 1907 (Macháček měl dobrou doporučení od univ. prof. Friedricha, univ. doc. Novotného a archiváře dr. Klicmana): *„Týž jest suaviý mladý muž, který s velkou chutí by se chtěl opravit i v ostatní poměry musea, aby mohl se zdarem a dle požadavků moderních provéstí úpravu sbírek ...“* Tamtéž, potvrzení kuratoria městské radě o nastoupení F. Macháčka do úřadu dne 1. 5., Plzeň 2. 5. 1907; tamtéž, f. F. Macháček, i. č. 213/3 a 213/4, kart. LP 1631, dopis F. Macháčka J. Gollovi 3. 2. 1908: *„A pokud se financí týče, mám dekretem zajištěnu definitivu od 1. května letošního roku s platem 1 460 hl. (nyní mám 1 100), po třech letech mám být zařazen do třetí třídy městských úředníků s platem 1 780 zl. (či 1 820) a s postupem v trienálkách do 1 třídy (asi jako profesori středoškolsí) a s pensí též plnou po 35 letech.“* Goll mu tehdy nabízel místo roudnického lobkovického archiváře s platem 1 100–1 200 zl. (tamtéž, i. č. 213/1; srov. též pozn. 25, 35 a k tomu příslušný text). Nástupcem Maxe Dvořáka v Roudnici se od r. 1909 nakonec stal Václav Chaloupecký (srov. edice č. 70, pozn. 4).

⁵³ AAV, f. G. Friedrich, i. č. 104, sign. II b 1, dopis F. Macháčka, Plzeň 4. 5. 1907.

Při Macháčkově nástupu byl stav zaměstnanců vzhledem k množství sbírkových předmětů (34 000 kusů) nedostačující: kromě profesora Strnada (ten byl už tehdy ve funkci ředitele II. plzeňské reálky a v muzeu pracoval jen ve volném čase jako externista) zůstával Macháček jedinou odbornou silou rodícího se ústavu a měl před sebou velké úkoly v podobě instalace sbírek do výstavních prostor a provedení jejich řádné inventarizace, což se týkalo také archivu. V muzeu byl zaměstnán ještě Theodor Bayer, který byl pověřen zpracováním vědecké knihovny (bylo nutno zinventarizovat a zkatalogizovat 15 000 svazků) a který ji do roku 1909 dokázal připravit k otevření veřejnosti (koncem března zpřístupněna veřejná čítárna při knihovně).⁵⁴

Počátky muzejní a archivní práce

Aniž by Macháček podcenil prioritní nutnost řádného uspořádání sbírek a vytvoření stálé expozice, hned zpočátku postřehl, že je třeba též drobné, výchovně vzdělávací práce, která může učinit pro popularizaci muzejní práce u veřejnosti krok nejzřetelnější. Proto se rozhodl již počátkem roku 1908 pořádat pravidelné tematické výstavky a na ně navazující odborné přednášky. První z nich byla velmi zdařilá s názvem „Vývoj latinského písma rukopisného“ a v návaznosti na ni uspořádal cyklus přednášek, ze kterého později vydal text tiskem.⁵⁵

Přistoupil též k popularizaci práce muzea a archivu prostřednictvím místního tisku, ale především zahájil vydávání odborného sborníku. Souhlas s vydáváním získal již během roku 1908. Byl to čin skutečně průkopnický, neboť kromě „Sborníku příspěvků k dějinám hlavního města Prahy“, vydávaného pražskou obcí a prací městského archivu od roku 1907 za redakce Jaromíra Čelakovského, Josefa Teigeho a Václava Vojtíška, nevycházel tehdy žádný jiný odborný regionální sborník.

⁵⁴ Viz František FRÝDA–Jarmila METLIČKOVÁ, Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech, ZHS 1, Plzeň 1995, s. 162; Adolf ZEMAN, Podíl Fridolina Macháčka na vlastivědném poznání Plzeňska, ČNM 1954, s. 89.

⁵⁵ F. MACHÁČEK, O vývoji písma, Plzeň 1908 (25 s.); totéž vyšlo dříve na pokračování in Plzeňské listy 1908, 2. 5., 4. 5.-9. 5., 18. 5.-23. 5., 25. 5.-27. 5., 2. 6.-5. 6. Na přednášky o vývoji písma se pečlivě připravoval a psal o tom své nastávající ženě 3. 4. 1908: „*Jsem teď trochu pilný, ne příliš mnoho, ale přece, dělám přednášky o vývoji písma, mám dosud napsáno mluvení na jednu hodinu a kousek, dohromady chci mít tři nebo čtyři hodiny.*“ Viz Milostná korespondence 1903–1908 ve vlastnictví J. Povolného.

Macháček jej pod názvem „Sborník městského historického musea v Plzni“ sám redigoval (spolu s Cyrilem Purkyněm a Josefem Strnadem) a jeho první ročník vyšel v roce následujícím (1909), poté s přestávkou ve válečných letech 1914-1918 vycházel pravidelně až do roku 1926. Již v I. svazku podal Macháček podrobnou zprávu o činnosti Městského historického muzea v Plzni, včetně archivu. Celý sborník zhodnotil Vojtíšek v České revui a zvláště vyzdvihl Macháčkův příspěvek.⁵⁶

Jeho činnost v Plzni však nelze oddělit od jeho muzeologického působení, neboť právě první konkrétní zkušenosti a poznatky, které získal, jej inspirovaly k obecnějším závěrům. Na nich si ověřoval své záměry a ohlas veřejnosti, které mu signalizovaly – jako v případě první výstavy – že je na správné cestě. Neostýchal se i přes své mládí (bylo mu tehdy pouhých 24 let) a krátké zkušenosti z praxe vystoupit se svými názory i na širším fóru, jakým byl sjezd muzejní sekce na ochranu památek, konaný v září 1908. Tady vystoupil s výstižným referátem „*O popularizační a vědecké činnosti venkovských muzeí*“. V něm odmítl např. stále převládající mínění, že muzea v regionech mají být pouhou „*zmenšenou kopií muzeí zemských*“ a zdůraznil jejich specifiku jako ústavů, jejichž hlavním a nezastupitelným úkolem je zejména dokumentování regionální historie ve všech složkách. Teoreticky rozvinul úvahy o základním předpokladu k této činnosti, tedy o řádné inventarizaci sbírek a instalaci expozic. Nezapomínal ani na „*vědeckou práci v muzeu*“, kterou chápal jako komplexní bádání o příslušném regionu. Už při svém prvním veřejném vystoupení se Macháček osvědčil jako zdatný analytik poměrů a dal tak vyniknout rysům, které charakterizovaly jeho přístup k řešení všech muzejních problémů také v dalších desetiletích.⁵⁷

Po tomto prvním úspěšném teoretickém počinu musel řešit problémy ryze praktické. Téhož roku (1908), při přestavbě plzeňské radnice, byly nalezeny ve stropě zazděné zbytky předtereziánské registratury, které sem byly naházeny jako výplň při stavebních úpravách po roce 1841. O tomto překvapivém nálezů referoval

⁵⁶ Hodnocení V. Vojtíška 1. ročníku SMHMPI a Macháčkovu reakci na něj viz edice č. 33 a 34, pozn. 3.

⁵⁷ Více o tom viz Jiří ŠPĚT, Fridolín Macháček jako muzeolog a organizátor českého muzejnictví. Plzeň 1996, s. 7-10.

podrobněji ve II. ročníku sborníku.⁵⁸ Z toho vyplývá, že musel řešit úplně nové praktické problémy s konzervací a restaurováním velmi poškozených archiválií. Informace sháněl v první řadě u svého přítele Vojtíška, který se problematikou začal posléze odborně zabývat.⁵⁹ Poškozené zbytky akt Macháček nařídil natírat zaponovým lakem. Toto pravděpodobně prováděla laborantka Anna Koukolíková, která v muzeu pracovala již od 1. prosince roku 1893 až do konce roku 1925, kdy odešla na zasloužený odpočinek. Že bylo zvoleno na tehdejší dobu nejvhodnější řešení svědčí fakt, že stará městská registratura (zlomky), v literatuře známá pod značkou RMR a označením „nález“, se dochovala v dobrém fyzickém stavu až dodnes. Kromě konzervace „nálezu“ zahájil Macháček také jeho pořádání a katalogizaci (podle odhadu se jednalo o cca 20 000 kusů papírových a několika pergamenových zlomků aktového materiálu) a stručně také informoval o jeho prvním badatelském využití.⁶⁰

Jak už bylo uvedeno, také do městského archivu přicházeli první badatelé. Jeden konkrétní příklad lze podrobněji sledovat na základě mnou objevených pramenů. JUDr. Josef Pohl, advokát ze Zbirohu, se jako badatel zajímal zejména o dějiny železářství a k tomu pilně pořizoval výpisky také z plzeňských městských knih. O jejich zapůjčování oficiálně požádal na podzim 1908 vedení města a potom, 5. prosince, se Macháčka přeptal, zda byla jeho žádost kladně vyřízena. Povolení zápůjček nebylo však zcela bez problémů. O dva dny později mu Macháček odpověděl, že zapůjčení rukopisných knih jednotlivcům dle dosavadní praxe je nestandardní a kuratorium by zapůjčení povolilo jedině nějaké instituci. Pohl o další dva dny Macháčkovi napsal: *„Jsem Vám povděčen velice za nabídnutou Vaši výpomoc. Nebudu Vás však obtěžovati dříve, dokud to nebude nutno. V tomto případě se nejedná o maličkost, ale o práci skutečně namahavou: projití všech rukopisných knih městských (i také Tannera) a vypsání všech zpráv a zpráviček o železe, horách železných, hornících,*

⁵⁸ F. MACHÁČEK, Zpráva o nálezu části archivu plzeňského při opravě radnice, SMHMPI 2, 1911, s. 90-95.; některé podrobnosti o nálezu též, SMHMPI 1, 1909, s. 27-28.

⁵⁹ Srov. edice č. 35- 38. Vojtíšek publikoval své poznatky k tématu v r. 1914, 1926 a 1932.

⁶⁰ Viz edice č. 37 z 26. 10. 1910; SMHMPI 9, 1926, s. 4; . SMHMPI 2, 1911, s. 90-92, s. 95: *„Materiálu tuto nalezeného dosud používali pan JUDr. Jan Pohl pro chystané dějiny železářství na Plzeňsku a Zbirovsku, pan prof. Ph.Dr. Raimund Liška pro svůj článek v tomto svazku otištěný, a autor této zprávy. “*

šichtmistrech, uhlířích, hutnících, cvokařích apod.“⁶¹ Počátkem následujícího roku se obrátil na profesora Strnada s nabídkou, že by mu poskytl při excerpování knih informace, které by mohl využít pro své bádání. Strnad nabídku 17. února 1909 zdvořile odmítl s tím, že měl již hodně vypsáno a ostatní bude časem doplněno, až se k tomu dostane. Nakonec, jak tomu často bývalo, požádal Pohl o vzájemnou spolupráci: využil by Strnadových excerpt pro kontrolu vlastních, pokud by mu je poskytl.⁶²

Jak se jednání o zapůjčování archivního materiálu vyvíjela, lze stručně rekapitulovat podle Pohlových poznámek. Dne 30. prosince 1908 zaznamenal neúspěšné jednání s purkmistrem dr. Petákem a prof. Strnadem, až po intervenci ředitele Částka⁶³ bylo půjčování v lednu 1909 povoleno. Od konce ledna 1909 do konce června 1912, tj. za necelé tři a půl roku, si Pohl půjčoval zpravidla v intervalu jednoho až dvou týdnů po jednom rukopisu a podle dochovaných reverzů jich prošel celkem 69 (včetně několika drobných zlomků a listin). Postupně si získal Macháckovu přízeň a brzy se stal jeho pilným spolupracovníkem (tehdy také přispěl do plzeňského sborníku).⁶⁴

Macháček se ihned zapojil také do populárně osvětové přednáškové činnosti. Od roku 1908 byl aktivním členem nově zvoleného tzv. „debatního komité“ Spolku přátel vědy a literatury české v Plzni (existoval zde již od roku 1878) a tento výbor pořádal debatní večery na různorodá témata, např. z literární historie či výklady

⁶¹ LA PNP, f. J. Pohl, složka „Plzeňský archiv“; AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1632, i. č. 401, sign. 401/11 (kopie z LA PNP), dopis Macháčka Pohlovi ze 7. 12. 1908: „*Mohl-li bych Vám sám posloužit vyhledáním nějakých informací o předmětu Vaší práce, byl bych mile rád k službám.*“ Tamtéž, sign. 401/1, dopis Pohla Macháčkovi z 9. 12. 1908.

⁶² LA PNP, tamtéž, korespondence o zápůjčkách archiválií z let 1908-1912 (včetně potvrzených reverzů na jednotlivé městské knihy, zachycujících i jejich stručný obsah a fyzický stav) z městského archivu v Plzni; AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1632, i. č. 401, sign. 401/1-9, korespondence s J. Pohlem 1908-1914; tamtéž; sign. 401/11, kopie složky z LA PNP, dopis Pohla Strnadovi ze 2. 3. 1909: „*Probral jsem teprve 3 svazky archivu Plzeňského a již vím, proč nereflktujete na moje výpisky. Nacházím v těch 3 knihách všude a najdu i ve všech následujících důkazy, že jste je již s velikou pilí probádal. ... Děkuji ještě jednou za Vaši upřímnou podporu mé žádosti za půjčování knih do Zbirova ...*“ Pohlovy výpisky k dějinám železářství z Plzně se dochovaly in NA, f. Sbíрка Jana Pohla pro dějiny železářství, kart. 82.

⁶³ František Částek (1833–1915) pedagog a člen obecního zastupitelstva, ředitel na Obecní reálce v Plzni v l. 1865–1891, zasedal mj. též v kuratoriu MHM.

⁶⁴ Srov. edice č. 39, pozn. 3. Macháček otiskl první Pohlovu stať s názvem Příspěvek k dějinám lupičství v západních Čechách v 16. století in SMHMPI 2, 1911, s. 21-30.

o grafologii a astrologii, které přilákaly nové posluchače.⁶⁵ Přednášková popularizační činnost se stala pro Macháčka příznačnou a po celý život nezbytnou součástí jeho osvětové práce (svědčí o ní mj. také četné zmínky v korespondenci s V. Vojtíškem). Počínaje rokem 1910 cestoval za přednáškami někdy pěšky (podle vzpomínek i v sychravém počasí) a dokonce o sobotách a nedělích, a to po celém plzeňském okrese i širším okolí (tady v posledních letech většinou s tématy z dějin jednotlivých obcí).⁶⁶ Mimo přednášek pro muzeum a archiv, plzeňské spolky a korporace, které se většinou konaly v přednáškovém sále muzejní budovy či v Měšťanské besedě, realizoval některé přímo v plenéru a velkou pozornost při tom věnoval vzdělávání učitelů či místních osvětových pracovníků, správců muzeí i archivů, které učil konkrétnímu nazírání na dějinný vývoj a realistickému myšlení v denním životě. Vojtíšek uvedl, že přednášek bylo až 60 do roka, sám Macháček počítal průměrně mezi 40–70 ročně. Zanechal po sobě krásné vzpomínky u posluchačů svých přednášek i exkurzí, a to nejen u laiků, ale i u odborníků. Byl známý, že i suchopárné statě dokázal zajímavě oživit nějakým vtipem, a byl pohotový řečník, který dokázal vždy vyprávět „z paměti“. V poválečných letech vícekrát hovořil i v plzeňském rozhlasu.⁶⁷ Organizoval také přednášky jiných

⁶⁵ Viz Jaroslav DOUŠA, Osvětová práce Alexandra Sommera–Bařka v Plzni před rokem 1913, in *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 24. ročníku symposia k problematice 19. století Plzeň, 4.–6. března 2004, Praha 2004, s. 162–163; Josef STRNAD–Felix VONDRUŠKA, Padesát let Spolku přátel vědy a literatury české v Plzni, Plzeň 1928.*

⁶⁶ K dějinám obcí podnikal Macháček často důkladný archivní výzkum, např. edice č. 355, 27. 12. 1946 Macháček Vojtíškov: „... do zemského archivu jsem chodil jen a jen jen bádát o dějinách dvou obcí, o kterých jsem přednášel, Krašovic u Manětína a Mlečic u Zbiroha. (Mimochodem: bylo by zajímavé probrat jednou vrstvou drobných zemanů, kteří byli ve službách Václava IV jako jeho strážníky a prokurátory a kterých je na Zbirožsku a severně od Plzně jak naseto, někteří se domohli slušného bohatství i vlivu).“

⁶⁷ Viz V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 389–390: „... také to byla cílevědomá práce – řeknu to – vpravdě buditecká. Byla to práce misionáře muzea, vědy, osvěty i českého sebevědomí.“ Jeho pozdější dlouholetý spolupracovník Adolf Zeman o něm napsal, že byl „pohotový a oblíbený řečník, strhl stovky posluchačů, v nich upevňoval živé vlastenecké a demokratické citění“ (A. ZEMAN, Podíl Fridolína Macháčka na vlastivědném poznání Plzeňska, ČNM 1954, s. 90); dále viz životopisy vlastní a sepsané G. Macháčkovou in AMP, f. F. Macháček, i. č. 756, kart. LP 1651: „Konal přednášky vlastivědného obsahu v Plzni i po venkově a porůznu i v jiných krajích ... Organizoval exkurze po památkách minulosti města i kraje. ... Dr. Macháček zanechal po sobě krásné vzpomínky u posluchačů svých přednášek i exkurzí ... a posluchači dodnes vzpomínají ...“ Podobně dodnes vzpomíná na účinky jeho přednáškové činnosti i Macháčekův vnuk Jiří Povolný, když byl jako dítě svědkem dědovy improvizovaného a spontánního výkladu v Praze na Kampě (viz videozáznam vzpomínek na dědu z června 2009, uložený ve sbírce materiálů autorky).

odborníků, v Plzni přednášel několikrát jeho předchůdce Josef Strnad a pražský kolega Václav Vojtíšek.⁶⁸ Později, počínaje léty 1926–1927, též jako činovník Městského a okresního osvětového sboru stál v samotném centru organizace kulturního života v Plzni.⁶⁹

Nejen pro archiv, ale především pro muzejní sbírky, usiloval Macháček od počátku o vybavení nutným nábytkem a zařízením, protože bohaté sbírky byly od roku 1901 jen provizorně a nedostatečně uloženy. Na vitríny a jiný potřebný inventář však musel čekat déle než tři roky. To způsobilo, že sbírky většinou postrádaly soustavnost a programovost, k nim existovaly nedokonalé a neúplné inventáře. Čekaly proto na zpracování, výjimkou bylo jen geologické oddělení, spravované od roku 1897 prof. Cyrilem Purkyněm, který vedl také soustavný geologický výzkum plzeňského okolí.⁷⁰

Macháček však hned, jak shledal v archeologické sbírce mezery, zahájil v létě 1907 vykopávky mohylového pohřebiště v Nové Huti u Dýšiny. Již koncem srpna o vykopávkách napsal své milé Slávince krátkou zprávu: „Dnes jsme našli 3 nádoby (střepy) a 4 bronzové náramky.“⁷¹ Prokázal, jak dokáže teoretické poznatky z přednášek L. Niederleho aplikovat v praxi. Celkem v této lokalitě bylo nalezeno přes dvacet mohyl a Vojtíškovi o tom psal také v srpnu t. r. Ve vykopávkách pokračoval ještě

⁶⁸ K Macháčkově neutuchající přednáškové činnosti od počátku praxe viz edice č. 7, 10. 5. 1907; tamtéž č. 18, 17. 10. 1907; tamtéž č. 22, [prosinec 1907]; tamtéž č. 27, 19. 1. 1909; tamtéž č. 39, [listopad–prosinec 1911]; tamtéž č. 56, 6. 3. 1913; tamtéž č. 88, [po 17. 11. 1917]; tamtéž č. 104, 17. 10. 1917; tamtéž č. 113, 23. 2. 1920; tamtéž č. 159, 1. 10. 1923; tamtéž č. 240, 19. 12. 1931: „Přednášky tak 2-3 krát týdně, nemohu se vyhnout neplaceným a tím méně, kde je za ně skvělý honorář 50 Kč, poněvadž jsou mi i ty padesátikoruny dobré.“ Dále tamtéž č. 252, 10. 6. 1933 (Bor u České Lípy); tamtéž č. 263, 10. 3. 1934; tamtéž č. 269, 15. 6. 1934 (přednáška o muzeu pro vlastivědný kurz MŠANO); tamtéž, č. 272, 23. 12. 1934: „Přednášek jsem měl letos, psal jsem si to, pětasedmdesát, i výstavní a přednášková činnost vlastního musea má letos výsledky jako nikdy.“ Dále tamtéž č. 282, 17. 11. 1937; tamtéž č. 286, 20. 4. 1938; tamtéž č. 299, 25. 9. 1939 (přednáška o sv. Václavu v Plzni); tamtéž č. 300, 3. 10. 1939 a č. 301, 29. 10. 1939 (slavná přednáška V. Vojtíška v Plzni 17. 11. 1939 o Praze, hlavě národa; srov. V. VOJTÍŠEK, O Fridolíně Macháčkově ... , s. 393). Tento výčet není kompletní, ale dostatečně ilustrativní; Macháček přednášel např. i spoluvězněm na plzeňském gestapu (viz č. 334, G. Macháčková V. Vojtíškovi 30. 11. 1944).

⁶⁹ Srov. edice č. 222, pozn. 7, 6. 4. 1930 Macháček Vojtíškovi: „Půjde o nové ustavení osvětových sborů okresního a městského, kde mám velkou komandantskou posici, která mně sice pranic nenese, ale mnohé lidi to trápí, ačkoliv zase jiní, také ze všech stran politických, se mnou dobře pracují a myslím i upřímně.“

⁷⁰ O problémech se zařizováním muzea nábytkem viz Tomáš BERNHARDT, Oferta na dodání nábytku na novou muzejní budovu v Plzni, Plzeň 1999, zvláště od s. 5.

⁷¹ Sbírká pohlednic (ve vlastnictví J. Povolného), pohlednice 23. 8. 1907, F. Macháček S. Noskové.

o prázdninách roku 1911.⁷² O výsledcích těchto archeologických výzkumů vyšly stručné zprávy již v prvním a podrobněji ve čtvrtém ročníku sborníku.⁷³

Studijní cesta po Německu a pokračování v muzejní a archivní práci

Počátkem roku 1910 byl dodán nábytek pro expozici MHM. Jak už bylo zmíněno, Macháček se k předchozímu ofertnímu řízení i dodanému nábytku stavěl kriticky, ale na věci samé však nemohl již nic změnit.⁷⁴ Sám to zdůvodňoval faktem, že o vnitřním zařízení pro MHM se rozhodovalo v době, kdy ve správě muzea „nebylo odborníka, jenž by byl dostatečně obeznámen s potřebami a úkolem našeho ústavu ... Tím se stalo, že o projektu rozhodl znalec technický, který vlastní činností našeho ústavu byl poměrně vzdálen“ Svůj názor upřesnil: „Základní ráz nábytku našeho musea převzat byl z návrhů, jaké ředitel Škorpil projektoval pro vnitřní zařízení musea umělecko–průmyslového. Při jednání však nabyla vrchu zásada, že oproti návrhům ředitele Škorpila má se provést zjednodušení; dle mého osobního mínění byla to chyba, v dohledné době bohužel neodčinitelná“.⁷⁵ Macháček se však projevil jako energický odborník s promyšlenou vizí úlohy muzeí jako osvětových institucí.⁷⁶

Snaha o částečnou nápravu, ale též inspirace pro uspořádání sbírek a výstavní expozice, byla pravděpodobně hlavním důvodem, že byl městskou radou vyslán

⁷² AMP, F. Macháček, sign. 535/16, dopis V. Vojtíškovi, b. d. (vydávání Sborníku); první publikované práce o Macháčkově počáteční činnosti v muzeu viz Bibliografie PhDr. Fridolína Macháčka, MZK 7, 1970, s. 404; M. BĚLOHLÁVEK, Městský archiv v Plzni. Průvodce po archivu. Plzeň 1954, s. 26-27, pozn. 30; V. Vojtíšek, O F. Macháčkově ... , s. 383; AMP, F. Macháček, sign. 535/8, dopis V. Vojtíškovi 13. 8. 1907, edice č. 17 (o vykopávkách v Nové Huti): „V pondělí začnu vykopávat ...“

⁷³ In SMHMPI vyšla jen stručná zpráva o nálezech v Nové Huti v oddílu Zprávy podobně jako o dalších nalezištích (např. ve Starém Plzenci) od B. F. Horáka (v srov. SMHMPI 1, 1909, s. 119): „Pohřebiště čítá 125 mohyl, z nich dosud prokopáno mohyl 57 ... Podrobný popis nálezů bude vydán po ukončení výzkumu.“ O novohuťském nalezišti, kde práce zahájil Macháček již v létě 1907, viz edice č. 17 a 29, pozn. 3. O nálezech Macháček dále referoval in Plzeňské listy 19. 9., 20. 9. a 21. 9. 1911 (Mohylové pohřebiště v Háji u Nové Hutě); zevrubněji týž, Nálezy předhistorické. Nová Huť, SMHMPI 4, 1919, s. 158-161; o čtyřtýdenních vykopávkách v Nové Huti u Chrástu o prázdninách se zmiňoval v dopise dr. Pohlovi (viz LA PNP, tamtéž, složka „Plzeňský archiv“, nedatovaný dopis mezi jinými z r. 1911).

⁷⁴ Viz pozn. 70; T. BERNHARDT, Oferta ... , s. 6; edice č. 35, Macháček Vojtíškovi, březen 1910: „Dostali jsme teď v mus[eu] většinu nábytku. Ale ubohý, co si s ním mám počít? Bude to vzor, jak m[useum] nemá býti zařízeno; a já do toho budu musít vodit lidi. Utekl bych z toho.“

⁷⁵ Viz F. MACHÁČEK, Městské historické museum v Plzni, jeho vývoj a jeho úkoly, SMHMPI 1, Plzeň 1909, s. 26; tamtéž, s. 24-25: návrhy na nábytek, na nichž pracoval plzeňský architekt Rudolf Štech, předložila kuratoriu tříčlenná komise, zvolená na schůzi 27. 1. 1904.

⁷⁶ T. BERNHARDT, Oferta ... , s. 12; J. ŠPĚT, Fridolín Macháček ... , s. 7 an.

v létě roku 1910 na studijní cestu po severoněmeckých muzeích, knihovnách a archivech, aby získal co nejvíce poznatků a aby studoval zejména jejich vnitřní zařízení. Za pět neděl (35 dní) navštívil 89 institucí, které byly srovnatelné velikostí, finančními prostředky i účelem s plzeňskou „alma mater“. Jeho cestu lze rekonstruovat na základě dochované korespondence (pohlednic), zasílané domů své mladé choti.⁷⁷

Studijní putování zahájil v Drážďanech (hned na první pohlednici datované 2. srpna píše své choti tamní adresu do hotelu Stadt Weimar). Nejprve si prohlédl královskou knihovnu (Königliche Bibliothek), kde jej „*všude provedli a důkladně ukázali, za to pak v městském archivu mne ředitel vyhodil, že je práci přetížen a nic není upraveno, vše prý teprve se zařizuje.*“ Navštívil také sbírku skulptur a státní archiv: „*... v archivu jsem byl také na visitě u ředitele (byl tu ale jen jeho zástupce) a dobře jsme se bavili.*“ V sobotu ráno (6. srpna) odjel do Berlína (zde bydlel v hotelu Weises Haus na Krausenstrasse 1), v pondělí navštívil berlínskou ZOO a pak Museum für Meereskunde („*velmi pěkně vedené, a ve sbírce předoasijských starožitností, instalované pouze prozatímně*“). O den později, v neděli 7. srpna, napsal, že navštívil Rixdorsfský hřbitov českých exulantů (Českých Bratří), v úterý 9. 8. si prohlédl Staré a Nové muzeum a Národní galerii. Další den navštívil Státní archiv v Berlíně, Märkisches Museum a Museum für Völkerkunde. Nakonec ještě v Berlíně navštívil Královskou knihovnu. Poté odjel do Štětína (první i další pohled odsud odeslal 13. 8.). V přístavním městě (něm. Stettin, polsky Szczecin), historické metropoli Pomořanska, tehdy patřícím k Německu, navštívil státní archiv a muzeum starožitností.⁷⁸ Poté (14. 8.) se přesunul do Greifswaldu, města v dnešní německé spolkové zemi Meklenbursko-Přední Pomořansko, následující den (15. 8.) na Rujanu

⁷⁷ Viz edice č. 35, pozn. 3; F. MACHÁČEK, Městské historické museum v Plzni ... , s. 166. Další rekonstrukce Macháčkovy pracovní cesty na základě 32 dochovaných pohlednic, zaslaných choti Slávce v době od 2. 8. do 2. 9. 1910 (ve vlastnictví vnuka J. Povolného).

⁷⁸ Tamtéž, pohlednice F. Macháčka S. Macháčkové z Berlína 11. 8. 1910: „*... kde mne provedli náramně důkladně, až moc, tak v Märkisches Museum, jež je nově a originálně zařízeno, a ještě v Museu für Völkerkunde, kde jsem se byl podívat, jak konservuji keramiku, důkladněji asi než my, ale nádoby doplňují.*“ Tamtéž, pohlednice F. Macháčka S. Macháčkové ze Štětína 12. 8. 1910: „*Byl jsem dnes v Berlíně v Král[ovské] knihovně, to je strašně veliké, 2 hodiny mne prováděli.*“ Tamtéž, pohlednice F. Macháčka S. Macháčkové ze Štětína 13. 8. 1910: „*Tady je to ovšem všechno v menších rozměrech.*“

(Rügen) do Stralsundu. Tady si hlavně pochvaloval koupání v moři: „*To je ti znamenité, něco jiného než v Labi, tady se držíš provazu a jdeš do moře a vlny tlučou a celého člověka oplácají, byl jsem tam ¾ hodiny, až se do mne dala zima.*“ Jeho další cesta (16. 8.) vedla do Rostoku (Rostocku), kde si prohlédl zemský a městský archiv, který shledal jako „moderně zařízen“, a muzeum. Týž den odpoledne odjel do Wismaru a druhý den (17. 8.) dorazil do Schwerinu (podle staršího českého názvu psal Zvěřín), centra Meklenburska (dnes hlavní město spolkové země Meklenbursko–Přední Pomořansko), a setrval zde ještě jeden den. Navštívil tam státní archiv, muzeum a vládní knihovnu, a dále odjel do Lübecku a Kielu (19. 8. a 20. 8.), dvou největších měst spolkového státu Šlesvicko–Holštýnsko. Následující den, 20. 8., již psal své choti z Hamburku, kde se zdržel tři dny (do 23. 8.).

Dne 21. 8. navštívil nejen umělecko–průmyslové a přírodo–historické muzeum, ale ještě další nespecifikované, také však zoologickou zahradu v Altoně u Hamburku.⁷⁹ Další den (24. 8.) odjel do Lüneburku a 25. 8. dorazil do Hannoveru (pohlednici odeslal 26. 8.), kde si prohlédl muzea v Herrenhausenu (zámek a zahrady). Odpoledne odjel do Braunschweigu (Brunšviku) a ihned zašel do jednoho muzea. Další den (27. 8.) uskutečnil návštěvu v městském archivu ve wolfenbüttelském zemském archivu. Plánovanou návštěvu ve wolfenbüttelské Herzog August Bibliothek knihovně bohužel nestihl. Následovala cesta do Hildesheimu (Macháček jej označil za nejhezčí město, co v Německu viděl), dále Goslaru (29. 8.), kde si prohlédl největší románskou světskou stavbu Harz–Kaiserhaus. Mezitím, od 29. do 31. srpna, pobýval v Halberstadtu. Dne 30. 8. si prohlédl zámek ve Wernigerode, 31. 8. navštívil nový státní archiv a muzea v Magdeburku (mimo to také Palmový dům – Gruson Palmenhäuser, na který upozornil choť jako vášnivou milovnici květin), pak

⁷⁹ Ve svých pohlednicích choti Slávinec psal nejen o navštívených místech, ale také o svém ubytování a stravování. Tak např. 21. 8. (tamtéž) napsal: „*V Hamburgu jsem měl českou hospodu a pochutnávám si zase na českých knedlíkách, ani nevíš, jaká je to pochoutka, když člověk má 9 dní jen německé brambory a něm[lecké] omáčky.*“

večer odjel z Halberstadtu do Halle. Posledním navštíveným městem bylo Lipsko, kde pobýval ve dnech 1.–2. září.⁸⁰

Z Lipska odjel v sobotu 3. září v 1 hodinu v noci a do Plzně měl dojet v neděli 4. září po více jak jeden a půl dne dlouhé cestě (Macháček plánoval příjezd ve 13.34 hodin).⁸¹

Své dojmy shrnul po příjezdu v dopisu z 15. září 1910 J. Pohlovi: *„Na své cestě měl jsem určitý cíl, a ten vyhraňoval možnost jiného studia, hledání bohemik ap[od]. Študýroval jsem vnější zařízení archivů, knihoven a museí, takže vím, jaké v kterém museu mají skříně, čím jsou vnitřky potaženy, jaké barvy atd., ale často ani nevím, co v těch skříních bylo, poněvadž se mi na cestě jednalo hlavně o kvantitu, prohlédnouti co nejvíce ústavů, abych měl hodně srovnávacího materiálu. Našel jsem ostatně méně než bych čekal, po kauseálně technické stránce musea německá ze ¾ poučují, jak se co dělat nemá. ... vzorné museum našel jsem jedině v Magdeburce, pak by následovalo městské museum v Altoně u Hamburgu a Märkisches Museum v Berlíně, konečně také čestnou zmínku zasluhují Kaiser–Friedrich Museum v Berlíně, musea v Lüneburgu, Celle (u Hannoveru), snad i městské v Brunšviku, jinak ale je to většinou šlendrián. ... Budete-li chtít vidět pěkně zařízený archiv, musíte do Magdeburku. Pěkný je také městský v Rostokách, jinak se všude chystají k nové stavbě, ve Zvěříně dostávají krásnou a účelnou budovu. Pak prý jsou pěkné (to jsem ale neviděl) ve Vratislavi a Špýru, potom ovšem ve Vídni a Brně.“* Výhrady měl Macháček také ke knihovnímu systému: *„V knihovnách se mi nelíbilo systematické uspořádání knih, jaké je všude v Německu (je to plýtvání místem, často se musí přerazovat), naše rakouské mechanické řazení dle přírůstku a formátu je jistě praktičtější, ač tomu nechtěli němečtí bibliotékaři věřit. Nejlepší katalog mají snad v městské knihovně v Lipsku a v král[ovské]*

⁸⁰ Tamtéž, pohlednice z Lipska 1. 9. večer: *„V Lipsku je draho, je zrovna Messe, to je jako výroční trh, platím 3 M za dost nehezky(?) pokoj.“* V jiných městech sehnal bydlení levněji, např. ve Wismaru za 2 M (tamtéž, pohlednice z 16. 8.), ale naopak si postěžoval na německou stravu: *„... tady dělají ke všemu brambory a to ještě někdy všelijaké, už jich mám dost. Ted' jsem si koupil jablkové koláče po 5 pfen[nig] dobré, to musím dělat častěji, to správi chuť ... “* Do Lipska se Macháček vrátil v červenci 1914 (viz pohledy choti Slávce z Lipska z 10. 7. a 13. 7. 1914 ve sbírce pohlednic ve vlastnictví J. Povolného).

⁸¹ Srov. tamtéž, pohled z Lipska 2. 9. 1910: *„Ovšem neručím za to, nepřijedu-li, neměj strach, přijel bych večer nebo v noci (čekej do 10 ½, půl jedenácté) nebo v pondělí. Těší se Frida.“*

v Hannoveru.“⁸² Svůj účel studijní cesta zajisté splnila, neboť získané poznatky aplikoval v praxi při zařizování plzeňského muzea. Macháček též nabídl sdělit některé odborné poznatky k Vojtíškovu badatelskému tématu: „*O Tvých městských knihách Ti budu moci sdělit mnoho materiálu i literatury ze severního Německa, dost zajímavého, až jen uvedu v pořádek své zápisky o cestě.*“⁸³

Jeho úsilí vyvrcholilo dne 13. července 1913, kdy byly slavnostně otevřeny muzejní sbírky veřejnosti v celé budově, a tím přirozeně o muzeum stoupl zájem. K této příležitosti byl vydán průvodce sbírkami, který napsal Macháček spolu s Cyrilem Purkyněm.⁸⁴ Byl to průkopnický čin a v širokém regionu ojedinělý. Krátce se nyní zastavíme a pohlédneme dovnitř muzea, jak jej popsal průvodce.

V městském archivu tehdy bylo uloženo 900 listin (uvedeno pergamenových), 20 000 papírových aktů (průvodce je uvádí jako listiny), 400 rukopisů (městských knih a různých literárních rukopisů z Plzně a okolí), v oddělení autografů, korespondence a literárních pozůstalostí, zejména J. K. Tyla, asi 400 kusů. Průvodce uváděl, že „*v nejbližší době k archivu bude připojena i stará městská registratura i hospodářské registratury okolních panství*“, což bylo ještě na dlouhá léta pouze Macháčkovým zbožným přáním z důvodu nedostatku úložného prostoru pro archiv v muzejní budově.

O otevření veřejné čítárny v březnu 1909 byla už zmínka. Průvodce uvedl přírůstky díky štědrým darům, zejména od dr. Peiskra (1 800 svazků), Františka Schwarze (6 400 svazků), Edmunda Ginzla (2 100 svazků), ale také četnými nákupy. Již tehdy vyhovovala k potřebám studia českých dějin, české literatury a geologie.

Průvodce stručně popisuje různé části expozice: sbírku zbraní (starou městskou zbrojnici), mincí přibližující přehled vývoje české mince (v numismatické sbírce uloženo 8 200 kusů), cechovních památek (kromě trojrozměrných předmětů, jako např. cechovních truhlic, také archiválie, jako výuční a zachovací listy nebo nejstarší

⁸² AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1632, i. č. 401, kopie korespondence s J. Pohlem 1908-1914 (orig. in LA PNP), dopis F. Macháčka J. Pohlovi z 15. 9. 1910.

⁸³ Viz edice č. 37, Macháček Vojtíškovu 26. 9. 1910.

⁸⁴ K otevření muzejních sbírek veřejnosti viz edice č. 58, pozn. 2. F. MACHÁČEK–C. PURKYNĚ, Městské historické museum císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni. Průvodce sbírkami, Plzeň 1913.

soukromou a zároveň nejstarší plzeňskou listinu měšťana Wolframa Zwinillingera z roku 1307), pečetidel (nejstarší městské z doby kolem roku 1300 či mladší stříbrné z počátku 17. století, cechovní pečetidla a pečetidla okolních obcí, např. ze Starého Plzeňce). V expozici bylo možné shlédnout několik předmětů z městské mučírny, ukázky městských knih, privilegií panovnických, včetně zlatých bul (!), a papežských, dále sbírku rukopisů Fabiána Stehlíka z Čeňkova či ukázky soukromých listin a dopisů nebo činnosti městské kanceláře v 17. století. K výstavě listin byly připojeny „autografy“ plzeňských osobností,⁸⁵ ukázky patentů či různé divadelní cedule. Expozice se věnovala vývoji plzeňského knihtisku a své sbírky prezentovalo oddělení prehistorické (exponáty z archeologických vykopávek) či mineralogické a geologicko-paleontologické. Návštěvníci si mohli též prohlédnout nejstarší plzeňské veduty a vyobrazení města, ale také některé mapy a plány. Uvedený popis expozice je velmi zajímavý, protože mnoho předmětů, včetně archiválií, zůstává dnes skryto očím veřejnosti v depozitářích.⁸⁶

Díky vzájemné korespondenci byl Macháček informován také o celostátní soupisové akci cechovních památek. Po zrušení starých řemeslnických cechů po roce 1848 byly ohroženy nejen staré cechovní archivy, ale i jiné hmotné památky. Nově vzniklá společenstva živnostníků a obchodní grémia, zřizovaná podle živnostenského řádu z roku 1859 k nim většinou neměla vztah, jen některá tyto vzácné památky věnovala muzeím a archivům. Právě na záchranu těchto ohrožených památek vystoupil instruktor živnostenských společenstev JUDr. Karel Polák s výzvou, která ale zůstala bez odezvy. Teprve výnos místodržitelství z roku 1911 dával naději na jejich záchranu, jedním z důvodů učinit nějaká opatření na jejich záchranu byl nežádoucí vývoz památek do ciziny.

V březnu 1913 se Macháček Vojtěška ptal, zda nemá nějaké informace o chystaném soupisu, neboť přes obchodní a živnostenskou komoru bylo možné na vydání

⁸⁵ Macháček založil oddělení tzv. literárních pozůstalostí, protože si uvědomoval, že písemnosti vynikajících plzeňských osobností jsou vhodným doplňkem ke strohému úřednímu materiálu.

⁸⁶ Tamtéž, s. 3-34. Výjimečná v tomto ohledu byla výstava „Zločin a trest v Plzni a na Plzeňsku“ v Západočeském muzeu Plzeň, konaná od 25. 2. do 18. 4. 2010, při které byly některé exponáty vystaveny poprvé, např. některé předměty z mučírny nebo popravčí meč plzeňského kata (o tom více J. JANEČKOVÁ /rec./ in MZK 2010, v tisku).

soupisu získat subvenci.⁸⁷ Začátkem prosince 1913 informoval Vojtíšek přítele o průběhu konference zástupců muzeí, archivů a odborníků konané 8. listopadu, kterou uspořádala Zemská jednota společenstev živnostenských a řemeslných v království Českém. Z jejího podnětu byla zřízena Zemská komise pro soupis památek cechovních v království Českém, jejíž předsedou byl zvolen ředitel Muzea hlavního města Prahy dr. F. X. Halas, jednatelem dr. H. Opočenský, tehdy koncipista místodržitelského archivu, dalšími členy dr. K. Guth a dr. V. Vojtíšek.

Úkolem zemské komise bylo pořídit soupis památek a vydat jej tiskem za pomoci komisí zřizovaných v jednotlivých okresech. V Plzni je doloženo, že byla skutečně ustavena okresní komise někdy v první polovině roku 1914 a na její činnosti se podíleli Macháček s Lábkem. Soupisová akce proběhla v průběhu roku 1914, předtištěné dotazníky se vyplněné vracely zemské jednotě, od které je přejímal a ukládal jednatel komise.

Jak vyplývá z výše uvedeného výčtu vystavených muzejních předmětů při otevření sbírek plzeňského muzea v roce 1913, byla zde většina plzeňských cechovních památek i s písemnostmi v bezpečí uložena buď po roce 1879 nebo nejpozději po postavení nové muzejní budovy. Ze zachovaných doručených dotazníků pouze tři plzeňských společenstev (Společenstva knihařů, kloboučníků, rukavičkářů a výrobců papírových sáčků, Společenstva maloobchodníků č. XI a Společenstva stavitelů pro obvod Obchodní a živnostenské komory v Plzni) lze zjistit, že v květnu 1914 pouze první z nich mělo ještě uloženo starší cechovní písemnosti, tj. listiny a knihy, ve společenstevní skříni v Řemeslnické Besedě. Zdá se, že soupisová akce vyšla do ztracena a tiskem soupis vydán nebyl, i když Vojtíšek o ní v témže roce informoval jak ve Věstníku Svazu českých měst, tak v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých.⁸⁸

⁸⁷ Edice č. 56, Macháček Vojtíškovi 6. 3. 1913: „Co je se Soupisem cechovních památek? Říkal mi koncipista z obch[odní] komory, že přišla žádost o subvenci, chce navrhnout, aby byla slíbena podpora za publikaci cechovních památek plzeňského obvodu. Jest to tak dobře?“

⁸⁸ Edice č. 60, Vojtíšek Macháčkovi 5. 12. 1913 (zvláště pozn. 5 a 6); dále srov. V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 164: „Jako Wirth vbrzku vypracoval zevrubnou instrukci pro popis památek uměleckohistorických, tak Opočenský připravil návod pro popisy památek archivních, a v pražských potřebách

Dalším významným počinem, na kterém měl Macháček vedlejší ale nezanedbatelný podíl z titulu své funkce ředitele historického muzea, bylo založení Národopisného muzea Plzeňska. Na počátku stálo ustavení Kroužku přátel starožitností, který vznikl v roce 1909 s cílem záchrany plzeňských památek a za dva roky se přeměnil ve Společnost pro národopis a ochranu památek Plzně a okolí. Macháček se stal jejím jednatelem, ale nejvýraznější vůdčí osobností byl Ladislav Lábek⁸⁹, který již od mládí věnoval pozornost památkám lidového a měšťanského života v Plzni a okolí a byl vášnivým sběratelem. Jaký byl vzájemný (profesní) vztah Macháčka k Lábkovi se pokusím naznačit na základě korespondence s přítelem Vojtíškem.

V roce 1911 si Společnost předsevzala jako hlavní úkol vybudování národopisného muzea a její činnost vyvrcholila uspořádáním národopisné výstavy v roce 1912 v prostorách Měšťanské besedy. Exponáty, které nebyly po ukončení výstavy vyžádány zpět jejich majiteli, se staly základem národopisných sbírek a byly obohaceny zejména osobní sbírkovou činností samotného Lábka. Sbírkové předměty byly nejprve uloženy po různých skladištích (ve stodole, bývalé vojenské pekárně, v bývalém cukrovaru) a drobné předměty byly uschovány v depozitářích historického muzea. Macháček koncem roku 1911 kritizoval dr. Josefa Volfa, pražského knihovníka Národního muzea v Praze, když napsal: *„Článek Volfův se mi nelíbí; ne snad pro důraz, jaký klade na nepřístupnost sbírek, to je zcela správné, a napsal bych to stejně; také osobně je jistě slušnější než by člověk mohl čekat od muzejníka; ale jednak psal článek, aniž kdy u nás byl, a proto není přesný; sbírky např. jsou skutečně téměř instalovány ... Volf to vykládá jako své vlastní návrhy, které se rodí v jeho hlavičce; tak např. o národopisném museu (my už ho tu dokonce máme, ale nemáme ho kam dát, je spolkové, Společnosti, které jsem jednatelem) ... A tak vznikl blahosklonný tón článku, v němž s[!] převysokého stanoviska pražsk[ého] odborníka dávají se hloupým venkovanům (oh, jak*

městský archiv učinil první kroky, ač chybělo základní zajištění. Nechtěli jsme selhat, chtěli jsme vyvést, co pro Prahu bylo potřebné. Ovšem doba a přípravy způsobily, že závažné vědecké úkoly dodnes naplněny nejsou.“

⁸⁹ O L. Lábkovi viz edice č. 59, pozn. 11; Jana SYNKOVÁ, Poslední Plzeňák, který měl své město rád: osobnost a dílo Ladislava Lábka v památkové péči. Diplomová práce, Plzeň 2008 (nepublikovaný rukopis).

jsem se zprovincializoval) moudré rady“. Z tohoto je dobře patrné, jak byl nucen obhajovat práci „venkovského muzea“.⁹⁰

V tomtéž roce se Společnosti podařilo získat město pro zakoupení Gerlachovského domu v nynější Dřevěné ulici, který měl být původně zbořen. Jednání s městem o zakoupení domu nebylo zcela bez problémů.⁹¹ Macháček byl aktivním podporovatelem této akce a psal o tom Vojtíškovi již v dubnu 1912: *„Mám jinak mnoho práce, a proto jsem Ti dříve nepsal, teď jsme zavřeli národopisnou výstavu ... zakládáme národopisné muzeum“.*⁹²

Na jaře 1914 byla zahájena rekonstrukce Gerlachovského domu (Společnost jej obdržela 30. ledna) a opravy byly ukončeny v témže roce (Macháček psal, že v červnu, ale v literatuře se píše, že v říjnu) a ihned bylo započato s instalací sbírek.⁹³ Zahájené práce zbrzdilo vypuknutí první světové války. Lábek narukoval do rakouské armády, ale ani tehdy se přípravy muzejní expozice úplně nezastavily. Během své dovolené, v druhém roce války výstavu instaloval a prozatímně otevřel 28. září 1915.

Dalším krokem k ustavení národopisného muzea bylo schválení jeho statutu a jednacího řádu usnesením Zastupitelstva města Plzně a valné hromady Společnosti dne 22. února 1918, správu vedlo zvláštní dvanáctičlenné kuratorium (šest členů Společnosti, jeden člen městské rady a pět členů zastupitelstva). Lábek byl 16. dubna 1919 jmenován městským úřadem odpovědným správcem muzea a přesně o měsíc později bylo muzeum slavnostně otevřeno pro veřejnost.

Macháčkovy a Lábkovy cesty se po první spolupráci rozdělily, protože způsob práce a názorové rozdíly na pojetí historie a historické práce byly odlišné. Lábek se spíše blížil ke stylu práce Jaroslava Schiebla, neboť oba byli historici – diletanti.

⁹⁰ Edice č. 39, Macháček Vojtíškovi [konec roku 1911]; o J. Volfovi viz tamtéž, pozn. 9.

⁹¹ Edice č. 59, Macháček Vojtíškovi 3. 12. 1913: *„Za druhé nyní taháme ze slavné m[ě]stské] rady rozumy, co myslí s Gerlachovským domem, sl[avná] městská dělá totiž drahoty, aby nám ukázala jakou nám dělá milost (a to prosím máme předsedu vysloveného mladočecha, ovšem jinak <civilizovaného>^b energického a nestranného), hlavní je to že si to nevymyslí žádný městský rada nebo alespoň radniční úředník, a že má slavný národopis takového rejpravého jednatele, totiž mně.“*

⁹² Edice č. 45, Macháček Vojtíškovi 30. 4. 1912.

⁹³ F. FRÝDA – J. METLIČKOVÁ, c. d., s. 161; srov. edice č. 74, Macháček Vojtíškovi 26. 8. 1915: *„... že se bude opravovat Gerlachovský dům (dokončen v červnu minul[ého] roku!) ...“*

Získal si přátelství Zdeňka Wirtha, společného přítele Macháčka s Vojtíškem a známého historika umění, se kterým spolupracoval na soupisu uměleckých a historických památek (nakonec nebyl vůbec dokončen, leží v rukopise ve Wirthově pozůstalosti v Ústavu dějin umění AV ČR a čeká na své další využití).⁹⁴ To bylo, zdá se, záminkou další Macháčkovy nedůvěry vůči Lábkovi, jak bude uvedeno dále. V březnu 1922 Lábkovy aktivity kritizoval bezesporu na základě Macháčkových stížností Vojtíšek: *„Byl u mne Strnad, jak Ti asi říkal, a od něho vím, že Lábek statečně pokračuje. ... A hned druhý den padl mně Wirth do rukou, a tak jsem mu pověděl, co si o Lábkovi myslím. To víš hájil ho, pomalu je takový odborník jako Ty; do místních sporů nechce prý se míchat, prý Vás má rád oba atd. Ale některé údaje přece naň působily nečekaně. Je zajímavou, že zná aspoň z části, co Lábek podniká, ač nezná a neuvědomuje si postranních jeho cílů.“*⁹⁵

Lábek se snažil získat Macháčka jako přispěvatele národopisného sborníku Plzeňsko. Macháček o tom Vojtíškovy v listopadu 1922 napsal: *„... onehdy přišel Lábek, abych prý mu psal do Plzeňska. Já na to, máš tam Schiebla, nepotřebuješ mne. A on, že by jako se rád od něho trhl, ale že nemá náhradu za něj, kdo by mu tak pilně psal, a kdybych jako já slíbil, že se stanu stálým přispěvatelem, že by se utrhl od Schiebla atd. Já jsem odmítl, ale pak přece jen jsem měl rozpaky, když jsem o věci přemýšleval, a nevím, nemám-li na to přistoupit prostě z důvodů pozice, ovšem se mi nechce zase dodávat Plzeňsku příliš velkého významu, tak teď opravdu nevím. Vstoupím-li tam já, bude tam psát také Strnad, Klein a i někteří jiní, a dojde-li k tomu, i ty bys tam snad mohl nějaký odpadek ducha svého časem*

⁹⁴ Více o historii Národopisného muzea a činnosti L. Lábka viz Sborník Západočeského muzea v Plzni. K 75. výročí Národopisného muzea Plzeňska. Historie, VII., Plzeň 1991, s. 9-18, 65-73. O Z. Wirthovi viz edice č. 37, pozn. 6. První zmínka o chystaném soupisu viz edice č. 37, Macháček Vojtíškovy 26. 9. 1910: *„... pak se jedná o soupisu (bude-li či nebude-li). Škorpil, že je ovšem nerozhodnuto, Wirtha chtěl, abychom to dělali já s ním, já ale jen pod tou podmínkou, jestliže on se Škorpilem se o tom shodne, W[irth] to chtěl zdá se mi spíše jako postavit Šk[orpila] před hotový fakt, proti tomu ale jsem byl, tím spíše, že pokud vím, Šk[orpil] nikterak na tom netrvá a rád by se toho vzdal, je tedy lépe jednat přímo – to ale jen mezi námi.“* Nově o Macháčkově a Lábkově podílu na soupisu památek uměleckých v Plzni viz Jana DOMANICKÁ, Spolupráce a přátelství Zdeňka Wirtha s Ladislavem Lábkem in: Jiří ROHÁČEK–Kristina UHLÍKOVÁ (ed.), Zdeněk Wirth. Pohledem dnešní doby. Praha 2010, s. 107–123; o osudech Wirthovy pozůstalosti tamtéž, Martin KRUMHOLZ–Kristina UHLÍKOVÁ–Štěpán VÁCHA, Pozůstalost Zdeňka Wirtha v oddělení dokumentace ÚDU AV ČR, s. 281–295.

⁹⁵ Edice č. 145, Vojtíšek Macháčkovy 1. 3. 1922.

poslat, co vůbec o věci soudíš?“⁹⁶ Vojtíšek brzy odpověděl, že by Macháček neměl odmítat, neboť mezi neprofesionálními přispěvateli by mohl mít dobrou pozici. Doporučil mu přátelsky psaní článků, které „*snad by Tě to ponoukalo i k práci, která by byla trvalejší, nežli jen přednášky*“.⁹⁷ Macháček si dal říci a na spolupráci přikývl.⁹⁸ Hned v následujícím roce přispěl několika příspěvky s tématy plzeňského místopisu a památek v okolí Plzně.⁹⁹ Přispíval pak pravidelně do každého ročníku, kromě roku 1927, až do roku 1930 a uveřejňoval zde kromě místopisných drobností také vzpomínky na různé osobnosti, např. na J. K. Tyla, A. Sedláčka, klatovského muzejníka K. Hostaše či J. Strnada.¹⁰⁰

V říjnu 1923 psal Macháček Vojtíškovi, že byl Lábek jmenován definitivním úředníkem muzea. Zcela neznámá je zpráva, že projevil zájem o místo v umělecko-průmyslovém muzeu, „*kde bude o to asi boj, poněvadž jsou samozřejmě proti tomu*.“¹⁰¹ Tehdy řešil s Lábkem nějaké profesní problémy a pražští kolegové jménem Vojtíška jej nabádali ke smíru.¹⁰² Lábek si však postupně získával respekt (avšak spíše mimo Plzeň) a v polovině dvacátých let 20. století už byl platil za uznávaného muzejního odborníka, i když začínal jako autodidakt.¹⁰³

⁹⁶ Edice č. 152, Macháček Vojtíškovi 23. 11. 1922. Časopis Plzeňsko. List pro národopis a ochranu památek (od 1932 změna podnázvu na List pro vlastivědu západních Čech) vycházel v letech 1919-1936, vydával Kroužek přátel starožitností (Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni).

⁹⁷ Edice č. 153, Vojtíšek Macháčkovi 5. 12. 1922.

⁹⁸ Edice č. 154, Macháček Vojtíškovi 30. 12. 1922: „*Plzeňsko dnešního dne se zreorganizovalo, řídí je redakční rada Lábek, Čadík, Stelzer, a já jsem se zavázal k stálému spolupracovníctví. Bude mít přílohu novou, kulturní věstník, který povede Stelzer. Bude psát také Strnad a jiní, všechna historika dostanu k cenzuře. Budeš-li mít tedy odpaděk ducha, který by se týkal západních Čech, pošli. Také se to honoruje. Řekni také jiným. První číslo ovšem zatím bylo nutno převzít jak je, proto je tam slabý článek z dějin muziky.*“

⁹⁹ F. MACHÁČEK, Z plzeňského místopisu – Město pevnost. Náměstí, Plzeňsko 5, 1923, s. 21-24, 41-45, 61-66; týž, Kronika památek – Chotěšov, Hradiště u Bílovic, Litice, Komorno, Seč, Munice. Plzeňsko 5, 1923, s. 38-39; týž, Kronika památek – Staré hejtmanství, Ohradní zeď u Františkánů, Regulace Mže, Mlýnská strouha, Komorno u Bílovic, Čičovice. Plzeňsko 5, 1923, s. 59-60; týž, Chotěšov, registratura panství. Plzeňsko 5, 1923, s. 38.

¹⁰⁰ Macháčkovy příspěvky z let 1924-1930 do Plzeňska viz Bibliografie prací PhDr. Fridolína Macháčka ... , s. 408-411.

¹⁰¹ Edice č. 160, Macháček Vojtíškovi 23. 10. 1923. V dopise ještě dodal: „*Nebylo vůbec ani učiněno opatření v reversu ohledně jeho sběratelství atd., teprve na moje zakročení se o to postaral referent.*“

¹⁰² Viz pozn. 88; edice č. 161, Vojtíšek Macháčkovi 28. 10. 1923: „*S tím Lábkem dospělo to tam, jak jsme Ti prorokovali. A vem se za něho a říkej: má vina. Nyní pozdě bycha honíš – dej pozor, ať se nestane ještě něco horšího.*“

¹⁰³ Viz Sborník Západočeského muzea v Plzni ... , s. 12. Např. v roce 1926 vydal praktickou příručku pod názvem „*Nástin praktické museologie pro česká musea vlastivědná*“, ve které shrnul své promyšlené

Podobně jak bude uvedeno dále ve vztahu k J. Schieblovi, Macháček se s Lábkem neshodl. Je to vidět na příkladu, když si v březnu 1931 na jeho způsob práce Vojtíškovvi již otevřeně stěžoval: „*Co mám dělat s tím Lábkem? Chodí mi do lístků, vypíše si je, vydá to v krásné úpravě a dává se oslavovat místním tiskem jako nejlepší odborník v kulturní historii plzeňské. To už je i takovému hloupému volovi, jako já jsem, přece trochu divoké. Při tom ovšem figuruje jako autor soupisu, pro nějž, zase na základě mých lístků, pod patronací pana sekčního píše historické partie.*“¹⁰⁴ K lidskému sblížení došlo pravděpodobně až mnohem později. Když slavil 27. ledna 1952 Ladislav Lábek sedmdesátiny, Macháček byl přítomen s ostatními kolegy z archivu jako jeho přítel.¹⁰⁵

Strasti a slasti plzeňského městského archiváře

Protože měl archiv pouze omezené prostory a byl neustále tísněn nedostatkem místa, nemohla být spojena středověká část archivu, skládající se převážně z listin a úředních rukopisů, s novější registraturou, která zůstávala uložená provizorně v radničním sklepě. Není tedy divu, že se Macháček snažil o získání nových prostor pro archiv. Od dubna 1916 se uvažovalo o umístění sdružených vědeckých knihoven v budově „starého hejtmanství“.¹⁰⁶

Na jaře 1924 svítla naděje, že by v této budově v prvním patře (čp. 130) bylo možné získat nějaké místnosti, když bylo uvažováno o umístění sdružených knihoven v budově německého gymnázia. Město budovu nedávno znovu zakoupilo a sídlily zde volební úřad a vojenský referát. Macháček zpracoval 8. března podrobný návrh na rozmístění vědeckých ústavů, přidružených k MHM (městského archivu, sdružené veřejné vědecké knihovny a MHM), včetně popisu současného

a vlastní praxí prověřené návody k vedení vlastivědného muzea, přednesené na přednáškách pražských muzejních kurzů.

¹⁰⁴ Edice č. 233, Macháček Vojtíškovvi 19. 3. 1931. O soupisu památek uměleckých a historických v Plzni a aktivitě Z. Wirtha viz tamtéž, č. 37, pozn. 6; č. 41, pozn. 4; č. 43, pozn. 1; č. 60, pozn. 7. Wirth tehdy působil v archivním oddělení MŠANO.

¹⁰⁵ Viz AMP, f. M. Bělohávek, korespondence s F. Macháčkem (neuspořádáno), dopis z 2. 2. 1952: „*Měli jsme Lábkův večerek, jak víš. ... já tu nejsem za archiv, nýbrž jako ostatní jen jako přítel Lábkův. ... Jinak Lábkův večer byl veselý a kravalu bylo přes celou ulici...*“

¹⁰⁶ Edice č. 75, Macháček Vojtíškovvi 14. 4. 1916 (na návrhu pracoval Macháček se známým plzeňským architektem Hanušem Zápalem, tehdy ve službách městského stavebního úřadu).

neutěšeného stavu se zdůvodněním: „Místnosti muzejní jsou přeplněny tedy asi tak, že při normálním a při tom úsporném využití stačily by asi na polovinu materiálu, který chovají dnes, přičemž ovšem museum muselo by zastaviti další sběratelskou činnost, aby se sbírky dále nerozmnožovaly. Následky této přeplněnosti možno charakterizovati zvláště tím, že předně jest nemožná řádná práce i řádná administrativa ... Jestliže by se nedostalo nových místností, bylo by nutno buďto zastaviti další sběratelskou činnost vůbec a odmítnouti jakékoliv přírůstky a nebo uzavřít čítárnu i výstavní místnosti musea návštěvě obecnstva a zříditi tu skladiště pro nový materiál.“ První variantu Macháček zavrhl, spíše se jménem správy muzea klonil k variantě druhé: uzavření sbírek i čítárny od počátku roku 1925 veřejnosti. Skladovací prostory se provizorně vytvářely na chodbách či zadním schodišti vestibulu do Šafaříkových sadů, kde jsou vystaveny vlhkosti, ale také „myším ze sousední zahrady františkánské“. Zpráva uvádí přesné údaje o rozsahu archivního materiálu (26 348 inventárních čísel; rozpracovaná akta staré městské registratury či jiných plzeňských korporací, literárních pozůstalostí, po jejichž zpracování se obsah archivu ztrojnásobí), svazků sdružené veřejné knihovny (celkem 70 175, z toho muzejní knihovny 34 467, Okresní studijní knihovny Čiperovy 27 982, knihovny Odboru pedagogické společnosti Komenského 2 635, okresní učitelské knihovny 2 000, knihovny Klubu přírodovědeckého 1 655, knihovny Klubu českých turistů 356) a sbírkových předmětů MHM (celkem 47 969 ks, z toho 6 580 ks historické archeologie, 14 333 ks prehistorické archeologie, 6 850 ks sbírky mincí, 7 406 ks stavebního archivu, 9 000 ks sbírky geologické a mineralogické a 3 800 ks oddělení přírodovědného). Veškerá tato oddělení byla umístěna na ploše 393,47 m² a ve zprávě jsou dále podrobně rozepsány používané místnosti s uskladněním sbírek, knih a archiválií, z čehož bylo patrné neúnosné přeplnění, nevyhovující uložení a nedostatečné prostory pro pracovníky.

Macháček rozplánoval místnosti v prvním poschodí budovy starého hejtmanství tak, jak by je využil městský archiv (celkem bylo možné počítat cca se 150 m² jako v hlavní muzejní budově, protože plochu 263 m² nebylo možné zaplnit do výše a kapacita se jevila o 1/3 menší): místnost 1 pro manipulaci, konzervaci a případně knihařskou dílnu, místnost 2 pro stálou výstavku městského archivu, místnosti 3–4

pro úřadovnu, studovnu a katalogy, místnost 5 pro příruční knihovnu, místnost 6 pro uložení pergamenových listin a rukopisů, místnosti 7–9 pro depozitář staré registratury a archivů deponovaných, místnosti 10–11 pro byt domovníka. Macháček viděl prostorové podmínky pro archiv jako definitivní, tj. s dostatečnou rezervou (na depozitáře by bylo možné využít alespoň částečně také výstavní místnost a po umístění knihovny zase místnosti pro prozatímní umístění muzejních skladišť). Svůj návrh zdůvodnil: „*Tím použitím místností obec provedla by významný čin kulturní, ale prospěla by také i přesnosti městského úřadování. Archiv není pouze vědeckým ústavem a badatelským střediskem historické práce, nýbrž má být v své řadě městským úřadem, který by zjišťoval právní i jiné poměry obce plzeňské, které jest nutno znáti i pro hájení dnešních zájmů obecních.*“ Jako další pozitivum viděl blízkost radnice i muzea a použití prostor bez zvláštní adaptace. Odstěhováním městského archivu z muzejní budovy by byla odsunuta potřeba vystěhování vědeckých knihoven do doby, „*kdy snad poměry hospodářské se vyjasní ... Bude možno tedy nadějněji než dnes ujmout se akce o definitivní umístění veřejné vědecké knihovny.*“¹⁰⁷ Při projednávání ve starostenském úřadě dne 13. března Macháček přišel s jinou variantou (umístění do budovy bývalé vodárny v Pražské ulici), když na návrh starosty Pika se začalo uvažovat o pronajmutí prvního patra býv. hejtmanství pro obchodní účely. Zamítnutí žádosti připisem z městské rady z 31. března byla sporadicky zdůvodněna: „*Ostatně archiv byl by snad nejvhodněji umístěn v budově býv. německého gymnasia, což však nelze dnes uskutečniti se zřetelem na stálou bytovou tíseň, a nezbyvá než přemístění městského archivu odložiti na dobu pozdější ... Doporučovalo se však, aby program na umístění archivu byl skromnější, neboť v době, kdy lidé nemají kde bydleti, zdá se nám návrh na okupování celého prvního patra starého hejtmanství jen archivem poněkud luxusním.*“¹⁰⁸ Záležitost byla příznačně smetena ze stolu a, jak je patrné z korespondence, archivu byly koncem roku 1924 k přestěhování podstatné části vykázaný sklepní místnosti na radnici. Zde byly

¹⁰⁷ AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 8054, sign. 363/II 88, kart. 1190, spis Umístění archivu 1924, žádost Správního výboru MHM městské radě v Plzni z 8. 3. 1924 (tentýž text v dalším opisu viz AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933).

¹⁰⁸ Tamtéž, záznam o projednání záležitosti ve starostenském úřadě, čj. 13 821, 13. 3. 1924; tamtéž; přepis městské rady Správnímu výboru MHM z 31. 3. 1924 (koncept).

archiválie (městská registratura do roku 1850) jakžtakž v bezpečí, ale bez denního světla. Jak je patrné z dalších letných zmínek v devátém ročníku sborníku, během dalších dvou let byla situace stejná, či spíše se ukázala jako více nevyhovující: archiválie se musely pro zpracování přenášet do muzejní budovy, protože na radnici nebyla slibovaná pracovna. Macháček stále naléhavěji argumentoval těsným sepětím městského úřadu s archivem: *„Tou činností archivu připravuje se zároveň těsnější souvislost archivu se starou městskou registraturou. Podmínkou, aby tato souvislost byla uskutečněna podle požadavků řádného úřadování i podle potřeb vědecké práce, jest ovšem řádné opatření městského archivu místnostmi i úředními silami.“*¹⁰⁹

Na prostorové problémy archivu tehdy již otevřeně a opakovaně upozorňoval, když o práci archivu vícekrát referoval v Časopisu archivní školy. V roce 1925 napsal: *„Archiv stále trpí vadami, poněvadž se musí dělit jak o místnosti, tak i o správu a práci úřední i odbornou s městským historickým muzeem, veřejnou vědeckou knihovnou i různými funkcemi kulturními ... takže archiv stává se v tomto prostředí skoro Popelkou“*. O devět let později se situace nijak nezlepšila, protože o ní čteme: *„Jako ve většině jiných archivů, tak také v Plzni jest velkou újmou archivu nedostatek místa. Než máme aspoň naději, že se poměry již nebudou zhoršovati, naopak že se postupně zlepší. Městská rada určila rozsáhlou budovu bývalého německého gymnazia u sv. Anny za útulek pro všechno plzeňské knihovnictví a také knihovna historického musea i všechny knihovny k ní přidružené, dovršující dnes prvních sto tisíc svazků, najdou tu svůj útulek. Pro nové přírůstky knihovny jsou již tu místnosti upraveny a postupně se vyklizuje celá budova po nouzovém ubytování a upravuje se pro knihovny. Jakmile bude možno odstěhovati z musea knihovnu i veřejnou vědeckou čítárnu, uleví se i místem tolik, že bude možno aspoň starý archiv muzejní náležitě umístiti v muzeu; dnešní stav, kde je archiv roztroušen po nejrůznějších koutech, skříních a zásuvkách, utěšený není, třebaš vnitřní pořádek je možno i v daných podmínkách udržeti aspoň snesitelně.“*¹¹⁰

¹⁰⁹ Edice č. 173, Macháček Vojtíškovci 16. 12. 1924; SMHMP1 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 5-6.

¹¹⁰ F. Macháček, Z městského archivu v Plzni, ČAŠ 5, 1927, s. 211; týž, Archiv města Plzně, ČAŠ 12, 1936, s. 185.

Přes tyto tíživé pracovní podmínky se Macháček snažil shromáždit kmenové archivní fondy, jak o tom svědčí případ jeho pátrání po stavebních spisech městského stavebního úřadu (dle jeho zprávy ze 24. ledna 1931). Vyslovil domněnku, že ve sklepě okresního úřadu by se zde mimo akta bývalého krajského úřadu a úřadu okresního mohly také nalézat stavební spisy (žádosti o povolení ke stavbě podle stavebního řádu z roku 1833), které se ještě před rokem 1849, respektive 1853, vyřizovaly u plzeňského magistrátu. Aby vyvrátil hypotézu, že stavební spisy byly skartovány při nové organizaci městských úřadu (buď hned v roce 1850 nebo 1864), požádal o pomoc archiváře dr. Letošníka, který při své práci v Plzni (možná v říjnu 1923) sestavil přehled obsahu zdejší staré okresní registratury, zda by se tam plzeňské spisy nenalezly. Tato registratura byla totiž v péči státního archivu v Praze (ÚA MV), a proto Macháček projevil zájem o postupné zapůjčování a zpracovávání poznámkami „*pro naši potřebu úřední i odbornou*“, které by doplnily dochované knihy soudní (trhové, smluv dílčích, testamentů i komisí stavebních), o jejichž předání bude ještě zmínka, ale již nikdy by nenahradily chybějící plány. Předpokládal ovšem problémy s oddělením těchto spisů: bylo by to možné pouze, pokud by byla agenda pro město vedena zvlášť, a v tom případě by bylo možné žádat o jejich deponování v městském archivu. Spíše se však klonil k variantě, že byly vmanipulovány do registratury okresní a tudíž není možné žádat jejich vydání, „*poněvadž je povinností každého archiváře, aby chránil si svůj archiv v celku a nedopustil jeho trhání.*“¹¹¹

Dlouholeté prostorové problémy městského archivu se podařilo částečně odstranit až ve druhé polovině třicátých let vybudováním malého dvoupatrového depotu, chráněného také proti požáru a bombardování, přezděním kanceláře a studovny, jak o tom Macháček Vojtíškovu s nadšením 26. září 1936 psal: „*Do toho depotu, který mám v kanceláři, se vejdou všechny pergameny a staré městské knihy do konce XVIII. stol., a ještě kus registratury z XVI. a XVII. stol. a bude to tedy umístění definitivní.*“ Tuto úpravu Macháček podrobněji popsal ve své zprávě pro MŠANO ze 13. července 1937, když

¹¹¹ ZČM, Registratura MHM, kart. 21, Korespondence 1931, Zpráva F. Macháčka ze 24. 1. 1931, čj. 14: Macháček se chystal skutečně v této věci intervenovat osobně při návštěvě v Praze 31. 1. (viz edice č. 231, Macháček Vojtíškovu 26. 1. 1931: „*Do Prahy přijedu v sobotu dopoledne a přijdu se hned ohlásit, tuto sobotu 31. ledna.*“); srov. edice č. 159, Macháček Vojtíškovu 1. 10. 1923 (o pobytu dr. Letošníka v Plzni).

na její realizaci bylo využito loňské subvence, která však byla jen „nepatrným příspěvkem k úhradě výdajů“.¹¹²

Macháčkovy stesky na nedostatečnou finanční podporu činnosti plzeňského městského archivu, který fungoval po celou dobu první republiky také jako záchranný depozitář i pro širší region, ze strany MŠANO prostřednictvím udělování subvencí byly časté. Z příložené tabulky lze vyčíst, že od roku 1934 se její výše rapidně snížila ze 4 000 Kč na 1 500 Kč, v letech 1935–1936, právě když probíhala rekonstrukce depozitáře, dokonce na pouhých 1 200 Kč, když v některých letech dosahovala i 10 000 Kč (v roce 1925 a 1927).¹¹³

Se snahou o poctivou archivní práci samozřejmě souvisely Macháčkovy snahy o zvýšení prestiže archivu. Pro povznesení a institucionalizaci Macháčkova úřadu mělo velký význam jeho jmenování městským archivářem (v červnu 1919). Ke zvýšení jeho osobní prestiže jistě přispělo jeho jmenování dopisujícím členem Královské české společnosti nauk dne 9. ledna 1929, aby tak po jedenácti letech následoval svého přítele Vojtíška. Skutečné kroky k institucionalizaci a osamostatnění archivu oddělením od muzea bylo sepsání Organizačního řádu AMP, který byl schválen usnesením městské rady ze dne 9. března 1931. Nebyla to myšlenka nijak nová: o osamostatnění archivu se uvažovalo již před první světovou

¹¹² Viz edice č. 278, Macháček Vojtíškov 26. 9. 1936; viz obr. příloha (pracoviště archivu v muzeu). Dnes v těchto prostorách sídlí ekonomické oddělení a v původním depotu je účetní spisovna. Srov. NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3237, spis Plzeň. Archiv městský, zpráva č. 105759/37 ze 13. 7. 1937: „... novou úpravou jedné místnosti v kanceláři městského historického musea se podařilo vyšetřiti pro městský archiv nový depozitář, který je svrchu krytý klenbou, se všech stran ohnivzdornými zdmi, z nichž jedna směrem k dosavadní kanceláři byla nově vystavena a v této zdi byl také upraven vchod do depozitáře uzavřený železnými dveřmi. Byla tím získána místnost naprosto ohnivzdorná, která pak byla vybavena železným nábytkem dodaným firmou Podhajského, takže byly tu upraveny dvě patra a dosaženo bylo běžné délky regálů 119 m. Místnost byla vybavena řádným osvětlením a manipulačními pomůckami, takže slouží svému účelu dokonale a můžeme tedy říci, že starý městský archiv plzeňský je definitivně zařízen. Vejdou se sem pohodlně všechny rukopisy, pergamenové listiny, všechna registratura a staré památky vůbec do konce 18. stol.“

¹¹³ Např. edice č. 231, 26. 1. 1931, Macháček Vojtíškov: „Horší to bude, mládenci, s tou subvencí. Vono to není tak jednoduché, jak si to představujete. To se s vámi ještě nazlobím.“ Tamtéž č. 278, 26. 9. 1936 Macháček Vojtíškov: „A proto se obracím k Tobě s prosbou, abys zakročil sám také u Morávka, aby se našemu archivu konečně jednou naměřilo o něco více, než ta dosavadní almužna, která přece jen daleko nevyjadřuje to, co se podniká.“ Podrobné informace k udělování subvencí, včetně podrobných zpráv o činnosti a informací k jejich využití pro AMP viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3237, spis Plzeň. Archiv městský 1920–1941, přehledy udělování subvencí archivům v letech 1921–1936 tamtéž, kart. 3230 (z těchto let zpracována Příloha č. 2 – tabulka „Výše subvencí MŠANO vybraným městským archivům“).

válkou a Macháček po něm opět otevřeně volal ve dvacátých letech.¹¹⁴ Přestože se tehdy připojení archivu pod městské úřady nepodařilo uskutečnit (zůstal součástí muzea až do července 1948), nelze si tento průkopnický čin nepřipomenout. Ke cti Fridolína Macháčka je třeba přičíst také to, že jím formulované zásady pro práci městského archivu nejen vrchovatě naplnil, jak bylo právě doloženo, ale stanovil v nich i moderní základy vlastní archivní praxe.¹¹⁵

Bezpochyby se nechal inspirovat Vojtíškem průkopnickou formulovanou archivní teorií, plně respektující provenienci archiválií (*respect des fonds*), návaznost na úřední registraturu a zejména princip tvorby archivních fondů po výběru archiválií, která je dodnes v archivní praxi platná.¹¹⁶

¹¹⁴ O Macháčkově jmenování městským archivářem viz pozn. č. 280 a přísl. text. AMP, f. F. Macháček (neuspořádáno), jmenovací diplom Královské české společnosti nauk, která v sezení 9. 1. 1929 dr. Macháčka zvolila členem dopisujícím. Ke schválení organizačního řádu Macháček postoupil text návrhu organizačního řádu městské radě 21. 1. 1931 po schválení správním výborem MHM ve schůzi 2. 1. t. r. Zajímavé je, že použil hlavičkový papír AMP nadepsaný již „Městský úřad odd. 13a“ podle návrhu na začlenění v § 1. Viz ZČM, Registratura MHM, kart. 21, Korespondence 1931, č. 869/30, Postoupení organizačního řádu AMP městské radě z 21. 1. 1931; AMP, MěÚ, Zápisy schůzí městské rady v Plzni, 1931, i. č. 4740, sign. 2d30, fol. 347, č. 84 (čj. 3480), ze zápisu 64. schůze městské rady 9. 3. 1931: „*Měst. archivář Dr. F. Macháček předkládá návrh na organizační řád měst. archivu.*“ Organizační řád AMP otištěn s datem schválení městskou radou in Úřední list města Plzně 1931, roč. 9, č. 10, 15. 5. 1931, s. 133. Srov. F. MACHÁČEK, Z městského archivu v Plzni, ČAŠ 4, 1926, s. 179: „*První podmínkou dalšího vývoje a dokonalejšího spořádání bylo by jeho osamostatnění. I na to se pomýšlelo již před válkou, ale přirozeně válka a její následky, i v Plzni velmi citelné, oddálily zatím do nedohledna jeho uskutečnění.*“

¹¹⁵ M. BĚLOHLÁVEK, Městský archiv v Plzni ... , s. 27, 35–36 (zde celý text Organizačního řádu AMP v osmi paragrafech); tamtéž, s. 35–36 (výňatek, §§ 2–6): „*Přední úkol městského archivu jest uchovávat, pořádati a zpřístupniti všechny písemnosti, které vyplynuly z úřadování městských úřadů, pokud těchto písemností není již potřeba k běžnému úřadování. V tomto svém úkolu jest archiv pokračováním městské registratury (spisovny) směrem do minulosti. ... Pokud nebude o jednotlivých druhích písemností určeno jinak, ustanovuje se pro odevzdání písemností z městské registratury do městského archivu lhůta třiceti let od vzniku aktu. ... Po odevzdání do archivu zachovává se zásadně starý pořádek registraturní, ale archiv zpracovává přijatý materiál tak, aby mohl vyhověti nejen úředním potřebám, nýbrž i historickému bádání. Mimo tento materiál ... městský archiv stejně uchovává a pořádá všechny písemnosti, které jakkoli souvisí s městským úřadováním nebo s městskými dějinami vůbec od nejstarších dob existence města a tento materiál také sbírá, pokud se dostal do jiných rukou než městských. Pokud není možno získati originální písemnosti z minulosti městské, archiv postupem opatřuje aspoň jejich opisy a ukládá je ve zdejším oddělení opisů, tzv. diplomatářů. Archiv konečně vedle svého vlastního úkolu ... sbírá vůbec písemné dokumenty, týkající se dějin města Plzně, Plzeňska i českého západu, zoláště potud, kde jím v dosavadním stavu uložení hrozí zkáza nebo kde nejsou přístupny vědeckému bádání, a to buď celé archivy nebo jednotlivé písemnosti. Přijímá je buď darem do městského archivu nebo v deposit s výhradou majetkového práva dosavadního držitele.*“

¹¹⁶ V. VOJTÍŠEK, O archivech městských a obecních a jejich správě. Praha 1924; tamtéž, s. 7 (v tiskem vydaných přednáškách dvojího archivního kurzu pro obecní archiváře, knihovníky a kronikáře Vojtíšek prohloubil holandskou archivní teorii a vyslovil dnes již klasickou definici provenienčního principu): „*Archiv je souhm písemných i jiných příbuzných památek povahy dokumentární, který vzešel výběrem za účely správními i vědeckými z materiálu nahromaděného organickou činností úřední.*“ K této práci

Macháček své zkušenosti s vedením a pořádáním archivu o tři roky později vtělil do drobného leč poučného textu, určenému pro venkovské archivy. Přinesl praktické rady pro vedení obecní registratury: jak se mají spisy evidovat v podacím protokolu, skládat do fasciklů a jakým způsobem ukládat (na stojato zabalené do papírového obalu a lepenkových desek, aby byly chráněny před prachem). Navázal stanovením průměrné doby (ve velkých městech 30 let, v menších obcích 10–15 let), po jejímž uplynutí se může začít se skartací a „*tvorbou obecního archivu*“, tj. s výběrem spisů trvalé dokumentární hodnoty – archiválií. Uvedl konkrétní typy spisů, které se mohou zničit a které zachovat, v závěru nezapomněl na metody dalšího archivního zpracování (tvorbu osobních, věcných a místních indexů).¹¹⁷

Není pochybností, že všechny tyto praktické rady uplatnili oba při své další činnosti inspektorské a konzervátorské při návštěvách „venkovských archivů“, jak bude podrobněji popsáno v další kapitole.

Vojtíškovy strasti a slasti v pražském městském archivu

„Přilnul jsem k archivu svého rodiště a sedaje v něm při práci radostné a vytrvalé po řadu let ... takřka od rána do večera, věnoval jsem mu nejlepší svá léta a všechny síly“

Václav Vojtíšek 23. září 1920

V zrcadle času se vrátíme zpět, k počátkům Vojtíškovy archivní praxe. Do pražského městského archivu začal docházet ještě za studií v letech 1908-1909, dva roky před tím než byl přijat do služebního poměru, tady pracoval jako výpomocná síla, zejména jako kopista při opisování cizích archiválií na doporučení G. Friedricha. Městským archivářem byl od 12. listopadu 1906 JUDr. et PhDr. Josef

srov. recenzi B. MENDLA in ČAŠ 2, 1924, s. 135–139 (s. 136: „... Vojtíšek zpracoval zásady archivní nauky nyní obecně přijímané ...“). Dále edice č. 168, pozn. 5, Vojtíšek Macháčkovi 16. 9. 1924; ke kritice „archivní příručky“ Vojtíškova oponenta V. Hrubého viz edice č. 231, pozn. 6, Macháček Vojtíškovi 26. 1. 1931. Hrubému zejména vytýká nepřesnou definici archivu a archivní práce, neboť zamlžil jak základní úřední povahu archivu, tak dokumentárnost jeho obsahu a jeho správní účel (V. VOJTÍŠEK, rec. in ČAŠ 8, 1931, s. 169-183, zvláště s. 171; vyšlo též ve zvl. otisku z téhož roku, 15 s.).

¹¹⁷ F. MACHÁČEK, Vesnické a jiné malé archivy, Věstník Československého zemědělského musea, roč. 7, č. 4, 1934, s. 155–159.

Teige. Jako jeho první adjunkt byl vybrán PhDr. Eduard Šebesta, absolvent vídeňského Institutu pro rakouský dějezpyt, který archivní službu nastoupil 22. února 1907 (jmenován prozatímním adjunktem městskou radou dne 19. února 1907). Po roce získal definitivu (rozhodnutím městské rady ze dne 25. února 1908) a následně se vzdal předchozího místa praktikanta při místodržitelském archivu v Praze.¹¹⁸

V lednu 1909 psal Vojtíšek Macháčkovi, že právě dokončil léčení obtíží, které započaly v době jeho studií a o kterých již byla zmínka. Doslova „*s velikou chutí a s příznivou náladou*“ se dal znovu do práce. Už tehdy začal sbírat materiál k budoucí vědecké práci. V březnu popsal svůj pestrý pracovní rozvrh: mimo městský archiv pracoval v zemských deskách a k tomu se ještě učil. Také témata pro svou závěrečnou práci si vybral z pražského materiálu. Koncem května měl v plánu předložit disertaci, v červenci jít k hlavnímu rigorózu a v září k vedlejšímu.¹¹⁹ Realizace tohoto plánu nakonec nepostupovala tak rychle, bezesporu pro důkladné studium pramenů. Vojtíšek svou disertaci obhájil až v květnu 1911 a promován byl 27. července (zajímavé je, že se jí za AHMP zúčastnil právě kolega Šebesta).¹²⁰

¹¹⁸ K počátkům práce v AHMP viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 231–232. O zahájení Vojtíškovy praktikantské práce v AHMP je několik údajů: viz edice č. 32, Vojtíšek Macháčkovi 25. 12. 1909; F. Holec, c. d., s. 70 (léto 1909); ale tamtéž, s. 117 (Vojtíšek přijat v říjnu 1908); tomu odpovídá údaj E. Šebesty in AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, vyjádření Šebesty z 8. 5. 1921, s. 2: „*Před lety (1908) uvedl jsem do našeho archivu tehdy nedostudovaného fil. stud. V.*“ Ke jmenování archivního adjunkta Šebesty srov. tamtéž, oznámení starosty král. hlav. města Prahy ministerstvu vnitra Vídeň z 12. 3. 1908 (předložení rezignace na místo praktikanta místodržitelského archivu, když byl usnesením rady král. hlav. města Prahy ze dne 25. 2. 1908, č.j. 635 praes. os., jmenován definitivním adjunktem městského archivu); tamtéž, Šebestův životopis s daty ukončených studií a nastoupení archivní praxe (6. 2. 1904 jmenován archivně–bibliotečním úředníkem pražského místodržitelství, zde do března 1908); tamtéž, dopis E. Šebesty prezídiu městské rady ze 4. 3. 1921: „... *jsem archivářem od r. 1907 ...*“; též F. HOLEC, c. d., s. 70 a 126; viz AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, č. j. 556 praes. os.: Šebesta zvolen dne 19. 2. 1907, nástup služby od 22. 2. 1907.

¹¹⁹ Edice č. 28, Vojtíšek Macháčkovi, 20. 1. 1909: „*Čtu manuál radní z r. 1548 a 9 ... Jsou v něm pěkné věci k vyjasnění situace a nálady, jaká byla po potlačení hnutí ...*“ Edice č. 30, Vojtíšek Macháčkovi 23. 3. 1909 (mj. rozvrh pracovního dne a plány na ukončení studia): „... *pak půjdu, kam bude možno. Ten městský archiv není tak jistý, ale do univerzitní knihovny snad bych se dostal a vyhlídky tam nejsou ještě nejhorší.*“

¹²⁰ Archivní materiál k tématu mu pomáhal vybírat také jeho starší kolega E. Šebesta (viz pozn. 126), práci pod názvem *Manuály radní Nového města pražského z let 1548–1533* vydal Vojtíšek již v r. 1910 (napřed v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých 18, s. 87–99, 145–150, později vlastním nákladem jako zvláštní otisk). Téma ještě rozpracoval pod názvem *Písaři manuálů radních Nového města pražského z let 1548–1533* a v roce 1911 vydal in Časopis Společnosti přátel starožitností

Teige si Vojtíška brzy povšimnul, neboť se ukázal jako schopný archivní pracovník, a proto 8. října 1909 pro něj požádal o zřízení nového místa pomocné vědecké síly v archivu. Žádosti tehdy nebylo vyhověno a Vojtíšek byl stále placen jako výpomoc s honorářem 100 K měsíčně. Podařilo se to až od 1. prosince 1909, kdy byl přijat jako výpomocná vědecká síla do služebního poměru na základě schválení městskou radou ze dne 30. listopadu.¹²¹

Městský archivář se mohl začít více věnovat své vědecké práci na pražském místopisu (na doporučení V. V. Tomka zpracovával Staré Město) a ponechal si řízení archivu. Vyřizování běžné archivní agendy, vyhotovování různých dobrozdání pro městskou radu či odborných posudků z archivních pramenů přenesl na archivní adjunktů. Vojtíšek měl na starosti zpracování přírůstků archivní knihovny a nových právních listin, Šebesta starou spisovnu, ke spravovaným fondům měli oba vypracovávat podrobné rejstříky. Přitom jim teoreticky zbýval čas na vlastní vědeckou práci: Šebesta měl pracovat na místopisu Malé Strany a Vojtíšek zase Nového Města, avšak ani jeden z nich na těchto úkolech soustavně nepracoval, i když archivní materiál k tématu zpracovávali, pronikli do něj, avšak oba publikovali pouze dílčí statě k dějinám některých domů.¹²² Později Vojtíšek přiznal, že v tomto úkolu selhal, když příliš dlouho promýšlel metodologii jeho zpracování.¹²³

českých 19, s. 53-63, 119-124, 146-154; také vlastním nákladem. Srov. AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2, kart. 1, originál diplomu (lat.) 27. 7. 1911 a ověřený opis z 18. 5. 1921; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 101 (o Vojtíškově doktorátu a promoci).

¹²¹ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, žádost dr. Teigeho, č. j. 3943, z 8. 10. 1909 o zřízení místa pomocné vědecké síly při městském archivu. Na konci poznámka, podepsaná dne 25. 11. 1909 magistrátním sekretářem JUDr. Dvořákem, která svědčí, že místo nebylo hned odsouhlaseno: „Nové místo nebudíž systemizováno ...“ Viz edice č. 32, Vojtíšek Macháčkovi 25. 12. 1909: „1. pros[ince] t. r. stal jsem se jmenováním městské rady pomocnou silou vědeckou při městském archivu s platem 100 K měs[íčně] byv už předtím 5 měsíců podobným úředníkem, jenže placeným z mimořádných peněz. Jsem pomocnou silou, ale moje postavení se nekryje s obvyklým pojmem. Mám na starosti celou knihovnu, úřadování při katalogizaci ap[od]. Jen tímhle způsobem bylo se možno nyní do archivu dostat, když druhý adjunkt ani praktikant v dohledné době nebyl by povolen. Ale dle slov personálního referenta, který vedle D[okto]r[fa] Šebesty má největší zásluhu o zřízení aspoň tohoto místa, je naděje, že se asi po roce nalezne forma, pomocí níž se stanu praktikantem.“

¹²² Např. velmi oceňována byla Vojtíškova prvotina Pivovar u Šenfloků a jeho historie. Příspěvek ke starému místopisu Nového města pražského, Praha 1909. Srov. edice č. 33, dopis Vojtíška Macháčkovi z 28. 1. 1910: „Jak se Ti líbila historie Šenflovic[!]? V kruhu známých byla přijata velmi vlídně a posudky (zvl[ášť] profesora Novotného) zněly velmi pochvalně.“ Hned v následujícím dopisu Macháček Vojtíškovi práci pochválil (viz edice č. 34, po [28. 1.] 1910). O práci na novoměstském místopisu psal Vojtíšek Macháčkovi v dopise ze 16. 3. 1910 (edice č. 36): „Co se týče mého místopisu, pracuji p[ilně], ale jde

Již tehdy se mu v hlavě rýsovalo badatelské téma, které se stalo jeho celoživotním úkolem a ve kterém dosáhl průkopnických výsledků, a to studium pražských městských knih. V lednu 1910 se Macháčka dotazoval: „*Prosím Tebe, až budeš mítí pokdy, napiš mi, jak staré máte městské knihy a z kterých let jest nejstarší a jaký dělá dojem druhem zápisů.*“ V březnu svůj plán rozšířil: „*Snad někdy v letě přijel bych se k Tobě do Plzně podívat na Vaše městské knihy. Mám ideal vypsati vývoj městských knih Pražských – k tomu bude třeba srovnati všechny městské knihy i desky české a podívat se i do Německa – a vývoj kanceláře městské v Praze. To vedle Místopisu položil jsem si za hlavní svůj úkol – pomýšlím ještě na Primátory Nového města Pražského.*“¹²⁴ Oba přátelé si koncem roku 1911 také velice podrobně vyměňovali názory k tématu, které tehdy promýšleli, a to vlastní systémy zpracovávání místopisu. Navazovali přitom na své předchůdce (Macháček na Strnada, Vojtíšek na Teigeho), ale volili odlišný postup při heuristice pramenů a zároveň při jejich výsledném interpretování, když viděli nedostatky jejich práce.¹²⁵

Tehdy také oba pražští adjunkti zdá se přátelsky spolupracovali, zpočátku se dokonce služebně starší Šebesta snažil mladšímu kolegovi pomáhat, např. při výběru archivního materiálu k jeho disertaci,¹²⁶ a zdálo se, že také v publikační činnosti

to pomalu. Není divu! to[!] znamená rozepsat všechny knihy kontraktů, a těch je požehnaně. A k tomu nesmím připojovat na Tomka protože jsem došel „u Šenfloků“ – současně mi vznikl celý koňský trh – k přesvědčení, že Tomek má chyby.“

¹²³ V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 96: „*Už dříve mne k starému místopisu pražskému povzbuzoval svým příkladem i radou dr. Josef Teige, a ozývaly se i naléhavé žádosti – Kamil Krofta, když jsem mu na jeho vzkaz napsal výklad o historii domu v západní frontě Malostranského náměstí, přišel ke mně do městského archivu a chtěl jej ihned zařadit do ČČH. Tehdy jsem na jeho nabídku nepřistoupil, stať se mi nezdála náležitě zpracovanou. Avšak přišel čas, kdy bych se byl starému místopisu pražskému zaprodal ... Jenže já jsem si víc a více uvědomoval, že Teigův způsob práce, jak se její v jeho edici 'Základy místopisu pražského' ... není správný, že Teige vlastně boří soustavu městských knih, kterou jsem ve svých studiích stavěl, a že se při místopisných zásadách musí postupovat jinak, a to i vůči pravidlům Tomkovým. Úkol byl svěřen mladému pracovníku, ale selhal.“*

¹²⁴ Viz edice č. 33, Vojtíšek Macháčkovi 28. 1. 1910; edice č. 36, Vojtíšek Macháčkovi ze 16. 3. 1910.

¹²⁵ Viz edice č. 39, Macháček Vojtíškovi [listopad-prosinec 1911]; edice č. 40, Vojtíšek Macháčkovi 14. 12. 1911.

¹²⁶ Edice č. 28, Vojtíšek Macháčkovi z 20. 1. 1909: „*Šebesta – dobrý člověk, jenže trochu moc mluví, až mne to uvádí v rozpaky – jakoby už bylo jisté, že na podzim dostanu se tam za praktikanta ... Šebesta chtěl, abych měl něco z dějin pražských a zvláště novoměstských (manual je novoměstský), specializoval jsem se zatím na řečené pány úředníky královské a Novotný mi to také schválil. Podle toho, co by mohlo být dřív hotovo, podal bych za disertaci – buď 'Příčiny stavovského hnutí 1547' nebo 'Jak se plní omezení samosprávy měst pražských po stavovském hnutí'. (Nápis není dosud jistý.)“*

Vojtíškovu „razil cestu“. Macháček zase Šebestovi prostřednictvím Vojtíška opakovaně nabízel publikování v plzeňském muzejním sborníku, stejně jako jejich šéfovi dr. Teigemu.¹²⁷ Na základě toho pravděpodobně Šebesta v říjnu 1911 Macháčkovi nabídl do připravovaného třetího svazku sborníku, věnovaného J. Strnadovi k jeho šedesátinám (vyšel v roce 1914), příspěvek o rodině plzeňského primátora Jana Klea z Roudné, jehož syn se přestěhoval počátkem 17. století do Prahy. Z pramenů nelze dále zjistit, zda příspěvek napsal a poslal, ale ve Strnadově sborníku byla otištěna pouze studie J. Teigeho a J. Heraina.¹²⁸

Důkazem prozatím celkem nenarušených vzájemných vztahů je to, že Šebesta podpořil Vojtíškovu žádost ze dne 14. července 1910 o zvýšení platu (schválena až od 11. srpna 1911), na kterou se vlastnoručně podepsal „v zastoupení městského archivu“ a připsal své pochvalné dobrozdání o jeho pilné archivní práci.¹²⁹ Vojtíšek

¹²⁷ Srov. edice č. 32, dopis Vojtíška Macháčkovi z 25. 12. 1909: „Napiši referáty zvláště do ‚Dne‘, kde rubriku historické literatury budeme mít v pachtu doktor Šebesta a já.“ Viz Přehled prací akademika V. Vojtíška in Výbor rozprav a studií..., s. 555 (z přehledu publikační činnosti v l. 1909-1911 je patrné, že Vojtíšek publikoval drobnější články v Národních listech a v Samostatnosti). Viz edice č. 34, Macháček Vojtíškovu po [28. 1.] 1910: „Odpověz definitivně, máš-li co do Sborníku plzeňského. Můžeš také se zmínit Šebestovi a Teigovi, že bereme mají-li co. Honorář 2 K za stránku.“ Vojtíšek Macháčkovi odpověděl 16. 3. 1910 (edice č. 36): „A také Šebesta ani Teige ničeho nemají.“

¹²⁸ AMP, f. F. Macháček, i. č. 462, LP 1633, dopis E. Šebesty F. Macháčkovi 20. 10. 1911 s Vojtíškovým podpisem a pozdravem: „Slovutný pane archivoáři! Na svého času Vámi sdělené přání stran příspěvku do Sborníku Strnadova, sděluji s Vámi, zdali by nebylo možno Vám dát drobnost, kde by případné přílohy petitem byly tištěny o rodině Cleů z Roudného. ... Prosbu za sdělení do kdy bych mohl Vám dodat rukopis, znamenám se v účtě oddaný Eda Šebesta. Nazdar Vojtíšek“ Srov. edice č. 39, Macháček Vojtíškovu [listopad–prosinec 1911]: „Sborník Strnadův bude celkem pěkný ... připomeň panu principálovi, že počítám alespoň na malý příspěvecík od něho, jen aby byl zastoupen. Herain mi poslal 3 věci, jedno slabší než druhé, zpracováno přímo nedbale; jedno jsem vůbec vrátil, to druhé budu muset zkrátit a nevím vůbec co s tím bude, horšího co sotva mi Šebesta pošle.“ Dále edice č. 40, Vojtíšek Macháčkovi 14. 12. 1911: „Co se týče článků, jež Ti poslal Herain, chápu, že jsou slabé. ... Proto jeho články uprav a otiskni, je v nich jistě aspoň obsah dobrý, není-li forma – až Ti pošle Schliemann (dojde-li k tomu) spráskneš ruce, co budeš čísti.“ J. TEIGE, Mlýnská relace z r. 1534, SMHMP I 3, 1914, s. 104-106; tamtéž, J. HERAIN, Příspěvek k životopisu stavitele Matěje Ondřeje Kondela, s. 119-121..

¹²⁹ Viz AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, č.j. Pers 3844, Vojtíškovu žádost s Šebestovým doporučením ze 14. 7. 1910: „Žadatel jmenovaný výpomocnou vědeckou silou městského archivu přejal pro rostoucí agendu městského archivu některé z někdejších povinností adjunktových, do jisté míry i archivářových. ... při katalogizaci i rejstřících archivních uděluje stranám potřebné informace a umožňuje jim odbornými pokyny práci v materiálu archivním, zejména napomáhá svou podrobnou známostí v orientaci po dějinách a místopisu Nového Města Pražského, jejich studiem se po několik let obírá, tím způsobem, jak archivář pracuje na dějinách Města Starého, Josefova a Vyšehradu a adjunkt na dějinách všeho levého břehu Vltavského. Mimo to zaměstnán je žadatel četnými předběžnými pracemi při shledávání materiálu v deskách zemských a jiných archivech pro jiné důležité úkoly městského archivu. ... Vzhledem k tomu, že žadatel vykonává skutečně též již celou řadu samostatných prací

skutečně velmi záhy pronikl do archivního materiálu a specializoval se na problematiku Nového Města pražského. Ve věci zlepšení Vojtíškovy postavení se Šebesta opět přimlouval 5. srpna 1911 (tehdy šlo také již o zařazení mezi kvalifikované úředníky, ne jen o praktikantské místo).¹³⁰ Vojtíšek totiž 31. července 1911 požádal městskou radu, aby jeho postavení v archivu bylo polepšeno. Od 14. listopadu 1911, téměř za dva roky od přijetí do služebního poměru, byl jmenován prozatímním (druhým) adjunktem, služební přísahu vykonal 28. prosince 1911. Za dalších osm měsíců, od 1. srpna 1912, jmenováním městské rady ze dne 11. července 1912 se tento prozatímní stav změnil v definitivní.¹³¹

Tehdy nastal prudký zlom ve vztazích obou adjunktů a od té doby začaly mezi nimi ostré spory. Postupně narůstající napětí zatěžovalo také šéfa archivu dr. Teigeho.¹³² Zdá se, že v době, kdy měl Vojtíšek už pozici v městském archivu úředně potvrzenou získáním definitivy a nemusel se obávat o stálé místo, vypukly mezi oběma adjunkty spory pro někdy zcela nepochopitelné maličkosti. Tehdy si Vojtíšek začal stěžovat i v korespondenci se svým plzeňským kolegou a vyložil svoje výhrady vůči „staršímu“ archivnímu adjunktovi. Uvedl, že Šebesta začal využívat jeho znalostí a výsledků práce k vlastní prezentaci a na konkrétních příkladech doložil, že některé jeho texty vydal pod svým jménem. K vlastnímu postupu vzhůru volil nečestné prostředky, jako například pomluvy svého šéfa dr. Teigeho, ale i Vojtíška.¹³³

odborných archivních a ve všech pracích mu přikázaných osvědčuje dnes vzácné přičinění a svědomitost, doporučuje archiv městský žádost jeho k příznivému vyřízení.“

¹³⁰ Tamtéž, č. j. 1902/11 arch. dopis AHMP z 5. 8. 1911, strojopis, rukopisně podepsán „v. z. městského archiváře Dr. Ed. Šebesta adjunkt městského archiváře“. V textu mj. stojí: „Přísluší pak mu nejen vzhledem k jeho kvalifikaci a rozsahu práce, nýbrž i vzhledem k tomu, že jsa zaměstnán jako nejmladší úředník u katalogů a ve styku s obecnostem, což ho zabírá úplně v hodinách dopoledních, musí věnovati i odpoledne a večery pilné práci, aby dostál s ostatními úředníky archivními povinnostem instrukcí na ně kladeným.“

¹³¹ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, osobní dotazník; tamtéž, schválení prozatímním adjunktem rozhodnutím městské rady z 14. 11. 1911, dekret č.j. 4612 praes. os.; tamtéž, jmenování definitivním adjunktem, dekret č.j. 2678 praes. os. z 11. 7. 1912 s platností od 1. 8. 1912.

¹³² O situaci v AHMP srov. František HOLEC, Archiv hlavního města Prahy. Kapitoly z dějin 1851–2001, Praha 2006, s. 70-72, 74-75; 78-82.

¹³³ Výtky Vojtíška proti kolegovi Šebestovi viz edice č. 38, [podzim 1910, Praha] Vojtíšek Macháčkovi. „... nediv se, mít čtyři léta vedle sebe jistého pána, který nic nedělá, jen mluví, že by ho u Apačů nazvali náčelníkem „Velká huba“, ale za to se tlačí ku předu a při tom volí prostředky až hrůza špatné a bídné, to není

Ve vzájemné korespondenci se pro Šebestu objevuje přezdívka „Schliemann“.¹³⁴ Proč byl ztotožněn se slavným německým archeologem a objevitelem Tróje, není jasné.¹³⁵ Problémy s Vojtíškovým kolegou Macháček oddaně sdílel. Snažil se mu poradit, jak se s nimi vyrovnat a radil mu více diplomacie ve společném jednání.¹³⁶

Avšak Vojtíšek jako „mladší“ popuzoval „staršího“ kolegu také publikováním zpráv o činnosti pražského archivu (poprvé za rok 1910, vydanou počátkem roku 1911 nejprve v pražském obecním věstníku a pak ještě ve zvláštním vydání nákladem AHMP). Inspirován nejspíš byl svým plzeňským přítelem, který podrobnosti nejen o činnosti městského archivu otiskoval v plzeňském muzejním sborníku. Šebesta Vojtíška později, v květnu 1921, obvinil z troufalosti, že tehdy jako pouhá „výpomocná síla“ vydával své zprávy o archivu jako oficiální i přes výtky dr. Teigeho.¹³⁷

slast ani radost. ... A přitom sám nesvede jediného konceptu, jediné řádky. Všechny návrhy na stavbu a zřízení archivu, jimiž se chlubil, dělal jsem já. Co ‚literárního‘ provedl tento rok poslední, udělal jsem já. Ve Zvonu uveřejnil listy Purkyňovy. Úvod nesvedl, ten byl ode mne, většina poznámek ode mne, 3 listy německé a 1 polský, které nechtěl Zvon uveřejnit v originále, byly přeloženy ode mne.“ Další příklad uvedl v r. 1916 (viz pozn. 120): „Ovšem bývaly časy jiné, kdy Dr. Šebesta práci mou oceňoval – bylo to tehdy, kdy ji mohl vydávati za svou (např. článek ‚Praha v l. 1848-1910‘, vypracovaný mnou, když Dr. Š. mne za to požádal, maje jej napsati na vyzvání presidia v srpnu 1910).“

¹³⁴ Poprvé v dopise Vojtíška Macháčkovu 14. 12. 1911, edice č. 40 (dále v č. 41, 43, 46 a 50): „Jen kdyby nebylo toho poměru k Schliemannovi – s tím člověkem je peklo.“

¹³⁵ Heinrich Schliemann (1822–1890) německý archeolog, který zahájil vykopávky na severozápadu Turecka na Hisarliku, nedaleko ústí Dardanel do Středozemního moře, a v letech 1871–1873 objevil bájně město Tróju, známé z Homérova eposu.

¹³⁶ Viz č. 41, Macháček Vojtíškovu 16. 12. 1911: „Jinak jen opětuji, že novými Tvými věcmi jen vzrůstá můj respekt před Tvou prací. Líbí se mi také Tvé sebevědomí a jistota Tvého vystupování, čehož dříve u Tebe nebylo; je nutno mít sám o sobě přesné ocenění, ani se nepodceňovat, ani nepřeceňovat. Jen by měla Tvá jistota také se vztahovat na Tvé jednání vůči odpůrcům; já myslím, že i takový Schliemann by se dal trochou obratností zkritik, že by byl nucen i slušně jednat i něco skutečně pracovat.“

¹³⁷ V. Vojtíšek, Archiv hlavního města Prahy v r. 1910, Věstník obec. m. Prahy 18, 1911, s. 20, 45-46 (týž, zvl. otisk, nákladem AHMP, 8 s.); týž, Archiv královského hlavního města Prahy, Pokroková revue 9, 1912, s. 5-11, 81-88 (týž, zvl. otisk nákladem vlastním, 16 s.); týž, Archiv královského hlavního města Prahy v r. 1911. Přehled jeho činnosti, Věstník obecní král. hlav. města Prahy 19, 1912, s. 24-25, 50-51 (týž, zvl. otisk, nákladem AHMP, 12 s.); Das Archiv der Stadt Prag und seine Erforschung. Mitteilungen des k. k. Archivrates, Vídeň 1913, s. 39-56 (týž, zvl. otisk, nákladem vlastním, 18 s.); týž, K úkolům archivu hlav. města Prahy, Národ 3, 1919, č. 6-8, s. 67-68, 77-78, 88-90 (týž, zvl. otisk, nákladem vlastním, 15 s.). K Šebestovým výtkám srov. AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, E. Šebesta prezídiu rady hl. m. Prahy 8. 5. 1921: „A pak k literární činnosti jeho, již dal cele do služeb boje proti mně. Vysvítá to jasně mezi jiným z programového článku „k úkolům archivu hl. m. Prahy“ otištěného v Národě 1919. Bohužel jsem dostal teprve teď do rukou ten článek, který moji úřední i vědeckou činnost zkrusluje, ač v další části mé snahy k nimž všechny mé desíleté zákroky směřují, en bloc přejímá i se stav. programem a pers. požadavky (viz Nár[odní] Listy

V létě 1912 byl Vojtíšek tehdy na prvním stipendijním pobytu od Svatoboru po bavorských archivech (o rok později, na základě stipendia od České akademie, navštívil znovu Norimberk a dále studoval městské knihy v širším středoevropském rámci v archivech v Řezně, Ingolstadtu a Augšpurku), kde, jak napsal, měl „*interes ke všemu, co činí podstatu archivů, zajímal mne jejich obsah i zařízení, a pochopitelně srovnával jsem stav archivů českých s poměry tamními*“ a stručně také srovnal poměry organizace bavorského i českého archivnictví. Širší průzkum městských knih v českých i německých archivech Vojtíšek plánoval už od března 1910.¹³⁸ Stručné srovnání stavu a organizace českého a bavorského archivnictví, včetně pochvaly práce domovského archivu (postěžoval si pouze na nedostatek místa), najdeme v závěru publikovaných zpráv z těchto Vojtíškových badatelských cest.¹³⁹

Právě během prvního Vojtíškovy pobytu v Bavorsku v létě 1912 došlo k otevřenému střetu, který se řešil na archivní půdě. Tehdy, 15. srpna, z Norimberka Macháčkovi napsal: „*Jsem v Norimberku už skoro 14 dní. Ve středu odjedu rovnou do Prahy. U Tebe se tentokrát nestavím, ale nejspíš si později k Tobě zajedu. Musím už do Prahy, Schlieman[n] dělá všelicos, co se musí zarazit.*“¹⁴⁰ Tentýž den poslal z Norimberka také Šebestovi důraznou stížnost, ve které svému „staršímu“ kolegovi vyčítal

1909). *Že tendence jeho činnosti literární se nezměnila, toho je mi dokladem, že vydával jako výpomocná síla již r. 1910 a 1911 své zprávy o archivu za oficiální přes to, že mu to bylo vytknuto samým d[okto]rem Teigem, nejprve v Pokrokové revui, po výtce znovu v něm[eckém] překladě ve Zprávách centralizační „archivní rady“ vídeňské, kam vzdor tomu, že vídeňským zkouškám nepřikládal pro svou osobu žádný význam, všemi možnými cestami se dostal.“*

¹³⁸ Viz edice č. 46, Vojtíšek Macháčkovi 1. 5. 1912: „*Letos se podívám ven z vlasti. Dostal jsem od Svatoboru 200 K na studium městských knih v již[ním] Německu, pojedu do Norimberka a jinam ...*“ Více I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 14-15 (uvádí, že tyto dvě zahraniční cesty byly ojedinělé, stejně jako kontakty s kolegy či badateli z ciziny). K pobytu v Řezně v květnu 1913 viz edice č. 58, pozn. 2, Vojtíšek Macháčkovi 21. 5. 1913. První zmínka o Vojtíškově záměru provést průzkum městských knih nejen v českých, ale i německých archivech viz edice č. 36, Vojtíšek Macháčkovi 16. 3. 1910.

¹³⁹ V. VOJTÍŠEK, Z archivů měst bavorských. (K srovnání s poměry archivu král. hlav. města Prahy), Věstník obecní král. hlav. města Prahy, 1913, roč. 20, č. 19, 2. 10. 1913, s. 368-369; tamtéž, č. 20, 16. 10. 1913, s. 403-404; tamtéž, č. 21, 6. 11. 1913, s. 434 (zde závěrečné srovnání českých a bavorských archivů): „*Archiv města Prahy se třemi úředníky odbornými stojí proti němu ve výhodě a přednost má, jak je patrné i před archivy bavorskými. Na váhu padá, že v něm není skoro materiálu nespořádaného ... Také v jiných poměrech vyrovná se archiv města Prahy archivům jmenovaným, a zaujímá i čestné místo bohatstvem a stářím svého obsahu. Jen na to třeba poukázat, že místnosti archivní, ač výhodné pro bezpečí před ohněm, nemají těch rozměrů, aby po několika letech nenastala potřeba jejich rozšíření, neboť místnosti, loni archivu, vykázané, byly vyplněny připojenou k němu starou spisovnou.“*

¹⁴⁰ Edice č. 50, pohled Vojtíška Macháčkovi z 15. 8. 1912; další zprávy o cestě do Norimberka viz edice č. 52, Vojtíšek Macháčkovi 8. 12. 1912: „*V Norimberku se mi líbilo, leccos jsem zjistil, ale je toho málo.*“

přemístění protokolů rady, sboru a kriminální komise i knih z chodbičky a dodal: „*Vy toho materiálu nepotřebujete a nic s ním dělat nebudete.*“ Protestoval proti Šebestově iniciativě, když požádal o vydání městských (pozemkových) knih od pražského soudu, „*takové žádosti a návrhy jsou právem chefa jedině.*“ Pokračoval obviněním: „*Byly by to divné poměry, aby si každý z nás jsa sám v úřadě dělal co chtěl bez vědomí a vůle chefovy. ... Nemohu připustiti, aby se znova v archivu dělal nepořádek, když jsem si pořádek pilnou prací jakž takž udělal.*“

Šebesta o šest dní později na obvinění reagoval tvrzením, že se musel o dění v archivu Vojtíšek dozvědět od osoby mimo archiv, protože všichni zaměstnanci dosvědčili, že Vojtíška neinformovali. Cítil se „*hrubým vystoupením mladšího kolegy jako starší úředník městského archivu hluboce dotčen ve své úřední i osobní cti*“ a žádal Vojtíškovu omluvu v přítomnosti šéfa. Tvrdil, že vše konal na základě přiděleného služebního úkolu srovnat archiválie pražského magistrátu z 18. a 19. století, o kterém věděl i Vojtíšek, se souhlasem Teigeho a za jeho osobního dozoru.¹⁴¹

Tímto se rozhodně spor neurovnal, protože otevřené střety pokračovaly a stupňovaly se. Částečné uklidnění poměrů mezi oběma adjunkty si Teige slíboval po přidělení staré městské spisovny z let 1784-1850 (v tomto roce připojené k archivu ze správy hlavní městské spisovny) do samostatné správy Šebestovi. Ten ji postupně přestěhoval z nevhodného uložení ve sklepích Vyšší dívčí školy ve Vodičkově ul. na Staroměstskou radnici a zahájil její pořádání, inventarizaci a postupné zpřístupňování. Městský archivář doufal, že budou-li oba znesváření kolegové pracovat odděleně na relativně samostatných úkolech, možné konflikty budou mezi nimi eliminovány. Bohužel, zabránit dalším neshodám nebylo však možné.

V únoru 1914 si Vojtíšek na Šebestu opět stěžoval přímo svému šéfovi, ale také prezidiální kanceláři. Na to Šebesta reagoval obsáhlou obhajobou s podrobným popisem sporné záležitosti a odvolával se na předchozí Vojtíškův útok ze srpna 1912, který charakterizoval jako „*výron nevysvětlitelné animosity osobní, mnou i p. archivářem vícekrát pardonované, zejména ... proti dopisu dra. V. z Norimberka z 15. VIII., jež jsem*

¹⁴¹ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, strojopis pro dr. Teigeho (bez podpisu) z 21. 8. 1912.

neučinil předmětem přísnějšího úředního šetření jen na prosbu chefovu a v mínění, že dopis ten – také dle soudu p. archiváře – je jen výrazem mladické nerozvážnosti dra. V.“ Tehdy šlo o vyřizování badatelské návštěvy s tématem studia historie újezdských kasáren, avšak Šebesta dal tento nový spor „důsledně usilující o snížení významu mého úředního postavení“ do souvislosti s předchozím případem. Badatel (setník) studoval archivní materiál na pracovišti dr. Šebesty a když bylo potřeba poslat archiválie v péči dr. Vojtíška, tento jejich odeslání brzdil a argumentoval prý tím, že „styk s obecnostem vyřizuje vůbec sám“. Šebesta pak oponoval, že se dlouhodobě zabýval místopisem Menšího města a tudíž na něj kolega mohl odkázat, „čímž by byl ušetřil archiv nepříznivého dojmu na hosta“. Dotčený Šebestův tón, včetně připomínky, že se zasloužil o Vojtíškův služební postup, je patrný z celého přípisu, vždyť žádal pro Vojtíška, aby byl „poučen o normách obligátního úředního života a styku, jakož případně i o způsobu vyřizování záležitostí druhu výše dotčeného“. Do záležitosti byl zavlečen personální referent a magistrátní rada Boháček, který prověřoval, zda je možné archivní materiál předkládat v místnosti (na pracovišti dr. Šebesty), která není ohnivzdorná. Na to Šebesta uvedl, že jde o místnost klenutou a proti ohni zrovna tak bezpečnou jako jiné, kde je uložena velká část archiválií a kde úřaduje „úředník po chefovi archivu nejstarší, stranami i referenty hojně vyhledávaný, který ve svých pracech na používání veškerého archivního materiálu odkázán, na což přece mu právo upíráno býti nemůže“.¹⁴²

Sporům však nebyl konec. V červnu 1915, když se jednalo o tom, zda bude Macháček odveden na vojnu, neodpustil si Vojtíšek štiplavou poznámku, že kolega Šebesta byl osvobozen.¹⁴³ Snad právě proto se stal 21. října 1915 pověřením prezidia městské rady revizorem a referentem chlebových komisí (30. prosince rozšířeno o správu a vedení komplexu organizace zásobování Prahy) a vykonával ji až do června 1921. Tím se archivu odčerpával jeden odborný pracovník a Vojtíšek tuto

¹⁴² Tamtéž, přípis E. Šebesty z 16. 3. 1914 (uveden jako reakce na podání dr. Vojtíška ze 24. 2.). O magistrátním radovi F. Boháčkovvi viz edice č. 57, pozn. 2.

¹⁴³ Viz edice č. 66, Vojtíšek Macháčkovvi 3. 6. 1915: „Náš Šebesta je známý „vynikající“ pracovník a přec je nepostradatelný a nenahraditelný a je osvobozen úplně.“

Šebestovu práci, ze které měl „hmotný prospěch“, později tvrdě kritizoval.¹⁴⁴ Možná právě v tu dobu Vojtíšek na okamžik uvažoval o odchodu z městského archivu do Archivu Národního muzea, jak se o tom zmiňuje Ivan Hlaváček, když toto místo nakonec doporučil i svému příteli Macháčkovi.¹⁴⁵

Tehdy se zdravotní stav dr. Teigeho začal zhoršovat, a proto požádal 21. června 1915 o delší zdravotní dovolenou. Uvedl, že *„v příčině zastoupení není třeba ničeho zvláště nařizovati, ježto oba pp. adjunkti d[okto]ři Šebesta a Vojtíšek pracují v celkem samostatných odděleních, a mohou vždy, zejména p. dr. Šebesta jako starší, podati všechny nutné informace“*. Ze zdravotní dovolené se Teige vrátil počátkem října.¹⁴⁶

V lednu 1916 se rozhořel další spor. Tentokrát si stěžoval Šebesta přímo v prezidiální kanceláři na úřední postup svého „mladšího“ kolegy při vyřizování tří badatelských dotazů (jako druhý znovu uvedl dva roky starý případ újezdských kasáren). Udával, že *„mladší“* kolega nevyhledal potřebné informace, což on sám musel napravovat. Podepsaný magistrátní rada Boháček slíbil, že případy budou prostřednictvím Teigeho vyšetřeny, *„zda-li p. dr. Vojtíšek při vyřizování těchto záležitostí nesprávně si počínal, tak že by důvodně mohla mu býti učiněna výtka pro nesprávné anebo nedbalé vyřizování povinností služebních.“*¹⁴⁷ Teige 17. ledna vyzval písemně Šebestu, aby stručně formuloval výtky učiněné Vojtíškovi. Šlo opět o „žabomyší války“ (také první uvedený případ byl dva roky starý) a neochotu obou kolegů spolupracovat při vyřizování úředních dotazů. Vojtíšek se písemně bránil, že *„se Dr. Šebesta vyslovuje o mně a o mé práci způsobem, který by u osob neinformovaných mohl poškoditi mou*

¹⁴⁴ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, Vojtíšek radě hlav. města Prahy 4. 12. 1919: *„A v r. 1915, v době války, věnoval se úplně revizi chlebových komisí, zpřetřhav spojení s archivem naprosto – dodnes zůstává revisorem chlebových komisí, maje z toho prospěchy hmotné – a od té doby přestal býti takřka úředníkem archivním.“*

¹⁴⁵ I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 17; edice č. 71, Vojtíšek Macháčkovi 22. 7. 1915: *„Nedivím se, že se Ti po Praze zastesklo, když jsi se zase jednou do ní podíval. A tak mne napadlo tohle: Musejní Schulz snad půjde do penze, snad bude vypsán veřejný konkurs – nevím, zda by jsi si nepohoršil finančně, ale poptej se na to, a kdyby to bylo možno, žádej a bude to. Hrubý je sice v každém případě vážný kandidát, poněvadž je úředník domácí, ale tady by přec musil ustoupiti. Tak si to rozvaž – snad ten můj nápad, o němž jsem nikomu nepovídal, je dost dobrý.“*

¹⁴⁶ F. HOLEC, c. d., s. 74, pozn. 37.

¹⁴⁷ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, rukopisný záznam prez. rady Boháčka ze 6. 1. 1916 (prezentováno 10. 1. pod č.j. 0157 a tentýž den postoupeno dr. Teigemu).

pověst.“ Argumentoval tím, že pro své výtky vůči němu nemá kolega dostatečné důkazy. Šebestu obvinil z toho, že se stranám věnoval nad rámec úředních povinností (vyhledáváním genealogických údajů). Měl výhrady k jeho stylu interpretace pramenů a výsledkem jeho práce byla jen snůška bezvýznamných údajů. Opět zopakoval, že Šebesta jím nalezená data „*přejal, ale práce mé neuvedl*“. V případě újezdských kasáren zrekapituloval fakta z dřívějšího vyjádření¹⁴⁸ a doplnil, že výsledky hledání zmínek v městských knihách Malé Strany, jejichž neprovedení mu Šebesta vytkl, by nebyly úměrné námaze vynaložené na prohlédnutí mnoha svazků. Navíc badatel nejevil snahu sám vyhledávat v archivních pomůckách (v kartotékách s výpisky), tak žadatele odkázal na starou spisovnu, ve které dle jeho slov byly k dispozici věcné rejstříky, ve kterých se poměrně snadno hledalo. Šebesta však místo toho začal prohledávat městské knihy, kde našel nějaké drobnosti, které pak publikoval.¹⁴⁹ Ve třetím případě Vojtíšek uvedl, že se Šebesta před stranami choval tak, aby to vypadalo, že on sám byl neochotný. Ve staré spisovně nic nenalezal a prohledával prameny již předtím Vojtíškem prozkoumané nebo využíval výsledky jeho práce. To se samozřejmě Vojtíškově nelíbilo a žádal opatření „*podnikám-li co ve věci úřední, která jde k dalšímu řízení, musí ještě přijít do rukou Dr. Šebestovi, aby Dr. Šebesta nekonal práci ode mne vykonanou, za níž ručím, znova s úmyslem práci mou zlehčiti*“.¹⁵⁰

Vojtíškově bylo trnem v oku hlavně to, že se uchyloval k pomluvám jeho osoby nikoliv před šéfem, který jeho práci znal, ale i mimo archiv tak, „*že se jen náhodou a neurčitě o nich dovidám.*“ Jediným Šebestovým argumentem byla stále opakovaná přednost "staršího úředníka" se zásluhami o Vojtíškovu místo v archivu. Tato stížná kauza byla uzavřena zasláním vyjádřením dr. Teigeho prezídiu pražského magistrátu z dubna 1916, ve kterém objektivně uvedl, že Vojtíška „*nelze vinit*

¹⁴⁸ Viz pozn. 110.

¹⁴⁹ E. ŠEBESTA, Dějiny újezdských kasáren, Věstník obec. města Prahy 21, 1914, s. 171. Viz AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, strojopisný seznam „Literární činnost dra. Ed. Šebesty“, s. 1.

¹⁵⁰ Tamtéž, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, Vojtíškova zpráva z 15. 2. 1916 (na konci rukopisný přípis Šebesty ze 27. 3. a Vojtíškova žádost o vydání svědectví dotčeného badatele k třetímu případu z 29. 3. 1916).

z nedostatečné úřední péče“ a že Šebesta se vyřizování záležitostí věnoval nadstandardně (vyhledáváním údajů v matrikách), avšak zároveň mu pochválil článek o újezdských kasárnách. Řešení takovýchto sporů Teigeho dlouhodobě zneklidňovalo a vyčerpávalo.¹⁵¹

O tehdejších vnitřních problémech pražského městského archivu se nepíše lehce. Vojtíšek otevřeně pochyboval o kolegových odborných schopnostech, ale Šebesta jako „starší“ cítil svůj nárok k nástupnictví na šéfovské místo. Vojtíšek se považoval za odborně zdatnějšího a jeho sebevědomí stouplo když v roce 1918 dosáhl velmi významné pocty ve vědecké obci jmenováním za mimořádného člena Královské české společnosti nauk (zvolen 9. ledna t. r.). Je pochopitelné, že Šebestovo vystupování bylo pro něj urážlivé a cítil se ukřivděn.¹⁵²

Rozhodl se proto o vedení v archivu urputně bojovat a dal mu vícekrát přednost před prestižnějšími posty. Bylo pro něj nemožné připustit, že se by někdy šéfem archivu a jeho nadřízeným stal Šebesta, kterého si profesně ani lidsky nemohl vážit. Počátkem roku 1919 mu bylo nabídnuto místo moravského zemského archiváře v MZA v Brně. Tehdy dr. Teige, který byl stále častěji nemocen, chtěl Vojtíška v pražském městském archivu udržet a podal proto 4. března 1919 správní radě hlavního města Prahy návrh, v němž uvedl, že ztráta Vojtíška by byla nyní nenahraditelná, a proto chtěl jeho postavení posílit. Navrhl, aby byl jmenován zástupcem městského archiváře s právem jej zastupovat v jeho nepřítomnosti ve všech záležitostech, a konstatoval, že nejde o žádnou novinku, ale o potvrzení déle trvajících stavu: ve vlastním archivu, po přidělení Šebesty do staré spisovny, na Vojtíška v nepřítomnosti šéfa připadalo řízení i „všechna práce archivní“.

¹⁵¹ Tamtéž, vyjádření dr. Teigeho z 4. května 1916, č. j. 2668; F. HOLEC, c. d., s. 75.

¹⁵² AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, Vojtíšek sboru obecních starších hlav. města Prahy 23. 9. 1920: „Automatický postup úředníků nečiní mezi nimi rozdíl v schopnostech a svědomitosti, a tak přes všechnu svou činnost úřední i práci vědeckou, která je úředníkům archivním právem předepsána, jsem v nebezpečnosti, že po odchodu arch. Dr. Teiga do výslužby mohl by se státi mým chefem dr. Šebesta, jen proto, že je službou starší. To by bylo pro mne křivdou i urážkou, neboť byl bych podřízen úředníku, jenž svou nemohoucnost neuměl paralyzovati pomluvami a denunciacemi jiných a nemůže se odvolati na žádné vážné výsledky práce, ač je už plných 13 let archivním úředníkem města Prahy.“

Tuto žádost podpořil ještě tentýž den Kamil Krofta jako archivní referent osvětového oddělení MŠANO. Ve svém přípisu prezídiu magistrátu pana kancléře upozornil na „nebezpečí, které vážně ohrožuje budoucnost Archivu hlavního města Prahy“. Žádal o jeho odvrácení tím, že by Vojtíškoví nástupnictví po řediteli bylo vhodným způsobem pojištěno, protože nabídkou místa moravského zemského archiváře hrozilo, že o něj pražský archiv přijde, neboť podřízení Šebestovi bylo pro Vojtíška nemyslitelné. Krofta uvedl, že dr. Šebesta „podle svorného zajisté úsudku všech vážných historiků českých jako badatel i archivář nijak se nehodí k tomu, aby mohla mu někdy býti svěřena správa městského archivu“, a nenalezl u něj žádné předpoklady pro funkci šéfa archivu. Krofta dokonce vyslovil přesvědčení, že kdyby vedení přešlo na Šebestu, bylo by to neštěstí jak pro městský archiv, tak historickou vědu, ale také pro samotnou pražskou obec. Vojtíšek byl ohodnocen jako „vysoko nad Šebestu vynikající odborným vzděláním, pílí a nadáním, četnými a cennými pracemi historickými, širokým rozhledem po otázkách pro archiváře důležitých a vzácně svědomitou činností úřední“ a označen „opravdě duší tohoto archivu, nejdůkladnějším jeho znalcem a nejochotnějším i nejspolehlivějším průvodcem po jeho sbírkách“.¹⁵³ O deset dní později, 19. března, byl Vojtíšek skutečně ustanoven Teigovým zástupcem.

V této pozici mu snad už příslušelo projevit své dlouholeté praktické zkušenosti, o což se pokusil v článku s názvem „K úkolům Archivu hlavního města Prahy“, vydaném v témže roce. Z tohoto textu je zřejmý jeho široký přehled nejen o nových úkolech archivu, ale také o jeho budoucím rozvoji (za to jej kolega Šebesta později obvinil, že přejal jeho nápady). Vyslovil myšlenku, která několikrát zazněla také ve stížnostech na staršího kolegu, že „vědecká práce archivního úředníka je důsledkem jeho práce úřední, vyplývá z ní a dovršuje ji“ a k tomu dodával, že „práci vědecké nutno po hodinách věnovaných práci úřední obětovati všechen volný čas, třeba až do pozdních hodin nočních“. Bylo to jeho vlastní krédo, kterým se sám příkladně řídil a vyjádřil tím také

¹⁵³ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, dopis K. Krofty ze 4. 3. 1919 dále upřesňuje reference o dr. Šebestovi: „Jeho dosavadní vědecká činnost je rozsahem nepatrná a hodnotou i významem chatrná, v úřadě pak smutně se proslavil zaváděním všelikých nemožných reforem (zejména sestavením jakési monstrózní a ovšem neobyčejně nákladné železné skříně na archiválie); i vzdálenějšímu pozorovateli jeho úřední činnosti je dávnou zřejmo, že nevyčníká ani smyslem pro pořádek ani zvláštní pracovitostí.“

skutečnost, jak dokonale s archivem srostl a jeho povolání se mu stalo posláním. Stal se pověstný tím, že v archivu pracoval od brzkých ranních do pozdních odpoledních hodin a také v době dovolené, kterou si dopřával jen na minimální dobu. K tomu o víkendech i o svátcích deset let konal dobrovolné přednášky o staroměstské radnici.¹⁵⁴

Po tomto celkem zásadním upevnění svého postavení se Vojtíšek snažil nedopustit žádné kroky, směřující k posílení Šebestovy pozice, který se stále považoval za služebně „staršího“ a zasloužilejšího pracovníka. Tím si lze vysvětlit skutečnost, že v prosinci 1919 sepsal radě hlavního města Prahy další ostrou stížnost proti žádosti dr. Šebesty o mimořádné povýšení, která byla bezesporu motivována předchozím jmenováním Vojtíška zástupcem městského archiváře. Porovnal v ní své i jeho kvalifikační předpoklady a v žádném případě neuznal, že by Šebestovo absolvování vídeňského institutu mělo být výhodou pro práci v pražském archivu, „protože výchova v institutu, omezujíc se na dějiny zemí alpských, byla ceny problematické pro archivní službu v zemích českých“. Šebesta uváděl jako svůj lepší kvalifikační předpoklad oproti kolegovi ve složení vídeňských zkoušek z nauky o archivech (Archivkunde). Pro Vojtíška byl vídeňský institut nedostupný, „poněvadž pocházeje z rodičů nemajetných a nemaje nikde pomoci, nemohl jsem sehnati prostředků k tomu“ a cenil si více nabytých zkušeností z oborů PVH u prof. Friedricha na pražské univerzitě. Měl pravdu, když uvedl, že „nezáleží zajisté na vysvědčeních školských, nýbrž na tom, jak se kdo v úřadě osvědčí a jak koná své povinnosti“, a tento názor sdílel se svými učiteli Friedrichem a Novotným. Je třeba poznamenat, že studium jiných oborů než dějin umění na vídeňském institutu tehdy již pražskou univerzitu příliš nepřevyšovalo.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Viz pozn. 113 a přísl. text (kritika kolegy Šebesty za vydávání svých zpráv o archivu za oficiální); stať otištěna in *Národ* 3, 1919, č. 6-8, s. 67-68, 77-78, 88-90 (týž, zvl. otisk, nákladem vlastním, 15 s.); srov. F. HOLEC, c. d., s. 82-83; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, *AČ* 22, 1972, s. 94-95 (o dobrovolných přednáškách pro nezaměstnané).

¹⁵⁵ Viz B. JIROUŠEK, *Studia Karla Stloukala ve Vídni a v Římě* (v korespondenci Jaroslavu Gollovi), in *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*, Praha 2004, s. 211, pozn. 6; I. HLAVÁČEK, *Václav Vojtíšek ...*, s. 15, pozn. 12 a 13 (vídeňský institut nebyl oblíben Friedrichem ani Novotným – k tomu též srov. V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 232).

Dále Vojtíšek vypsál své pracovní zásluhy v archivu po svém nástupu a obvinil kolegu ze zanedbané práce, kterou po něm převzal (katalogizování listin a knihovny, pořádání archivu), ale také ze zneužívání jeho práce, kterou vydával za svou: šlo nejen o již zmíněné vydávání odborných textů, ale hlavně o veškeré koncipování, neboť „*Dr. Šebesta cítě svou slabost v konceptu a odvolávaje se na své německé vychování a větší zběhlost v němčině dovedl mne přimět i k tomu, abych za něho psal vše, co se týkalo stavby a archivní budovy, tehdy projednávané*“.¹⁵⁶ Zhodnotil téměř nulové výsledky Šebestovy práce v pořádání staré registratury, zaviněné především jeho odchodem do funkce revizora chlebových komisí. Vojtíšek musel tehdy vykonávat částečně práci i za něj, a proto žádal, aby byly pracovní zásluhy spravedlivě posouzeny.¹⁵⁷

Závěrem Vojtíšek vypočítal své vědecké úspěchy: udělení stipendií jako ocenění jeho studií (od Svatoboru v roce 1912, od České akademie v roce 1913 a 1916, od MŠANO roku 1919), již zmíněné jmenování mimořádným členem Královské české společnosti nauk a konzervátorem pro ochranu památek v okrese Brandýs nad Labem, členství v poradním archivním sboru při MŠANO. Zasedal v komisi pro úpravu státního znaku a vlajky při ministerstvu vnitra a připomenul svou právě

¹⁵⁶ F. HOLEC, c. d., s. 126, kapitola Archivní adjunkt Dr. Eduard Šebesta: „*Kromě toho se z vlastní iniciativy staral o úpravu a nové vybavení některých archivních místností (skříně na katalogy, železná skříně a regály na archiválie, ale také o stavbu nové archivní budovy. Toto úsilí proniklo až do městské rady, která 1. dubna 1910 rozhodla rezervovat místo na stavbu městského archivu a městské knihovny.*“ Oproti tomu však stojí Vojtíšková argumentace in AHMP, f. , f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, Vojtíškův dopis radě hlav. města Prahy ze 4. 12. 1919: „*A ode mne pocházely i myšlenky a práce, kterými se Dr. Šebesta nyní vychloubá – Dr. Šebesta podpisoval, co jsem vykonal já, vydávaje to za práci vlastní (např. snahy o získání časopisů darem do knihovny archivní apod.). Mohu říci, že zejména v těch prvních dobách musil jsem se věnovati archivu do hodin večerních, abych udělal to, co bylo vinou Dr. Šebesty zanedbáno.*“ Podobně o tom Vojtíšek vypovídá tamtéž, Pers IX/38, přípis městské radě z 25. 4. 1921: „*Dr. Š. často odcházal vzav si za úkol postavit novou budovu pro archiv městský. Avšak i tu se projevila jeho malomocnost. Musil-li jsem mu psáti koncepty ve všelikých podáních a zprávách, bylo to zejména v této věci stavby budovy.*“

¹⁵⁷ Tamtéž: „*Zatím já mohu poukázati na to vše, co jsem konal za něho i za sebe: ode mne vyšla řada dobrozdání a vyjádření úředních, z nichž některé, bez mého přičinění, byly pro důležitost vytištěny v Obec. věstníku, já jsem vedl knihovnu, sbírku listin, všechnu agendu archivní – kde byl Dr. Šebesta? O tom o všem může a je povinen dáti svědectví archivář Dr. Teige i všichni z úředníků magistrátních a obecních, kteří byli s archivem ve styku. ... Nečiním ze své práce úřední zásluhu, ale ohražuji se, aby komu byly přiznány zásluhy, kterých nemá. Pak by věru bylo lépe spoléhati ne na práci, nýbrž na styky, na protekci a na působnost mluveného slova, i když za ním není podkladu.*“

začínající pedagogickou činnost.¹⁵⁸ Tehdy se poprvé upřímně vyznal, jak k pražskému archivu přilnul, „že bych byl s to, abych obětoval všeliké výhody, hmotné možnosti býti jeho správcem“ (podobný výrok vyslovil za tři čtvrti roku, který je citován v záhlaví této kapitoly). Bezesporu měl na mysli též už zmíněné odmítnutí nabídky velmi prestižního místa moravského zemského archiváře v Brně. I když Vojtíšek svou stížnost zakončil slovy: „Dostane-li se dr. Šebestovi mimořádného postupu za jeho domnělé zásluhy a strojené přednosti, stane se křivda mně“, byla Šebestova žádost vyřízena dle připsané poznámky podle obvyklých pravidel.

Vojtíšek se nevzdával a s buldočí vytrvalostí v upevnění svého postavení pokračoval. Využil jedné z častých nepřítomností šéfa ze zdravotních důvodů a sám ne právě vhodným způsobem požádal sbor obecních starších, aby mu za Teigeho života byl schválen titul městského archiváře. Argumentoval tím, že mu byla na podzim roku 1920 nabídnuta mimořádná profesura pomocných věd historických na filozofické fakultě brněnské univerzity, a kdyby nyní opustil archiv, byl by potom „vydán do rukou dr. Šebesty, který ho nezná“. Protože obětoval tak lákavou nabídku, jakou byla akademická kariéra, žádal od sboru obecních starších potvrzení titulu městského archiváře s dodatkem, který by mu zaručil převzetí řízení archivu, kdyby Teige přestal být jeho šéfem.¹⁵⁹

Po návratu do práce byl Teige s žádostí 25. října 1920 seznámen a poněkud rozhořčen jeho osobním tónem zaslal o několik dní později (30. října) městské radě přípis, ve kterém požádal o rozdělení archivu na dva samostatné úřady (městský archiv a starou registraturu), a souhlasil, aby byl titul městského archiváře Vojtíškovi udělen s přímou podřízeností šéfovi archivu a s výslovným usnesením, že jmenování bezprostředním nástupcem by nastalo až po skončení jeho aktivní služby. Zřejmě si již uvědomil neudržitelnost tohoto stavu a rozhodl se Vojtíškovu nástupnictví

¹⁵⁸ Tamtéž, Vojtíškův dopis radě hlav. města Prahy ze 4. 12. 1919: „A posléze jsem obdržel od ministerstva školství a národní osvěty vyzvání, abych se připravoval k přednášení na vysoké škole archivní (v 2. ročníku) o vývoji a stavu městského a písemnostech kancelářů městských, jako jsem přednášel v kursech archivních pořádaných ministerstvem v červnu t. r.“ Na Státní archivní škole v Praze vyučoval Vojtíšek 30 let (v letech 1920–1950), od roku 1945 byl jejím ředitelem. Viz BSAČZ s. 698.

¹⁵⁹ F. HOLEC, c. d., s. 78–81. Originál této žádosti viz MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, Vojtíšková žádost sboru obecních starších hlav. města Prahy ze 23. 9. 1920.

konečně posvětit.¹⁶⁰ Pravděpodobně tehdy netušil, že může nastat nepředvídaná situace, která brzy vše zkomplikuje. Mezitím Vojtíšek v jednání o mimořádné profesuře v Brně pokračoval, nabídku MŠANO přijal a měl být od 1. dubna 1921 jmenován.

V archivu došlo 3. března 1921 opět k doloženému střetu mezi oběma adjunktami v úplně banální situaci (při prohlídce místností za účelem jejich vyklizení a vyměření), proto není těžké si představit, jak napjatá situace tam panovala. Vojtíšek prý Šebestu, který návštěvu provázel a podával výklad, nepříjemně odbyl: „Dovolte pane doktore, co je Vám do archivu?“ Šebesta tehdy stále ještě pracoval pro zásobovací úřad, ale v archivu se vyskytoval.¹⁶¹ Zajímavostí jí, že týž den se Vojtíšek stal otcem (3. března se totiž narodila jeho dcera Lenka).

Za tři dny poté, 6. března 1921 náhle zemřel dr. Teige, aniž dožil šedesátky. Vojtíšek se ihned následující den, tj. 7. března, ujal vedení archivu.¹⁶² Šebesta však zintenzívnil svoji aktivitu v boji o pozici šéfa archivu a tentýž den interpeloval sám za sebe. Žádal prezidium městské rady o zproštění vedení revize chlebových komisí, aby se „mohl ujmouti vedení archivu městského“ opět s opakovaným dogmatem nároku „na základě ustanovení služební pragmatiky jako nejstarší kvalifikovaný úředník městského archivu ... i vzhledem na své přirozené právo“.¹⁶³ Za Vojtíška jako jediného schopného šéfa archivu interpelovala hned následující den Společnost přátel starožitností

¹⁶⁰ F. HOLEC, c. d., s. 78-82. Originál Teigeho návrhu městské radě z 30. 10. 1920 in MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41.

¹⁶¹ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/39, žádost E. Šebesty ze 7. 3. 1921; tamtéž, stížnost E. Šebesty prezídiu městské rady ze 4. 3. 1921: „Srážka, při níž jsem jen s nadlidskou námahou zachoval klid, byla jím zúmyslně vyvolána a proto žádám, aby byl disciplinárně poučen o tom, jak je nutno chovati se k staršímu kolegovi, neboť jsem přesvědčen, že systematické jeho provokace směřují od let jen k tomu, aby mohl poukazovati na to, že je nutno z důvodů osobních archiv rozdělit. A zdá se bohužel, že se mu daří tato podryvná práce, neboť dle všech slechů dostává se mu napořád předností a zaměstnání klidnějšího nežli mě staršímu; zejména když pro obec v jiných oborech tolik jsem se napracoval ... Současně pak prosím, aby byl konečně vzájemný poměr k jmenovanému pánovi vyjasněn ...“

¹⁶² AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, osobní dotazník (poznámka o přípisu čj. 1843/21 os. pres. ze 14. 3. 1921, kterým vzato na vědomí převzetí vedení městského archivu Vojtíškem od 7. 3.).

¹⁶³ Tamtéž, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, žádost E. Šebesty prezídiu městské rady ze 7. 3. 1921.

českých v Praze (dle podepsaného jednatele společnosti A. B. Černého a starosty Kamila Hilberta se tak stalo „zcela bez vědomí, tedy i bez souhlasu p. dra. Vojtíška“).¹⁶⁴

Další invektivy a stížnosti na práci dr. Šebesty k městské radě z Vojtíškovy strany následovaly jako houby po dešti. V polovině března (dochovaly se dva originály, jeden datovaný 15. 3. a druhý 16. 3. ještě s jedním opisem) protestoval Vojtíšek k městské radě proti jeho titulování archivářem, neboť ten příslušel pouze jemu, a zdůvodnil to opět především faktem, že se roku 1912 od archivní práce odloučil, definitivně po roce 1915, kdy pobíral zvláštní odměnu za revizi chlebových komisí, „kteráž funkce sotva může býti dokladem jeho lásky k archivu a smyslu pro povinnosti archivního úředníka“.

Za několik dní, 22. března, si Vojtíšek stěžoval, že do archivních místností v přízemí radnice uložil agendu chlebových komisí, měl dosud u sebe ještě klíče od hlavního vchodu do archivu, a proto žádal o jejich vrácení a „jeho oddělení od archivu městského, jak bylo radou městskou usneseno“. To vše zapadá do kontextu toho, co 24. března napsal Macháčkovi: „Se Šebestou podnikám boj, kterým jej chci definitivně odstraniti z archivu, aby jeho navrácení bylo vyloučeno, i kdybych šel pryč.“¹⁶⁵

Prezídium rady reagovalo v přípisu, datovaném 28. března a podepsaném starostou dr. Baxou, na tyto stížnosti (Šebestovu žádost, kterou se hlásil o vedení městského archivu jako starší archivní úředník, a Vojtíškovu stížnost na neoprávněné používání titulu archiváře Šebestou a na jeho neuspokojivou pracovní činnost) a konstatovalo, že Vojtíškovu bylo svěřeno řízení městského archivu na základě předchozího usnesení městské rady z 1. října 1920 pro případ odstoupení dr. Teigehe, a proto po jeho úmrtí vedení oprávněně převzal. Šebesta se měl na základě přípisu z 22. října 1920 ujmout staré spisovny, což se nestalo. Nemohl být zproštěn vedení revize chlebových komisí, protože tuto funkci měl vykonávat dle původního dekretu z 21. října 1915 v mimoúřední době. Šebesta se však obrátil na

¹⁶⁴ Tamtéž, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, intervence za V. Vojtíška od Společnosti přátel starožitností českých v Praze pro starostu hl. města Prahy dr. Baxu z 8. 3. 1921.

¹⁶⁵ Edice č. 133, Vojtíšek Macháčkovi 24. 3. 1921: „Dnes jsou tomu 3 neděle, co se nám narodila dcerka, v pondělí po tom zemřel Teige a já jsem se ihned uvázal v chefovství ... Dcera i žena jsou zdrávy, ještě v Brně.“ Tamtéž č. 134, Macháček Vojtíškovu 25. 3. 1921: „S tvým tajemstvím to není tak magické. To mi vykládal Kazimour, že Š[ebesta] běhá jako blázen a obchází kdekoho“.

právního zástupce JUDr. Hammera a pomýšlel na podání trestního oznámení proti Vojtíškovy v souvislosti s domnělým přestupkem „proti bezpečnosti cti“ na základě Vojtíškovy stížnosti ze 16. března. Právník usoudil, že by podstata trestného činu (přestupku) nebyla naplněna, proto požádal 8. dubna prezídium městské rady o zavedení disciplinárního řízení, aby „*nepravdivost tvrzení pana Ph.Dra. Václava Vojtíška byla prokázána*“.¹⁶⁶

V následující stížnosti na Šebestovu práci z 25. dubna byla již uváděla konkrétní pochybení (např. nedbalé vedení inventáře knihovny – důkazem bylo sedm kusů chybějících knih – či zpracovávání inventáře a katalogizace „moderních listin právních“). Vojtíšek se vrátil k hlavnímu důvodu pro Šebestovo přijetí do archivu s výtkou, že Teige trval na absolventovi vídeňského institutu, i když neměl z místodržitelského archivu příznivá doporučení, a odmítl proto další vážné a možná schopnější zájemce, např. J. V. Šimáka. Opětovně dokládal, jak pro Šebestu koncipoval různé texty, které pak on vydával za své. Když odmítal, pak vzniklo jejich nepřátelství. Vojtíšek uvedl jiná překvapivá svědectví, jako např., že některé Šebestou vydané práce připravily osoby mimo archiv (např. autorem oceňovaného příspěvku ke středověké diplomatice „Zlomek formuláře Tobiáše z Bechyně“ měl být prof. Novotný) a odmítl Šebestovy domnělé zásluhy o vybavení archivu.¹⁶⁷

Šebesta byl 26. dubna vyzván, aby se k nařčením vyjádřil, což učinil 8. května. Vojtíškovy stížnosti označil jako „*dokument mne krajně na cti urážející*“. Opět zopakoval, že byl na adjunkturu lépe kvalifikovaným (Vojtíšek neměl státní archivní zkoušku), a tím jej prý Teige „*jako svého přirozeného nástupce vypravil*“ (znovu Vojtíška označil značně mladším úředníkem – o sedm a půl let). Odvolával se také na ústní jednání prezidiální schůze 9. dubna, svolané k vyjasnění stížností, ve které bylo navrženo Šebestovo penzionování pro minimální výkonnost. Šebesta znovu dotčeně

¹⁶⁶ Tamtéž, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, originál a opis stížnosti V. Vojtíška ze 16. 3. 1921 (další originál z 15. 3. 1921 viz Pers IX/41); tamtéž, stížnost V. Vojtíška z 22. 3. 1921; tamtéž, přípis prezidia městské rady dr. Politzerovi z 28. 3. 1921 (na základě toho se uskutečnila schůze 9. 4. prezidiální kanceláře k vyjasnění stížností); tamtéž, přípis JUDr. Hammera prezidiu z 8. 4. 1921.

¹⁶⁷ Tamtéž, přípis městské radě z 25. 4. 1921 č. j. 3630: „*Dr. Š. dovedl vzbuditi až soucit, a proto jsem za něho pracoval i já, ale když se mně jeho požadavky a málo ušlechtilé jednání staly břemenem, odřekl jsem mu, a od té doby považoval mne za svého nepřitele. ... Skříň na katalogy je nevhodná a nepraktická a podobně skříň na archiválie má takové vady, že ji lze prohlásiti za bezcennou pro archiv a to by bylo lze i dokumentovati*“.

rekapituloval své zásluhy o Vojtíškovu kariéru v archivu (navrhoval mu prý úřední cestou absolvování archivních zkoušek ve Vídni a zmínil se o něm svým profesorům). Snažil se všechna Vojtíšková obvinění vysvětlit (mj. popřel obvinění, že by sám nenapsal „cenné rozbory formulářů“) nebo uvést jiné pracovní zásluhy.¹⁶⁸

Vše to připomíná začarovaný kruh a stále jen tvrzení proti tvrzení. Vždyť 7. května Vojtíšek učinil další podání, tentokrát k personální komisi pražského magistrátu, neboť k němu prý byly zavdány „rozšiřující zprávy, jako by se mým ustanovením stala křivda osobě schopné a lépe kvalifikované“. To již Vojtíšek výslovně argumentoval, že odmítl prestižní i finančně lukrativní nabídku a po Teigově smrti odložil profesuru v Brně, neboť „bylo nebezpečností, že se archiv dostane do rukou neschopných“, a musel se ujmout správy archivu. Požádal o habilitaci na pražské univerzitě, docentem byl jmenován v srpnu 1921 a od zimního semestru začal přednášet. Do Brna dojížděl současně jako suplující profesor v letech 1922–1924 (přednáškami pověřen 30. srpna 1922 a přednášel zde až do letního semestru 1924, znovu pak od akademického roku 1933/1934) se zachováním služebních povinností v archivu.¹⁶⁹ Po obdržení dotace na vybavení brněnského semináře dne 7. února 1921 je zřejmé, že se o tuto záležitost skutečně staral. Právě tehdy přišla též lákavá nabídka místa v MZA Brno pro Macháčka od kolegy Navrátila. Již podruhé (poprvé

¹⁶⁸ Tamtéž, obhajoba E. Šebesty k č. j. 3630 z 8. 5. 1921. K Šebestově argumentu zde uvedeném, že Vojtíšek byl úředník „značně (o 7 ½ let) služebně mladší“ viz pozn. 118. Šebesta chtěl totiž svou úřednickou kariéru započítat od 13. 2. 1904, od prvního jmenování do první „plně kvalifikované státní politické archivně-biblioteční služby“ v pražském místodržitelství (k tomu viz tamtéž jeho žádost prezidiální kanceláři, odd. pro věci osobní, o uznání do doby služby obecní ze 3. 5. 1929, č.j. 8356, což bylo zamítnuto). Době o 7 ½ let pozdější by pak odpovídalo datum jmenování Vojtíška prozatímním adjunktem od 14. 11. 1911. Podle data narození byl Šebesta starší jen o tři a necelých osm měsíců.

¹⁶⁹ Tamtéž, dopis Vojtíška personální komisi ze 7. 5. 1921; AUK, f. FF UK, personálie V. Vojtíška, i. č. 781, Vojtíšková žádost o habilitaci profesorskému sboru FF UK z 18. 5. 1921: „Ale i kdybych přece odešel na universitu Masarykovu, bude mi milou vzpomínkou, že jsem byl připuštěn za docenta staroslavného učení Karlova, a že jsem na něm, třeba krátkou dobu, i působil.“ Tamtéž, usnesením profesorského sboru čís. 1751-1920/21 z 14. 7. 1921 mu byla udělena docentura PVH, habilitován na FF UK byl výnosem MŠANO č. 68700/1921 z 10. 8. 1921. K tomu srov. též AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2, sign. I A 2, kart. 1, Zaměstnání 1909-1969, složka Archiv m. Prahy, profesura v Brně (doklady); dále AHMP, Jan FLODR, úvod k inventáři Osobní fond univ. prof. Dr. Václava Vojtíška (1863) 1883-1974, Praha 1981, s. 3.

dostal tip na místo do Archivu Národního muzea v roce 1915) zůstal Macháček věrný Plzni.¹⁷⁰

V červnu 1921 řešil Vojtíšek několik případů Šebestou nevrácených zápůjček: rukopisu z Veřejné a univerzitní knihovny, několika knih z knihovny pražského archivu, dvou rukopisů ze zemského muzea. Je až udivující, co vše se hodilo „do krámu“, „aby záležitosti Dr. Šebesty a poměr jeho k archivu městskému byly vyřešeny co nejrychleji“. Zápůjčku z muzea urgoval Vojtíšek znovu v září, přičemž si stěžoval městské radě, že si Šebesta nechal zhotovit úřední razítko pro starou spisovnu a tituloval se jako její představený.¹⁷¹ Na neoprávněnost titulování se archivářem si Vojtíšek stěžoval prezídiu ještě 28. srpna 1922.

Není divu, že při tomto kolotoči stížností městské zastupitelstvo s definitivním jmenováním vyčkávalo a až ve své schůzi dne 4. července 1921 zvolilo 66 hlasy Vojtíška archivářem hlavního města Prahy, pro Šebestu hlasovali čtyři členové a jeden se zdržel hlasování za přítomnosti 71 členů zastupitelstva. Koncem září o tom byly oběžníkem informovány všechny složky pražského magistrátu.¹⁷²

Ani po oficiálním jmenování Vojtíška do šéfovské funkce nenastal klid. Hned 9. září zaslal Vojtíšek podnět k ústřední správní komisi Velké Prahy z důvodů obav o možnost zneužití titulatury archivních úředníků (dosud platné byly tituly městský

¹⁷⁰ Viz edice č. 128, Vojtíšek Macháčkově 21. 2. 1921: „Jmenování ještě nemám, ale bylo mi poukázáno na kabinet 50 000 K. S těmi možno už něco podniknouti, i sám Friedrich cítil se dotčen. Vůbec moje vyvolení vybudilo žárlivost na několika stranách, zvláště muzejní Hrubý cítí se dotčen a snad uražen jako by byl pomínut. A tak vidíš, kdybych zůstal v archivu, i půjdu-li do Brna, lidé spokojeni nebudou.“ Tamtéž, pozn. 3 (B. Navrátil); edice č. 71, Vojtíšek Macháčkově 22. 6. 1915, pozn. 1 (Václav Schulz do penze).

¹⁷¹ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, Šebestův seznam vypůjčených knih z AMP z 2. 6. 1921; tamtéž, Vojtíškův přípis městské radě o nevrácené zápůjčce ze zemského muzea a dalších nesplněných příkazech z 21. 6. 1921; tamtéž, Vojtíšková urgence zápůjčky ze zemského muzea ze 14. 9. 1921; tamtéž, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, vrácení knihy z Veř. a univ. knihovny z 2. 6. 1921.

¹⁷² Tamtéž, koncept městskému zastupitelstvu k volbě archiváře hl. města Prahy z 1. 7. 1921 s přípisem o volbě dne 4. 7. 1921; tamtéž, koncept sdělení redakci Práva lidu č. j. 1922/25 (Vojtíšek zvolen 66 hlasy proti 4 hlasům za přítomnosti 71 členů zastupitelstva); tamtéž, MHMP I, Protokoly sborů městské správy, inv. č. 865, Protokoly schůzí městského zastupitelstva 1921, červenec-prosinec, fol. 9, originál protokolu z volby 4. 7. 1921: přítomných 71, pro Vojtíška 66, pro Šebestu 4, hlasování se zdržel 1; F. HOLEC, c. d., s. 82 (uvádí chybně, že Šebesta obdržel při volbě 5 hlasů); tamtéž, přípis Prezídia rady a magistrátu hlavního města Prahy čj. 7123 os. praes. ze 26. 9. 1921 o jmenování Vojtíška městským archivářem zastupitelstvem města Prahy (podepsán starosta dr. Baxa) pro všechny referáty, úřady, ústavy a podniky obecní, aby veškeré dotazy, návrhy a spisy, týkající se městského archivu, směřovaly přímo na Vojtíška.

archivář a adjunkt městského archiváře, kterým byl městskou radou od 17. června 1921 jmenován PhC. Miloš Lier). Měl důvodné podezření, že si Šebesta nárokoval titul archivního rady a podle pozdější stížnosti prezídiu z 10. března 1923 se toho titulu znovu domáhal. Stávající titul městského archiváře by podle Vojtíškových slov byl tímto degradován, neboť Šebesta nebyl ani úředníkem archivu, ale představeným pomocného úřadu (staré spisovny), proto žádal doplnění usnesení sboru obecních starších i potvrzení správní komise sjednocené Prahy v tom smyslu, že tituly úředníků městského archivu zůstávají beze změny. Podle přípisu na žádosti byl doplněk usnesení schválen a učiněna další opatření. Protože se Šebesta očividně nechtěl podříditi a ještě v říjnu i listopadu si Vojtíšek stěžoval na jeho neoprávněné používání titulu archivář i úředního razítka, požadoval z těchto důvodů zavedení disciplinárního řízení proti němu.¹⁷³

Následné disciplinární řízení ovšem nesouviselo s činností v archivu a proběhlo podle dochovaného protokolu 20. října 1921. Šebesta byl vyslechnut pro podezření z machinací při výkonu funkce revizora chlebových komisí a pro zanedbání služebních povinností. Usnesením komise mu byla udělena důtka.¹⁷⁴ O zavedení dalšího řízení požádal Šebesta prostřednictvím svého právního zástupce již zmíněným podáním ze dne 8. dubna 1921, avšak na základě vyzvání z 11. prosince jej dne 22. prosince 1922 odvolal. Magistrátní senát vzal ve své schůzi 4. ledna 1923 stažení návrhu na vědomí a nedoporučil provádět řízení ex offa. K tomu již byla na leden 1923 připravena žaloba na projednání skutkové podstaty obvinění dr. Vojtíška proti dr. Šebestovi. Ve spisu byla shrnuta obvinění, která se týkala jak špatné práce

¹⁷³ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, Vojtíškova žádost k č. j. praes. os. ai 1921 O titulech úředníků archivních z 9. 9. 1921: „*Proto stará spisovna městská, která nemůže býti stavěna na roveň archivu městskému a jeho významu a povinnostem, může míti svým představeným pouze správce nebo ředitele staré městské spisovny, ale nikoli archivního radu, čím by se znehodnocovalo postavení úředníků ústavou tak úředně i vědecky důležitého jak je archiv městský.*“ Neoprávněné Šebestovo titulování se archivářem napadl Vojtíšek hned 31. 10. 1921 ve stížnosti městské radě (tamtéž, Pers IX/38, č. j. 8122) a doložil na základě článku „Karel Havlíček a pražský magistrát. Sděluje archivář dr. Ed. Šebesta“ ve Venkově z 30. 10. t. r., kdy opět připomněl předchozí prohřešky (nevrácení klíčů od archivu a vypůjčených knih). Znovu v téže věci interpeloval tamtéž 14. 11. 1921, neboť se jako archivář Šebesta podepisoval na úřední akty a neoprávněně používal úřední razítka (tamtéž, Pers/ IX/38, č. j. 797). F. HOLEC, c. d., s. 86-87.

¹⁷⁴ Tamtéž, Protokol o komisi disciplinární konané dne 20. 10. 1921 (strojopis 6 s.).

ve staré spisovně, chybného vedení inventáře a lístkového katalogu listin, tak nedbalé evidence knih a lístkového katalogu knihovny, včetně dokladů o chybějících knihách.¹⁷⁵

Mezitím byl nucen Vojtíšek zahájit opatření k převzetí staré spisovny pod správu archivu. Podle usnesení ústřední správní komise hlavního města Prahy z 5. května 1922 o jednotné organizaci archivnictví ve Velké Praze staré spisovny nebo již zařízené archivy podléhaly archiváři hlavního města Prahy a ten měl povinnost se jich ujmout. Vojtíšek starou městskou spisovnu převzal 9. prosince, ale Šebesta toto rozhodnutí zpočátku nebral v potaz. Tehdy se projevilo stále více se prohlubující napětí mezi oběma bývalými kolegy.

Spolupráce mezi starou spisovnou a historickým archivem vážla zejména při vyřizování úředních dotazů pro pražskou obec. S tím vyjádřil Vojtíšek v březnu 1923 rezolutní nesouhlas a na konkrétních příkladech doložil Šebestův laxní přístup při vyhledávání potřebných spisů ve staré spisovně. Šlo o kauzy, ke kterým měl Šebesta vyhledat podklady pro pražskou obec, a stalo se tak po velkých průtazích i s podezřením na zatajování spisů, jako ve věci nadání Petra Fuchsa z Vramholce (poté uveřejnil Vojtíšek na toto téma obsáhlou studii a tři popularizační články).¹⁷⁶ Dále městský archivář připomněl úkol vyhledat spisy k výstavbě a udržování některých silnic v obvodu Velké Prahy (Šebesta prý na žádost během dvou měsíců nereagoval) a tím dokládal, že *„není možno dále trpěti, aby tak důležitý materiál byl ve významných záležitostech zájmů obecních dále uzavírán, aby zejména byl nepřístupný archivu městskému jeho práci úřední“* jako v případě zadaného úkolu vypracovat rešerši o patronátním právu obce pražské k farním kostelům, která by bez prozkoumání spisů ve staré spisovně nebyla definitivní. Nejstarší magistrátní registratura z let

¹⁷⁵ Viz pozn. 171; tamtéž, podání JUDr. Hammera prezídiu z 22. 12. 1922 k č. j. 3056 os. praes. ai 1921 (zde přípis ze 4. 1. 1923 o zrušení disciplinárního řízení magistrátním senátem); tamtéž, strojopis „Žaloba disciplinární“ s výčtem skutkové podstaty obvinění dr. Šebesty dr. Vojtíškem, strojopis 6 s., předepsán datem leden 1923.

¹⁷⁶ V. VOJTÍŠEK, Nadání Petra Fuchsa z Vramholce. O jeho dějinách a sporu obce pražské, Praha 1923, 132 s.; týž, O nadání Petra Fuchsa z Vramholce, Národní listy 63, č. 157, 10. 6. 1923, vzdělávací příloha; týž, O sporu obce pražské o Fuchsovo nadání, Národní listy 63, č. 171, 24. 6. 1923, vzdělávací příloha; týž, Ke sporu obce pražské o nadání Petra Fuchsa z Vramholce, Věstník hl. m. Prahy 30, 1923, s. 245-248.

1784–1845 byla proto z těchto úředních důvodů připojena k městskému archivu na základě dekretu užší správní komise a ve staré spisovně, spravované Šebestou jako samostatným představeným, zůstaly uloženy jen spisy z let 1846–1870.¹⁷⁷

Následovala odvěta skrytá za pomlouvačné články o Vojtíškově, které otiskly večerníky Rudé právo a České slovo dne 20. prosince 1924.¹⁷⁸ Svému příteli o tom hned o dva dny později napsal: „*Jak jsi asi četl, ve večernících Rudého Práva a Českého slova v sobotu byl na mne podniknut útok za Radnici staroměstskou. Stojí za ním jistě Šebesta. ... Jsem „klerikální historik“, jsem člověk, který píše ... články, místo aby konal své povinnosti. No snesl jsem už dosti, snesu jistě i toto. A jak bude možno, vrátím ránu, to víš.*“¹⁷⁹ Celá aféra byla zpolitizována a přenesena na úřední půdu. Ve schůzi obecního zastupitelstva 5. ledna 1925 interpeloval o článcích komunistický redaktor Nedvěd a na základě toho zastupitelstvo navrholo zavést s Vojtíškem disciplinární řízení. Městská rada se však 9. ledna vyjádřila, že šlo o výroky, které ve svém spise učinil jako spisovatel a soukromý docent nikoliv jako úředník obce pražské a nemůže být tudíž disciplinárně stíhán.

Mezitím se 6. ledna ozval Macháček, aby svého přítele podpořil a nabídl případné sepsání obranného článku, protože „*tady by se to vůbec mělo stát otázkou ne jednotlivce, nýbrž stavu, a žádat úplnou satisfakci.*“¹⁸⁰ Z Vojtíškovy odpovědi, která následovala dva dny poté, je patrné, jak se k věci postavil pražský primátor Baxa, kterému by případně příslušelo o disciplinárním šetření rozhodnout. Prohlásil, že hlasováním mělo být pouze zjištěno, zda je návrh na případné řízení s Vojtíškem podporován

¹⁷⁷ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, Vojtíškovy vyjádření k čj. 1318/1923 praes. os. z 28. 3. 1923 (citováno usnesení ústřední správní komise hl. města Prahy z 5. 5. 1922 čj. 5 486 praes. os. o jednotné organizaci archivnictví ve Velké Praze); F. HOLEC, c. d., s. 84-85 (cituje dekret užší správní komise čj. 11 507 pres. os ai 1922).

¹⁷⁸ Rudé právo – Večerník, roč. 5, č. 293, s. 3, 20. 12. 1924 (zpráva o knize V. V.).

¹⁷⁹ Edice č. 174, Vojtíšek Macháčkově 22. 12. 1924, pozn. 2 (práce o Staroměstské radnici vyšla již v r. 1923, napadeny byly věty na s. 25 knihy ve Večerníku Rudého práva – viz pozn. 178).

¹⁸⁰ Edice č. 175, Macháček Vojtíškově 6. 1. 1925: „*Já jsem dokonce už z přinucení a nerad teď si rozřezal Tvoji radnici a prolístoval a tak myslím, že jde o str[any] 24/25 a předposlední věta str[any] 60.*“ Pokud uvedené strany v knize prolístoujeme, nalezneme jen nepřímé náznaky politické situace na pražské radnici po volbách 15. 6. 1919, jako např. na s. 25: „... a na též místě vůdcové komunistů rozvášňovali svedený lid, aby bořil, co nestavěli, k čemu srdcem nepřilnuli.“ Tamtéž, s. 60: „*Psychosa doby po válce a dočasně obtíže i hesla převedly valnou část obyvatelstva do táborů socialistických a do nich se hmulí ti, kdo myslili, že vzrůstem jejich dojdou úspěchů a ukojení ctížádosti.*“

a může-li být podkladem dalšího šetření, avšak jako demokratický a pravicový politik se vyjádřil ve smyslu, že je pro svobodu projevu. Vojtíšek ihned tušil za aférou Šebestu jako šedou eminenci: „Když to nešlo jinak, dal se ke komunistům nebo užil jejich neinformovanosti. A bylo provedeno při tom velké darebáctví.“ Poukázal také na překrucování textu novináři a jeho vytržení z kontextu v souvislosti se zmínkou o současné politické reprezentaci socialistických stran na pražské radnici. Zhodnotil tuto kampaň jako „lumpáctví“, uvažoval o podání žaloby a závěrem zklamaně konstatoval: „Do redakce může přijít lump nebo blázen, a chce-li zstuditi nebo zničit člověka, který mu stojí v cestě, stačí, aby na něho udal, co jesti socialistického, a podaří se mu vše.“ Z dochovaného rukopisu i rozmnožených kopií nedatovaného prohlášení pro pražského primátora přesně vyplývá, které věty redaktor Nedvěd oproti původnímu textu překroutil a poškozený se odhodlaně bránil, že „za tím, co jsem napsal stojím plně svou osobou i vědeckým jménem. ... Psal jsem knihu, která je můj projev čistě soukromý, se snahou o naprostou objektivnost, nešlo mi o účely agitační nebo politické.“¹⁸¹

Hned další den Macháček odepsal a poslal text k případnému otištění. Ponechal svému příteli volnou ruku pro doplňky či opravy. Znovu zdůraznil stavovskou solidaritu a navrhl, že by se Vojtíška měla zastat nově vzniklá organizace československých archivářů, protože z principu šlo o podporu profesní cti a svobody projevu. Naopak byl skeptický k výsledku žaloby, kdy by se poškozenému jistě nedostalo zasloužené satisfakce.¹⁸² Již 16. ledna otiskly Národní listy obsáhlou Vojtíškovu obhajobu pod názvem „Leví se stávoají pravými ...“, kterou účastníci veřejné schůze 12. ledna rezolutně podpořili, když prohlásili že „odsuzují jednomyslně stíhání univ. doc. Dra Václava Vojtíška pro jeho soukromé vědecké dílo a želi toho, že mnozí členové nového ústředního zastupitelstva zdvihli ruce pro návrh komunistický, ač mohli by již věděti, že vyznavači bolševického násilí nemají smyslu ani pro svobodu, ani pro pravdu“. Pokud se Vojtíškovi nedostane brzkého zadostiučinění, „pak neliší se valně naše

¹⁸¹ Edice č. 176, Vojtíšek Macháčkovi 8. 1. 1925 (o novináři F. Nedvědovi viz tamtéž, pozn. 2): „Co Nedvěd vlastně říkal, ještě nevím, vyžádám si nahlédnutí do stenografického protokolu, je podle Rudého práva projevůl, že jsem napsal jakoby vstup social[istických] stran na radnici bylo neštěstím.“ Viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2312, sign. IV/C, kart. 194, složka Aféra (Vojtíšek) 1924-1925 (viz pozn. 185, žádost Vojtíška primátorovi z 9. 2. 1925).

¹⁸² Edice č. 177, Macháček Vojtíškovi 9. 1. 1925.

demokratická 'svoboda' od persekuce bachovské". Jaký kus pravdy v tomto střízlivém pohledu byl, se ukázalo během dlouhého období komunistické totality po únoru 1948.¹⁸³

Po delší odmlce, 24. ledna, Vojtíšek napsal, že přece jen žalobu podal na Večerník Rudého práva, České slovo i novináře Nedvěda. Macháčkův článek zaslal do Národní politiky, ale ta jej neotiskla, jen pouhý výtah z Vojtíškovy článku v odpoledním vydání a některé protesty. Momentálně si připadal jako vítěz, neboť i pražští zastupitelé podle jeho názoru museli „*aspoň maskovati ústup a pomohlo jim, že kniha má přece 'proti socialistickou tendenci'*“. *Ale ostuda jim zůstala, a to asi cítí*“, i když zůstávaly pocity trpkosti a poškození osobní cti. Archivní společnost vydala své prohlášení pozdě, takže už nebylo vzato tiskem v potaz, přesto Vojtíšek tehdy poznal, že jsou stále „*lidé dobří i zlí*“. Rád by byl přišel na strůjce této aféry, neboť „*už by bylo na čase, aby byl vyřešen spor: Vojtíšek – Šebesta*“.¹⁸⁴

Jeho veřejné obviňování však neskončilo, ba naopak v dalším měsíci pokračovalo. Již 8. února Právo lidu a Pondělník Českého slova opět otiskly články, ve kterých se v kampani pokračovalo. Socialistickým klubům byl údajně předložen materiál, dehonestující Vojtíškovu vědeckou práci a opět jej obviňující, že „*se dostal na své místo pronásledováním kolegů v úřadě a viněním jejich z nečestných skutků*“. Obviněný archivář se snažil hájit a proto sepsal pražskému primátorovi 9. února žádost, aby byla

¹⁸³ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2312, složka Aféra (Vojtíšek) 1924-1925, zde další výstřižky článků: např. Národní listy, roč. 65, č. 8, 8. 1. 1925, s. 3, rubrika Ze dne, článek „Politická perzekuce“; Národní demokracie, roč. 7, č. 10, 14. 1. 1925, s. 2, článek „Uražený majestát“; Tribuna, 16. 1. 1925, s. 3, článek „Vědecká práce – a policajství“; Národní listy, roč. 65, č. 16, 16. 1. 1925, titulní strana s článkem „Neslavný konec boje socialistické radniční většiny proti svobodě vědy“; Rudé právo Večerník, 17. 1. 1925, „Případ p. Vojtíška“; Večerní České Slovo, roč. 7, č. 13, 17. 1. 1925, s. 2, Denní zprávy „K případu dra Vojtíška“; České slovo, 17. 1. 1925, s. 3, „Případ dra Vojtíška“; Národní listy, č. 27. 27. 1. 1925, s. 3, „Ve věci dra Vojtíška“ (obsahuje připojení se akademického senátu univerzity k projevu ČAVU, Král. české společnosti nauk a ostatních vědeckých korporací); Národní demokracie, roč. 7, č. 13, titulní strana s článkem „Socialisté a bolševici – nepřáteli svobody přesvědčení“ s podtitulem „Po skandální komunisticko-socialistické denunciaci archiváře města Prahy dra Vojtíška – koniášství ...“; Právo lidu, roč. 35, č. 17, 20. 1. 1925, s. 8, „Vědecká objektivnost archiváře dra Vojtíška“; Národní listy, č. 21, 21. 1. 1925, s. 3, „Ještě ve věci archiváře Dra Vojtíška“; Pondělník, roč. 15, č. 6, 9. 2. 1925, s. 2, „Podivná jednání městského archiváře Dra. Vojtíška“; Tribuna, 16. 10. 1925, s. 3, „Uražený majestát“.

¹⁸⁴ Edice č. 178, Vojtíšek Macháčkově 24. 1. 1925.

prověřena skutková podstata obvinění a „*dlouhý boj ... konečně byl vyřešen*“.¹⁸⁵ Tentýž den se na Vojtíškovu obranu postavila Volná Myšlenka Československá v Praze II., která se připojila k prohlášení vědeckých ústavů a korporací.¹⁸⁶ Mezitím se Šebesta opětovně domáhal zlepšení svého postavení (zvýšení platu) a v žádosti z 11. února podrobně rozvedl své zásluhy (včetně výkonu funkce revizora chlebových komisí jako dokladu dlouholetých zkušeností na postu vedoucího úředníka již od roku 1915). Do své služební doby žádal započítat i předchozí krátkou státní službu u pražského místodržitelského archivu, jak o tom již byla zmínka, a opět uvedl své „*vynikající a zvlášť záslužné činnosti*“ v pražském městském archivu. Služební postup získal nikoliv od 1. března, jak neoprávněně žádal, ale až od 4. listopadu.¹⁸⁷

Protože však Právo lidu 11. února otisklo článek nadepsaný „*K případu archiváře Dr. Vojtíška*“ s nepřesnými údaji, vyzval 12. a 13. února opětovně Vojtíšek prezídium hlavního města Prahy a primátora k opravě nepravdivých údajů. Úřední odpověď byla skutečně ještě tentýž den zaslána a v ní zdůrazněna fakta jak o Šebestových disciplinárních řízeních, tak o řádném zvolení Vojtíška městským archivářem. Právo lidu z 15. února 1929 otisklo pod stejným názvem úřední zprávu děkanství Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze s obhajobou Vojtíškovy kvalifikace a práce, ale opět zpochybnilo vědeckou úroveň spisu o staroměstské radnici.¹⁸⁸

¹⁸⁵ AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, Vojtíšek primátorovi 9. 2. 1925.

¹⁸⁶ Tamtéž, dopis Ústředního sekretariátu Volné Myšlenky Československé v Praze II. Pražskému primátorovi 9. 2. 1925: „*Takovýto nemožný postup vůči zaměstnanci, pronášejícím svoje přesvědčení, ať už správné nebo nesprávné, ale ve smyslu ústavy republiky, zaručující každému občanu svobodu vědeckého bádání i svobodu slova, nesporně přípustné, považovala by Volná myšlenka za přetěžké provinění proti základním zásadám každé svobodné společnosti lidské vůbec a musila by proti němu zvednouti co nejrozhodněji odpor, ať by šlo o příslušníka kteréhokoliv politického směru.*“

¹⁸⁷ Tamtéž, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, žádost Šebesty pražskému zastupitelstvu čj. 1812 z 11. 2. 1925.

¹⁸⁸ Tamtéž, Vojtíšek prezídiu 12. 2. 1925, čj. 1922 (reakce na článek Práva lidu 11. 2. 1925, č. 35 ranní vydání, s. 9) s připsaným konceptem odpovědi redakci Práva lidu 12. 2. 1925 (neúplně); tamtéž, Vojtíšek primátorovi 13. 2. 1925 čj. 2057 s připsaným konceptem redakci Práva lidu podobného obsahu, odeslaného 17. 2. 1925; tamtéž, koncept odpovědi redakci Práva lidu ze 16. 2. 1925 z prezídia, osobního oddělení k čj. 1922/25. Viz Právo lidu, roč. 35, č. 39, 15. 2. 1925, s. 9: „*... my vidíme, že je to obyčejná příležitostná kompilace ... pokud jde o dobu přítomnou, že jest tam obsažena řada hrubých věcných nesprávností, spáchaných buďto z povrchnosti nebo nevědomosti, jakých se vážný vědecký pracovník nikdy dopustiti nesmí. ... že by se slavnému děkanství filozofické fakulty spíše slušelo, aby místo oprav ... vyžádalo si od pražského magistrátu spisy, týkající se věci, kterou jsme kárali, a podívalo se samo na nemožný a neudržitelný*

Pravicové Národní listy vydaly 22. března prohlášení, ve kterém bylo mj. uvedeno: „Musíme být proti duchu Koniášovu všude ... Nebude-li snášitelnost Čecha s Čechem, bude státi naše republika na vratké půdě.“¹⁸⁹

Nakonec prohlášeními před Zemským trestním soudem v Praze z 5. srpna a 31. října 1925 byly výtky odvolány a trestní řízení zastaveno smírem (za redakci večerníku Rudého práva JUDr. Václavem Vackem a za redakci Večerního Českého slova Františkem Schwarzem). Za redakci Práva lidu byly v prohlášení z 10. listopadu hlavně výroky v článku z 15. února uvedeny na pravou míru jako neodůvodněné.¹⁹⁰

Podobnému mediálnímu tlaku musel později, na jaře 1930, vzdorovat v Plzni také Macháček. Spor však nebyl vyvolán nespokojeným kolegou, ale podobně odporem plzeňské žurnalistické obce proti celkem nevinným a obecným názorům na politickou situaci po volbách v roce 1919 v souvislosti s úrovní místního tisku v Macháčkově knize o Plzni s ilustracemi Karla Živného vydané v roce 1929. Z uvedených „afér“ je patrný dobrý rozhled po místních poměrech, ale také jejich vyhraněný politický názor u obou přátel, který byl trnem v oku jejich odpůrcům.¹⁹¹

způsob, jakým docent dr. Vojtíšek prosazoval své snahy, aby se zbavil svého kolegy v úřadě a sám tohoto úřadu dosáhl.“

¹⁸⁹ Národní listy, č. 80, 22. 3. 1925, s. 2.

¹⁹⁰ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2312, složka Aféra (Vojtíšek) 1924-1925, Prohlášení před Zem. trest. soudem v Praze Nt XV 58/25 z 5. 8. 1925; tamtéž, Zem. trestní soud v Praze, Nt XV 42/25 z 31. 10. 1925: „Prohlášení. Ku článku uveřejněném v časopise 'Večerní České Slovo' ze dne 20. prosince 1924 čís. 291 pod nadpisem „Jak se falšuje pravda ve 'vědeckých' spisech“, ve kterém obsažena byla zpráva o knize PhDr. Václava Vojtíška 'Radnice staroměstská v Praze' a v němž na základě nepřesných citátů z této knihy vysloven byl úsudek, jenž se PhDr. Václava Vojtíška osobně dotýkal, prohlašuji, že jsem PhDr. Václava Vojtíška uraziti nechtěl a odvolávám urážky ve článku obsažené.“ Soukromým obhájcem Vojtíška byl JUDr. Adolf Boháček, advokát v Praze, Václavské nám. 44. Tamtéž, nepodepsané prohlášení redakce Práva lidu z 10. 11. 1925; tamtéž žaloba proti redaktorovi Práva lidu Josefu Stivínovi čj. Nt XV 72/2/25 z 10. 4. 1925.

¹⁹¹ Spor se zástupci plzeňské žurnalistiky vyvrcholily v dubnu 1930, kdy proti jeho názorům v knize Plzeň. 100 kreseb Karla Živného slovem provází Dr. Frid. Macháček, Plzeň 1929 vznesl protest Syndikát čsl. novinářů v Plzni (srov. edice č. 222, pozn. 8 a 13, Macháček Vojtíškově 6. 4. 1930; edice č. 223 a příloha, Macháček Vojtíškově 9. 4. 1930; edice č. 227, pozn. 1, Macháček Vojtíškově 22. 7. 1930). Macháček ve své knize na s. 133–134 napsal: „Tato soustava tří velkých stran bude politickou předností Plzně u srovnání s roztržitostí v jiných místech, jestliže konečně jednou místní politikové i žurnalisté začnou vážně a reálně politicky mysliti a jednati a vzdají se metody vzájemného malicherného škorpení i jiných prostředků politického primitivismu, který pokládá hrubý novinářský útok za vrcholný politický čin. S tím souvisí poměrně nízká úroveň plzeňské žurnalistiky, která je temnou skvrnou na obraze kulturní Plzně, a nesouhlasí také nijak s rozvojem plzeňského školství a počtem inteligence.“

Vrátíme se ještě zpět ke sporu Vojtíšek–Šebesta, a to k poslední doložené Šebestově stížnosti na své postavení a odstranění nepřesného označení „správce staré spisovny“ podle jeho přípisu ze dne 3. května 1929.¹⁹² V prosinci 1929 oslavil padesáté narozeniny a o tom, že byl s prací na postu „samostatného představeného“ magistrátní spisovny nespokojen, svědčí jeho žádost prezídiu a pražskému magistrátu ze dne 6. září 1930 o uvolnění místo ředitele pražského městského muzea po odchodu dr. Harlase do výslužby. Je zřejmé, že jeho mínění o vlastních předpokladech pro vedení instituce úplně jiného zaměření, než ve kterém měl odslouženou praxi, bylo velmi scestné. Však to byl také hlavní důvod zamítnutí žádosti a na záznamu stanoviska muzejního kuratoria z 29. října bylo prezidiální kanceláří připsáno, že „vzhledem k rozhodnému odmítnutí nebud' dále řízeno; Dr. Šebesta bud' o názoru kuratoria uvědoměn, jen bude-li vyřízení upomínati“.¹⁹³ Osobní antipatie a neshody s Vojtíškem se nepodařilo pravděpodobně nikdy vyřešit.¹⁹⁴ Byly ukončeny až Šebestovou smrtí v Praze dne 14. ledna 1933. Po ní převzal Vojtíšek správu magistrátní spisovny, kdy došlo opět a již definitivně ke sloučení těchto uměle oddělených pracovišť. Toto nepřátelství šlo až „za hrob“: Šebesta zakázal svým dědicům uložit svou písemnou pozůstalost v AHMP (je uložena v NA, včetně jeho rukopisů prací).¹⁹⁵ Vypracované archivní pomůcky ke staré magistrátní spisovně z let 1784–1845, kterou Šebesta od roku 1912 spravoval a pořádal, byly po roce 1933

¹⁹² Tamtéž, Šebesta prezidiální kanceláři 3. 5. 1929, čj. 8356.

¹⁹³ Tamtéž, Šebesta prezídiu a magistrátu 6. 9. 1930; záznam o stanovisku muzejního kuratoria z 29. 10. 1930.

¹⁹⁴ Viz edice č. 209, Vojtíšek Macháčkovi 16. 3. 1928: „Mám-li já klid a mír v rodině, jsou jiné věci, které rozrušují a působí nepříjemně i obtížně. Ale takový je život, a člověk musí hledět, aby si vlastní energii překážky a nesnáze zmínil, nemůže-li je odstraniti, a nesmí se vzdáti naděje, že nějak vše dopadne a bude lépe.“

¹⁹⁵ Šebestovu pozůstalost předala do SÚA (NA) jeho manželka v r. 1951; v současné době je zde uloženo celkem 5,74 bm archiválií (4 bm inventarizováno, 1,74 bm nezpracováno). Mimo osobní dokumenty a podklady k archivním otázkám včetně organizace spisové služby u pražského magistrátu obsahuje také různé výpisky k jeho badatelským tématům, např. lístkový index ke staré manipulaci AHMP (i. č. 7., kart. 3), výpisky a lístkové rozpisy záznamů z různých pražských městských knih ze 16.-18. stol. (č. inv. 27-35, kart. 9-13), z různých pramenů k obyvatelstvu města Prahy z konce 18. a 2. poloviny 19. stol. (i. č. 43-52, kart. 16-19), k obyvatelstvu a soupisu domů Malé Strany 15.-17. stol. (i. č. 53-62, kart. 19-21), lístkové rozpisy záznamů o různých archivních fondech 18. stol. (i. č. 65, kart. 23), a také rukopisy jeho prací.

vyhozeny.¹⁹⁶ K vyjasnění této smutné kapitoly z dějin pražského městského archivu odkazují na připravovanou studii Jany Konvičné z AHMP.¹⁹⁷

Později vykrytalizoval další Vojtíškův spor s mladší kolegyní Marií Frýzovou–Válkovou, který se obdobně přes počáteční výbornou spolupráci až po malicherné neshody vyvinul během několika let v konflikt, ukončený jejím odchodem z archivu, respektive přeložením do městské knihovny. František Holec tuto situaci přirovnává ke stejně nevyjasněnému konfliktu Šebesta–Vojtíšek a v jeho práci z dějin AHMP lze nalézt mnoho zajímavých detailů nejen o těchto problematických momentech, ale hlavně přehlednou syntézu Vojtíškovy práce i solidní zhodnocení jejího významu. Toto období, poznamenané peripetemi ve vztazích Vojtíšek–Teige–Šebesta, naposledy zmínil Václav Ledvinka. Dle jeho zhodnocení Vojtíškovy meziválečná etapa ve vedení AHMP i přes tyto osobní animozity znamenala famózní vzestup a modernizaci, založenou na moderní koncepci, Vojtíškem promyšlenou a formulovanou v první verzi již v roce 1919.¹⁹⁸

Doteky „velké“ války

Vojtíškovy slibné zahájení praxe náhle přerušila světová válka. Před jejím vypuknutím politické napětí občas problesklo korespondencí, to když si přátelé vyměňovali informace o konfliktu na Balkáně a vojenských manévrech. Ve válečný konflikt tehdy nikdo nechtěl uvěřit.¹⁹⁹ Avšak stalo se a oba přátelé, nyní již plně

¹⁹⁶ Viz F. HOLEC, c. d., s. 127, pozn. 5: zde odkaz na práci J. ČARKA, Archiv hlavního města Prahy v době poválečné, AČ 14, 1964, s. 169-173.

¹⁹⁷ Mgr. Jana Konvičná, odborná archivářka 6. oddělení AHMP, připravuje článek o E. Šebestovi pro Pražský sborník historický. Patří jí můj vřelý dík za zpřesňující informace, včetně citací a odkazů na pražské magistrátní úřední prameny. Některá fakta o práci E. Šebesty v AHMP táž, Z historie pražské magistrátní spisovny do roku 1945. Sborník z konference Městské archivy a městští archiváři..., Brno 2010, s. 120–129.

¹⁹⁸ O dr. Válkové–Frýzové viz edice č. 207, pozn. 1, Vojtíšek Macháčkovi 27. 1. 1928; viz F. HOLEC, c. d., s. 70-125. Václav LEDVINKA, Archiv na křižovatce: úložiště, úřad, vědecký ústav, kulturní instituce? Historická reflexe o Archivu hlavního města Prahy. Sborník z konference Městské archivy a městští archiváři..., Brno 2010, s. 88–92.

¹⁹⁹ Viz edice č. 53, pozn. 1, Macháček Vojtíškovi 14. 12. 1912: „Že prý osm[a]dvacátý v Praze odepřel táhnout dolů a musili ho vrátit z nádraží? Že prý na Smíchově táhli vojáci s černým praporem a zpívali šumí Marica? Že prý v Jaroměři vyházeli pušky oknem z kasáren ven? Že prý v Bosně a v Haliči jsou na denním pořádku vojenské nepokoje? Alespoň by si to nahoře rozmyslili, hnát do krajnosti; ostatně starý pán při tom,

zapojení ve stálém zaměstnání, prožívali každodenní realitu první světové války v zázemí a korespondencí se prolíná strach před odvedením na frontu a zhoršení zásobovací situace. U Macháčka byly obavy podstatně vážnější, neboť mu několikrát odvod na vojnu hrozil a v jeho situaci s mladou početnou rodinou a nezastupitelností v úřadě to muselo být velmi tíživé.

První zmínku nalezneme ve Vojtíškově dopisu ze 4. prosince 1914: „Vzali Tě na vojnu? Piš nám, ale rozumně. Mne nevzali, také ne Borovičku.“ Zároveň Macháčkovi přinesl zprávy o jejich společných přátelích ze studií Emilu Mašínovi, který byl tři měsíce nezvěstný (počátkem války pravděpodobně dezertoval z rakouské armády a přešel do československých legií v Rusku) a Jiřím Čermákovi, který odjel do Budapešti. Upřímnou soustrast projevil vůči památce kolegů Miloše Vystyda, jenž předčasně padl na bojišti na počátku války, a Ferdinanda Pakosty, který měl podobný osud: 31. října zemřel jako voják ve vojenském lazaretu.²⁰⁰

Obavy se naplnily, když koncem května 1915 Vojtíškovi sdělil, že „... jsem právě dneska odpřísáhl císaři pánu, že mu budu docela věrně sloužit na zemi i na vodě, ve vzduchu jsem myslím zapomněl říci, poněvadž toho bych se přeci jen trochu bál. Já se budu bát takhle dost. ... S reklamacemi prý to bude nyní kříž, ale žádná polívka není se tak horká, jak se uvaří, a tak to bude třeba i u mne. 21. narukuji a uvidíme zda vyleze z vrečka šídlo. Počítám spíše s tím, že mne pustí při presentaci, poněvadž skutečně nyní valně zdráv nejsem, než že by mne vyreklamovali.“²⁰¹ Vojtíšek příteli odepsal hned 3. června, že odveden nebyl podobně jako další přátelé Hanuš Opočenský, profesor dějin umění V. V. Štech, právní historik Robert Flieder či „známý vynikající pracovník“ Šebesta, kolega z pražského archivu. Přinesl pozdravy o Jiřím Čermákovi „z haličských zákopů“ a Zdeňku Wirthovi z Krnova. Nabádal Macháčka k intenzivnímu boji za to, aby byl osvobozen

když mu synovec dával k podpisu ultimatum, vzal ho, roztrhal a dostal lehký záchvat mrtovice, prohlásil, že za jeho vlády vojna nebude. Sice stále myslím, spíš že nebude než bude, ale je to ovšem na zadřhno.“

²⁰⁰ Viz edice č. 64, Vojtíšek Macháčkovi 4. 12. 1914. Vojtíšek byl pravděpodobně osvobozen na základě lékařského vysvědčení okresního lékaře MUDr. Václava Vyšína ze 27. 11. 1914, ve kterém je uvedeno, že pro srdeční vadu „k těžší tělesné práci naprosto není způsobilý“ (viz AMHP, f. V. Vojtíšek, i. č. 25, Písemnosti o zdravotním stavu, kart. 7)

²⁰¹ Viz edice č. 65, Macháček Vojtíškovi 31. 5. 1915 dále ještě o odvodu napsal: „Zde brali docela málo, minimum 56%, maximum asi 86%, nu co ještě chceš. Profesorů bylo u odvodu dosud 20 a vzali jich z toho 19, to také není moc. U městských úředníků je to také asi tak, za to venkovanů berou mnohem méně.“

z vojny, neboť v úřadu správce muzea a archivu u obce byl nepostradatelný, a předpokládal, že bude přihlédnuto také faktu, že byl již tehdy trojnásobným otcem.²⁰²

Při osvobození z vojny („vyreklamování“) se na rodinné či profesní důvody však očividně nedalo spoléhat, spíše snad na zdravotní stav. Proto chtěl od Vojtíška o den později zprávu, zda „*byl někdo z úředníků musejních, archivních nebo knihovnických v Praze ... vyreklamován*“, a dále napsal aktuální novinku, že odvelení v Plzni se týkalo většiny středoškolských profesorů a městských úředníků. Doufal však v přímluvu jménem obce prostřednictvím plzeňského purkmistra dr. Petáka. Macháček měl jasno také v tom, že by po případné „prezentýrce“ odjel do Stoličného Bělehradu v uherském Zalitavsku.²⁰³ Následně přítele informoval, že byla podána žádost o jeho uvolnění k zemskému výboru, a prosil o intervenci u plzeňského rodáka prof. Kamila Krofty, neboť „*museum a archiv není žádné skladiště, na něž se přivěsí petlice a zavře se*“.²⁰⁴

Ještě v létě 1915 nebyla záležitost s jeho vojenskou povinností vyřešena, Macháček stále s hrozbou povolání na vojnu počítal. Vojtíšek nic určitého nevěděl a chtěl získat přítele pro místo v Praze (viděl perspektivu v získání místa v Archivu Národního muzea, kde se adjunktem posléze stal Václav Hrubý), neboť si vícekrát po svém rodišti posteskl.²⁰⁵ Na čas bylo nebezpečí zažehnáno: 19. srpna byl propuštěn

²⁰² Viz edice č. 66, Vojtíšek Macháčkově 3. 6. 1915 ještě napsal: „*Z dopisu mého jsi poznal, že jsem na Tebe myslil a měl o Tebe obavy – ty se tedy vyplnily. Ale netřeba ztrácet mysl. Dělej vše, co se udělati dá, abys byl osvobozen. ... Ty jako správce muzea i archivu můžeš tím spíš býti reklamován, poněvadž jsi v úřadě úplně sám. Myslím, že Ti nebudou dělat u obce obtíže a zažádají za Tebe ... Já byl dnes u odvodu; nevzali mne ... To tak, aby táta tří dcer měl jít dělati rekruta, a ohýbat zpohodlněle a nemotorně údy.*“

²⁰³ Viz edice č. 67, Macháček Vojtíškově 4. 6. 1915.

²⁰⁴ Viz edice č. 68, Macháček Vojtíškově [červen 1915]. Vlastní agendu zprošťování válečné služby a aprovizace vyřizovalo oddělení „K“ českého místodržitelství v Praze. Více viz Jiří ŠOUŠA, Jak to bylo a být nemělo. Ke studiu tzv. neformálních struktur v dějinách správy českých zemí 19. a 20. století, in AUC-Phil. et histor. 13,1996, s. 56, pozn. 6 (další literatura k tématu); dále viz pozn. 205.

²⁰⁵ Viz edice č. 69, Macháček Vojtíškově [2. 7. 1915]; tamtéž, č. 70, Macháček Vojtíškově 9. 7. 1915: „*Vidíte z toho že vyřizují náramně rychle, aby alespoň památka dobrá zůstala u mne u přátel milých, až zmlknu docela někde v zemích illyrských. ... Nového nevím nic, náš 35. [pěší pluk] spolu s 88. [pěším plukem] utrpěl velké ztráty při přechodu Dněstru a leckdo z Plzně je zase zajat nebo raněn Místodržitelství rozhoduje jen o osvobození hodnostářů samosprávných, starostů a radních, ne úředníků, to dostává přímo komando, které se pak dotazuje místodržitelství, nemá-li námitek.*“ Tamtéž č. 71, Vojtíšek Macháčkově 22. 7. 1915: „*Vzpomínám na Tebe, co děláš, a doufám, že jsi již osvobozen od vojny nebo že příznivé vyřízení žádosti přijde co nejdříve. Dej mi o sobě zprávu, jak budeš co určitého věděti. To víš, že na Tebe aspoň trochu držím, a nepřál*

do civilu, ale odvelení do Uher mu však hrozilo do poslední chvíle.²⁰⁶ Pro mladou rodinu to bylo jistě velmi stresující období, neboť ve druhé polovině roku 1915 se vážný strach z možného Macháčkova narukování na vojnu stal pravděpodobně přímou příčinou psychického onemocnění jeho manželky, která se obávala, že by mohla zůstat s třemi malými dcerkami sama, kdyby byl manžel skutečně odvelen (tak na to později vzpomínala druhá choť Gabriela Macháčková).

Korespondence přináší také zajímavé detaily z denního života (např. dokumentuje zavedení dopisní vojenské cenzury na plzeňské hlavní poště od 26. srpna 1915, když směly být podávány pouze otevřené dopisy),²⁰⁷ ale také o práci obou přátel. Počátkem léta 1916, 3. června, byl Vojtíšek „u přehlídky“ a opět nebyl odveden. Macháček, který se zrovna zotavil po onemocnění svém i dcery, měl jít 17. června a obratem příteli radostně oznamoval, že „na vojnu nepudu ani nepojedu“. Naopak zprávy o společném příteli Jiřím Čermákovi, který se Vojtíškovi ozval se zajetím, byly velmi neurčité, a odveden byl další z jejich přátel Václav Černý.²⁰⁸

„Prohlídky“, či jak psal Vojtíšek o rok dříve „přehlídky“, se konaly také v roce 1917. Dne 9. března Vojtíšek napsal: „Včera jsem byl u prohlídky. ... Vzpomínám na Tebe, kdy jdeš asi k prohlídce, a přeji Ti hodně štěstí. Dej mi hned vědět, jak to dopadne.“ O den později Macháček následoval jeho „vzácného příkladu“.²⁰⁹

bych Ti, abys musil opustiti museum a práci i svou rodinu Jirka Čermákův dosti často nyní píše. Je v stálém boji, ale má při tom humor. Také Wirth dává o sobě vědět, ale mám obavu, že se dostane ještě také na frontu, až budou zkoušeny odvozy 42–50 letých.“

²⁰⁶ Viz edice č. 72, Macháček Vojtíškovi 20. 8. 1915: „Včera sem uzavřel svoji vojenskou kariéru a jsem zase hloupým civilistou. Celkem to nebylo zlé, a mohlo i to být horší. Bralo se rozumně a dost pouštělo, ale ovšem poslední odvod náš i dle vojenských pánů byl tak bláznivý, že se musilo alespoň nyní korigovat. Pozdravuje srdečně a těší se Tvůj veterán Macháček.“

²⁰⁷ Tamtéž č. 74, pozn. 6, Macháček Vojtíškovi 26. 8. 1915.

²⁰⁸ Viz edice č. 76, Vojtíšek Macháčkově 4. 6. 1916; tamtéž, č. 77, Macháček Vojtíškovi 7. 6. 1916; tamtéž, Macháček Vojtíškovi [17. 6. 1916]; tamtéž, č. 79, Vojtíšek Macháčkově 23. 6. 1916 (o V. Černém viz pozn. 7).

²⁰⁹ Edice č. 83, Vojtíšek Macháčkově 9. 3. 1917 mj. ještě píše: „Také Štech, Flieder, Opočenský nebyli uznáni způsobilými. ... U nás nic zvláštního, než že mladšího Heraina vzali. Kamil Novotný je v Berouně u hilskompanie a doufá, že bude skomandován někam do Prahy za písáře.“ Tamtéž, č. 84, Macháček Vojtíškovi 10. 3. 1917.

Příkladem pilné práce ve válečném období může být nejen Vojtíšková zpráva o uspořádané výstavě na Staroměstské radnici na téma pražské městské správy v letech 1750–1850,²¹⁰ ale další zmínky a jeho dotazy v korespondenci.

Macháček zase v roce 1915 zakoupil knihovnu a část osobní pozůstalosti Jaromíra Čelakovského.²¹¹ V prosinci 1916 se pustil do archivního výzkumu pramenů ke zvonářům a konvářům patrně s cílem doplnění informací k pořizované fotodokumentaci rekvírovaných zvonů z Plzně i regionu. Plzní prošlo od počátku roku 1916 asi 700 zvonů a podle toho, kolik měl času na zdokumentování, některé zvony nejen sám fotografoval, ale nechal štukatéry pořídit jejich odlitky a kartáčové oklepky výzdoby i nápisů. Přitom všechny pečlivě popisoval, výzkum prováděl též při cestách po regionu, kdy vedle toho vytěžil ještě farní archivy a pamětní knihy. Z tohoto materiálu založil nové muzejní oddělení (zvonové) a v roce 1917 uspořádal výstavu. Po válce se zasloužil o navrácení minimálně dvanácti zvonů na své původní místo. Tím si získal renomé v ochraně památek, které bylo po válce úředně posvěceno jeho jmenováním konzervátorem, a v jejich soupisu pokračoval i po válce.²¹²

Macháček však nebyl lhostejný k politické a válečné situaci (Vojtíšek vzpomínal, že měl spojení na plzeňskou Mafii). Patřil ke skupině, která v polovině roku 1917 začala v Plzni vydávat ostře protirakouský časopis „Přerod“, podobně jako v Praze vycházel „Národ“. Macháček měl místo v redakci a skrytě o tom Vojtíška informoval

²¹⁰ Edice č. 79, pozn. 3, Vojtíšek Macháčkovi 23. 6. 1916.

²¹¹ V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 388. O prohlídce Čelakovského knihovny viz edice č. 65, pozn. 1, Macháček Vojtíškovi 31. 5. 1915; návrh částky za prodej pí Čelakovské viz tamtéž, č. 69, pozn. 2, Macháček Vojtíškovi 2. 7. 1915.

²¹² Viz edice č. 82, Macháček Vojtíškovi 3. 12. 1916 (k Macháčkově záchranné akci fotografování zvonů viz pozn. 2); V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 388–389; edice č. 86, Macháček Vojtíškovi 17. 8. 1917: „*Já běhám po zvonech na Stříbrsku a Plzeňsku a po Soupisech*“. O přípravě „zvonové“ výstavy viz edice č. 84, Macháček Vojtíškovi 10. 3. 1917; tamtéž, č. 85, Macháček Vojtíškovi 17. 5. 1917, pozvání na tuto výstavu; AMP, f. F. Macháček, i. č. 800, kart. LP 1673, Soupis zvonů podle míst v Západních Čechách 1916–1919. Viz edice č. 90, 30. 1. 1918 Macháček Vojtíškovi: „*Zvony mne zlobějí, za těch vánic a větrů, kdy jsem nemohl na nádraží fotografovat, také mi leccos ujelo, a je to vůbec všechno k utečení.*“

v dopise ze 17. srpna, když přiznal, že v něm od druhého čísla publikoval pod značkou „fm“ (tuto občas používal i později).²¹³

V Praze se s Vojtíškem stýkali s okruhem přátel, ve kterém chyběli pouze ti, co museli bojovat na frontě. Velmi často přijížděl Karel Stloukal, ale scházeli se také se spisovateli a vědci, kteří podepsali květnový manifest. Macháček do Prahy přivážel zprávy o pevném postoji plzeňské inteligence a protirakouském smýšlení plzeňského dělnictva. Jejím důkazem byly hladové bouře v srpnu t. r. a následné vyhlášení stanného práva v Plzni,²¹⁴ o kterých aktuálně psal Vojtíškovi z Nové Huti u Dýšiny. Vyzval jej k sepsání zprávy o nich do České demokracie, týdeníku mladé opoziční vzdělanecké generace, která právě začala vycházet a kde Vojtíšek zrovna uveřejnil sérii článků s názvem „Německá národnost v Čechách“.²¹⁵ Své postoje k autonomním snahám německého obyvatelstva v pohraničním českém území vyjádřil Vojtíšek ještě v roce 1918, po vyhlášení požadavku německých poslanců z českých zemí na říšské radě na vytvoření samostatné provincie Deutschböhmen v již zmíněném protirakouském pražském časopise *Národ*.²¹⁶

Zprávy o událostech z Plzně od Macháčka putovaly opět na konci ledna 1918, kdy došlo k rabování a vytloukání výloh mladými výrostky v centru města opět jako důsledek špatné zásobovací situace obyvatelstva. Na konci tohoto dopisu si Macháček dokonce zaveršoval.²¹⁷ Vojtíšek na oplátku stručně napsal o lednových protidrahotních demonstracích v Praze: „*My jsme tu měli také ruml, na Vinohradech děti*

²¹³ Viz V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkoví ... , s. 390; M. BĚLOHLÁVEK, Fridolín Macháček, AČ 19, 1969, s. 99; viz edice č. 86, Macháček Vojtíškovi, 17. 8. 1917: „*Milý Vojto, administrace už to napravila? Máme s ní vůbec kříž. Jinak by obchody ušly, existence je zajištěna, ale na rozšíření rozsahu ještě to nestačí. Třetí číslo je prý slabší, to jsem ale při něm vůbec nebyl ani Moudrý. Při 4. už ano. Píšu tam dost, ale anonymně. Úvodník v 2. a 4. čísle, poznámky o krtcích, polemika s Luk[avským] v 3., aktivita a pasivita v 2., Rada denunciantům v 4., pak značka fm. v 2.*“

²¹⁴ Na toto téma více in Karel ŘEHÁČEK, Hladové a protidrahotní bouře na Plzeňsku během války a po vzniku Československé republiky (1917-1919), MZK 40, 2005, s. 181-248 (zvláště s. 186-195).

²¹⁵ Viz V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkoví ... , s. 390; edice č. 86, pozn. 3, Macháček Vojtíškovi 17. 8. 1917; tamtéž, pozn. 4 (o Vojtíškově sérii článků v České demokracii).

²¹⁶ V. VOJTÍŠEK, Poněmčení měst v „Deutschböhmen“, *Národ* I, č. 17, s. 218-221 (přetištěno v knížce Sebeurčení a „Deutschböhmen“). Soubor úvah, otisk. z *Národa*, uspořádal Jan Kapras, Praha, 1918, s. 22-31.

²¹⁷ Viz edice č. 90, pozn. 3, 30. 1. 1918 Macháček Vojtíškovi.

demonstrovali[!], vytáhlo vojsko, ale vše je v pořádku, už ani v Německu to dlouho nepotrvá."²¹⁸

V říjnu se spolu s celým národem dočkali vyhlášení republiky. Hned 31. října Macháček příteli podrobně vylíčil události v Plzni: pohřbívání Rakouska, snímání „orlíčků“, kvapný odjezd okresního hejtmána a další události. Barvitě vyprávěl o euforii spojené s nabytou svobodou českého národa, i když v Chotěšově blízko Plzně cítil jisté ohrožení v podobě německé menšiny. Na vojenské likvidaci provincie Němců v západních Čechách (Deutschböhmen) měli těsně před vánoci, 22.–23. prosince, lví podíl vojáci slavného 35. pěšího pluku zvaní Pětatřicátníci.²¹⁹

Závěrem této kapitoly budou zrekapitulovány politické názory obou přátel, jak vyplynuly a vykrystalizovaly během let na základě vzájemné korespondence. O českou politiku se začali zajímat již za studentských let. Vojtíšek v létě 1907 prostudoval Tobolkovu práci o české politice. Tehdy poprvé projevil vyspělý politický názor a přiznal, že je tak trochu více zapálený ad politica: *„Jsem-li ohnivější než-li Ty, jsem si přec dobře vědom našich četných chyb, pozoruji je a cítím z nich bolest.*“ Zdá se, že si jej proto přítel i později, počátkem roku 1909, dobíral (pro jeho přílišný zájem o politiku). Macháček zaujal mnohem střízlivější postoj a vycházel s politickými představiteli města diplomaticky.²²⁰ Tak např. v březnu 1913 prozradil,

²¹⁸ Viz edice č. 91, pozn. 7, [po 30. 1. před 9. 2. 1918] Vojtíšek Macháčkoví.

²¹⁹ Viz edice č. 93, Macháček Vojtíškoví 31. 10. 1918 (obsah dopisu byl předznamenán již jedinečným oslovením „Vojto občane“).

²²⁰ Viz edice č. 11, Vojtíšek Macháčkoví 4. 7. 1907: *„Dřu dosti pilně, čtu 'Českou politiku I. díl', prohlížím pilně denní listy, jsem nespokojen s parlamentem. Také Ti musím napsati, že Choc mne velice zklamal. Byl jsem na jeho schůzi. Místo politika 1. řádu, objevil se mi křikloun a řečník davový. Jinak však musím přiznati, že má jako celá strana státoprávní mnoho dobrých zásad, jichž by si měli povšimnouti bedlivě i ostatní naši poslanci zvl[ášť] mladočeští.*“ Dále edice č. 13, Vojtíšek Macháčkoví 11. 7. 1907: *„Socani, jak snad i Ty poznáváš, neosvědčí se v prospěch náš. Jich počátky v parlamentu nezdaří se slibnými. Budoucnost ukáže, jak prázdna a bezcenná byla jich slova před užšími volbami, slova opravdu podivuhodná, jimiž ujímali se i těch českých požadavků, jimž se kdysi vysmívali.*“ Macháček se na přítelův politický názor ptal ještě v lednu 1909 (viz edice č. 27, 19. 1. 1909 Macháček Vojtíškoví): *„Napiš mi něco o buršácích (chodíš také dělat ostudu na Příkopy a chodíš ještě na Chocovy schůze, či jsi snad už vystřízlivěl? A ještě se těšíš, až si na vládu dupnem a ona honem nás spasí a dá nám to státní?)...*“ Vojtíšek obratem odpověděl (viz edice č. 28, 20. 1. 1909): *„Zklame Tebe asi, řeknu-li, že neschvaluji demonstrace proti bumlům, ač věru lační se krove, spatřím-li jen náhodou takového chlapa buršáckého a jeho vítěznou pózu – nemáš tedy příležitosti mne hubovat a dáš mi své uznání a budeš jistě souhlasiti se mnou v tom, že máme jinou zbraň proti dobrým susedům, bojkot, důsledný bojkot na celé čáře. Zdaž i Ty se řídíš tím heslem? Jinak musil bych převzítí úlohu kantora, s níž Ty jsi se hnedle sžil, a musil bych Ti hodně vyčínit. Že jsi si zrovna vzpomněl na to, chodím-li na schůze Chocovy, nedivím se, znaje Tvou lásku k ná[rodním] socialistům a státopr[ávním] pokrokářům – mně, přiznávám, jsou mnohem,*

že se od tehdy vedoucí radniční garnitury distancoval, když nešel k obecním volbám. V únoru 1913 v Plzni totiž zvítězila radniční strana a purkmistrem byl 12. března znovu zvolen staročeský politik V. Peták, se kterým Macháček úspěšně „válčil“.²²¹ Ještě před vypuknutím „velké války“ se objevil zajímavý názor na českou politiku i na budoucího prezidenta – Osoboditele, který můžeme zaznamenat z Vojtíškových úst koncem roku 1913.²²²

Během korespondence za první světové války politické názory vyjadřovali sporadicky (není divu, vždyť dopisy byly cenzurovány). Například na přelomu let 1917/1918 si vyměnili názory na politickou situaci velmi ostře: v prosinci Macháček Vojtíškovi napsal poněkud skeptický názor na sjednocovací proces čtyř stávajících politických stran (nazval je Koncentrací) a počátkem roku 1918 Vojtíšek se o nově vzniklé státoprávní demokracii (pozdější Československou národní demokracii) vyjádřil také velmi pesimisticky.²²³

Macháček politické události barvitě vylicil zvláště v samotném závěru světové války (jak už bylo uvedeno) a to převratné události říjnových dnů roku 1918 v Plzni. Také v prvních měsících svobodného Československa probleskly jejich dopisy palčivé problémy válkou zdecimovaného obyvatelstva, tak např. v květnu 1919

mnohem milejší, než dnešní socialní demokrati a průměrní realisté. Vím, že se nesmí ani k ná[rodním] social[istům] přijímati vše, vím, že trpí nedostatkem lidí dobrých, vím, že mnohé, mnohé mají vady a nedostatky, ale co se mi může líbiti u soc[ialních] demokratů? Ale nezavrhuji ani u nich, ani u realistů, co je rozumné.“ Další Vojtíškův názor na politiku, která „tak krásně dopadá“ viz edice č. 30, 23. 3. 1909.

²²¹ Proplouvání mezi místními politiky v Plzni viz Macháčkova zmínka z března 1913 (edice č. 56, 6. 3. 1913), že mu „politika neškodí“ nebo že „při troše taktiky se dá žít i v jámě lvové docela dobře“, čemuž předcházelo sdělení, že se „od mladočechů ... docela emancipoval, např. jsem nešel k volbě do obecn[ího] zastupitelstva, což prý na radnici udělalo rámus.“

²²² Viz edice č. 60, Vojtíšek Macháčkovi 5. 12. 1913: „Že se pereš, dobře máš, já se také peru. Ale neber to moc od podlahy, všeho moc také škodí. Víš, pro ty realisty ani bych Ti moc nelál; jsou ztřeštěnci, ale někdy dělají solidní práci, jen kdyby neměli takové Boučky a kdyby byli i s tím vrchním filosofem v král[ovství] českém a zemích sousedních aspoň o 50% rozum[n]ější. A konec konců je to teď u nás všechno stejná banda a hrom aby do toho uhodil a udělal pořádek.“ Šlo pravděpodobně o Vojtíškovu reakci na Macháčkovu zkušenost s neoblíbeností příznivců realistů mezi politickou reprezentací v Plzni (k tomu srov. edice č. 59, 3. 12. 1913).

²²³ Edice č. 89, Macháček Vojtíškovi 28. 12. 1917: „Co říkáš Koncentraci? Všichni lumpové se nyní po ní vezou – nazdar! Národní svornost! Národní jednota! Tak to vyhrajem! Rašín, Sís atd. vůdci národa, vůdci jednotné strany!“ Edice č. 91, Vojtíšek Macháčkovi [po 30. 1. a před 9. 2. 1918]: „Byl jsem na sjezdu důvěrníků strany státopráv[ní]. Věř mi, nezaslouží, aby byla držena. S pánembohem ať se spojí. Blbci a lumpi. To Ti bylo neúprmných[!] ta strana slov! Já nevím, kam bych se vrtnul. Č[eská] d[emokracie] a ná[rodní] soc[ialisté] také se mně mnoho nelíbí, chci od Heidlera jisté záruky, považ ti lidi samou filosofii byli by třeba pro odtržení celého uzavíraného území, pro nic za nic by obětovali menšíny.“

napsal Macháček o veřejném pranýři pro překupníky na černém trhu v Plzni u nynějšího hotelu Slovan a narazil na problémy české koruny po rozluce s rakouskou měnou na jaře 1919.²²⁴ Vojtíška zase následně pohoršila situace na Slovensku, kde došlo na jaře roku 1919 pod vlivem Maďarska k odstředivým snahám.²²⁵ Další politické názory či místní spory s politiky či žurnalisty byly již zmíněny a připomínám, že se v nich již velmi viditelně jejich politický rozhled vyhranil.

IV. Črty ze soukromého života

Macháček „daroušem zamilovaným“²²⁶

Macháček měl již za studentských let delší dobu vážnou známost (dle dochované korespondence již od prvního ročníku studia na univerzitě) s půvabnou slečnou Stanislavou, rozenou Noskovou, dcerou majitele mlýna v Byšičkách u Lysé nad Labem. S touto svou mladou láskou se nakonec 26. listopadu 1908 v Praze u sv. Tomáše oženil.²²⁷

Jejich vzájemnou korespondenci lze sledovat od 12. února 1903 a je z ní patrné, že jejich vztah trval delší dobu. V květnu a červnu psala Slávka Frídovi do Prahy z Plzně, mimo to následovaly pozdravy z Polabí (v červnu z lázní Toušeň

²²⁴ Edice č. 95, Macháček Vojtíškovi 24. 5. 1919: „*Jinak nic zvláštního, je tu dosud tak říkajíc důstojný klid, před Waldekem jen stojí slušná šibenice pevně přidělaná s oprátkou i s celým zařízením a nápisy, zatím ovšem bez lidské současti. U Vás to je jaksí veselejší, myslím, že budete všichni nově oblečeni, ale je to vlastně hloupé všechno, točme se v bludném kruhu, a jak ten kruh nemá být bludný, je-li jeho středem Vrbenský. Myslíme, že to bude velmi zdrávo pro kurs koruny.*“

²²⁵ Edice č. 96, Vojtíšek Macháčkově 3. 6. 1919: „*Slovensko mne zarmoutilo velice. Lumpové socani!*“

²²⁶ Tento výrok viz edice č. 1, Macháček Vojtíškovi 8. 8. 1905.

²²⁷ Stanislava Macháčková, rozená Nosková, nar. 22. 11. 1885 v Lysé nad Labem se za F. Macháčka provdala po dovršení 23 let věku (podle oddacího listu ve vlastnictví J. Povolného se S. Nosková narodila 22. 12., proto snad starosti o plnoletost — viz milostná korespondence, nedatovaný dopis: „*Plnoletost už máš? ... Když je to v Semilech vyřízeno, na nějakém dnu už nezáleží, to už jistě přijde včas.*“). Viz AMP, f. MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, karton 40, značka Ma 48; tamtéž, i. č. 535/17, svatební oznámení novomanželů Macháčkových, listopad 1908; tamtéž, i. č. 9-10, kart. LP 1629, domovské listy F. Macháčka; viz obr. příloha (svatební fotografie a oddací list manželů Macháčkových). K jejich předmanželskému vztahu viz M. BĚLOHLÁVEK, Fridolín Macháček ... , s. 50, uvádí, že šlo o Macháčkovu studentskou lásku; V. Vojtíšek se zmiňoval o tom, že Macháček jezdil za svou mladou láskou; sám o tom psal M. Bělohávkovi v dopise z 12. 11. 1971 (viz AMP, f. M. Bělohávek, korespondence s V. Vojtíškem, neuspořádáno).

a v červenci z Čelákovic). Mimo byšičský mlýn přebývala v Praze v Lužické ulici 6 u Hynka Gretzbacha, obchodníka. To byl Slávčin strýc, čemuž nasvědčuje fakt, že byl svědkem na jejich svatbě.²²⁸

Již od prvního dopisu své milé z 11. října 1904 působí mladý Fridolín jako její láskyplný vychovatel a vzdělavatel. Slávka měla pravděpodobně jen elementární vzdělání v nějaké klášterní škole. Trpělivě se ptal na její zájmy a hodnotil, co je pro její vzdělání užitečné. Plánoval, jak si o dojmech z četby budou psát a skutečně se o to snažil, neboť v korespondenci se dochovaly na jednotlivých lístcích tyto stručné referáty: o povídkách Jana Nerudy, o životě Karla Hynka Máchy, o románu Julia Zeyera „Dobrodružství Madrány“ (vyšel v Praze v roce 1902), o novelách Karoliny Světlé (vydaných v Sebraných spisech XXI.) a o Václavu Vavřinci Rainerovi (podle článku v Otově slovníku naučném od F. X. Harlase). Z těchto poučných i když stručných textů vyplývá velký rozhled a vzdělanost tehdy ještě mladého studenta.²²⁹ V návaznosti na zasláný lístkový referát o V. V. Rainerovi psal o malbách v emauzském klášteře, o kterých pochybuje, že jsou dílem slavného barokního

²²⁸ Hynek Greztbach (nar. 1854) bydlel od 26. 7. 1880 do 8. 7. 1912 v Praze III-266. Dle dochované milostné korespondence si Macháček se Slávinkou Noskovou dopisoval již od února 1903 (viz edice č. 1, pozn. 3; sbírka pohlednic a milostná korespondence z let 1903–1908, ve vlastnictví J. Povolného). Na první pohlednici z 12. 2. 1903 z Lysé nad Labem Macháčkovi do Prahy, Opatovická 17, píše: „*Lito jest mi, že nemohu přijeti zítra. Přijedu až v neděli jako minule! Těším se na brzké shledání! Srdečně Tě zdraví Sláva.*“ Na pohlednici z května 1903 (poštovní razítko částečně nečitelné) je hotel Plzeňský Dvůr (nyní Continental), v sousedství muzejní budova, příští Fridovo působiště; na následující pohlednici ze 14. 6. 1903 zase plzeňské náměstí s radnicí. Pozdrav z lázní Toušeň došel do Prahy 28. 6. 1913 (razítko částečně nečitelné), pozdrav z Čelákovic 27. 7. 1903 (podepsal také pražský domácí Greztbach stejně jako pozdrav z Roudnice nad Labem, doručený do Prahy 26. 4. 1903). Srov. tamtéž, dopis Slávce, nedatováno, [před velikonoci 1908]: „*Greztbachovům napiš asi jak jsem Ti to psal (tetiče snad by bylo líp adresovat), mohla-li bys přijít, budou-li doma, nebudou-li, mohli by Ti aspoň půjčit klíček, že bys si proň přišla, že bys dala pozor atd.*“

²²⁹ Tamtéž, dopis Fridy Slávince z Prahy 11. 10. 1904: „*Má milko nejdražší, Tys přece jen andílek, má hodná milka ... Budeš-li v Praze aspoň několik měsíců, bude třeba, abychom pracovali pěkně soustavně, abys si nahradila to, co Ti schází ve Tvém vzdělání a co Ti nemohl dát žádný klášter. Budeš tedy chodit ke mně do školy, já Tě budu učit myslet, poznávat věci kol sebe, poznávat život, jak jsme to už ostatně začali. Doufám, že z toho budeš mít pro praktický život aspoň tolik, jako kdybys vychodila celou Minerou, třeba Tě nebudu při tom učit ani latinsky ani řecky, ani vysoké mathematice. ... Jedna věc je ovšem samozřejma: krásná literatura (beletrie, prosa a básně) bude patřit vždy v obor naší práce, ale nesmíme se jen na ni obmezovat. Musíme systematicky chopit se i vážnějších prací, kde nejsou jen románky zamílované, kde se budeš moci nejen pobavit, ale i poučit, jak se ten svět točí a jak to na něm vypadá. A o tom mi hodně toho napiš, nezapomeň, napiš, na mluvení se nelze spolehnout, mohli bychom to zamluvit nějakými hloupostmi. ... A pak ještě něco napiš: poslal jsem už několik příloh, rád bych slyšel nějakou kritiku o nich, zcela věcnou kritiku (žádné je to hezké apod., nýbrž: líbí se mi to a to, protože ... , nelíbí se mi to a to, protože ...).*“

malíře. Poznámka svědčí také o tom, že se Slávinkou společně pražské památky navštěvovali.²³⁰

Již v následujícím dochovaném dopise z 28. října 1904 provedl Frída zhodnocení Slávčinyých napsaných názorů na nějaký banální román. Nebyl spokojen s jejím projevem, vedl ji k systematickému kladení otázek a odpovědí na ně, k logickému myšlení.²³¹ Frída své milé také navrhoval psaní deníku, kam by mohla zapsat své „*touhy, ty nesplnitelné touhy*“, o kterých se mu zmínila, či svěřením svých pocitů. Jen tak může odhalit svoji povahu a nakonec i sama sebe. Frída v té době začal studovat psychologii (v zimním běhu 1903–1904 měl zapsanou přednášku doc. Čády „*Dějiny psychologie v novověku*“, v letním semestru 1904 pak u téhož „*Základy psychologie*“) a proniknutí do jejích tajů doporučoval také své milé. Bohužel, nedochovaly se žádné Slávčiny dopisy, pouze stručné a o ničem konkrétním nevypovídající pozdravy na pohlednicích. Frída jako by v náznacích Slávčina chování a myšlení předjímal, jaké mohou u jeho milé nastat v blízké budoucnosti psychické problémy.²³²

Jejich vztah nebyl stále jen „*růžový*“: něco bylo naznačeno v prvním dopisu Vojtíškově, ze kterého jsem zvolila krátký výrok jako výstižný název této podkapitoly. Psal tehdy příteli 8. srpna 1905 z prázdninového pobytu v Pacově

²³⁰ Tamtéž: „*Ty malby v Emauzích mají být snad také od Rainera? To jistě ne, tam přece malovali mniši sami. Tu křížovou chodbu jsme viděli.*“

²³¹ Tamtéž, dopis Frídy Slávce z Prahy 28. 10. 1904: „*Ale Slávo, Ty jsi se rozepsala, bláznivě jsi se rozepsala. Je to sice velká píle od Tebe, ale takto se obsah nepíše. Čtvrtina toho byla by dost a dost. Mohla jsi, když jsi knihu přečle]tla, dát několik otázek a zodpovídat si je a bylo by hotovo ... A celý obsah, jenž jsi dosud napsala, byl by sestával z nějakých 7–10 vět. Jinak až na některé jednotlivosti je psán dosti pěkně, a pokud na první pohled jsem se mohl přesvědčiti, nejsou tam hrubé pravopisné chyby (ale nedokončené věty tam jsou). Jak se zdá, nemá ta novela valné ceny, je to asi obyčejná práce z života rodiny měšťanské, jakých je na tucty. Ale o tom budu mlčet, to je Tvoje věc, posoudit to, nebudu předbíhat Tvému úsudku.*“

²³² Tamtéž: „*Nezapomeň odpovědět, duško zlatá; v takových touhách, v takových snech, které Ti lezou do hlavičky, bez vlastního Tvého přičinění, nejlépe se objeví Tvoje povaha, sama se nejlépe poznáš, napišeš-li si je. Proto jsem Ti jednou doporučoval deník, ale místo deníku stačí také, budeš-li mi vše, každé hnutí své duše, o sobě psát. Tvá psaníčka pak budou také jako deník. Sám se teď topím v samých duších. Pustil jsem se do studia psychologie, chci poznat její nynější stav, kam až dospěla. ... I taková věda, která dřív tak málo si všímala lidského skutečného života, jako psychologie, nyní dostává se v úzký vztah s obyčejným našim životem, vykládá nám některé jeho úkazy a objevuje věci, kterých jsme si dosud nevšimli.*“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1629, i. č. 14, Seznam přednášek.

rozhořčeným tónem, jako by jeho milostný vztah byl narušen.²³³ Něco lze vytušit ze zmínky v dopisu z 31. července 1905: i když svou milou dlouho neviděl, přesto se na ni velmi těšil (mj. si představoval, jak se budou společně učit na zahrádce).²³⁴

V létě 1905 nejspíš došlo k vážnějším problémům, vztah byl asi křehký. Další indicie k neshodám lze vyčíst v dochované korespondenci z neúplně datovaného lístku ze 13. listopadu (rok neuveden, ale lze jej datovat podle kontextu).²³⁵ Mladá láska však dokázala překonat neshody a počáteční nedorozumění. O dalším vývoji jejich vztahu dopisy mlčí až do roku 1908, kdy již Macháček nastoupil na své místo v Plzni.

Macháčkova mladá rodinka

V Plzni se svobodný Macháček brzy zapojil do společenského života. Vojtíškovi se zmínil, jak v Plzni žil: se slečnami chodil na korzo, do divadla či do kavárny. Nejspíš šlo o nadsázku, pro Macháčka typickou, a pravděpodobně tím provokoval studiem unaveného kolegu.²³⁶

²³³ Viz edice č. 1: „*Já to tady letos moc neuspěchám, ač se tu o mne společnost dost a dost stará a takřka mi cpou holky, abych se za nimi hmul. Maloměstské poměry! Člověk, který za dva měsíce může mít státnici, má tu velkou cenu. Ale mně dnes se tu ta celá P. T. společnost z duše protiví, že vyjímajíc 2 kolegy s nikým nepromluví. Slečna T.[?] dosud není zase M.[?] a bude to trvati dlouho. Snad už nikdy nebude to, co bývalo. Já jsem hrdý, ona je hrdá, a já si vždy myslím aut Caesar aut nihil, ale nic napolovic. Ovšem dneska už nevěřím ničemu ani sobě a jest možné, že jednou zase přijde čas, kdy bude se mi chtít zase býti daroušem zamilovaným.*“

²³⁴ Tamtéž, pozn. 3; v souboru pohlednic dochovány 2 pohlednice Slávky Frídovi z února a června 1905 a dopis Frídy Slávce z Prahy z 31. 7. 1905 (vročení je špatně čitelné – přepisované): „*A Slavoušku drahý, já vlastně dosud nevím, chceš-li abych přijel. Ty jsi taková podivínská střela, až mne to někdy rmoutí, stále jen na mne bručíš, nic Ti není u mne vhod, nemáš pro mne skoro ani laskavého slova, stále se jen na mne utruje, dělá krabice ani jednou nepřijde sama a nedá hubičku, dovede jít několikrát mimo mne a ani se na mne nepodívat – zdali pak už se v tom polepšíš? Prosím Tě, napiš mi, chceš-li opravdu, abych přijel, nebudeš-li na to bručet a nedělám-li Ti tím snad nějaké nepřijemnosti, a nebudeš-li na to bručet a budeš-li mne mít ráda – já mám potom jinak všelijaké myšlenky a trápí mne to, není mi pak tak pěkně, jako když vidím, že mne máš ráda a že Tě má přítomnost těší. Napiš mi to, a budu mít radost a budu zase klíden – ale musíš slíbit, že budeš hodná a nebudeš bručet.*“

²³⁵ Srov. edice č. 1, pozn. 3; milostná korespondence, dopis ze 13. 11. [1906]: „*Má drahá, co to zase je? Už to snad zase začíná znova, o čem jsem myslil, že už jsi si dávno odvykla. Nechci Ti už nic vyčítat; zdá se, že už na Tebe nic neplatí, že jsem Ti lhovestný. Přijed' a vysvětlí, buď upřímnou a shod' konečně ze sebe všechno, co zlého se v Tobě zahnízdilo ... budu zkoumat, chceš-li být zas takovou, jakou si kdysi byla, hodnou a upřímnou, neb zda ne; je-li Tvůj nynější stav trvalý či ne, pak si promluvíme o tom ... přijed' určitě, je to naposledy, co Tě ještě prosím, abys si vzpomněla na naši lásku, na naše štěstí, které je v naší moci, nezkalíme-li si je. A doufám, že Tvůj rozum konečně nad nějakými náladami zvítězí. Líbá Tě a doufá, že ho přece jen nezklameš Tvůj Tě vřele milující Frida.*“

²³⁶ Srov. edice č. 18 (Macháček Vojtíškovi 17. 10. 1907) a č. 22 (Macháček Vojtíškovi prosinec 1907).

Poměrně četná korespondence z tohoto období (šest Macháčkových dopisů Slávce z března–dubna 1908) vypovídá o vřelém předmanželském vztahu a přípravě na společný život v Plzni. Již před velikonočními svátky roku 1908 se Macháček těšil na velikonoce napřesrok.²³⁷ Ve svém novém působišti rychle zdomácněl, v letech 1907–1909 bydlel ve dvou podnájmech: poprvé byl od 25. května 1907 přihlášen na adrese Prokopova 15 a na Doudlevecké 27 bydlel od 19. prosince 1907 do 9. června 1908. V době příprav sňatku se Slávkou, od jara 1908, bydliště opět změnil na podnájem v Propokově 15.²³⁸

Získat stálé bydlení pro budoucí rodinu bylo jistě klíčovým problémem. Jako červená nit se milostnou korespondencí od jara 1908 táhne Macháčková starost o vybavení rodinného hnízdečka. Alfou a omegou všeho byly peníze, však si Macháček tehdy povzdechl, že na nich závisí termín sňatku (nakonec měli svatbu v listopadu 1908, jak bylo uvedeno dříve), neboť jako všichni mladí a zamilovaní lidé se upřímně těšil na společný život se svou láskou.²³⁹ Už po roce práce a pobytu v Plzni obdržel od 27. května 1908 domovskou příslušnost, čímž se „úředně“ stal Plzeňákem. Od 16. srpna (nejpozději od 12. října) 1909 bydlel s rodinou po celý zbytek života v Litické ulici 50 (dnešní Hřímálého), kde si byt jako rodinné hnízdečko společně připravovali již od jara 1908.

²³⁷ Milostná korespondence, Frída Slávce, nedatováno [před velikonoci 1908]: „Vzpomínám mnoho na Tebe a těším se na velikonoce, a což za rok, to budou hezčí velikonoce, vid’? To bude radostí, to bude milování.“ ... A proč že říkali Pištovi, že si Tě nevezmu? Vezmu si Tě, ale jen když mne budeš mít o Vel[i]konocích hodně ráda a budeš celička moje, jinak uteču, ať to víš. Libám nastokrát a toužím. Tvůj šíleně milující Frída.“

²³⁸ Viz AMP, f. MěÚ, list rejstříkový Popisného úřadu král. města Plzně (příhláška k pobytu) F. Macháčka.

²³⁹ Milostná korespondence, nedatovaný dopis: „Nekupuj ani nábytek ani vanu, ani nádobí, dokud se nepodíváš zde v Plzni. Zde prý stojí taková patentní vana ... 44 K, a nádobí je prý tu také laciné ... Pěkné židle z ořechového dřeva kůží potažené dělal prý jeden zdejší truhlář po 12 zl.; pohovku má tam prý za 45 zl.“ Dále milostná korespondence, dopis 11. 3. 1908: „Nebylo by snad radno dát kuchyň částečně, do jisté výše kolem kamen, vykachlovat? Nepřišlo-li by to totiž příliš draho. ... Jak dát zasklít pavlač? To asi obyčejně, na to nic není, ale musíš se rozhodnout pro barvu nátěru, mít ohled na to, že je to nad zahrádkou. Dovnitř snad bíle, aby to bylo světlejší a odráželo více světla do kuchyně. To všechno musíš důkladně prostudovat a dávat návrhy. Budeme asi také musít dát předláždít pavlač, jakou dlažbu? Nebo snad zakrýt něčím, dnešní nepěknou cihlovou dlažbu? Ale už raději abys byla tu a určovala si to sama. Stýská se mi nesmírně ... “ Další detaily úprav a zařízení bytu řešil Macháček taktéž v následujících dopisech z 25. 3., 31. 3. a 3. 4. 1908. K finanční situaci dopis z 31. 3. 1908: „ ... kdyby byly peníze, nečekali bychom na příští rok, brali bychom se už v říjnu nebo listopadu, jen aspoň tisícovku nějakou mít. ... “ Viz edice č. 27, Macháček Vojtíškoví [leden 1909].

Manželský život vychválil Macháček svému příteli začátkem roku 1909 takto: „... až se oženíš, první co člověk na sobě v tom novém stavu poznává, je veliká lenost, a speciálně právě v psaní psaní (to druhé v genitivu) svým přátelům, třeba jinak nesmírně drahým, a druhé je náramně dobré spaní, já bych ti velmi rád trochu předal, já teď v jedenáct jdu spat, a vydržím nepřetržitě až do půl desáté, a i ženušku jsem v tom punktu venkoncem zkazil, ač dříve bývala na vstávání velmi čiperná. ... za druhé mít aspoň nábytek a výbavu, bez peněz to jde dobře se ženit, není-li člověk pod pantoflem, ale na zařízení to musíš mít, my na štěstí měli, ale počítat se musí, nedělali jsme nic luxusního, spíše jen o vkus a pohodlí se starali a přece tisícovka praskla, a kdybychom měli všechno kupovat, a byt zařizovat, to by člověk 15 stovek musil počítat při dosti skromných požadavcích. Ale začínáme bez dluhů a to je hlavní, teď už to půjde dobře.“²⁴⁰

Po svatbě se jeho rodina rychle rozrůstala: 17. srpna 1909 se narodila první dcera Stanislava, druhá Jiřina 31. března 1912 a třetí Vlasta 13. března 1915.²⁴¹ Své „holky“ Macháček miloval, i když ho někdy „zdržovaly“ od práce. Jakmile přišel domů, pověsily se na tátu a chtě nechtě musel děvčatům věnovat svou pozornost. Dojemně tuto situaci Vojtíškovi vylíčil např. v září 1910: „A teď si představ, že přijde domů, holčička začne na mne dělat kukuče a natahovat se ke mně a já místo práce vozím na koníčku a dělám poštovského panáčka. To jsou radosti. Ale aspoň je pak do práce větší chuť.“ Který otec by odolal?

Vojtíškovi již koncem roku 1911 napsal: „Jinak jsem spokojen životem (až na ty bídné finance, kterých jest dost málo, ač mám 2 tisíce zl[atých]), jest to radost pracovat, když holčička malá neposedná se Ti dívá do péra, co že to děláš, anebo kolem Tebe poskakuje a žvatlá, i přátele tu mám dobré (dokonce i feminini generis, tož ovšem společně s ženuškou)“.²⁴² Macháček měl děti rád a uměl se o ně také postarat, jako například

²⁴⁰ AMP, MěÚ, list rejstříkový Popisného úřadu král. města Plzně (přihláška k pobytu) F. Macháčka: datum přestěhování na adresu Litická 50 ke dni 12. 10. 1909; tamtéž, Domovní listy, domovní list Hřímálého 50, kart. 21/3: datum přihlášení na adrese Litická 50 (nyní Hřímálého) ke dni 16. 8. 1909. Srov. obr. příloha (foto domu Hřímálého 50 dnes). Edice č. 27 Macháček Vojtíškovi [19. 1. 1909].

²⁴¹ Tamtéž, f. MěÚ, domovský arch F. Macháčka, Ma 48 (záznamy o celé rodině); tamtéž, osobní spis F. Macháčka, osobní výkaz, s. 5.

²⁴² Viz edice 37, Macháček Vojtíškovi 26. 9. 1910; tamtéž, č. 39, Macháček Vojtíškovi [konec roku 1911]; edice č. 127 Macháček Vojtíškovi, 28. 1. 1921 (další příklad něžné lásky ke své rodině): „Ještě tak že jsou

v létě 1919 musel sám hospodařit v Druztové, když se v plzeňském bytě malovalo. Čtyři dny o ně tady sám pečoval a bohatě vyvařoval svým „třem dámám“.²⁴³ Vše podrobně popsal svému příteli Vojtíškovi, který vzpomíná, jakým dojmem Macháček na něj tehdy působil: když přijížděl nebo psal do Prahy, vystupoval jako „rozvázný hodnostář a otec rodiny“. Macháček naopak jako zkušený „ženáč“ svému příteli často udílel své „otcovské rady“.²⁴⁴

Celý život se staral také o mlýn v Byšičkách, kam často zajížděl sám nebo s celou rodinou, i přes vážné rozpory s tchýní Anežkou, která se v roce 1913 na celou rodinu rozhněvala kvůli tomu, když vystoupili z katolické církve a přestoupili k církvi husitské. Podle Gabriely Macháčkové tchýně Frídovi, Slávě i dětem kvůli tomu neřekla jinak než „berani“, neboť prý byla oddanou katoličkou.

Na mlýně ještě žila až do své smrti manželčina neprovdaná sestra a Macháčková švagrová Marie, zvaná Frídou laskavě Mária. Kvůli nedostatku vody byly s provozem mlýna problémy: meliorační družstvo odvedlo vodu z potoka Mlynařice novou strouhou, takže mlýn neměl dost vody. Situaci nevyřešily ani soudy ani posudky. Frída se snažil o nápravu, ale negativní vliv nové meliorace na mlýn se oficiálně neprokázal, i když v rodině jsou o tom dodnes dochovány doklady. Macháček na mlýn starostlivě myslel také v těžkých časech protektorátu i v době svého věznění, rád tam jezdil také po válce.²⁴⁵ Pozemek, kde stál byšičský mlýn, je dodnes v majetku Macháčкова vnuka Františka Povolného.²⁴⁶

děvčátka – malá i velká – na světě. Člověk na ty ženské v celku nadává, ale přece jen když je bída, u nich je útěcha.“

²⁴³ Edice č. 98, Macháček Vojtíškovi 28. 7. 1919: „Ty čtyry dny, to jsem byl sám doma v Druzdové s dětmi, čili dělal jsem denně s třemi dámami toaletu a vařil jsem obědy, večere i svačiny, abys nerejpal, hned uvádím, že moje dámy si náramně libovaly ... já totiž nešetřil vajičky a podobnými vzácnostmi a vařil jsem kupř. knedlíky nadívané povídky z jahod a jiné podobné komplikované věci. To tedy jsem s tím strávil hromadu času. Ovšem i tak by mi nějaká hodina zbyla pro práci.“

²⁴⁴ Edice č. 12, Macháček Vojtíškovi 8. 7. 1907: „Můj milý, mně se zdá, že ze psaní, které k Tobě počínám, vyklube se zase řada otcovských napomenutí ... “ Edice č. 25 Macháček Vojtíškovi 15. 6. 1908: „Jsi nemrava, měl bych plné právo jednou doopravdy se na Tebe dopálit, je to už nelidské, co ty děláš ... “ (ale naopak používané oslovení „Vojtíšku zlatý“ nebo jinde „Vojtěchu milý“ svědčí o upřímném přátelství).

²⁴⁵ Srov. obr. 29 (fotografie Macháčka s rodinou z „mlejnku“ v r. 1946); AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, korespondence s G. Macháčkovou 1944-1960, dopis ze 30. 10. 1959 (zmínka o rodinných rozporech kvůli změně náboženství). Viz Sběrka pohlednic, v majetku vnuka J. Povolného, pohlednice dr. Mandla Macháčkovu (19. 8. 1943 mu psal do Prahy dr. Mandl: „Co dělá Vaše vodní právo? S tím panem referentem jsem se v Plzni nesešel – pokusím se po návratu, zeptám se ale i zde u známého mlýnáře.“);

Nyní se vrátíme zpět k mladé rodině. Jejich štěstí záhy ukončila tragédie. Macháčková mladá paní, matka tří malých dcerušek, na podzim roku 1915 těžce a nevléčitelně duševně onemocněla. Později na to Gabriela Macháčková vzpomínala takto: manželka Stanislava tehdy, když bylo třetí dceři Vlastičce půl roku, vážně onemocněla. V rodině se traduje, že šlo o nějakou formu deprese či schizofrenie, vždyť určitá rodová zátěž zde byla, protože v léčebně v Kosmonosích se později léčil také její otec Alois Nosek. Stalo se tak prý v době, když byl Macháček odveden, z obavy, že půjde na frontu a co si sama počne se třemi malými dcerkami. Od té doby žila nepřetržitě v ústavu pro choromyslné v Dobřanech, i když se dlouho zdálo, že se opět vrátí domů.²⁴⁷ Nakonec zemřela po dlouhých letech v ústavu 18. prosince 1941 v Horních Beřkovicích (pacienti z Dobřan byli do vnitrozemí nejspíš přemístěni po okupaci Sudet, kam Dobřany patřily).

Tehdy povolal na výpomoc z Prahy své mnohem starší nevlastní sestry, které obě zůstaly svobodné a bezdětné: švadlenu Emu a prodavačku Karlu, které se v péči o domácnost pravděpodobně střídaly (důkazem o působení sestry Emy v Macháčkově domácnosti je pohlednice F. Macháčka z Nymburka z 20. 9. 1919, Karly výpomoc v domácnosti dokládá zase dopis V. Vojtíškovi z 28. 7. t. r.). Nebyla to tehdy lehká doba. V dubnu 1916 napřed těžce onemocněl sám Macháček záškrtem a pak dcerka s podezřením na tyfus, v červenci mu stonaly všechny tři dcerky.²⁴⁸ Vojtíšek na to vzpomíná, jak tehdy Macháček osvědčil svou nepoddajnost a sílu vůle, jak se v těch chvílích vzepjal k práci. Jen občas si příteli posteskl, ale povinnost ho

tamtéž, kopie dopisů z vězení 1944–1945, dopis z období věznění na plzeňském gestapu 16. 2. 1944 rodině napsal: „Márinko zlatá z Byšiček, vroucně na Tě vzpomínám. ... Na jaře vyčistit strouhu a pustit vodu strouhou do mlýna.“; tamtéž, dopis choti z 11. 4. 1944: „Nutně potřebuji zprávu o Byšičkách, jde tu o vodní právo a o veřejný zájem, o zaplavování pozemků, přičiň se, abychom se o tom mohli brzy osobně domluvit ...“

²⁴⁶ Viz edice č. 108, pozn. 2; tamtéž, č. 297, pozn. 1. O mlýnku u sv. Anny u osady Tři chalupy na Mlynářské strouze, který se do dnešních časů nedochoval, viz Kaplanka č. 10. příloha týdeníku Nymbursko 26. 9. 1996, s. 3. Za zprostředkování děkuji F. Povolnému, který k tomu e-mailem 27. 5. 2009 sdělil: „Děda se o majetek staral, ale po válce jej pronajal a nájemce mlejnek neopravoval. Po smrti Marie Noskové přišel do užívání místního JZD, který ho nechal zbořit. V restituci se vrátil do majetku rodiny a nyní na něm stojí rodinný dům mého syna Pavla.“

²⁴⁷ Viz edice č. 164, pozn. 2, 18. 12. 1923 Vojtíšek Macháčkově: „Lenka byla u Tvé paní v sanatoriu a podle všeho bude moci brzy vrátiti se už domů.“

²⁴⁸ Viz edice č. 75, Macháček Vojtíškovi 14. 4. 1916: „A tak je to zlá doba, a už mne to chvílemi jaksi přemáhá.“ Tamtéž č. 79, Vojtíšek Macháčkově 23. 6. 1916: „A přál bych ti, aby zašlo všechno, co Tě ještě tíží.“ Viz edice č. 80, Macháček Vojtíškovi [11. 7. 1916].

nutila překonávat sám sebe. Pracoval pilně, aby netrpěly jeho dcerky, když si pobyt manželky v ústavu vyžadoval platit pravidelný měsíční plat, ani jeho sestry, z nichž starší Ema přijela do Plzně spravovat domácnost.²⁴⁹ Věkový rozdíl mezi Frídou a oběma sestrami byl dvacet dva a dvacet let (byly prakticky o jednu generaci starší) a to možná nebylo ideální pro výchovu dětí, proto je pochopitelné, že hledal nejen laskavou partnerku, ale i novou maminku svým malým dcerkám.

Nalezl věrnou družku a hodnou matku k dětem, učitelku mateřské školy, slečnu Gabrielu, rozenou Kabátovou, se kterou se v Plzni 14. července 1921 oženil. Podle dochované korespondence z roku 1913 to vypadá, že Gabriela (Slávou domácky zvaná Ela) byla již dříve rodinnou přítelkyní.²⁵⁰ Koncem května 1921 muselo být první manželství formálně rozloučeno, aby mohlo dojít k druhému sňatku, a později, 16. ledna 1922, byla Stanislava úplně zbavena svéprávnosti, pravděpodobně proto, aby péči o vyvdané dcery mohla i před úřady převzít Gabriela. Nebylo to však jen formální, byla jim laskavou matkou a později babičkou jejich dětem, jak dosvědčují žijící vnuci.²⁵¹ Již 30. září 1922 dala Macháčkovi čtvrtou dceru Milenu. Macháček stále očekával syna a jak Gabriela později vzpomínala, její choť si přál dceru i syna, proto měl nakonec tolik dcer. Konečně v jeho rodině opět

²⁴⁹ V. VOJTÍŠEK, c. d., s. 387; edice č. 127, Macháček Vojtíškově 28. 1. 1921: „*Alespoň kdybych měl domov, zavřel bych se doma. A letos přece jen mi to nebude.*“ Viz edice č. 113, pozn. 3; AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, korespondence s G. Macháčkovou 1944-1960, dopis z 29. 10. a 30. 10. 1959 (vzpomínky G. Macháčkové na onemocnění první choti). Viz AMP, MěÚ, domovský arch F. Macháčka (záznam o úmrtí první manželky Stanislavy v ústavu choromyslných); o výpomoci Macháčkových sester Emy a Karly viz příslušný text a edice č. 98, pozn. 2.

²⁵⁰ AMP, f. F. Macháček, i. č. 549, sign. 549/1-3, kart. LP 1636, Sláva Macháčková Elle Kabátové, 1 nedatovaný dopis [1913] (kartička se vzkazem), 2 nedatované pohlednice [1913] – pouze jedna z Vratislavi–Breslau s čitelným poštovním razítkem 15. 5. 1913: „*Srděčně Vás všechny zdravíme a Staša na Vás hodně vzpomíná, umí volat Ela, Ela! ... Vaše Sláva M[acháčková]. Pozdravuje Macháček*“

²⁵¹ AMP, MěÚ, domovský arch F. Macháčka: Gabriela, rozená Kabátová, nar. 4. 5. 1890 Plzeň, druhá manželka; tamtéž, zápis o úplném zbavení svéprávnosti Stanislavy usnesením okr. soudu v Plzni ze dne 16. 1. 1922 č. LIII 26/15. Před sňatkem s G. Kabátovou 14. 7. 1921 proběhla rozluka se Stanislavou, roz. Noskovou: ústní jednání před Krajským soudem v Plzni se konalo 7. 5., věc byla vyřízena v první stolici 7. 6., konečný rozsudek byl vynesena dne 24. 5. 1921 (pod čj. Cg XVI 98/21), ale obhájce svazku manželského podal odvolání 10. 6., které bylo předloženo 15. 6., nevyhověno 24. 6. (srov. SOA Plzeň, f. KS Plzeň, I, manipulace 1897-1924, rejstřík Cg XVI 1921-1922); viz J. Povolný, Zlín /v soukromém vlastnictví/, oddací list F. Macháčka a S. Noskové č. 2831 /opis ze 27. 12. 1940 z matriky oddaných 1893, kniha 34, list 231, číslo řadové 41/, vydaný Farním úřadem v Praze III u Sv. Tomáše, v poznámce uvedena rozluka manželství tímtož soudem a čj. dne 24. 5. 1921).

zavládl vytoužený mír a štěstí. Věrná a milující družka Ela, jak se Gabriele doma říkalo, byla svému muži oporou až do konce jeho života.²⁵²

Dcerky rychle odrůstaly dětským střevíčkům, a tak se později tu a tam v korespondenci objeví zmínka o uskutečněném či plánovaném výletu, zejména o prázdninách a během rodinných pobytů v jižních Čechách či na Domažlicku. Nejvěrnější jeho turistickou souputnicí byla, zdá se, nejmladší dcera Milena.²⁵³

Vojtíška vícekrát (zejména v mládí) důtklivě nabádal k pěším procházkám,²⁵⁴ později až obdivuhodně působí přátelská rada a sdělení, že ve 47 letech běhal „v poledne na Bory, a je to docela příjemná kúra, vyběhnout si za jasného poledne na kraj lesa. Dělej to taky, důtklivě ti to doporučuji, jinak to poznáš najednou. A zase se lépe a intenzivněji pracuje, takže ani na kvantu práce tu ztracenou hodinu nepoznáš.“²⁵⁵ Jako pětapadesátník projevil po prodělaném urologickém léčení na podzim 1938 hned v létě roku následujícího obrovskou vitalitu, když svému příteli napsal: „Jinak jsem běhal a jeden den jsem to dotáhl až na 50 km za den, takže jsem opět ve staré slavné formě jako bejvalo.“²⁵⁶ Macháček byl opravdu velký turista a sportovec. Přes počáteční nedůvěru k sokolskému hnutí, které bylo tehdy zpolitizované,²⁵⁷ se brzy stal aktivním

²⁵² AMP, MěÚ, domovský arch F. Macháčka (zápis o narození čtvrté dcery Mileny); AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, korespondence s G. Macháčkovou 1944-1960, dopis ze 30. 10. 1959).

²⁵³ Např. edice č. 256, Macháček Vojtíškovi ze Železné Rudy 25. 8. 1933: „Tak jsem ted' opravdu pět dní podle Tvého dokonale lenošil, s podepsanou turistkou dvakrát na kůži promokl v bouře, byli jsme na Ostrém, jezerech, Jezerní Stěně, Javoru, Špičáku a Pancíři atd.“ O nevyvedeném výletu s Milenou do Brd viz edice č. 278, Macháček Vojtíškovi 26. 9. 1936: „A doma jsme měli měli dnes nebo včera večer elend[!]; zbrojili jsme s Milenou na ty dva svátky na velký vejšlap do Brd, přes celé Brdy, a včera v tělocviku si Milena nějak natáhla žílu nebo šlachy, moc jí to bolí a stehýnko jí oteklo, takže nemůže chodit; sice to nic vážného není, ale má arci po vejletě a já tedy s ní. A tak řve celej večer i celé ráno ještě více než bolestí smutkem nad zklamáním z vejletu. Nedá se však nic dělat.“

²⁵⁴ Např. edice č. 9, Macháček Vojtíškovi 13. 5. 1907: „Lítej hodně po procházkách.“ Dále č. 35, Macháček Vojtíškovi 10. 3. 1910: „A co zdravíčko? A co ty Tvoje nedělní procházky?“ Reakce na předchozí viz edice č. 36, Vojtíšek Macháčkovi 26. 3. 1910: „... na procházky chodím denně, když jdu v 6. hodin z archivu, a v neděli také na večer. Vím, že jich potřebuji, a pozdě bejka honím za své někdejší hříchy.“ Později viz edice č. 241, Macháček Vojtíškovi 22. 12. 1931: „O přepínání sil udělej nejdříve kázání sobě, já aspoň nějak se bráním, Sokolem a procházkami, ale co Ty? A ono to na Tebe přijde, a ať to pak není horší, než ta moje epizodka, kterou jsem zahnal bez lékaře jednoduchými prostředky.“

²⁵⁵ Edice č. 240, Macháček Vojtíškovi 19. 12. 1931.

²⁵⁶ Edice č. 296, Macháček Vojtíškovi 22. 7. 1939. O léčení na podzim 1938 viz edice č. 292, pozn. 1, Macháček Vojtíškovi 26. 10. 1938.

²⁵⁷ První zmínka srov. edice č. 12, Macháček Vojtíškovi 8. 7. 1907: „Já nejsem proti sokolstvu, já je pokládám za instituci v základě svém užitečnou, která mi sice nevyhovuje ve všem, ale je schopna reformy in capite et in membris. ... Nejsem ani proti sjezdu, coičení byla opravdu obrazem úctyhodné ukázněnosti, stojí to

cvičencem. Zúčastnil se několika sletů (poprvé v roce 1912)²⁵⁸ a od roku 1921 působil též jako funkcionář a vzdělavatel Sokola Plzeň I.²⁵⁹ Po roce 1945 položil základy sokolského archivnictví, jak bude ještě uvedeno. Výborná fyzická kondice byla zřejmě jedním z předpokladů přežití obrovských útrap během jeho věznění za okupace.

Se svými děvčaty prožíval všechny radosti i starosti jejich dospívání. Dojemně působí zpráva, když v září 1924 doprovázel svoji prvorozenou dceru Stašu do tanečních kurzů v Měšťanské Besedě.²⁶⁰ Dbal na jejich vzdělání, o čemž svědčí mimo jiné objednávky knih v Praze u přítele Vojtíška, obvykle jako vánoční dárky nebo k narozeninám. Hrdý byl zejména na třetí dceru Vlastu, která v roce 1933 maturovala na Masarykově čsl. státním reálném gymnáziu v Plzni a hned v akademickém roce 1933/1934 začala studovat na Lékařské fakultě UK Praha. Obě starší sestry, Stanislava a Jiřina, po absolvování čtyř tříd reálného gymnázia v Plzni ještě dokončily dvoutrídni Obchodní školu v Plzni (Stanislava studovala v letech 1924–1926 a Jiřina 1926–1928). Prožíval s děvčaty také jejich pracovní kariéru a pokud přišly o práci, jako tomu bylo v případě mladší dcery Jiřiny, která byla propuštěna k 1. lednu 1932, podělil se o starosti s přítelem, který se obětavě snažil pomoci.²⁶¹ O

nekonečně výše nad naším sportem např. i jinými věcmi, já sám snad už letos vstoupím do Sokola a budu cvičit ...“ Zajímavá Vojtíškova reakce viz edice č. 13, Vojtíšek Macháčkovi 11. 7. 1907: „O sokolu samém – měl jsem příležitost blíže nahlédnouti v „činnost“ 2 jednot – přál bych si, jak jsem Ti už myslím jednou řekl, více práce osvětové, zvlášť zakládání vzorných knihoven, pořádání přednášek v rozsáhlejší míře vyhovujících potřebám a nedostatkům našeho lidu, méně parád a fangliček ...“

²⁵⁸ Edice č. 48, Macháček Vojtíškovi, 19. 6. 1912 a Vojtíškova odpověď viz edice č. 49, 23. 6. 1912; dále edice č. 111, Vojtíšek Macháčkovi 2. 2. 1920 a odpověď edice č. 113, Macháček Vojtíškovi 23. 2. 1920. Na VIII. sletu v létě 1926 šel dokonce v průvodu (viz edice č. 196, Macháček Vojtíškovi 16. 7. 1926), ovšem X. sletu se již ze zdravotních důvodů jako aktivní cvičenec nemohl zúčastnit (edice č. 289, Macháček Vojtíškovi 27. 6. 1938): „Na slet doufám že budu moci jet, ale ovšem jako uvozdřený civilista a čumil, což mne náramně mrzí; tolik jsem se těšil na cvičení apod.“

²⁵⁹ Edice č. 143, Macháček Vojtíškovi 16. 12. 1921: „V sobotu mám tu přátelský večer Sokola, který pořádám jako vzdělavatel ...“

²⁶⁰ Edice č. 169, Macháček Vojtíškovi 18. 9. 1924: „Tak jsem si včera říkal, že přece jen už nějak stárnu, šel jsem totiž dát zapsat Stašu do tanečních, a tak jsem šel do té Besedy trochu melancholiš. A to je jistě věc tuze zlá a polituj mne.“

²⁶¹ Edice č. 240, Macháček Vojtíškovi, 19. 12. 1931: „A když se to uváží, je to bezhlavost v ministerstvu financí. Stát i výpovědi takové záby ztratí ročně statisíce, poněvadž ona jediná honila exekuce a upomínky, to nyní přestane, Němci (třeba jsou to jinak v jejím úřadě velmi hodní lidé) nebudou to dělat a za léta se to bude všechno odpisovat.“ Dále edice č. 241, Macháček Vojtíškovi 22. 12. 1931 (nabídka místa pro dceru Jiřinu v Praze v sekretariátu národní demokracie).

tom svědčí velmi podrobně popsany případ s místem pro Stašu, pro kterou se snažil přes Vojtíška počátkem roku 1928 opatřit místo v Praze. Nakonec však získala místo v plzeňské Škodovce, kde se pravděpodobně seznámila s budoucím manželem, s konstruktérem Juliem Koničkem.²⁶² Když se o šest let později, 14. srpna 1930, Staša vdávala, Macháček si příteli posteskl, jak vysoká s tím byla spojená finanční nákladnost. Tehdy bylo asi běžné, že rodiče vypomáhali mladé rodině i po svatbě.²⁶³ A když se měla vdávat mladší dcera Jiřina, posteskl si otec upřímně ještě podruhé: : *„... jak se zdá, čeká mne velká rodinná katastrofa příští rok, s Jiřou, jako před 2 lety se Stašou, a to znamená shánět 25-30 tisíc na výbaavu.“*²⁶⁴

Vojtíškovy soukromé radosti a starosti

Vojtíšek svou vyvolenou našel až v Brně a dne 3. května roku 1920 se tu oženil s Magdalénou (Lenkou), rozenou Saskovou, dcerou profesora Rudolfa Sasky, češtináře na různých brněnských školách.²⁶⁵ Poprvé se o Vojtíškově pozdní lásce v korespondenci s Macháčkem objevuje zmínka na podzim roku 1919. Tehdy, ještě před svatbou, Macháčka prosil, aby se mu poohlédl po nějakém bytě, ale už 2. února 1920 jej našel – od dvacátých let až do počátku druhé světové války Vojtíškovi bydleli v Praze–Košířích, Píseckého 330.²⁶⁶

²⁶² Edice č. 206, Macháček Vojtíškovi 16. 1. 1928 a odpověď č. 207, Vojtíšek Macháčkovi 27. 1. 1928. Staša nastoupila do Škodovky od 16. 3. 1928 (viz edice č. 208, pozn. 1, Macháček Vojtíškovi 13. 3. 1928) a Vojtíšková odpověď č. 209, 16. 3. 1928.

²⁶³ Edice č. 227, pozn. 10, Macháček Vojtíškovi 22. 7. 1930: *„Jsou to těžké peníze, které to stojí, 25 tisíc na to praskne jako nic. Ale byt dostali pěkný, dva pokoje s příslušenstvím na Slovanech, vilové čtvrti na Pražském předměstím za sv. Mikulášem, za 3300 ročně. Což je i na plzeňské poměry velmi levné, a nebudu tedy musít přispívat na činži.“*

²⁶⁴ Edice č. 245, Macháček Vojtíškovi 20. 12. 1932.

²⁶⁵ Magdaléna, roz. Sasková, nar. 30. 10. 1893 v České Lípě, zemřela 17. 12. 1969 v Praze (viz Ivan HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek... , s. 22); srov. AUK, f. FF UK, i. č. 781, osobní spis V. Vojtíška, osobní výkaz (Lenka Sasková).

²⁶⁶ AMP, i. č. 506/52, pohled z Brna (Brünn) F. Macháčkovi, 6. 11. 1919; tamtéž, i. č. 535/68, dopis V. Vojtíškovi, 22. 9. 1919: *„Věru není s tebou o co stát.“* Tamtéž, i. č. 535/70, dopis V. Vojtíškovi, 15. 12. 1919 (přeje mu krásný byt); tamtéž, i. č. 506/61, dopis F. Macháčkovi, 2. 2. 1920 (oznamuje, že má byt); tamtéž, i. č. 535/72, dopis V. Vojtíškovi, 23. 2. 1920 (gratuluje k bytu). Tamtéž, i. č. 506/67, dopis F. Macháčkovi (oznámení svatby); tamtéž, i. č. 506/68, oznámení svatby, Brno 3. 5. 1920; tamtéž, i. č. 535/76, gratulace novomanželům, Plzeň 3. 5. 1920; tamtéž, i. č. 506/70, dopis F. Macháčkovi, 5. 5. 1920: *„Můj milý Macháčku! Tak už je to uděláno, už je to hotovo ... V pondělí po ½ 12 vykonalo se to v několika minutách mezi 6 lidmi ...“* Viz edice č. 205, pozn. 2.

Novomanželé prožívali šťastné období, zvláště když se jim za celých deset měsíců, 3. března 1921, narodila dcerka Lenka. Právě tehdy prožíval v pražském archivu velké změny, jak již bylo zmíněno.²⁶⁷ Poté však jeho rodinný život plynul dlouhá léta zdánlivě poklidně, jen občas jej rozčeřila dceřina nemoc či operace manželky Lenky, která se v září 1924 podrobila operaci nosu na pražské ORL klinice u prof. Kutvirta.²⁶⁸

Rodina, podobně jako Macháčkovi, letní prázdniny trávili mimo velkoměsto, nejčastěji v Krkonoších či v Brandýse nad Orlicí, o čemž svědčí četné pozdravy na pohlednicích z těchto míst.²⁶⁹ Ozdravné dovolenkové pobyty byly zamýšleny především pro dceru Lenku, která vážně onemocněla spálou v srpnu 1928 a potřebovala delší rekonvalescenci.²⁷⁰ Ve Špindlerově Mlýně pobývali v červenci 1930 a Macháčkovi tehdy naopak na Pile v Trhanově. Podobně tomu bylo také o tři roky později a o obou pobytech rodiny Vojtíškovy v Krkonoších svědčí fotografie v obrazové příloze.²⁷¹ Před tím, na jaře 1926, Macháček Vojtíškově rodině nabízel společný letní byt ve Zlaté Koruně v jižních Čechách a Macháčkovi se zde skutečně v létě 1926 rekreovali.²⁷²

²⁶⁷ Viz edice č. 133, Vojtíšek Macháčkovi 23. 3. 1921: „Měl jsem toho mnoho najednou: Dnes jsou tomu 3 neděle, co se nám narodila dcerka, v pondělí potom zemřel Teige a já jsem se ihned uvázal v chefovství, v pátek na to přišla zpráva, že žena má horečku, a to se opakovalo po několika dnech – nebyl jsem však tak neinformovaný, abych nevěděl, že to není horečka omladnic – a v neděli jsem byl v Brně. ... Ještě, že žena i dcera jsou zdravý, byl jsem spokojen, když jsem je v neděli viděl. Jen by měly už býti v jiném prostředí, nejlíp v Praze.“

²⁶⁸ Edice č. 168, pozn. 3, Vojtíšek Macháčkovi 16. 9. 1924.

²⁶⁹ Např. edice č. 207, Vojtíšek Macháčkovi 27. 1. 1928: „Naše Lenky jsou zdravý, jen malá je bledá a pošlu je asi na 14 dní nyní do Krkonoš, jak lékař radí.“

²⁷⁰ Edice č. 211, pozn. 1, Vojtíšek Macháčkovi 18. 8. 1928: „Dostal jsi jistě už lístek, který jsem Ti poslal, když jsem byl za Lenkami v Brandýse nad Orlicí, a z něho jsi poznal, že už malé Lence vede se dobře. Měla spálu, dosti zlou, ale překonala ji dobře a bez zlých následků. Hlavně o uši měli jsme strach, jedno má poškozené, kdyby druhé onemocnělo, mohla nastati nahluchlost nebo i hluchota. Nyní je čilá a venkov jí prospívá. Pobyl jsem v Brandýse týden, dále jsem nemohl neboť mám mnoho práce.“

²⁷¹ Edice č. 228, Vojtíšek Macháčkovi 26. 7. 1930: „Vzpomínáme na Tebe i Tvou rodinu a srdečně pozdravujeme. Máme špatné počasí, ale jsme stateční. Chodíme, pokud možno.“ Edice č. 254, Macháček Vojtíškovy 2. 8. 1933, pozn. 1; tamtéž, č. 255, pozn. 1, Vojtíšek Macháčkovi 12. 8. 1933.

²⁷² Edice č. 191, Macháček Vojtíškovy 6. 3. 1926: „Píši ale ještě v jedné věci. Mám letní byt u Zlaté Koruny pod Kletí, a to v prvním poschodí, a tam je ještě byt dole, v přízemí, a to pokoj s malou verandou a k tomu ještě druhý pokoj, který je však od prvního oddělen kuchyní domácích, té však je možno také spolu s nimi používat. Cena 200 Kč za měsíc, u lesa, koupání ve Vltavě čtvrt hodiny, obědy na stanici dráhy malou čtvrt hodiny o třech chodech 9-10 Kč. Řekl jsem domácím, že bych snad i přivedl do dolejšího bytu také známé, abychom byli pohromadě a ne s cizími, ale právě dnes mi honem píše, že už se mu lidé hlásí o ten dolejší byt. Proto honem, ale obratem odpověz, zda snad pro Tebe nebo Urbánkojic by se to nehodilo, já mu píši, aby ještě tři dny čekal, a hodí-li se Vám někomu, napište přímo na adresu Petr Šváb, majitel vily a cihelny, Zátíší, pošta Zlatá Koruna,

Stejně jako Macháček si Vojtíšek vážil své choti, která byla hudebně nadaná po svém otci a později literárně činná.²⁷³ Obě rodiny dlouhodobě poutalo vzájemné přátelství, které v těžkých dobách okupace stvrdily věrnou výpomocí obzvláště manželky Ela a Lenka, k nimž přibyla ještě Guthova choť Lilka. Tehdy již Macháčkovi bydleli v rodinném domě na Ořechovce v Praze–Střešovicích, kam se přestěhovali těsně před druhou světovou válkou. Jeho dcera Lenka se tu krátce nato, v roce 1940, provdala za Ing. Jana Martínka. Tady strávil Vojtíšek s manželkou zbytek svého života, jak o tom píše Ivan Hlaváček, *„obklopen svými knihami, které i ve větších prostorách záhy zcela vyplnily nejen podkrovní místnost v druhém patře, ale i do značné míry pracovnu v přízemí a kdejaký volný kout na chodbách“*. Vojtíšek měl nejen knihovnu s odbornou literaturou, ale také rozsáhlou sbírku beletrie (knihami zásoboval také Macháčkovu rodinu, jak už bylo zmíněno), a poezie s některými obrozeneckými tisky. Byl vášnivým čtenářem a opomíjení této četby vyčítal též svým žákům, oddaným až příliš jednostranně pouze vědě.²⁷⁴

s odvoláním na mne. Ale mně ovšem současně také. Byt byl mi doporučen, domácí je prý solidní.“ Edice č. 195, Macháček Vojtíškovi 26. 6. 1926; tamtéž č. 196 Macháček Vojtíškovi 16. 7. 1926.

²⁷³ Edice č. 217, pozn. 5, Macháček Vojtíškovi 8. 4. 1929: *„Pozdravujeme Tě všichni a zvláště Tvoji vzácnou choť, u níž jak vidět, najednou vypuklo spisovatelské nadání, k čemuž celé rodině gratuluji.“* Viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2317, kart. 197, materiály M. Vojtíškové–Saskové 1919–1969: kritika na představení Smetanovy Hubičky v Městském divadle v Brně z r. 1919; I. Hlaváček, V. Vojtíšek ..., s. 22: L. Vojtíšková napsala řadu kulturně vědeckých článků, zejména o ženách – hudebnicích, a manžel některé z nich po její smrti v prosinci 1969 pietně připravil k tisku.

²⁷⁴ Viz edice č. 308, pozn. 2; I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ..., s. 37. Jeho spokojený rodinný život dokumentují fotografie in AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194–195, z nichž některé jsem zařadila do obrazových příloh.

Vzájemná spolupráce a publikační činnost

„O archivech mívají nezasvěcenci často představy velmi podivné.“

V. Vojtíšek²⁷⁵

„Archivář se má skutečně držet historie, a to především té, jejíž prameny ze svého archivu poznává.“

F. Macháček²⁷⁶

V následujících kapitolách se zastavíme u několika témat, která byla předmětem vzájemné odborné a archivní spolupráce. Od počátku archivní praxe spolupracovali oba přátelé při bádání v pramenech a radili se spolu o nejrůznějších problémech, které zrovna studovali. Více než v písemné korespondenci probrali různá témata ústně, neboť se navštěvovali, jak často to bylo možné.

Macháček se rád vracel do Prahy, přece jen se mu po rodném městě stýskalo.²⁷⁷ Plzeň si však zamiloval, našel tady svůj druhý domov a objevil také přírodní a urbanistické krásy.²⁷⁸ Vojtíšek si Macháčka velmi vážil, často vzpomínal na setkání s ním či na svůj pobyt v Plzni.²⁷⁹ Přilnul k archivu, i když byl ostatními úkoly v muzeu a v kulturně osvětové práci stále více odváděn od archivní činnosti. V létě 1919, na návrh správního výboru městského historického muzea (usnesením ve schůzi dne 14. května) a po schválení Zastupitelstvem města Plzně dne 10. června,

²⁷⁵ V. VOJTÍŠEK, O archivech městských a obecních a jejich správě ... , s. 5.

²⁷⁶ Edice č. 320, Macháček Vojtíškovu 22. 12. 1943.

²⁷⁷ Edice č. 127, Macháček Vojtíškovu 28. 1. 1921: „Tož vzpomínám mnoho na Prahu. To je přece jen oasa mého života, když si zajedu tam.“ Tamtéž, č. 115, Macháček Vojtíškovu 5. 3. 1920: „Jinak říkám, že my ještě držíme dobrou pražskou starou tradici, která už je po asanaci na vymření.“

²⁷⁸ Edice č. 98, Macháček Vojtíškovu 28. 7. 1919: „ ... vstávám ovšem zase v půl šesté, a když tak za šera ležím nad kostelíkem v lípové aleji a koukám se na zbytky Vížky /Srv. zvláště Strnad Listář l. 67 a 105/ a na lesy a na řeku mezi nimi nebo se tluku večer po lese, vzpomenu si také na tebe a je mi tě opravdu líto, jak tam hniješ v té propasti v ulici nekázané a nevíš, co je to vůbec svět a myslíš si při tom, že Divoká Šárka je vrcholem přírodní krásy.“

²⁷⁹ Edice č. 94, Vojtíšek Macháčkovi 23. 3. 1919: „Co jsem Tě viděl z blízka v Plzni, tak si Tě ještě více vážím než dříve ... Jen by ses měl více soustřediti – dřív Tys by mne skáral, nyní snad Ti mohu poraditi – abys napsal něco velkého, jak sám jistě chceš.“ Později jeho práci zhodnotil: „Macháček o městský archiv plzeňský svědomitě dbal a zasadil se o jeho opatření a rozvoj. ... Než přece bych k mimořádným zásluhám Macháčkovým poznamenal, že se v Plzni v práci rozdroboval a tím sám sebe zrazoval.“ Viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 99–100.

obdržel oficiálně titul městského archiváře.²⁸⁰ Tuto titulaturu důsledně vyžadoval, o čemž svědčí jeho stížnost plzeňské městské radě z 18. července 1921, ve které se ohrazuje proti titulování „*archivář městského historického muzea*“ v novém ustanovovacím dekretu z 5. dubna, protože „*tento titul je však nesprávný ... Městské historické muzeum nemá totiž žádného 'archivu', nýbrž archiv městský je zvláštním úřadem, který jako pokračování městské registratury do minulosti souvisí vlastně s městskou správou a je dočasně spojen společnou správou s městským historickým muzeem. Proto správný titul podepsaného má zníti 'městský archivář v Plzni' nebo 'archivář města Plzně'*“.²⁸¹

Jedinečná příležitost prezentovat přehled archivní práce se oběma přátelům a městským archivářům naskytla v květnu 1928, kdy byla na nově vybudovaném brněnském výstavišti zahájena Výstava soudobé kultury v Československu, která byla koncipována jako přehlídka a oslava úspěchů teprve desetileté ČSR v nejrůznějších sférách duchovní i hmotné kultury. Výstava trvala od května do září 1928 a zahájila tradici Brna jako nejvýznamnějšího výstavního centra státu. V pavilonu města Prahy připravil AHMP samostatnou expozici, v níž předvedl svůj rozvoj s přihlédnutím k výsledkům konzervační dílny, knihařské dílny a fotografického ateliéru. Byly tu vystaveny i originály archiválií, kromě této výstavy byla v pavilónu další všeobecná expozice archivnictví. Na výstavě měl svou expozici také AMP, o čemž svědčí diplom z této výstavy z 15. října 1928 „*za vystavené předměty vědecké ceny v expozici odboru vědy, duchové a technické kultury a školství vysokého*“.²⁸²

²⁸⁰ AMP, MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, návrh Správního výboru MHM, 19. 5. 1919: „*Práce v městském archivu stávají se zaměstnáním hlavním a práce knihovnické a museální nutno považovati za zaměstnání vedlejší a vlastně jen za přípravu ke zřízení veřejné vědecké knihovny a musea vlastivědného jako ústavů samostatných.*“ Titul městského archiváře obdržel Macháček rozhodnutím obecního zastupitelstva města Plzně dne 10. 6. 1919 (viz ZČM, Registratura MHM, korespondence 1921, kart. 11, Zpráva o činnosti MHM 1919-1921, čís. 529/1921 z 30. 3. 1922). K dalšímu pokusu o osamostatnění AMP viz pozn. 111 a přísl. text (schválení Organizačního řádu AMP 9. 3. 1931).

²⁸¹ AMP, MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, přípis F. Macháčka městské radě z 18. 7. 1921.

²⁸² Viz edice č. 211, 28. 8. 1928; o expozici AHMP viz Josef NUHLÍČEK, O vývoji a současném stavu konzervace archiválií v Československu, SAP 9, 1959, s. 132-133; o expozici AMP svědčí diplom z této výstavy (viz AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923-1933).

Pokusy o modernizaci plzeňského městského znaku

Na podzim 1921 přišel za Macháčkem starosta města Plzně Luděk Pik (Macháček jej nazýval „půlmistrem“) s návrhem na modernizaci městského erbu. Jako sociálně demokratický politik měl neurčitou představu jakési sekularizace znaku v odstranění „papežských věcí“ či navržení znaku úplně nového. Macháček si chvíli lámal hlavu a jeho nápady byly vskutku originální, neboť svým typicky břitkým humorem popsal nesmyslnost této myšlenky. Plzeňský archivář samozřejmě chápal, že městský znak je srostlý s vývojem města, takže jej nelze zcela změnit, avšak nějakým způsobem by přece jen mohl reflektovat „dnešní poměry“. Usoudil, že čtvrcený štít s papežskými klíči je nedotknutelný. Ale jak nahradit anděla – štítonoše s atributy, na které byli Plzeňané v minulosti tak hrdí? Jaký nový symbol Plzně zvolit místo štítonoše? Plzeň charakterizovanou jako „černou“ a průmyslovou (měl na mysli bezesporu prosperující Škodovy závody) by měl snad reprezentovat *„nějaký bolševik v modré blůze s panem inženýrem s cvikrem na přezce“*, nějaké zvíře (mravenec, včela nebo vůl) či snad mluvící znamení (kladivo s perem)?

Nezbývalo mu nic jiného než se poradit s kolegou Vojtíškem, který se již tehdy s městskou heraldikou začal odborně zabývat.²⁸³ Jeho odpověď, avizovaná v dopisu Macháčkovi z 11. listopadu, nebyla přiložena k soukromé korespondenci, ale založena do registratury MHM. Vojtíšek 7. listopadu „úředně“ odpověděl, že je při úpravě znaku třeba co možná nejvíce zachovat starý ráz znaků, *„avšak aby také doba, která změny v zachovaných znacích provádí, došla v nich výrazu“*. K úpravě znaku města Plzně uvedl: není pochyb, že kromě středního štítku (původního městského erbu) jsou všechny ostatní prvky vyjadřující zvláštní postavení Plzně v našich dějinách *„a jsou znamením jejího protihusitského smýšlení i zásluh v boji za církev katolickou“*. Z těchto důvodů připustil, že za základ erbu nového by bylo možné

²⁸³ Viz edice č. 139, Macháček Vojtíškovi 22. 10. 1921. Do roku 1921 vydal Vojtíšek první drobné studie k městské heraldice: O znacích měst našeho státu, NL 59, č. 183, 5. 8. 1919 (fejeton); K otázce znaku hlav. města Prahy, NL 61, č. 29, 30. 1. 1921.

zachovat právě srdeční štít za štít velký se čtyřmi poli a novými strážci ve dvou variantách.

V první variantě, pokud by se zachoval srdeční štít za nový znak, doporučoval, „aby k němu byli přidáni strážci: s pravé strany plzeňský sedlák, s druhé strany dělník, aby se znamením své práce (kosa, srp, kladivo)“ bylo ukázáno, že „Plzeň má ráz průmyslový a že jsouc přední v kraji plzeňském je i koncentračním bodem venkovu plzeňskému“.

Ve druhé variantě Vojtíšek navrhoval, že se úplně změní všechna čtyři pole zadního štítu novými znameními, přičemž by se srdeční štítek zachoval. Do čtyř polí navrhoval dát znamení, „jež by charakterizovala dnešní význam a ráz města Plzně“: do prvního pole kovadlinu a nad ní dvě ruce bušící kladivy, dolů vlevo (protilehlé k prvnímu) ozubené kolo – „obojí na znamení průmyslu železářského a strojnického“, do třetího pole (levého nahoře) „sv. Václava s lopatkami ve čtyřech rozích na modrém poli, znak řemesla sladovnického a pivovarnického“, do čtvrtého pole (pravého dole) „tři stříbrné pruhy vlnící se na zelené půdě – znamení tří řek, při jejich stoku Plzeň leží, a zemědělského rázu okolí Plzně. Strážci štítu mohli by býti v téže podobě jako v 1. případě.“ Avšak nakonec se klonil k názoru zachovat znak v původním historickém vývoji, u kterého by nahradil pouze vedlejší části a strážce v podobě anděla výše naznačenými strážci. Doporučil také výtvarníka, který by byl schopen návrh znaku nejlépe nakreslit, a to prof. Františka Kyselu²⁸⁴, „jenž má smysl pro heraldiku“ a jenž vypracoval nový velký znak hlavního města Prahy.

Závěrem otázku modernizace znaků shrnul: „Užíváme-li znaků, pak nesmí býti pokládány za strnulý přežitek, nýbrž musí býti připuštěno, aby se vyvíjely podle rozumných zásad uměleckých naší doby.“

Navrhoval poměrně zásadní zásahy do historického znaku města Plzně i přes to, že v prosinci 1921 byl malý znak města Prahy doplněn pouze o standardu prezidenta republiky a státní vlajku. U velkého znaku, používaného při slavnostnějších příležitostech, byl rozmnožen počet praporců, aby odpovídal počtu obcí připojených k Velké Praze: „Praporce obcí s právem městským budou rozvinuty, praporce obcí ostatních

²⁸⁴ František Kysela (4. 9. 1881 – 20. 2. 1941) český malíř, grafik a průmyslový a scénický výtvarník období stylu art deco, zakládající člen skupiny výtvarníků Artěl (1908–1934).

*budou vyčnívati hroty. Uprostřed praporců bude na místě dosavadního orla umístěn sokol. Bývalá koruna císařská změněna bude v pouhou heraldickou ozdobu a znak bude opatřen heslem 'Praga caput rei publicae'. ... Jako barvy městské stanoveny barva zlatá (žlutá) nahoře a červená dole.*²⁸⁵

Kauza plzeňského znaku pak na celých sedm let utichla. V lednu 1929 se plzeňský archivář do Prahy znovu ozval s prosbou opětného posouzení návrhů na jeho změnu. Tehdy již střízlivě navrhoval pro běžnou úřední potřebu anděla – štítonoše vynechávat a prohlásit štít za vlastní městský znak. Změny v postavě štítonoše by mohly být připuštěny jen v případě nalezení adekvátní náhrady, ovšem bez konkrétního nápadu. Opět žádal svého přítele o radu a v případě, že by došlo na anketu, Vojtíška by oficiálně pozval. V Praze se problematika pravděpodobně rozšířila i na připojené obce Velké Prahy. Macháček však poznamenal, že obce připojené k Velké Plzni neměly nikdy samostatné znaky.²⁸⁶ O zaslání moderně stylizované reprodukce plzeňského znaku v dubnu 1929 žádalo MHM ministerstvo zahraničí.²⁸⁷

Na dané téma se Macháček Vojtíškovi ozval znovu a naposledy o dva roky později, v lednu 1931, tentokrát jen stručným sdělením: „*Na jaře chci konečně začít něco dělat s městským znakem*“.²⁸⁸ Jednání o znaku města Plzně bylo na programu schůze správního výboru MHM 7. července 1931, ve které byl projednána Macháčková zpráva o městském znaku.²⁸⁹

²⁸⁵ Viz edice č. 140, Vojtíšek Macháčkovi 11. 11. 1921: „*Milý Macháčku! Posílám Ti zároveň také kus své[ho] mínění o znaku. Nevím, pomůže-li Ti něco a neřekneš-li, že je hloupé. Ale věc je věru těžká.*“ Vojtíškovy vyjádření viz ZČM, Registratura MHM, kart. 11, Registratura musejní 1921, dopis AHMP č. j. 784 ze 7. 11. 1921 (MHM č. 393, 9. 11. 1921), ve spisu byl přiložen výstřižek článku „*Definitivní úprava malého znaku města Prahy*“ z NL 3. 12. 1921.

²⁸⁶ Srov. edice č. 215, Macháček Vojtíškovi 17. 1. 1929. Do současné doby všech deset plzeňských městských obvodů nemá vlastní znak, pouze Slovany o jeho získání usilovaly (dne 25. 3. 1997 zastupitelstvo druhého plzeňského městského obvodu schválilo nový znak, prapor a logo, ale Zastupitelstvo města Plzně vlastní symboly nepovolilo, neboť neexistovaly před připojením k městu).

²⁸⁷ ZČM, Registratura MHM, kart. 19 (neuspořádáno), Korespondence 1929, dopis ministerstva zahraničí z 11. 4. 1929 č. 44 986 1929/III/1, MHM č. 270, 20. 4. 1929.

²⁸⁸ Srov. edice č. 231, Macháček Vojtíškovi 26. 1. 1931.

²⁸⁹ ZČM, Registratura MHM, kart. 21 (neuspořádáno), Korespondence 1931, výpis z protokolu o schůzi správního výboru MHM z 21. 7. 1931, čís. 466 z 22. 7. 1931.

Dodatečně správní výbor městské radě doporučil, „aby pražský znalec pan prof. Dr. V. Vojtíšek byl zván již hned s počátku ke schůzím komise, která by o této otázce jednala“.²⁹⁰ Macháčekův sedmistránkový „pamětní spis“ o historickém vývoji znaku a o návrzích na jeho změnu postoupil plzeňské městské radě 21. července. Uvedl v něm, že vnějším podnětem zamyslet se nad podobou znaku byla mj. potřeba znovu vydat městský znak v barevné reprodukci (podobně to bylo zmíněno před dvěma lety v žádosti ministerstva zahraničí).

Macháček však nutnost změny zdůvodnil pragmaticky: „*Poněvadž pak znak městský, kterým se obec navenek reprezentuje, musí přece býti v souhlase nejen s minulostí města, nýbrž i s jeho přítomností, plynula by z této úvahy nutnosti pozměnití znak městský tak, aby nějakým způsobem byla v něm vyjádřena nová doba, doba upřímného splynutí Plzně s celým českým národem ... Vedle toho však je nutno připomenouti, že od roku 1924 dne 1. prosince se změnil také nositel znaku tím, že na místo Plzně historické nastoupila tak zvaná Velká Plzeň připojením čtyř obcí, Doubravky, Doudlevec, Lobež a Skvrňan. Ovšem na druhé straně nutno hned uvést, že žádná z připojených obcí neměla svého vlastního znaku, který by bylo nutno vnést do znaku nového útvaru a že z toho důvodu samého nelze změnu znaku městského plně zdůvodniti.*“

Upozornil na modernizační snahy na základě vyjádření dalších větších měst: Moravské Ostravy (dle dopisu ze 4. 1. 1930, aby znak reflektoval připojení obcí Přívoz, Vítkovice, Mariánské Hory aj.), dále Brna (podle dopisu ze 6. 12. 1929, neboť brněnský znak obsahoval dvojhlavého rakouského orla), kde se ovšem v této věci žádné změny nestaly. V první řadě poukázal na hlavní město Prahu a provedené úpravy zejména odstraněním reminiscencí doby habsburské, avšak připojená pražská předměstí měla své vlastní znaky, jak už bylo podrobněji uvedeno.

²⁹⁰ Vojtíšek byl tehdy již skutečně uznávaným znalcem a odborníkem na městskou heraldiku a vydal k tématu tehdy již větší práce: O pečetích a erbu města Plzně, SBMHMP I 9, 1925, s. 58-70; totéž zvl. otisk; O znaku hlav. města Prahy a jeho úpravě, NL 66, č. 175, 27. 6. 1926; O pečetích a erbech měst pražských i jiných českých, Zprávy památkového sboru hlav. m. Prahy 8, 1928, s. 1-255; totéž samostatně in Knihovna Památkového sboru hlav. města Prahy I, 1928; O znacích našich měst, Věstník čl. obcí, měst a okresů 1, č. 10, 1929, s. 217-221. Srov. dosud nezmíněnou studii k tématu, kterou ve výkladu Macháček též využil: J. STRNAD, Znak král. města Plzně. Plzeň 1883.

Uvedl právo plzeňských občanů žádat inovaci znaku, aby odpovídal současné situaci, což zdůvodnil slovy: „*Proto i se stanoviska heraldického soudím, že nelze upřít městu Plzni právo, aby stejně, jako staří předkové, žádalo o změnu městského znaku, aby městský znak jako v minulosti byl opět v souhlase s cítěním a smýšlením plzeňského občanstva.*“ Naznačil však obtížnost realizovat změny a upozornil také na chyby, které se staly při stanovení nového znaku Československé republiky, jak na ně upozornil Vojtíšek.²⁹¹ Proto varoval před ukvapenými změnami a vyzýval k uvážlivosti, neboť „*nový znak městský bude znamením městským na dlouhá léta a snad staletí.*“

Dále následoval konkrétní návrh změn: shodně s předchozím Vojtíškovým vyjádřením doporučil zachovat nezměněný vlastní štít, který shledal jako „*krásně řešeným heraldickým znamením, které by bylo těžko měniti bez porušení jeho užitého i umělecky pěkně vyváženého obrazu*“ a který „*ve svém znaku vrchním vyznačuje právní povahu města vůbec, jeho dolní pole jsou starými historickými znameními erbovními ... a nemají samy o sobě na sobě nic, co by se s dnešní dobou nesrovnávalo.*“ Upozornil pouze na papežské klíče v pravém horním rohu, které ovšem doporučil ponechat „*jako doklad o minulosti, ve které žilo město po celou dobu předbělohorskou.*“ Podobně jako Vojtíšek doporučil změnit štítonoše – postavu anděla, který byl vlastně opakováním statutu již vyjádřeném v poli s papežskými klíči. Pokud by se uvažovalo přidat nové prvky, charakterizující moderní dobu, hrozilo by přeplnění prvků obsažených v klenotu znaku tak, že by esteticky nevyhovoval. Proto navrhoval zase dvě varianty: za a) zachovat anděla a změnit klenoty nad štítem a nahradit je znameními nové doby; za b) odstranit také anděla jako štítonoše a nahradit jej štítonošem moderním, přičemž tuto druhou variantu upřednostňoval. Obával se však oprávněně, že nelze najít pro motiv štítonoše takovou postavu, která by nepůsobila banálně či triviálně a pokud by z veřejných návrhů v anketě žádný rozumný návrh nevzešel, měl by být anděl ponechán (pouze s malými úpravami, např. odstraněním svatozáře či

²⁹¹ V. VOJTÍŠEK, *Naše státní znaky (staré i novější)*, Praha 1921, s. 79: „*Postupovalo se ve věci vážné příliš ukovapeně ... a zdá se, že politikové, kteří zneužili i toho jednání pro volební boj, měli větší slovo než-li heraldikové a právníci.*“

přidáním „odznaků moderní práce a moderního smýšlení“ za klenoty nad štítem), neboť „esteticky vyhovuje a není konečně ani obsahově v naprostém rozporu s moderní dobou“.

Závěrem spisu doporučil další úřední postup: o schválení změn, vzešlých z ankety a schválených městským zastupitelstvem, je nutné požádat ministerstvo vnitra; navrhnul členy anketní komise, jejímž předsedou by byl starosta města a členové kromě Macháčka, dvou zástupců městské rady, právního úředníka, doc. Dr. Čadíka jako odborníka po stránce estetické, také odborníci historičtí, konkrétně uvedl ředitele Švába a dr. Pospíšila.²⁹² Domnívám se, že je velmi zajímavé sledovat Macháčkovy a Vojtiškovy názory na proměnu městského znaku, neboť ukazují aplikaci teoretických ale i praktických znalostí heraldiky jako pomocné vědy historické do praxe.

Městská rada skutečně zorganizovala 24. července 1931 anketu o inovaci znaku města. Dosavadní erb byl shledán „po stránce ideové a dějin národa nesympatický a neodpovídá změněným poměrům, takže jeho změna je příkazem historickým a povinností současné generace“.²⁹³

Přestože k žádným inovacím znaku města Plzně nakonec nedošlo, tato myšlenka nezapadla. O sedm let později je ještě doložena existence „Studie k návrhu na rozmnožení a polepšení znaku města Plzně“ vypracovaná jako přínos k „Jubilejním oslavám dvacetiletí Československé republiky“ ze srpna 1938, avšak žádné oficiální oslavy se 28. října 1938 nekonaly: díky mnichovskému diktátu již tehdy neexistovala první Československá republika. Důvody pro rozmnožení a polepšení znaku byly uvedeny ve výkladu z 21. května. Šlo o umělecké ztvárnění znaku a ve spisu je podrobně popsáno jeho provedení (výška znaku 655 mm, šířka v největším rozpětí křídel 450 mm, kolorováno permanentními barvami temperovými, zlaceno a stříbřeno plátkovým zlatem i stříbrem, hmotou byla sádra, zbraně z mědi) a uvedeni výtvarníci, kteří se na provedení studie podíleli (malíři František Hudeček a Josef

²⁹² Vypracování pamětního spisu o znaku a návrzích jeho změn městským archivem pro městskou správu je zmíněno ve zprávě Správního výboru MHM pro MŠANO čís. 516/32 ze dne 2. 10. 1932 (viz NA, f. MŠANO, kart. 3237, sign. 30 Plzeň. Archiv městský). Koncept návrhu se dochoval in ZČM, Registratura MHM, kart. 21, korespondence 1931, AMP čís. 466/31 z 21. 7. 1931 (strojopis 7 s.) a AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933.

²⁹³ Viz I. MARTINOVSKÝ a kol., Dějiny Plzně , s. 262.

Tetínek, Jaroslav Dittrich, akademický sochař). Podle poznámky ze 13. srpna 1938 (vlevo dole na spisu) byl návrh uložen v kanceláři starosty. V salónku primátora je dodnes umístěna umělecky zdařilá plastika znaku města Plzně.²⁹⁴

Otázka podoby „starého městského znaku plzeňského“ byla opět otevřena v roce 1940, kdy Macháček ve zprávě o činnosti napsal, že se archiv účastnil odbornými posudky na jeho nové úpravě, kterou navrhl plzeňský akademický malíř Josef Tetínek, a uvedl: „Tato práce skončila tím, že je již návrh nové úpravy schválen a připraven k tisku.“ Do agendy archivu tehdy patřilo také propůjčování práva užívání městského znaku, což zůstalo výsadou městského archiváře dodnes.²⁹⁵

K nejnovějšímu pokusu o inovaci městského znaku došlo v únoru 1986, tedy v době kdy už Macháček s Vojtíškem dávno nežili. Tehdy, v období komunistické totality, napadla tehdejšího tajemníka NV města Plzně podobná myšlenka. Na poradě 18. února byl projednáván návrh na „vylepšení“ městského znaku, jenž „příliš upomíná feudalismus“. Podle návrhu malíře Josefa Štefla, podpořeného MěV KSČ v Plzni a údajně také tajemníkem ÚV KSČ Karlem Hofmannem, čestným občanem města Plzně, měl být znak rozhojněn o dvě horní pole: vpravo s ozubeným kolem, vlevo s víkem atomového reaktoru (jako symboly průmyslové výroby v plzeňské Škodovce). Nakonec k tomu nedošlo, možná i pro odpor tehdejšího městského archiváře Ivana Martinovského, či z obavy vedení města ze složité schvalovací procedury při změně znaku. Následná jaderná havárie atomové elektrárny v Černobylu 26. dubna 1986 jej posunula do oblasti černého humoru.²⁹⁶

²⁹⁴ Viz ZČM, Registratura MHM, kart. 28, korespondence 1938, Studie k návrhu na rozmnožení a polepšení znaku města Plzně z 12. 8. 1938 (datum na prezenčním razítku MěÚ Plzeň, č. j. 44 024). Zmíněný výklad s důvody k rozmnožení a polepšení znaku z 21. 5. 1938 nebyl u spisu přiložen.

²⁹⁵ Viz NA, f. MŠANO, sign. 30, Plzeň. Archiv městský, kart. 3237, příloha k č. 74619/41 „Zpráva o činnosti městského archivu v Plzni v roce 1940“, s. 3. Vedoucí AMP se dodnes vyjadřuje a podává návrh usnesení pro rozhodnutí Rady města Plzně v otázce povolení užívání znaku města Plzně v souladu se Statutem města Plzně.

²⁹⁶ I. MARTINOVSKÝ a kol., Dějiny Plzně , s. 510.

Macháček s Vojtíškem by byli jistě velmi potěšeni, že znak města Plzně dodnes zůstal ve své původní historické heraldicky i umělecky čisté podobě ze druhé poloviny 16. století.²⁹⁷

Polemiky okolo vedení pamětní knihy města Plzně

Vedení pamětních knih bylo ve dvacátých letech 20. století uloženo zákonem vydaným 30. ledna 1920 o pamětních knihách obecních všem obcím bez rozdílu velikosti.²⁹⁸ Podle vládního nařízení ze dne 9. června 1921 byla obec povinna založit a vést pamětní knihu a této zákonné povinnosti mělo být vyhověno do konce roku 1922. Podle tohoto předpisu měla být obecním zastupitelstvem zvolena letopisecká komise, složená ze tří členů (starosta obce a tři občanů), která měla vedení pamětní knihy organizovat (navrhnout kronikáře, vypracovat pro něj služební instrukci a řešit hmotnou stránku jeho činnosti) a samozřejmě na ni dohlížet (schvalovat obsah zápisů).

Aktivitu na zřízení pamětní knihy města Plzně v souvislosti s vydáním zmíněného zákona vedl zpočátku Jaroslav Schiebl. Jeho dochovaný obsáhlý rozklad z prosince 1921 (strojopis o 16 stranách) zdůvodňoval nutnost vedení pamětní knihy města Plzně podle zákonných předpisů, retrospektivně shrnoval letopiseckou činnost v Plzni od raného novověku do konce 19. století a nastínil nutné první kroky k jejímu založení. Jmenování letopisecké komise a kronikáře mělo předcházet ustanovení přípravné komise, o čemž bylo rozhodnuto městskou radou na Schieblův návrh již 4. června 1920.²⁹⁹ Taktickou chybou od počátku bezesporu bylo, že Macháček nebyl

²⁹⁷ Podle platného Statutu města Plzně se používá tzv. malý znak, který představuje čtvrcený štít, a tzv. velký znak s andělem – štítonošem. Každý občan města Plzně jej může užívat pro nekomerční potřebu, ale především je vnějším symbolem města i jejích představitelů, i když je v poslední době nahrazován modernějším logem, např. na webových stránkách a propagačních materiálech města. Velký znak s andělem je užíván také na oficiálních písemnostech plzeňského magistrátu v barevné a černobílé variantě.

²⁹⁸ Zákon č. 80 ze 30. 1. 1920 Sb. z. a n.

²⁹⁹ Viz AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 2985, kart. 588, sign. 193/I 09, spis Pamětní knihy, strojopis Zpráva a návrhy o založení pamětní knihy obecní J. Schiebla, kancelářského rady městského úřadu, ve smyslu zákona ze dne 30. ledna 1920 č. 80 Sb. z. č. 13598/20 ze 26. 12. 1921, s. 3: „ ... byly ve schůzi městské rady ze dne 4. června 1920 schváleny návrhy podepsaného referenta ... v následujícím znění: 1) Městská rada ráčí zvoliti přípravnou komisi pro pamětní knihu ve smyslu § 2 zákona ze dne 30. ledna 1920 č.

do příprav ani do práce této komise zapojen, neboť se cítil z titulu městského archiváře osobou „úředně“ nejpovolanější. Pravděpodobně proto se rozhodně od této aktivity distancoval, velmi nelibě ji nesl a zaujal na věc odlišný názor. Schiebl byl v jeho očích amatér a věc mu jako úředníku statistického úřadu nepříslušela.

Z důvodů zachování objektivity se krátce u Schieblova elaborátu zastavíme, neboť je zajímavým rozkladem, který rozhodně nesvědčí o pisatelově úplné neznalosti věci či o naprostém diletantismu, ke kterému jej šmahem odsuzoval městský archivář. Ve spisu probral „činnost letopiseckou“ v Plzni. Začal u Pamětí Plzeňských M. Šimona Plachého z Třebnice (vydaných tiskem J. Strnadem v roce 1883), zmínil zápisy plzeňského arciděkana Daniela Alexia Čapka, dochované v rukopisu v arciděkanském archivu³⁰⁰ a neopomněl uvést kronikářské dílo Jana Tannera. Pro učeného jezuitu dodával podklady (excerpoval městskou registraturu, kterou spravoval) městský písař a konšel Jan Alexius Vodička, který měl v Tannerově díle pokračovat. Kromě několika zmínek o tomto úmyslu však nebyly nalezeny žádné hmatatelné důkazy o Vodičkově činnosti.³⁰¹ V textu Schiebl dále uvádí další zajímavé prameny, uložené v AMP a v MHM či „letopisné zápisy“ zachráněné jen v malém

80 a příkaž této vpředu uvedenou zprávu k poradě a podání precisních náležitých návrhů i rozpočtů pro založení a vedení pamětní knihy. Do přípravné této komise odporučuji pp.: Dra. Košáka, prof. Jos. Strnada, m. r. dra M. Mandla, jakožto referenta pro věci musejní, prof. Junga, ředitele Fr. Plzáka, a pokud uznáno bude za vhodné i podatele této zprávy jako referujícího. Předsedou této komise budež starosta p. L. Pik, jemuž by také referát této věci nejlépe příslušel. 2) Komisi této budiž uloženo, aby svoji zprávu podala s urychlením, načež by městská rada učinila další definitivní svá rozhodnutí a aby byli zvoleni dle zákona stálá komise i kronikář.“

³⁰⁰ AMP, rkp. i. č. 424, Jan Alexius Čapek, Liber memorabilium [1638] 1671–1684 (plzeňský arciděkan se na začátku své pamětní knihy zmiňuje o svých učitelích, Janu a Matěji Tannerovi, f. 2r).

³⁰¹ Kronikářským dílem Jana Tannera (Historia urbis Plsnae psaná v letech 1670–1678) se ve své diplomové a disertační práci zevrubně zabýval Jaromír LINDA (Vodičkův podíl na Tannerově díle je zde také zmíněn). K tomu též srov. TÝŽ, Z díla plzeňského historika Jana Tannera (17. 8. 1623 Plzeň–4. 11. 1694 Praha), SVK Plzeň 1995, s. 14, č. 92; Knihovna NM Praha, sign. VIII D 11 (nejstarší rukopis Tannerovy Historia civitatis Pilsnae in Regno Bohemiae byl postupně přepracováván a darován Vodičkovi, který měl v psaní kroniky pokračovat). Srov. AMP, F. Macháček, Výpisky, kart. Přijetí měšťané (Vodička) „K 1680 Jan Vodička, písař, archiv uspořádá a omyly opraví v této historii i bude pokračovati, mnoho doplní ... Tanner 438/IIIv.“ Viz tamtéž, rkp. i. č. 9, s. 1 a 71 (Jan Petr Aloisius Vodička byl nejen registrátor, ale také člen městské rady a jako primas je doložen v lednu 1694, po obnově městské rady 8. února 1695 a v prosinci t. r.); tamtéž, rkp. i. č. 438, Epitome historica rerum civitatis Plsnae in Bohemia. Dále J. SCHIEBL, Jesuita Jan Tanner a jeho plzeňská kronika, Plzeňsko 4, 1922; M. BĚLOHLÁVEK, Městský archiv v Plzni, s. 14.

torzu,³⁰² svůj výčet končí Hruškovou pamětní knihou, vydanou tiskem v roce 1883. Tato práce je neocenitelným pramenem k dějinám Plzně zvláště pro 19. století, neboť zachytila některé nedochované úřední prameny (Hruška sepsal současné události a otiskl některé prameny in extenso, pro starší období je však méně spolehlivý).³⁰³

Schieblův přehled historiografických prací o Plzni není zdaleka kompletní, nezmínil např. drobnou, leč dobově významnou práci plzeňského českého buditele Josefa Vojtěcha Sedláčka „Paměti plzeňské“, vydanou v Plzni v roce 1821. V ní vyšel český překlad plzeňského kázání Hilaria Litoměřického z roku 1467, které obsahuje cenné dobové „letopisné zápisy“ z období husitského obležení Plzně.

Poté jeho výklad pokračoval ve třicátých letech 19. století, kdy byl vydán dekret nejvyššího českého purkrabího Karla hraběte Chotka z 1. srpna 1835. Jím bylo nařízeno vedení pamětních knih nebo kronik ve všech městech a obcích počínaje 1. lednem 1836. Tehdy nebyly v Plzni podle Schiebla žádné doklady ani zprávy o soustavném vedení úředních „letopisných zápisů“ (pouze na plzeňském arciděkanství a ve františkánském klášteře).

Elaborát pokračuje popisem snah o pamětní knihu města Prahy, ve kterém vycházel z Vojtíškova publikovaného článku o pamětních knihách.³⁰⁴ Vzpomněl Tomkův Dějepis města Prahy a moderních názorů Jaromíra Čelakovského, které se vlastně nelišily od modelu později v praxi realizovaného jak Macháčkem, tak Vojtíškem: upustit od zastaralého způsobu zapisování letopisů do městských kronik

³⁰² AMP, f. MěÚ, Registratura, sign. 193/I 09, zpráva J. Schiebla s. 6-7: „Po Tannerově kronice máme v městském archivu pod č. 155 a 163 dva manualy o různých přiběžích, pamětech a událostech, zejména ve správě obecní, počínající rokem 1712 a vedené městskými úředníky až do konce 18. století. ... V pozůstalosti patricijské rodině Stehlíků, uložené v městském archivu, nalézáme rovněž rukopisy, které bychom mohli zařadit do kategorie letopisů, ačkoli mají po většině povahu monografickou. V archivu národního (zemského) musea nachází se rukopis paměti rodiny Stehlíkovské, obsahující rovněž četné, zajímavé zápisy dějepisné o Plzni. V novější době pak končí řadu soukromě vedených letopisců plzeňských klempíř Khüsz se svoji německy psanou pamětní knihou plzeňskou, která je uložena v městském historickém museu, dále letopisné zápisy, vedené v staré měšťanské rodině Rozumů, kteréžto zápisy však bohužel v létech devadesátých byly až na pranepatný zbytek, který jsem zachránil a v museu uložil, potomky pisatele spáleny a poslední letopisnou práci tvoří známá pamětní kniha Hruškova.“

³⁰³ Martin HRUŠKA, Kniha pamětní král. krajského města Plzně od roku 775 až 1870. Plzeň 1883.

³⁰⁴ V. VOJTÍŠEK, Pamětní knihy obecní, Vzdělávací příloha k Národním listům, č. 215, 7. 8. 1921; TÝŽ, O pamětních knihách obecních, Věstník Svazu čl. měst 10, 1922, s. 104-110, 147-151, 193-195.

ve větších městech, ale přistoupit k vydávání pramenů k dějinám měst a k uchovávání materiálu v řádně vedených městských archivech.

Závěrem Schiebl jednoznačně doporučil pokračovat v přípravách ustavení letopisecké komise a „uskutečnění požadavku zákona u nás v Plzni při složitosti všech našich poměrů“. Navrhl osnovu pro činnost komise i rozvrh pamětní knihy v osmi bodech (pro různé oblasti navrhoval příslušné úřední referáty, které by připravily podklady), zabýval se též těžkostmi s výběrem kronikáře: „*Jen tam, kde bude pravý člověk na svém místě lze se nadíti lepších účinků. Avšak kolik takových pracovníků máme a kolik se jich nalezne a nepracovali-li už bez zákona, už dříve?*“ Konstatoval, že „*zákon již jednou nabyl platnosti a jednati proti němu nelze.*“ Vyjmenoval předpoklady osobnosti kronikáře, shrnuté do čtyř bodů, kde kromě toho, že „*musí býti obratným stylistou, který dovede zápisům svým dáti pevnou, vážnou a jasnou formu zápisů dějepisných a při tom kronikářsky populární*“, vyzdvihl jeho politickou „*nestrannost, s jasným a objektivním rozhledem po všech oborech našeho života*“. Kronikáři nesmí chybět „*vřelý lokální patriotismus*“.³⁰⁵ Nebylo snad tehdy v Plzni zapálenějšího člověka, než byl sám Schiebl, povolanějším byl právě Strnad s Macháčkem.

Po této teoretické rozpravě se uskutečnila 7. února 1922 od 16 hodin v prezidiální kanceláři první a jediná doložená schůze „*užší komise pro přípravné jednání o založení a vedení pamětní knihy obecní ve smyslu zákona ze dne 30. ledna 1920 č. 80 sb. z.*“ Přítomni byli: starosta L. Pik jako předseda komise, ředitel městských úřadů F. Plzák, ředitel J. Strnad, prof. V. Jung, městský rada dr. M. Mandl a kancelářský rada J. Schiebl, „*referent v této záležitosti*“.

Úvodem seznámil Schiebl přítomné s návrhem, jak má letopisecká komise (starosta a dva či tři členové ustanovení k tomu zastupitelstvem) zahájit svou práci a v ní pokračovat. Komise má mít hlavní vliv na vedení pamětní knihy, proto dle Schiebla „*má ji také vyhrazen vliv na organizační, programové i technické počátky celé otázky.*“

³⁰⁵ AMP, f. MěÚ, Registratura, sign. 193/I 09, zpráva J. Schiebla s. 10-11: „2) *Plán města dle stavu ze dne založení pamětní knihy. Opatří městský stavební úřad. ... 4) Statistický obraz Plzně dle výsledků posledního sčítání lidu za současného znázornění populačního i stavebního rozvoje města našeho. Vyhotoví městský statistický úřad. ... 7) Dějepisný obraz města Plzně. Za dodání jeho budíž požádán p. řed[itel] Jos[ef] Strnad ...*“

Referent se opíral o Vojtíškovy názory, vyjádřené v jeho článku o pamětních knihách obecních, s kterými se ztotožnil také pro „plzeňské poměry“, odvolával se na názory českobudějovického archiváře Čapka prostřednictvím soukromého dopisu, který předložil komisi k nahlédnutí, a konečně na Macháčkův článek v Českém deníku, právě tentýž den uveřejněný, který bude ještě později zmíněn.³⁰⁶ Náhle se Schiebl sjednotil s názorem Macháčka a Vojtíška v tom směru, že zákon o pamětních knihách byl vypracován beze vší znalosti věci a s platností stejnou jak pro velká města tak i venkovské obce. Z těchto důvodů mu náhle bylo jasné, že prakticky nelze ve větších městech splnit jeho požadavky založením a vedením pamětní knihy v předepsané formě, *„avšak zákon došel sankce, jeho provádění jest už přísně urgováno a tu nezbyvá, než nalézt cestu, jak by se mu dalo za stávajících poměrů vyhověti alespoň na takovou dobu, dokud nebude via facti prokázáno, že pro velká města jest v stávajícím svém znění nemožným“*. Neztotožnil se však s Macháčkovým a Vojtíškovým názorem, že pamětní kniha by byla ve velkých městech vlastně podružným historickým pramenem. Oponoval, že v ní lze zachytit i události jinde nezdokumentované (typický názor žurnalisty) a cenný by byl jejich chronologický přehled. Pochyboval, že historik nalezne prameny v řádně budovaných archivních institucích, neboť lze *„z vlastní zkušenosti poznati citelnost mezer v archiválních pramenech“*.

Přesto varoval před nezdarem akce a žádal zahájit práce na pamětní knize tak, aby nevzešly obci zbytečné náklady, pokud se ukáže, že nelze v Plzni pamětní knihu takto vést. Zhodnotil Macháčkův návrh na vedení zápisů o událostech v Plzni formou stručných rejstříkových zápisů v lístkovém katalogu a dvou typů (chronologických a abecedních) s odkazem na archivní či publikované zdroje. Tento způsob by dle Schiebla nesplňoval zákonné požadavky na vedení pamětní knihy. Bibliografický soupis pilsnensí a také vedení biografických údajů o vynikajících rodácích uznal jako odbornou práci muzejní či archivní.

V rozpravě vyslovil ředitel Strnad podiv, poté co byl dr. Mandlem navržen na funkci kronikáře, proč nebyl do komise zvolen dr. Macháček. Schieblem mu byla

³⁰⁶ Viz pozn. 304 a 308.

sdělena domněnka městské rady, že volbou Strnada je MHM a potažmo archiv náležitě zastoupen. K tomu ještě dodal: „*Jelikož však snad bude zapotřebí ještě jedné schůze komise, myslí, že by měl býti dr. Macháček do příští schůze povolán.*“ Závěrem předseda komise doporučil k usnesení městské radě: rámcové návrhy referenta Schiebla, navrhnout do letopisné komise osoby odborně způsobilé, ponechat stanovení data, od kdy se má začít se zápisy do pamětní knihy, na rozhodnutí městského zastupitelstva, předat informace a opis zápisu dr. Macháčkově a řediteli Strnadovi získat u Vojtíška informace k řešení pamětní knihy v Praze.³⁰⁷ Strnad se už na práci kronikáře necítil, vřady v březnu 1922 oslavil své sedmdesátiny.

Názory z Macháčkovy zmíněného článku o vedení pamětní knihy byly již stručně nastíněny prostřednictvím referenta Schiebla při schůzi užší komise. Zásadní myšlenkou nejen Macháčka ale také Vojtíška však bylo, že existoval sice „zbytečný“ zákon o vedení pamětních knih, ale přes snahy odborných kruhů se nepodařilo vydat tolik potřebné zákony o archivech, muzeích a o ochraně památek, které by systémově řešily ochranu písemných i hmotných pramenů k dějinám měst a obcí. V kronikářské práci spatřoval Macháček vynaložení veškerého času „*zbytečnosti na úkor prací mnohem užitečnějších a významnějších pro budoucnost, neboť výsledkem této jejich práce byl by galimatyáš různých záznamů, které by pro budoucího historika byly pramenem docela bezvýznamným, měl-li by po ruce prameny prvořadě.*“³⁰⁸ Jako odborník na archivní práci dával jednoznačně přednost před opisováním informací do pamětní knihy shromažďování primárních pramenů v archivech či muzeích, jejich zpřístupňování a využívání pro historickou práci.

Macháček svůj článek zaslal 28. února 1922 Vojtíškovi a prosil o urychlenou odpověď Schieblovi „*hezky po lopatě, že je to všechno nesmysl*“, neboť tentýž den obdržel výzvu od „užší komise“ o kooptování za člena s účastí na jejím příštím jednání po posouzení zprávy referenta komise.³⁰⁹ Vojtíšek mu 1. března odepsal:

³⁰⁷ ZČM, Registratura MHM, kart. 12, korespondence 1922, zpráva užší komise pro přípravné jednání o založení a vedení pamětní knihy obecní ze 7. 2. 1922.

³⁰⁸ F. MACHÁČEK, O pamětní knize města Plzně, Český deník, 7. 2. 1922, č. 38, s. 3-4.

³⁰⁹ Viz edice č. 144, Macháček Vojtíškovi 28. 2. [1922] a pozn. 3 (zde též o přípravě oslav Strnadových sedmdesátin).

„... psal mi Schiebl o svém návrhu na pamětní knihu, odpověděl jsem mu, že jsem proti a budu proti, že ještě budu psát o věci, a kdyby přec se u Vás nebylo lze vyhnouti psaní paměť[ní] knihy, že jsou dva lidi zvlášť pro ni povolání, Strnad a Macháček; žel, že první je věku pokročilého, druhý příliš zaměstnán úřadem i jinak – ale že jistě pomohou radou i zkušenostmi.“

Macháček již 13. března užší komisi odpověděl v tom smyslu, že úkoly spojené s vedením pamětní knihy náleží do referátu městského archiváře, nikoliv do kompetence kanceláře statistické, kde působil Schiebl. Odmítal proto přijmout členství *„v dosavadní komisi pro pamětní knihu, ani účastniti se pokračování prací zahájených městskou kanceláří statistickou“* zvláště proto, že se jeho názory a *„většiny odborníků“* rozcházel s návrhy *„pana rady Schiebla“*. Závěrem dodal: *„Konečně uvádím, že s kolegou Drem Vojtíškem, městským archivářem v Praze, učiníme pokus, abychom vyvolali nové nařízení vládní, které by lépe hovělo potřebám velkých měst, nežli nařízení dosavadní. Poněvadž pak pamětní knihy mají býti uskutečněny teprve v roce 1923, možno další jednání odložit do té doby, zdaří-li se tento pokus.“* Poté 20. března 1922 starosta Pik Macháčkovu zprávu postoupil městské statistické kanceláři k podání zprávy.

Schiebl ve svém šestistránkovém rozkladu, datovaném 10. dubna, vyložil své důvody opřené zejména o Vojtíškovy názory, uvedené v první zprávě pro přípravnou komisi (ze 26. prosince 1921), které jej vedly k závěru, že i přes nereálnost splnění zákona o pamětních knihách v tak velkém městě jako je Plzeň, vidí nutnost alespoň zahájit přípravy, aby se město nevystavilo obvinění z nečinnosti. Konstatoval, že pro práci kronikáře je škoda odborných sil pánů Strnada a Macháčka, kterých je třeba pro jiné vědecké úkoly v archivu, historickém muzeu a plzeňském dějepisectví, a uvedl konkrétní výčet těchto úkolů. Proto nesouhlasil s Macháčkem, že úkol kronikáře má být vyhrazen pouze odborníku archivnímu, knihovnímu či muzejnímu, který jako člen letopisecké komise by byl pověřen dohledem na vedení pamětní knihy.

Opětovně probral potřebné vlastnosti kronikáře, zejména jeho politickou nezávislost, ale hlavně schopného *„z moderního dění ... náležitě vybírat vše, co je pro*

zaznamenání v kronice důležité a co by mohlo sloužiti příštímu vědeckému pracovníkovi v oboru dějin města a poskytnouti potřebné informační doplňky archivalního materiálu“, a z těchto důvodů viděl jako velmi těžký úkol takového člověka nalézt. Zároveň vyslovil názor, že on osobně na funkci kronikáře neaspiroval zejména vzhledem ke svému věku (13. října 1922 se dožil 71 let), jen se snažil dobře splnit úkol na něj kladený (zahájit přípravy) a uznal, že není pro něj dostatečně kvalifikovaný.

Přes Macháčkovu výtku „diktovanou uraženou osobní ješitností“, že Schieblovi nepřisluší pamětní kniha do referátu, nakonec souhlasil, aby další jednání spojené s vedením pamětní knihy bylo dáno do jeho kompetence a rezignovaně uzavřel: „Tím přijde záležitost tato do rukou, které on za jedině správné má a zároveň bude tato okolnost nejlepší garancí, že ve věci té bude postupováno takovým tempem, že obec nepřijde do nebezpečí ukvapeného a nákladného vyhovění požadavkům zákona.“

Dle vlastnoručního přípisu starosty ze 4. července 1922 na Macháčkově zprávě bylo nařízeno další přípravy pamětní knihy odložit.³¹⁰ Dokladem Macháčkova následného jednání je přípis MŠANO z 21. července 1922 (podepsán dr. Wirthem), kterým bylo sděleno, že „ministerstvo zamýšlí legislativně upravit otázku pamětních knih obecních ve velkých městech se samostatným archivem“.³¹¹

V dubnu 1925 řešil Macháček vedení pamětních knih na připojených obcích,³¹² přesně o měsíc později pak čelil úřednímu tlaku k naplnění zákona o vedení pamětní knihy v Plzni. Stále zastával názor, že velká města s vlastními odborně vedenými archivy, plní svoji povinnost lépe, než zřizováním pamětních knih a že proto mají být této povinnosti zproštěna.³¹³ V dalším dopise z počátku června děkoval Vojtíškovi za

³¹⁰ ZČM, Registratura MHM, kart. 13 (neuspořádáno), korespondence 1923, spis č. 193/I 09, zpráva F. Macháčka ze 13. 3. 1922, přiložen výstřížek Macháčkova článku (viz pozn. 308); tamtéž, zpráva J. Schieblově městské radě z 10. 4. 1922 (6 s. strojopisu).

³¹¹ Tamtéž spis Pamětní kniha, čís. 909/23, přípis MŠANO F. Macháčkově z 21. 7. 1922, čj. 67892/22.

³¹² Viz edice č. 181, Macháček Vojtíškovi 22. 4. 1925; ke vzniku Velké Prahy a Velké Plzně srov. edice č. 215, pozn. 3.

³¹³ Edice č. 182, Macháček Vojtíškovi 22. 5. 1925: „Milý Vojto, dostal jsem z ministerstva cípis, že se zrušuje naše osvobození od vedení pamětní knihy a že máme založiti pamětní knihu podle zákona. Prosím Tě o rychlou odpověď, dostal-li jsi také stejnou věc, a jaké jsi učinil kroky proti tomu, nebo zda nějak vyhovíš. Nedostal-li jsi sám nic, zeptej se telefonem, z čeho to vzniklo a jaké byly motivy tohoto nového kroku, který je arci naší porážkou.“ Viz tamtéž, pozn. 2; srov. SMHMP1 9, 1924-1925, s. 8: Macháčkovo stručné shrnutí problematiky.

informace a konstatoval, že díky nějakému „mechanickému vyřizování aktu, který snad měl lhůtu, anebo co by z Plzně mělo přijít, to by byl jen dotaz, co činiti nyní v připojených obcích“.

S vyřizováním tohoto „aktu“ Macháček záměrně nespěchal, jen chtěl od Vojtíška zjistit, z jakého úředního referátu dotaz vznikl a proč. Rád by podal k té věci rozklad, „měl-li by smysl a naději“. Jednal o tom již se starostou Pikem a navrhl mu dvě varianty: první pouze formální vedení, které by rozhodně nemělo žádný význam, druhý formou přílohy k Úřednímu listu města Plzně (vycházel v letech 1923–1942), v němž se otiskovaly přehledné zprávy z vedení města. Ty navrhoval rozšířit o výkaz kulturních a hospodářských událostí ve formě kalendária a přesunout sem bibliografii, kterou otiskoval v muzejním sborníku. Tím by se formálně mohly plnit požadavky na pamětní knihy, k jejímž vedení např. touto formou je především povolán městský archivář.³¹⁴ Vojtíšek za šest dní odpověděl, že na ministerstvu školství u zdejšího archivního referenta a jejich společného známého Jana Morávka zjistil, že „ve spisech není nic, co by ukazovalo na podnět zvenku ... že to je prostě mínění referenta, který chce, aby zákon byl prováděn“.³¹⁵ Macháček se v této době otevřeně vyslovil k formálnosti a nesmyslnosti zákona o pamětních knihách: „V Plzni samé vedení pamětní knihy nemá smyslu, mohlo by býti jen zbytečnou a drahou formalitou, pro vlastní účel však naprosto bezcennou. Za to podporuje archiv zakládání pamětních knih v obcích ... aby bylo sice vyhověno formalitám zákona, přitom však, aby z kronikářů stávali se opravdu sběratelé dokladů o přítomnosti i minulosti své obce, s čímž zákon počítal spíše jen jako s vedlejší věcí.“³¹⁶

Diskuse obou přátel i úřední spisy na téma vedení pamětní knihy se poté odmlčely až do počátku roku 1931, kdy se Macháček obrátil na Vojtíška jako tehdejšího předsedu Československé archivní společnosti s žádostí o intervenci, neboť bylo právě připravováno nové vydání prováděcího nařízení (vyšlo až v listopadu 1932).³¹⁷ Zdůraznil, že jde především o menší obce, u kterých lze vedení pamětní knihy spojit

³¹⁴ Edice č. 183, Macháček Vojtíškovi 4. 6. 1925.

³¹⁵ Edice č. 184, Vojtíšek Macháčkovi 10. 6. 1925. O J. Morávkovi viz tamtéž, č. 168, pozn. 4.

³¹⁶ F. MACHÁČEK, Z městského archivu v Plzni, ČAŠ 4, 1926, s. 178.

³¹⁷ Vlád. nařízení čís. 169 ze 17. 11. 1932 Sb. z. a n.

s péčí o obecní archivy, o jejichž mnohdy tristním stavu byli oba z terénu dobře informováni. V případě města Plzně a dalších velkých měst „s řádnými archivy“ je na místě zproštění formálních ustanovení prováděcího nařízení, neboť v praxi postrádaly smyslu (v tomtéž duchu stylizoval již v říjnu 1930 oficiální žádost za město).³¹⁸

Status quo byl v polovině roku 1931 oficiálně posvěcen rozhodnutím Okresního úřadu v Plzni z 25. června 1931, ve kterém bylo město Plzeň zproštěno povinnosti vést obecní kroniku ve zvláštní knize.³¹⁹ Tento úspěch neopomněl Macháček zmínit i ve zprávě ze 2. září 1932 o činnosti archivu za rok 1931 pro MŠANO: *„Archivu se podařilo také vymoci si rozhodnutí okresního úřadu, podle něhož obec plzeňská byla zbavena povinnosti vésti pamětní knihu podle všech formalit zákona o pamětních knihách proto, poněvadž úkoly pamětní knihy jsou vydatněji a účelněji opatřeny sběratelskou činností městského archivu.“*³²⁰ Tři dny po vydání zmíněného vládního nařízení (26. listopadu 1932 vyšlo ve sbírce zákonů) žádal ústřední ředitel správní služby MěÚ od Macháčka předložení příslušných návrhů. Ten obratem druhý den stručně odpověděl, že město je povinnosti vést pamětní knihu zproštěno již zmíněným rozhodnutím okresu.³²¹ Pilnost nebo byrokracie úředníka k provádění různých předpisů, i když bylo již rozhodnuto jinak, se nyní projevila nejen na úrovni ministerstva, ale také ve vlastním úřadu.

³¹⁸ AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 5328, sign. 13/I 28, přípis MěÚ pro OÚ č. 37 242/30 (opis z 18. 10. 1932 s poznámkou evidence v protokolu MHM čís. 722/30); další opis tohoto přípisu viz AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933); MěÚ reagoval na dotaz OÚ ze 4. 10. 1930 č. 42 298 o provedení zákona o pamětní knize v Plzni a v šesti bodech shrnul, jak je v praxi uskutečňováno (zřízením zvláštního úřadu městský archiv, vydáváním Úředního listu města Plzně a bibliografického soupisu, vedením diáře všech kulturních podniků v Plzni, sbíráním pilnensjí v městských knihovnách, vydáváním vlastivědné literatury o Plzni).

³¹⁹ Edice č. 231, Macháček Vojtíškově 26. 1. 1931, pozn. 1 a 2; AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 5328, sign. 13/I 28, kart. 686, OÚ Plzeň pro MěÚ č. 64 903/31 ze dne 25. 6. 1931 (další opis tohoto přípisu viz AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933; zde též opis Návrhu na vládní nařízení, kterým se provádí zákon o pamětních knihách, 12 paragrafů /čís. 31/31/). Více o navštívených obecních archivech viz kapitola Archivní inspektor Vojtíšek a konzervátor Macháček.

³²⁰ NA, f. MŠANO, kart. 3237, sign. 30 Plzeň. Archiv městský, spis č. 127776/1932, zpráva Správního výboru MHM čís. 516/32 z 2. 9. 1932 pro MŠANO.

³²¹ AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 2985, sign. 193/I 09, žádost ústředního ředitele správní služby z 29. 11. 1932 pro oddělení 13 a) z 29. 11. 1932 a odpověď (podpis dr. Macháčka) čís. 750/32 z 30. 11. 1932.

Avšak i sám okres si znovu za pár let v této věci zauřadoval. V lednu 1935 poslal oběžník všem obecním a městským úřadům ve své kompetenci, ve kterém žádal oznámit do 14 dnů, kdo je v obci kronikářem, zda se pamětní kniha řádně vede, do kterého roku sahají její zápisy, má-li úvod podle § 3 vládního nařízení č. 211 z 9. 6. 1921 či vyhovuje-li pamětní kniha ustanovení § 1 vládního nařízení č. 169 ze 17. 11. 1932, týkající se očíslování svazků v pevné vazbě. Město jménem starosty Pika odpovědělo obratem s odvoláním na rozhodnutí okresu o zproštění povinnosti Plzně pamětní knihu vést.³²² Tehdy již „agenda Pamětní knihy“ byla organickou součástí Macháčkovy archivní práce, jak o ní referoval v roce 1936: *„S archivem také souvisí agenda Pamětní knihy, ačkoliv město si jinak vymohlo osvobození od formálního plnění zákona o pamětních knihách, který nelze vůbec u velkých měst plniti; městská správa arci prokázala, že se náležitě stará jinými prostředky o zachování všech možných dokladů současného přítomného života pro budoucnost. Archivu z toho vyplynula povinnost registrovati všechny kulturní události a podniky, přednášky, koncerty, akademie, dětské a lidové besídky, vycházky i ochotnická představení. ... Tyto přehledy podle možnosti jsou uveřejňovány v Úředním věstníku města Plzně, aby byly zároveň pomůckou pro orientaci kulturních pracovníků o tom, co se děje v Plzni v kulturním díle.“*³²³

Pak o celé záležitosti nemáme žádné zprávy, až do doby krátce před okupací Československa a vytvořením protektorátu. Dne 13. března 1939 se okres obrátil oběžníkem na starosty s žádostí o zaslání seznamu členů osvětových komisí a městských osvětových sborů, knihovních rad, letopiseckých komisí či kronikářů, pokud by byli z řad členstva KSČ. Již 16. března město odeslalo odpověď, že žádný člen uvedených komisí, rad a sborů v Plzni není členem rozpuštěné komunistické strany. Znovu se zde připomínalo, že není ustavena letopisecká komise, povinnosti

³²² Tamtéž, oběžník OÚ Plzeň čís. 1438/35 z 10. 1. 1935, odpověď MěÚ Plzeň odeslaná 19. 1. 1935.

³²³ F. MACHÁČEK, Archiv města Plzně, ČAŠ 12, 1936 (Zprávy), s. 184–185; týž, Městské histor. museum a městský archiv v l. 1925–1935, SMHMP1 10 (bez vrocení, dochován v torzu), s. 256.

vést pamětní knihu je město zproštěno a je plně nahrazena činností městského archivu a vydáváním úředního listu.³²⁴

Jako bumerang se však vedení pamětní knihy vrátilo, a to již v listopadu 1939. Tehdy k němu vyzval Macháčka vládní komisař Petr Němejc, neboť „*v dnešní pohnuté době nestačí ani tištěný ani písemný materiál k zachycení všech důležitých událostí v našem městě*“. Měl sbírat také přílohy k ní (vyhlášky, tištěný, písemný i fotografický materiál) a přihlížet zejména „*k době z nejbližší minulosti, zejména od března letošního roku*“. K dispozici mohl mít další spolupracovníky z řad městských úředníků, Macháček však požádal pouze o zakoupení fotoaparátu pro fotografování v terénu, neboť muzeum vlastnilo pouze aparáty statické, a o výpomoc při vyvolávání a kopírování negativů.³²⁵

Téměř do roka a do dne se Macháček dočkal oběžníku ze dne 15. listopadu 1940 z okresu, ve kterém se obecním úřadům nařizovalo odevzdat pamětní knihy na základě dohody ministerstva vnitra a výnosu MŠANO nejpozději do 25. listopadu okresnímu úřadu, který je pak měl hromadně odeslat k úschově do zemského archivu v Praze. Tato žádost byla zdůvodněna tím, že „*pamětní knihy neodpovídají svým obsahem zvláště při záznamech o době světové války, ale také na jiných místech dnešním státoprávním poměrům, takže jejich ponechání u obecních úřadů jeví se v této době nevhodným*“. Poté měla být zavedena nová kronika na náklad obce. Jak příznačné bylo, že z Plzně odešla odpověď na okres v den uplynutí termínu (v případě nedodržení termínu hrozilo vyslání trestního posla na náklad obce) s lakonickým sdělením, že pamětní kniha nebyla vedena a město bylo od této povinnosti zproštěno již zmíněným výnosem, a protože ji nahrazoval vydávaný Úřední list města Plzně.

³²⁴ Tamtéž, oběžník OÚ Plzeň čís. 21 515/39 z 13. 3. 1939, koncept odpovědi vládního komisaře v Plzni, vypravené 16. 3. 1939. KSČ byla za druhé republiky (1938–1939) úředně rozpuštěna a přešla do ilegality. O plzeňském vládním komisaři Petru Němejcovi viz edice č. 303, pozn. 1.

³²⁵ Tamtéž, koncept dopisu vládního komisaře dr. Macháčkovi čís. 50811/39 ze 14. 11. 1939; tamtéž, dopis dr. Macháčka vládnímu komisaři č. j. 781/39 z 9. 11. 1939 (na MěÚ došlo 20. 11.): „*Posílám v příloze návrh dekretu pro sebe, který snad nepotřebuje zvláštního odůvodnění. Vedle opatření v dekretu bylo by však také třeba organizovati fotografickou činnost, což ovšem přesahuje již možnosti samého historického musea. Bylo by jednak třeba zakoupiti potřebné aparáty fotografické pro fotografování na ulici lleika s příslušenstvím cca K 5 000,-, zrcadlovka cca 3 000 Kl, poněvadž museum je vybaveno jen aparáty statickými; kromě toho bylo by třeba také v tom případě pracovní výpomoci aspoň pro vyvolávání a kopírování negativů.*“

Pravděpodobně toto byl důvod k ukončení jeho vydávání v roce 1942. Na dotaz vládního komisaře P. Němejce ze 2. prosince Macháček stručně odpověděl, že nic nevykonal (úkol tedy nesplnil), a záhy od 1. července 1941 byl penzionován.³²⁶ Je však známo, že obce často vedle oficiální kroniky v původních tajně dále pokračovaly. V současné době kroniky vedou všechny obce připojené k Plzni a dva velké městské obvody.³²⁷

Převzetí starých pozemkových knih do archivní péče

Shromáždění veškerých úředních knih z činnosti městské správy k uložení v archivu bylo předpokladem jejich vědeckého studia, proto není divu, že jejich předání bylo předmětem Macháčkova i Vojtíškova zájmu od počátku jejich archivní kariéry. Po roce 1850 musely být totiž různé soudní (pozemkové) knihy magistráty odevzdány nově ustaveným soudním orgánům. O jejich rozsahu si lze v případě Plzně udělat přesnou představu z dochovaného seznamu.³²⁸

Macháčkova snaha je doložitelná již od ledna 1908, kdy sepsal o předání městských knih od soudu svou první žádost městské radě (na základě rozhodnutí muzejního kuratoria), která ji obratem distribuovala na příslušná místa. Prezídium krajského soudu v Plzni v únoru odpovědělo, že by je bylo možné vydat, pokud bude uznáno vlastnické právo státu, knihy bezpečně uloženy proti ohni a kdykoliv

³²⁶ Tamtéž, oběžník OÚ Plzeň č. 96642/40 z 15. 11. 1940 (na MěÚ došlo 19. 11.); tamtéž, vyjádření se k věci dr Macháčkem z 21. 11. 1940; dva koncepty sdělení MěÚ č. 44743/40 z 25. 11. 1940 pro OÚ Plzeň; tamtéž opis předchozího pro dr. Macháčka se žádostí o podání zprávy ihned panu vládnímu komisaři, co zařídil na základě nařízení ze 14. 11. 1939 č. 50811 – viz pozn. 154; tamtéž, stručná odpověď dr. Macháčka č. j. 998/40 z 2. 12. 1940: „*Nebylo dosud vykonáno.*“

³²⁷ Od roku 2006 jsou obce opět povinny kroniku vést na základě zákona č. 132/2006 Sb. o kronikách obcí ze 14. 3. 2006. V katastrálním území statutárního města Plzně ji vedou Křimice, Litice, Radčice, Černice, Malesice a Lhota. Z velkých městských obvodů tvoří výjimku právě již zmíněné Slovany (Plzeň 2) a Doubravka (Plzeň 4).

³²⁸ Viz AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 8054, sign. 363/II 1888, spis (Archiv) Staré pozemkové knihy od krajského soudu, který začíná „*Seznamem pozemkových knih, při reorganizaci 1850 magistratem král. města Plzně, c. k. krajskému soudu v Plzni odevzdaných*“: I. Museum král. města Plzně (knihy soudnictví nesporného 1456–1777, celkem 21 položek); II. Zemskému archivu odevzdáno ale vráceno do muzea (navazující řady soudních knih 1697–1849, celkem 46 položek); V listovně u krajského soudu (pokračování soudních knih 1698–1849, celkem 55 položek – byly předmětem tohoto předání); Knihy stříbrské 1362–1778 a Rukopisy z pozůstalosti Stehlíkovy v Plzni (uvedena inventární čísla v městském archivu užívaná dodnes).

soudním orgánům k dispozici. Archiv měl též na své náklady zhotovit opisy zápisů z těchto knih, důležitých pro dějiny celé země, pro potřebu zemského archivu.

Z dochovaného spisu je patrné, že jednání o předávání knih od krajského soudu probíhalo již koncem roku 1908, ale realizováno bylo až v létě 1909. Dne 6. července a 3. srpna zaurogoval krajský soud potvrzení jejich předání a Macháček nejprve 29. července odpověděl, že k tomu ve skutečnosti dosud nedošlo. Knihy měl předat zemský archiv, „*jakmile se odbudou některé naléhavé práce*“, a stalo se tak pravděpodobně koncem července nebo počátkem srpna, neboť již 7. srpna purkmistrovský úřad odeslal krajskému soudu seznam první části předaných knih.³²⁹

O získání pozemkových knih od soudu se pokoušel také pražský archiv, jak to dosvědčuje Vojtíšková zmínka ze srpna 1912.³³⁰ V prosinci 1913 požádal Macháček opět krajský soud o zapůjčení knih (smluvčích a smírčích aj.), protože „*provádí se mimo jiné v těchto letech historický místopis plzeňský; práce tato provádí se hlavně na základě městských pozemkových knih, v archivu uložených, a jest pro ni sebráno již velké množství materiálu. Při postupu práce došlo se nyní k století 18. a první polovině 19. stol., kde nutno ... knihy ... uložené dosud v knihovním oddělení c. k. krajského soudu.*“ Vyslovil zde také názor, že „*jde o knihy, kterých se k právním jednáním takřka vůbec neužívá, takže by se beztak již mělo jednati o odevzdání jich jako historického materiálu městskému archivu.*“ Téměř obratem, 3. ledna 1914, krajský soud Macháčkově žádosti vyhověl a městská rada 7. ledna pověřila přebíráním těchto knih Theodora Bayera, preparátora MHM.³³¹

³²⁹ Tamtéž, č. 112/07, F. Macháček městské radě 16. 1. 1908; tamtéž, čj. 1899 ze 17. 1. 1908, příkaz k vypravení Macháčkovy žádosti (vypraveno 27. 1. 1908); tamtéž, přípis prezidia krajského soudu v Plzni č. Praes 632/22/8 z 25. 2. 1908 městské radě v Plzni; tamtéž, čj. 7393 koncept odpovědi městské rady krajskému soudu ze 3. 3. 1908 (expedováno 24. 3. 1908); tamtéž, přípis prezidia krajského soudu v Plzni č. Praes 3449/22/8 z 20. 11. 1908; tamtéž, koncept odpovědi městské rady čj. 40047 ze 27. 11. 1908 (expedováno 10. 12. 1908); tamtéž, přípis prezidia krajského soudu v Plzni č. Praes 2351/22/9 ze 6. 7. 1909; tamtéž, koncept odpovědi F. Macháčka prostřednictvím městské rady čj. 29732 z 29. 7. 1909; tamtéž, přípis prezidia krajského soudu v Plzni (2. urgency) č. Praes 2351/22/9 ze 3. 8. 1909; tamtéž, koncept odpovědi městské rady čj. 30309 ze 7. 8. 1909 (expedováno 7. 8. 1909).

³³⁰ Viz pozn. 141 (AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, strojopis pro dr. Teigeho /bez podpisu/ z 21. 8. 1912.) a příslušný text.

³³¹ Tamtéž, čj. 56522 F. Macháček krajskému soudu v Plzni ze 16. 1. 1913 (expedováno 20. 12. 1913); tamtéž, čj. 503, koncept zprávy prezidia MěÚ pro MHM ze 7. 1. 1914 a krajskému soudu s totožným datem (expedováno 8. 1. 1914).

Na zpracování místopisu, sideou návaznosti na práci Tomkovu a Teigovu, pracoval tehdy také Vojtíšek a oba přátelé si během let 1910–1913 o postupu prací ale i používané pracovní metodě vzájemně sdělovali své názory. Koncem roku 1911 Macháček napsal svůj plán: *„Teigův místopis? Já nejsem pro šetření místem za každou cenu, ale můj místopis Plzně bude nepoměrně stručnější; ostatně i tak odhaduji ho na 3 svazky průměrně po 300 stranách (I. svazek tenčí všeobecný: o pramenech, ikonografie, plány, všeobecný vývoj, myslím, že i po Soupisu toho dost zbude, kostely, opevnění apod. – II. svazek vnitřní město, III. sv[azek] předměstí). II. svazek by mohl vyjít dost brzo, budu-li mít dosti času, asi ve 3 letech. Napiš mi, jakou metodou postupuješ; já dělám ke všem knihám a pramenům velký index všech jmen majitelů (mám tři stohy lístků), a když to vyindicíruji, pak to půjde rychle od zápisu k zápisu, se zárukou úplnosti a jistoty, jakou neměl postup Strnadův od jednoho domu k druhému. Každý zápis rozepisují čtyřikrát: dle prodávajícího (nebo odkazujícího, postupujícího atd.), nového majitele a obou sousedů; někdy je i více lístků, kde jsou náhodně udáni i starší majitelé a podobně. Mám tak např. pro 17. stol[etí] rozepsány již všechny trhy, kšafty, a ¼ smluv (nejvíce mezi dědici), zbývají ještě manuály, kde najdu např. ohně, spory sousedů a podobně.“*³³²

Vojtíšek obratem sdělil vlastní pracovní postup: *„Co se týče místopisu postupuji takto: Vycházím od skutečného stavu, který jest mi zajištěn schematismem z r. 1783 podle číslování a jmen majetníků a ke knihám dělám si postupně podrobné lístkové rejstříky jmenné (podle majetníků kupujících a prodávajících), leckdy i podle štítů (pokud jsou) a ulic. Pak budu dávatí lístek k lístku, zápis k zápisu. Ovšem bude potřebí i grafického znázornění s určováním sousedů ... Ovšem nestačí pouze rejstříky ke knihám kontraktů, ale také nutno rozpisovat zvláště knihy testamentů, smluv manželských. Připomínám však, že se mi zdá, že nebudu následovati vzoru Teigova při vydání, dojde-li k němu, nýbrž, že přestanu na omezeném způsobu Tomkově. Bude to nutno tím spíš, že budu chtítí vydati materiál až k roku 1783.“*³³³

Pak se prameny na téměř deset let odmlčely, až do února 1923, kdy bylo zahájena poslední etapa jednání o předání městských knih, uložených stále v knihovním

³³² První zmínka o práci na místopisu viz edice č. 36, Vojtíšek Macháčkovi 16. 3. 1910 (další zmínky viz rejstřík heslo „místopis /Plzeň–Paha/); tamtéž, č. 39, Macháček Vojtíškovi [listopad–prosinec 1911].

³³³ Viz edice č. 40, Vojtíšek Macháčkovi 14. 12. 1911.

úřadě krajského soudu. Tehdy, 12. února, se Macháček Vojtíška dotázal, jak se má při vyřízení věci postupovat.³³⁴ Konečné intenzivní jednání o předání knih do depozitní úschovy v městském archivu lze sledovat od 26. dubna 1923, kdy o jejich vydání Macháček, podpořen souhlasným přípisem města, znovu požádal. Krajský soud odpověděl kladně 28. června za stejných podmínek jako při dřívějších předáních (zejména jejich bezpečné uložení proti ohni a neomezená přístupnost nahlížení pro úřední potřebu). Po urgenci soudu z 10. července ještě tentýž den Macháček podmínky převzetí městské radě potvrdil, stejně jako se stalo již dříve, a poznamenal, že *„poměr starých knih městských k městským archivům i státním soudům bude řešena všeobecně na anketě, kterou snad na podzim svolá v té věci ministerstvo školství, bude však výhodou, bude-li náš archiv v té době aspoň v depositu svém místi staré smluvní knihy“*. V červenci to vypadalo, že plzeňský a pražský městský archiv postupovali shodně, jak je patrné ještě z Macháčkovy zmínky o tom, že *„také archiv městský v Praze přijal stejné podmínky“*.³³⁵ Na podzim 1923 se dozvídáme ze vzájemné korespondence Macháčka s Vojtíškem, že celou věc pravděpodobně přibrzdilo záporné stanovisko kolegů z Archivu Ministerstva vnitra (bývalého Místodržitelského archivu).³³⁶

Celý proces byl završen v září 1925, když byl městem potvrzen protokol o předání zbývajících 54 pozemkových (městských) knih smluv, trhových, kupních, předměstských, dlužních a stavebních protokolů od 18. do poloviny 19. století jako

³³⁴ Viz edice č. 155, Macháček Vojtíškovi 12. 2. 1923: *„Milý Vojto, prosím Tě, abys mi ihned napsal, kam se vlastně žádá o staré knihy městské, uložené dosud u našeho krajského soudu. (Snad prezídiu ministerstva spravedlnosti?) Zapomněl jsem také již, jak nám to vlastně vyřídili, jsou-li knihy Vaším majetkem, nebo máte-li je pouze v depositu. Budu jich brzo potřebovat a proto si to honem musím vyříditi.“*

³³⁵ Viz AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 8054, sign. 363/II 1888, žádost MHM čj. 379/23 z 26. 4. 1923 a přípis MěÚ z 25. 5. 1923 (vypraveno 5. 6. 1923); tamtéž, odpověď Prezídia Krajského soudu v Plzni čj. Pres. 3198/22/23 z 28. 6. 1923 a urgence odpovědi z 10. 7. 1923; tamtéž, žádost F. Macháčka MěÚ č. 600 z 10. 7. 1923; tamtéž, koncept odpovědi Prezídia Krajského soudu v Plzni čj. 32097 z 15. 7. 1923 (vypraveno 19. 7. 1923).

³³⁶ Viz edice č. 160, Macháček Vojtíškovi 23. 10. 1923: *„O Vašich knihách navrhuje Pirchan–Klicman rozhodnutí nepříznivé z toho důvodu, že věci státní jsou a stát sám o své věci v nejbližší době péči zahájí, a věci, které chceš, nejsou čistě městské, nýbrž dotýkají se i venkovských obcí okresů, které nepatří ani do největší Prahy. To první z toho odůvodnění jest jistě znamenité.“* Edice č. 161, Vojtíšek Macháčkovi 28. 10. 1923: *„Zpráva o Klicmanovi mne zajímala a to vš, i rozlobila[!].“* Situace se hodně blíží současnému stavu diferenciaci archivní péče, kdy archivy měst jsou od 1. 1. 2005, podle zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě ve znění pozdějších novel, nestátními a fondy státní provenience, na prvním místě soudů, zde mohou být uloženy pouze na základě depozitní smlouvy s příslušným SOA.

depozitum,³³⁷ což Macháček ihned s radostí kvitoval: „*Knihy od krajského soudu jsme dostali přes opačné votum Klicmannovo[!].*“ Tím došlo konečně ke sloučení všech městských knih od nejstarších dob až do poloviny 19. století v jeden celek, i když u okresního soudu tehdy ještě zůstávaly uloženy purkrechtní knihy plzeňského panství z počátku 19. století.³³⁸ Macháček měl širší okruh zájmu, o čemž svědčí dochovaný seznam pozemkových knih, uložených v AZČ, např. z panství Kralovice, města Kožlan, Plas, města a panství Nepomuka, panství Zelená Hora, Žižkov, Přeštic, Stříbra a panství Klatovy.³³⁹

Macháček výpisky z městských (pozemkových) knih zúročil jak ve více drobných studiích o jednotlivých domech (mizející stará Plzeň), tak ve své výborné místopisné studii, která vyšla dvakrát: poprvé v roce 1930 pod názvem *Městský dům*, podruhé o rok později pod stejným názvem, a slouží badatelům jako neocenitelný pramen informací dodnes. Jeho práce byla oceněna (zejména rejstříky na 48 stranách, které mohou být využity pro další zvláštní studia, např. pro statistiku řemesel, složení obyvatelstva, náboženské poměry atd.) a přijata recenzí z pera Josefa Pekaře v ČČH jen s malou výtkou, že ke své místopisné práci nevyužil zemských katastrů od roku 1654.³⁴⁰

³³⁷ AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 8054, sign. 363/II 1888, Opis protokolu Pres 5092/32/25 z 1. 9. 1925 (orig. z 31. 8.) se seznamem předaných knih (54 položek); tamtéž, čj. 42569, koncept potvrzení tohoto protokolu MěÚ (vypraveno 6. 9. 1925) na základě schválení užší správní komisí MěÚ ze 7. 9. 1925.

³³⁸ Edice č. 185, pozn. 5, Macháček Vojtíškovi 10. 9. 1925; SMHMPI 9, Plzeň 1926, s. 6.

³³⁹ AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 8054, sign. 363/II 1888, nedatovaný seznam v rukopise (zde dále např. uvedeny Rokycany, Stod, Kladrubské panství, Dobřany) a strojopise, uložen společně se seznamy plzeňských knih (není z něj patrné kdy a k jakému účelu byl zhotoven).

³⁴⁰ Plán na zpracování místopisu viz edice č. 43, pozn. 2, Macháček Vojtíškovi 13. 1. 1912; F. MACHÁČEK, *Městský dům*, in *Plzeň a Plzeňsko v minulosti II*, Plzeň 1930, s. 108-223; týž, *Městský dům*, in *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*, Plzeň 1931; AMP, F. Macháček, *Výpisky* (skříň s krabičkami, členěno tematicky, např. měšťané, dle čp. domů). Na Macháčka podrobnějším rozpisem pozemkových knih navázal později Jiří Zykmond (kartotéka ve studovně) a obě práce jsou dodnes nenahraditelné. Srov. ČČH, roč. 37, 1931, s. 156, Zprávy (zkratka J. P.) o vydaném titulu *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*: „*Část druhá práce Macháčkovy ... shrnuje důležitá data o historii a majetnících všech plzeňských domů (jde tu jistě o plod mnohaleté práce), ale v úvodu na desíti stranách poskytuje bohaté poučení o výstavbě města a podobě příslušenství městského domu v minulosti vůbec a změnách jeho v střídání doby gotické, renaissanční, barokové a konečně v 19. století, které mění dům rodinný v dům činžovní; i těchto dat užijí monografie jiných měst s prospěchem. Pokud mohu souditi, neužil autor k práci své materiálu zemských katastrů od r. 1654 počínaje; není pochyby, že by jím získala jistota a bohatství jeho dat nemálo. Rejstřík (48 str.) může sám sebou býti východiskem zvláštního studia; zachycuje zajisté jména plzeňských měšťanů, často již*

Své poznatky ze studia plzeňských městských knih Macháček bezesporu využil ve dvou zajímavých studiích, nevelkých rozsahem, ale bohatých obsahem: v roce 1931 publikoval ve Sborníku G. Friedricha práci o městském soudu a městském rychtáři v 16. století s rozborem písemných památek městského soudnictví této doby, zbývajících kompetencích městského rychtáře po výkupu rychty a následného převzetí jeho pravomocí městskou radou; o rok později vydal ve Sborníku J. B. Nováka článek o městské radě a městské kanceláři.³⁴¹ Jak již bylo zmíněno, až na několik drobných studií k dějinám některých objektů, Vojtíšek své místopisné bádání nezáročil.³⁴²

Jak šel čas, stalo se osudem městských pozemkových knih, aby se znovu stěhovaly. Počátkem roku 1938 Macháček promýšlel text „memoranda“ proti centralizaci pozemkových knih: *„Já bych ve Společnosti navrhl vyřízení takové, aby i jim bylo přijatelné; aby se zásadně Společnost vyslovila pro to, ale aby zdůraznila, že provedení té zásady závisí na řádné organizaci zákonem provedené u venkovských archivů, místních a eventuálně i krajských. Myslím, že s tím také souhlasíš. Já jim jinak nepopírám, že v určitých případech převezení do Prahy [by] bylo zákonné, ovšem může to být jen opatření z nouze a na čas, pokud je nezbytné.“* Vysvětlení jeho postoje a nesouhlasu vyjádřil dále: *„O Plzni jsem se nezmínil, poněvadž opravdu všechny knihy, i ty, které byly odevzdány roku 1885 a 1887, jsme dostali od soudu na revers. Nebylo by tedy oportunní při dnešních poměrech o Plzni mnoho mluvit, chytily by se toho Němci a nakonec by ještě chtěli dopravu všech našich knih do Prahy.“*³⁴³

V dubnu t. r. se již o knihy zajímali soudní úředníci: *„Co dělá memorandum? Co s ním dělá Guth, vždyť jej měl dát jen vytisknout a rozeslat. U nás v archivu vyšetřovali od soudu, které knihy od nich máme, že jim na to přišel dotaz, ale že to jde asi jen o dotaz, nikoliv o jejich reklamování. Přiznal jsem jim ovšem jen ty knihy, o nichž věděli, poslední*

od 15. stol., a rejstříku věcném má hojně materiálu pro statistiku řemesel, pro třídy obyvatelstva, poměry náboženské i národnostní, součástky domů, aj.“

³⁴¹ O těchto příspěvcích viz edice č. 225, pozn. 2, Macháček Vojtíškově 19. 4. 1930.

³⁴² Viz pozn. 122 a přísl. text.

³⁴³ Edice č. 285, Macháček Vojtíškově 14. 1. 1938.

*dodávku.*³⁴⁴ Nakonec, pod vlivem dalších událostí (po připojení Sudet k Říši a vyhlášení protektorátu), byly přece jen v roce 1939 staré pozemkové knihy soustředěny v AZČ, o čemž svědčí dochované seznamy ve Vojtíškově pozůstalosti.³⁴⁵ Po celou dobu okupace tak byla ztížena přístupnost k nim, což pocítil i sám Vojtíšek a Macháček mu začátkem dubna 1942 domlouval jejich zapůjčení. Pracoval tehdy na seznamu městských knih v 15. století a zajímaly ho též stříbrské městské knihy, z nichž část byla od osmdesátých let 19. století uložena v MHM.³⁴⁶ Tento zájem potvrzuje pozdější Macháčková stručná zpráva o dochování stříbrského archivu (doporučován byl jeho převoz do Prahy a přivtělení k některému oddělení státního archivu), který byl zemskému archivu zaslán v srpnu 1945.³⁴⁷

Studium plzeňských městských knih aneb Žižkovy oslavy

Studia městských knih českých měst se táhnou jako červená nit prací Václava Vojtíška. Zpočátku je zahájil společně s pořizováním výpisků pro místopis,³⁴⁸ až postupně vykryštovala v jeho hlubší diplomatická a paleografická srovnání v širším kontextu.

³⁴⁴ Edice č. 285, Macháček Vojtíškově 20. 4. 1938.

³⁴⁵ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, Archivní inspektorát, Soupis zcela a částečně českých pozemkových knih z míst připojených přímo k Německu podle krajských obvodů ze 13. 4. 1939, strojopis 7 s. (celkem 403 knih k vydání Německé Říši, z toho 29 českých knih z AMP, např. ze Stříbra, Klenci, Horšovského Týna, Stoda atd.); soustředění pozemkových knih od okresních soudů v AZČ r. 1939; pátrání po pozemkových knihách, soustředěných v AZČ, od okresních soudů 1940.

³⁴⁶ Edice č. 310, pozn. 1, Macháček Vojtíškově 2. 4. 1942: „*K Tvému seznamu knih není co doplnit pro XV. století. Ve Stříbře není docela nic, tam to právě roku 1888 nebo 1884 zachránil před zničením profesor [d]oktor Jan Křikava a daroval do Plzně. Zemský archiv oznámil sem úředně, že žádal komisi pro rozluhu o svolení, aby si mohl knihy pro Tebe vypůjčit, ale komise ještě nic nepsala. Pardon, teď mně říká [d]oktor Bayer, že dostal ze zemského archivu zprávu, že to komise povolila, tak jak to ofotografuje, pošle první knihu do Prahy, bude to do 14 dnů. K roku 1547 nemám bohužel pranic, jak jsem Ti již řekl, z té doby nejsou ani zlomky registratury nebo protokolů, které se pro jiná léta aspoň v troskách zachovaly. Také dostaneš do 14 dnů fotografie té knihy.*“

³⁴⁷ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 157, korespondence (Spisy archivů), zpráva NM Praha, Pověřenci pro dozor nad musei v pohraničí, Zemskému archivu Praha, čj. 32/1945 ze 27. 8. 1945, příloha „Městský archiv ve Stříbře“: „*V městské spisovně jsou spisy od roku 1890. Spisy starší byly patrně až na řídké výjimky odevzdány do sbírky starého papíru. Zbytky staršího městského archivu jsou uloženy v museu. Jinak je, jak známo, podstatná část starého archivu uložena v městském archivu plzeňském.*“

³⁴⁸ První zmínka viz edice č. 52, Vojtíšek Macháčkově 10. 12. 1912: „*Pracuji pilně jakož bylo na počátku, i nyní i vždycky – dělám místopis a městské knihy ...*“

Počátky zájmu o studium městských knih lze u Vojtíška sledovat již od počátku jeho archivní praxe, od ledna roku 1910. Macháček mu tehdy poskytl své poznatky z cesty po německých archivech, které Vojtíšek pravděpodobně rozšířil při své cestě po bavorských archivech o dva až tři roky později.³⁴⁹ Od nejasných kontur se postupně rýsoval jasný obraz jeho srovnávacího výzkumu. Podle zmínek v korespondenci se zdá, že plán zrál až do roku 1919, kdy si již Vojtíšek půjčoval městské knihy z Plzně a na toto téma přednesl v Plzni v březnu t. r. dvě přednášky.³⁵⁰

Zápůjčky se stávaly „masovými“ a jen dle Macháčkovy reakce si dovedeme představit, že se neobešly bez komplikací. Tak např. když si v říjnu 1919 Vojtíšek vyžádal všechny knihy do roku 1550, odpověděl mu obratem zděšený Macháček s nadsázkou: „*Co zas blázníš? To už opravdu si vezmu fůru a odvezu ti to všechno. To už je řada (asi 6) knih poselacích, trhové, kšafy a vůbec všechny, něco mi tu přece pro krista pána nech.*“³⁵¹ Tehdy si již Vojtíšek začal uvědomovat, že zvládnutí obrovské masy archivního materiálu se neobejde bez výpomoci při jejich opisování. V prosinci 1919 byl pro tuto práci Vojtíškem navržen čerstvý absolvent pražské filozofické fakulty historik František Roubík, který právě tehdy začínal svou archivní službu v AHMP jako bezplatný volentér. S tím Macháček obratem souhlasil a ihned využil mladých sil archivního eléva také k opisům jiných pilnsensí v Archivu ministerstva vnitra.³⁵²

³⁴⁹ Edice č. 33, Vojtíšek Macháčkovu 28. 1. 1910: „*Prosím Tebe, až budeš míti pokdy, napiš mi, jak staré máte městské knihy a z kterých let jest nejstarší a jaký dělá dojem druhem zápisů.*“ Dále edice č. 36, Vojtíšek Macháčkovu 16. 3. 1910: „*Mám ideal vypsatí vývoj městských knih pražských – k tomu bude třeba srovnati všechny městské knihy i desky české a podívat se i do Německa – na vývoj kanceláře městské v Praze.*“ Edice č. 37, Macháček Vojtíškovu 26. 9. 1910: „*O Tvých městských knihách Ti budu moci sdělit mnoho materiálu i literatury ze severního Německa, dost zajímavého, až jen uvedu v pořádek své zápisky o cestě.*“ K cestě po bavorských archivech srov. přísl. text a pozn. 139; dále edice č. 58, pozn. 4, Vojtíšek Macháčkovu 21. 5. 1913.

³⁵⁰ Edice č. 94, Vojtíšek Macháčkovu 23. 3. 1919 (viz pozn. 356 a přísl. text) ; tamtéž, č. 96, Vojtíšek Macháčkovu 3. 9. 1919; tamtéž č. 98, Macháček Vojtíškovu 28. 7. 1919; tamtéž č. 99, Vojtíšek Macháčkovu, 30. 7. 1919; tamtéž č. 100, Vojtíšek Macháčkovu, 8. 8. 1919.

³⁵¹ Edice č. 103, Vojtíšek Macháčkovu 16. 10. 1919; tamtéž č. 104, Macháček Vojtíškovu 17. 10. 1919; tamtéž č. 104, Vojtíšek Macháčkovu 2. 11. 1919: „*A na ty knihy bys se mohl také podívat a mně napsat, co máte do r. 1550. Či čekáš, až začnu láteřit?*“

³⁵² O počátcích práce F. Roubíka v AHMP viz Pavel HOLÁT, František Roubík. Neúnavný poutník mapou historie. Praha 2007, s. 38–39 (jak poznal okruh historiků kolem AHMP se sdružujících, včetně Macháčka); viz edice č. 107, pozn. 1 (o F. Roubíkovu), Vojtíšek Macháčkovu 14. 12. 1919: „*Roubík nyní po doktorátu má pokdy, opisoval by mi knihy plzeňské. Prosím napiš mi, hradili-li byste opisování a který honorář byste platili? Napiš co nejdříve.*“ Dále edice č. 109, Macháček Vojtíškovu 18. 12. 1919: „*Milý Vojto, doktora Roubíka najmi, doufám že sám sjednáš podmínky pro obě strany rozumné (snad 2.50 za hodinu?), a řekni mu,*

Jak práce pokračovaly se dozvídáme z dopisu Macháčka Vojtíškově v únoru 1920: „Roubík peníze už vyžral, zbylo mi 30 K. Opisuje dál, je na 95 foliu II. knihy soudní – tedy těch 95 folií stálo asi 370 K, a všech folií je 260!“ Financování bylo plně na bedrech Plzně.³⁵³ Pravděpodobně i díky této placené výpomoci si získal Roubík Macháčkovu přízeň, která se mj. projevovala v pečlivém vyřizování jeho badatelských dotazů.³⁵⁴

V té době nazrával čas publikovat plody Vojtíškovy badatelské práce, neboť část měl již autor v rukopise napsanou, o dva roky později dokončil další kapitoly (dochovaná torza jsou datována do let 1920–1924).³⁵⁵ Dvě kapitoly ze svého rukopisu publikoval ve Sborníku Městského historického muzea: v roce 1920 první pod názvem „Z nejstarších právních dějin města Plzně“, o rok později druhou nazvanou „Soud zahájený v Plzni za století XV. a právo na něm platné“. V nich se Vojtíšek hned v úvodní poznámce zmínil, že vznikly při přípravě širší studie

chce-li mi cosi opsat v archivu ministerstva vnitra, že bych mu hned poslal signaturu, mohl by psát dopoledne tam a odpoledne u Tebe.“ Roubík promoval 6. 12. 1919.

³⁵³ Edice č. 114, Macháček Vojtíškově 28. 2. 1920; tamtéž, č. 116, Vojtíšek Macháčkově 16. 3. 1920: „Nezapomeň mi také poslati peníze na opisování.“ Opisy plzeňských městských knih jsou dohovány in AHMP, f. Václav Vojtíšek, i. č. 2282, kart. 87, složka nadepsaná „Plzeň městské knihy opisy“ (první k roku 1407).

³⁵⁴ Viz ZČM, Registratura MHM, kart. 19, Korespondence 1929, Macháčkův dopis ze Zlaté Koruny do archivu čís. 548 z 11. 8. 1929: „Posílám Vám psaní Roubíkovo a prosím pana Bayera, aby co nejdříve bude moci, zjistil časopisy v Čechách vydané v uvedených letech, které máme, a také zjistil dobu vydávání plzeňských časopisů. Čtrnáct má na to zvláštní katalog, jen ovšem najde-li se v tom jeho chlívku. Výsledek pošlete přímo panu doktorovi do Prahy, ale udělejte oklepik, abych se na to mohl ještě potom podívat. Záleží mi hodně, aby se mu vyhovělo.“ Bezpochyby šlo o podklad pro Roubíkovu práci Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862, Praha 1930. Také později věnoval Macháček pozornost jeho velké práci z dějin Chodů (viz edice č. 239, pozn. 2, Macháček Vojtíškově 9. 11. 1931).

³⁵⁵ Tento rukopis leží ve více opisech zasutý ve Vojtíškově pozůstalosti a jeden byl předán do Plzně, pravděpodobně ještě Vojtíškem (viz I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek, AUC 1975, s. 19, pozn. 19: „Ještě za svého života je Vojtíšek uložil do městského archivu plzeňského.“). AHMP, f. V. Vojtíšek, č. inv. 2266 III. Rukopisné práce. A – Vědecké práce a články, kart. 58-59. Tamtéž, kart. 58, nečíslovaný strojopis „O středověkých knihách města Plzně. /Studie z diplomatiky veřejných knih českých/. Napsal Václav Vojtíšek V Praze 1920“: celkem 187 fol., Předmluva (14 s.), kapitola I. „Základy městského zřízení“ (32 s.), kapitola II. „Zachované městské knihy a jejich popis“ (50 s.), kapitola III. „Soud a rada městská a jejich řády“ (92 s.); tamtéž, kart. 59, nečíslovaný rukopis (desky nadepsané „O nejstarších knihách města Plzně /diplomat. studie V. V./“, uvnitř rukopis stejného názvu jako strojopis v kart. 58, ale datován 1922 (Předmluva, I. kapitola „Základy městského zřízení, celkem 158 fol., včetně poznámkového aparátu). Dále srov. AMP, Sbírnka literárních pozůstalostí, i. č. 24 754, kart. LP 246, sign. 246/1, V. VOJTÍŠEK, O středověkých právních řádech města Plzně a jeho úředních knihách. Plzeň 1924, 190 listů textu, 125 listů poznámek (naposledy se o práci zmínila Jana BĚLOHLÁVKOVÁ, Příspěvek ke vzniku městských knih v Plzni, AČ 4/1985, roč. 35, s. 210, pozn. 5; táž, Nejstarší dochovaná plzeňská kniha soudní z let 1407–1411. Rozbor pramene a jeho využití pro dějiny města, SAP 39, 1989, s. 121–192).

o plzeňských městských knihách, jejich obsah promýšlel dlouhodobě a první část přednesl v Plzni již v březnu 1919.³⁵⁶

Nicméně dokončení práce vázlo a v listopadu 1922 se Macháček již trochu nervózně poptával Vojtíška po výstupu jeho bádání: „... co dělá naše veliká publikace o městských knihách? Už by se s tím mělo něco stát, ceny snad již nebudou klesat v tisku.“ Na to mu Vojtíšek odepsal: „... velká publikace o knihách plzeňských odpočívá. Mám napsany tři kapitoly, zbývají ještě dvě, ale nevím, kdy se k tomu dostanu.“³⁵⁷

V únoru – březnu 1923 byl Vojtíšek opakovaně upomínán: nejen že Macháčkoví komplikovalo zapůjčování městských knih do Prahy vlastní bádání, ale již vážně plánoval tisk Vojtíškovy práce.³⁵⁸ Přitom ještě na podzim t. r. neměl Vojtíšek její dokončení v dohledu: „Ty knihy plzeňské neštěstí mají až žalost, a bojím se už, že jich nedokončím, a že slavné články ve Sborníku zůstanou jedinou památkou po tom, co jsem chtěl udělati. Už že se věc táhne, stává se mně práce nepříjemnou, a protože jsem ji musil několikrát přerušiti, vzniká z toho, že zapomínám, co vím, a že zastarává na druhé straně co mám napsáno. Nyní jsem měl nejlepší úmysly za každou cenu práci dokončit. Ale přicházíš ty se svými upomínkami. Obtíží Ti ovšem nechci dělati, ale knih, mám-li věc dokončiti, nezbytně potřebuji, protože z nich nemám výpisků, nýbrž jen poznámky. Co času je mně nutno ještě, nemohu pověděti, ale doufám pevně, že do vánoc budu hotov, protože nemám co jiného před

³⁵⁶ Srov. pozn. 350; V. VOJTÍŠEK, Z nejstarších právních dějin města Plzně, SMHMP1 5, 1920, s. 1–75 (též zvláštní otisk, nákladem vlastním, 75 s.; týž, Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška, Praha 1953, s. 139–196; podle Vojtíškova přípisku na rukopisu ke kapitole I. „Tato kapitola tištěna naposled ve Výboru s. 139–196“); tamtéž, s. 139, pozn. 1: „Práce tato mi vznikla, když připravuje studii o městských knihách plzeňských musil jsem si vyřešiti některé otázky základní. ... Chci připomenout, že obsah této práce jsem přednesl ve dvoji přednášce v historickém museu města Plzně dne 18. a 21. března 1919.“ Týž, Soud zahájený v Plzni za století XV. a právo na něm platné, SMHMP1 6, 1921, s. 1–33 (též zvláštní otisk, nákladem vlastním 33 s.; týž, Výbor rozprav a studií ... , s. 197–228; podle Vojtíškova přípisku na rukopisu ke kapitole III. „S částečnými změnami vyšlo jako 'soud zahájený ...' viz Výbor s. 197 nn.“); tamtéž, s. 197, pozn. 1: „Článek byl připraven jako výňatek a ukázka z příslušné kapitoly chystané práce O městských knihách v Plzni za středověku, která by chtěla podati vývoj městského knihovnictví a knihového řízení na podkladě městských právních dějin.“ K Vojtíškovým přednáškám v březnu 1919 viz pozn. 346 a přísl. text; edice č. 94, Vojtíšek Macháčkoví 23. 3. 1919: „Milý Macháčku! Dobře jsem dojel domů. Dnes vzpomínám na Tebe i na Plzeň. Nálada, kterou jsem měl u Vás, dosud mne neopustila, a tak jsem dnes v neděli dělal trochu v archivu pořádek. Doufám však, že ji setřesu brzy a že se dám do práce, která čeká ve velké míře.“

³⁵⁷ Edice č. 152, Macháček Vojtíškoví 23. 11. 1922; tamtéž, č. 153, Vojtíšek Macháčkoví 5. 12. 1922.

³⁵⁸ Edice č. 155, Macháček Vojtíškoví 12. 2. 1923: „Pospěš si také s našimi knihami, rád bych je tu někdy o prázdninách nebo po prázdninách zase měl a na tisk Tvých městských knih již je také srochovaný čas, abychom se potom nestřetli spolu s mým místopisem.“ Edice č. 156, Macháček Vojtíškoví 29. 3. 1923: „Bez knih starých to ještě vydržím, ale jen přes prázdniny, po prázdninách je budu potřebovat.“

sebou. Nevím ovšem, jak Ty knihy potřebuješ, a tak mi prosím napiš. Napiš mi, co bys chtěl hned a co by mohlo počkati. Při tom Tě ujišťuji, že si pospíším, pokud bude lze – to víš, musím dělati zase přednášky pro Prahu i Brno.“³⁵⁹ Macháček se rozhodl motivovat přítele k urychlení pracovního úsilí tím, že mu nabídl uspořádat v Plzni přednášku, ve které by shrnul své bádání o nejstarších plzeňských městských knihách v rámci „krátkého kurzu z plzeňských dějin“. Navrhl promítnout také obrazový doprovod (zhotovením diapositivů) s ukázkami rukopisu i písarských rukou či vazby knih.³⁶⁰ Z dochované korespondence lze vyčíst, jak se o termínu přednášky domlouvali a vyplývá z ní také, že se uskutečnila 7. prosince.³⁶¹

V roce 1924 byly vyhlášeny pražské oslavy u příležitosti výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova. Také plzeňská městská rada se ve své schůzi 4. února 1924 usnesla toto výročí ve městě s krátkou ale slavnou husitskou tradicí připomenout. Během slavnostního projevu v městském zastupitelstvu počátkem října měla městská rada předložit návrh „o věnování ve prospěch kulturních vědeckých účelů, týkajících se doby Žižkovy a popularizace jeho památky“. Pod tuto obecnou formulaci se podařilo Macháčkovi jako členovi „Komitétu pro pořádání Žižkových oslav v Plzni“ skryt získání finančních prostředků na vydání dlouholetého plodu Vojtíškovy badatelské práce.³⁶²

³⁵⁹ Edice č. 158, Vojtíšek Macháčkovi 29. 9. 1923.

³⁶⁰ Edice č. 159, Macháček Vojtíškovi 1. 9. 1923: „Milý Vojto, když tedy je to tak zlé, udělal jsem si jiný program, vrhnu se na kostely, pro které okamžitě nepotřebuji starých knih, a mohli bychom to tedy rozluštit k oboustranné spokojenosti takto: 1./ Přijel bys sem přednášet o nejstarších knihách plzeňských někdy v listopadu nebo na samém začátku prosince, to proto, abys to ze svých poznámek snáze slepil dohromady, aby tu bylo datum, které by to hnalo. Byla by to první přednáška krátkého kursu z plzeňských dějin. Ale bylo by k tomu třeba několika diapositivů, a kde je nyní vyrobít? Dostanou-li se za 10 korun v Praze, tedy by to šlo vzít to v Praze. Jinak by to ovšem musilo býti v nejhorším případě bez diapositivů. Bylo by tam mělo být několik rukopisů, ruk a vazeb. Tedy odpověz hned, kdy by to asi bylo. Honorář a náhrada výloh je dnes u nás pro slavné cizince 300 verun. Přitom bys mi za druhé vzal sebou aspoň nejstarší knihu č. 1 našeho archivu, a postupně bys mi pak podle možnosti je posílal po poslu dále.“

³⁶¹ Dojednávání Vojtíškovy přednášky o městských knihách v Plzni viz edice č. 160, Macháček Vojtíškovi 23. 10. 1923; tamtéž č. 161, Vojtíšek Macháčkovi 28. 10. 1923; tamtéž č. 163, Macháček Vojtíškovi 1. 12. 1923.

³⁶² AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 5872, sign. 90/I 24, kart. 730, spis Žižkovy oslavy 1924–1928, přípis prezídiu hlavního města Prahy z 20. 3. 1924 (k zařazení do oficiálního programu ústředního výboru pro pořádání Žižkových oslav); tamtéž, přípis členům městské rady v Plzni z 9. 10. 1924 o protektorátu oslav Jana Žižky z Trocnova s uvedením navrženého programu (dle návrhu z 20. 3. t. r.).

V červenci zaslal Macháčkovi konkrétní plán a rozsah zamýšlené práce: „Ze zprávy, myslím, poznáš, jak si knihu představuji. Ovšem nevím, jestli edice se ještě více nenatáhne, to víš, ono je v těch knihách zápisů mnoho, zvláště ve třetí, a nelze si učiniti předem správnou představu. Nevím věru, nemělo-li by se na ni počítati aspoň 30 archů, abychom se nedostali do úzkých. Ale celkem 45 archů, to by bylo jistě nějakých 30–35 tisíc. Nebude to mnoho? Kdybys potřebovat ještě vysvětlení apod., napiš!“ V oné zmíněné zprávě, adresované „ředitelství Historického muzea města Plzně“, Vojtíšek podrobněji rozepsal rozvrh svého díla a obsahy jednotlivých kapitol. Z toho je patrné, že dochovaný rukopis je skutečně torzo: Vojtíšek plánoval celkem pět kapitol a napsány zůstaly pouze tři; nerealizované zůstaly kapitoly o způsobu vedení městských knih s přehledem jejich vývoje „v souvislosti s vývojem listin městských“. Plánoval také připojení příloh, včetně obrazových s ukázkami listin a městských knih, a celkový rozsah práce odhadl na 12 – 15 tiskových archů formátu Strnadova Listáře.

Práce byla zamýšlena jako úvod pro edici tří nejstarších knih soudních z let 1407–1487 (nejstarší z nich byla tehdy uložena v Archivu Národního muzea). Rukopis v rozsahu 25 tiskových archů, včetně rejstříků osobních, místních a věcných, plánoval předložit „nejdéle do konce září tohoto roku, protože tisk by pak trval nepochybně aspoň půl roku, bylo by možno nejspíš na jaře r. 1925 začít s tiskem edice knih soudních“. Vojtíška k jejich studiu, jak sám uvedl, přivedla jejich velká důležitost ve vývoji městských knih českých a „proto jsem k nim obrátil svůj zřetel.“ Ocenil především jejich rozmanitost a přínos nejen pro studium vnitřních dějin města, nýbrž také pro obecné české právní dějiny. Nakonec zdůraznil, že v případě jejich vydání „bude mítí město Plzeň první mezi městy našimi své městské knihy zpracovány a vydány.“

Lze jen upřímně litovat, že tento záměr zůstal nerealizován, neboť v něm chtěl Vojtíšek „dátí vzor pro vydávání městských knih českých, v čemž byly dosud podány jen nedokonalé ojedinělé počátky“, o to více, že k edici byly již pořízeny „z velké části opisy s peněžitou podporou městské rady plzeňské“, jak dokládá vzájemná korespondence.³⁶³

³⁶³ Viz edice č. 166, Vojtíšek Macháčkovi 11. 7. 1924; dále ZČM, Registratura MHM, čís. 723, zpráva V. Vojtíška z 11. 7. 1924; viz pozn. 355 (rozpis kapitol dochovaného rukopisu práce), zde zejména zmínka v předmluvě: „Přistoupil-li jsem ke studiu knih města Plzně, nestalo se to bez důvodů hlubších. Mají

Příprava díla zpočátku, zdá se, pokračovala stále kupředu. V polovině září Vojtíšek psal, že má již napsanu polovinu textu, ale kvůli jiným starostem (operaci manželky) i jiné publikační činnosti (sliboval napsat pro MŠANO „příručku archivářskou“) psaní vázlo. To se Macháčkovi nelíbilo, proto mu dával naději a sliboval: *„Jak jen mi bude trochu možno, dám se do práce a doufám rychle dospěti ke konci.“*

V Plzni byly však postrádány knihy, zapůjčené do Prahy k opisování, tehdy potřebné pro plánovanou výstavu v rámci Žižkových oslav, zahájenou v říjnu. Trvala sedm měsíců a byly na ní vystaveny především písemné památky. Vydán byl též průvodce a Macháček uvedl, že její uspořádání *„samo vedlo k urychlení studia o poměrech doby Žižkovy v Plzni, poněvadž současně s ní městské zastupitelstvo rozhodlo o vydání nejdůležitějších prvních památek plzeňských z doby husitské“*. Současně s výstavou se uskutečnily také přednášky prof. Novotného, prof. Urbánka, ředitele Strnada a Macháčka *„o Žižkovi a jeho vztahu k západním Čechám“*. Náklady na tyto akce vyčíslil Macháček v celkové sumě 4 862,60 Kč, z toho na přednášky 920 Kč.

Mezitím Macháček zoufale urgoval dokončení rukopisu a přitom nabádal Vojtíška: *„Nedokončíš, vyletíš z toho, již za měsíc ti to dá více práce než dnes, kdybys si na to okamžitě sedl, ještě za ten týden do svého svátku naděláš ohromný kus práce a budeš zase v tom a než si přijedu pro druhou várku, dejme tomu jako poslední lhůtu, 15. říjen, dáš mi hned s sebou rukopis. A Vojto, pro krista pána, vždyť já ten rukopis potřebuji, nebo si to potom budeme musit dát k ledu, nedostanu-li peníze teď s Žižkou, pak je těžko budu shánět, a teď s tím dělám velkou vodu, reklamu, je to oficiální kus programu a bude se to slavnostně hlásit 12. října v divadle, že město vydá dílo slavného archiváře a inšpektora atd. a že tím strašně důstojně oslavuje památku Žižkovu, že tím dá flek Praze i Amsterodámu, a ty mně teď nechávoáš v štychu, ... a musím hledět, jakmile peníze seženu, honem je utratit, než mi na to*

zolaštní ráz v některých ohledech a vzbuzují pozornost nejen neznámostí, v níž byly ponechány, nýbrž i místem, které měla Plzeň mezi městy českými, a úlohou, již hrála v dobách minulých.“ O publikovaných částech této práce viz pozn. 356; nejstarší právní kniha, tehdy v Národním muzeu, je Liber iudicii de annis 1407, 1408, 1409 et 1411 (o ní viz M. BĚLOHLÁVEK, Městský archiv v Plzni ..., s. 98), viz AMP, i. č. rkp. 22 467 (bez sign.); následující dvě z let 1411-1449, 1454-1487, tamtéž, i. č. rkp. 1, sign. 1b2; tamtéž, i. č. rkp. 2, sign. 1b3.

*někdo skočí, rozumí se, aspoň první svazek co nejdříve, najednou to nedostanu a druhý tedy může třeba rok čekat, ale první musím mít ... nebo tě zabiju.*³⁶⁴

Již tehdy byla záležitost v běhu a Macháček pod velkým tlakem: 20. září správní výbor MHM zaslal městské radě návrh na vydání Vojtíškovy práce *„O právních řádech a úředních knihách města Plzně ve středověku“* spolu s edicí tří nejstarších městských knih k uctění Žižkovy památky i *„jeho působení právě v našem městě, jakým se nemohlo vykáhati žádné jiné město v republice Československé“*. Dále se v proklamaci píše: *„Dílo toto bylo by stejně významným pramenem pro poznání poměrů Plzně v době husitské, jako je Strnadův Listář a již podle ukázek, jež uveřejnil autor, který je dnes nejlepším znalcem právní historie českých měst, jest patrné, že bude dílo kvalit zvláště vynikajících, a že bude míti význam nejen pro naše město, nýbrž pro historii doby Žižkovy a českých měst vůbec.“* Správní výbor, bezesporu Macháčkovým perem, rozepsal též předpokládaný rozpočet nákladů (tisk předpokládaného počtu 40 tiskových archů 20 000 Kč, autorský honorář 6 200 Kč, štočky a jiné výlohy 1 800 Kč, celkem 28 000 Kč) a také návrh na finanční krytí (předpokládaná státní subvence 3 000 Kč, z hotovosti fondu pro vydávání pramenů k dějinám města Plzně 10 000 Kč a z obecního rozpočtu 15 000 Kč ve třech ročních splátkách po 5 000 Kč).³⁶⁵

Plánovaný harmonogram (rukopis rozpravy chtěl předložit do konce září 1924, tisk by trval půl roku, pak by bylo možné na jaře 1925 začít s tiskem edice soudních knih) se prozatím Vojtíšek snažil dodržet, když si před vánoci 1924 psal o zapůjčení městských knih a volal po uzavření výstavy k Žižkovým oslavám v MHM, aby mohl edici dokončit.³⁶⁶ Avšak podle přísloví *„člověk mívá ...“*, na edici pracoval ještě

³⁶⁴ Edice č. 168, pozn. 5 Vojtíšek Macháčkově 16. 9. 1924; tamtéž, č. 169, pozn. 3, Macháček Vojtíškovi, 18. 9. 1924: *„Převzácny pane inšpektore, věc jest opravdu krvavě vážná. Knihy potřebuji za každou cenu, na výstavu, prosím tě, co tam mám dát z 15. století, než vyložit zápisy s Pabiánkovou, Korandovými apod. a než vůbec tam dát knihy a listiny, ten Žižka sám tam bude spíše jen pro dekoraci a pro titul a jinak to bude výstava Plzně 15. století, budou tam i gotické kalichy a monstrance, tedy jistě nežižkovské.“* Více o „výstavě památek po Janu Žižkovi“ (vyúčtování nákladů) viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3237, zpráva MHM pro MŠANO ze 24. 10. 1925 (žádost o podporu na činnost).

³⁶⁵ AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 5872, sign. 90/I 24, kart. 730, čís. 638/24 přípis městské radě od správního výboru MHM z 24. 9. 1924.

³⁶⁶ Výstava „památek doby husitské ve sbírkách MHM“ byla plánována na říjen–listopad (viz pozn. 364). Edice č. 174, Vojtíšek Macháčkově 22. 12. 1924.

v září 1925.³⁶⁷ Na jaře 1926 Macháček už jen bezmocně volal: „... jen s povzdechem tak připojuji, kdy asi jako se dočkám těch zoufalých městských knih, z nichž je mi nyní opravdu zle, a jen se divím, že na tuto blamážičku ještě mi nikdo nepřišel.“ O něco později již urgoval předání druhého dílu rukopisu prvního dílu edice městských knih.³⁶⁸ Naposledy se ještě pokusil rukopis od Vojtíška dostat v únoru 1927 při příležitosti oslav 75. narozenin Josefa Strnada. Nakonec byl skutečně do Plzně předán, i když není známo, kdy přesně se tak stalo.³⁶⁹ Dosud nezodpovězená zůstává otázka, proč nebylo alespoň dochované torzo o úctyhodném rozsahu vydáno a leží zapomenuto ve Vojtíškově pozůstalosti v AHMP, s výjimkou zmíněných studií.³⁷⁰

Zdá se to tím spíše nepochopitelné, když víme, že Vojtíšek k městské diplomatice či právním dějinám českých měst publikoval řadu studií. Počínaje rozbohem novoměstských manuálů, kterými se zabýval ve své disertaci a které publikoval v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých 1910–1911, metody a cíle bádání naznačil v programovém článku „O studiu městských knih českých“ (Věstník České Akademie pro vědy, slovesnost a umění 1915). Poté se věnoval městským knihám Kolína nad Labem (ČMM 1917), právním rukopisům Německého Brodu (Zprávy Městského muzea v Německém Brodě 1917), počátkům městských knih pražských i desk zemských (Právník 1921), soudu a radě v královských městech českých (Sborník věd právních a státních 1921), či vývoji samosprávy pražských měst (Samosprávná knihovna hlavního města Prahy 1927). K Žižkovým oslavám se připojil vydáním studie „Na Táboře v letech 1432–1450“ o správních a právních poměrech v Táboře na základě rozboru nejstarší tábořské městské knihy (Sborník Žižkův 1424–1924, Praha 1924), aby pak zahájil další velký projekt vydáváním

³⁶⁷ Edice č. 186, Macháček Vojtíškovi 9. 10. 1925.

³⁶⁸ Edice č. 190, Macháček Vojtíškovi 4. 3. 1926; edice č. 192, Macháček Vojtíškovi 24. 3. 1926.

³⁶⁹ Edice č. 199, Macháček Vojtíškovi 15. 2. 1927: „Milý Vojtěchu, dne 8. března jest starému Strnadovi 75 let. Měl by tedy na jeho oslavu, ne-li na nebožtíka Žižky, vyjít velmi cenný spis o městských knihách, ale nechci starému pánovi dělat takovou ostudu, jako jsem udělal nebožtíku Žižkovi ...“ Viz pozn. 355.

³⁷⁰ Viz pozn. 355 a 356; J. BĚLOHLÁVKOVÁ, Příspěvek ke vzniku městských knih v Plzni ... , s. 210, pozn. 5: 190 listů textu, 125 listů poznámek; táž, Nejstarší dochovaná plzeňská městská kniha soudní ... , s. 124: uvádí, že Vojtíškův rukopis in AMP „O středověkých právních řádech města Plzně a jeho úředních knihách“ z roku 1924 čítá 315 stran rukopisu ve třech kapitolách a doplňuje krátké zhodnocení jejich obsahu.

faksimilové edice, ve které chtěl znázornit vývoj a význam českých městských knih, ale podařilo se mu vydat v letech 1928–1931 pouze tři svazky, žel bohu bez jakéhokoliv komentáře, s ukázkami knih pražských měst, a tento počín zůstal též nedokončený.³⁷¹ Česká historiografie dodnes lituje, že v něm nedošel k ucelenému komplexnímu shrnutí.³⁷²

Archivní inspektor Vojtíšek a konzervátor Macháček

Oba přátelé se rychle pustili nejen do pilné práce pro své „domovské“ ústavy, jak bylo výše uvedeno, ale také do aktivit s širší působností. Po vzniku Československé republiky se aktivně zapojili do činností v zájmu zabezpečení archivů, jedním z prvních počínů bylo připojení se k pracovní poradě archivářů, zvané anketa, která se uskutečnila 20. listopadu 1918. „Pamětní spis o organizaci archivnictví v státě Československém“ z pera pražského zemského archiváře Jana Bedřicha Nováka podepsali také Macháček s Vojtíškem a Josef Teige byl zvolen předsedou tohoto reprezentativního fóra archivních pracovníků. O dalším vývoji československého archivnictví se lze podrobněji dočíst, včetně zmínek o Vojtíškově a Macháčkově podílu, ve stati Zdeňka Šambergera.

Macháček se připojil k činnosti muzejní sekce sjezdu na ochranu památek (v roce 1908), později muzejní rady Svazu českých muzeí (od roku 1919), oba se aktivně

³⁷¹ K uvedeným Vojtíškovým pracím viz Výbor rozprav a studií ... , s. 558–566; hodnocení prvního svazku faksimilové edice V. Vojtíška, Vývoj městských knih v Československé republice ve světlotiskových ukázkách. Řada I. Knihy pražských měst, Svazek I. tab. I.–XXX., Praha 1928 viz Zdeněk KRISTEN (rec.) in ČAŠ 8, 1931, s. 212–216: „K oběma svazkům první řady bude vydán slovní doprovod ... Na tento výklad můžeme se právem těšiti, neboť jím Vojtíšek jistě opět podstatně obohatí naše vědomosti o knihovnictví pražském. Jím také dovířena bude záslužná a cenná publikace Vojtíškova, která jest naší diplomatické literatuře k veliké cti, řadíc se po bok dvěma velikým faksimilovým publikacím Friedrichovým, důstojně reprezentuje naši vědu diplomatickou na poli mezinárodním, zejména i tím, že ve svém oboru, tj. v diplomacie městských knih jest publikací opravdu jedinečnou.“

³⁷² Josef HANZAL, Cesty české historiografie 1945–1989, Praha 1999, s. 35: „... do diplomatiky, již věnoval největší pozornost, vnášel právně historické aspekty, potřebu zkoumat právní podstatu písemnosti. Prakticky to ukázal při studiu městských knih, jejichž diplomatiku u nás vlastně zakládal. O českých středověkých městských knihách napsal řadu studií, nepřikročil však k ucelenému komplexnímu pojednání.“

podíleli na činnosti prvorepublikové Československé archivní společnosti (Vojtíšek byl předsedou v letech 1930–1934 a 1929–1930 místopředsedou).³⁷³

Při různých návštěvách spolupracovali při výměně svých zkušeností a z korespondence vyplynulo, že často šlo o konzultace velmi neformální, jak bude dále uvedeno na několika konkrétních příkladech.³⁷⁴

Založení Archivu města Ostravy

Prvním příkladem spolupráce, kdy byli osloveni jako přední odborníci na archivní teorii a praxi, jsou okolnosti kolem založení Archivu města Ostravy. Ve vzájemné korespondenci se o celé kauze poprvé dočítáme v dopisu ze dne 23. listopadu 1922. Tehdy se Macháček Vojtíška dotazoval, zda se na něho také obrátili v této záležitosti. Navrhoval poradit se o celé věci společně, případného adepta na tento post vyškolit a předat mu vlastní praktické zkušenosti: „*Toho archiváře pak, nebude-li to starý kozák, pošlou k nám na průbu a my to s ním všechno umluvíme, jak to bude dělat, bude-li to ovšem člověk nám příjemný a rozumný.*“³⁷⁵ Vojtíšková odpověď z Brna, datovaná 5. prosince, předjímala problémy s výběrem uchazeče. Naznačila, kam ještě jinam by bylo třeba

³⁷³ Zdeněk ŠAMBERGER, Československé archivnictví po roce 1918. Stav a organizační vývoj. In: Studie k dějinám československého archivnictví, Praha 2005, s. 22-27 an. Dále viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3229, Pamětní spis J. B. Nováka datovaný 19. 11. 1918 a zápis o anketě archivářů z 20. 11. 1918; též in AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154. Srov. Archivní čtvrtletník 3-4/2000, Funkcionáři Československé archivní společnosti, s. 122; tamtéž, Československá archivní společnost – společenské akce (přednášky, exkurze apod.), s. 122–125: pro ČAS pronesli několik přednášek. Vojtíšek 16. 1. 1925 (O organizaci československého archivnictví), 10. 11. 1930 (Ze zkušeností státního inspektora archivního), 13. 11. 1931 (O konservaci archiválií), 28. 4. 1933 (O hlavních problémech československého archivnictví), 6. 7. 1934 (O počátcích města Hradce Králové) a 10. 10. 1945 (O nové zásady československého archivnictví); Macháček 7. 7. 1934 (Muzea a archivy), 24. 5. 1935 (Zákon o pamětních knihách a zkušenosti z jeho provádění), 9. 3. 1939 (Plzeň, její historie, archiv a památky), 14. 3. 1941 (O archivech spolkových a o spolkových kronikách).

³⁷⁴ Tato a předchozí kapitola „*První archivní štace – Rakovník*“ vznikala současně s referátem autorky, předneseném na konferenci *Městské archivy a městští archiváři včera, dnes a zítra* dne 5. 11. 2009 v Brně. Viz J. JANEČKOVÁ, Spolupráce Václava Vojtíška a Fridolína s českými a moravskými archivy. Příspěvek k dějinám československého archivnictví na základě edice jejich vzájemné korespondence. Sborník z konference *Městské archivy a městští archiváři...*, Brno 2010, s. 131–165; stručně o inspektorské práci V. Vojtíška a F. Hrubého tamtéž, Hana JORDÁNKOVÁ–Ludmila SULITKOVÁ, *Archiv města Brna v retrospektivě 1929–1994*, s. 29–30.

³⁷⁵ Viz edice, č. 152, Macháček Vojtíškovi 23. 11. 1922: „ ... *Za druhé, dostal jsi také dopis z Moravské Ostravy a abychom si nemluvíli před těmi chachary do šupu, měli bychom se dohodnout. Já bych tedy asi napsal, že věc to převelice těžká, dávat nějaké dobrozdání o zařízení archivu, když nemáme vůbec ani dunstu o tom, co tam mají, mají-li staré věci ...*“ Zmíněný dopis Macháčkovi od Správní komise Moravské Ostravy ze dne 17. 11. 1922 viz ZČM, registratura MHM 1922, kart. 12, č. 763.

kvalifikovaného „archivního úředníka“ a souhlasila s proškolením budoucího ostravského archiváře: „*Tedy plně souhlasím, kdyby si Ostrava opatřila archiváře, aby nám ho poslala na zkoušku.*“³⁷⁶

Přípravy započaly již na jaře 1922 z iniciativy „Kulturní rady pro širší Ostravsko“, které se obrátilo na profesora gymnázia v Českém Brodě a rodáka z Kunčic u Ostravy Aloise Adamuse³⁷⁷, který byl dlouholetým zájemcem o zdejší regionální dějiny a již před první světovou válkou vyzýval ke zřízení muzea a archivu. Macháčkovi a Vojtíškovi byl již z dřívější doby tak trochu znám: v roce 1907 je zmíněn v korespondenci v souvislosti s opisováním „varšavského rukopisu“ pro profesora Jaroslava Bidla.³⁷⁸

Nutnost vzniku archivní instituce na Ostravsku se jevila aktuální též z pohledu MŠANO, původně však nemělo jít čistě o městský archiv. V roce 1922 se uvažovalo o zřízení župního státního archivu v Moravské Ostravě, který měl být protiváhou německého Zemského archivu v Opavě a měl sloužit nejen Ostravě, ale především českému Těšínsku.³⁷⁹

Adamusova vize o založení městského archivu byla současně podpořená platností zákona o pamětních knihách obecních. Představitelé města usoudili, že by Moravská Ostrava nevedla pamětní knihu, ale po způsobu větších měst (na mysli měli Prahu a Plzeň) zřídila vlastní archiv pod vedením odborné síly a MŠANO požádali

³⁷⁶ Tamtéž, č. 153, Vojtíšek Macháčkovi 5. 12. 1922: „...*Souhlasím plně s tím, co chceš odepsati do Ostravy. Ještě jsem jim nepsal, učiním tak, až se vrátím do Prahy. Ale víš, s čím bude potíž – s člověkem, který by tam šel. ... Tedy plně souhlasím, kdyby si Ostrava opatřila archiváře, aby nám ho poslala na zkoušku. Ale obávám se, že konkurs by nyní vyzněl na plano.*“

³⁷⁷ Více o A. Adamusovi, viz edice č. 13, pozn. 1.

³⁷⁸ Tamtéž, č. 13, Vojtíšek Macháčkovi 11. 7. 1907: „... *Bidlo jest již 14 dní na vědecké cestě. Jaká opatření učinil stran opisování varšav[ského] rukopisu, nevím. Myslím, že nyní opisuje Adamus.*“

³⁷⁹ O založení AMO více Blažena PRZYBYLOVÁ–Jozef ŠERKA, 75 let Archivu města Ostravy. Ostrava 1998, s. 17–21; Antonín SULDOVSKÝ, 50. let Archivu města Ostravy, in Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, sv. 6, Ostrava 1973, s. 22–30. Srov. MŠANO, sign. 30 Archivy, kart. 3236, spis čj. 56862/1922 Moravská Ostrava, archivnictví, záznam z 21. 9. 1922 shrnující iniciativu ze strany ostravských činovníků a dále: „... *v Moravské Ostravě bude podle dosavadních propozic zřízen časem župní státní archiv.*“ Podobnou iniciativu MŠANO v souvislosti s ustavením státních archivů vyšších územně samosprávných celků jsem zaznamenala také v případě Jičína: 23. 11. 1921 se MŠANO obracelo na Městský úřad v Jičíně s úmyslem založit zde „archiv krajový“ (viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3234, spis čj. 115807/1921 Jičín – Archiv krajový).

o vyjádření 16. října 1922.³⁸⁰ Dne 6. listopadu odeslalo MŠANO Správní komisi Moravské Ostravy odpověď na jejich žádost, jak dále postupovat při založení městského archivu. Protože neexistovala závazná pravidla pro řádné vedení archivu, doporučilo MŠANO, že „*musil by vyrůsti z daných poměrů se zachováním starých registratur v původní podobě (princip provenienční) a bylo by jej svěřiti péči odborníka s historickým popřípadě archivním vzděláním*“. Praktické zkušenosti s tím spojené doporučilo MŠANO konzultovat právě s Vojtíškem a Macháčkem.³⁸¹ Ostravská správní komise se s těmito dotazy na Macháčka obrátila již 17. listopadu.³⁸² Mezitím došlo k již zmíněné výměně informací mezi doporučenými archivními praktiky.

Poté, 6. prosince, po urgenci odpovědi ze 4. prosince, Macháček poslal oficiální odpověď Správní komisi města Moravské Ostravy s pokyny ke zřízení AMO: „*Zřízení městského archivu ve vašem městě jest samo o sobě myšlénka velmi šťastná a rozhodně tím zájmům historického studia i poznání minulosti bude poslouženo ve vašem městě mnohem lépe, než formálním splněním nešťastného zákona o pamětních knihách.*“ Ve sdělení následovaly konkrétní rady pro vzdělání budoucího archiváře (doporučoval vysokoškolské vzdělání s nejméně státní zkouškou z dějepisu pro vyšší střední školu nebo doktorát filozofie z historického oboru; upřednostňoval by však absolventa archivní školy či osobu s archivní praxí) a vypsání veřejného konkurzu na jeho místo (uveřejnit v hlavních českých i moravských denících, ve Věstníku spolku českých profesorů, zaslat také Klubu historickému). Lhůta k přihlášení měla být dostatečně dlouhá, aby se zpráva o konkurzu rozšířila.

³⁸⁰ Tamtéž, kart. 3236, spis Moravská Ostrava, koncept dopisu Správní městské komisi v Moravské Ostravě ze 16. 10. 1922, kde se odkazuje na námítky odborných kruhů (zejména dr. Vojtíška a dr. Macháčka) k vedení pamětních knih obecních; podobně tamtéž, přípis ze 6. 11. 1922: pro všeobecné pokyny k založení archivu se odkazuje jednak na návrhy A. Adamuse, jednak na městské archiváře dr. Vojtíška a dr. Macháčka pokud jde o žádané informace a praktické pokyny. K polemice o vedení pamětní knihy v Plzni srov. výše přísl. kapitulu.

³⁸¹ Viz MŠANO, sign. 30 Archivy, kart. 3236, spis čj. 115489/1922 Moravská Ostrava, žádost Správní komise Moravské Ostravy MŠANO č. II/6246/22 ze 16. 10. 1922 (doručeno 23. 10.); tamtéž, koncept odpovědi MŠANO správní komisi Moravské Ostravy ze 6. 11. 1922; srov. opis tohoto výnosu in ZČM, registratura MHM 1922, kart. 12, č. 763.

³⁸² Tamtéž, dopis Správní komise města Moravské Ostravy F. Macháčkovi čís. II-6506/22 ze dne 17. 11. 1922: „... *aby jste nám laskavě podle Vašich nabytých praktických zkušeností sdělil, které kroky máme zahájit, aby archiv byl co nejdříve u nás zřízen. Případná pravidla, podle nichž je zřízen Váš archiv, račte nám laskavě zaslati. Dále račte nám udati, za jakých podmínek, týkajících se vzdělání pro příštího archiváře má být vypsáno dotyčné místo a ve kterých novinách.* ...“

Macháček však varoval, že nebude lehké najít vhodného kandidáta (pravděpodobně pod vlivem názoru přítele Vojtíška, který měl přehled o vhodných kandidátech ze své pedagogické praxe jak na archivní škole, tak na brněnské filozofické fakultě) a přidal vlastní zkušenost: „ ... *absolventi archivní školy proto dosud všichni dostanou místa v Praze, kterým samozřejmě dají přednost před nevděčnou a mnohem těžší prací venkovského archiváře, jak ji znám z vlastní činnosti.*“ Dále konstatoval, že by bylo mnohem snazší pokračovat v práci v již zavedeném archivu, než začínat takřka „na zelené louce“, jako tomu bylo v případě Ostravy, neboť archivář na úkor vlastní archivní práce je nucen řešit problémy čistě provozní, jako např. se zařízením archivu. Archivní materiál se stává „*pokračováním městské registratury, do něho patří všechny písemnosti, které ztratily běžnou praktickou cenu pro úřadování, což stanoví se zpravidla šablonovitě tak, že městskému archivu přikáže se všechna registratura starší třiceti let*“, při čemž se musí postupovat v souladu s úřednickou praxí, „*aby snad náhlým předáním všeho městskému archivu nenastal v registratuře nepořádek a neztratila se evidence písemností*“.³⁸³ Nový archivář by musel mít na zřeteli též získávání archiválií od připojených obcí či místních spolků, průmyslových podniků až po „*významné památky rázu soukromého, korespondence a literární pozůstalosti*“. Macháček budoucímu ostravskému archiváři doporučil absolvování studijní cesty předně k Vojtíškovu do pražského městského archivu, „*kde sezná starý archiv dlouhá desetiletí činný a v podstatě své hotový, ke mně, kde bude moci prostudovati postup práce při počátcích archivu*“, dále do velkých státních archivů v Praze a Brně či do menších „venkovských“ městských archivů (již delší dobu pořádaných), a to do Rokycan, Rakovníka, Klatov, Chebu (který zvláště doporučil), Písku, Českých Budějovic či Roudnice nad Labem. Měl by se také porozhlédnout za hranicemi republiky, jako např. ve Vídni, Vratislavi, Berlíně, Lipsku či Magdeburku. Po získání prvních zkušeností by si městský archivář měl sestavit přesný pracovní program i instrukci pro svoji službu.³⁸⁴

³⁸³ Tamtéž dopis F. Macháčka Správní komisi Moravské Ostravy ze 6. 12. 1922 (4 s., strojopis); edice č. 153, Vojtíšek Macháčkovi 5. 12. 1922.

³⁸⁴ Viz A. SULDOVSKÝ, c. d., s. 30-31; B. PRZYBYLOVÁ-J. ŠERKA, c. d., s. 21: v šesti bodech shrnuty základní činnosti archivu, který byl organizačně zařazen jako samostatný „archivní úřad“ /referát XIV./ a postaven na roveň městských referátů i úřadů. Adamus se stal přednostou tohoto úřadu s úředním

Obecné pokyny Macháček udělil i k prostorovému vybavení archivu. Zdůraznil zařídit suché vytápěné místnosti, zabezpečené proti požáru, vybavené kancelářským nábytkem i skříněmi pro ukládání archiválií, které nazval „za dnešních poměrů provisorními“. Regálové vybavení bylo tehdy hůře dostupné. Praktické rady sepsal také v souvislosti se založením odborné příruční knihovny a s využitím pomocných kancelářských sil ke katalogizaci knihovny, pořizování opisů starých rukopisů či pořádání běžné agendy archivu pod vedením městského archiváře. Nezapomněl ani na vedlejší manipulační práce, na úklid a čištění archiválií, či zřízení studovny pro cizí návštěvníky archivu. Z výše uvedeného vyplývá Macháčkův široký rozhled praktikujícího archiváře, který mohl předávat své bohaté zkušenosti budoucímu začínajícímu kolegovi.

Události byly již v pohybu: 13. listopadu 1922 bylo schváleno systemizování místa a 26. března 1923 byl vypsán konkurs na místo městského archiváře s vysokoškolským vzděláním a praxí v oboru historie nebo archivnictví. Podle očekávání se vítězem konkursu stal již zmíněný absolvent pražské filozofické fakulty, regionální historik, již zmíněný Alois Adamus, který byl od 1. září 1923 jmenován do funkce.³⁸⁵

Hned čtvrtý den po svém ustanovení, 4. září, požádal Adamus o radu zkušenějšího kolegu a zaslal mu ke schválení „Plán archivu Moravské Ostravy“, rozdělený do sedmi věcných skupin: oddělení I. Staré pergamenové listiny a pergamenové opisy a privilegia; II. Listiny papírové obsahu právního 1. starší – 1870, mladší; III. Sbírká listin soukromých; IV. Knihy městské; V. Sbírká písemných památností 1. Ostravy, 2. sousedních obcí, 3. ostatních; VI. Příruční knihovna 1. knihy, 2. časopisy místní; VII.a Kniha matriční obecního zastupitelstva, b Kniha čestných občanů, c Kniha měšťanů, d Kniha důležitých událostí o obci. Macháčka tímto poprosil o jeho posouzení.³⁸⁶ Jak

titulem městský archivář a „Instrukci pro archiv Velké Ostravy“ zpracoval v r. 1925. Pro archiv byly systemizovány dvě pracovní síly, od r. 1925 tři.

³⁸⁵ Více in A. SULDOVSKÝ, c. d., s. 28-29, pozn. 56 a 57.

³⁸⁶ ZČM, registratura MHM 1923, kart. 13, č. 708 b, dopis A. Adamuse F. Macháčkově ze 4. září 1923: „Velevážený pane archiváři! Promiňte, že jsem tak smělý a dovoluji si obrátiti na Vás s prosbou o radu. Byl jsem ustanoven archivářem města Mor. Ostravy. Zde není vůbec žádného archivu. Město nemělo žádného významu v minulosti. Okolo roku 1830 mělo něco přes 1 700 obyvatel. Teprve od r. 1848 s rozvojem železnice

se tehdy obvykle dělo, ve svém rozdělení Adamus zcela pominul nejrozsáhlejší skupinu městského archivu, tj. registraturu, a nebo ji, obdobně jako Renner v Rakovníku, spojil s listinným materiálem.

Macháček Adamusovi odpověděl až po čtyřech měsících, 29. února 1924, s omluvou, že se ke psaní dostal až nyní „*při vyřizování některých starých hříchů*“. Úvodem poznamenal, že teoretické poznámky se mohou lišit od místní praxe, ale přesto k zaslánému Adamusovu „plánu archivu“ měl výhrady, neboť se mu zdál „*příliš historický a málo archivářský*“. Rozvinul praktické rady k přebírání městské registratury, jak je již dříve formuloval pro ostravskou správní komisi ve zmíněném dopisu ze 6. prosince 1922. Doporučil ji ponechat v původním uspořádání, „*kteřé zajisté nějak souvisí s úřadováním obce a jest tedy také dokladem o něm, tedy nijaké jiné dělítko snad věcné pokud si ho nezavedla stará registratura sama*“. Pokud by byl původní pořádek porušen, měl by se archivář pokusit o jeho rekonstrukci podle spisových signatur, a kdyby i ty scházely, stačilo by snad chronologické seřazení (tehdy ještě nebyla propracovaná metodika pro pořádání fondů a schémata pro rekonstrukci městských registratur), ovšem ponechat pohromadě skupiny listin jednou kanceláří vydaných. Pro témata, která by k tomuto materiálu nově vznikla, doporučil v archivu zpracovat indexy (k původní registratuře pravděpodobně předpokládal využití původních registraturních pomůcek, jako repertorií s registry obsahu spisů chronologicky uspořádaných a indexů).

Upozornil na širší úkoly archivu jako ústavu historického a povinnost přebírat jiné archivní celky, např. sousedních obcí, veřejných i soukromých korporací, cechů, spolků, společností, obchodních firem či družstev, při jejichž pořádání lze využít zásad pro pořádání městských archivů. Nezapomněl také na sbírkovou činnost, např. získáváním soukromých pozůstalostí významných osobností a v rámci budování knihovny zřízením oddělení ostraviensí, tj. publikací a tisků vytištěných v Ostravě. Touto pilnou a soustavnou prací lze plně nahradit vedení pamětní knihy města. Však

začal zdejší průmysl vyrůstati a tím i město. Připadl mi nyní úkol velice nesnadný, vybudovati z ničeho něco. A tu se obracím k Vám jako k známému odborníku o radu a pomoc. Přikládám zároveň plán archivu, jak jej provéstí hodlám, s prosbou, abyste ráčil býti tak laskav a opravil mi jej, po případě mi poradil.“

tato povinnost snahy o zřízení ostravského městského archivu vlastně odstartovala. Závěrem Adamuse vyzval ke studijní cestě do Plzně, o jejíž skutečné realizaci zmíněné prameny dále nehovoří.

V odborném kontaktu však ostravský a plzeňský archivář zůstali i nadále. S různými dotazy se na Macháčka obrátil ještě v roce 1926, 1931 a 1932.³⁸⁷ Další podrobnosti k počátkům AMO i to, jak se dále rozvíjel, lze nalézt ve zmíněných vydaných pracích z dějin tohoto archivu.³⁸⁸

Jeho další rozmach sledoval a brzy pozitivně hodnotil také archivní inspektor pro Moravu František Hrubý, který jej navštívil v září 1926. Ve své zprávě o činnosti archivního inspektora za rok 1926 uvedl: *„Městský archiv ostravský jest, pokud se týče akt a kusů ze starší doby přirozeně jen zcela malý ... Přes to správa města snaží se věnovati mu patřičnou pozornost a ustanovila i zvláštního archiváře ljest jím místní středoškolský profesor A. Adamus/ ... Pilnou práci sběratelskou bylo skutečně získáno pro archiv množství kusů a také starší městská registratura byla tu řádně uložena a utříděna. ... Při archivu jest také vybraná knihovna historických děl a to značně bohatá, takže časem vytvoří se patrně z archivu toho pozoruhodný ústav, ježto správa města ... věnuje na jeho udržování a vybavení takové prostředky, jako žádné jiné město moravské.“*³⁸⁹

Působení archivního inspektora Vojtíška

Václav Vojtíšek nejprve působil v památkové péči, když byl od 30. května 1914 jmenován korespondentem Ústřední komise pro památkovou péči ve Vídni s tím, že

³⁸⁷ Tamtéž, dopis F. Macháčka A. Adamusovi z 29. 2. 1924: *„Nejlépe by bylo, jestliže byste se vydal na studijní cestu a zastavil se také v Plzni. Lépe o takových věcech dohovoreti se ústně.“* K soupisu těchto pramenů srov. AMO, registratura, dopis ZČM pro AMO ze dne 30. 5. 1973, čj. 555/73, seznam spisů o stycích AMO s městským archivem v Plzni: 8. 4. 1926 došla žádost ostravského archivu za vyhledání životopisných dat o malířích Jaroslavu a Karlu Špillarových, 15. 6. 1931 žádal dr. K. Volf z Ostravy zjištění dat o básníku Janu Pravoslavu Koubkovi, 18. 2. 1932 prosil prof. Adamus o zapůjčení divadelní frašky básníka Koubka. Za upozornění na tento soupis korespondence děkuji kolegovi A. Barcuchovi z AMO.

³⁸⁸ K již publikované literatuře srov. pozn. 379. Edičně dochované prameny zpřístupněny spolu s více podrobnostmi k založení AMO v připravované studii (Antonín BARCUCH-J. JANEČKOVÁ, Založení Archivu města Ostravy v korespondenci archivářů hlavního města Prahy a města Plzně, Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, roč. 25, Ostrava 2011 – v tisku).

³⁸⁹ O F. Hrubém viz edice č. 227, pozn. 12. Viz NA, f. MŠANO, kart. 3230, sign. 30 Archivy A–H, Zpráva o činnosti archivního inspektora č. 19/1927 z 30. 1. 1927, spis č. 17913/1927.

od 26. února 1917 se stal na tři roky konzervátorem pro okres mnichovohradišský a 17. března 1919 na jeden rok pro okres brandýský. Vedle toho byl členem Památkového sboru hlavního města Prahy.

Funkce archivního inspektora má své vzdálené počátky ve funkci korespondenta vídeňské archivní rady, jímž byl jmenován na pět let dne 6. května 1913. Po vzniku Československa byl archivním inspektorem byl jmenován výnosem MŠANO čj. 93285/24–V. z 18. srpna 1924 s účinností od 1. září 1924. Tato funkce byla charakterizována jako výkonný orgán „*v péči o nestátní archivy a v ochraně historických písemných památek vůbec*“. Neoficiální inspekční cesty však zahájil již o rok dříve, v polovině roku 1923 na základě pověření MŠANO ze 26. září 1922, uděleného nejprve na prohlídku jihočeských archivů, jak bude níže podrobněji popsáno. Spolupracoval s archivním oddělením MŠANO, kde prvním odpovědným činitelem za archivnictví byl Kamil Krofta, po jeho odchodu do československých diplomatických služeb se stal příslušným referentem až do roku 1939 Jan Morávek.³⁹⁰

V srpnu 1923 navštívil městské archivy v Brandýse nad Orlicí, Litomyšli, Vysokém Mýtě a České Třebové. V Brandýse shledal archiválie na radnici vystavené v zasedací síni v zasklených skříních i s pečetidly, jiné složené na hromadě v přilehlé místnosti. K archivu existoval „seznam listin a knih“. Osud tohoto archivu sledoval Vojtíšek ještě později: navštívil jej v září 1924 a v srpnu 1931 svěřil jeho uspořádání svému žákovi a pozdějšímu nástupci Jiřímu Čarkovi.

V Litomyšli byl již dříve vydán tiskem inventář archivu prací Josefa Štěpánka (ve výroční zprávě státního gymnázia v Litomyšli v roce 1889). Archiv byl dobře vedený a uložený v městském muzeu v jedné místnosti, větší část ve „skříní pro archiválie“ (ty zabaleny v obalech). Městský archiv ve Vysokém Mýtě byl také

³⁹⁰ O tom V. Vojtíšek, O státním archivním inspektorátu pro Čechy ... , s. 2: „Úkol byl tak vymezen, že až na další, náleží mi osobně nebo písemně zjišťovati stav městských, obecních, církevních, musejních a soukromých archivů, starých knihoven téhož rázu i jednotlivých písemných památek historických a snažiti se o jejich zabezpečení.“ Srov. Viz AHMP, J. FLODR, inventář s. 4; tamtéž, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, pověření MŠANO k výkonu funkce archivního inspektora pro Čechy z 18. 8. 1924 (za ministra podepsán dr. Wirth). Viz pozn. 392 (inspekce jihočeských archivů); viz Z. ŠAMBERGER, c. d., s. 34 a pozn. 50, s. 94.

uložen v městském muzeu, listiny a zvláště privilegia shledal vystavené ve vitrínách.³⁹¹

Podrobněji se zastavíme u inspekční cesty po jihočeských a západočeských archivech. Ve dnech 11.–15. září 1923 navštívil postupně městské archivy v Táboře, Českých Budějovicích, Strakonících, Horažďovicích, Sušici, Klatovech, Domažlicích a v Plzni.³⁹²

V Táboře byl 11. září rozčarován „spořádáním“ archivu města Tábora Augustem Sedláčkem, skandální bylo zejména, že „při tom nečinil rozdíl mezi privilegii a vůbec listinami pergamenovými, mezi písemnostmi na papíře psanými a knihami. Všechny tyto archiválie uložil v deskách, takže visuté pečeti volně visí z fascikulů, a pokud nejsou chráněny, pochopitelně jsou vydány nebezpečství.“³⁹³ Také bylo podivné, že „inventář vlastně není, jej má nahraditi věcné rozdělení“. Nevhodné uložení táborského archivu ve věžní místnosti bylo též problémové. Řešením by bylo přestěhování do nově vybudovaného trezoru v městské záložně, jak o tom Vojtíšek referoval později, 18. listopadu 1926.³⁹⁴

O den později, 12. září, navštívil městský archiv v Českých Budějovicích. Správcem archivu, „který představuje značné bohatství“, byl tehdy poštovní inspektor František Miroslav Čapek, „pracovník známý zájmem historickým, avšak nemající pro

³⁹¹ Tamtéž, kart. 154. O návštěvách Brandýsa n. Orlicí viz edice č. 168; NA, f. MŠANO, sign. 30 Brandýs n. Orl. Archiv, kart. 3231, č. 128826/1931, dopis V. Vojtíška, archivního inspektora pro Čechy, MŠANO ze 27. 8. 1931 (pořádání J. Čarkem). O J. Čarkovi viz BSAČZ s. 122.

³⁹² Tamtéž, kart. 154, Pověření MŠANO ze 26. 9. 1922 pro V. Vojtíška k vykonání prohlídky městských archivů v Táboře, Soběslavi, Veselí n. Lužnicí, Budějovicích, Písku, Strakonících, Horažďovicích, Sušici /popřípadě ve Vodňanech a Volyni/; tamtéž, kopie, Zpráva o prohlídce městských archivů, vykonané ve dnech 11.–15. 9. 1923 (skutečně navštívené archivy vyjmenovány v textu), dále „zpráva“. Orig. ze 3. 3. 1924 viz NA, f. MŠANO, sign. 30 Čechy. Archivy, kart. 3230, příloha spisu č. 29423/1924, „zpráva“.

³⁹³ August Sedláček (1843-1926) pořádal patrimoniální a městské (obecní) archivy na základě pertinenčního (věcného) principu; mimo Tábor tomu bylo např. v Rokycanech či v Písku, kde působil v l. 1900-1926 jako městský archivář a ředitel městského muzea; v Táboře pořádal městský archiv v l. 1890-1894, kdy vyučoval na táborském státním reálném gymnáziu. Více BSAČZ s. 560-561.

³⁹⁴ Tamtéž, Zpráva o prohlídce městských archivů, s. 1; NA, f. MŠANO, kart. 3240, sign. 30 spis Tábor – archiv městský, Vojtíšková zpráva č. 29 423/24 o inspekci v září 1923; tamtéž, zpráva z 18. 11. 1926, ve které upozornil na nevhodné uložení městského archivu ve věžní místnosti. Přípisem 18. 6. 1926 doporučoval Vojtíšek MŠANO jako správce archivu táborského rodáka M. Buriana (pozdějšího archiváře v Jihlavě a Českých Budějovicích). V r. 1924 byl správcem muzea, knihovníkem a kulturním referentem František Kroupa, PhDr. (1890-1972), v l. 1926-1952 správce městského archivu v Táboře z titulu ředitele muzea (viz BSAČZ s. 350-351).

řízení archivu zkušeností“, avšak na druhou stranu s velkými zásluhami o navrácení některých ztracených archiválií. O tom Vojtíšek psal ve své zprávě pro MŠANO: „A tak bylo možno, že u býv. ředitele Archivu místodržitelského Karla Köpla bylo nalezeno více než 50 knih a 20 fascikul spisů českobudějovických, když po převratu byla provedena prohlídka v jeho věcech, a že snad 230 pergamenů českobudějovických chováno je v Széchényiho zemské knihovně maďarského národního musea v Budapešti. P. inspektor Čapek podáními k ministerstvu školství a nár. osvěty upozornil na tyto věci, a je-li možno, zejména v první příčině, by bylo v zájmu archivu, aby ministerstvo školství a nár. osvěty zakročilo a vymohlo navrácení archiválií, které jsou nyní tuším chovány v Archivu ministerstva vnitra.“

Vojtíška zarazila místní neobvyklá praxe, že při městském archivu byla městská spisovna do roku 1917 a městský archivář tedy vykonával zároveň funkci registrátora (tato činnost byla rozhodně na úkor archivních prací). Také zjistil, že „některé důležité listiny i pečetidla vystaveny jsou v museu městském, jak bývá obyčejně“. Podle sdělení prof. Hlaváčka, který v této věci nedávno korespondoval s dr. Kovářem, ředitelem SOkA Č. Budějovice, jsou zavlčené českobudějovické archiválie v budapeštské Széchényiho knihovně nezvěstné dodnes.³⁹⁵

Další Vojtíškova cesta, 13. září t. r. dopoledne, vedla do Strakonice. Sám o tristním stavu zdejšího archivu uvedl: „Archiválie tamní jsem shledal v uboze špatném stavu. V místnosti temné, kde byly všeliké nepotřebné předměty, na skříních pod vrstvou prachu a špíny ležely archivní památky, některé značné ceny. Listiny pergamenové byly v rámech, jak byly svého času zapůjčeny na národopisnou výstavu, ale i ty zřejmě trpí, jako ty, které jsou

³⁹⁵ F. M. Čapek (1873–1946) poštovní oficiál a poté vrchní poštovní tajemník v Českých Budějovicích, v l. 1919–1929 městský archivář v Českých Budějovicích, amatérský historik a národopisec, který se zasloužil o navrácení českobudějovických archiválií. Ty s sebou odnesl místodržitelský archivář K. Köpl (viz BSAČZ s. 121). V minulosti docházelo k ničení a rozkrádání městského archivu příčiněním archiváře Georga Seegerta (1836?–1895), který zde působil v l. 1886–1895 (o něm viz BSAČZ s. 562). Srov. AHMP, V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, zpráva, s. 4; ve věci vrácení archiválií Č. Budějovic z Maďarska viz NA, f. MŠANO, kart. 3232, sign. 30 České Budějovice – Archiv městský, přípis F. Čapka z r. 1923. Před Čapkem vedl v l. 1895–1919 městský archiv v Českých Budějovicích Reinhold Huyer (1850–1928), původně středoškolský profesor, od 1909 ředitel ženské průmyslové školy (školy pro ženská povolání) v Č. Budějovicích. Podle Vojtíška prof. Huyer zhotovil nějaké archivní indexy, jak mu o tom referoval Čapek (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, zpráva s. 2): „... ale když po převratu musil ustoupiti vzhledem k německé národnosti, vzal si je s sebou jako soukromý svůj majetek.“ O R. Huyerovi více viz BSAČZ s. 256.

nechráněny.“ To ale nebylo všechno. Vojtíšek odhalil ztráty archiválií srovnáním se „Sedláčkovými Hrady a zámky sv. XI.“ a se zprávou dr. Jaromíra Nováčka o archiváliích, které byly v městském muzeu, uloženou v roce 1896 v Zemském archivu.³⁹⁶ Sám v závěru zprávy uvádí seznam listin a listů, privilegií a úředních knih zde nalezených. Zjištěný stav se snažila Městská rada ve Strakonících vysvětlit a 26. října 1925 podala MŠANO hlášení, že pohřešované archiválie jsou uloženy v muzeu. Pro Vojtíška to byl zřejmě „nezapomenutelný“ zážitek, neboť tento příklad uváděl jako odstrašující ještě v roce 1933.³⁹⁷

Tentýž den odpoledne se přesunul do nedalekých Horažďovic, kde archiv vedl pracovník městského muzea Karel Němec.³⁹⁸ Tady byl Vojtíšek spokojen, neboť „pan učitel Němec“ měl archiválie zinventarizovány. K tomu uvedl: „Rozdělení je provedeno zajisté podle příkladu Sedláčkova a systém ten má ovšem své výhody a nevýhody.“ Dále konstatoval, že Němec vedl pamětní knihu a s povděkem kvitoval, že se našly peníze na vydání dějin města Horažďovic.

Druhý den ráno (14. září) dojel do blízké Sušice, kde „*péče o archiv městský se ujal v poslední době p[an] měst[ský] tajemník Turek*“. Kajetán Turek založil pamětní knihu města a sám ji vedl. Jako místní největší problém shledal opět Vojtíšek nedostatek místa i prostředků, jak o tom doslova napsal: „*To působí, že archiválie jsou roztrhány na různých místech.*“ Ve zprávě s pečlivostí jemu vlastní popsal, kde jsou uloženy jaké archiválie. Sušický městský archiv zůstal i později, v letech 1926–1927, v zorném poli Vojtíška a Macháčka.³⁹⁹

³⁹⁶ Vojtěch Jaromír Nováček, PhDr. (1852–1916) působil v AZČ v l. 1891–1916, od r. 1903 jako jeho ředitel. Viz BSAČZ s. 450–451.

³⁹⁷ Viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, s. 4; v téže věci NA, f. MŠANO, kart. 3240, sign. 30 Strakonice. Archiv města, zpráva o zabezpečení strakonického archivu č. 85 905/24; tamtéž, zpráva Městské rady ve Strakonících MŠANO č. 130353/25 ze 26. 10. 1925; V. VOJTÍŠEK, O státním archivním inspektorátu ... , s. 12.

³⁹⁸ Karel Němec (1886–1972), původně odborný učitel na Měšťanské škole v Horažďovicích (od r. 1934 jako ředitel), působil v Městském muzeu v Horažďovicích (1915–1972), od r. 1919 jako jeho ředitel, v r. 1919 městský archivář (viz BSAČZ s. 444). Srov. NA, f. MŠANO, kart. 3233, sign. 30 Horažďovice–městský archiv.

³⁹⁹ K činnosti sušického správce archivu K. Turka srov. NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3240, Sušice – archiv městský (zde např. zprávy K. Turka o činnosti muzea a archivu již od r. 1921, či Turkův přípis čj. 68890/1923 z 18. 5. 1923 o srovnání městského archivu sušickým kancelistou Němcem). Tamtéž, čj.

Tentýž den odpoledne zamířil ještě do Klatov, kde archiv pod vedením Karla Hostaše byl součástí muzea. Příliš pevné spojení s muzeem bylo pro archiv na škodu, stísněné prostory a nedostatečný přehled o archiváliích a přílišné zatížení uměle sestavenými sbírkami se na tom zjevně projeví. Celkově však jeho práci zhodnotil Vojtíšek příznivě: „... pan Dr. Hostaš věnuje se horlivě sběratelské činnosti, kterou zachycuje všechnen novější vývoj města, často do značných podrobností, máje na mysli i pamětní knihu, kterou píše“. Přidělení subvence ve výši 5000 Kč pro rok 1924 od MŠANO bylo podmíněno vybudováním samostatné místnosti pro bezpečné uložení archivu, čímž by došlo k nápravě nevyhovujícího stavu.⁴⁰⁰

Druhý den ráno (15. září) přijel do Domažlic. Povšiml si bohaté staré spisovny, uložené ve starých dřevěných skříních v místnosti na radnici se spisy patrně již z 18. století a možná i staršími, jak odhadoval. Vojtíškovi však k nim nebyl umožněn přístup. Privilegia, vzácnější listiny včetně cechovních a staré městské knihy byly uloženy v městském muzeu. O muzeum a tím i o archiv se staral koncipista Halík (v době Vojtíškovy návštěvy bohužel nepřítomný), proto informace o případné inventarizaci archivu nebyly podány. V Domažlicích se tehdy nevedla ani pamětní kniha („třikrát byl vypsán konkurs, ale nikdo se nepřihlásil“).⁴⁰¹

Z Domažlic dorazil tentýž den (15. září) odpoledne do Plzně na inspekci ke svému příteli Macháčkovi. Tady dle očekávání nešetřil slovy chvály: archiv je v rukou odborníka (Macháček byl od r. 1919 titulárním městským archivářem), avšak kumulováním funkcí s tajemníkem MHM (práce pro muzeum byla na úkor archivní práce) a s péčí o veřejnou vědeckou knihovnu (do roku 1920) se nemohl archivním pracím dostatečně věnovat. Pořádací práce z těchto důvodů prováděl od července 1921 Macháčekův předchůdce Josef Strnad, tehdy již ředitel II. státní reálky v Plzni,

45100/1928, přípis Městského úřadu v Sušici z 21. 3. 1928 pro MŠANO s informací, že městský archiv prohlédl před dvěma lety Vojtíšek a vloni Macháček.

⁴⁰⁰ Karel Hostaš, JUDr. (1854–1934) zakladatel klatovského muzea (1882), který se zasloužil o zachování a soustředění regionálních archivních památek. Byl spřízněn s F. Macháčkem (otec Macháčkova tchána Miloslava Hostaše). Viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. i. č. 2190, kart. 154, zpráva; NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3234, Klatovy – archiv městský, zpráva o inspekci č. 29 423/24.

⁴⁰¹ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, zpráva z inspekce z 28. 2. 1924, s. 10–11; NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3232, zde mj. zpráva o archiváliích v Archivu dvorské komory ve Vídni o výkupu Chodů ze švaberské zástavy z let 1556–1572.

jako externista částečně placený ze subvencí MŠANO. Ten inventarizoval listiny a knihy, velká část z nich byla zpřístupněna s pomocí rejstříků a lístkovým katalogem. Původní Strnadovo uložení listin v papírových krabicích, složených v obálkách a opatřených regestem ze dvacátých let slouží badatelům a archivářům dodnes.⁴⁰² Vojtíšek zmínil i ten nejpalcivější plzeňský problém: nedostatek místa pro archiv shledal jako katastrofální, „neboť archiv nemůže přejímati ani starou registraturu městskou ani nemůže vykonávati jiné práce pořádací“. Konstatoval, že dokud bude archiv spojen s muzeem, nelze počítat s řádným uspořádáním archivu. Závěrem ve zprávě uvedl, že „jedině Archiv města Plzně, ač má jisté nedostatky, odpovídá nejlíp požadavkům kladeným na archivy městské, jsa jediným archivem s odborným úředníkem“.

Vojtíšek do Plzně zajížděl často i za jiným účelem (konat přednášky či studovat prameny v archivu), avšak podle jeho diářů z inspekčních cest a korespondence přijel „úředně“ jako archivní inspektor opět 9. března 1927. Jak o tom svědčí výňatek z jeho revizní zprávy ze 2. května 1927, znovu důrazně upozorňoval na palčivý problém s nedostatkem místností pro archiv, nic neřešícím provizorním úložišti ve sklepení radnice (o tom již byla zmínka) a s nedostatečným personálním obsazením: „Místností vlastně městský archiv nemá. Jest v podnájmu v Historickém městském muzeu. ... Personál vlastně není a je to obdobný stav jako u místností. Městský archivář musí býti především správcem musea a mocí svého úřadu i svých osobních schopností a vlastností je předním kulturním činitelem, nejen ve městě, nýbrž v celém plzeňském kraji. Co vše musí konati Dr. Fr. Macháček, jest až překvapující a vzbuzuje opravdovou úctu. Za těch okolností a také při naprostém nedostatku místa může se věnovati

⁴⁰² O těchto pracích viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3237, zpráva arch. inspektora V. Vojtíška pro MŠANO z 2. 5. 1927 (zpráva o uložení pergamenových listin a o konzervaci papírových listin před válkou zaponem); dále F. Macháček, Městské histor. museum a městský archiv v l. 1925–1935, SMHMPI 10 (bez vrocení, dochováno v torzu), s. 255–256: „Hned na počátku tohoto období byla provedena nová, a v našich skromných poměrech již asi definitivní, úprava v oddělení pergamenových listin. Listiny jsou uzavřeny v papírových sáčcích v původním svém starém složení, což již provedl za své činnosti řed. Josef Strnad. Tyto obálky byly nyní umístěny v krabicích s jednou úzkou stranou odklápěcí a s víkem tak doléhajícím, aby byl zamezen přístup prachu. Krabice jsou pak postaveny v uzavřených skříních, které byly získány z Čelakovského pozůstalosti. Inventář k těmto listinám sepsal již řed. Strnad, zbývá jen, pokud nejsou otištěny v Listáři, rozepsati jejich obsah také do rejstříků.“ V současné době se listiny postupně restaurují a ukládají rozložené a adjustované ve speciálních krabicích, velká většina (cca 950 ks) je však stále uložena v krabicích a obálkách se Strnadovými registry a signaturami.

*městskému archivu jen částečně, ne cele, jak by bylo záhodno ... I když možno uznati porozumění městského zastupitelstva a městské rady pro význam městského archivu v mnohém ohledu, třeba pokládati dnešní stav městského archivu za neudržitelný a brzké rozhodné nápravy si vyžadující.*⁴⁰³ Později k Macháčkovi přijel na inspekci prokazatelně ještě 3. listopadu 1933 a 11. ledna 1939.⁴⁰⁴

Závěrem se ještě vrátíme k celkovému dojmu z Vojtíškovy inspekční cesty, vykonané v září 1923, který jasně vyzněl v neprospěch Strakonice: zde byl shledán nejhorší stav ze všech navštívených archivů, „kde možno rovnou mluvíti o zločinu, jestliže tam tak bylo rozmrháno bohatství, které bylo kdysi uloženo v městském muzeu“.⁴⁰⁵

Jako další příklad pokračující inspekční činnosti stojí za zmínku Vojtíškovy prohlídka městského archivu v Berouně, uskutečněná 10. července 1924, kde byl správcem prof. Karel Kazda.⁴⁰⁶

Pro porovnání situace v Čechách a na Moravě se nyní zastavíme u delší Vojtíškovy inspekční cesty do Znojma a Jihlavy v září 1924. K prohlídce těchto historicky významných archivů byl Vojtíšek pověřen MŠANO 26. června 1924 jako známý odborník, i když tím vlastně „lezl do zelí“ svému kolegovi, archivnímu inspektorovi pro Moravu a Slezsko Františku Hrubému, se kterým jinak dobře spolupracoval.⁴⁰⁷ Důvodem k pověření prohlídkami těchto moravských městských archivů bylo pravděpodobně také doporučení děkanátu Právnické fakulty pražské univerzity z 31. března 1924, adresované MŠANO pro „k tomu osvědčeného pracovníka

⁴⁰³ AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933; tatáž zpráva in NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3237.

⁴⁰⁴ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, Diáře a poznámky z inspekčních cest; AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/124, korespondenční lístek z 1. 11. 1933 (oficiální ohláška inspekce).

⁴⁰⁵ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, zpráva z inspekce z 28. 2. 1924, s. 14.

⁴⁰⁶ Karel Kazda (1899–1947) původně středoškolský profesor, byl správcem městského archivu v Berouně v l. 1919–1947 a správcem Městského muzea v Berouně v l. 1926–1947 (viz BSAČZ s. 308). AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, záznamy z inspekčních cest.

⁴⁰⁷ NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3241, Znojmo, čj. 52 629/1925 opatření archivního inspektora pro Moravu a Slezsko dr. Hrubého ke zlepšení situace v městském archivu ve Znojmě ze dne 18. 5. 1925; tamtéž, Jihlava, kart. 3234, vyjádření F. Hrubého k inspekci V. Vojtíška ze dne 4. 12. 1924.

*v městském archivnictví p. Dra Václava Vojtíška, archiváře města Prahy a soukromého docenta pomocných věd historických na filosofické fakultě Karlovy university“.*⁴⁰⁸

Vojtíšek vyjel 8. září ráno rychlíkem do Znojma, kde se zdržel pět dní, tedy až do pátku 12. září. O jeho návštěvě přinesl informaci dokonce znojemský denní tisk (sociálně demokratický týdeník *Dělnické listy*): „*Studium znojemského archivu zahájil v pondělí univ. docent dr. Václav Vojtíšek, archivář hlav. města Prahy. Vyslán sem byl ministerstvem školství a národní osvěty, aby vědecky prozkoumal bohatý a důležitý městský archiv, který obsahuje velmi cenné zápisky o historii města a okolí, jakož i o životě českého lidu v tomto území. Pan dr. Vojtíšek je vyslán do Znojma na poměrně krátkou dobu, která ovšem ani zdaleka nemůže stačiti na prostudování tak velikého materiálu.*“⁴⁰⁹ Ve své zprávě zevrubně popsal bohatství znojemského archivu, jak jen jej bylo možné během krátké doby přehlédnout. Městský archiv byl tehdy uložen v přízemních místnostech znojemského hradu, kde sídlilo také muzeum. Jednal zde s Antonem Vrbkou, tehdejším ředitelem městského muzea. Cílem studia archiválií očividně bylo dokázat historický význam českého živlu na tomto území, „*třebas jeho ráz byl německý*“.⁴¹⁰

Kromě městského archivu navštívil ve Znojmě Vojtíšek také archiv a knihovnu kláštera sv. Hipolyta křížovníků s červenou hvězdou na Hradišti. Provedl jej zde páter Bělohávek, správce knihovny a archivu. Vojtíšek se dozvěděl, že klášterní archiv by měl být brzy přestěhován do Prahy a proto vyslovil vážné obavy spojené s další péčí o něj: „*... kdo se archivu ujme, když prý je v klášteře nedostatek mnichů. Ale archiv by potřeboval péče, poněvadž ukazuje zřejmě, že má význam pro dějiny kláštera i města Znojma.*“ Podle závěrečné zprávy zde našel značný počet listin papežských,

⁴⁰⁸ Viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3241, Znojmo, archiv městský.

⁴⁰⁹ Tamtéž, pověření MŠANO k provedení inspekce z 26. 6. 1924; dále AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, Zpráva o prohlídce městských archivů Znojmo a Jihlava (Znojmo 12 s., 25. 9. 1924 a 27. 9. 1924; Jihlava 5 s. 26. 9. 1924 a souhrnná úvodní zpráva pro MŠANO ze 27. 9. 2009). K Vojtíškově znojemské inspekci viz krátká zpráva s názvem *Studium znojemského archivu*, in *Dělnické listy – týdeník čsl. sociálně demokratické strany dělnické v župě jihlavské*, roč. 5, č. 38, 12. 9. 1924, s. 6. Za zaslání tohoto článku i dalších informací k Vojtíškově pobytu ve Znojmě děkuji Janě Pekárkové ze SOkA Znojmo.

⁴¹⁰ Anton Vrbka (1860–1939) pedagog, historik, kustod a ředitel znojemského muzea. V podacím deníku úřadu města Znojma z r. 1924 se dochoval zápis pod čj. 15222 o přípisu Archivu hl. města Prahy ve věci prohlídky znojemského městského archivu s poznámkou „Vrbka“, vlastní spis se nedochoval (SOkA Znojmo, f. Archiv města Znojmo, sign. AMZ-II-2/1499).

panovnických či soukromých od poloviny 13. století, orientoval se podle starého inventáře asi z 18. století a o těchto objevech informoval prof. Friedricha, který je využil pro svůj ediční podnik.⁴¹¹

Městský archiv v Jihlavě navštívil v sobotu a neděli 13. a 14. září. K zdejší návštěvě, podobně jako ve Znojmě, lákalo Vojtíška jeho bohatství vzhledem k vážnému badatelskému zájmu o diplomatické studium městských knih a dějin městské správy.⁴¹² Archiv byl nedávno svěřen do správy bývalého faráře Františka Kunovského. Vojtíšek měl k jeho práci velké výhrady: obával se totiž neodborných zásahů, neboť Kunovský neměl archivní vzdělání. Archiv našel uložen v prvním poschodí radnice v jedné místnosti, kterou shledal jako prostorově nedostatečnou. Ve své inspekční zprávě se rozepsal jak o zásadách uvážlivé skartace staré spisovny, tak o citlivém přístupu k archivnímu materiálu. Kunovskému udělil upřímnou radu pro archivní práci, ze které vyzařuje jeho osobní niterný vztah: *„Každá práce archivářská má být vlastně důsledkem proniknutí archivního obsahu a jeho ovládnutí. Archivář, je-li teprve krátkou dobu v archivu, nemůže hned přistoupiti k pořádací činnosti – až když porozumí archivu, může jíti práce jeho dobře a rychle přece. Ovšem vždy je radno, aby archivář zjednal si předem aspoň některé zkušenosti archivní, nejlépe v některém řádně vedeném a odborně spravovaném archivu. Proto doporučuji, aby pan městský archivář Kunovský byl poslán na některý čas k poznání zásad archivních a práce archivní do archivu*

⁴¹¹ Viz V. Vojtíšek, O státním archivním inspektorátu pro Čechy ... , s. 20: *„Avšak lze zdůrazniti i šťastné objevy při inspektorské činnosti, ... i prof. Dr. G. Friedrichovi prohlídkou archivu řádu křižovnického bylo vyneseno pro Codex mnoho vzácných originálů, kterých neznal a nemohl znáti.“* AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, Zpráva o prohlídce archivu a knihovny kláštera sv. Hipolyta křižovníků s červenou hvězdou na Hradišti ve Znojmě ze 27. 9. 1924.

⁴¹² NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3234, Jihlava, zpráva V. Vojtíška z inspekce z 26. 9. 1924: *„Co mne zejména zajímalo, byly právní rukopisy, kodex tzv. Gelnhausenův a dvě knihy nálezů právních i horních z 15. století a potom městské knihy, především 13 kusů Stadtbücher 1359–1637, mají zvláštní postavení ve vývoji městských knih, ale i ostatní ... “* Viz SOKA Jihlava, f. AM Jihlava, korespondence 1924 (neuspořádáno), dopis V. Vojtíška jménem AHMP vládnímu komisariátu v Jihlavě č. j. 1209 ze dne 7. 9. 1924: *„... nepřijel jsem do Jihlavy, jak jsem zamýšlel, abych odvezl IV. knihu městskou, jež má být zapůjčena podle rozhodnutí vládního komisariátu do archivu hl. města Prahy ke studiu p. univ. prof. Dr. J. V. Šimáka. Přijedu však pro ni ze Znojma asi ve čtvrtek nebo v pátek, po případě v sobotu /11. – 13. t. m./ a prosím, aby byla laskavě připravena. Zároveň si dovoluji žádati, aby mi byla umožněna prohlídka městského archivu, zejména tammích městských knih.“*

*dobrého jména, nejspíš do zemského moravského archivu v Brně.*⁴¹³ Vojtíšek též odkazoval na radu a pomoc svého kolegy a moravského zemského archiváře. Již v roce 1927 se jihlavský archiv dočkal alespoň nakrátko školeného odborníka.

Závěrem této kapitoly se podíváme, jak Vojtíšek cestu na Moravu Macháčkovi popsal: „*Mně se ve Znojmě i Jihlavě dobře líbilo, ale archivy, které jsou krásné a neobyčejně bohaté, jsou na tom zle. První je vlhký, druhý v rukou neodborných.*“⁴¹⁴ Přes své profesní výhrady na Kunovského nezanevřel, naopak se lze domnívat, že Vojtíšková návštěva odstartovala intenzivní studium jihlavských městských knih, jak dokazuje korespondence mezi nimi, dochovaná v SOkA Jihlava.⁴¹⁵

Působení konzervátora památek Macháčka

Po vzniku Československé republiky angažoval se Macháček více směrem k jiným archivním institucím. Od podzimu 1918 se krátce jako tajemník památkové komise Národního výboru v Plzni staral především o zajištění patrimoniálních archivů v celých západních Čechách.⁴¹⁶ Roku 1919 se stal konzervátorem po okres plzeňský,

⁴¹³ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, Archivní inspektorát, kart. 154, Zpráva o prohlídce městského archivu Jihlava 5 s. 26. 9. 1924; tatáž zpráva in NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3234, Jihlava, zpráva V. Vojtíška z inspekce z 26. 9. 1924: „*Skartování nesmí být provedeno bez dostatečného poznání materiálu, a vždy nutno si vyžádati revizi u zemského moravského archivu v Brně, aby byla jistota, že se neníčí nic, co by se potom těžko postrádalo.*“

⁴¹⁴ O cestě do Jihlavy a do Znojma psal Vojtíšek Macháčkovi hned 16. 9. 1924 (viz edice č. 168): „*... v Jihlavě ustanovili archivářem bývalého faráře Kunovského – hlásili se vedle něho ještě dvě osoby, ale Němci, a Čech to musil dostati – a ten je ubožák, který ničemu nerozumí. U měst[stské] rad[y] byla by vůle dobrá, dalo by se na ně působiti, ale není lidí! ...*“ O F. Kunovském viz edice č. 168, pozn. 7 byl neškolený archivář, jihlavský archiv spravoval v l. 1924–1927 (viz BSAČZ s. 365). Před Kunovským zde působil v l. 1907–1924 Němec Franz Wurzinger (viz BSAČZ s. 720) a po Kunovském v l. 1927–1930 tábořský rodák Miroslav Burian, PhDr. (1902–1980), žák V. Vojtíška, které poté v l. 1930–1944 působil jako městský archivář v Českých Budějovicích (viz pozn. 395; BSAČZ s. 110). O Burianovi jeho učitel Vojtíšek nejprve uvažoval jako o vhodném kandidátovi na místo tábořského archiváře (srov. NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3240, spis Tábor – archiv městský, doporučení V. Vojtíška MŠANO z 18. 6. 1926), ale jak z výše uvedeného vyplývá, přednost dostala Jihlava.

⁴¹⁵ Viz pozn. 197; SOkA Jihlava, f. AM Jihlava, korespondence 1924–1927 /neuspořádáno/, korespondence týkající se zápůjček jihlavských archiválií, včetně Vojtíškem potvrzených reverzů; obdobně tamtéž, f. AM Jihlava od r. 1849, Společná registratura 1924–1949, č. inv. 233 a 234, kart. 2, korespondence z let 1925–1927. Za laskavé zprostředkování této korespondence děkuji PhDr. Svěrákovi ze SOkA Jihlava.

⁴¹⁶ Na to upozornil také Z. ŠAMBERGER, c. d., s. 23: „*Po 28. říjnu vznikla i značná činnost v zájmu zabezpečení archivů. U Národního výboru v Praze působila poradní archivní sekce a u některých národních výborů v okresech vznikaly odbory pro ochranu památek, jež přebíraly i starost o evidenci archivů. Stalo se tak*

blovický a kralovický a v jeho pověření stálo, že jeho úkolem „*jest bdíti nad památkami historickými v oblasti jeho působení a podávati o jejich stavu zprávu*“. Jedním ze všeobecně známých zásluh je jeho péče o zajištění patrimoniálních archivů a velkostatkových registratur, aby nebyly vyvezeny za hranice republiky, a také jeho péče o církevní archivy. Vykonával tím před zřízením stálého archivního inspektorátu pomocnou agendu pro MŠANO v celých západních Čechách.⁴¹⁷

Macháček byl zainteresován v soupisové akci metternichovského archivu, který byl od listopadu 1918 úředně zapečetěný a „pod dozor postavený“ v plaském klášteře.⁴¹⁸ V květnu 1921 na základě pověření MŠANO Macháček prohlédl část archiválií a obsah v jedné skříni zinventarizoval (šlo o rukopis opis deníku kancléře Metternicha). V roce 1922 ještě Macháček zinventarizoval další čtyři zapečetěné skříně.⁴¹⁹

Podobným případem bylo zajištění archiválií chotěšovského kláštera a prohlídka registratury tamního velkostatku či pověření soupisem knihovny a archivu tepelského kláštera.

Nejprve krátce k Chotěšovu. Klášter založený počátkem 13. stol. blahoslaveným Hroznatou, zakladatelem tepelského kláštera, a jeho sestrou Vojslavou jako ženský premonstrátský klášter, byl v roce 1781 za Josefa II. zrušen. Panství zakoupil Karel Alexander Thurn–Taxis a archiv velkostatku byl z velké části převezen do rodinného thurn–taxiského archivu v Řezně. Klášterní archiv byl odvezen hned po zrušení kláštera do vídeňského dvorního a státního archivu, pouze klášterní kronika, která

např. v Plzni z iniciativy Fridolína Macháčka. Vznikaly také iniciativní skupiny, které zajišťovaly archivní a knihovní majetek šlechty. Sám Macháček zařizoval zajištění metternišského materiálu v Plasích u Plzně.

⁴¹⁷ Macháček byl MŠANO pověřen spolu s L. Lábkem již 12. 12. 1918, aby pokračoval „*ve smyslu zákona o vývozu památek ze dne 29. 10. 1918 i po zrušení Národního výboru v Plzni v zajišťování památek historických a uměleckých v oblasti Západních Čech.*“ Dne 10. 2. 1919 obdržel Macháček od MŠANO legitimaci konzervátora pro politické okresy kralovický a plzeňský, obdobné jmenování obdržel 20. 3. t. r. pro stejné okresy, tentokrát pro památky historické, umělecké a lidové. Jmenování bylo rozšířeno 28. 4. t. r. také o památky předhistorické (a navíc pro okres rokycanský). Viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 20, kart. LP 1629. Zmínka o této činnosti viz F. MACHÁČEK, Z městského archivu v Plzni /Zprávy/, ČAS 4, 1926, s. 178.

⁴¹⁸ NA, f. MŠANO, sign. 30 (Plasy. Archiv zámecký), kart. 3237, oznámení Prezidia Zemské správy politické Národního výboru Předsednictvu Národního výboru československého z 12. 11. 1918.

⁴¹⁹ Tamtéž, obálka Plasy – metternichovský archiv – odpečetění, Macháček podává zprávu o své návštěvě v Plasích 2. 5. 1921 na základě pověření MŠANO ze dne 22. 4. 1921 čís. 38794; tamtéž, MŠANO 17. 2. 1922, pokyn k inventarizaci zbytku metternichovského archivu v Plasích.

obsahuje cenné informace o selských bouřích 1680, je uložena v Národní knihovně v Praze.⁴²⁰ Macháček při některé ze svých cest zjistil, že zmizel starý klášterní archiv, jehož existence byla ověřena ještě v roce 1898 a nejstarší materiál (torza v opisech v tamním městském archivu), sahal do 16. století. Dne 22. března 1919 oznámil tuto skutečnost MŠANO s tím, že archiv byl nejspíš odvezen knížetem Thurn–Taxisem do Řezna, kam již dříve byly převezeny některé archiválie z Chotěšova, a žádal, aby MŠANO úředně zakročilo ve věci navrácení „odcizeného archivu chotěšovského“. Dr. Morávek 2. července případ odložil ad acta, „*neboť za daných poměrů nelze zakročit*“.⁴²¹

Ze spisu vyplývá, že celá záležitost na tři roky utichla, až do 1. prosince 1922, kdy se Macháček MŠANO opět ozval. Odvezení chotěšovského klášterního archivu, patrně již před první světovou válkou do Řezna, potvrdili úředníci panství, avšak konzervátor zjistil, že část archivu na území republiky zůstala. Byly nalezeny dvě listiny z 15. století, dosud neznámé „*s velkými pěknými pečetěmi*“, chované v soukromém majetku v Plzni. Nedávno Macháček v úřadě panství chotěšovského našel „*zbytky, ne-li celek registratury panství a kláštera ze 16. a 17. století*“ a ve své zprávě uvedl konkrétní příklady: vesnickou trhovou knihu 1630–1637 a kopíř kláštera ze 17. století, obojí doposud neznámé. Požádal MŠANO o pověření, aby mohl zabezpečit tento materiál (psaný česky) před eventuálním zcizením nebo „*zašantročením*“ a provést jeho důkladnější prohlídku. Zmocnění získal a 22. ledna 1923 MŠANO správě velkostatku oznámilo prohlídku archivu konzervátorem Macháčkem z důvodu ochrany písemných památek „*za účelem zjištění jeho obsahu i uložení*“.⁴²²

⁴²⁰ Hlavní jádro chotěšovské knihovny je dosud uloženo v Národní knihovně v Praze (dále NK); z rukopisů jsou zde mj. Memorabilia monasterii Chotesoviensis: sv. sign. XV.B.4 (1641–1655), sign. VI.C.13 (1666–1682). sign. XI.A.11 (1683–1691). Viz Milan HLINOMAZ, Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov, České Budějovice 2009.

⁴²¹ NA, f. MŠANO, sign. 30 Archiv kláštera Chotěšovského, kart. 3233, spis č. 13701/1919 (navrácení archivu z Řezna).

⁴²² Tamtéž, kart. 3233, č. 133219/1922, Chotěšov, archiv kláštera a panství. Dvě konkrétně uvedené archiválie prý našel pan řídící české školy v Chotěšově. Panství bylo tehdy pod nucenou správou, ale německé úředníky dosazoval z Řezna kníže Thurn-Taxis.

Revizi provedl při dvou návštěvách: 30. listopadu 1922 a 8. února 1923. Vedle velkostatkové registratury prohlédl současně místní farní archiv, ve kterém shledal všechny písemné památky, uvedené v Soupisu památek uměleckých a historických (sv. XXX, okres Stříbrský, s. 58). Hned další den, 9. února, ve své zprávě sepsal stručný „*Inventární přehled staré registratury panství chotěšovského v Chotěšově*“ (2 strany strojopisu). Ve zprávě pojednal též o stavu uspořádání patrimoniální registratury: „*Srovnána je však pouze povrchně podle látky, chronologicky jsou však věci přeházeny, celkem však dosavadní uložení vyhovuje s předpokladem, že kancelář panství bude odpovědna za to, že bude vždy opatřen alespoň běžný úklid, občasné vyvětrání místnosti a že místnost bude vždy řádně uzavřena a nebude míti nikdo do ní přístupu bez vědomí odpovědného úředníka.*“ Dne 7. dubna byl informován také resortně příslušný Československý státní archiv zemědělský v Praze, který obdržel opis Macháčkova inventárního seznamu.

Ze zbytků klášterního archivu našel ne jeden, ale tři kopiáře z let 1596–1638, které navazovaly na kopiář již uložený v městském archivu v Plzni. Tento torzovitý materiál však věcně nesouvisel s ostatními nalezenými archiváliemi – registraturou velkostatku od roku 1786. Macháček požadoval nařídit správě velkostatku definitivní odevzdání do městského archivu, neboť některé archiválie zde již byly uloženy, což se později stalo (plzeňský archiv tehdy fungoval jako spádový záchranný depozitář a na tu činnost získával od MŠANO částečně subvence). Dne 13. října potvrdil Macháček převzetí dvou knih – zápisné knihy o majetku kláštera (opisy dopisů a přípisů odeslaných i přijatých) z let 1571–1760 a knihy purkrechtní 1630–1638. Další byly převzaty pravděpodobně po roce 1925 (chotěšovský velkostatek byl v držení Thurn–Taxisů až do tohoto roku), kdy byl zabrán republikou a prodán městu v rámci pozemkové reformy.

Archiválie kláštera a panství Chotěšov, dodnes uložené v AMP, jsou zmíněné dvě listiny z 15. století a jedna z poloviny 18. století, dále deset úředních knih (mimo výše uvedené ještě kopiář odeslaných listů kláštera 1637–1645 a purkrechtní kniha 1624–

1650, ostatní jsou z 18. a 19. století). O registratuře panství Chotěšov napsal Macháček později, v roce 1923, zprávu do národopisného časopisu Plzeňsko.⁴²³

Dalším příkladem Macháčkovy záslužné činnosti konzervátora památek je následující kauza týkající se tepelského kláštera. Na počátku dvacátých let se začaly šířit zvěsti či spíše pomluvy, že tepelský opat a vzdělaný germanista Gilbert Helmer je v podstatě německým nacionalistou a špiónem a hovořilo se o přímém nebezpečí zavlčení klášterních historických památek do ciziny. Dnes se ví, že Helmer knihovnu obohacoval akvizicemi z ciziny, zvláště nakupoval cenné středověké rukopisy. Opat dovolil tepelskému (českému) knihovníku P. Vackovi darovat Národnímu muzeu v Praze několik ve zdejší knihovně multiplicitně zastoupených vzácných starých tisků. Dodnes vžitý pokřivený obraz tohoto pozoruhodného člověka se již těžko podaří docela rehabilitovat.⁴²⁴

Tehdy MŠANO muselo přistoupit k úřednímu konání v této věci, jednání vedl ministerský rada dr. Wirth s poslancem Františkem Lukavským. Ten slíbil, že zprostředkuje dohodu s tepelským knihovníkem, zmíněným P. Vackem, aby pořídil soupis knihovny. Vedle toho byl do Teplé připisem ze 2. března 1921 vyslán ještě Macháček, aby klášterní knihovnu prohlédl a podal o ní zprávu.⁴²⁵ Vojtíškoví o tom 25. března napsal: *„Mimoto přeji veselé svátky. Já je strávím u pana opata Helmera v Teplé, budu tu asi 3-4 dny na revizi. Zítřejdu. Na revizi sice, ale doufám, že si při tom také něčím pohraju, a těším se na to. Vlastně se ani dobře neví, co tam je. Myslím, že to bude novina.*

⁴²³ Tamtéž, kart. 3233, č. 18623/1923, Chotěšov, archiv kláštera, velkostatku a fary; viz M. BĚLOHLÁVEK, Městský archiv v Plzni ... , s. 157–158. Srov. I. MARTINOVSKÝ a kol., Dějiny Plzně v datech ... , s. 240: zbytkový velkostatek Chotěšov získalo město Plzeň v přidělovém řízení 29. 9.–1. 10. 1925 v rámci pozemkové reformy z chotěšovského velkostatku Thurn–Taxisů. F. MACHÁČEK, Chotěšov, registratura panství, Plzeňsko 5, 1923, s. 38.

⁴²⁴ Za tyto informace děkuji kolegům PhDr. K. Boldanovi z Národní knihovny Praha a Mgr. Michaele Baumlové, knihovnici kláštera Teplá, která též upozornila na pamětní knihu zdejší knihovny, kde Macháček bohužel zapsaný není (viz NK, sign. Teplá Ms. E 50, Denkbuch der Besucher der Bibliothek des Stiftes Tepl, s. 95, březen–duben 1921; tamtéž, s. 146, leden až březen 1922). M. HLINOMAZ in Příspěvek tepelského kláštera k rozvoji školství v západních Čechách, MZK 44, 2009, s. 83 uvádí, že byly nechvalně známy pronacistické postoje Gilberta Helmera, i když byl záhy zklamaný praxí okupačního režimu.

⁴²⁵ V prvním zápisu ve spisu MŠANO, sign. 30, kart. 3240, Teplá – klášter a knihovna, č. 19 616/21 je citováno z Národní politiky, 17. 2. 1921, č. 47, z článku „Obavy o knihovnu kláštera tepelského“, činnost opata Helmera popsána podle článku v plzeňském Českém deníku. Zpráva o celkové revizi konzervátorem Macháčkem srov. tamtéž, č. 22 889/21.

*Předpokládám, že revize dopadne příznivě, a že tedy budu mít chvílku na práci, i večer na popití s panem prelátem.*⁴²⁶

Několikadenní návštěva jistě probíhala v přátelském duchu, vždyť Macháček ani jinak jednat neuměl. Při té příležitosti provedl nejen hrubý soupis klášterní knihovny, archivu, ale také umělecko-historických památek a již 12. dubna 1921 podal MŠANO písemnou zprávu (10 stran strojopisu). Doporučil provést katalogizaci knihovny, zhotovit inventář a katalog muzea, upozornil na nutnost záchrany staré registratury a větší péče o klášterní archiv vůbec (jako zjištěný fakt uvedl ztrátu 12 listin z let 1200-1228). Byl to už přece zkušený praktik, který mohl dobře poradit ve všech třech oblastech (knihovny, archivu i klášterního muzea). Novou revizi v Teplé provedl Macháček o rok později, v únoru 1922, a MŠANO o tom opět podal podrobnou zprávu (9 stran strojopisu).⁴²⁷

Nyní se vrátíme ke vzájemné spolupráci s Vojtíškem. Oba přátelé byli věrnými spolupracovníky: ze zmínek v korespondenci vyplývá se, že si trasy svých inspekčních cest plánovali také s ohledem na předmět svého bádání. Tak např. v březnu 1923 žádal Macháček Vojtíška o změnu trasy své inspekční cesty: *„Psal jsi mi kdysi, že pojeděš na archivní inspekci do jižních Čech. A tu bych ti nabízel kšeft, který by se mi, příznám se hodil; abys si to se mnou vyměnil, dal mi je a vzal si za to severozápadní Čechy ...*“⁴²⁸ To Vojtíšek nemohl akceptovat, a tak přátelskou nabídku odmítl: *„Co se týče proměnění cílů našich zájezdů, půjde to asi ztěžka. Sušice je aktuální a chci se tam podívat co nejdříve. Na severu bych musel asi dosti mluvit německy, a věř mi, já zapomínám víc a víc. Už jsem snad 10 let vůbec nepromluvil, naproti tomu ty máš spíše možnost a už jsi se tam pohyboval. Ostatně si o tom povíme, až přijedeš.*“⁴²⁹

Ale vraťme se k mnohdy pohnutým osudům městských archivů, tak jak jsem je zaznamenala na několika doložitelných příkladech – na základě četných zmínek ve

⁴²⁶ Viz edice č. 134, Macháček Vojtíškovi 25. 3. 1921.

⁴²⁷ MŠANO, sign. 30, kart. 3240, Teplá – klášter a knihovna, spis č. 36 237/1921; Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/94, pohled z kláštera Teplá z 2. 2. 1922.

⁴²⁸ Viz edice č. 156, dopis Macháčka Vojtíškovi z 29. 3. 1923.

⁴²⁹ Edice č. 157, dopis Vojtíška Macháčkovi ze 30. 3. 1923. V Sušici vykonal inspekci Vojtíšek 14. 9. t. r. (srov. výše pozn. 399 a příslušný text).

vzájemné korespondenci, ale i Vojtíškem publikovaných vzpomínek.⁴³⁰ Macháček o situaci archivů v některých městech Vojtíška, ale i spřízněné ministerské úředníky, obratem informoval.

Prvním příkladem Macháčkovy aktivity při záchraně ztracených archiválií je případ tachovského městského archivu. Dne 8. února 1920, když byl na prohlídce rodového archivu Windischgrätzů na zdejším zámku, upozornil Macháček archivní referát MŠANO na zjištění výskytu „úředních“ archiválií v soukromých rukou u tachovských občanů. Uvedl konkrétní případ: u truhláře Hederera našel kus tachovského městského archivu, a to různé spisy týkající se městského hospodářství z let 1687-1827 a několik listin. Hederer uvedl, že jich původně držel více, neboť již dříve prodal i listiny s pečeti, ale vysvětlil přitom, jak se do rodiny dostaly. Archiv byl prý poničen mnoha požáry a při posledním v roce 1870 se zřejmě poztrácely. Macháček archiválie od Hederera koupil za 50 Kč a žádal úřední zákrok ze strany MŠANO: *„Věc tato patrně vymyká se trestnímu stíhání a navrhuje bych, aby se vhodnou instanční cestou zakročilo co nejdůrazněji u tachovské obce, aby učinila konec těmto škandálnímu poměrům, aby ihned sebrala po městě všechno, co se ještě shledá, a zřídila z těchto věcí a ze staré vlastní registratury řádný městský archiv.“* Ministerstvo ihned nařídilo archiválie deponovat v městském archivu v Plzni a zaplacenou částku Macháčkově uhradit. Okamžitě také intervenovalo u Zemského správního výboru v Praze, který měl zřízení archivu v Tachově úředně naříditi. Odsud přišla odpověď až 13. června, městský úřad v Tachově zahájil ve smyslu příkazu MŠANO pátrání po archiváliích pocházejících z městské registratury a pokud se v držení tachovských soukromníků nacházely, vykoupil je. U Tachovana Arthura Schäßfleho, u kterého bylo nalezeno nejvíce kusů, bylo zjištěno, že je koupil jeho otec jako starý brak před velkým požárem v roce 1870.⁴³¹ Jaké byly další osudy tachovského městského archivu jsem nepátrala, avšak ještě před několika lety bylo do SOkA Tachov z AMP delimitováno

⁴³⁰ Viz V. Vojtíšek, O státním archivním inspektorátu pro Čechy a jeho činnosti, ČAŠ 9 a 10, Praha 1933, s. 4: „... a člen musejní rady Dr. F. Macháček informoval mne o stavu archivů v některých městech.“

⁴³¹ Viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3240, Tachov – městská registratura, spis č. 14013/1921, sdělení F. Macháčka z 8. 2. 1921; tamtéž odpověď MŠANO Macháčkově z 1. 3. 1921; tamtéž dopis Zemského správního výboru MŠANO ze 13. 6. 1921.

několik tachovských listin, včetně listin tachovských Chodů, zachráněných a uložených zde Macháčkem.

Z následujícího případu vychází Macháček téměř jako „tajný archivní agent“ v německých pohraničních oblastech. Tentokrát se ozval svému příteli a ministerskému úředníkovi dr. Morávkovi dopisem ze dne 22. června 1922. V něm sděluje, že když byl v minulých dnech za soukromou záležitostí v Karlových Varech, zkusil, jak by šlo „*revidovati nenápadně a bez úředního puncu*“. V karlovarském městském archivu předstíral před zdejším archivářem Karlem Ludwigem⁴³² badatelský zájem na téma diplomatického studia chodu městské kanceláře, úřadování purkmistrů a obecně právních poměrů, k čemuž potřeboval všechen starší archivní materiál.⁴³³ Do zprávy uvedl: „*v Karlových Varech jsem prohlédl všechno, co mohlo míti význam pro můj úkol, zcela pohodlně a hlavně beze všeho podezřívání, které by jistě bylo vyvoláno při úředním poslání. Prohlédl jsem starší materiál i zařízení archivu dosti úplně a ani odborný městský archivář nepřišel na to, oč mi vlastně jde.*“⁴³⁴

O co vlastně šlo? Macháček nabídl své služby, aby pod záminkou bádání ministerstvu obstarával co nejvíce informací o stavu městských archivů, zejména měst s německou většinou, a prověřil tak pověsti o úmyslném ničení českých písemností z doby předbělohorské. Macháčkova nabídka byla přijata, když obdržel pověření k návštěvě archivů větších měst v západních Čechách a k podání odborné zprávy o jejich stavu.

Obdobně navštíveným městským archivem, k jehož prověření se sám nabídl (dotázal se, zda ji provést na žádost české bílinské menšiny jako „náhlou a tajnou“) a dostal od MŠANO již v dubnu 1922 zmocnění, byla Bílina. Macháček měl prověřit,

⁴³² Karl Ludwig, PhDr. (1866–1931) chebský rodák, absolvent německé univerzity v Praze (filozofie, zeměpis, dějepis a PVH, 1885–1890), jako zemský stipendista pracoval ve Vatikánském archivu (v l. 1891–1893); vedoucí městského archivu v K. Varech v l. 1894–1931, zakladatel odborné městské knihovny a historického oddělení zdejšího městského muzea. Více BSAČZ s. 387–388.

⁴³³ Na toto téma publikoval později Macháček svou zásadní studii s názvem Městská rada a městská kancelář v Plzni v XVI. stol., vydanou v r. 1932 ve Sborníku J. B. Nováka (s. 233–261), ještě poté vlastním nákladem.

⁴³⁴ NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3241, Karlovy Vary – městský archiv, spis č. 70645/1922, dopis F. Macháčka z 22. 6. 1922 dr. Morávkovi, jehož přílohou je stručná zpráva o městském archivu v K. Varech (strojopis, 2 s.), v textu zmíněna další příloha o muzeu pro dr. Wirtha, která by se mu mohla hodit při rozhodování o subvenci.

jak jsou zabezpečeny archiválie a získat podklad pro další jednání. MŠANO se domnívalo, že při zjištění nedostatků by se měly odebrat, Macháček navrhoval jejich inventarizaci a ponechání na místě, pokud by o ně bylo řádně postaráno.⁴³⁵

Iniciátorem prohlídky byl Menšinový okresní sbor osvětový v Bílině, který si „prozkoumání a zajištění starých českých spisů“ vyžádal přípisem MŠANO ze dne 18. prosince 1921. Zástupci české menšiny se obávali o osud „starých českých spisů“ a žádali aby, „u nichž by se zjistila historická nebo kulturní cena, byly převzaty, z městského úřadu odstraněny a dány v uschování některému státnímu úřadu nebo osvětové korporaci, aby byly tak pro budoucí časy zachovány.“⁴³⁶ O tamní návštěvě psal Macháček Vojtíškově v květnu 1922, kdy si u něj vyžádal vyhledání literatury o městě Bílině a jejích dějinách a také o městském archivu.⁴³⁷ Bohužel, o výsledku této „mise“ prameny dále mlčí.

Podobná situace byla ve Stodě, v jazykově německém městě nedaleko Plzně. O inspekci psal Macháček Vojtíškově 22. července 1930 (tehdy ji plánoval na srpen t. r.). Nakonec archiv navštívil 11. září 1930 a 10. října podal archivnímu inspektorovi Vojtíškově zevrubnou zprávu o revizi zdejšího městského archivu, který pořádal prof. Alois Bergmann.⁴³⁸ Macháček se u Vojtíška přimlouval za přidělení jednorázové subvence 500 Kč jako morální podpory užitečné práce dr. Bergmanna a také pro zajištění archiválií – pro opatření uzavřených skříní a krabic. Archivní materiál popsal Vojtíšek zhruba o rok později, 9. října 1931, ve své zprávě pro MŠANO. Největším problémem bylo, že ve Stodě neměli stálého archiváře. Prof. Bergmann

⁴³⁵ Viz NA, f. MŠANO, sign. Bílina. Archiv měst., kart. 3231: ve spisu č. 38869/22 koncept pověření k prohlídce archivu a staré registratury města Bíliny z 18. 4. 1922. Zde se mj. píše: „Zkušenému městskému archiváři, jakým je Dr. Macháček, nelze stav archivu utajiti.“

⁴³⁶ Tamtéž, č. 125576/1921, dopis Menšinového okresního sboru osvětového v Bílině z 18. 12. 1921 MŠANO; tamtéž koncept přípisu MŠANO dr. Macháčkovi z 31. 3. 1922, zda by mohl prohlídku v Bílině vykonat.

⁴³⁷ Viz edice č. 150, pozn. 3, dopis Macháčka Vojtíškově z 22. 5. 1922; tamtéž, č. 227, dopis Macháčka Vojtíškově z 22. 7. 1930. Viz pozn. 220: v pověření MŠANO č. č. 38 869/22 se dále píše: „Na každý způsob zjednejte si předem co nejvíce vědomostí o dějinách a písemnostech města z literatury!“

⁴³⁸ Edice č. 227, pozn. 4, Macháček Vojtíškově 22. 7. 1930: „... do Stoda jsem ohlásil svou návštěvu na pátek, jestliže tam ovšem d[okto]r Bergmann bude. Jinak bych tam jel až v srpnu.“ Prof. Dr. A. Bergmann prováděl ve 20. letech vykopávky na Karlovarsku a na Plzeňsku v soudním okrese Stod; pořádal také městský archiv ve Stodě; ve školním roce 1930/31 učil na německém Státním gymnáziu v Moravské Ostravě. Srpnový odjezd do Stoda Macháček odložil na září (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, inv. č. 535, sign. 535/180, pohled V. Vojtíškově z Regensburgu z 23. 8. 1930: „Do Stoda holt až v září.“).

působil v Moravské Ostravě a byl proto velmi vzdálen, i když pro archiv mnoho vykonal a také z něj publikoval.⁴³⁹ Případ stodského archivu je dalším názorným příkladem vzájemné spolupráce Macháčka s Vojtíškem a jejich záslužné práce v „terénu“.

Macháček však přinášel Vojtíškovi zprávy z „terénu“ také z více vzdálenějších oblastí. Jak bude z následujícího patrné, informoval jej také o dnes již nedochovaných archivních fondech. Uvést to lze na následujícím příkladu. Dne 3. května 1936 psal svému příteli o plánovaných cestách po muzeích v okolí Prahy a upozornil na archiv v Třebenicích, kde „je zdá se slušný městský archiv od 15. století“.⁴⁴⁰ Městský archiv byl v zorném poli MŠANO ještě mnohem později, v letech 1940–1942. V květnu 1940 se pátralo po některých archiváliích a 6. února 1942 podal Purkmistrovský úřad v Třebenicích zprávu o uložení městského archivu na radnici a cechovních archiválií v muzeu (správcem archivu a muzea byl řídící učitel Jindřich Vopálka).⁴⁴¹ Dnešní situaci jsem ověřovala v SOkA Praha-západ, avšak žádné archiválie z Třebenic (nyní součást obce Štěchovice) se nedochovaly.

Jindy Macháček Vojtíška pouze pozdravoval a při té příležitosti přátelsky urgoval vrácení tamního archivního materiálu, jako tomu bylo na pohlednici z České Třebové ze dne 2. srpna 1927: „Vojto, my tu svorně na Tebe láteříme, jaký jsi lajdák, vrať sem tu nejstarší knihu, pan učitel ne, ale ostatní páni nařikají, že se s ní neshledají, jako já s plzeňskými, tak honem zpracuj třebovskou a s nimi plzeňské a nedělej archivářům po vlastech českých takovou ostudu. Jinak buď zdráv a polepši se!“⁴⁴² Vojtíšek českotřebovský archiv navštívil při inspekční cestě v srpnu 1923 a již tehdy si možná vyhlédl pramen

⁴³⁹ NA, MŠANO, sign. 30 Archivy, kart. 3240, Stod, spis č. 123 144/31. O působení A. Bergmana v Moravské Ostravě viz edice č. 227, pozn. 4.

⁴⁴⁰ Viz edice č. 277, dopis Macháčka Vojtíškovi z 3. 5. 1936.

⁴⁴¹ NA, MŠANO, sign. 30 Archivy, kart. 3240, Třebenice, spis č. 70 121/40 pátrání po Volksratu v Třebenicích z 28. 5. 1940; tamtéž, spis č. 20 446/42, zpráva Purkmistrovského úřadu Třebenice ze 6. 2. 1942.

⁴⁴² Edice č. 203, pozn. 1, pohlednice Macháčka Vojtíškovi 2. 8. 1927, kterou podepsal také František Michalec, městský archivář v České Třebové.

ke svému studiu městských knih.⁴⁴³ České Třebové zápůjčku snad oplatil tím, že v prosinci 1928 doporučil MŠANO udělit městskému archivu subvenci.⁴⁴⁴

Závěrem této kapitoly uvedu ještě dva příklady, jak Macháček „výletničil“ po archivech českých. Dne 4. června 1931 poslal Vojtíškoví pohled odeslaný z Hradce Králové s krátkou zprávou: *„Byl to dost příjemný výlet, ve Dvoře Králové je pořádek, v Jaroměři jsem byl u Nováka.“* Jméno archiváře či muzejníka, kterého navštívil Macháček ve Dvoře Králové, není totiž z korespondence zcela jednoznačně známo. Z pramenů vyplývá, že v roce 1931 byl dozor nad městským archivem svěřen kustodovi městského muzea a profesorovi zdejšího státního reálného gymnázia Václavu Fotrovi. Tento městský archiv navštívil archivní inspektor Vojtíšek o osm let později, ve dnech 11.–12. října 1939, kdy byl opět bez správce.⁴⁴⁵

Výlet do východních Čech si Macháček zopakoval pravděpodobně v únoru 1933, když Vojtíškoví napsal: *„Do Prahy přijedu na 26. únor, ale tentokrát až v sobotu odpoledne, 25., poněvadž budu v Praze déle po neděli. Něco si v Praze v pondělí a úterý udělám a potom pojedu ještě do východních Čech, Jičína, Jaroměře a ještě i jinam, takže se do Plzně vrátím až v sobotu nebo v neděli.“*⁴⁴⁶ Jaroměřským městským archivářem v těchto letech byl Václav Novák. Zdejší městský archiv a muzeum navštívil Vojtíšek o šest a půl roku později, před svou inspekční cestou do Dvora Králové, a to ve dnech 10.–11. října 1939. Stavěl se poučit nového správce městského archivu, kterým tehdy byl řídící učitel V. V. Kraus, a zjednal tak „zdokonalení stavu“: *„Vyhledal jsem funkcionáře městského musea a celé odpoledne prohlížel jsem s nimi městské museum i městský archiv, jednáje o zdokonalení stavu ... Druhý den ... dopoledne jsem měl jednání na městském úřadě*

⁴⁴³ AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, zpráva o návštěvě ze srpna 1923 (4 s.). Tehdy ještě navštívil Brandýs nad Orlicí, Litomyšl a Vysoké Mýto (k tomu srov. pozn. 391 a přísl. text).

⁴⁴⁴ NA, f. MŠANO, sign. 30, Archivy, kart. 3240, Česká Třebová, přípis V. Vojtíška MŠANO ze 4. 12. 1928 o udělení subvence.

⁴⁴⁵ Edice č. 234, Macháček Vojtíškoví 4. 6. 1931, pozn. 1.

⁴⁴⁶ Edice č. 246, Macháček Vojtíškoví 6. 2. 1933. NA, f. MŠANO, kart. 3232, sign. 30, spis Dvůr Králové, archiv městský, přípis MěÚ ve Dvoře Králové n. Labem MŠANO ze 16. 7. 1931; tamtéž, dopis V. Vojtíška MŠANO 6. 11. 1929.

*a zašel jsem ještě do městského archivu, abych správci archivu dal poučení v některých otázkách.*⁴⁴⁷

S inspekční činností souvisel vliv obou přátel na podporu činnosti „venkovských archivů“, jak bylo na několika příkladech uvedeno. Na základě dochovaných pramenů (přehledů o udělování subvencí MŠANO) lze sledovat, že dlouhodobě byly podporovány větší městské archivy, v první řadě Plzeň a Kutná Hora, od roku 1925 též Cheb, Most a Chomutov. Některé získaly subvenci jen účelově (např. Tábor a Klatovy jen dvakrát), krátkodobě (v letech 1924–1927 Slavkov u Karlových Varů) nebo až v pozdějších letech (od roku 1932 České Budějovice). Uvedený výčet je pouze ilustrativní, nejsou v něm uvedeny všechny archivy, které subvenci obdržely. Z celkových ročních částek pro přidělení subvencí je vidět, jak jejich výše rapidně stoupla o více jak 100% v polovině dvacátých let až do výše 50 000 Kč, aby postupně klesala a dosáhla zhruba třetinové výše v polovině let třicátých, přičemž je třeba přihlídnout také k počtu archivů, které subvenci získaly. Od toho se odvíjela výše částky, která se samozřejmě snižovala se zvyšujícím se počtem podporovaných archivů (nejvíce jich bylo v roce 1935).⁴⁴⁸

Stejně tak nelze provést úplný přehled kontaktů Václava Vojtíška a Fridolína Macháčka s českými a moravskými archiváři, k tomu by musel být ještě proveden komplexnější výzkum pramenů, zejména v archivních fondech archivů měst a obcí. Nebylo to ani mým záměrem, chtěla jsem na několika příkladech ukázat, jaká byla mezi dvěma světovými válkami situace v péči o městské a jiné nestátní archivy, připomínající mnohde „pole neorané“, a jakou klíčovou roli v ní hráli oba městští archiváři. Platili za přední a uznávané odborníky v celostátním měříku, kteří obětavě pomáhali, jak jim síly stačily, a to nejen teoreticky, ale i prakticky. Především položili pevný základ vědeckých ústavů ve svých „domovských“ archivech, pomáhali při zakládání menších či větších, zejména městských a obecních archivů. Vojtíšek na to

⁴⁴⁷ Viz edice č. 234, pozn. 2. Jaroměřský archivář J. V. Novák byl od září 1933 přeložen do Prahy – Libně. O novém správci v Jaroměři viz NA, f. MŠANO, sign. 30 Archivy, Jaroměř – městský archiv, kart. 3234, spis č. 136 743/39; AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, zpráva z cesty.

⁴⁴⁸ Viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3230, spisy s přehledy subvencí archivů v l. 1921–1936 a tabulka v Příloze 1).

vzpomíná: „V archivních zásadách jsme se s Macháčkem shodovali ... Oba jsme budovali své archívy, aby to byly úřady vysoké úrovně, plnící všechny povinnosti úřední i funkce vědecké.“⁴⁴⁹

Při hledání či podpoře adeptů pro archivní práci akcentovali také národnostní kontext (aby archívy přišly do českých rukou). Zasloužili se o záchranu vzácných archivních celků, byli proto pravými „dělníky na archivním poli“ a za to jim patří obdiv i poděkování současné archivářské generace.

VI. Doteky války II. a věznění za okupace

Osudové chvíle pro český národ prožívali oba přátelé velmi vzrušeně a toto období se pro ně stalo skutečně tvrdou životní zkouškou. Nejprve, těsně před podepsáním mnichovské dohody, referoval 27. září 1938 Macháček o zjištěné situaci v pohraničí i v metropoli českého západu. Vyhlášením mobilizace zahájil opatření k záchraně archívu a muzejních sbírek.⁴⁵⁰

Měla však přijít ještě těžší rána. Po vyhlášení protektorátu psal Vojtíšek příteli z Prahy o tichém a marném odporu českého obyvatelstva: „*Dívám se na Staroměstské náměstí a mnoho myslím na vše, co jsem už za 30 let na něm viděl a přežil. A pozoruji s vírou náš lid – Praha přichází zase k radnici a se slzou v oku a tichou modlitbou klade květy na vyhrazené místo pod hrobem Neznámého vojína. V tom mlčenlivém aktu je mluva, je i hluboká úcta.*“⁴⁵¹ Macháček ani Vojtíšek se snažili nepoddávat se této porobě a nadále pracovali pro povzbuzení českého národa. Skvělým příkladem toho byla Vojtíškem přednesená přednáška v Plzni v Měšťanské besedě dne 17. listopadu 1939 na téma „Praha, hlava národa“. Při čtení vzpomínek na tento večer se ještě dnes derou slzy do očí, když při popisu událostí z revolučního roku 1848 Vojtíšek aktuálně glosoval: naši dávní předkové „*třebas boj prohráli, jejich oběť nebyla marná*“ a po přednášce mu Macháček řekl: „*I my staří budeme bojovat!*“⁴⁵²

⁴⁴⁹ Viz V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 391.

⁴⁵⁰ Viz edice č. 291, Macháček Vojtíškově 27. 9. 1938.

⁴⁵¹ Viz edice č. 294, Vojtíšek Macháčkově 18. 3. 1939.

⁴⁵² Viz edice č. 301, Macháčkově Vojtíškově 29. 10. 1939; I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 36; V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 393.

Tato slova dodržel, když se záhy zapojil do protinacistického odboje. V Plzni se zapojil do první krajské buňky nadstranického, respektive mimo politické strany stojícího orgánu „Petiční výbor věrni zůstaneme“ (PVVZ), vytvořeného ze spolupracovníků Dělnické akademie. Odsud se znal s Josefem Moulisem, který navázal kontakt i se členy Politického ústředí. Bohužel záhy, 29. května 1940, byl nacisty zatčen s dalšími plzeňskými členy odboje a později, 6. října 1943, ve Stuttgartu popraven spolu s Antonínem Mašlem a Josefem Pittermannem. Macháček patřil ke skupině Jana Sýkory (podílel se zejména na distribuci ilegálního tisku ve skupině sdružené kolem časopisu *V boj*), v Praze udržoval spojení s prof. Jankovcem a R. Fliederem (vykonával zpravodajskou službu pro pražské ústředí skupiny Jankovcovy). Udržoval též styky s partyzány v brdských lesích, přinášel jim peníze a jiné potřeby.⁴⁵³

Mezitím však zdánlivě nerušeně pokračoval v muzejní a archivní činnosti. Zúčastňoval se jednání schůzí rady Svazu českých muzeí, jejímž dlouholetým členem byl (též z titulu funkce předsedy Svazu v letech 1937–1952). Na schůze v září 1940 a v březnu 1941 byl delegován služebně a s požehnáním tehdejšího plzeňského vládního komisaře Petra Němejce. Jak se lze přesvědčit, jednání muzejního svazu často spojil s vyřízením dalších záležitostí: „*V neděli dne 30. března od 9 –14 hod. koná se v Praze schůze rady Svazu českých muzeí. Při té příležitosti vyřídil bych některé nutné úřední věci v sobotu dne 29. března a v pondělí dne 31 března. Je to zejména jednání o pozůstalost Hynka Pally, která je nezvěstná a kterou musím po Praze shánět, dále jednání v Pozemkovém úřadě a v Památkovém úřadě o převzetí Nebílov, v archeologickém ústavě a v památkovém úřadě o výzkumných pracích na Nové Hospodě a na Hradišti u Plzně*

⁴⁵³ Viz edice č. 320, Macháček Vojtíškoví 22. 12. 1943, pozn. 1; edice č. 382, Macháček Vojtíškoví 27. 12. 1951, poz. 2 (vyznamenání za práci v ilegálním hnutí „Za svobodu“ během okupace Weidmanovým křížem II. třídy). AMP, f. F. Macháček, kar. LP 1651, i. č. 756, životopis F. Macháčka, s. 3.; AMP, MěÚ, osobní odd., kart. 104, spis F. Macháčka (zprávy o odbojové činnosti); V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkoví ... , s. 393 (spojení s partyzány); Miloslav MOULIS, Druhý rozsudek vykonán. Zpráva o mém otci. Praha 2009, s. 52–53 (zmínky o odbojové činnosti F. Macháčka a Josefa Moulise); tamtéž s. 130: „*Z těch, s nimiž otec v odboji spolupracoval, přežil i K. Melichar, F. Macháček i další, jejichž činnost otec kryl a jejich životy svým životem zachránil.*“

*a mnoho drobných věcí s inspektorem archivním Dr. Vojtíškem a inspektorem musejním Dr. Guthem a v ministerstvu školství a národní osvěty.*⁴⁵⁴

Krátká vynucená zdravotní dovolená od 28. dubna do 17. května 1941 nebyla pravděpodobně nijak znatelně na úkor jeho pracovních aktivit. Macháček se musel v plzeňské nemocnici totiž podrobit operaci tříselné kýly.⁴⁵⁵ Zdravotní problémy musel řešit také o necelé tři roky dříve, když se od 7. listopadu 1938 čtrnáct dní léčil na Bulovce na urologickém oddělení MUDr. Kovařovice.⁴⁵⁶

Vojtíškův život mezitím plynul zdánlivě klidně, ale na podzim 1940 byl jeho „statečný hlas nacisty umlčen zákazem jakékoliv publikační činnosti“ jako reakce na sérii fejetonů, vydaných v Národních novinách a zejména v Národních listech. Zamýšlel se v nich nad kontroverzními tématy z českých dějin a své příspěvky příznačně nazval např. „Na československé půdě Němci jsou hosté“ (Národní listy 3., 10., 17. 5. 1938), „Naše je universita Karlova“ (Národní listy 24. 5. 1938), „Praha je odevždy česká, slovanská“ (Národní listy 31. 5. 1938) či „Jméno Čech a místní jména vydávají svědectví“ (Národní listy 3., 9., 23., 30. 8. a 6. 9. 1938) nebo „Nedejme si zahynouti“ (Národní listy 28. 10. 1938) atd. V úvodu k této knize, dedikované své ženě Lence, popsal situaci, ve které fejetony vznikaly, ale také z jakých příčin se dostal „na index“: „Téměř současně šel po úřadech oběžník a censura potom nepropustila nikde ode mne ani řádku. Ba škrtila mé jméno jako redaktora Časopisu Národního muzea, škrtila mé jméno i jako redaktora Sborníku příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, úřední publikace městského archivu, a ani ve vědeckých knihách a časopisech nedopustila uváděti mé jméno nebo se odvolávati na mé práce. Tehdy, když mi bylo znemožněno psáti ... ještě plný rok jsem konal

⁴⁵⁴ Viz edice č. 303, Macháček Vojtíškově 20. 9. 1940: „Pan vládní komisař dostal žádost Svazu českých měst a delegoval mne. Budu v Praze již v pondělí večer.“ Dále viz AMP, MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, žádost F. Macháčka P. Němejcovi z 21. 3. 1941 a jeho povolení (koncept odpovědi) této cesty ve dnech 29.–21. 3. 1941 ze 24. 3. 1931.

⁴⁵⁵ Tamtéž, Macháčková žádost o povolení zdravotní dovolené a zálohy na služné z 23. 4. 1941; tamtéž, lékařská zpráva městského vrchního zdravotního rady MUDr. Vojtěcha Šimandla z 24. 4. 1941 (dle ní se předpokládala Macháčková 3–4 týdenní pracovní neschopnost); tamtéž, koncept souhlasu vládního komisaře z 24. 4. 1941 s udělením zálohy na splátky po 200 K od 1. 6. 1941.

⁴⁵⁶ Viz edice č. 292, Macháček Vojtíškově 26. 10. 1938, pozn. 1. Z doložené korespondence vyplývá, že na Bulovku jezdil na kontroly (např. v dubnu 1939), a toto onemocnění jej trápilo i později.

veřejné přednášky. ... Než i v tom mi byla učiněna přítrž.⁴⁵⁷ Zdá se, že zákonitě muselo následovat jeho penzionování, když mu bylo vyčítáno, že „vykládá historická fakta způsobem nacionálním, který dnešní doba nesnese“ a „brožurky, které napsal, jsou svou tendencí závadné a nemohou být rozšiřovány“.

Vojtíšek vedl tichý zápas s nacistickým náměstkem pražského primátora Josefem Pfitznerem, profesorem německé univerzity v Praze, který při různých příležitostech Vojtíška napadal, že „nepostihl historický vývoj Prahy a vůbec smysl českých dějin“. Lepšího vysvědčení se mu však snad ani nemohlo dostat: jeho pevný postoj, práce i neohrožené chování a jednání mu získaly respekt i u německých mocipánů. Směl proto po celou dobu okupace docházet do archivu a pracovat jako „soukromý badatel“. Byl sice ve svých 58 letech, od 1. února 1941, „uprostřed rozmachu svých sil“ zbaven pražského archivářství, ale přijal to hrdě a prohlásil, že situaci chápe jako „vědeckou dovolenou“.⁴⁵⁸

Podobný osud stihl brzy také Macháček, který byl poslán do výslužby od 1. července 1941 ve svých 57 letech podobně jako Vojtíšek a s využitím stejného výnosu říšského protektora o penzionování státních zaměstnanců starších 55 let. Tehdy začal pracovat jako lektor pro nakladatelství Františka Nováka v Praze, díky čemuž mohl volně jezdit do Prahy a uvolnil se pro další práci. Spolupráce vydržela k oboustranné spokojenosti až do roku 1949 s výjimkou období, kdy byl vězněn.⁴⁵⁹ Ze vzájemné korespondence je patrné, jak oba přátelé tehdy vůbec nezháleli, nýbrž pilně pracovali.

Macháček byl pověřen jedním speciálním úkolem, o kterém se dozvídáme z dochovaných vzpomínek Blahoslava Šeplavého, sekretáře ČAVU (dále Akademie). V červnu 1942 pomáhal pro Akademii ocenit muzeum Jindřicha Šimona Baara

⁴⁵⁷ Viz I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 36 a 38; Edice č. 382, Macháček Vojtíškovi 27. 12. 1951, pozn. 1. Tyto fejetony Vojtíšek vydal v r. 1945 pod názvem „Když jiní mlčeli ...“, s. 11 (vydání připravoval již od podzimu 1944).

⁴⁵⁸ I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 37–38, zvláště pozn. 35 a 36; F. HOLEC, Archiv hlavního města Prahy ... , s. 98–99; Pavel SPUNAR, Vlasy vzpomínek, Praha 2010, s. 118–119; edice č. 308, Macháček Vojtíškovi 21. 8. 1941, pozn. 2.

⁴⁵⁹ Edice č. 305, pozn. 3, Macháček Vojtíškovi 3. 6. 1941; tamtéž č. 318, Macháček Vojtíškovi 17. 12. 1943 (o práci v nakladatelství F. Nováka v Praze); AMP, f. F. Macháček, č. inv. 756, kart. LP 1651, vlastní životopisy.

v Klenčí pod Čechovem, které po Mnichovu připadlo do Sudet. Muzejní exponáty před tím podstoupily cestu trojího stěhování: nejprve byly převezeny, ještě před obsazením městečka 22. listopadu 1938, do Lužan u Přeštic, kde měla Akademie k dispozici Hlávkův zámeček jako správce Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, a nechala pro ten účel vyklidit přízemní prostory. Avšak na naléhání Městského muzea v Domažlicích i představitelů odkazu J. Š. Baara bylo z Lužan přemístěno v polovině roku 1939 do Domažlic a odtud si jej vzápětí vymohla zpět tehdy už německá správa v Klenčí. Postupně si Němci uvědomili, že jde o „*muzeum celkem chudé a pro ně bezvýznamné*“, proto jej nabídli Akademii ke koupi dopisem z 10. prosince 1941. Ke stanovení odhadní ceny byl osloven prezídiem a pak vyslán jako muzejní odborník právě Macháček. Pracoval zde tři dny, 6., 8. a 9. června (před tím 4. června projednával v domažlickém muzeu případné uložení). Provedl nejprve revizi sbírek podle inventáře z roku 1925 a pak ocenění jednotlivých předmětů (v Plzni se ještě v některých případech radil s dr. Čadíkem). Tohoto úkolu se zhostil ctí, neboť Šeplavý na něj vzpomínal: „*Ředitel Macháček byl vzácný člověk. Obětavý, nezištný a vždy ochotný pomoci, kde šlo o národní věc. Splnil nejen úkol odhadnouti cenu Baarova musea pro podklad dalšího jednání o převedení tohoto majetku do českých rukou, ale sám se ještě nabídl v svém dopisu z dne 26. června 1942 ... že by osobně dál jednal se starostou Klenčí*“. Macháček si tohoto úkolu také vážil: „*Děkuji za důvěru, kterou mně vážené presidium prokázalo, svěřivši mně tak významný a čestný úkol.*“ Akademii nabídl, jak bylo zmíněno, další pomoc při jednání o koupi s představiteli Klenčí. Prezídium pak psalo 6. července do Klenčí, že je Akademie ochotná koupit Baarovo muzeum za odhadní cenu 55 000 korun, ale neobdrželo na něj odpověď. Macháček prý od známých osob v Klenčí vyzvěděl, že starosta by s prodejem souhlasil, musel by si však vyžádat souhlas až z Berlína. Protože tento souhlas nedošel, nakonec z koupě sešlo. Baarovo muzeum v Klenčí přešlo opět do českých rukou až po osvobození Chodska.⁴⁶⁰

⁴⁶⁰ Edice č. 310, pozn. 2, Macháček Vojtíškov 2. 4. 1942; edice č. 311, pozn. 1, Macháček Vojtíškov 8. 6. 1942; V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkov ... , s. 392; AAV, f. ČAVU, Vzpomínky a úvahy B. Šeplavého, sekretáře ČAVU, Baarův odkaz, i. č. 1102, kart. 334, s. 19-22 (zvláště s. 19-22, zde

Čas plynul dále zdánlivě klidně kupředu, „penzista“ Macháček, podobně jako Vojtíšek, docházel do muzejní budovy, i když správu muzea a archivu musel předat Bohdanu Bayerovi. Faktickým pánem nad kulturními ústavy se v říjnu 1940 stal Reinhard Pozorny, říšskoněmecký úředník, který vedl městský kulturní úřad, tiskové oddělení a současně byl také vrchním ředitelem plzeňských muzeí. Macháček sám vzpomíná, že Pozorny spolu s německým vrchním starostou města Plzně dr. Waltrem Sturmem, jmenovaným do funkce zastupujícím říšským protektorem Reinhardem Heydrichem, stáli za jeho udáním plzeňskému gestapu a následným zatčením. A tak podobně jako se v Praze Vojtíšek znelíbil německému exponentovi na pražské radnici Josefu Pfitznerovi, také v Plzni na sebe Macháček upozornil, když se postavil proti jedné krádeži v muzejních sbírkách.⁴⁶¹

Jeho zatčení se událo 17. ledna 1944 přímo v pracovně v muzeu. Byl pak vězněn v novostavbě policejního ředitelství na Anglickém nábřeží, kde se usídlilo gestapo. Výslechy probíhaly od 18. ledna do 2. února, ten závěrečný uskutečnil 20. dubna. Za vinu mu byla kladena nejen přednášková a publikační činnost, gestapáci se snažili dozvědět cokoli o spojení na odboj. Macháček se choval velmi statečně a nic kompromitujícího neprozradil. Ve své knize vzpomínek velmi podrobně popsal veškeré zážitky jak z vězení, tak z výslechů.

Své rodině psal, což dokládají strojopisné opisy krátkých dopisů, které dochovaly ve vlastnictví jeho vnuka Jiřího Povolného. Snažil se v nich všechny povzbuzovat a udělovat rady, jak spolu žít v lásce a porozumění. Dne 16. února 1944 napsal: „Všichni přátelé, nezapomínejte, více lásky, nezapomínejte, všechny pozdravuji ... První zásilka 20./1. byla dobrá.“). O měsíc později, 13. března, už psal o věci denní potřeby (starší kabát, kalhoty, mýdlo, pastu na zuby, léky a rezervní prádlo). Tehdy také sepsal plnou moc k převzetí svého rukopisného literárního a vědeckého díla pro přátele Vojtíška a Zemana. O necelý měsíc později, 11. dubna, podal rodině

citováno z Macháčkova dopisu prezídiu ČAVU ze 17. 6. 1942, ve kterém další podrobnosti k událostem). Za vyhledání těchto vzpomínek děkuji PhDr. Pavlu Holátovi.

⁴⁶¹ F. MACHÁČEK, Plzeň Terezín Flossenbürg, Praha 1946, s. 35–36: uvádí, že Němci v Plzni za krátkou dobu nakradli věci za milion a způsobili hmotné škody za několik milionů korun. Pozorného označil jako svědka a hlavního viníka.

zprávy o životě ve vězení. Od začátku tohoto měsíce chodil skoro denně na půl hodiny cvičit, učil spolubydlící německy, vyprávěl příběhy z dějin Plzně i českého národa a, jak vzpomínal, sám se tím doučoval i opakoval si. Paní Macháčková později napsala, jak jim manžel říkával: „*Kluci, až budeme na svobodě, všude vás provedu a vše vám ukáži.*“⁴⁶²

Jeden krátký čas viděl z okna cely do bytu své nejstarší dcery Stašy, která od roku 1934 bydlela s rodinou na Anglickém nábřeží 16, v sousedství policejní budovy. Zde se jim narodila 9. dubna 1935 dcera Stašenka. Macháčkovi bylo dopřáno alespoň nakrátko své nejbližší vidět, avšak již 18. dubna byl přestěhován na jinou celu.⁴⁶³

Dne 20. května byl z Plzně převezen do Prahy, kde přenocoval ve vězení na Karlově náměstí a pobyl zde jen přes neděli 21. května. Druhý den ráno, 22. května, jej odvezli do Terezína. V táboře pobyl Macháček do 13. června, kdy byl vypraven k převozu. První noc, na 14. června, přenocoval v Praze ve věznici na Pankráci. Potom vězně naložili do vlaku a zpočátku vůbec netušili, kam je vezou (mysleli, že do Buchenwaldu). Až v Chebu jeden ze zkušených vězňů poznal, že je vezou do Flossenbürgu, kam dorazili 15. června.

Tábor byl vybudován v tiché vesničce v Horní Falci nedaleko bavorsko-českých hranic. Z jedné strany jej ohraničovala zřícenina hradu Flossenbürg na příkrém žulovém útesu. Hohenštaufské sídlo bylo postaveno kolem roku 1100 a zničeno za třicetileté války v roce 1634. Tábor byl založen již v květnu 1938 blízko místního naleziště žuly. Až do roku 1942 byli vězni nuceni pracovat především

⁴⁶² Ve vlastnictví J. Povolného ze Zlína je 12 strojopisných opisů (s výjimkou jednoho rukopisného) Macháčkových zpráv z období 16. 2. 1944 – 11. 3. 1945. Díky jeho laskavosti jsem získala jejich kopie. Viz edice č. 321, plná moc F. Macháčka V. Vojtíškovu a A. Zemanovi 13. 3. 1944. Ke cvičení ve vězení viz F. MACHÁČEK, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 43–44: „*Teprve ve vězení mohl jsem si uvědomit význam toho, že jsem pilně cvičil v Sokole, že jsem plaval za každého počasí ... že jsem přímo vášnivě miloval pěší turistiku. Nebýt tělesné odolnosti a opírající se o ni duševní a mravní otužilosti, nebylo by naprosto možné snést všechno to, čím nás na Gestapu i později obmyslili. Aspoň nikoliv bez těžké újmy na zdraví.*“ Tamtéž, s. 48 (vyprávění spoluvězňům na cele): „*Nejčastěji to bylo něco z dějin Plzně, plzeňského kraje nebo z minulosti našeho národa vůbec, někdy jsem do toho přimísil i něco ze svého života, jindy to byl výklad národně politický nebo i úvaha o poměrech mezinárodních, pokud nebylo nebezpečí, že nás někdo za dveřmi poslouchá. ... Byly to pěkné večery právě pro mne, poněvadž odváděly mysl od neutěšené přítomnosti ...*“ Edice č. 334, G. Macháčková V. Vojtíškovu 30. 11. 1944.

⁴⁶³ Archiv Škoda, osobní spisy, spis J. Konička č. 7709, osobní dotazník (zde údaje o bydlišti i narození dcery Stanislavy); F. MACHÁČEK, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 45–46.

v kamenolomech pro hospodářský podnik DESt (Deutsche Erd-und Steinwerke) ve vlastnictví SS. Od roku 1942 zřídila SS především pro zbrojní závody více než 100 odloučených táborů, které se nacházely v severním Bavorsku, Čechách a Sasku. Ve Flossenbürgu byli od té doby vězni nasazováni ve zbrojní výrobě firmy Messerschmitt.⁴⁶⁴

Plastická freska táborového života, která nám vyvstane při četbě Macháčkových vzpomínek, je tak živá, že jsem se 28. října 2009 při návštěvě tohoto místa, kde je dnes na místě koncentračního tábora památník, neubránila dojetí. Nelidské utrpení vězňů mnoha národů Macháček plasticky vykreslil a přitom ještě podrobně vylíčil každý detail nuceného pobytu zde. Zpočátku „bydlel“ Macháček na bloku 21 (pro nově příchozí), po třech týdnech byl přestěhován na blok 2, v druhé polovině července se přemístil na blok 11 a tam se 27. července dočkal první zásilky z domova. Nerad jej opouštěl, ale krátce musel pobývat na bloku 10, pak se vrátil na blok 11. Nově byl přeřazen na blok 20, kde však dlouho nezůstal, a 7. září se stěhoval pouze na jeden den na blok 9 (tady byl o všechno okraden jedním spoluvězněm), proto druhý den rád odešel na blok 7, kde už zůstal.⁴⁶⁵

Ze zachovaných dopisů z let 1944–1945, psaných již nyní pouze německy, se dozvídáme, co nejvíce Macháček potřeboval – balíčky. Hned 10. září 1944 zaslal svou adresu a výpis z táborového řádu, ze kterého se vyčteme mimo jiné, že odsouzený směl dostat měsíčně pouze dva dopisy nebo dopisnice. Ty nesměly být delší než 4 stránky a 15 řádek na stránce, musely být přehledné a dobře čitelné (naopak nepřehledné a špatně čitelné dopisy byly ničeny). Peníze se mohly posílat pouze poštovní poukázkou, potravinové balíčky se směly posílat kdykoliv a v jakémkoliv množství. Ach ten německý pořádek! Díky těmto nařízením však bylo možné získat potraviny a další nezbytnosti k přežití, vždyť množství jídla bylo tak

⁴⁶⁴ Václav OULÍK, *Výlety do Bavorska*, Praha 1992, s. 89; průvodce prohlídkovým okruhem KT Flossenbürg (KZ–Gedenkstätte Flossenbürg, Flossenbürg 2004, s. 1).

⁴⁶⁵ F. MACHÁČEK, *Plzeň Terezín Flossenbürg ...*, s. 104–105.

minimální, že zejména pro těžce pracující znamenalo prakticky smrt vyhladověním.⁴⁶⁶

Proto si tehdy Macháček psal zejména o cigarety (v dopise je uvedl dokonce dvakrát), díky kterým šlo získat si přízeň blokmanů a kápů. Z potravin na přilepšenou žádal poslat špek, pečivo, pokud možno více tuku, konzervované ovoce, maso, med, česnek, vitamíny a léky, potřeboval také kartáček na zuby. Ve své knize na to vzpomínal a své potřeby zdůvodňoval: *„Odpusťte nám a nediňte se, my jsme opravdu nebyli hrubými materialisty a požitkáři. Každý z nás bez výjimky milostně vzpomínal na svou rodinu, na všechny přátele, i když se mu to nevešlo do dopisu. Ale musíte se vžít do táborového života. Jídlo z táborové kuchyně stačilo zrovna na to, aby vězeň nezemřel hned hlady po příchodu do tábora. Ale trvale nestačilo na to, udržet nás při životě.“*⁴⁶⁷

Však jeho rodina i přátelé se snažili a co mohli, posílali Frídovi na přilepšenou. Lze to vyčíst ze souboru dopisů Macháčkovy choti V. Vojtíškoví od 11. září 1944 do 14. dubna 1945, zařazených do edice vzájemné korespondence právě pro jejich vypovídací hodnotu o této těžké době, avšak svědčící též o mimořádné lidské solidaritě.⁴⁶⁸ Vojtíšek se snažil zjistit paní Macháčkové informace o bezpečném uložení jeho vědeckého díla, čemuž byl zavázán Macháčkovou plnou mocí. Tehdy paní Macháčková psala Vojtíškoví, že posílali týdně dva balíčky, a on s paní Lenkou obratem přislíbil pomoc a rozhodl se také přispět.⁴⁶⁹

⁴⁶⁶ O způsobu psaní dopisů tamtéž, s. 128–129; o stravování tamtéž, s. 122–124.

⁴⁶⁷ Tamtéž s. 129; Sběrka dopisů z let 1944–1945 (ve vlastnictví J. Povolného), první dopis Macháčka z Flossenbürgu z 10. 9. 1944: zde mimo prosby o zaslání potravin vzpomínal na rodinu, na nakladatele Nováka a přítele Vojtíška, prosil o informace, co je nového u bližních i u něj v práci; tamtéž, stručná zpráva ze 17. 9. 1944, kdy si psal o zaslání dvakrát více balíčků než dosud; dále, že všechny dopisy a balíčky dostal. Tamtéž, dopis z 8. 10. 1944, v němž rekapituluje odeslanou korespondenci: 13. 7., 10. 8., 17. 9. O přijatých balíčcích a upřesňuje, že je možné posílat průměrně 8 kg týdně, žádá více cigaret nebo tabáku, další potraviny, jako chléb (nekrájet), marmeládu, tuky, maso, buchty, cukr (pouze v pevných krabicích), z dalších potřeb opět kartáček na zuby a rukavice. Píše o spoluvězních, pro které mají vyřídit pozdravy Staša (manželce pana Volfa) a Gabriela (manželce pana Zlesáka, Čechova 13).

⁴⁶⁸ Viz edice č. 322–348 a 350.

⁴⁶⁹ Edice č. 324, G. Macháčková V. Vojtíškoví 27. 9. 1944; edice č. 325, V. Vojtíšek G. Macháčkové 1. 10. 1944; edice č. 326, V. Vojtíšek G. Macháčkové 4. 10. 1944 (informace od dr. Bayera Macháčková materiálu o uložení v trezoru MHM, zčásti převezeném do Manětína spolu s nejvýznamnějšími archiváliemi).

V říjnu 1944 začala tedy proudit potravinová pomoc také z Prahy a je obdivuhodné, co vše se snažili vyšetřit: „Budeme moci poslati občas chleba a pečivo, co bude možno. Z mála, ale ze srdce, jak se říká.“ Poděkování paní Gabriely bylo upřímné a vděčnost neznala mezí, jen s obavami, aby odesílání potravin nebylo na újmu dárců.⁴⁷⁰

Následně, po obdržení adresy, už Vojtíškoví posílali vlastní balíčky a ještě přebytné potravinové lístky zase do Plzně. V dopisech z 23. a 26. října se již objevují také zprávy o náletu na Plzeň, který se uskutečnil 16. října a jehož cílem byla Škodovka, i o totálním nasazení nejmladší dcery Mileny.⁴⁷¹ I přesto v listopadu 1944 potravinová pomoc stále plynula, Macháček děkoval a 12. listopadu psal o další potřeby: kromě cigaret také o tabák a tabákový papír, doutníky, dále o cibuli a česnek. Žádal veškeré potraviny, ze kterých by bylo možné vařit polévku nebo ohřát jiné jídlo, což jim bylo umožněno. Ve své knize na to vzpomínal: „Doma se nám divili, co toho spotřebujeme a proč tolik po balíčcích toužíme. Naše milé mámy, dcerky a sestry, my jsme opravdu nesnědli sami všechno, co jste nám posílaly, ba snědli jsme toho co nejmíň, abychom utišili nejnaléhavější připomínky svých vlastních žaludků. ... Bylo kolem nás mnoho kamarádů, kteří umírali hladem ... Bylo tedy nyní mravní povinností nás všech, abychom se také o obsah svých balíčků podělili s hladovými kamarády.“

Jak se blížila zima, potřeboval poslat svetr a klapky na uši. Hotové peníze nemělo cenu posílat, protože nebyly vězňům předávány, ale ležely u správy tábora v depozitu. Paní Macháčková všechny tyto potřeby a informace potvrdila Vojtíškovým v dopisu z 30. listopadu.⁴⁷² Oni i paní Guthová během prosince vícekrát

⁴⁷⁰ Edice č. 327, V. Vojtíšek G. Macháčkové 8. 10. 1944; edice č. 328, pozn. 1, V. Vojtíšek G. Macháčkové 10. 10. 1944: „Posílám lístky na chléb. Přispěla i paní Guthová ... Pan nakladatel Novák také chce Macháčkově něco poslati, budeme se musít všichni domluvit.“ Tamtéž, edice č. 328, pozn. 1: zprávy ze 12. 10. 1944 o podrobnostech, kdy a jakým způsobem posílala pí Macháčková balíčky; citace poděkování pí Macháčkové ze 13. 10. 1944 za zaslání lístky na chléb.

⁴⁷¹ Edice č. 329, V. Vojtíšek G. Macháčkové 23. 10. 1944; edice č. 330, G. Macháčková V. Vojtíškově 26. 10. 1944 (Milena byla zpočátku nasazena v Plzni na Karlově, který byl posledními nálety těžce zasažen, potom v listopadu na letiště do klempířské dílny – viz edice č. 332).

⁴⁷² Sběrka dopisů z let 1944–1945, dopis F. Macháčka rodině z 12. 11. 1944: děkuje jmenovitě švagrové Tereze, Márince, Nacházelovi, Šlajsovi, Huclovi i dalším a vypisuje, jak v dřívějších dopisech všechny balíčky, kdy od koho přišly (o podpoře kamarádů z balíčků i odevzdání peněz do depozitu, kde ležely „bez užitku“ píše shodně též in F. MACHÁČEK, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 131–132). Edice

napsali zprávy o odesílání potravin i lístků na chleba a jsou to opravdu krásné důkazy přátelské solidarity, když čteme: „Posílám zase lístky na chleba. Mohu je poslati, poněvadž vždy se někdo najde, abychom sami měli chléb, jak potřebujeme. Macháčkovi posíláme balíčky podle možností. Není toho mnoho, těžko se nyní shání a těžko se co získává.“ Paní Macháčková s poděkováním připojila autentické zprávy o situaci v Plzni po prosincových náletech a Vojtíšek odpověděl: „Vzpomínali jsme mnoho na Vás, když přišly zprávy o náletech na Plzeň a byly neblahé i potvrzovaly se. Také Vy jste potom pověděla skutečnosti, které až rozhořčují. Dovedeme si představit, co jste zažila a všichni Vaši. Co je zbytečných obětí, co zbytečné zhouby, co zbytečného utrpení!“⁴⁷³ Nelehkým se tehdy stal také život v zázemí, zvláště když byla Plzeň nálety tvrdě zkoušená.

Těžko se dnes člověk dokáže vžít do situace, kdy vězňové v ubohých podmínkách se slzami v očích vzpomínali na domov a věřili ve svůj návrat, o to více to bylo smutné o vánocích. Jak je Macháček strávil v táboře, podrobně popsal ve svých pamětech a o zvláštní vánoční náladě napsal: „Drobné laskavosti si prokazovali i lidé dosud sobě cizí, bez rozdílu národnosti, všichni se najednou měli rádi v pravém vánočním ovzduší ...“

Nový rok 1945 s sebou přinesl očekávání a otázky: „Na západě i na východě to praskalo. Kdy bude překročen Rýn, kdy Odra? To byly otázky, které nás nejvíce zajímaly.“⁴⁷⁴ V prvním lednovém dopisu si postěžoval, proč nedostal 23. prosince dopis. Příčinou mohlo být i to, že se blížila fronta a komplikovaly se možnosti odesílání zásilek do tábora. Jak lze z korespondence vyčíst, např. 12. ledna Vojtíšek psal, že pošta nepřijala balíček z důvodu zastavení dopravy. Od náletu na Norimberk (poslední se uskutečnil 2. ledna) byla zastavena veškerá doprava do Flossenbürgu, ale bylo možno znovu posílat vlakem jako spěšninu (Macháčkovi došly balíčky od Stašy 4. ledna a Jiřiny 11. ledna). V dopise se ptal na škody po náletech doma,

č. 331, V. Vojtíšek G. Macháčkové 13. 11. 1944: „V příloze posílám lístky na chleba. Jistě je zužitkujete. Přispěla zase i paní Guthová. Je jich 5 kg. Sami pošleme tento týden Macháčkovi balíček. Byli bychom rádi, aby ho došel.“ Edice č. 332, G. Macháčková V. Vojtíškovi 18. 11. 1944 (poděkování za potravinovou pomoc); edice č. 333, V. Vojtíšek G. Macháčkové 26. 11. 1944 (zpráva o druhém balíčku od nich Macháčkovi); edice č. 334, G. Macháčková V. Vojtíškovi 30. 11. 1944.

⁴⁷³ Srov. edice č. 335–339 (prosincová korespondence); citace viz edice č. 337, V. Vojtíšek G. Macháčkové 17. 12. 1944; další citace edice č. 339, V. Vojtíšek G. Macháčkové 28. 12. 1944.

⁴⁷⁴ F. MACHÁČEK, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 144–146.

u příbuzných i v muzeu a paní Macháčková je barvitě popsala ve svém dopisu Vojtiškovým 15. ledna. Zasažen byl byt dcery Staši spolu s vedlejší budovou gestapa, zcela zničené bydlení měla její sestra Tereza, kde jedna část jejich domu U Zvonu dostala přímý zásah, a bydlela pak proto přechodně u Macháčkových. Také muzeum bylo zasaženo v pravém křídle (zrovna tam, kde bylo historické muzeum), proto paní Macháčková starostlivě zjišťovala rozsah škod.

Vzpomínky na milovaného chotě se vinou korespondencí jako červená nit, zvláště když „*podle data tomu bude ve středu rok, co byl zatčen. Kdy se nám as vrátí?*“ Ani Praha nezůstala ušetřena leteckých útoků a tak se paní Macháčková s obavami ptala, zda Vojtiškovi „*bez úhony přežili*“.⁴⁷⁵

Koncem ledna putovala z Prahy do Plzně výpomoc alespoň ve formě lístků na chléb, protože se Vojtiškovým nepodařilo balíček odeslat skrze zákaz dopravy balíčků do říše. Paní Macháčková však zjistila, že je lze poslat nikoliv poštou, ale opět jako spěšnina drahou. Jak byla pravděpodobně již vyčerpaná z dlouhotrvajícího napětí a starostí o manžela, náhle ji přepadávaly mdloby. Vojtišek okamžitě projevil starost a nabídl pomoc při případném opatření léků v Praze.⁴⁷⁶

Mezitím se ozval z Flossenbürgu Macháček: 11. února poslal zprávu, ve které si postěžoval, že mu nepřišel žádný dopis z domova a zmínil se o švagrovi Vrářovi Hostašovi, který pobýval na bloku 11. Švagr pozdravoval prostřednictvím Macháčka svoji rodinu (podobně vyřizoval pozdrav pro paní Zlesákovou, Wolfovou a Rozumovou) a poznamenal, že nějaký balíček odeslaný drahou by mu udělal radost. Macháček po uvedení prioritních potřeb pro kouření (zapalovač důkladně přeložil jako „*Feuerstein in den Zünder*“) zrekapituloval počty balíčků za čtyři týdny (celkem dvanáct) a děkoval i Marii Badové z Babylonu 75 (nejspíš ubytovatelce z letního pobytu).

⁴⁷⁵ Sbíрка dopisů z let 1944–1945, dopis F. Macháčka rodině 14. 1. 1945; edice č. 338, pozn. 1 a č. 339, pozn. 1 (nálety na Plzeň 16. 12. a 20. 12. 1945); edice č. 340 V. Vojtišek G. Macháčkové 12. 1. 1945; edice č. 341 a 342 G. Macháčková V. Vojtiškovi 15. 1. 1945; edice č. 343, G. Macháčková V. Vojtiškovi 19. 1. 1945.

⁴⁷⁶ Viz edice č. 344–346 (28. 1.–7. 2. 1945); zvláště č. 346, V. Vojtišek G. Macháčkové 7. 2. 1945: „*Zpráva o Vašem omdlení nás znepokojila. Je to jistě účinek dlouhého napětí a trápení, v kterém žijete. Potřebovala byste klid a odpočívati od všech starostí. Zatím nezbývá než vytrvati a býti pevnou a silnou, jako jste byla, když bylo nejhůře.*“

V další korespondenci mezi Vojtíškem a paní Macháčkovou proběhla výměna informací o válečných událostech v Praze (na nálet 14. února) a v Plzni (zabírání přebytečných bytových prostor pro uprchlíky a totální nasazení dcery Mileny do Škodovky). Vojtíšek neopomněl poslat opět výpomoc ve formě chleba a vzpomínal na Macháčka: „... slyšel jsem o návratu některých osob do Prahy i Plzně z vězení i koncentračních táborů v místech, kde byla provedena evakuace před příchodem Rusů. Přáli bychom Macháčkovi i Vám všem, aby se brzy vrátil. Avšak zdá se mi, že bude třeba ještě čekat. Krajina Flossenbürgu leží daleko od fronty, než aby se mohlo počítati na likvidování tábora. Musíme ovšem doufat, že Macháček vše překoná a šťastně přijde domů k Vám i k práci.“ Paní Macháčkovou jistě potěšila informace o tom, že došlo k převozu Macháčkovy vědeckého díla do bezpečí úkrytu archiválií v Manětíně, ovšem až na rukopisy hotových nebo rozepsaných prací: „Musíme však spoléhati, že se neztratí a že, až se Macháček dostane domů, dostane je.“⁴⁷⁷

V poslední dochované zprávě z 11. března Frída opět jmenovitě děkoval za balíčky (pro kontrolu doručování vždy udával jejich počet a od koho byly) s tím, že jen díky jim je plně zdrav. Jeho choť mu na oplátku 18. března poslala svou fotografii jako pozdrav a přání k narozeninám.⁴⁷⁸

V dubnu již Vojtíšek vyslovil velkou neznámou: „Je Macháček na starém místě? Zdá se, že dojde k jeho přemístění. Možná také k jeho návratu. To bychom Vám všem nejvíce přáli. Pak byste překonali těžké dny, které se blíží, lehčeji. Věříme v dobrý konec. A pro ten dobrý konec, který všichni čekáme s toužebností, přejeme Vám, milostivá paní, i Vaší rodině vše nejlepší. Zvláště zdraví a štěstí. Snad nebude dlouho trvat a všichni se shledáme.“⁴⁷⁹ Tím vzájemná korespondence končí a průběh dalších událostí se dozvídáme z Macháčkových publikovaných vzpomínek.

⁴⁷⁷ Sbírnka dopisů 1944–1945, dopis z Flossenbürgu z 11. 2. 1945 (zpráva o švagrovi Vráťovi, že byl nemocný, ale uzdravil se); tamtéž, dopis z 11. 3. 1945, ve kterém připomněl poděkování paní Marii Badovou – Vebrovou z Babylonu; edice č. 347, V. Vojtíšek G. Macháčkové 24. 2. 1945; edice č. 348, pozn. 2, G. Macháčková V. Vojtíškovi 8. 3. 1945; edice č. 350, pozn. 1, V. Vojtíšek G. Macháčkové 14. 4. 1945 (Macháčkův pobyt na Babyloně dle pohlednice ze 26. 9. 1945).

⁴⁷⁸ Sbírnka dopisů 1944–1945, dopis z Flossenbürgu z 11. 3. 1945; edice č. 349, G. Macháčková F. Macháčkovi 18. 3. 1945 (viz obr. příloha).

⁴⁷⁹ Edice č. 350, V. Vojtíšek G. Macháčkové 14. 4. 1945.

Likvidace koncentračního tábora Flossenbürg započala již v druhé polovině dubna 1945. Fronta se sice přiblížila, ale pak se odklonila, a marně věžňové vyhlíželi americké osvoboditele. Nejprve byly páleny úřední záznamy o vězních a od 13. do 19. dubna likvidovány stopy po popravách a mučení vězňů. Ve spěchu byli spolu s dalšími popraveni také prominentní protinacističtí věžňové oběšením na vězeňském dvoře (mezi nimi 9. dubna generálmajor Hans Oster či Wilhelm Canaris).

Nakonec byl tábor evakuován, v táboře zůstalo pouze 1 500 chůze neschopných vězňů a ostatní byli 20. dubna vyhnáni na pochod smrti. Museli pochodovat bez jídla, pití a odpočinku podél hranice s Československou republikou, kolem Waldmünchenu, pár kilometrů od Chodska přes Rötze. Měli pokračovat na jih, směrem na Straubing, a na této cestě byli odsouzeni všichni zemřít. Avšak „Pochod smrti“ se zastavil v blízkosti Chamu, 23. dubna byl transport opuštěn od stráží a brzy poté osvobozen Američany. Téhož dne byl osvobozen také koncentrační tábor ve Flossenbürgu, kde však byli nalezeni pouze smrtelně nemocní věžňové.⁴⁸⁰

Po čtrnáctidenním zotavení v americkém „azylu“ v blízkosti českých hranic, v městečku Stamsried, přijel Macháček se švagrem Vráťou a dalšími druhy do Plzně (přes Domažlice s přenocováním v Přešticích) v úterý 8. května v 10.30 hodin před radnici na náměstí. Ihned spěchal domů a brzy se šťastně shledal se svou rodinou. Své vzpomínky na nejtěžší životní období zakončil myšlenkou: *„Ó, jak je ten svět krásný. A jak by byl krásný, kdyby jen ho nebyli zkazili lidé. Všichni lidé? Nikoli, ne všichni! Někteří lidé. Jeden celý národ. Němci!“*

Kolektivní vina německého národa byla částečně odčiněna také ve Flossenbürgu. Na pokyn americké vojenské vlády byli vězni, kteří zemřeli po osvobození tábora,

⁴⁸⁰ Na pochod smrti i osvobození vězňů z KT Flossenbürg vzpomíná také Ing. Svoboda, domažlický rodák: *„20. 4. 1945 se nuceně vydalo na cestu smrti přežilé osazenectvo koncentračního tábora ve Flossenbürgu v Bavorsku – konečná stanice měla být Dachau. V táboře zůstali jen nemocní skvrnitým tyfem. Pochodovalo se jen v noci. V neděli 23. 4. se počet pochodujících lidských koster ráno zastavil u obce Stamsried. Z počtu něco přes 14 tisíc vězňů zatím ubylo něco kolem tři tisíc. Místo odpočinku přesun ale pokračoval po krátké časové přestávce. Po hodině cesty, asi v 10.30 (slunečního času), nás dostihly a osvobodily pancéře amerických vojsk, když předtím obsadily i koncentrační tábor Flossenbürg. Tak jste zachránili životy všem těmto již odepsaným a za to nesmrtelný dík!“* Viz AMP, f. Sběrka dokumentace k osvobození americkou armádou 1937–1986, i. č. 33, kart. LP 2636, dopis se vzpomínkami Ing. Svobody z Plzně z 29. 5. 1985.

pochování ve středu obce. Zdejší sedláci vezli ve slavnostním průvodu na ozdobených vozech prvních osmnáct mrtvých na nově založený Čestný hřbitov. Smutečního průvodu a následného pohřebního obřadu museli být účastni všichni obyvatelé Flossenbürgu. Do června 1946 zde bylo pohřbeno ještě více než sto vězňů. V červenci 1946 vznikla myšlenka postavit vedle Čestného hřbitova památník. Nový areál hřbitova s předním dvorem a památníkem byl vysvěcen 27. října 1946. Připomíná společný krutý osud všech zdejších vězňů v letech 1938 až 1945. Čest jejich památce!⁴⁸¹

Později, v prosinci 1951, Macháček Vojtíškovvi přesvědčivě vysvětlil, že každá i když zdánlivě malá oběť na oltář osvobození národa od fašismu nebyla marná: *„A já přece, když o tom tak dumám, kdyby nastaly tytéž poměry, jednal bych zase stejným způsobem.“* Vždyť *„je pravda, že celá naše odbojová činnost nebyla by Hitlera vysunula na kraj propasti snad ani o centimetr. Ale bylo jednou pěkně řečeno, že nebylo slušné, abychom byli osvobození uvítali tím, že bychom vylézali ze sklepů. Jsou případy, že je to věci cti, aby se nemlčelo. A aby to bylo obecně známo, že nemlčíme. A tu cenu, že to posilovalo důvěru lidu a že to chránilo čest národa, tu cenu aspoň mělo jednání mé i těch, kdo to dělali podobně. Za tu cenu stály i životy, které jinak zdánlivě zbytečně byly utraceny.“*⁴⁸² Tohle vše svědčí o Macháčkově pevném charakteru a odhodlání bojovat za čest národa. Očima dnešní doby, kdy se čestní lidé z veřejného života vytrácejí, jej musím upřímně obdivovat.

VII. Poválečná léta

Když byla v Praze nacistická okupace u konce, postavila Vojtíška revoluční Česká národní rada, jejíž archivní sekce byl členem, 4. května 1945 znovu do čela městského archivu a on se svého úřadu ujal hned následujícího dne. Když však večer odcházel domů, netušil, jak bolestnou a nenahraditelnou ztrátu nejen pro hlavní město Prahu,

⁴⁸¹ F. Macháček, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 159-172; edice č. 347, pozn. 2, V. Vojtíšek G. Macháčkové 24. 2. 1945; edice č. 350, pozn. 1, V. Vojtíšek G. Macháčkové 14. 4. 1945; viz průvodce prohlídkovým okruhem KT Flossenbürg (KZ–Gedenkstätte Flossenbürg ... , s. 15).

⁴⁸² Edice č. 382, Macháček Vojtíškovvi 27. 12. 1951.

ale také pro pražský městský archiv a pro něj osobně osvobození Prahy přinese. Poslední den Pražského povstání, 8. května, způsobila německá armáda ostřelováním Staroměstské radnice zápalnými raketami její požár. Strašlivé dílo zkázy, které druhý den Vojtíšek spatřil, bylo pro něj životním otřesem, na který už po celý zbytek svého života nezapomněl. Další ztráty jej čekaly v univerzitním archivu, odkud se ztratily celé soubory písemností včetně nejstarších úředních knih.⁴⁸³

Události okolo osvobození Plzně americkou armádou se osobně dotkly, jako i jiných Plzeňanů, také Macháčkovy rodiny. Nejmladší dcera Milena dala své jazykové znalosti angličtiny ve prospěch tlumočnické služby a tehdy se seznámila s jedním z osvoboditelů Gordonem McCowanem, který se stal 27. října 1945 v Plzni jejím manželem a celoživotním druhem. Odešla s ním do USA (z Plzně se odstěhovala 30. července 1946), dlouhá léta žili společně v Rochesteru a pak střídavě bydleli v Dexteru ve státě New York (letní byt) a ve Venice na Floridě (zimní byt), kde paní Milena bydlí dodnes. Gordy, jak se mu v rodině domácky říkalo, se již nikdy do Evropy ani do Plzně nevrátil, protože, jak vzpomíná jeho synovec Jiří Povolný, prošel boji od Normandie po západní Čechy a nechtěl se vracet do míst, kde ztratil mnoho kamarádů. V Plzni si však svých osvoboditelů velice vážíme a někteří veteráni dodnes jezdí na Slavnosti svobody, které vrcholí vždy 6. května ve výroční den osvobození Plzně. Proto i Gordymu patří upřímné „Díky Ameriko!“ od Plzeňáků, které měl přece jen nakonec rád i jeho tchán. Škoda, že mu je nelze již vícekrát vzkázat, protože Gordy zemřel 11. června 1998 a je pochován v Dexteru. Milena McCowan, rozená Macháčková, s ním „za velkou louží“ prožila podle rodinných vzpomínek velmi šťastný a spokojený život. Její otec však odchod

⁴⁸³ F. HOLEC, Archiv hlavního města Prahy ... , s. 107–116 (válečné škody v AHMP popsané Vojtíškem ve zprávě ze září 1945); tamtéž s. 101 (ve Staroměstské radnici v kovových trezorech a sklepeních zůstalo 300 svazků rukopisů, které byly kompletně zničeny; archiválie, které byly převezeny po r. 1943 na zámek v Mníšku pod Brdy a na Hrubý Rohovec, byly tímto zachráněny); tamtéž s. 121–122: „Nikdo si nedovede učinit představy, co se tehdy stalo, kdo uprostřed těch zahubených pokladů nežil, vše neměl kdysi v rukou, všeho neužíval, ke všemu neměl poměr nejtěsnější a nejvroucnější.“ I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 38.

milované dcery do zámoří nepřijal bez výhrad, soudě dle toho, jak si svému nástupci M. Bělohlávkovi v padesátých letech postěžoval, že mu Američané uloupili dceru.⁴⁸⁴

Další životní ránu obdržel 20. ledna 1946, když náhle zemřela jeho dcera Vlasta. Vystudovala medicínu na pražské univerzitě, ale před složením rigoróz v roce 1939 ji zastihlo uzavření vysokých škol. Ve válečných letech se připojila k práci proti okupantům, ale zejména pomáhala v Ochráně matek a kojenců v Praze–Karlíně. Později, od 1. července 1942, pracovala jako první zakládající tajemnice a zdravotnice v Lize proti tuberkulóze ve vlašimském okrese. Svým rodičům o nástupu a prvních dojmech napsala hned druhý den, 2. července: *„Zatím nevím, z kterého konce tu práci vzít do ruky, neb jsem zde docela v novém kraji i prostředí, neb práce v Praze je docela jiná než na venkově. ... Ted' se jdu kouknout na poradnu Ochrany matek a dětí, tak mi čas ubíhá.“* Macháček na obětavost své dcery vzpomínal: *„V této práci pro nejchudší z chudých, pro nejnešťastnější z ubohých, hledala smysl svého příštího života. Jim a jen jim chtěla sloužit.“*⁴⁸⁵

Koncem roku 1944 se provdala za Bohumila Hromádku, který s rodiči bydlel v Praze na Spořilově 559. Učil na učňovských školách a plánoval vystudovat si jeden rok vysoké obchodní školy s pedagogikou, aby mohl učit na obchodních akademiích. Po osvobození se Vlasta přihlásila na lékařské fakultě s úmyslem dokončení studií a 3. července 1945 se jim narodil syn. Dítě přišlo v těžké době, kdy byl nedostatek jídla, proto je pravděpodobné, že Vlastin vysílený organizmus po válečných letech a porodu podlehl nemoci také z tohoto důvodu. Zemřela předčasně – mladá ve věku třiceti let – a je pochována na pražském olšanském hřbitově. Otce to bolestně zasáhlo, o čemž svědčí tato slova: *„Všude zanechala světlé stopy své lidumilné práce, ale zákeřná choroba tvrdě zničila svěží mladé výhonky její pracovní setby dříve, než mohla vydati plný plod, a zničila i základy, které si kladla k rodinnému štěstí.“*⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ AMP, MěÚ, Domovní listy, domovní list Hřimalého 50, kart. 21/3; vzpomínky J. Povoného, synovce Mileny Macháčkové–McCowan a vnuka F. Macháčka; AMP, f. M. Bělohlávek, korespondence s F. Macháčkem (neuspořádáno), dopis F. Macháčka M. Bělohlávkovi z 31. 3. 1952: *„V květnu bude totiž výstava dokladů o násilnostech, kterých se tu dopustila americká armáda za své okupace. Chci tam dát doklad o tom, jak mi uloupili dceru. A chtějí to mít v muzeu.“*

⁴⁸⁵ Viz AMP, f. F. Macháček, i . č. 548, sign. 548/4, kart. LP 1636, dopis V. Macháčkové rodičům 2. 7. 1942.

⁴⁸⁶ Památce své zemřelé dcery Vlasty dedikoval svoji knihu vzpomínek na věznění v koncentráku (Plzeň Terezín Flossenbürg) a uvedl ji jejím krátkým biogramem: *„A žel, nikoliv Tobě, nýbrž jen Tvé*

Ztrát obou dcer Macháček upřímně želel. Statečně se však dokázal stavět k životu ve všech příchozích radostech i starostech: „Doma jsem nechtěl zůstat, což asi pochopíš. Vždyť ji pořád vidím, jak před vánocemi vlítla vždycky do dveří, vždycky udýchaná, uspěchaná se najednou přihnala a hned jí bylo všude plno, všude s ní veselo, jak ji nikdo nenahradí v tom velkém soucitu, který měla a s námi se všemi. A i Milenka tu chybí. Přes to bylo několik veselých světlých chvil, život nestojí a musíme se již nějak přizpůsobit.“⁴⁸⁷

O životní zkoušky neměl Macháček skutečně nouzi. Před vánoci 1948 vážně onemocněla jeho milovaná choť Ela, „ta dobrá duše, s níž jsme se právě nyní tak sblížili jako dosud nikdy v životě, kde jsme si konečně porozuměli a prožívali vlastně nové líbánky“. Zdravotní komplikace způsobily hnisavý zánět plic a z toho pravděpodobně dostala tuberkulózu (rozpad pravého plicního laloku). Podpora ze strany věrných přátel, manželů Vojtíškových, následovala obratem: „Milý Macháčku! Tvá zpráva o nemoci milostivé paní velice nás dojala. Vzpomínali jsme, jak nedávno jste byli u nás, a jak dobře vyhlížela a byla po prázdninách svěží. Máš zase starost, a přišla v čas, kdy se nikdo nenadál. Avšak Ty, jenž jsi už v životě tolik prožil, nesmíš se poddávat a musíš být silný i věřit, že není nic ztraceno a bude zase dobře.“⁴⁸⁸ Ela se však postupně zotavovala a za deset měsíců po onemocnění absolvovala doléčení v sanatoriu Bukov nedaleko Ústí nad Labem. Odsud se vrátila domů až 19. července 1950 a Macháček se starostlivě staral o to, aby se šetrila. Kdo by jen tehdy tušil, že svíčka jejího života je ještě o kousek delší než jejího chotě? Společně pak ještě strávili kratší dovolenou v Konstantinových Lázních, kde Macháček neopomněl „zrevidovat“ místní archiv. Sem se Macháček

památce smím věnovati tuto knížku, na jejímž dějstvu brala tak významný podíl, dceruško má nejdražší, má věrná a statečná družko v odbojovém díle ... A přece jsi mně způsobila nakonec smutek neskonale těžší, než mi mohlo připravit nejhorší vězení a těžký koncentrák, Vlastičko má ubohá!“ Zajímavé detaily z posledních let života dcery Vlasty lze vyčíst z korespondence s G. Macháčkovou z let 1936–1945 (10 dopisů, 2 pohlednice, 3 telegramy) in AMP, f. F. Macháček, i . č. 548, sign. 548/1–15, kart. LP 1636. Jak si vážila své adoptivní matky, vyjádřila krásně v dopisu z 5. 5. 1944: „Drahá mamičko, ke dni matek Ti přeji vše nejlepší a hlavně Ti děkuji za veškerou péči, kterou jsi nám všem dala. Přeji ti, aby se Ti taťka brzy vrátil a abys užila ještě dlouhá spojená léta nyní, kdy již jsme všechny samostatné i Mili, takže byste spolu mohli pěkně v klidu žít.“ Viz AMP, f. F. Macháček, i . č. 548, sign. 548/6, kart. LP 1636.

⁴⁸⁷ Edice č. 355, pozn. 6 (o zemřelé dceři Vlastě) a pozn. 7 (o provdané dceři Mileně), 27. 12. 1946 Macháček Vojtíškovi.

⁴⁸⁸ Edice č. 363, Macháček Vojtíškovi 21. 12. 1948; tamtéž č. 364, Vojtíšek Macháčkově 26. 12. 1948: „Vždy jsme si milostivé paní vážili, a čím více jsme ji poznávali, tím nám byla milejší. Zvláště žena si ji zalíbila, a jistě to přátelství dlouho potrvá v dobrém zdraví obou.“

vracel přednášet o dějinách tohoto lázeňského města (tak např. v květnu 1952, kdy se o tom zmínil kolegovi Bělohlávkovi), protože u paní Ely se stále projevovaly obtíže po prodělaném plicním onemocnění a zde se její zdravotní stav zlepšoval.⁴⁸⁹

Rozdílné Vojtíškovy a Macháčkovy cesty v letech poválečných

Přes osobní zkoušky začali oba přátelé, Vojtíšek i Macháček, v poválečných letech znovu pracovat na obnově svých mateřských ústavů. Jak už bylo uvedeno, ujal se Vojtíšek vedení pražského archivu ihned 5. května 1945. I přes svůj věk (bylo mu již 62 let), kdy už lidé myslí na odpočinek, se „doslova vrhá do práce jak v městském archivu, tak na univerzitě“. Pro městský archiv zajistil náhradní prostory v krásném barokním Clam–Gallasově paláci a zahájil jeho rekonstrukci. Na univerzitě se věnoval zejména pátrání po zavlčených archiváliích a insigniích. Sám na tu dobu tehdy vzpomínal, když na jedné z těchto cest, o svatodušních svátcích roku 1945, jel přes Plzeň a setkal se zde s Macháčkem: „Byl jsem tehdy překvapen, jak se Macháček z útrap rychle vzpamatoval a jak se chystá nastoupit k práci.“ Do služby v muzeu se však už nevrátil a v archivu na sebe vzal jen některé úkoly.⁴⁹⁰

Dočkal se však oddělení archivu od muzea k 1. červenci 1948, kdy byl do jeho vedení postaven Vojtíškův žák a Macháčkův nástupce Miloslav Bělohlávek. Tehdy došlo také k přestěhování archivu z muzejní budovy do tří místností v prvním poschodí budovy bývalého německého gymnázia v ulici B. Smetany 14. Vrátil se

⁴⁸⁹ Edice č. 365, Macháček Vojtíškovu 20. 1. 1949: „S Elou je to nadějně, nehrozí nijaké nebezpečí, jen teď najít nějaký prostředek, aby skutečně dovedla zachovávat klid, až se vrátí domů.“ Edice č. 375, Macháček Vojtíškovu 28. 10. 1949: „Ela ujela, je v sanatoriu Bukov, pošta Ústí nad Labem, může jí tam paní Vojtíšková napsat, aby měla nějaké překvapení. Musí tam jen ležet a ležet, ve dne v noci při dokořán otevřeném okně, zato ji však prý hodně krmí.“ Edice č. 377, pozn. 1, Macháček Vojtíškovu 8. 6. 1950: „U nás jen to nového, že se žena vrátila 19. 7. a že moc zlobí, jen pořád uklízí, pere a meje a není nic platno, bráním-li tomu po dobrém nebo řou-li. Dělá si po svém a takhle se brzy vrátí do špitálu. Od 13. 7. jsem jinak doma a dělám pilného, od 17. 8.–3. 9. budeme v Konstantinových Lázních a doufám, že tam ženu ještě potom nechám.“ Viz AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohlávkovi 6. 5. 1952: „A pojedu tam ještě, až bude sezona a budou tam lázeňští hosté. Zůstali jsme tam se ženou 10 dní a velmi jsem litoval, že tam žena nemohla zůstat, dělalo to tam divy, kašel skoro zmizel a začala jíst, že by mne byla slupla celého ...“

⁴⁹⁰ I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 38; V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkovu ... , s. 394; edice č. 353, Macháček Vojtíškovu 29. 11. 1946: „Tady se mluví o reaktivisaci penzistů do 65 let. Nevíš nic o tom? Osobně zájem nemám, leda ten, jestli bych si mohl nějak při té příležitosti polepšit penzi. Dostanu-li při Zemanovi pracovní, budu spokojen a po jiném netoužím. Chtěl bych jen psát.“

vlastně tam, kde už sídlil do otevření nové muzejní budovy v roce 1901. Koncem roku 1950 získal archiv další dvě místnosti, ale prostorové nedostatky stále přetrvávaly, přesto tu archiv přebýval až do dubna 1954.⁴⁹¹

Fridolín Macháček prožíval v poválečných letech rozporuplné období. Jak už bylo řečeno, zapojil se do práce ve svém milovaném archivu, ale už pouze jako „důchodce“ či externista. Opět se s elánem angažoval jako konzervátor památek v několika okresech, stal se členem poradního sboru muzejního při Zemském národním výboru. Ministr Nejedlý jej jmenoval členem archívni rady. Byl znovu zvolen do funkce předsedy Svazu českých muzeí (členem muzejní rady byl již od roku 1919, jak už bylo vícekrát zmíněno, a v letech 1942–1952, s výjimkou období uvěznění, vykonával funkci jeho předsedy, poté byl čestným předsedou). Pracoval jako člen muzejní rady při MŠANO a možná díky tomu se vrátil se k projektu „*soupisu památek architektonických v kraji Plzeňském*“.

Jako prvorepublikový sokolský činovník, když byl aktivním cvičencem až do roku 1938 (tehdy po nemoci zhlédl X. všesokolský slet již jako „*uvozdřeny civilista a čumil*“), od roku 1921 vykonával funkci vzdělavatele a funkcionáře Sokola Plzeň I. a ve třicátých letech se zabýval historií „sokolstva na českém západě“. Po osvobození pracoval na položení základů sokolského archivnictví, zejména se podílel na vybudování centrálního sokolského archivu v Praze, ale věnoval se také osvětové činnosti, když v roce 1949 vydal podrobnou příručku pro sokolské archivy a v listopadu t. r. zorganizoval přednáškový cyklus.⁴⁹²

⁴⁹¹ O tehdejších prostorových podmínkách AMP viz M. BĚLOHLÁVEK, *Městský archiv v Plzni ...*, s. 28–29:

⁴⁹² V. VOJTÍŠEK, *O Fridolínu Macháčkově ...*, s. 394; edice č. 196, Macháček Vojtíškově 16. 7. 1926 (příklad aktivní účasti Macháčka na VIII. sokolském sletu); edice č. 289, pozn. 1, Macháček Vojtíškově 27. 6. 1938 (zpráva o pasivní účasti Macháčka na X. všesokolském sletu); edice č. 272, Macháček Vojtíškově 23. 12. 1934; edice č. 275, Macháček Vojtíškově 20. 12. 1935; edice č. 278, Macháček Vojtíškově 26. 10. 1936; edice č. 284, Macháček Vojtíškově 22. 12. 1937 (zmínky o studiu a sepsání dějin sokolstva); tamtéž č. 366, pozn. 1, Vojtíšek Macháčkově 22. 1. 1949; edice č. 369, pozn. 2, Macháček Vojtíškově 1. 6. 1949 (místo sokolské archivářky); edice č. 371, pozn. 4, Macháček Vojtíškově 20. 8. 1949 (vydání instruktážní příručky pro sokolské archivy pod názvem „*Spisovna, archiv, památka, kronika*“); edice č. 374, Vojtíšek Macháčkově 26. 10. 1949; edice č. 375, Macháček Vojtíškově 28. 10. 1949 (o náplni kurzu pro sokolské archiváře).

Tehdy se zdálo, že Macháček jako by předvídal, jaká těžká doba nastává, i fakt, že oběma se rýsuje odlišná životní cesta, když v prosinci 1951 napsal: „Dnes je to ovšem jiná věc, horší. Jak říkám, i kdyby se vědělo proti čemu bojovat, nikdo nemůže vědět, za co. To není nemoc jedné skupiny nebo jednoho okruhu, v čem žijeme, to je nemoc doby a nákaza všech. A tak my staří se jen můžeme a musíme dívat. Že je to zlo obecné, všesvětové. A kam se obrátit? Nevím. Pánbu je milosrdný a dobrý, ale mám podezření, že se také jen dívá, pozoruje a hlavou potřásá. A tak jsme se nedobře narodili, a nezbyvá, než se pustit tím horlivěji do našeho řemesla. Tys u pravověrných mnoho neobstál, leccos z formální části vytýkali uznávajíce jinak odbornost. Já jsem pochodil po té stránce lépe, ale zato mohu čekat při nejbližší příležitosti mstu těch, kterým jsem šlápl velmi briskně na kuří oko. Šel jsem marxistickou metodou plnými plachtami proti některým marxistickým historikům v uvozovkách. A tak je obecné očekávání, co z toho bude.“ Snažil se být plný optimismu a stále plně „zapřažen“, jak říkával. Za to se mu dostávalo pocitu vděčnosti ze strany druhých lidí a nevyhýbal se přitom otevřenému vystupování ani před členy KSČ. O tom právě tehdy napsal na vojnu svému mladému nástupci, jak „člověk musí vydržet dokud to jde fyzicky a duševně a nedat se nikde a ničím otravovat a odvrátit od toho, co je nám tak milé. Vždy to jde a dobře jde působit kulturně na lidi a ti jsou za to vděční. Učit je milovat a vážit si kraje a domova.“⁴⁹³

Dá se předpokládat, že se Macháček mohl stát nepohodlným také kvůli svému politickému přesvědčení. Když se koncem roku 1934 rozešel s národní demokracií, lze vytušit jeho sympatie směrem k levici, a to k sociální demokracii. I když se prozatím nepodařilo nalézt v archivních pramenech důkazy o jeho přímé spolupráci, nelze popřít, že občas publikoval v sociálně demokratickém deníku Nová doba a měl o tomto periodiku celkem příznivé mínění. S prvorepublikovým starostou L. Pikem, kterého familiérně nazýval „půlmistrem“, vedl korektní diskuse o služebních záležitostech. Po osvobození se k sociální demokracii již otevřeně přihlásil a v letech

⁴⁹³ Edice č. 382, Macháček Vojtíškov 27. 12. 1951; AMP, f. M. Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, dopis M. Bělohávkovi ze 3. 12. 1951 (zmínka o prohlídkách Prahy následující sobotu a neděli asi pro 54 lidí, které Macháček měl provést po Kampě, k Tyršovu domu, na Karlův most a na Křížovnické náměstí, Vojtíšek po staroměstské radnici a Karolinu; dále např. zmínka o přednášce pro 40 osob na členské schůzi KSČ na Roudné).

1945–1946 lze doložit jeho aktivní činnost: v dubnu 1946 se zúčastnil pracovního sjezdu školských a kulturních činovníků Čs. sociální demokracie v Praze.⁴⁹⁴

Vojtíšek odešel z městského archivu do výslužby k 1. lednu 1949, ale ani pak nesložil ruce do klína. Před tím obnovil v letech 1945–1958 výuku na filozofické fakultě a Státní archivní škole (v letech 1945–1950 byl jejím ředitelem), působil současně také v univerzitním archivu (jako inspektor v letech 1945–1950 a jako jeho vedoucí v letech 1950–1959). Není divu, že se věnoval dějinám Univerzity Karlovy a Karolina.⁴⁹⁵

Když byla v říjnu 1952 zřízena režimu loajální Československá akademie věd jako nejvyšší vědecká instituce republiky, byl jmenován mezi prvními akademiky (bezesporu díky přátelství se Zdeňkem Nejedlým, s kterým se podílel na obnově Betlémské kaple) a v letech 1952–1968 zároveň vedl akademický archiv.⁴⁹⁶

Zde se nám rýsuje zřetelný rozdíl v pozicích Macháčka a Vojtíška. Zatímco první se archivních postů již neujal, druhý upevnil své postavení zdánlivě ještě viditelněji než tomu bylo před druhou světovou válkou. Z poválečných poct jmenujme tyto: byl nositelem čestné plakety ČSAV „Za zásluhy o vědu a lidstvo“, čestné plakety ČSAV

⁴⁹⁴ Edice č. 185, pozn. 1, Macháček Vojtíškov 10. 9. 1925; I. MARTINOVSKÝ a kol., *Dějiny Plzně ...*, s. 274; edice č. 272, Macháček Vojtíškov 23.12. 1934: „Do Nové doby jsem mohl jít bez rozpaků, neboť v posledních letech celkem všechny plzeňské časopisy kromě Českého deníku mne fakticky daly zadostiučinění aspoň uspokojivé za to, co provedly ...“ Ke spolupráci s L. Pikem např. kapitola o plzeňském znaku; dále AMP, f. L. Pik, i. č. LP 26 979, sign. 276/73, dopis F.Macháčka L. Pikovi z 24. 2. 1927: „Viděl jsem onehdy názorný příklad, jak málo se cení Strnadova práce. V N[ové] Době nějaký pan Rudle píše historické vzpomínky o zaniklých místech aj. a cituje poctivě Sedláčka i jiné prameny. Ale to mu zůstalo neznámo, že i ten Sedláček, i autoři Popisu Plzeňska a jiní prostě užili a musili užít toho, co zjišťoval tu svoji dlouholetou a sorchovaně nevděčnou práci starý Strnad.“ Tamtéž, i. č. LP 28 913, sign. 290/46, dopisnice F. Macháčka L. Pikovi z 13. 10. 1945: „Vážený příteli, děkuji za Tvou vzpomínku. Věci z archivu, pokud jsem dosud mohl konstatovati, se vrátily z úkrytu v Manětíně bez ztrát. ... Snad Tě bude zajímat, že jsem org[anizován] v sociální dem[okracii]. Jsem v župním výboru plz[eňském] a budu se hodně věnovati kulturní politice strany.“ Tamtéž, f. F. Macháček, i. č. 80, kart. LP 1629, legitimace F. Macháčka č. 385 pro sjezd školských a kulturních činovníků Čs. sociální demokracie, platná pro jízdu do Prahy od 16. do 19. 4. 1946, pro jízdu zpět od 18. až 21. 4. 1946.

⁴⁹⁵ J. HANZAL, c. d., s. 35–36: „Po roce 1945 se Vojtíšek podílel na řadě vědeckých, kulturních a osvětových podniků. Jako archivář Univerzity Karlovy napsal též několik příležitostných a populárně vědeckých statí a článků, v nichž vystupuje často až příliš do popředí výrazné vlastenectví.“ J. Hanzal měl na mysli některé Vojtíškovy práce, jako např. *Karlova universita vždy jen naše*, Brno 1946; *Universita Karlova vždy ústav našeho státu a národa*, Praha 1948; *Karolinum – chloubu university Karlovy* (s Dobroslavem Líbalem), Praha 1948.

⁴⁹⁶ I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 38–39; V. VOJTÍŠEK, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 393–394; edice č. 399, pozn. 1, Macháček Vojtíškov 23. 11. 1953: „Mně kážeš, ale cos sám ztratil času v Karolinu, Betlémské kapli a kdoví kde jinde, kde to nic neneslo a kde to šlo na újmu dějin Prahy, ale nemohls přece jinak.“

F. Palackého za zásluhy ve společenských vědách, pamětní medaile Univerzity Karlovy a držitelem dalších cen a vyznamenání.

Macháček jej na této cestě utvrzoval a podporoval: „*A nesmíš zapomenout, že Tvůj vliv je opravdu ohromný a že i ti, kdo jsou Tvými osobními odpůrci nebo závistníky, se Tě bojí, a to také něco váží, bojí se jít proti Tobě. A je třeba, aby sis tuto svou pozici udržel. Pro sebe ji nepotřebuješ, ale pro budoucnost našeho archivnictví.*“⁴⁹⁷ Vojtíškův tichý zápas s nacistickým náměstkem pražského primátora Pfitznerem a pevný postoj pomohl k tomu, že „*po válce znamenal více než před válkou*“. Přízeň Nejedlého si získal mj. tím, že nepatřil mezi pekařovce a členy Historického klubu. Tak jej charakterizoval jeho žák Pavel Spunar, který jej viděl jako člověka, který „*přes všechny pocty však nezpychl a lidsky se nezměnil; podržel své plebejské 'človičkovské rysy' a rád se se studenty zapovídal*“. Své osobní sympatie i antipatie prý neskryval a neměl rád své konkurenty.⁴⁹⁸ Josef Hanzal jeho pozice zdůvodnil tím, že je získal nevystupováním proti praktikám představitelů komunistické moci po Únoru, a jeho všeobecné působení na poli problematiky archivnictví a PVH po roce 1945 „*rodící se komunistické dějepiscectví neohrožovalo a ani příliš nezajímalo*“.⁴⁹⁹

Závěrem bych chtěla vyzdvihnout Vojtíškovy velké pedagogické zásluhy. Za dlouhá léta působení na pražské a brněnské univerzitě, ale také na Státní archivní

⁴⁹⁷ Edice č. 355, 27. 12. 1946 Macháček Vojtíškoví.

⁴⁹⁸ Viz P. SPUNAR, c. d., s. 118–119: „*Jací byli moji další učitelé? Václav Vojtíšek byl vnímán jako spořádaný manžel, otec jediné dcery, jako dobrovolný fanatik práce a povinností. Vysoký, štíhlý a nahrbený stařec s hlavou ověšenou spornými šedivými vlásky budil respekt. Nebyl nemluva a dovedl být i sentimentální, ale na různé ústrky a staré rány nezapomínal. Stál před válkou politicky napravo a byl po ní – zřejmě pro svůj bytostný nacionalismus – tolerován.*“ Poněkud kritičtěji se o Vojtíškoví vyjadřuje Václav ČERNÝ, Paměti 1945–1972, Brno 1992, s. 206–207: „*Václav Vojtíšek, předčerejší supernacionalista a fašizující dominovec, se k Nejedlému ochotně svým perem přivínil, opatřoval si zároveň zapomenutí i slibné nové perspektivy.*“ Tamtéž, s. 422: Vojtíšek uveden v seznamu jmenovaných prvních akademiků s osobní přízní Nejedlého ve skupině „*nerozpačitého přeběhlictví, které zapřelo minulost*“; tamtéž, s. 435: „*Sám byl bizarní protismyslná anomálie: za hodnost akademika vděčil osobnímu přátelství Nejedlého ... Dal tím výraz svému okázalému vlastenectví, které ho svého času za první republiky přivedlo na krajní, fašizující pravici a mezi militantní stoupence rektora Domina v roce insigniády. Byl autorem jednoho z nejnenápadnějších – a tichých a bezbolestných – veletočů, jež se v létech 1945–1948 v naší kultuře vyskytly. Stejně byl rusofilský pansláv starého holečkovsko–kramářského ražení, a zůstal jím, a zde se zase stačilo tvářit se, že je sovětský režim právoplatným dědicem carského slavjanofilství. Protimluvnost svého starožitého nacionalismu v chvályhodně a pilně osvědčované loajalitě novým společensko–státním principům snad ani necítil, bylo mu to šťastně dáno.*“ O Vojtíškových oceněních viz I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ..., s. 42.

⁴⁹⁹ J. HANZAL, c. d., s. 35–36: „*Ve vlastním oboru, v pomocných vědách historických, představuje Vojtíšek spíše konzervativní, ne příliš novátorský typ ...*“

škole vchoval dlouhou řadu archivních pracovníků, též z řad dobrovolných pracovníků. Zdeněk Šimeček vzpomíná, jak Vojtíšek vysoce oceňoval práci nejen svých kolegů, ale také kolegyň. Zařazení žen do archivní práce považuje za novinku a jeho přínos, např. prý velice litoval, když z pražského archivu odešla za svým manželem prof. Čádou do Brna dr. Kubíčková.

Šimeček také zhodnotil Vojtíškův přínos pro české poválečné archivnictví, když napsal: „A po roce 1945 se stalo působení v městských archivech cílem řady kolegů a kolegyň. Odcházeli připraveni pro vědeckou práci o dějinách měst. ... Někteří se uplatnili jako studenti v městském archivu. Pan profesor nabízel úkoly spojené s činností Historického spolku a v kontaktu s archivním inspektorem Dr. M. Volfem bylo umožněno účastnit se pořádání městských archivů v Čechách. Byla připravena půda pro obsazení archivních míst. Není pochyb o tom, že pan profesor dovedl získat pro městské archivy výborné studenty. Stačí jmenovat kolegy Bělohávo, Hoffmanna, Růžičku, Bičíka, pro městskou diplomatiku Pražáka a dalších. ... Pan profesor jako ctitel a pokračovatel tradic národního života v 19. století, v němž připadla významná úloha historické a vlastivědné práci, má zásluhu o kontinuitu archivní a vědecké práce v městských archivech v době, která si kladla za cíl dosáhnout maximální diskontinuity s dobou předchozí.“⁵⁰⁰

Macháčkovy nedokončené dějiny Plzně

Po válce se začal život rychle vracet do starých kolejí a Macháček si předsevzal shrnout své dlouholeté badatelské poznatky do sepsání celkových dějin Plzně. Tato myšlenka u něj zrála již od konce dvacátých let, o jedenáct let později prováděl heuristiku pramenů (např. v roce 1939 pracoval 3 dny v AZČ), a z korespondence je patrné, že jejich první nástiny měl hotové již za okupace.⁵⁰¹ V únoru 1948 již otevřeně

⁵⁰⁰ F. HOLEC, c. d., s. 87–89; dopis Z. Šimečka autorce práce ze dne 2. 3. 2010 (autorčina sbírka podkladů); mnoho příkladů o nasazení Vojtíškových žáků k pořádání městských archivů lze nalézt v citované práci F. Holce.

⁵⁰¹ Edice č. 212, Macháček Vojtíškovi 31. 10. 1928: „... ovšem není pochyby, že tato kvantita je na úkor kvality a že bych za tu dobu, co jsem naplácal a nasmolil všelijaké pomíjivé věci, měl už dávno hotovy dějiny Plzně a mohl jsem plodit tlustopisy, které by po mně něco zanechaly ...“ AMP, MěÚ, Osobní odd., kart. 104, osobní spis F. Macháčka, Osobní výkaz – Záznamy o nemoci a mimořádné dovolené (rubrika 29: vládní komisař povolil přípisem čj. 19076/39 mimořádnou dovolenou na dějiny Plzně do Zemského archivu Praha na 3 dny). Edice č. 272, Macháček Vojtíškovi 23. 12. 1934: „Ale teď již zase musím sednout

mluvil o otázkách kolem jejich vydání: „*Nevím ovšem, co bude nyní s dějinami Plzně, ale psát budu, jinak uvidíme, někdo je vydá.*“⁵⁰²

O předání zkušeností s obdobným projektem (pro napsání dějin Domažlic) se tehdy obrátil na dlouholetého známého a kolegu Františka Roubíka, se kterým měl též společné badatelské téma (Macháčka také regionálně zaujaly dějiny Chodů): „*Tak Vás prosím o dobré zdání a moudrou radu, napsanou po případě na zvláštním listu tak, abych to mohl připojit k svému podání jako mínění nezúčastněného historika.*“ Naznačil mu též své plány s realizací dějin Plzně: do konce roku 1950 plánoval vydat první díl pro období nejstarších plzeňských dějin do konce 15. století, včetně dějin měšťanských domů, a chtěl publikovat své drobné práce, rozptýlené v mnoha periodikách a publikacích ve sborníku ke svému životnímu jubileu (65 let).⁵⁰³

Tento plán se mu očividně nedařilo plnit, protože další zmínku o rozepsaném díle nalezneme až v dopise Vojtíškovi ze 2. března 1953. Ve schůzi Rady JNV po projednání činnosti archivu za rok 1952 a po vypracování dlouhodobého plánu práce bylo 20. února Macháčkově oficiálně sepsání dějin města uloženo: „*Já mám být zproštěn ostatního úředního jednání a mám všechen svůj čas věnovat napsání dějin města Plzně. To jsem přijal a zavázal se k tomu.*“ Tímto datem je také označen dochovaný rukopis „*Dějiny města Plzně*“.⁵⁰⁴

Koncem května 1953 sdělil Bělohávkovi, že má napsáno „z historie plzeňské“ 59 stránek. V listopadu hovořil již o 100 stranách hotového rukopisu i o tom, jak práce postupují pomalu, ale stále kupředu. Tehdy již začaly vážné problémy s placeným místem v městském archivu, což oprávněně cítil jako „deklasifikaci“ své

a psát, dodělat cvičebnici, psát dějiny Bolevce, jedné vsi tady za vzor, mám dělat velké dílo o dějinách sokolské župy a konečně ani nezapomenout na to, že to všechno nic není, dokud nenapišu dějiny Plzně.“ Edice č. 321, F. Macháček V. Vojtíškovi a A. Zemanovi z 13. 3. 1944 (plná moc k ochraně Macháčkovy vědeckého díla).

⁵⁰² Edice č. 360, Macháček Vojtíškovi 10. 2. 1948.

⁵⁰³ Edice č. 239, pozn. 2, Macháček Vojtíškovi 9. 11. 1931 (recenze na práci R. Roubíka Dějiny Chodů); k tomu srov. P. HOLÁT, František Roubík ... , s. 328–329; edice č. 360, Macháček Vojtíškovi 10. 2. 1948 (v pozn. 1 citován dopis Macháčka Roubíkovi ze 16. 2. 1948, in AAV, f. F. Roubík, i. č. 195, kart. 2).

⁵⁰⁴ Viz edice č. 391, pozn. 2, Macháček Vojtíškovi 14. 2. 1953; edice č. 392, p. 1, Macháček Vojtíškovi 2. 3. 1953 (zde citace ze zápisu uvedeného jednání Rady JNV a textu zprávy o činnosti AMP i dochovaných Macháčkových rukopisů k dějinám Plzně); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1666, i. č. 734 Dějiny města Plzně 93 s.+12 s., 1953.

osoby, jistě i z dalších příčin, kterými mu byla znemožňována práce v „milém a zlatém archivu“.

Vojtíšek tuto zprávu kvitoval, neodpustil si však připomínku, že Macháčkovu vedlejší činnost považuje spíše za chybu, včetně jeho konzervátorské činnosti. To bylo dozajista myšleno přátelsky, neboť se oprávněně domníval, že vše co Macháčka od psaní dějin města odvádělo, nebylo správné. Netušil tehdy, že již navždy Macháčkův rukopis zůstane nedokončeným torzem, protože čas kvapil. Zvláště když mu bylo počátkem roku 1954 zastaveno proplácení měsíčního honoráře za tuto práci, nic už nepomohlo, že se Vojtíšek snažil tuto ztrátu kompenzovat získáním peněžitého daru k Macháčkovu jubileu od ČSAV. Patrně šlo o víc než jen o morální či hmotné ztráty, které mohly být jednou z příčin jeho předčasného a náhlého úmrtí. Macháček byl náhle odříznut od svého životního povolání a při jeho naturelu je možné si snadno představit, jak ho to zraňovalo (a tak na to také vzpomínala paní Gabriela).⁵⁰⁵ Přesto se mu ještě podařilo publikovat několik zajímavých statí, cenným příspěvkem k obecným dějinám byl např. jeho článek o vrchnostech a poddaných, publikovaný v roce 1953.⁵⁰⁶

Na jeho vědeckou i odbornou archivní činnost úspěšně navázal jeho nástupce M. Bělohávek, kterému se podařilo Dějiny Plzně vydat (významný podíl měl právě na jejich prvním díle, který byl vydán v roce 1965). Nakonec se tedy stalo, jak Vojtíšek předpověděl, že „*ten materiál bude znamenat užitek pro další vědeckou činnost o dějinách Plzně*“.

Zdá se, že je tato otázka stále neuzavřenou kapitolou. Po vydání přehledných „*dějin Plzně v datech*“ v roce 2004 zásluhou vedoucího autorského kolektivu a emeritního městského archiváře Ivana Martinovského, které už vykonaly mnohé neocenitelné služby, jak pro laickou tak i odbornou veřejnost, a stále prokazují

⁵⁰⁵ AMP, f. M. Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohávkovi 26. 5. 1953: „... jsem v druhé polovině 13. století a za několik stránek skončím Starou Plzeň a budu zakládat novou.“ Edice č. 397, pozn. 4, Macháček Vojtíškově 11. 11. 1953 (zde podrobnější popis rukopisu); edice č. 398, Vojtíšek Macháčkově 15. 11. 1953; edice č. 402, pozn. 1 (o Vojtíškově žádosti předsedovi ČSAV o finanční dar k Macháčkovu jubileu), Vojtíšek Macháčkově 12. 3. 1954; edice č. 403, pozn. 1, Vojtíšek G. Macháčkové 13. 3. 1954: „Vím, že Macháček těžce nesl, že byl vyřazen z archivu ...“

⁵⁰⁶ F. MACHÁČEK, Vrchnosti a poddaní, Časopis společnosti přátel starožitností 61, 1953, s. 168–185. Tento příspěvek ocenil J. HANZAL, c. d., s. 53.

jedinečnost a užitečnost tohoto díla, se jeví představitelům města Plzně potřeba znovu se podívat na jeho souhrnné dějiny, které M. Bělohávek částečně dovedl až do roku 1970, stále aktuální. V lednu 2011 totiž Zastupitelstvo města Plzně schválilo záměr začít pracovat na třídílném projektu, podrobně zachycujícím období od počátků města po současnost a nezátíženým tendenčním pohledem (tomu bohužel podlehl druhý a zejména třetí díl dějin Plzně, vydaný v roce 1967 a 1971). Práce v rozsahu cca 400 stran černobílých plus 200 stran plnobarevných a v předpokládaném nákladu 1 000 ks pro každý díl (I. díl Počátek – 1788, II. díl 1789–1918, III. díl ve dvou svazcích pro období 1918 – současnost) je rozplánována na léta 2012 – 2015 pro tým autorů z různých pracovišť „paměťových“ institucí v Plzni (AMP, SOA Plzeň, ZČM, Západočeská galerie, Západočeské univerzita v Plzni).⁵⁰⁷

Epilog Macháčkova a Vojtíškova života

„Ale opustit můj milý a zlatý archiv, v němž jsem seděl 46 let? To bych se tu pověsil na hák.“

F. Macháček⁵⁰⁸

Fridolín Macháček, jak už bylo zmíněno, prožíval v době upevňování moci exponenty KSČ těžké období. Zdánlivě usilovně pracoval na různých úkolech v archivu a po odchodu M. Běloháveka na vojnu v září 1951 nastávala pro něj postupně neúnosná situace. Do vedení městského archivu, ale i krajského, který v listopadu 1948 v Plasích zakládal a spravoval až do března 1951, se dostávaly „kádry“ bez archivního vzdělání, ale se správnou členskou knížkou.⁵⁰⁹

⁵⁰⁷ M. BĚLOHLÁVEK a kol., Dějiny Plzně 1. Od počátků do roku 1788. Plzeň 1965; více o vzniku této knihy in Naděžda MORÁVKOVÁ, Miloslav Bělohávek a Plzeňská historická škola. Plzeň 2008; edice č. 409, Vojtíšek G. Macháčkové, 25. 5. 1954; edice č. 411, Vojtíšek G. Macháčkové 9. 7. 1954: „Pan doktor Bělohávek mi poslal rukopis dějin Plzně, na němž Macháček v poslední době pracoval. Chtěl jsem jej přečíst a napsat Vám úsudek. Ale nedostal jsem se k tomu, neověřila byste, jak jsem stále zaměstnán, i když už jsou prázdniny.“ I. MARTINOVSKÝ a kol., c. d.; Usnesení RMP č. 14 ze 13. 1. 2011 a usnesení ZMP č. 15 ze 27. 1. 2011. V důvodové zprávě k návrhu usnesení ZMP se píše: „Velká města ČR (s výjimkou Brna) mají dnes vydány své obsáhlé dějiny napsané v době po roce 1990, texty vznikaly v ovzduší svobodného výzkumu. Novými dějinami Plzně se našemu městu dostane potřebného díla odpovídajícího významu centra západních Čech, zároveň půjde o zásadní text, který umožní porovnat vývoj velkých měst v ČR i v cizině. Kromě toho bude zřejmá i úloha Plzně v českých dějinách, daná také tím, že naše město bylo dlouhou dobu druhé největší v Čechách po Praze a vývoj u nás byl leckdy jiný než v centru Čech.“

⁵⁰⁸ Edice č. 397, Macháček Vojtíškovi 11. 11. 1953.

⁵⁰⁹ Viz edice č. 391, pozn. 5, Macháček Vojtíškovi 14. 2. 1953.

Do městského archivu nastoupila v lednu 1950 Zdeňka Příbylová, absolventka dívčího reálného gymnázia v Plzni, která do služeb města vstoupila 2. listopadu 1945 jako úřednice vyživovacího a zásobovacího úřadu (měla na starosti výdej poukazů na ložní prádlo a v letech 1947–1949 pracovala jako vedoucí výdejny potravinových lístků). Hned v listopadu 1950 nastoupila svoji první mateřskou dovolenou, ze které se pravděpodobně vrátila v druhé polovině prosince (po ukončení šestinedělí, jak bylo tehdy obvyklé).

Krajský státní archiv v Plasích po odchodu dr. Bělohlávka převzal od 1. září 1951 Maxmilián Šimanovský, prvorepublikový právník a bývalý státní úředník, po roce 1945 pracovník KNV v Plzni. Z toho je patrné, že se dal včas do služeb té správné strany.⁵¹⁰ Postupně se projevoval jeho velký vliv a zasahování do záležitostí v městském archivu.

V období nepřítomnosti mladšího kolegy Bělohlávka se Macháček se stále neutuchajícím elánem pustil do organizace vzpomínkového večera u příležitosti stého výročí narození Josefa Strnada, který se uskutečnil 12. března 1952. Vzápětí, v dubnu 1952, připravil s dalšími spolupracovníky výstavu nazvanou „*Archiv včera a dnes*“, ke které byl vydán i krátký cyklostylovaný průvodce. Macháčekův krátký text byl zakončen dobovou proklamací: „*Tím vším chceme prokázat, že jsme živým a socialismu užitečným zařízením.*“ Vernisáž se konala 10. dubna, podle Macháčekových zpráv Bělohlávkově byla úspěšná a zúčastnilo se jí 40 osob. Trvala až do začátku května a ze stejného zdroje víme, že ji navštívilo kolem 600 osob, z toho 510 platících.⁵¹¹

⁵¹⁰ Viz edice č. 386, 12. 12. 1952 Macháček Vojtíškově (pozn. 2 o Zdeňce Příbylové, pozn. 1 o Maxmiliánu Šimanovském); tamtéž, č. 391, pozn. 4, 14. 2. 1953 (o Václavu Procházkově).

⁵¹¹ Edice č. 383, Vojtíšek Macháčekovi 25. 2. 1952; tamtéž edice č. 384, Vojtíšek Macháčekovi 28. 2. 1952 (příprava vzpomínkového večera); edice č. 385, pozn. 2 (Strnadův večer), pozn. 5 (výstava archivu), Macháček Vojtíškově 6. 3. 1952: „*Angažoval jsem se na to osobně, že Strnad je muž, který si trochu pozornosti zaslouží, a ostatně je to přece pravda. ... Výstava bude zahájena patrně ve středu 2./4. v 15 hodin nebo 15.30 a potrvá něco přes tři neděle.*“ AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohlávkově 6. 5. 1952: „*Výstava je ukončena, ale návštěva velmi malá, jen kolem 600 osob, platících 510. To bylo málo, méně než jsem minimálně čekal, čekal jsem dvojnásobnou návštěvu. Ale někdy taky musí být neúspěch, snažil jsem se sehnat školy a kde koho ...*“

Je však pochopitelné, že za této situace, kdy se dlouholetý městský archivář Macháček musel postupně podřizovat vůli takto „kvalifikovaných“ osob, se cítil stále více morálně i pracovně poškozován. Množily se otazníky kolem možného návratu Bělohlávka do funkce jak městského tak krajského archiváře, Macháček jej ze všech sil ubezpečoval, „že učiním všechno možné, abys tu měl zaručenou jistou pozici“. O charakteru i práci své „šéfky“ se vyjadřoval již dříve a oprávněně s despektem. Paní Příbylová si však nepřipouštěla, že je „nedouk“, vždyť byla dle služebního příkazu pověřená zastupováním M. Bělohlávka s příslušným finančním ohodnocením. Ba naopak zdůrazňovala, že koná některé práce, které Bělohlávek nekonal, a to zejména „*dohled nad spisovnými a archivy v oblasti plzeňského okresu, prohlídky místních spisoven a archivů a soupis jejich fondů*“, neboť od jara byl AMP pověřen funkcí okresního archivu.⁵¹²

Když se začala množit nepodložená udání a stížnosti na Macháčkovu práci, začínal být již zoufalý, jak lze celkem podrobně sledovat ve vzájemné korespondenci. Vojtíška opakovaně žádal o radu i pomoc, zejména ve věcech kompetencí krajského archiváře nad městským archivem či případného vlivu státní archivní komise na tyto

⁵¹² AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohlávkovi 6. 5. 1952; edice č. 391, pozn. 6 (úvahy o návratu M. Bělohlávka). O kritice bibliografie Z. Příbylové viz edice č. 386, pozn. 2, Macháček Vojtíškovu 19. 12. 1952 a N. MORÁVKOVÁ, c. d., s. 88; edice č. 391, Macháček Vojtíškovu 14. 2. 1953: „*Paní Příbylová] byla ve středu 11. tohoto měsíce v Praze bud' v archivu ministerstva vnitra u Skřivánka nebo u doktora Šambergera a žalovala na Procházku těžké lži, na příklad o dopisu, který měl Procházka zpronevřit apod., bídné a ničemné lži, vzala ho v nenávisť proto, že se k nám chová slušně. Je to starý komunista, poctivý a pilný pracovník, dělal u nás indexy k novým archiváliím, například k protokolům městské rady a zastupitelstva, katalogizuje drobné tisky, jako plakáty, dělal i část soukromých archiválií a korespondencí a to se slušnou rozvahou, ačkoliv ani nevím, má-li měšťanku. Udělal nepoměrně více práce a hlavně spolehlivější než celá paní Příbylová, která se dopouští chyb až komických. Chce ho proto dostat z archivu pryč, pak mám přijít na řadu já a Zeman.*“ Srov. AMP, f. NV města Plzeň, Osobní odd., kart. 143, osobní spis Z. Příbylové, vlastní doplnění k druhu vykonávané práce v AMP ze 6. 9. 1952: „*Zaměstnanec, kterého zastupuji od listopadu 1951, měl IX. platovou třídu. Od té doby (od 1. listopadu 1951) konám vedle své práce ... též jeho: správa středověkých fondů: městských listin /pergamenu/ – latinsky, německy, městských knih – německy, středověké registratury; odborné vedení archivu, jsem zodpovědná za práci ostatních zaměstnanců archivu. Během poslední doby jsem zpracovala knižně Bibliografii historické literatury o Plzni vedle drobných článků z historie ... Pozn.: ve výkazu práce za rok 1952, který na konci t. r. předložím závodní radě, bude vidět, jaký kus práce byl v archivu proti dřívějším letům v tomto roce vykonán.*“ Tato zpráva viz pozn. 511; dále AMP, f. NV města Plzeň, kart. 143, os. spis Z. Příbylové, rozhodnutí KNV v Plzni ze 30. 9. 1952 o přiznání náhrady ve výši rozdílu platu na dobu zastupování za M. Bělohlávka od 1. 10. 1952.

záležitosti. Vojtíšek se v těchto věcech stavěl neutrálně a svému příteli z nepříjemných situací nepomohl.

Poměry v archivu se nezlepšovaly, spíše naopak. Dvojice Příbylová – Šimanovský získávala převahu šířením pomluv a intrik, na což si koncem července 1952 Macháček Bělohávkovi již otevřeně stěžoval: „*A tak se tu připravuje kolem mne jakási špionážní síť ... jsou nějaká udání i na Tebe v osobních spisech na radnici ... Jde tedy asi o to, aby nás vytiskli všechny z archivu a aby tam vládl párek Příbylová a Šimanovský. ... a tak teď nevyplývá z toho nic jiného, než že se budeme musit opravdu pustit do otevřeného boje a to s protivníkem náramně málo důstojným. Byl bych to udělal, ale teprve před Tvým příchodem. ... Budeme si hájit své právo na odbornou správu a to důsledně.*“

Celá situace mi připomíná marný boj s větrnými mlýny. Už v srpnu se jevila jako zcela beznadějná, ale Macháček byl stále optimista, když svému nástupci na vojnu napsal, že „*na ty nepříjemnosti jinak vůbec nemyslím, vždyť svět je tak krásný ... a já přece jen mám štěstí, že mohu dělat ve svém řemesle, máš o to taky svou zásluhu*“.⁵¹³

V únoru 1953 se začala situace přiostrřovat, když se do ní vložil šéf příslušného referátu na KNV. Vydal nařízení o vstupu externích pracovníků Macháčka a Zemana pouze v úředních hodinách, a protože klíče měli pouze Příbylová a Procházka, jednalo se de facto o omezování jejich práce.⁵¹⁴ Také další externista a Macháčkův dlouholetý spolupracovník Adolf Zeman na tehdejší situaci nevzpomínal dobře,

⁵¹³ AMP, f. M. Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohávkovi 22. 7. 1952: „*Příbylová se tam prý vyslovila, ... že služba pod tebou byla pro ni koncentrákem ...*“ Tamtéž, Macháček Bělohávkovi 21. 7. 1952: „*... dojde někdy v září nebo říjnu k otevřené srážce mezi námi všemi ...*“ (zde konkrétní obvinění proti Macháčkovi, viz edice č. 389, pozn. 1, Macháček Vojtíškovi 20. 1. 1953). Tamtéž, Macháček Bělohávkovi 6. 5. 1952: „*Zdá se mi jen, podle dnešní situace, že asi budeš musit vzít také krajský archiv, ale že z toho a našeho městského archivu bude jeden společný úřad ...*“ Edice č. 386, Macháček Vojtíškovi 12. 12. 1952 (upozornění na vyšetřování StB o nálezů podezřelých spisů ve sklepě radnice na udání dr. Šimanovského a Z. Příbylové); edice č. 389, Macháček Vojtíškovi 20. 1. 1953 (zpráva o výsledku na StB a otázky kolem o příčin vyšetřování); edice č. 390, Vojtíšek Macháčkovi 28. 1. 1953: „*O všech věcech, o kterých jsi psal, nemohu vyslovit nějaký názor. Nemám pro to podkladu.*“

⁵¹⁴ Edice č. 391, Macháček Vojtíškovi 14. 2. 1953: „*Prosadí-li to nakonec referent a vynutí-li si poslušnost, nemohu říci, protože je to sice čestný muž, ale paní Příbylové se bojí, ví, že je to notorická udavačka a on jako komunistický funkcionář mohl by být více ohrožen než například já. V pátek 20./2. má se o archivu jednat v radě JNV a jsme tam pozváni já i Zeman i paní Příbylová. My jsme podali zprávy o své činnosti i podrobné, jen věcné poznámky o úloze archivu a potřebě plánu k rozmnožení pro členy rady paní Příbylová, pokud jde o obecné poměry, to odmítla, že si to přednese ústně. Pokud vím, půjde hlavně proti mně a má připravenou celou řadu lží a podlých výmyslů.*“ Edice č. 392, pozn. 1 (podrobnosti o projednání situace v AMP a zprávy o jeho činnosti za r. 1952, avizované in edice č. 391, pozn. 3, Macháček Vojtíškovi 2. 3. 1953).

když 3. září 1953 napsal Bělohlávkovi: „Nikdy ... jsem se netajil svým názorem, že za největší Macháčkův úkol v archivu považuji napsání aspoň části plzeňských dějin na základě rozpracovaného materiálu Strnadova a Macháčkova z jejich archivářské práce, poněvadž při povaze jejich výpisů, regist a rejstříků, zvláště se zřetelem k četným stenografickým záznamům starou soustavou by to nikdo nemohl udělat a práce dvou plzeňských archivářů by zůstala ke škodě historie města nevyužita. To po stránce věcné. Také po stránce taktické jsem považoval za nutné to doporučit ... , když letos podvakerát byl učiněn vážný pokus odstranit Macháčka z archivu s odůvodněním, že v archivu nepracuje pro město, ale vyřizuje jiné věci. Je věcí názoru, zda to bylo správné či nikoliv, ale jsem stále přesvědčen, zvláště po jednání v radě JNV, že to bylo jediné možné východisko k záchraně Macháčka v archivu a k odstranění už nesnesitelného napětí, které znemožňovalo jakoukoliv práci v archivu.“⁵¹⁵

Krajský archivář Šimanovský však stupňoval svou nenávist vůči Macháčkově, jak je zachycena v dopisu Vojtíškovi z 25. září 1953: „Jinak o mně nemluví než 'ten lump Macháček', ač jsem mu nikdy ani stéblo nepřeložil.“ Tehdy u něj stále přetrvávaly zdravotní problémy a jak se blížil Bělohlávkův návrat z vojny, situace kolem jeho nástupnictví se jevila čím dál tím více mlhavěji. Žhavá kandidátka paní Příbylová však 28. července nastoupila na mateřskou dovolenou a na tři měsíce do 29. října, do vytouženého návratu Bělohlávka z vojny, byl vedením archivu pověřen Václav Procházka. Tento archivní zřízenec, zde ve službě již od listopadu 1948, původně obchodní příručí, který po absolvování měšťanské školy ještě vychodil dva ročníky kupecké školy pokračovací, měl oproti Macháčkově jedinou zřetelnou přednost, totiž ve členství v KSČ. Byl to spolehlivý pracovník (však se za něj Macháček v únoru 1953 u Vojtíška přimlouval proti pomlouvačné kampani paní Příbylové), kterému byly

⁵¹⁵ AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s A. Zemanem, dopis Zemana Bělohlávkovi z 3. 9. 1953. O tom, jak si Macháčkovy práce Zeman skutečně i po letech vážil, svědčí další dopis tamtéž, Zeman Bělohlávkovi 26. 9. 1962: „Milý příteli, srdečně Ti děkuji za tvé blahopřání k mé šedesátce a za ocenění mé práce, která vyrostla především z přátelské a radostné, a proto i plodné, spolupráce s nezapomenutelným Fridolínem Macháčkem Dívám-li se z dneška na řadu těch let, po která jsme se stýkali my všichni kolem našeho archivu, spolu se dohadovali a vyjasňovali si svá hlediska, vidím, že to byly vskutku pěkné a nezapomenutelné chvíle, plné životní radosti. Jen v tomto prostředí mohlo vyrůstat vskutku společné dílo věnované našemu městu, kraji a jeho umménu, i když někdy bloudícímu lidu.“

svěřovány postupně i pořádací práce a také pomáhal Bělohlávkovi v Plasích.⁵¹⁶ Avšak pro Macháčka to muselo znamenat absolutní ignorování jeho osoby nebo spíš již začal zřetelně pociťovat na vlastní kůži vítězství komunistické strany nad (buržoazní) inteligencí?

Právě od 1. prosince dostal Macháček údajně na zákrok „pana krajského archiváře“ výpověď. Úlevou jistě bylo, když Příbylová 21. prosince 1953 rozvázala pracovní poměr. Bohužel se tak stalo pro Macháčka už pět minut po dvanácté, tedy v době, kdy byl otevřeně vyřazen z práce v archivu poté, co mu byla zastavena výplata měsíčního příspěvku 400 Kč na zpracovávání dějin Plzně. Je těžké rozhodnout, zda to pro něj byla horší ztráta z hlediska hmotného (stěžoval si na ztíženou finanční situaci) či morálního. Vždyť právě tehdy, 11. listopadu vyslovil onu osudnou větu, která se stala motem této kapitoly a také otevřeně obvinil dr. Šimanovského z deklasifikace své osoby, když mu měl být zakázán přístup do archivu.⁵¹⁷ Vojtíšek se ještě snažil o pomoc přes svého budoucího nástupce na katedře Zdeňka Fialu a tehdejšího tajemníka Státní archivní komise i vědeckého vedoucího archivní správy MV Praha Zdeňka Šambergera a ubezpečil jej, že krajský archivář „arci mocný pán“ by neměl být přímým nadřízeným městského archivu, i když po linii přímé nadřízenosti KNV nad tehdejším JNV Plzeň nelze o jeho vlivu pochybovat. Tehdejší doba „vymknutá z kloubů“ se zde projevila naplno: ač byl Šimanovský téměř v důchodovém věku a v lednu „pověděl, že nikomu nechce škodit, že sám je starý člověk, který chce mít klid“, stal se velmi obávanou osobou a prakticky

⁵¹⁶ AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohlávkovi 1. 10. 1952: „*Já taky budu musít něco dělat s prostatou. Chodím už o holi, pro jistotu, kvůli[!] těm drobným závratím.*“ Edice č. 391, pozn. 5 (o V. Procházkovi), Macháček Vojtíškov 14. 2. 1953; edice č. 395, Macháček Vojtíškov 25. 9. 1953: „*A za tejděn půjdu do špitálu na vyšetření (kýla + prostata) ...*“ AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, Macháček Bělohlávkovi 28. 8. 1953: „*Podle výroku určité strany ... se Ty určitě nevrátíš na své místo ... a šéfem úřadu se troale stane paní Příbylová. Vadí Ti, zdá se, především spojení s 'tím lumpem Fridolínem'.*“

⁵¹⁷ Edice č. 397, pozn. 3, Macháček Vojtíškov 11. 11. 1953 (zastavení výplaty poměrné části základního platu jako externímu pracovníkovi AMP k 30. 11. 1953); AMP, f. NV města Plzně, Osobní odd., kart. 143, os. spis Z. Příbylové, oznámení JNV v Plzni z 11. 8. 1953 Z. Příbylové o trvání mateřské dovolené od 28. 7. 1953 do 30. 11. 1953; edice č. 386, pozn. 2 (o jejím ukončení zaměstnání).

donutil Macháčka k rezignaci, zvláště když ke konci ledna 1954 i přes Bělohlávkovu snahu byla zastavena výplata smluvené částky za práce v archivu.⁵¹⁸

Do příprav na Macháčkovu jubileum (v prosinci se zmiňoval o Bělohlávkově úmyslu vydat k jeho sedmdesátinám sborníček) vstoupila nemoc a následná hospitalizace 8. března, když předtím čtyři týdny ležel doma. Lékař u něj zjistil zápal plic a později G. Macháčková V. Vojtíškovu napsala, že mu zdraví podlomila právě zpráva o zastavení výplat za práci v archivu. V lednu 1954 jej potkal srdeční záchvat, ale on po krátké době, co z nebezpečí vyvázl, provázal po Plzni v mrazech exkurze, aby si přivydělal „nějakou tu korunu“, až dostal zápal plic. Ten v nemocnici brzy ustoupil, ale v noci z 11. na 12. března se objevily velké bolesti a urologické obtíže. Mezitím si přátelé vyměnili pozdravy a vřelá slova, která snad nejvroucněji vyjádřila jejich celoživotní přátelství. Když Vojtíšek poslal 12. března dopis, netušil, že je to již ten poslední, a přítele v něm povzbuzoval: *„Milý Macháčku! Dověděl jsem se, že jsi churav. A to se mi nelíbí. Tak Ti píši, abys takových věcí nechal, a myslil na to, že máš před sebou důležitý den, kdy musíš být chlapík. Abys to břímě sedmdesátky unesl a vydržel ještě dlouhá léta je nésti.“*

K jeho sedmdesátinám, které 20. března oslavil na nemocničním lůžku, mu nemohl Vojtíšek popřát osobně, protože to nedovolil Macháčkův zdravotní stav, a tak alespoň poslal dárek v podobě „vzácných lahůdek“. Když mu za vše 23. března děkoval, prostřednictvím své choti svému příteli napsal: *„Vojtíšku, když jsem Tvůj dopis dostal, dal jsem se do breku. A pak další řada Tvých projevů i přímých darů, to již není jen přátelství, nýbrž důkazy bratrské lásky, kterými mne zahrnuješ. Nikdy Ti ani díl z toho nebudu moci splatit. Zůstanu navždy Tvým dlužníkem. Dovedeš zahrnouti člověka tak*

⁵¹⁸ Edice č. 390, Macháček Vojtíškovu 28. 1. 1953; tamtéž č. 398, Vojtíšek Macháčkovu 15. 11. 1953; tamtéž č. 399, Macháček Vojtíškovu 23. 11. 1953: *„Nevěřil bys, jak se ho lidé bojí, jakmile o něm vědí, že dovede udávat. Bojí se ho kdekdo, i Bělohlávek i referent, a jen strach, abych raději nic nedělal. Já prý žiju pořád ještě v starých dobách, kdy si mohl člověk leccos dovolit atd., ale dnes, to jde hrůza, hrůza po všech. Tak toho asi nechám.“* Edice č. 403, pozn. 1 (citace pramenů o výplatě odměn Macháčkovu za práci v AMP ještě za prosinec 1953 i leden 1954 a o jejich zastavení).

jemně, že ten závazek necítím jako břemeno. Řekl jsem Ti v srpnu 'miluji Tě Vojtíšku, jako vlastního bratra'. Tím vroucněji to opakuji dnes."⁵¹⁹

Plzeňští kolegové nechali Macháčkovi k jubileu vyhotovit velkou gratulaci s ilustrací ženy v husitském úboru v ruce držící knihu od plzeňského malíře a grafika Františka Václava Eisenreicha s tímto textem: „*Vážený pane doktore! Vzpomínáme Vašich sedmdesátých narozenin a zároveň i blízkého výročí Vaší padesátileté plodné činnosti v Plzni, Vašich zásluh na budování zdejších vědeckých ústavů: historického muzea, městského archivu, vědecké muzejní knihovny, Vaší vědecké práce v historii města a kraje, Vašeho úsilí o záchranu památek v Plzni i v různých okresech a velké práce osvětové i kulturní v celém širokém okolí, vyslovujeme Vám jménem Společnosti pro vědu, umění a práci, za městský archiv, krajské muzeum a všechny Vaše spolupracovníky za tuto Vaši činnost vřelé díky a přejeme Vám mnoho zdraví, duševní i tělesné pohody a zdar do další práce.*“⁵²⁰ Jak smutné, že již nic z toho nebylo Macháčkovi dopřáno!

Jeho akutní stav musel být nakonec řešen operativně. Téměř 14 dní, do 25. března, se však čekalo, až bude operace schopn kvůli srdci. O dva dny později musel podstoupit znovu narkózu, protože mu lékaři po operaci nechali přischlou gázu. Poté se už špatně probíral. Z neděle na pondělí 29. března se dostavily pooperační komplikace, kterým ve dvě hodiny v noci podlehl.

Pohřeb se konal 1. dubna od 16 hodin v plzeňském krematoriu. Fridolín Macháček je pochován se svou chotí v kryptě Farního sboru Českobratrské církve evangelické v Plzni (Korandově sboru).⁵²¹

Ve své poslední vůli Macháček, sepsané již čtyři roky před smrtí, uvedl různé podrobnosti k průběhu obřadu. Vyslovil přání, kdo by měl pronést proslovy a vybral

⁵¹⁹ Edice č. 401, G. Macháčková V. Vojtíškoví 11. 3. 1954; tamtéž č. 402, Vojtíšek Macháčkovi 12. 3. 1953; tamtéž č. 405, G. Macháčková V. a L. Vojtíškovi 19. 3. 1954; tamtéž č. 406, G. a F. Macháčkoví V. Vojtíškoví 23. 3. 1954.

⁵²⁰ AMP, f. F. Macháček (neuspořádáno), gratulace ve formě sešitu 32,5 x 45,5 cm datovaná v Plzni 20. 3. 1954, na obálce zlacený znak města Plzně a iniciály „F M“, na další straně ilustrace uhlem od akademického malíře F. V. Eisenreicha s autografem a datem 1954, 6 folií a na posledních dvou razítka Společnosti pro vědu a umění v Plzni, JNV v Plzni, referát III. Archiv, Krajského muzea v Plzni a Státní studijní knihovny v Plzni, i podpisy (mj. dr. Zdeněk Hujer, dr. Miloslav Bělohlávek, Václav Jílek, dr. Václav Čepelák, L. Lábek, dr. B. Bayer, V. Čtrnáct, A. Zeman, V. Procházka, dr. M. Suchá, V. Mentberger) a dalších.

⁵²¹ Edice č. 408, pozn. 5, G. Macháčková V. Vojtíškoví 20. 5. 1954.

si smuteční hudbu. Podle dochovaných záznamů jeho choti na fotografii z pohřbu byla jeho poslední vůle splněna: Plzeňské kvarteto zahrálo druhou větu z amerického Dvořákova kvarteta F dur a dr. Krásný zazpíval dvě biblické písně. S nadhledem jemu vlastním si přál, jaký má proběhnout *„večírek po pohřbu: žádná tryzna, nýbrž přátelská beseda při restauračním zařízení s úlitbou. Přístup volný, program také, nezapomenout pro samé povídání na hudbu, ale jen komorní a trochu humor“*.

Závěrečné vyznání až vhaní slzy do očí: *„Eluško, s Tebou naposled se loučím, s láskou a vděčností. Bylas až na tu svou vyřídilku andělem a vždy jsem Tě miloval v té své práci, to víte všichni jako já, to byla má vášnivá láska a tu práci odkazuji vám, Zemane a Bělohlávku, a čím jsem byl, tím jsem rád.“* Musíme doufat, že odešel smířen s těžkým osudem, který jej v závěru života potkal.

Za správce své písemné pozůstalosti ustanovil spolupracovníky Vojtíška *„přítele nejověrnějšího“*, Zemana a Bělohlávka.⁵²² Macháčková vdova jeho poslední vůli splnila do puntíku, když jeho písemnosti předala do jeho *„milovaného archivu“* postupně v průběhu let 1954–1957, nejpozději však do 3. září 1960, kdy zemřela.⁵²³

Odkaz Fridolína a Gabriely Macháčkových je stále živý nejen v plzeňském archivu, ale též v jejich rodině. Jeho vnuci Jiří a František Povolný přispěli svými vzpomínkami a dalšími rodinnými památkami k dokreslení jejich soukromého života, naplněného především láskou k bližním, rodnému městu i svému národu. Macháčkův význam, přesahující hranice města Plzně a regionu, dokresluje dochovaný diplom, který mu byl udělený in memoriam Svazem slovenských muzeí v listopadu 1960 *„za dlouholetou spolupráci na rozvoji slovenského muzejnictví“*.⁵²⁴

⁵²² Edice č. 407, pozn. 4, G. Macháčková V. Vojtíškovi 8. 4. 1954; SOkA Plzeň jih, f. Okresní soud Plzeň-město, dědické odd. (nezpracováno), spis D 806/54, balík 199, notářsky ověřený opis Macháčkovy závěti z 15. 4. 1954, sepsané v noci ze 7. na 8. 3. 1950: *„Pohřeb se vykoná žehem v krematoriu s modlitbou bratra duchovního evang[elické] církve českobratrské s programem podle možností tímto: Sbor Koupím já si orané koně až na tu vojnu půjdu, andante /2 věta/ z amer[ického] kvarteta Dvořákova F dur, biblická píseň Dvořákova nebo podobná, proslov stručný jen jednoho z přátel /Vojtíšek, Zeman, Čadík/ a modlitba duchovního.“* Srov. obr. příloha, rub fotografie z pohřbu (uvedeni řečníci, od koho byly věnce i jaká byla zahrána hudba).

⁵²³ Viz edice č. 408–411; zvláště č. 408, pozn. 2–4, G. Macháčková V. Vojtíškovi 20. 5. 1954; AMP, Sbíрка úmrtních oznámení, úmrtní oznámení G. Macháčkové.

⁵²⁴ AMP, f. F. Macháček (neuspořádáno), „Diplom uznania“ Svazu slovenských múzeí, listopad 1960 s podpisy tajemníka a předsedy svazu, 42 x 31,5 cm.

Václav Vojtíšek

„Přišly potíže, ale hledím, abych se nepoddával.“

V. Vojtíšek⁵²⁵

Vojtíšek odešel z aktivní služby z akademického archivu jako osmdesáti pětiletý na podzim roku 1968, ale i poté se snažil pracovat doma, udržovat kontakty a svůj rozhled četbou. Přemáhal obtíže stáří i několika úrazů „s doslova nekonečným optimismem“, neboť jedno z jeho tajných přání bylo, aby „zemřel vstoje na fakultě uprostřed své práce“.

Svého přítele Macháčka přežil o plných dvacet let, které ještě stihl naplnit plodnou prací. Poslední léta života prožil osaměle, neboť jej v roce 1969 opustila jeho milovaná choť Lenka. Vojtíšek zemřel v Praze dne 22. srpna 1974 a poslední rozloučení s ním se uskutečnilo 27. srpna ve velké obřadní síni strašnického krematoria. Výstižné shrnutí jeho životního odkazu čteme na jednom ze smutečních oznámení: „V zemřelém odešel vzácný člověk a velký český archivář ... Čeští archiváři, pro něž byl ztělesněním ideálů archivního povolání se sklánějí v úctě před jeho životním dílem a zachovají jej trvale ve své paměti.“

Nezastihl jej již poslední sborník, uspořádaný k jeho devadesátiletému jubileu, protože nebyl vytištěn ještě k jeho 91. narozeninám a stal se tak vlastně prvním sborníkem in memoriam. Václav Vojtíšek je pochován v Praze na Vyšehradě (číslo hrobu 11 A 35) a jeho náhrobek zdobí portrétní medailon od K. Šejnosta. Zde je možné zjistit, že dnes už nežije ani Vojtíšková dcera Lenka, provdaná Martínková.⁵²⁶

⁵²⁵ I. HLAVÁČEK, Václav Vojtíšek ... , s. 42.

⁵²⁶ Informace z textu Jaroslavy HOFFMANNOVÉ ze 17. 11. 2008 „Hroby archivářů a historiků v českých zemích“, viz <http://www.cesarch.cz/clanky.php?key=8461> a <http://www.praguewelcome.cz/srv/www/cs/objects/detail.x?id=56421/19>. 7. 2010); AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2, kart. 1, úmrtní oznámení V. Vojtíška (rodinné včetně poděkování za projevenou soustrast; za ČSAV a Univerzitu Karlovu – vyjmenována udělená vyznamenání a oficiální funkce; za Archivní správu MV ČSR – citát). Viz obr. příloha (foto Vojtíškova hrobu – Lenka Martínková zemřela v r. 2006, její choť Jan Martínek v r. 1994).

Summary aneb závěrečné shrnutí

Život a dílo Fridolína Macháčka a Václava Vojtíška nebylo dosud monograficky zpracováno, proto tato práce přináší nové poznatky na základě dosud nevyužitých pramenů. Pestrá mozaika odborné i zájmové činnosti, ale také soukromého života, byla sestavena s ohledem na obsah vzájemné korespondence z let 1905–1954, která je v kritické edici přílohou této práce. Úkolem bylo též vystopovat, jak se jejich dílo odrazilo v této korespondenci v širším kontextu vývoje československého archivnictví.

Je až neuvěřitelné, jak se oba přátelé dokázali naplno a rychle zapojit do odborné práce ve svých archivech i v dalších institucích. K plnému rozmachu jejich činnosti došlo v období první republiky, kdy platili za přední archivní odborníky a zasloužili se o rozvoj mnoha „venkovských“ archivů. Tehdy také publikovali své nejzásadnější vědecké práce, založené na dlouholetém archivním výzkumu. Tento rozvoj byl násilím přerušeno okupací a následnými životními zkouškami. Prošli jimi nezlomeni a pracovali dále v rámci možností.

Po osvobození už můžeme sledovat rozdílné cesty obou přátel: Vojtíšek se znovu plně zapojil nejen do archivní práce, ale také do výuky pomocných věd historických na pražské univerzitě. Byl přijat mezi akademiky nově ustavené ČSAV a sbíral oficiální ocenění své práce. Macháček naopak, kromě činnosti ve vedení muzejního svazu a práce konzervátora, se již nevrátil do vedení muzea a archivu, i když zde pilně a „v skrytu“ pracoval až do konce svého života. Své životní i odborné zkušenosti předal hlavně svému mladému a nadějnému nástupci, Vojtíškovu žákovi, Miloslavu Bělohávkovi. Macháček se stal obětí „doby vymknuté z kloubů“, když v padesátých letech byl tehdejšími komunistickými mocipány vyřazován z práce v archivu. Jako čestný a přímý člověk toto nemohl unést a je nesporné, že to velkým dílem přispělo spolu s podlomeným zdravím k jeho náhlému úmrtí.

Životní dílo obou předních českých archivářů, které jsem se částečně pokusila odkrýt ve své práci, je úctyhodné a zaslouží si ocenění pro neutuchající celoživotní zápal a lásku ke své profesi. V tomto smyslu je, myslím, jejich odkaz stále živý a inspirativní nejen pro současné generace archivářů, akademických a muzejních pracovníků.

Seznam použitých zkratek

AAV	Masarykův ústav – Archiv akademie věd ČR Praha (MSÚ – A AV ČR)
AČ	Archivní časopis
AHMP	Archiv hlavního města Prahy
ANM	Archiv Národního muzea Praha
ANTM	Archiv Národního technického muzea Praha
AMO	Archiv města Ostravy
AMP	Archiv města Plzně
AMV	Archiv ministerstva vnitra Praha (dříve Ústřední archiv ministerstva vnitra – ÚAMV)
AMZV	Archiv Ministerstva zahraničních věcí Praha
ARÚ AV ČR	Archeologický ústav Akademie věd ČR
AUC-Phil. et histor.	Acta universitatis Carolinae Pragensis – Philosophica et historica, Z pomocných věd historických
AUK	Ústav dějin Univerzity Karlovy – Archiv Univerzity Karlovy Praha (UDUK – AUK)
AZČ	Archiv země České Praha
ČAŠ	Časopis archivní školy
ČAVU	Československá akademie věd a umění
ČČH	Český časopis historický
ČNM	Časopis Národního muzea
ČMM	Časopis Matice moravské
ČOS	Československá obec sokolská
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
f.	fond
fol.	folio
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy Praha
i. č.	inventární číslo
JNV	Jednotný národní výbor v Plzni
kap.	kapitola
kart.	Karton
KNV	Krajský národní výbor v Plzni
KS	krajský soud
KT	koncentrační tábor
l.	léta
LA PNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha
LF	lékařská fakulta
LP	literární pozůstalosti (interní označení kartonů v AMP)
LUH	Lidová univerzita Husova v Plzni
MěNV	Městský národní výbor v Plzni
MěÚ	městský úřad
MHM	Městské historické muzeum Plzeň

MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
MIÖG	Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung
MŠANO	Ministerstvo školství a národní osvěty Praha
MZA	Moravský zemský archiv Brno
MZK	Minulostí západočeského kraje
NA	Národní archiv Praha (dříve SÚA – Státní ústřední archiv Praha)
NL	Národní listy
NK	Národní knihovna Praha
NM	Národní muzeum Praha
NV	národní výbor
orig.	Originál
OSN	Ottův slovník naučný
OÚ	okresní úřad
PAM	Památky archeologické
PŘ	policejní ředitelství
PVH	pomocné vědy historické
r.	rok
RHS	Rakovnický historický sborník
rkp.	Rukopis
RMP	Rada města Plzně
SAP	Sborník archivních prací
SMHMPI	Sborník Městského historického musea v Plzni
SOA	státní oblastní archiv
SOKA	státní okresní archiv
sign.	signatura
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého, Praha 1964
SVK PK	Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje
ÚA ČSAV	Ústřední archiv Československé akademie věd Praha (nyní MSÚ – A AV ČR)
ÚZLA	Ústřední zemědělsko-lesnický archiv Praha
VS	velkostatek
ZČM	Západočeské muzeum v Plzni
ZHS	Západočeský sborník historický
ZMP	Zastupitelstvo města Plzně

Seznam použité literatury

- BARCUCH Antonín – JANEČKOVÁ Jitka: Založení Archivu města Ostravy v korespondenci archivářů hlavního města Prahy a města Plzně, Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, roč. 25, Ostrava 2011 (v tisku)
- BAUER Wilhelm: Einführung in das Studium der Geschichte. Tübingen 1928
- BĚLINA Pavel a kol.: Dějiny Prahy II. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti. Praha – Litomyšl 1998
- BĚLOHLÁVEK Miloslav: 90 let akademika Václava Vojtíška, MZK 10, 1974, s. 187-188 (zde na závěr přehled prací V. Vojtíška ve vztahu k Plzni)
- BĚLOHLÁVEK Miloslav: Dr. F. Macháček zemřel. Časopis Společnosti přátel starožitností, Praha 1954, s. 59
- BĚLOHLÁVEK Miloslav: Fridolín Macháček, AČ 19, 1969, s. 97-101
- BĚLOHLÁVEK Miloslav, Fridolín Macháček a česká vlastivěda, in: Acta regionalia 1966-1967, Praha 1966-1967, s. 48-66
- BĚLOHLÁVEK Miloslav: Plzeň a její dějepisci. Plzeň 1959, s. 15-17 (Macháček);
tamtéž, s. 17 (Vojtíšek)
- Bibliografie PhDr. Fridolína Macháčka, MZK 7, 1970, s. 404-418. Sestavil M. BĚLOHLÁVEK z pozůstalosti G. Macháčkové
- BĚLOHLÁVEK Miloslav: Městský archiv v Plzni. Průvodce po archivu. Plzeň 1954
- BĚLOHLÁVKOVÁ Jana: Nejstarší dochovaná plzeňská kniha soudní z let 1407–1411. Rozbor pramene a jeho využití pro dějiny města, SAP 39, 1989, s. 121–192
- BĚLOHLÁVKOVÁ Jana: Příspěvek ke vzniku městských knih v Plzni, AČ 35, 1985, s. 210 – 215
- BENEŠ Zdeněk: Pojmy jako předmět historiografického studia (Příklad: Gollova historická škola a její zakladatel), ČČH 93, 1995, s. 359-397
- BERNHARDT Tomáš: Oferta na dodání nábytku na novou muzejní budovu v Plzni. Plzeň 1999
- ČECHURA Jaroslav – ČECHUROVÁ Jana: Korespondence Josefa Pekaře a Kamila Krofty. Praha 1999

ČERNÝ Jan: Jan Renner a rakovnický městský archiv v první polovině 20. století. Sborník z konference Městské archivy a městští archiváři (k vydání připravily Jana Čermáková, Radana Červená, Hana Jordánková, Ludmila Sulitková), s. 199–211, Brno 2010.

ČERNÝ Jan: Jan Renner (1869–1959). Život a dílo rakovnického archiváře, muzejníka a učitele. Rakovník 1999

ČERNÝ Václav: Paměti 1945–1972. Brno 1992

DOBRÁ Hana: Význam PhDr. Fridolína Macháčka pro historii Plzně a jeho styky s významnými českými historiky, ZHS 2, 1996, s. 365-370

DOMANICKÁ Jana: Spolupráce a přátelství Zdeňka Wirtha s Ladislavem Lábkem. In: ROHÁČEK Jiří – UHLÍKOVÁ Kristina (ed.), Zdeněk Wirth. Pohledem dnešní doby. Praha 2010, s. 107–123

DOUŠA Jaroslav: Osvětová práce Alexandra Sommera–Bařka v Plzni před rokem 1913, in Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 24. ročníku symposia k problematice 19. století Plzeň, 4.–6. března 2004, Praha 2004

FRÝDA František – METLIČKOVÁ Jarmila: Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech, ZHS 1, Plzeň 1995

HANZAL Josef, Cesty české historiografie 1945–1989. Praha 1999

HLAVÁČEK Ivan: Václav Vojtíšek, in: AUC-Phil. et hist. 5, 1975, s. 7-45

HLAVÁČEK Ivan: Sto let od narození Václava Vojtíška, AČ 33, 1983, s. 129-137

HOFFMANNOVÁ Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ Jana: Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000

HOLÁT Pavel: František Roubík. Neúnavný poutník mapou historie. Praha 2007

HOLEC František: Archiv hlavního města Prahy. Kapitoly z dějin 1851-2001. Praha 2006

HOLEC František: Václav Vojtíšek – archivář a historik města Prahy, AČ 13, 1963, s. 125-133

JANEČKOVÁ Jitka: Mám je ty Plzeňáky přece jen nakonec rád ... K dvojímu výročí Fridolína Macháčka, plzeňského historika, archiváře, muzejníka a kulturního pracovníka (1884–1954). Plzeňský deník 22. 4. 2009, s. 6

JANEČKOVÁ Jitka: Spolupráce Václava Vojtíška a Fridolína s českými a moravskými archivy. Příspěvek k dějinám československého archivnictví na základě edice jejich vzájemné korespondence. Sborník z konference Městské archivy a městští archiváři (k vydání připravily Jana Čermáková, Radana Červená, Hana Jordánková, Ludmila Sulitková), s. 131–165, Brno 2010.

JIROUŠEK Bohumil: Jaroslav Goll. Role historika v české společnosti. České Budějovice 2006

JIROUŠEK Bohumil: Studia Karla Stloukala ve Vídni a v Římě (v korespondenci Jaroslavu Gollovi), in Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století. Praha 2004

KAHUDA Jan: 10 let České archivní společnosti, Archivní čtvrtletník 3–4/2000, s. 109–125

KAHUDA Jan: K počátkům zájmové organizace českých archivářů, in Pocta Josefu Kollmannovi. Sborník k životnímu jubileu. Praha 2002, s. 125–135

KUTNAR František – MAREK Jaroslav: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha, 1997

LEDVINKA Václav – PEŠEK Jiří: Praha. Praha 2000

MACHÁČEK Fridolín – PURKYNĚ Cyril: Městské historické museum císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni. Průvodce sbírkami. Plzeň 1913

MACHÁČEK Fridolín: Plzeň. 100 kreseb Karla Živného. Plzeň 1929

MACHÁČEK Fridolín: Plzeň Terezín Flossenbürg. Praha 1946

MARTINOVSKÝ Ivan a kol.: Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost. Praha 2004

MORÁVKOVÁ Naděžda: Miloslav Bělohávek a Plzeňská historická škola. Plzeň 2008

MOULIS Miloslav: Druhý rozsudek vykonán. Zpráva o mém otci. Praha 2009

NUHLÍČEK Josef: Pětasedmdesátiny akademika Václava Vojtíška, AČ 8, 1958, s. 157-167.

NUHLÍČEK Josef: O vývoji a současném stavu konservace archiválií v Československu, SAP 9, 1959, s. 121–161

PAUSER Josef – SCHEUTZ Martin – WINKELBAUER Thomas (Hg.): Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert), MIÖG Erg.–Bd. 44, Vídeň–Mnichov 2004

Plzeň. 100 kreseb Karla Živného slovem provází Dr. Frid. Macháček, Plzeň 1929

PRZYBYLOVÁ Blažena – ŠERKA Jozef, 75 let Archivu města Ostravy. Ostrava 1998

ŘEHÁČEK Karel, Hladové a protidrahotní bouře na Plzeňsku během války a po vzniku Československé republiky (1917-1919), MZK 40, 2005

Sborník městského historického muzea I. – IX., Plzeň 1909–1925

SKLENÁŘ Karel – SKLENÁŘOVÁ Zuzana: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha 2005

SPUNAR Pavel: Vlny vzpomínek. Praha 2010

STRNAD Josef – VONDRUŠKA Felix: Padesát let Spolku přátel vědy a literatury české v Plzni, Plzeň 1928

SULDOVSKÝ Antonín, 50. let Archivu města Ostravy, in Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, sv. 6, Ostrava 1973

ŠAMBERGER Zdeněk: Studie k dějinám československého archivnictví. Praha 2005

ŠOUŠA Jiří: Jak to bylo a být nemělo. Ke studiu tzv. neformálních struktur v dějinách správy českých zemí 19. a 20. století, AUC-Phil. et histor. 13, 1996

ŠPÉT Jiří: Fridolín Macháček jako muzeolog a organizátor českého muzejnictví. Plzeň 1996

TOMEŠ Josef: Český biografický slovník XX. století. I.-III. díl. Praha 1999

VOJTÍŠEK Václav: Když jiní mlčeli ... Feuilletony a stati z let 1938–1940. Praha 1945

VOJTÍŠEK Václav: O Gustavu Friedrichovi, AČ 21, 1971, s. 65–88, 158–169, 214–234; AČ 22, 1972, s. 86–104, 149–168

VOJTÍŠEK Václav: O Fridolínu Macháčkovi, MZK 7, 1970, s. 378–395

VOJTÍŠEK Václav: O státním archivním inspektorátu pro Čechy a jeho činnosti, ČAŠ IX. a X. Praha 1933

VOJTÍŠEK Václav: Radnice staroměstská v Praze. O jejím významu a památkách. Praha 1923.

VOJTÍŠEK Václav: Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška. Praha 1953

ZEMAN Adolf: Podíl Fridolína Macháčka na vlastivědném poznání Plzeňska, ČNM 123, Praha 1954, č. 1, s. 89–91

Seznam internetových zdrojů

- Katalog regionálních autorit Knihovny města Plzně <http://lanius.kmp.plzen-city.cz/clpr56.htm>
- Báze regionálních osobností Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje http://194.108.15.28/F/?func=find-d-0&local_base=pna04
- On line katalog Národní knihovny ČR <http://sigma.nkp.cz/F>
- Veřejný katalog Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje <http://194.108.15.28/F>
- Katalog Clavius knihovny Archivu města Plzně <http://clavius.plzen-city.cz/>

Seznam archivních pramenů

- Archiv města Plzně, fond Fridolín Macháček (1797) 1884–1954 (1960), 50 kartonů, 5,50 bm (inventář PhDr. Hana Dobrá, Plzeň 1994)
- Archiv města Plzně, fond Miloslav Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, G. Macháčkovou, V. Vojtíškem a A. Zemanem
- Archiv města Plzně, fond Městská registratura 1880 – 1942, skupina I. a II.

- Archiv města Plzně, fond Městské historické muzeum Plzeň (registratura)
1923–1933 (karton 2792, 0,10 bm)
- Archiv města Plzně, fond MěÚ, osobní oddělení
- Archiv města Plzně, fond MěÚ, domovská agenda a pobytová evidence Popisného úřadu král. města Plzně
- Archiv města Plzně, fond Sběrka dokumentace k osvobození americkou armádou, i. č. 33, kart. LP 2636
- Archiv hlavního města Prahy, fond Václav Vojtíšek (1863) 1883-1974, 220 kartonů, 27,23 bm (inventář Jan Flodr, Osobní fond univ. prof. dr. Václava Vojtíška /1863/ 1883-1974, Praha 1981, 93 s.)
- Archiv hlavního města Prahy, fond MHMP I. Presidium rady a magistrátu, oddělení osobní (osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38; tamtéž, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41)
- Archiv hlavního města Prahy, fond f. MHMP, Referát popisný, nová konskripce, domovská příslušnost
- Archiv Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta, personálie (osobní spis V. Vojtíška, i. č. 781)
- Národní archiv, fond Ministerstvo školství a národní osvěty, archivní oddělení, sign. 30 Archivy, 14 kartonů spisů podle míst (Archivy A–Ž), kartony 3229–3242
- Jiří Povolný (vnuk F. Macháčka), Zlín – sbírka rodinných pohlednic, soubor milostných dopisů 1903–1908, opisy dopisů z koncentračního tábora 1944-1945 (v soukromém vlastnictví)
- Západočeské muzeum Plzeň, Registratura MHM (neuspořádáno)

Seznam obrazových příloh (příloha č. 3)

Macháček

Obr. 1 a 2: AMP, f. F. Macháček, i. č. 952 a 960, LP 1660

Obr. 3 a 4: AMP, f. F. Macháček, i. č. 963, LP 1660 a Sběrka fotografií, i. č. 16 709

Obr. 5: Sběrka rodinných dokladů (J. Povolný, Zlín)

Obr. 6: Foto J. Janečková (leden 2009)

Obr 7: AMP, Sběrka fotografií, i. č. O 11 427, sign. 812/51, kart. LP 812

- Obr. 8:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 954, LP 1660
- Obr. 9:** AMP, knihovna, i. č. 2 437, sign. XII b 122
- Obr. 10:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 957/1, LP 1660
- Obr. 11:** Sběrka rodinných dokladů (J. Povolný, Zlín)
- Obr. 12 a 13:** Sběrka pohlednic, F. Macháček s G. Noskovou (J. Povolný, Zlín)
- Obr. 14:** SMHMP1 1, 1909, s. 20-21
- Obr. 15–17:** Foto Jitka Janečková (květen 2010)
- Obr. 18:** AMP, Sběrka fotografií, i. č. O 3 048, sign. 311/90
- Obr. 19:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 968/7, LP 1660
- Obr. 20:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 959, LP 1660
- Obr. 21:** AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/248 (kopie)
- Obr. 22:** AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/327 (kopie) – edice č. 376
- Obr. 23:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 963, LP 1660
- Obr. 24:** Sběrka rodinných dokladů (J. Povolný, Zlín)
- Obr. 25:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 969, LP 1660 – edice č. 349
- Obr. 26:** Foto Jitka Janečková v expozici KT Flossenbürg (28. 10. 2009)
- Obr. 27:** Foto Jitka Janečková (28. 10. 2009)
- Obr. 28:** AMP, Sběrka fotografií, i. č. O 16 710
- Obr. 29:** Sběrka rodinných dokladů (F. Povolný, Poděbrady)
- Obr. 30:** AMP, Sběrka úmrtních oznámení
- Obr. 31:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 964/1, LP 1660
- Obr. 32:** AMP, f. F. Macháček, i. č. 967, LP 1660
- Obr. 33 a 34:** AMP, Sběrka úmrtních oznámení; foto J. Janečková (květen 2010)

Vojtíšek

- Obr. 1 a 2:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194; AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/4, kart. LP 1633
- Obr. 3:** AHMP, Ikonografická sbírka

- Obr. 4:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 5:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 6:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 7:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 8 a 9:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 10:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 11:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 12:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 13:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 14:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 15:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 16:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 17:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 18:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194
- Obr. 19:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 20:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 21:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 22:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 23:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 24:** AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 195
- Obr. 25 – 27:** AUK, f. FF UK, i. č. 781, V. Vojtíšek, osobní spis.
- Obr. 28:** Foto Renata Kuprová (květen 2009) do databáze projektu „Hroby českých, moravských a slezských historiků a archivářů“ (pro Českou archivní společnost)
- Obr. 29 a 30:** Foto Jitka Janečková (prosinec 2008)
- Obr. 31:** AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/31 (pohlednice 1948)

Ukázky rukopisu obou pisatelů

Vojtíšek

Ukázka 1: AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/31, kart. LP 1633 (edice č. 55)

Ukázka 2: AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/4, kart. LP 1633

Ukázka 3: AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/35, kart. LP 1633 (edice č. 60)

Ukázka 4: AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/130, kart. LP 1633 (edice č. 294)

Ukázka 5: AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/124, kart. LP 1633 (edice č. 258)

Ukázka 6: AMP, f. F. Macháček, i. č. 506, sign. 506/132, kart. LP 1633 (edice č. 319)

Macháček

Ukázka 1: AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/19 (kopie) – edice č. 35

Ukázka 2: AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/64 (kopie) – edice č. 93

Ukázka 3: AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/255 (kopie) – edice č. 284

Ukázka 4: AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/264 (kopie) – edice č. 291

Ukázka 5: AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/293 (kopie) – edice č. 311

Ukázka 6: AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.); AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/327 (kopie) – edice č. 376

Příloha č. 1

Výše subvencí MŠANO vybraným městským archivům – v Kč⁵²⁷

Rok	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1932	1933	1934	1935	1936
Plzeň	6 000	6 000	9 000	9 000	10 000	8 000	10 000	3 000	4 000	1 500	1 200	1 200
Kutná Hora	5 000	6 000	7 000	6 000	6 000	5 000	5 000	1 500	2 500	1 000	800	1 000
Cheb	---	---	---	2 000	2 000	2 000	2 000	1 000	1 000	500	500	800
Most	---	---	---	---	3 000	3 000	3 000	1 500	1 500	1 000	800	800
Chomutov	---	---	---	5 000	5 000	5 000	5 000	1 500	1 500	1 000	800	800
Tábor	---	---	---	5 000	---	3 000	---	---	---	---	---	---
Klatovy	---	---	---	5 000	5 000	---	---	---	---	---	---	---
Slavkov u K. Varů	---	---	---	3 000	3 500	2 500	4 500	---	---	---	---	---
České Budějovice	---	---	---	---	---	---	---	2 000	2 500	1 000	800	800
Celkem¹	11 000 3 archivy	17 000 3 archivy	22 000 3 archivy	50 000 12 archivů	44 500 10 archivů	40 500 11 archivů	43 500 11 archivů	30 000 24 archivů	35 000 24 archivů	15 500 17 archivů	16 500 27 archivů	16 500 22 archivů

⁵²⁷ NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3237, spis Plzeň. Archiv městský 1920–1941; přehledy udělování subvencí archivům tamtéž, kart. 3230 (celková částka pro příslušný rok se zde týká všech uvedených archivů – v tabulce jsou jen vybrané, s AMP srovnatelné městské archivy).

Příloha č. 2

Edice vzájemné korespondence Fridolína Macháčka a Václava Vojtíška

Ediční úvod

Předkládaná edice vychází z osobních archivních fondů Fridolína Macháčka a Václava Vojtíška.¹ Tato vzájemná korespondence z let 1905–1954 je uchována jako unikátní soubor korespondence za více jak padesát let oboustranného přátelství. Ze zmínek v korespondenci a častých časových prodlev mezi jednotlivými dopisy je zřejmé, že není zachována v úplnosti. V budoucnu je možné ještě učinit doplňky, pokud by se nějaká korespondence našla v muzejní registratuře, která je těžko badatelsky přístupná (spisovna ZČM v Plzni je neuspořádaná a hůře přístupná – deponovaná v Nepomuku). V období Macháčkova uvěznění v letech 1944–1945 a po jeho úmrtí (březen–červenec 1954) byla doplněna vzájemnou korespondencí V. Vojtíška a Macháčkovy choti Gabriely (č. 322–348, 350; 401–411), neboť obsahuje pozoruhodné informace a detaily z uvedených období.

Korespondence obou pisatelů je řazena chronologicky dle data vzniku. Byla přepsána podle platné pravopisné normy (interpunkce) a všeobecných zásad pro vydávání novověkých historických pramenů. Je opatřena vědeckokritickým a informačním aparátem.²

Záhlaví dopisů tvoří zkrácená jména pisatele a adresáta, datum a místo psaní dopisu v případě, že je sám pisatel uvedl. V záhlaví dopisů je sjednoceno psaní dat v pořadí rok, měsíc, den a místo. Pokud nebyl dopis datován, doplňuje se odhad data vzniku podle věcných souvislostí (kontextu), v případě neúplné datace nebo neuvedení místa vyhotovení dopisu, se ve všech případech uvádí do hranatých

¹ AMP, f. F. MACHÁČEK (1797) 1884-1954 (1960), 50 kart., 5,50 bm (inventář PhDr. Hany Dobré, Plzeň 1994); AHMP, f. V. VOJTÍŠEK (1863) 1883-1974, 220 kart., 27,23 bm (inventář Jana FLODRA, Osobní fond univ. prof. dr. Václava Vojtíška (1863) 1883-1974, Praha 1981, 93 s.).

² Ivan ŠTOVÍČEK a kol., Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie. Praha 2002; dále bylo přihlédnuto k metodice in týž, Ediční teorie a metodika. Sborník autorových textů vydaný k jeho životnímu jubileu. Praha 2008.

závorek. Do ediční poznámky se pak poznamenává vše co z něj lze vyčíst a lze-li dataci i místo odeslání tímto zpřesnit, např. podle otisku poštovního razítka. Datace v textu je ponechána na stejném místě (vpravo nahoře nad oslovením nebo vlevo dole pod podpisem), je sjednocena různá forma psaní datace do formátu např. 30./6. 1954 a pisatelem vynechané části (z důvodu zkracování) jsou doplněny v hranatých závorkách, např. 20./XII. [19]38. Součástí záhlaví jsou dále údaje o uložení dopisů (citace pramene ve tvaru: archiv, archivní fond, karton, číslo inventární, signatura – je-li použita).

V záhlaví je dále uváděn stručný popis vnějších znaků písemnosti: a) jejich druh a typ šíření (dopis, pohlednice, korespondenční lístek), b) informace o formě dochování (originál – kopie), c) způsob vyhotovení (strojopis, rukopis), d) použité psací potřeby (tužka nebo pero), e) údaje o rozsahu (počet stran a pořadí psaní na nich); f) údaje o formátu (rozměry šířka x výška v cm); u dopisnic a pohledů je v záhlaví uváděna i adresa odesílatele a adresáta (v případě dochování obálky u dopisů je též uveden její rozměr), případně další podrobnosti k použité psací látce (např. upozornění na použitý ruční dopisní papír s filigránem) či další zajímavosti (kupříkladu u pohlednic jsou uvedeny popisky k nim nebo různá turistická či propagační poštovní razítka, předtištěné úřední záhlaví apod.).

Čtení a přepis korespondence jsou mnohdy zvláště obtížné, pokud byl rukopis zběžnější. Částečně nebo zcela nečitelná slova jsou v hranatých závorkách [...]. Nejisté čtení je naznačeno ediční značkou [?] a omyly pisatelů či místa věcně chybná značkou [!]. V hranatých závorkách jsou z důvodu plynulejšího čtení a lepší srozumitelnosti textu rozepsána zkrácená slova (např. fol[i]o, měst[ská], prof[esor]), rozepisované nejsou dodnes používané zkratky (např. r.=rok, l.=léta, ap.=apod.). Hranatých závorek je použito také pro doplnění zkráceného osobního jména v textu (např. M[acháče]k) či chybějícího písmene (např. Wirt[h]). Kulaté závorky nahrazují jiný typ závorek pisateli v textu použitých, např. / /. Zásahy pisatelů do textu (nadepsání, škrtnutí či podtržení slov) jsou vloženy mezi lomené závorky < > a vysvětleny v ediční poznámce.

Dopisy byly přepisovány metodou transkripce s minimálními úpravami textu a s přihlédnutím k platným pravidlům českého pravopisu, jak už bylo uvedeno, ovšem s cílem, aby vlastní jazyk dopisů byl co nejvíce zachován. V původním znění je ponechán tam, kde by se jeho odstraněním setřel originální charakter jazyka pisatelů (např. chef = šéf nebo existovat=existovat, prestyž=prestíž, familie=famílie), zejména jde-li o hovorové výrazy (např. bejka, bejt, familii, odštipky, Zdrávstvuj). Na transkribovaná slova a strojopisné překlipy, lišící se od současné pravopisné normy, je upozorněno v ediční (textové) poznámce. Odstraňováno bylo dobové zdvojování písmene *l* a *f* (např. protokol, inteligentní, oficiál, rula, bula) nebo *s* (disertace, adresa), použití písmene *h* (např. metoda či metodicky, epiteta, teorie, neurastenie apod.) či používání dvojhlásky *ae=e* ve slovech latinského původu (např. prezentace). Podle současného pravopisu byly opraveny bez dalšího upozornění v ediční (textové) poznámce tvary slov dříve psané jinak, a to ve slovech cizího původu v češtině zdomácnělých, kde se původní *s* vždy v češtině vyslovuje jako *z* (např. muzeum, filozofická, penze, penzista, prezídium, rezignace, riziko, epizoda, klauzurky, organizace, civilizace, pozitivní, intenzivní, reprezentovat, či pozice–opozice–expozice–dispozice, revize) nebo archaické tvary spojek (např. abys se=aby ses). Naopak v případě řídkého výskytu cizích slov (latinských sousloví či německých výrazů mnohdy počestlých, jako např. Bergrajchnštajn) byly výrazy ponechány v původním znění a na spisovný tvar je upozorněno v ediční (textové) poznámce. Podle současných pravidel byla opravena též slova, psaná pisateli podle tehdejšího pravopisu ve dvou slovech (na př., na přesrok, ku př., nejen že, na plano, na levo, na rychlo, Na zdar!, bůh ví, za to, ku předu, kde koho), důsledně bylo sjednoceno psaní pozdravu na shledanou (nikoliv nashledanou). Ponechány byly vazby s koncovkou na *-ti*, *-li* (ve většině případů doplněna pomlčka) a dnes již archaické infinitivní tvary (koupiti, vehnati, jezdití atd.). Podle dnešních pravidel byla upravena chybějící interpunkce a psaní velkých písmen v pomístních názvech (Bílá hora ve významu místa dějiště slavné bitvy). Zvýraznění textu pisateli podtržením (případně dvojitým podtržením) bylo také ponecháno v původní

grafické podobě s upozorněním ve věcné poznámce. Z předešlého vyplývá, že cílem edice bylo zachovat co nejvíce charakteristických zvláštností jazyka a osobitého stylu vyjadřování obou pisatelů.

Macháčkův i Vojtíškův rukopis procházel postupným vývojem: s plynoucím časem a narůstajícím věkem se proměňoval, jak jsem se snažila ilustrovat na ukázkách v příloze. Od úhledného, pečlivého a klidného rukopisu mladých studentů se písmo před očima proměňuje ve velmi zběžný rukopis, mnohdy naznačující chvat a únavu (např. psal-li Macháček svůj dopis pozdě v noci, pak je to z jeho rukopisu dobře patrné, také díky mnohem častěji se vyskytujícím škrtům a kolísáním řádků). Zajímavé je sledovat, jak pisatelé často využívali k osobní korespondenci psacího stroje, někdy neváhali využít i úřední hlavičkový papír, jak jsem se snažila také ukázat v příloze. Podle adres lze zjistit, že pisatelé korespondovali na „úřední“ adresy, soukromých adres používali až v době penzionování.

Při výběru z korespondence pro tuto edici byly vynechány pouze zprávy s obsahem zcela zanedbatelným a pro udržení kontextu nevýznamné (např. s obsahem typu „přijedu v sobotu“ nebo „srdečně pozdravuji“), tj. bez podstatných informací nebo zpráv dokreslujících obrazy z jejich života a přátelství. Nedatované dopisy byly podle kontextu zařazeny chronologicky nebo jen zkráceně citovány ve věcné poznámce té zprávy, pokud informace v nich obsažené ji podrobněji doplňovaly.

Vzájemná korespondence F. Macháčka s V. Vojtíškem byla doplněna drobným souborem Vojtíškovy korespondence s Macháčkovou chotí Gabrielou z období jeho věznění za druhé světové války (ukazuje skutečnou solidaritu jak v podobě materiální pomoci, tak přátelské sounáležitosti v době nouze). Na konec edice byla ze stejných důvodů zařazena korespondence z doby krátce před a po Macháčkově smrti, neboť vhodně tematicky uzavírá rámec celoživotní vzájemné korespondence. Soubor vzájemné korespondence V. Vojtíška s M. Bělohlávkem, Macháčkovým nástupcem ve funkci městského archiváře v Plzni, by byl v budoucnu také vhodný

k edičnímu zpřístupnění, neboť je obsahem velmi zajímavý (situace v padesátých letech v městském archivu, když byl M. Bělohlávek na vojně). Některé dopisy z Bělohlávkovy pozůstalosti jsem s laskavým souhlasem jeho choti paní Danuše Bělohlávkové použila v krátkých citacích tam, kde byly doplňkem edice.

Připojená tabulka ukazuje počty kusů odeslané korespondence F. Macháčka a V. Vojtíška v jednotlivých letech (ponecháno původní rozčlenění při pořádání fondu, případné přesuny a dodatečné chronologické zařazení nemělo na statistický přehled zásadní vliv, neboť šlo o jednotliviny) a podle typů, kdy se dochoval alespoň jeden kus od jednoho z nich: dopisy, dopisnice (korespondenční lístky a pohlednice), jiné (tištěná oznámení, podací lístek, telegramy, novoročenky, fotografie F. Macháčka, menu z restaurace a různé přílohy). Tato statistika přehledně kvantifikuje intenzitu dopisování u dochované korespondence a graf z ní vycházející umožňuje sledovat její četnost v jednotlivých letech. Jak je z tabulky patrné, převažuje korespondence F. Macháčka (173 dopisů, 196 dopisnic, 15 ks jiných, celkem 384 ks) nad korespondencí V. Vojtíška (89 dopisů, 57 dopisnic, 4 ks jiných, celkem 150 ks).

Při uvádění biografických údajů ve věcných poznámkách byly použity zkrácené citace zejména z těchto knih: František KUTNAR–Jaroslav MAREK, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha 1997 (zkrácená citace F. Kutnar-J. Marek, s. ...); Karel SKLENÁŘ–Zuzana SKLENÁŘOVÁ, Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha 2005 (zkrácená citace K. Sklenář, s. ...); Jaroslava HOFFMANNOVÁ–Jana PRAŽÁKOVÁ, Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000 (zkrácená citace BSAČZ, s. ...); Josef TOMĚŠ, Český biografický slovník XX. století. I.-III. díl. Praha 1999 (zkrácená citace J. Tomeš, s. ...). Pokud jsem zmíněné osoby nenalezla v těchto přehledech, využila jsem dále internetové databáze, a to zejména Katalog regionálních autorit Knihovny města Plzně (<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/clpr56.htm>) a Bázi regionálních osobností Studijní a vědecké knihovny

Plzeňského kraje (http://194.108.15.28/F/?func=find-d-0&local_base=pna04). Doplňkově jsem využívala také kartotéku rodáků a významných osobností Plzně v badatelně AMP, plzeňské adresáře a úřední listy, samozřejmě encyklopedie, jako Ottův slovník naučný s dodatky či Masarykův slovník naučný atd. Citace k názvům periodik, knih a časopisů, zmiňovaných v korespondenci, a k nim zpřesňující údaje (např. jméno vydavatele, časové období vydávání apod.) jsem vyhledávala také pomocí elektronických katalogů Národní knihovny ČR (<http://sigma.nkp.cz/F>), Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje (<http://194.108.15.28/F>) a Archivu města Plzně (<http://clavius.plzen-city.cz/>). Historické události ve městě Plzni byly zpřesňovány dle práce Ivana MARTINOVSKÉHO, a kol., Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost. Praha 2004 (zkrácená citace Dějiny Plzně, s. ...). Pro pražské události byly využity dvě nejnovější přehledné práce: Pavel BĚLINA a kol., Dějiny Prahy II. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti. Praha – Litomyšl 1998; Václav LEDVINKA–Jiří PEŠEK, Praha. Praha 2000.

Ve věcných poznámkách jsou stručně uvedeny zmiňované osobnosti, historické, politické a sportovní události (např. reflexi válečných událostí na každodenní život), které tak tvoří jakýsi širší rámec vlastní korespondence, která někdy vypovídá velmi sugestivně (např. Macháčkovo vyprávění o situaci v Sudetech po Mnichovu či Vojtíškovu svědectví o němém odporu Pražanů po vyhlášení protektorátu).

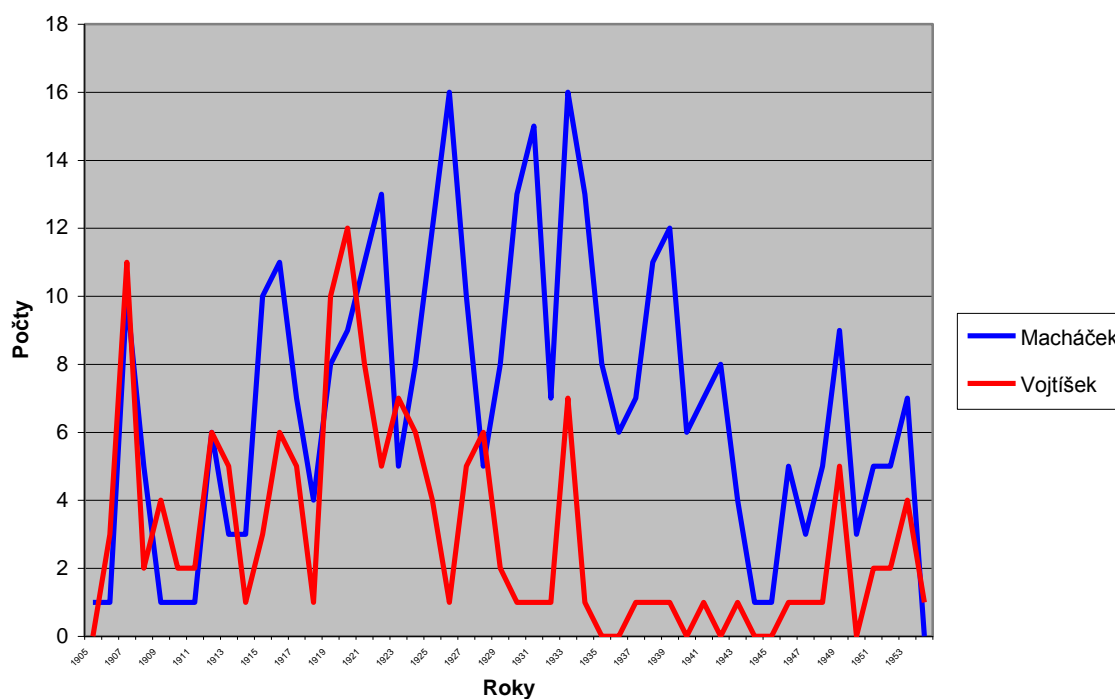
Edice korespondence čítá celkem 411 čísel, proto pro přehlednost a rychlejší orientaci je doplněna rejstříkem jmenným, místním a věcným (institucí) s odkazem na příslušné číslo v edici. Na závěr je uveden seznam použitých zkratk.

V neposlední řadě děkuji všem, kteří mi ochotně přispěli k doplnění věcných poznámek: PhDr. Antonínu Barcuchovi (AMO), Mgr. Petru Beranovi (Archiv Sokolovské uhelné a. s.), PhDr. Pavlu Buchtelemu (SOkA Praha–západ), PhDr. Janu Černému (SOkA Rakovník), Mgr. Radimu Duškovi (SOkA Ústí nad Orlicí), Mgr. Janu Edlovi (SOkA Tachov), PhDr. Haně Frankové (Historicko-dokumentační centrum ČOS Praha), PhDr. Pavlu Holátovi a Mgr. Haně Kábové (MÚA), Mgr. Jiřímu Jelenovi (SOA Plzeň), Mgr. Janu Kahudovi (NA), Mgr. Veronice Knotkové (AHMP

Praha), Mgr. Pavle Lutovské (NA Praha), Janě Pekárkové (SOkA Znojmo), Mgr. Oldřichu Pakostovi (SOkA Svitavy), PhDr. Ondřeji Poliškému (ÚDUK–AUK Praha) a PhDr. Ivanu Štarhovi (MZA Brno).

Za zapůjčení archiválií ke zpracování edice a vstřícný přístup děkuji zvláště doc. PhDr. Václavu Ledvinkovi, CSc., řediteli AHMP a především PhDr. Jaroslavu Doušovi, městskému archiváři v Plzni.

Vzájemná korespondence

Vzájemná korespondence – tabulka četnosti

Rok	Macháček				Vojtíšek			
	Dopis	Dopisnice	Jiné	Celkem	Dopis	Dopisnice	Jiné	Celkem
1905	1	0	0	1	0	0	0	0
1906	1	0	0	1	3	0	0	3
1907	6	4	0	10	7	4	0	11
1908	2	1	2	5	1	1	0	2
1909	0	1	0	1	4	0	0	4
1910	0	1	0	1	2	0	0	2
1911	1	0	0	1	1	1	0	2
1912	6	0	0	6	5	1	0	6
1913	2	1	0	3	3	1	1	5
1914	3	0	0	3	0	1	0	1
1915	2	8	0	10	3	0	0	3
1916	1	10	0	11	2	4	0	6
1917	2	5	0	7	1	4	0	5
1918	2	2	0	4	1	0	0	1
1919	5	3	0	8	3	7	0	10
1920	9	0	0	9	8	4	0	12
1921	6	5	0	11	6	2	0	8
1922	6	7	0	13	3	2	0	5
1923	4	1	0	5	4	3	0	7
1924	2	6	0	8	4	2	0	6
1925	7	5	0	12	3	1	0	4
1926	5	11	0	16	1	0	0	1
1927	2	8	0	10	1	4	0	5
1928	5	0	0	5	5	1	0	6
1929	3	5	0	8	1	1	0	2
1930	6	6	1	13	0	1	0	1
1931	8	7	0	15	0	1	0	1
1932	1	6	0	7	0	1	0	1
1933	4	11	1	16	3	4	0	7
1934	4	8	1	13	1	0	0	1
1935	3	5	0	8	0	0	0	0
1936	1	4	1	6	0	0	0	0
1937	4	3	0	7	0	1	0	1
1938	6	5	0	11	0	1	0	1
1939	3	8	1	12	1	0	0	1
1940	2	4	0	6	0	0	0	0
1941	4	3	0	7	0	0	1	1
1942	3	5	0	8	0	0	0	0
1943	2	2	0	4	1	0	0	1
1944	0	0	1	1	0	0	0	0
1945	0	1	0	1	0	0	0	0
1946	3	1	1	5	0	1	0	1
1947	2	1	0	3	0	1	0	1
1948	2	2	1	5	1	0	0	1
1949	6	3	0	9	2	2	1	5
1950	1	2	0	3	0	0	0	0
1951	2	3	0	5	1	0	1	2
1952	3	2	0	5	2	0	0	2
1953	6	1	0	7	4	0	0	4
1954	0	0	0	0	1	0	0	1
nedatováno	14	19	5	38	0	0	0	0
Celkem	173	196	15	384	89	57	4	150

1905, srpen 8. Pacov

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart LP 1634, i. č. 535, sign. č. 535/1 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojjarch 11,5 x 18 cm (ruční papír, filigrán: erb s královsou korunkou a s nápisem „ENGLISH MILL ROYAL PAPER“)

Pacov³ 8. 8. [19]05.

Drahý příteli,

ač Tys tentokrát mně psal tak neočekávané brzy, já neodpovídal. Ale nikoliv z toho důvodu, by se naše korespondence nerozhojnila. Jednak byl jsem churav a jednak zase ty staré nálady na mne přišly, které jsem si přivezl z Prahy a jež jsem tu již jednou setřepal. I to víš v takovém případě člověk žádný nemá chuti ani trpělivosti ke psaní, natož ne psaní dopisů. Dle dopisu Boháčkova⁴ dosud chodívali se bavit společně. Ostatně i Tys mi o tom psal, pokud se pamatuji, (píši totiž Tobě odpověď, aniž bych nahlížel do Tvého dopisu, mám jej v kufru ve škatuli a jsem tak líný jej vyjmouti), nuž bavte se dobře, jen pozor na alkohol.

Já to tady letos moc neuspěchám, ač se tu o mne společnost dost a dost stará a takřka mi cpou holky, abych se za nimi hrnul^a. Maloměstské poměry! Člověk, který za dva měsíce může mít státnici, má tu velkou cenu. Ale mně dnes se tu ta celá P. T.^a společnost z duše protiví, že vyjímajíc 2 kolegy^a s nikým nepromluví.

Slečna T.[?] dosud není^b zase M.[?] a bude to trvat dlouho. Snad už nikdy nebude to, co bývalo. Já jsem hrdý, ona je hrdá, a já si vždy myslím aut Caesar aut nihil, ale nic napolovic. Ovšem dneska už nevěřím ničemu ani sobě a jest možné, že jednou zase přijde čas, kdy bude se mi chtít zase býti daroušem zamilovaným.⁵ Na světě je všechno možné. A proto je možné i že udělám státnici, ač o tom stále víc a více dovoluji si pochybovati. Nechceš se taky sázeti? Tady bys to možná vyhrál. Nevíš, prosím Tě, jak vlastně Boháček odbyl státní zkoušku?^a Psal mi psaní dnes, posílaje mi

^a v orig. hrnoul, kollegy, zkoušku, p. T. ^b podtrženo pisatelem

³ Pacov (nyní kraj Vysočina, okres Pelhřimov) město na rozhraní Českomoravské vysočiny a jižních Čech mezi Tábořem a Pelhřimovem.

⁴ BOHÁČEK Alois byl spolužák F. Macháčka i F. Pakosty (viz pozn. 4). Všichni tři byli zapsáni v katalogu posluchačů pro letní semestr 1905 (Macháček šestý semestr, Pakosta čtvrtý semestr, Boháček šestý semestr) a to i na některé stejné přednášky.

⁵ F. Macháček již od počátku roku 1903 udržoval známost se Slávkou Noskovou, dcerou majitele mlýna v Byšičkách u Lysé nad Labem, která se později stala jeho chotí (viz příslušná kapitola). Srov. Sběrka pohlednic a milostná korespondence se S. Noskovou 1903–1908 (v majetku vnuka J. Povolného). V dopise Frídy z Prahy 31. 7. 1905(?) se lze v přísl. kapitole dočíst: „*Slávko má nejdražší, ... jak Tě mám rád a jak stále na Tebe vzpomínám a jak se mi hrozně stýská, že už tak dlouhou dobu jsem Tě neviděl ...*“ Dalším náznakem krize je neúplně datovaný lístek bez uvedení roku (13. 11.).

knihy, leč jak to s ním vlastně dopadlo, nevím dosud. Víš-li co o tom bližšího, napiš mi, sám se nechci ptáti.

To je již dnes třetí dopis, co píši. Jsem už v pravém smyslu slova udřen, neboť 12 stran napsati není žádná maličkost. A koncem teď čeká mně[!] ještě dopis domů, který dnes ještě určitě musí jíti. Odpustíš proto, že již končím a zajisté brzy si vzpomeneš na svého známého Járu, který Tě srdečně pozdravuje. Pakosta⁶ děkuje za pozdrav. Můj pozdrav vyříd' panům rodičům a sle[čně] sestřičce.

⁶ PAKOSTA Ferdinand (1884 Pacov-1914 Premysl) studoval v letech 1903-1908 na filozofické fakultě pražské univerzity zeměpis-dějepis; Macháčekův kolega a dle toho, že dopis je odeslán z Pacova, lze soudit, že byl u něj na prázdninách. Srov. BSAČZ, s. 471.

1906, srpen 21. Rakovník

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart LP 1634, i. č. 535, sign. č. 535/2 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 15 cm, (ruční papír, filigrán u dolního okraje papíru: symbol obálky a nápis ERICA, dále silně viditelná osnova, naznačující linky).

Rakovník¹ 21. /8. [19]06.

Milý Vojtíšku,

předně napiš definitivně, přijedeš-li a kdy. Pokud se bytu týče, je tu studentská noclehárna v hotelu Jerie², nocleh zdarma, chtěl-li bys tam jít, vyzdvihni si poukázku v klubu turistů v Jungmannově tř.³ č. 15 a dej si ji tam hned orazit na průkaz akad[emické] legiti[mace] to udělají. Nechtěl-li bys tam mermomocí, pak snad by byl pro Tebe byt u jednoho mladého učitele [Jana Rennera ? – J. J.], s kterým jsem o věci mluvil, myslím, že by to přišlo levně. V hotelu je to takto drahé, pokud vím, asi 80 kr. za noc. Stravu poměrně levnou a dobrou bys měl u <naší>^a mé kvartýrské (oběd za 30 kr.). Já ve svém pokoji nemám absolutně místa pro 2, je tak zrovna pro mne, uvidíš to ostatně sám. <Na>^a Za stravu zde utratím nejvýš 65 kr. denně a jím slušně a dobře. Rozhodni se tedy o noclehu a napiš definitivní své rozhodnutí. Přijedeš-li, tedy rozhodně ne tento týden, poněvadž archiv se maluje a nevím bude-li do <neděle>^a soboty vše hotovo, v neděli už snad ano. Odporuji tedy příští týden, nepříjeď však dříve než v neděli 27.

Teď o archivu. Archiv je takto pěkně uložen a hezky se tu pracuje.⁴ O husitské době nenajdeš tu potřebnějšího téměř nic, musila by to být pouhá náhoda. Vůbec nejsou zde věci nějaké zvláštní ceny. Proto ale přece doporučuji Ti se sem podívat, ne kvůli tomu, co tady je, ale kvůli tomu, že jest to vůbec archiv. Měl bys tu výhodu, že bys si mohl dělat, co bys chtěl, jsem v archivu většinou sám, a jest to přece jen velmi

¹ Rakovník, okresní město ležící 56 km západně od Prahy. Macháček v Rakovníku v létě 1906 tři měsíce pořádal městský archiv spolu s rakovnickým učitelem a muzejníkem Janem Rennerem. Viz Jan Černý, Jan Renner (1869-1959). Život a dílo rakovnického archiváře, muzejníka a učitele. Rakovník 1999, s. 34-36; AMP, f. F. Macháček, kar. LP 1651, i. č. 756, životopis F. Macháčka, s. 1.

² Hotel Jerie, Rakovník č.p. 144/II. V roce 1922 budovu koupila sociální demokracie, která ji přestavěla a rozšířila. Dnes zde sídlí Tylovo divadlo (v původním hotelovém traktu) a k němu v l. 1998–1999 přistavěné Kulturní centrum (hlavní kulturní sídlo města). Fotografie hotelu Jerie viz SOKA Rakovník, f. MěNV Rakovník, Fotokronika města Rakovníka II (Rakovník dříve a nyní II), č. inv. 189, kniha č. 189, č. fotografie 261; současnou podobu budovy lze porovnat na webu města Rakovníka: <http://www.mesto-rakovnik.cz/fotogalerie/kulturni-centrum/> 31. 3. 2008.

³ Rakovník, Jungmannova tř., nyní Pražská ul.

⁴ O práci v rakovnickém archivu píše Macháček dne 1. 7. 1906 slečně Slávce Noskové, se kterou se později oženil, na pohledu z náměstí na Vysokou bránu s označením umístění archivu: „Pracovna pěkná, ve „Vysoké bráně“, chládek čisto. Nejspíš se tam odstěhuji vždy na celý den, mimo jídlo. ...“ Viz AMP, f. F. Macháček, sbírka pohlednic ve vlastnictví vnuka J. Povolného; tamtéž, Macháček píše, že v Rakovníku bydlí „U Spěváčků“.

výhodné, trochu praxe si získat. Odporučoval bych Ti, bude-li možno, aspoň <ak>^b 3 dny, <např. příští týden od pátku do neděle? Budu-li ovšem tady>^c nechal bych Tě v archivu dělat a <že>^a trochu praxe by Ti někdy mohlo být dobré. <Okolí>^a Rakovník i jeho okolí je dosti pěkné, nějaký výletek bychom si také mohli udělat, nebylo-li by nic zvláštního, třeba bych mohl i ve všední den, nemám žádné úřední hodiny ani nic takového, dělám, kdy mám k tomu chuť. Nějakou práci bys mohl mi také s sebou přinést, ale jen něco menšího, poněvadž mi to co mám, snad stačí <do poč[átku] září>^a asi 14 dnů, kdy pojedu na nějaký den do Prahy (k zem[ské] šk[olní] radě). Příští týden sem také přijede Friedrich⁵.

Tak mi brzo odpověz a posílá Ti pac a pusu Tvůj
Frida Macháček

Rakovník
Trojanova ul. 211.⁶

^a škrtnuto pisatelem ^b vsuvka nad textem ^c vsuvka na téže stránce vpravo dole označená x)

⁵ Gustav FRIEDRICH, prof. PhDr. (1871–1943) český historik, od r. 1904 mimořádný a 1909 řádný profesor pomocných věd historických UK Praha. Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 580-583. V době Macháčkových a Vojtíškových studií přednášel latinskou paleografii, úvod do sfragistiky a heraldiky a vedl paleografická cvičení (zimní a letní semestry 1902/1903, 1903/1904, 1904/1905), v zimním semestru 1904/1905 seminář „O starších listinách papežských“ a „Cvičení paleograficko-diplomatická“, „Chronologii středního věku“ a 1905/1906 diplomatiku, „O listinách králů českých“ a „Úvedení do studia tironských not“.

⁶ Rakovník, Trojanova ul. (tento název nese ulice dodnes); viz pozn. 4: Macháček v Rakovníku bydlel „u Spěváčků“, na jedné dopisnici s pohledem na rakovnické náměstí z chrámové věže popisuje místo pobytu: *„Bydlím v ulici přes náměstí vzadu v levém koutě, nalevo, několik domů od náměstí ...”*

1906, srpen 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/1 (orig.)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 17 cm (dopisní papír „imitace dřeva“)

Milý Machairo!

Mám udati definitivně, kdy přijedu, ale je v tom nesnáz. Musím se řídit, jak Ty máš čas – já mám kdy stále – ale z Tvého dopisu nemohu vyrozumět, kdy by se ti to nejlíp hodilo. Doporučuješ příští týden od pátku do neděle, ale dodáváš „budu-li ovšem tady“. Proto udej mně laskavě, kdy by Ti můj příjezd byl vhod, a já se dle toho zařídím. Čas naznačený (pátek – neděle příštího týdne) nebyl by zlý, záleží tedy na Tobě.

Co se týče noclehu, užil bych příležitosti u toho p[ana] učitele, bylo-li by možno, ne-li snad by to v hotelu také nepřišlo zvlášť draho. Oběd by stačil u Tvé p[an]í kvartýrské.

Tím by nejnnutnější bylo vyřízeno, ostatní si zařídíme, až přijedu!

Chceš-li vědět, co dělám, neobtěžuj se ještě přečísti si další řádky. Pustil jsem se do práce statečně. Dělán Bidla¹ a doufám, že oba semestry budu mít do příštího týdne nabručeny. Mimo to opakuji frančtinu, koupil jsem si Štěpánkuv „klíč jazyka ruského“² a už jsem se naučil rusky číst, prodělal jsem Vymazal „Polsky snadno a rychle“³, ale mnoho z polštiny neumím, protože v té knížce mnoho toho není. Mimo to piju pivo, chodím na procházky, překládám z němčiny písničky, čekám, až mně Friedrich napíše, co se má umět z filozofie k rigorosu – jak vidět je má činnost rozmanitá, ba pestrá. Jen mně chybí ještě holka, abych ji miloval, což, jak myslím, byl by vrchol všeho a jak mi jistě dáš za pravdu, nebylo by to nic špatného.

Jirka Čermákuv není ještě v Praze. Soudím dle toho, že se ještě u mne neukázal. Statečně slézám hory alpské,⁴ jak dovidám se z častých zpráv Politicky⁵. A má při tom to neštěstí, že se ještě nepřizabil, což tak z plna srdce si přeje, aby ušel státnici.

Mašín⁶, s nímž se někdy vídávám, pilně čte tlusté francouzské knihy a marně v nich hledá něco chytrého pro svou práci ... tu já si vzpomínám na své Tábory,

¹ Jaroslav BIDLO, prof. PhDr. (1868–1937) český historik Gollovy školy se zaměřením na východní slovanskou Evropu a Balkán, profesor všeobecných dějin (1904–1910 mimořádný, od 1910 řádný) a zakladatel semináře východoevropských dějin na FF UK Praha (viz F. Kutnar–J. Marek, s. 544–547). V akademickém roce 1905/1906 vedl seminář „Dějiny Ruska v 19. stol.“ a „Dějiny unie polsko-litevské“. Oba semináře měli pro tento rok zapsáni Vojtíšek i Macháček (viz kap. Mládí a studentská léta, pozn. 20). Zkoušku u prof. dr. Bidla Vojtíšek složil 3. 10. 1906 (viz č. 4).

² Karel ŠTĚPÁNEK, Klíč jazyka ruského. Praha 1896.

³ František VYMAZAL, Polsky snadno a rychle. Praha 1896.

⁴ Viz příslušný text v kap. Mládí a studentská léta a pozn. 18. Čermák později patřil mezi první alpinisty (V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi ... , s. 227).

⁵ Národní politika, deník vycházel v letech 1895–1945, tehdejší vydavatel Ludvík Bratršovský, Praha.

s nimiž nemohu nijak s místa. Psal jsi, že pro mne v Rakovníku nebude nic, ale to nevádí. Já ani nemyslí na nějaký úspěch. Přijedu proto, abych viděl, jak se archiv pořádá, proto, že se podívám do kraje, kde jsem dosud nebyl. Byl bych letos jel asi na 2–3 dny zas do Brandýsa n[ad] Lab[em]⁷, ale raději užiji této příležitosti. Ale doufám, že máte dobré pivo, jinak bych měl strašně mizernou náladu. Ten nějaký výlet také rád podniknu, těše se, že je okolí Rakovnické pěkné. Jen aby nám nepršelo!

Těším se na brzkou shledanou a s upřímným pozdravem jsem

Praha, 23. 8. [19]06.

Tvůj Vojtíšek

PS. Dle Tvé zprávy udám čas, kdy přijedu. Naznač mi laskavě nejvhodnější dobu jízdy. Napiš mi, co Ti mám ku dřeni přivést.^a

⁶ Viz kap. Mládí a studentská léta, pozn. 18.

^a podtrženo pisatelem

⁷ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, dvojměstí v okrese Praha-východ, odkud pocházela Vojtíšková matka Jana, roz. Landová, dcera zdejšího mistra ševcovského a měšťana (viz I. Hlaváček, V. Vojtíšek ..., s. 9-10).

1906, srpen 30. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/2 (orig.)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 11 x 17 cm (dopisní papír „imitace dřeva“)

Milý Machairo!

Dostali jsme právě <dnem>^a telegram o smrti tety (mně je to celkem lhostejno), ale v radě rodinné bylo ustanoveno, abych jel na pohřeb jako zástupce rodiny. Odjíždím zítra ráno do Brandýsa¹ – kdy se vrátím nemohu přesně udati. Jistě se tam zdržím 2 – 3 dny. Tak ovšem není mi možno, abych tento týden přijel k Tobě. Příští týden odjíždíš zas Ty do Prahy – jak se zdá, je můj výlet za Tebou ohrožen, leda by jej bylo možno uskutečnit příští měsíc někdy. O tom ovšem promluvíme, až přijedeš do Prahy, kdy se jistě u mne zastavíš. Mám strašnou zlost, ale pomoci si opravdu nemohu. Z ostatních členů rodiny nikdo jeti nemůže.

Tak se to stává, těší-li se člověk na něco, a já jsem se opravdu těšil do Rakovníka. Je pravda, bude v Brandýse veselo přes ten pohřeb, piva bude dost, ale letos jsem chtěl jeti za Tebou, protože, co budu mít v Brandýse, měl jsem už každý rok. –

Příští týden chci jít kolokvovat^b k Bidlovi. Umím ho už skoro celého, a také jsem se z ruštiny naučil to nejdůležitější, abych nebyl překvapen jeho otázkou, umím-li rusky. Pak se chci dát zas trochu do Táborů.

Až přijedeš do Prahy, budeš si moci vzít ode mne cokoliv budeš chtít a potřebovat.

Žádaje, abys mne laskavě omluvil, jsem zatím (více si povíme, až přijedeš) s upřímným pozdravem

Tvůj Vojtíšek

Praha 30./8. [19]06

^a nadepsáno nad řádkem ^b v orig. kolloquovat

¹ Zemřela pravděpodobně sestra Vojtíškovy matky Jany, roz. Landové, která z Brandýsa nad Labem pocházela (viz č. 3, pozn. 1).

1906, říjen 9. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/3 (orig.)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 17 cm

Milý Machajro!

Index jsem dal evidovat už dávno a leží tady u mne v úplném bezpečí, když nemusíš mít pražádných obav.¹ Byl bych Ti psal už dříve, ale dodělal jsem Bidla a 3. t[ohoto] m[ěsíce] také jsem byl u něho, aby mne vyzkoušel. Udělal to, byl jsem u něho přes ½ hod[iny], pak se vyptával a řekl mi, že pro starověk stačí Strehl, Svoboda a Houmal [?], pro středověk Goll² a výtahy z Lindnera³, pro novověk Šusta⁴. A povídal, že chce míň než Goll – slovem učiněné jehňátko, já skoro přestal z něho mít strach. Také jsem byl z výsledku té návštěvy uspokojen a doufám, že nezůstane bez dobrých pro mne následků. A teď na oslavu toho podnikl jsem delší sezení v hospodě s nočním výletem, a tím se stalo, že penízky kulaté, které jsem měl tak v rezervě^a pro případ jízdy do Rakovníka velice krásně se rozkutálely. Dnes, kdy na vše vzpomínám, mám nehorázný vztek na sebe i na ty, s nimiž jsem byl, ale pozdě, jak řekneš asi, bejka honím.

Mám nyní hanebnou náladu, což se dá snad také vysvětlit tím, že už ve čtvrték nastávají přednášky. A tak poznáváš než, že ty 2 uvedené argumenty stačí k tomu, abych nemohl jeti za Tebou. Ten 2. dal by se snad obejít, ale ten první – to je slovem šeredná věc.

^a v orig. rezervě ^b v orig. ode dávna

¹ Srov. AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1629, i. č. 14, Seznamy přednášek (Index lectionum), konec letního semestru 1906 potvrzení děkana „VIDI [...] 1906 Sobotka, h. t. decanus“. O děkanovi FF 1906/1907 Sobotkovi viz č. 16, pozn. 1. Předchozí semestr (zimní 1905/1906) potvrzen 10. 4. 1906 děkanem Drtinou.

² Jaroslav GOLL, prof. PhDr. (1846–1929) český historik, profesor české univerzity v Praze (v letech 1907-1908 její rektor), zakladatel pozitivistické školy české historiografie, jehož historický seminář a přednášky z dějin středověku během studií navštěvovali Macháček i Vojtíšek. Zabýval se zejména dějinami jednoty bratrské (Jednota bratrská v 15. století, Chelčický a Jednota v 15. století) a dějinami českých politických vztahů (Čechy a Prusy ve středověku). Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 384-402.

³ Theodor LINDNER (1843–1919) německý medievista, jeho práce např. Geschichte der Deutschen vom Ende des XIV. Jahrhunderts bis zur Reformation, Braunschweig 1875-80; Das Urkundenwesen Karls IV. und seiner Nachfolger, Stuttgart 1882; Deutsche Geschichte unter den Habsburgern und Luxemburgern, 1890-1893, 2 sv.; Geschichte des deutschen Volkes, 1894, 2 sv.

⁴ Josef ŠUSTA, prof. PhDr. (1874–1945) český historik, čelný představitel Gollovy školy, profesor Univerzity Karlovy. Zabýval se zejména českými dějinami 13. a 14. století (Dvě knihy českých dějin, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví, Král cizinec, Karel IV. Otec a syn, Karel IV. - Za císařskou korunou), problematikou protireformace a vývojem mezinárodních vztahů v 19. a na začátku 20. století (Dějiny Evropy v letech 1812-1870, Světová politika v letech 1871-1914). Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 502-512.

No, co se stálo, stalo se, člověče, nezlob se, pláč nepomáhá – ten se říkává odedávna^b a já, bohužel, musím toho rčení užiti také a musím jen doufati, že mi promineš, že nespínil jsem slibů, která jsem Tobě dal.

Nyní chodím zas do univerzitní a pilně dělám do Táborů, zatím co Jirka [Čermák – J. J.] dělá do 5 bratrů, a nadáváme k tomu oba. Bidlo myslil, že přinesu v té práci mnoho nového na světlo, ale pro Krista, kde to mám nabrat!

Zatím, než se uvidíme, jsem s upřímným pozdravem Tvůj Vojtíšek

Praha 9./10. [19]06

1907, květen 7. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/6 (orig.)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 17 cm.

Milý Macháčku!

Termín přihlášek ke zkoušce státní končí 21. t[ohoto] m[ěsíce], 3. června, jak už tedy víš, začínají klauzurky, 10. června ústní.

Na Lanzenberga se přeptám co nejdříve a oznámím Ti, co s ním dělati. U mého knihkupce nemají ho na skladě, a kupovat zajíce v pytli jsem nechtěl.

U Novotného jsem ještě nebyl, ale půjdu k němu v sobotu (dříve nemá přednášky tento týden). Dnes jsem vlastně poprvé se podíval do koleje. Byl jsem u Friedricha a mluvil jsem s Bidlem, který se zvláště zajímal o mojí chorobu a doporučoval mi lékaře, který opravuje jeho nervy. Jak je se mnou v této věci, těžko říci. Piju všelike medicíny, zachovávám lázeňské rady, nepiju ani piva – a je mi to opravdu krušno – , užívám mléka, ale nepozoruji zvláštních pokroků. Záchvaty mdloby se sice neopakují, ale bolesti hlavy, nespavost a spojené s tím nepříjemnosti zcela nezmizely dosud. Doufám, že nastávající pěkné dny pomohou k mému uzdravení, avšak ztráta času bude veliká a jistě citelná.

Uvažuji-li o všem, poznávám, že Rakovník, dostanu-li se tam, poslouží mi sice k osvěžení, zato však připraví mne o další čas.¹

Klauzurky budou tentokráte už v Krakovské ul.² na děkanátu filoz[ofické] fakulty.

Těše se na Tvůj brzký příjezd a popovídání jsem s upřímným pozdravem

Tvůj Vojtíšek

Praha, 7. V. [19]07.

¹ O mnoho let později na toto období V. Vojtíšek vzpomínal v dopisu M. Bělohlávkovi 12. 11. 1971 (viz AMP, f. M. Bělohlávek, korespondence s V. Vojtíškem, neuspořádáno).

² Krakovská ul. 6, Praha 1-Nové Město, v současné době sídlo Velvyslanectví Bulharské republiky.

1907, květen 10. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/356 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 12,5 x 17,5 cm; obálka 13,5 x 9,5 cm, adresa: Pan PhC. Václav Vojtíšek, v Praze – II., Nekázánka 12

Milý Vojto,

prosím Tě, napiš mi co možno nejdřív, zda budeš mít <místo>^a pro mne na Jana, zapomněl jsem Ti dřív psát (mám mnoho práce) abych si mohl popřípadě ohlédnout jinde. Prosím Tě, ale honem. Přijel bych v pátek. Teď se stěhuji, máme hezký byt nyní a musím Ti nyní tím více nadávat, aby ses už ke mně jednou vypravil.

Přihlaš se na státnici, nezapomeň, Friedrich na Tebe hrozně nadává, jaké děláš pitomosti, člověk, který má přece tak obsáhlé vědomosti. Kdybych Tě neznal, myslil bych že to myslíš doopravdy. Odepiš, jsi přihlášen. Letos jsou klauzury dřív, ne? Jen prosím Tě, honem odpověď.

Mně je tu takto dobře, ale výstava a přednášky mně nandaly důkladně práce.

Pozdravuji pěkně, poručení pá[nům]^b rodičům. Buď hodný a dělej dobrotu a nedři moc, jen tak svým tempem.

Pozdravuje Tvůj Frida Macháček.

Plzeň 10./5. [19]07¹

^a nadepsáno nad řádkem ^b v orig. pa[nům]

¹ Dopis zařazen do konvolutu „nedatováno“; datací na konci dopisu i kontextem zapadá mezi č. 5 a 7.

1907, květen 11. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/7 (orig.)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11 x 17 cm

Milý Macháčku!

Mluvil jsem s Friedrichem i Novotným¹. Friedrich důtklivě mi radil, abych Rakovník přijal, vychvaloval mi všechny výhody – pod dojmem jeho řeči šel jsem hned příští hodinu k Novotnému a představiv se zavedl jsem řeč na Rakovník. Novotný sám hned se ptal, jak věc stojí, a pravil, bude-li třeba, že dopíše sám do Rakovníka, aby vše urychlil. Máš mu psáti, jestli nastane delší průtah.

Se svým osudem jsem se už smířil. Na radu Friedricha i Bidla vzal jsem zpět žádost za téma^a k státnici, a pokud mohu, studuji, abych čas zcela nepromarnil. Mohu přec denně 6-7 hodin pracovati, a tak nebude snad mnoho ztraceno, zvláště budu-li i [v] Rakovníku – dostanu-li se tam – moci aspoň trochu věnovati se také „dřeni“.²

Lanzenberga nikdo nezná. Co mám tedy dělati? Mám ho snad koupit? Ale pak bych byl na rozpacích, zda pro realku či pro gymnázium. Nevíš, je-li osnova pro oboje ústavy táž? Koupil bych ho a mohl bys ho užítí při klausurce a za rok, dá-li pánbů, užil bych ho i já.

Jinak nevím nic zvláštního, o čem bych ti mohl psáti nebo co by tě zajímalo.

S pozdravem jsem

Praha, 11. V. [19]07.

Tvůj Vojtíšek

^a v orig. thema ^b v orig. realku

¹ Václav NOVOTNÝ, prof. PhDr. (1869–1932) český historik Gollovy školy, profesor českých dějin na FF UK Praha (1898 habilitován jako soukromý docent českých dějin, 1905 titulární mimořádný profesor a 1908 skutečný mimořádný profesor, 1911 řádný profesor), člen Královské české společnosti nauk (ČAVU) od r. 1904 (v l. 1923-1932 její tajemník I. třídy), autor prvních čtyř svazků syntézy českých dějin (České dějiny I, 1912, II. 1913, III. 1928 a IV. 1937 – vyšel po jeho smrti), kterou dovedl k r. 1271. V době Vojtíškových a Macháčkových studií přednášel „Dějiny české v době pobělohorské“ (letní semestr 1904-1905) a „Dějiny zemí českých v době nové“ (zimní a letní semestr 1905-1906). Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 538-544.

² O Vojtíškových peripetiích s tématem disertace a také o nabídce pořádání rakovnického archivu v létě 1907 viz č. 6, pozn. 1 a zmínka v č. 10.

1907, květen 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/3 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarh 11 x 16 cm; v horní části 1. s. (mezi datací a oslovením fialové kulaté razítko „MĚSTSKÉ HISTORICKÉ MUZEUM V PLZNI cís. a krále Františka Josefa I.“¹

Plzeň 13./5. [19]07

Milý Vojto,

předně mi promiň, že píšu na hadr, ale došel mi právě papír a zbyla obálka.

Za druhé přijmi na vědomí, že jsem Ti chtěl právě vynadat, když jsem se dověděl, že to učinil za mne Friedrich, zcela správně. Byl by to nesmysl od Tebe, tam

[v Rakovníku – J. J.] budeš jako na letním bytě, vzduchu a světla hodně, to myslím nyní nejvíc potřebuješ, máš tam lesy a času budeš mít také dost. Píšu zároveň Novotnému v té věci, byl bych psal i proti Tvé vůli, aby Tě obrátil trochu na lepší rozum. Jakmile něco přijde, okamžitě Ti napíšu, Novotného se drž, snad se ještě někde nějaký archiv najde. Myslíl jsem, že se bude nově obsazovati Jindř[ichův] Hradec, ale nestane se tak nyní,² také by to ovšem bylo uvážlivé, není-li to veřejná služba. Pak se bude obsazovat místodr[žitel]ský archiv (asi 2), ale tam jednak přijde snad nějaký Němec, najdou-li jakého, a jednak je tam mizerný plat a chef³ na nic.

Do jiných praž[ských] archivů nyní přijdou institutisté⁴, možná že někdo i do místodr[žitel]ského. Hleď si toho trochu, myslím, že by to bylo lepší pro Tebe vzhledem k Tvému zdraví než kantořina.

Ještě něco mám, dověděl jsem se svého času o Veltrusích nebo Velvarech, že tam hledali někoho, kdo by jim rovnal archiv; vyjednával J. V. Šimák⁵, nevím, zda někoho

¹ Razítko MHM bylo otištěno zřejmě jako důkaz, že od 1. 5. 1907 Macháček nastoupil služeb města Plzně jako tajemník MHM s povinností vést i městský archiv.

² Místo archiváře u hraběte Černína v Jindřichově Hradci získal za dva roky poté, v polovině roku 1909, František Teplý, kam jej koncem roku 1908 doporučil Josef Kalousek. Srov. Pavel HOLÁT, František Teplý – archivář a kněz. České Budějovice 2003, s. 78-81 (24. 5. 1909 po osobním jednání u hraběte Černína Teplý místo přijal); dále viz ANM, f. J. Kalousek, i. č. 595, kart. 14, korespondence s F. Teplým 3. 8. 1909 (Teplý Kalouskovi: „Místo archiváře jsem dostal ...“); LA PNP, f. F. Teplý (bez i. č.) korespondence s J. Kalouskem 20. 9. 1909 (Teplého tituluje „pán p[an] hraběcí archivář v J. Hradci“).

³ Od r. 1896 byl prvním a zároveň posledním ředitelem Místodržitelského archivu v Praze (Karl) Karel (Köppl) KÖPL (1851–1932), který zde působil již od r. 1884 jako první místodržitelský archivář. Od listopadu 1918 byl Köpl poslán na nucenou dovolenou a správou archivu byl pověřen Ladislav Klicman. Až do roku 1919 byl místodržitelský archiv jediným státním archivem v Čechách a v českých zemích vůbec, od r. 1919 byl přeměněn v resortní Archiv ministerstva vnitra.

⁴ Pisatel pravděpodobně myslel absolventy vídeňského Institutu pro rakouský dějzpyt (Institut für österreichische Geschitsforschung).

⁵ Josef Vítězslav ŠIMÁK, prof. PhDr. (1870–1941) docent (1904–1911) a profesor historické vlastivědy na FF UK Praha (1911–1921 mimořádný, od 1921 řádný), žák J. Golla a Antonína Rezka; zabýval se

dostali, řekni o tom Friedr[ichovi] nebo Novotnému, aby po případě Šimákovi řekli. Pak hledali v Brně kopisty pro Památky dějin morav[ských]⁶, někoho, kdo je v stadiu zkoušek, mohl by se prý při tom připravovat nebo dělat zkušební rok, to měl Novotný, můžeš mu říci o tom.

Pozdravuje Tě Tvůj upřímný
Frid[olín] M[acháček]

S tou Tvou prací se mi to nechce líbit. Odložení, ovšem musilo-li to být, přestává vše. Lítej hodně po procházkách. Lanzenberga zatím tedy nech (nemají ho v univerzitní nebo v geograf[ickém] semináři, popř. klubu hist[orickém]?).

Zdravstvuj

především historií severních a severovýchodních Čech, zvláště rodného Pojizeří; též člen ČAVU a Královské české společnosti nauk. Více Hana Kábová–Karol Bílek, Josef Pekař a Josef Vítězslav Šimák. Edice vzájemné korespondence, in: Z českého ráje a Podkrkonoší 20, Semily-Turnov 2007, s. 113–210.

⁶ Mohlo jít o komisi pro vydávání historických památek při Matici Moravské, která vznikla asi v roce 1906. V roce 1909 se stal pomocným úředníkem v MZA Bohumil Svoboda, který byl přijat jako kopista této komise (přepsal zemské desky brněnské cúdy z let 1480-1590). Další podobná komise se ve stejné době utvořila při Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně, obě komise nějaký čas spolupracovaly, nějaký čas si konkurovaly. Srov. ŠTARHA Ivan, Moravský zemský archiv v Brně. Brno 2003, s. 58.

1907, červen 21. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/5 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm

Plzeň, 21./6. [19]07

Milý Vojto,

prodám lexikon Brockhausovo staré vydání (9. myslím, ale nevím teď určitě, z 50. let)¹, nevíš nikoho, kdo by je koupil? Mám je doma, je to 15 svazků tlustých a nerad bych to sem [do Plzně? – J. J.]² stěhoval. Dám je za 3 zl., a Tobě bych dal korunu od cesty (za 2 ½ zl.), snad se někdo najde, kdo si bude chtít něčím vyplnit knihovnu, ostatně pro některé věci se dá ještě dobře užít. Vyvěš to třeba na prkno.

Zdali pak jsi byl u Novotn[ého]? Vidím Tě, jak se pitomě usmíváš a neříkáš nic. Pořád to do Tebe vtlokám, hýbej se trochu, jsi dneska v dost pěkné situaci, že nemáš mimo institutaly³[?] v archivářském kumštu konkurenta (Ponocný⁴ zdá se, svým osobním chováním si všude rozlívá ocet, vím to z více stran). Vylezeš-li jen trochu ze své díry, můžeš něco ulovit, ale na nos Ti to nesejde, zrovna tak ne jako Klofáčovi⁵ jeho státní právo.

Friedrich má s Tebou jakési plány (to tedy je důvěrné), snad Tě dostane jako druhého adjunkta do praž[ského] archivu, ale to je ještě u boha. Hleď si tedy také Novotného a pak ti vřele doporučuji společnost přátel Niederle⁶ i Buchtela⁷, mají tam

^a vsuvka pisatele nad textem ^bškrtnuto pisatelem

¹ Ve fondu SVK Plzeň pouze Brockhaus' Konversations-Lexikon, F. A. Brockhaus Berlin 1894-1895, 14. vydání.

² F. Macháček od 1. 5. 1907 nastoupil v Plzni na místo tajemníka MHM s povinností pořádat a udržovat městský archiv. K tomu viz příslušný text v kap. Macháček nastupuje v Plzni ...

³ Viz č. 4, pozn. 4.

⁴ Josef PONOCNÝ (nar. 1884 Turnov) žák J. Pekaře a J. V. Šimáka, pro kterého také pracoval i jako placený opisovač (přivydělával si na studiích), mj. také zpracovával rejstříky k dějinám Turnova (viz Hana KÁBOVÁ-Karol BÍLEK, c. d., s. 145-146). Studoval na filozofické fakultě pražské univerzity v letech 1903-1908.

⁵ Václav Jaroslav KLOFÁČ (1868-1942) český politik a novinář, vůdce českých národních socialistů. Byl zastáncem panslavistické koncepce, své politické postoje ještě za Rakouska-Uherska publikoval v Národní politice, v roce 1898 se stal jedním ze zakladatelů České strany národně sociální a zároveň jejím předsedou. Od roku 1907 pracoval i ve stranickém tiskovém orgánu České slovo a vypracoval se na významného novináře. Pracoval jako poslanec rakouské říšské rady a zároveň českého zemského sněmu.

⁶ Lubor NIEDERLE, univ. prof. PhDr. (1865-1944) klatovský rodák, český slavista, antropolog, etnolog a archeolog. Je považován za zakladatele moderní archeologie v Česku. Původním zaměřením spíš antropolog, přestoupil později k archeologii a v roce 1898 se stal profesorem v Praze. Díky Niederlovi byl založen Státní archeologický ústav, dnešní ARÚ AV ČR (byl i jeho prvním ředitelem). V roce 1910 vydal spolu s K. Buchtelou (viz pozn. 7) Rukověť české archeologie, která dala základ modernímu obrazu pravěku. Macháček na univerzitě navštěvoval v letech 1902-1905 jeho přednášky z archeologie. Viz K. Sklenář, s. 405-408.

rádi mladé lidi a může to být také někdy dobré. Vůbec prosím Tě už jednou hýbej se a nehlopni tak hroznou měrou, či snad se bojíš nákazy, že Nov[otný] je realista a Niederle důvěrným přítelem Kramářovým⁸, tedy oba dva jistě černí vlastizrádci? Můžeš tedy k nim jít aspoň „s výhradou“, což přece činí i osvědčení vlastenci dneska.

Mně je takto dobře, zajímavě může jen být, jak neomalenež mne uvítal Zíbrt⁹, ač jsem mu nedal nejmenší příčiny, a že, zdá se [z] Prahy^a s muzejní strany, šířily o mně nejnemožnější zprávy, např. že už jsem ženatý! a tudíž že musím být nějaká prý moc zchátralá existence. Kde to sebrali, bůhví, chodit přece ještě není fuj! být ženat s někým. Nota bene, nikdo mě tu neznal, tedy zprávy musely být jen z Prahy (Fabian?¹⁰), nanejvýš mne viděl chodit jeden zdejší historik (ten si ostatně také dělal aspirace na to místo). Naštěstí Strnad¹¹ je velmi rozumný člověk a v kuratoriu¹² jsem tudíž krypt a na ostatní kašlu.

Můj milý ještě jednou: nehlopni a měj se přece ještě jednou k světu, jdi hned k Nov[otnému] in causa Rakovník, vždyť už jsou prázdniny skoro tu. Nov[otný] se ptal po Tobě, já Tě vymluvil, že jsi nemocen. Ale jsi lump. To je všechno z toho, že čteš Političku¹³, z ní zhlouplo už moc lidí. Tak vidíš. Tě <prdelky>^b. Nazdar.

Frída Macháček

⁷ Karel BUCHTELA (1864–1946) původně právník, který se stal spolupracovníkem L. Niederleho a praktickým archeologickým badatelem (viz pozn. 6). Od roku 1924 se stal ředitelem Československého státního ústavu archeologického. K. Sklenář, s. 99.

⁸ Karel KRAMÁŘ, JUDr. (1860–1937) mladočeský politik. Na konci osmdesátých let 19. století se Karel Kramář sblížil s T. G. Masarykem a J. Kaizlem, s nimiž se spojuje ve skupinu tzv. "realistů", byl prvním ministerským předsedou nově vzniklé Československé republiky.

⁹ Čeněk ZÍBRT (1864–1932) folklorista a etnograf, editor starých textů, v roce 1891 spoluzakládal časopis Český lid, který kromě válečné odmlky vedl až do své smrti. Významný bibliograf (vydal torzo monumentálního díla Bibliografie české historie I-IV. 1900-1912); byl profesorem všeobecné kulturní historie, své práce psal mimo vliv gollovskeho dějepisectví a v častých konfliktech s jeho představiteli. Viz F. Kutnar, s. 410-411.

¹⁰ Václav FABIÁN, PhDr. (1877–1931/1932?) studoval historii na pražské univerzitě v letech 1902–1906, promoval 30. 6. 1908 (viz AUK, f. FF UK, Rigorosní protokol I, č. 459). Pracoval v NM (archeolog), v letech 1925–1931 byl ředitelem jeho národopisného odd. (viz K. Sklenář, s. 160). Vojtíšek na něj vzpomínal coby na badatele v AHMP, kde pátral v městských knihách po zprávách o cínu v měšťanských domácnostech (V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 95).

¹¹ Josef STRNAD (1852–1930) v letech 1879–1907 vedl správu MHM a městského archivu v Plzni, od r. 1881 středoškolský profesor, v letech 1906–1914 ředitel II. státní české reálky v Plzni. Strnadův nástupce F. Macháček byl jeho oddaným přítelem. Více o J. Strnadovi viz BSAČZ s. 602.

¹² Kuratorium MHM v Plzni. V době Macháčkovy nástupu do funkce tajemníka MHM byl jednatel kuratoria J. Strnad.

¹³ Národní politika (viz č. 3, pozn. 5).

1907, červenec 4. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/9

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Promiň laskavě, že odpovídám teprve dnes. Ruch posledních dní, velikolepé divadlo na Letné, příjezd hostí dovedly mne značně upoutati.¹ Mimo to chtěl jsem Ti podati výsledky svých rozhovorů s kantory a zprávu o prodeji Brockhause; avšak nikdo se dosud nepřihlásil ač vyhláška v Klementinu visí a ač jsem se sám poptával po některých známých.

S Novotným jsem mluvil. Chodím na jeho přednášky. Čekal, že přijede na slet Jandač z Rakovníka², chtěl ho vyhledati a promluviti s ním, když žádných zpráv nedostává. V pondělí minulé nemohl mi dosud říci nic určitého a slíbil, zví-li co do soboty, že mi pošle psaní do bytu. Dosud jsem ničeho neobdržel.

Mluvil jsem o Rakovníku také s Bidlem (vydal právě I. díl dějin Ruska v 15. st[oletí] do r[oku] 1855 ve Světové knihovně³ za 60 h), ale ten mi ho rozhodně neschvaluje, ba varuje, abych prý snad to potom neodpykal. Řeč na Rakovník byla navázána takto: Bidlo má vypůjčený rukopis z Varšavy v muzeu a k opisování si najal člověka, který se takovou prací živí. Ale muž ten (Ponocný ?) vedl si velmi nepořádně a nakonec týden se neukázal. Aby práce nestála, požádal Bidlo mne, abych se jí ujal, a ptal se, pojedu-li na prázdniny a zda bych mohl opisovat o prázdninách.

K opisování mému nedošlo. Řečený muž zase přišel a slíbiv pokání asi vzat byl na milost. Od té doby však mne pronásledoval Bidlo otázkami, pojedu-li do Rakovníka. Odpovídal jsem, že nemohu říci nic určitého, sám nevěda, dostanu-li to místo. Nyní již skončil Bidlo přednášky a odjel na vědeckou cestu. Ptal se také na Tebe, jak jsi spokojen, mluvil se mnou o klepech, které se šíří mezi studenty, např. že si vydržuje špicly, mluvil o špatném připravení kandidátů, rozhovořil se, že se nezměnil proti roku loňskému při zkoušení, že nezmírnil svých požadavků ap[od].

¹ V. všesokolský slet pořádaný Českou obcí sokolskou v Praze na Letné ve dnech 28. 6.-1. 7. 1907. Byl to první "velký" slet (12 900 cvičenců a přes 200 000 diváků) s mnoha zahraničními hosty (velká účast ze slovanských zemí, shlédnuto vystoupení Američanek).

² Petr JANDAČ, JUDr. (1866–1916) rakovnický činovník, od r. 1898 městský tajemník v Rakovníku a od r. 1900 starosta Sokola (obě funkce vykonával až do své smrti). Srov. Petra BURGEROVÁ, Podnikatel a starosta Josef Čermák a jeho činnost v Rakovníku na přelomu 19. a 20. století. In: RHS 5/2004, s. 92, 110, 117.

³ J. Bidlo, Dějiny Ruska v devatenáctém století. Díl I, [1796-1855], Praha 1907 (nakladatel Jan Otto, edice Světová knihovna).

K Friedrichovi se chystám, ale nemohu jít dřív, dokud nepročtu si vypůjčený sešit „Kaiserurkunden“⁴ (nejspíš pozítří k němu půjdu).

Co se týče Tvého pobádání, abych se „hýbal“ a dostati se hleděl do společnosti Niederle a Buchtely, myslím, že letos jest již na to pozdě. Vlastně, abych se přiznal, nevím opravdu vhodné záminky a příležitosti, pomocí jichž bych se k nim dostal. Jinak Ti za rady upřímně děkuji jsa si vědom, že tak dobrých a otcovských rad ani nezasluhuji při svém stále rostoucím hloupu (pomalu budu o něm přesvědčen sám).

O sobě něco zvláštního nemohu psát. Dřu dosti pilně, čtu „Českou politiku I. díl“⁵, prohlížím pilně denní listy, jsem nespokojen s parlamentem. Také Ti musím napsati, že Choc⁶ mne velice zklamal. Byl jsem na jeho schůzi. Místo politika 1. řádu, objevil se mi křikloun a řečník davový. Jinak však musím přiznati, že má jako celá strana státoprávní mnoho dobrých zásad, jichž by si měli povšimnouti bedlivě i ostatní naši poslanci zvl[áště] mladočeští.

S pozdravem

Vojtíšek

V Praze, 4. VII. [19]07

Nepřihlásí-li se žádný kupec na Brockhause, koupil bych ho za 3 zl. sám.

⁴ Heinrich Sybel – Theodor Sickel, Kaiserurkunden in Abbildungen, Berlin 1880-1891.

⁵ Zdeněk Václav Tobolka [red.], Česká politika. Díl 1, Politika vědou a uměním. Territoriální vývoj Rakousko-Uherského mocnářství. Rakouská zahraniční politika v XIX. stol. Rakousko-Uhersko po stránce národnostní a církevně náboženské, Praha 1906.

⁶ Václav CHOC (1860–1942) český politik, publicista a právník. Od r. 1901 působil jako národně sociální poslanec říšské rady, je autorem řady populárních a politických spisů a projevů.

1907, červenec 8. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/6 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm; obálka 12,5 x 10 cm, adresa: Pan Václav Vojtíšek, kand[idát] prof[esury], V Praze–II., Nekázanka 12¹

Plzeň 8. /7. [19]07

Můj milý,

mně se zdá, že ze psaní, které k Tobě počínám, vyklube se zase řada otcovských napomenutí, poněvadž k Tvému polepšení vidím doma jen docela malinký krůček. Neprodáš-li Brockhause, s pánembohem už ho seber a můžeš mi třeba místo něj dát také něco starého, čeho bys se tak rád zbavil jako já Brockhause, jen to nesmí mít tolik svazků. Škoda, žeš mně nenapsal, co namítá Bidlo proti Rakovníku; Ponocného znám, je to takto člověk dost vážných tu a tam aspirací, je odkázán sám na sebe, ale je přitom hrozně lehkomyšlný, neumí jednat s lidmi, schází mu aspoň trochu taktu, takových afér^a, jak Ty píšeš, měl celou řadu.

Musím jen opakovat, aby ses hýbal, pozoruju přece jen, že jsi ještě dost nezchytrěl. Společnost znamená Spol[ečnost] přátel starožitností českých², jejíž archae[!]-historický odbor má schůze v Klementinu <č. IV>^b asi 1 za 14 dní, Bucht[ela] je na každé schůzi a dost často je tam Niederle, mají leckdys také pěkné vycházky, a je to tam celkem dost kamarádké, za ty dvě hodiny schůze se tam naučíš víc než za celou řadu jiných přednášek, je to jako seminář pro prehistorii. Tak už jednou kopni do sebe a rozhoupej se.

Jinak hled', aby to s Rak[ovníkem] už nějak brzo dobře dopadlo, možná, že bych se tam některou neděli za Tebou podíval, ač za to neručím, poněvadž já jinak vždy se nyní raději rozjeďu do Prahy.³ Kdyby snad náhodou z toho nic nebylo, přijedeš ovšem se podívat na mně do Plzně, ač zde budu mít sestru (po 15. srpnu). Jinak je mi tu dobře, čtu nyní Bobrzyńského⁴, který se mi líbí, Rambauda⁵, ten se mi nelíbí, a

^a v orig. afer ^b vepsáno pod řádkem ^c škrtnuto pisatelem

¹ Vojtíšek bydlel od narození v Praze II, č. p. 886, Nekázanka 12, zde v evidenci pražských domovských příslušníků od 6. 5. 1915. Viz AHMP, f. MHMP I, ref. IV popisní.

² Společnost přátel starožitností českých, založená roku 1888 K. V. Adámkem, J. L. Píčem a F. Parisem; od roku 1893 vydávala vlastní periodikum (Časopis Společnosti přátel starožitností českých).

³ Macháček jezdil hodně do Prahy, neboť tam měl svou mladou lásku Slávkou Noskovou, se kterou se 26. 11. 1908 v Praze III u sv. Tomáše oženil (viz č. 6, pozn. 1).

⁴ Michal BOBRZYŃSKI (1849–1935) polský historik; v r. 1894 napsal spolu se Stanislawem Smolkou práci o Janu Długoszovi; jeho „Přehled dějin polských“ podle třetího vydání přeložil J. Bidlo, Praha 1895.

⁵ Alfred Nicolas RAMBAUD (1842–1905) francouzský historik a politik, byl ministrem vyučování (1879-1880, 1896-1898), pak přednášel na Ecole normale de Sèvres a na Sorbonně, kde tehdy vznikla stolice dějin současných (1883); též dopisující člen petrohradské akademie věd. Zabýval se dějinami

jinak všechno možné, knihovnictví, numismatiku, časopisy atd. a jinak se mám, poněvadž můj ptáček je skoro jediná lidská bytost, se kterou se dostanu dohromady mimo muzeum. Mimo to dělám pilně plány a ještě pilněji je nechávám ležet.

A nyní ad politica, která tentokrát budou trochu víc místa zaujímat. Můj milý, vidím Tě, že máš horkou hlavu z nadšení, že jsi řval sláááva, že už vidíš nás Čechy v centru evropského interese a hltáš úvodníky N[árodních] L[istů] o tom atd. Mám poctivý úmysl přiložit studený obkladek, aby se to trochu utišilo. Dávej tedy pozor. Předně, abychom si rozuměli. Já nejsem proti sokolstvu, já je pokládám za instituci v základě svém užitečnou, která mi sice nevyhovuje ve všem, ale je schopna reformy in capite et in membris. Hlavně se jedná o membra, neboť in capite je teď několik schopných lidí a jeví se nepatrné zatím známky pokroku (vypoklonkování Podlipného⁶ a Klofáče, tu a tam trochu kulturní práce). Nejsem ani proti sjezdu, cvičení byla opravdu obrazem úctyhodné ukázněnosti, stojí to nekonečně výše nad naším sportem např. i jinými věcmi, já sám snad už letos vstoupím do Sokola a budu cvičit (na vojáčky v uniformě si ovšem nikdy hrát nebudu, ač uznávám, že na většinu lidí by nic jiného neučinkovalo); ale pro to vše se silně rozmýšlím, mám-li slet připočítat v našich bilancích na účet aktiv.⁷ Nehledím k některým nemilým zjevům u nás, zejm[éna] v žurnalistice (N[árodní] L[isty]⁸, Den proti socanům in causa elektrárna, ač tam stávkovali stejně i národní⁹), že se užívá těch všech věcí k zájmům stranickým (zase Klofáč), nepočítám prozatím s tím, že stejnou vinou obou stran tvoří se u nás dvě organizace tělocvičné, ač je-li něco schopno ulámat trochu hrot naší roztržitésti, může se to stát jen v rámci sokolstva. Co je však ostuda celého sletu, jsou naší slavní a vzácní hosté; v tom ohledu jak se zdá, jsme nenapravitelní a měli bychom se právě tu učit od těch, kteří jinak jsou níže než my, od Poláků (jich vítání Maďarů ve Lvově). Ale k nám může přijet třeba policejní ředitel z Petrohradu a my bychom mu řvali slávu jako volové, jako jsme ji řvali těm jenerálům ruským pochybné kvality, jako jsme ji řvali lidem, kterým pořádný Rus pošle leda nějakou kulku okolo hlavy a naše listy (Den) s nadšením citují reakcionářské Novoje Vrémia, které vytlouká z toho hned kapitál proti ruské mládeži, ač to se ovšem nepovídá, že

napoleonského období a Ruska (český překlad Rambaudových „Dějiny Ruska od prvních jeho počátkův až do r. 1884“ vydal Lubomír Petr, Praha 1894-1895).

⁶ Jan PODLIPNÝ (1848–1914) český politik (vůdčí představitel mladočechů, v letech 1895-1897 jako předseda výkonného výboru mladočeské strany, od roku 1889 jako poslanec zemského sněmu), v letech 1897-1900 zastával funkci pražského primátora, v letech 1889-1906 starosty České obce sokolské.

⁷ Macháček pravděpodobně hodnotí V. všesokolský slet v Praze na Letné (viz č. 6, pozn. 1), kde byla předvedena první sletová scéna – šachový turnaj za účasti 4 000 cvičících na téma vítězství husitů nad Zikmundem.

⁸ Národní listy vycházely v letech 1861 - 1941, první vydavatel a zakladatel Julius Grégr. Široký záběr témat, avšak lehce ideologicky zaměřených a lehce deformujících sdělovaná fakta, od vnitrostátní scény k pečlivě sledované zahraniční politice, od národohospodářských otázek až po kulturu, desetitisícová výše nákladu a vynikající úroveň publicistiky učinila z Národních listů nejvýznamnější český deník v Rakousku-Uhersku, určený především liberálním příslušníkům naší národní buržoazie.

⁹ Národní socialisté – členové Národně socialistické strany československé (viz též Národní sociální strana česká, OSN XXVIII, str. 984).

v Rusku také justice a byrokracie vraždí a huř. Co si proboha mají pak o nás Rusové myslit? Naše listy jsou teď plny o bojích Charvatů: Uhrům a plným právem; ale co si o tom máme myslit, když v témž okamžiku, kdy u nás se řvalo na počtu d[okto]ra Amruše¹⁰, titěž bratří Chorvati mu doma vytloukli okna, poněvadž je zuřivý maďaron? My mluvíme s pýchou [o] junáckých Černohorcích a přitom se ani nezačervenáme, když řveme slávu zástupcům knížete a vlády, téhož knížete, který toho času odnaučuje Černohorce přílišnému junáctví v chládku žalárním anebo <n>expeduje je za hranice. To jsou věci jen, kterých jsem si všiml, aniž bych po tom pátral, co by se teprve objevilo, kdybych opravdu byl po tom pátral. Jediným světlejším bodem u nás byl zástupce Rusínů a pak zástupce Petrohradu, patrně oktjabrista, který mluvil sice hodně umírněně, ale přece aspoň in theoria pro pokrok. A to chceme dělat vůdce slovanské vzájemnosti! Jak<ý>e jsme to <blb>e pitomým národem, když i takoví lidé jako Ty dávají se zlákat pompou? Co si jen o nás vlastně pomyslí naši bratří Slované? Mně byla na sletu šestka ervěnických Sokolů milejší než celá ta pakáž. Ještě že z Francie přišla letos snad průměrně lepší společnost. Proto můj milý dej si studený obkladek, to dělá dobro. Celý náš slet in puncto zahraniční je ohromná blamáž. Ještě jsem chtěl leccos kázat. Také o Tvém dření. Chytni raději Kameníčka¹¹, Lindnera, Šustu a přednášky, to bude moudřejší než Česká politika. Mám už vysvědčení, Goll klasifikuje hodně přísně, Pekař¹² a Augustin¹³ částečně lépe než jsem čekal.

Pozdravuje M[acháče]k

¹⁰ Milan AMRUŠ (1848–1919) chorvatský politik a mecenáš.

¹¹ František KAMENÍČEK, prof. PhDr. (1856–1930) moravský historik, spisovatel a editor pramenů (v letech 1900–1905 vydal důležitý materiál k dějinám Moravy ve všech vztazích: Zemské sněmy a sjezdy moravské), jeden ze zakladatelů a hlavních redaktorů Časopisu Matice moravské (v l. 1897–1907), jeho zásluhou byla zřízena komise pro soupis uměleckých a historických památek na Moravě od nejstarších dob do poloviny 19. století.

¹² Josef PEKAŘ, prof. PhDr. (1870–1937) významný český historik, žák J. Golla a čelný představitel jeho školy (viz pozn. 11), v r. 1901 byl jmenován mimořádným a v r. 1905 řádným profesorem rakouských dějin (od r. 1919 československých dějin). Jeho přednášky z rakouských dějin navštěvovali Macháček i Vojtíšek. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 490–502.

¹³ František AUGUSTIN (1846–1908) na pražské univerzitě přednášel od r. 1904 jako první profesor meteorologie a klimatologie.

1907, červenec 11. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/8

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-6, dvojarch 1,5 x 17,5 cm a arch 1,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Právě jsem obdržel lístek od Novotného. D[okto]r Jandač psal mu v pondělí, že prý si již opatřili jiného (nějakého p[ana] učitele) – list zní prý dosti podivně. Chci-li si přečísti, co píše, nebo chtěl-li bych do Kroměříže (to mi Novotný neradí), mám k němu přijíti.

Z Rakovníka tedy není nic. Jsem rád, že už je jasno v této věci. Výsledek mne nijak nemrzí. Mohu říci, že jsem získal čas, o němž jsem se obával. K Novotnému půjdu, jen abych mu poděkoval za ochotu, s jakou se staral, abych se do Rakovníka dostal. Ztráty času týkaly se také námitky Bidlovy proti Rakovníku – dnes ovšem už nemají významu ani zajímavosti.

Bidlo jest již 14 dní na vědecké cestě. Jaká opatření učinil stran opisování varšav[ského] rukopisu, nevím. Myslím, že nyní opisuje Adamus¹. K charakteristice Ponocného vlastní zkušenost: vídal jsem ho v univerzitní knihovně a netuše v něm pro sebe nic nebezpečného častěji jsem s ním hovořival. Sám se pozval, že se přijde podívat na mou knihovnu. Přišel a – vypůjčil si verunu (=1 K). Vrátil ji. Za čas přišel zas a vypůjčil si znovu, výpůjčky se opakovaly (hleděl jsem, aby nebyly stupňovány) a správně spláceny. Konečně mne však přepadl v dobré chvíli, odnesl si kládu (=1 fl[?]) a od té doby jsem ho neviděl. Ale nehledal jsem ho.

Do schůzí archeolog[ického] odboru Společnosti přátel starožit[ností] budu choditi v příštím roce. Nyní patrně nastanou i tam prázdniny.

Brockhaus dle všeho připadne mně, ale budu Ti ho musiti zaplatiti, neboť nemám, co bych Ti zaň mohl dáti v náhradu, abych se nerozloučil s věcí milou a neposlal bezcennou.

K největší části Tvého listu – „ad politica“ – toto: Je patrné, že jsi si o mně učinil obraz nesprávný. Přiznávám, že mou vinou, vinou mých nejasných poznámek v posledním dopisu. Jsem-li ohnivější než-li Ty, jsem si přec dobře vědom našich četných chyb, pozoruji je a cítím z nich bolest. Objevily se také při sletu – v míře utěšené. Ale pro ně nepodceňoval jsem myšlenky a nepodceňoval jsem účinků. Nutno přec přiznati, že účast delegace francouzského tisku jest úspěchem. Místo jednotlivých osamocených a bezvýznamných často přátel našeho národa přišli lidé,

^a škrtnuto pisatelem ^b vsuvka nad řádkem ^c podtrženo pisatelem ^d dvakrát podtrženo pisatelem

^e vsuvka pod řádkem

¹ Alois ADAMUS (1878–1964) český historik a archivář, žák J. Golla a J. Šusty (v l. 1904–1908 studoval na pražské univerzitě dějepis a zeměpis), opisoval pro J. Bidla. Zasloužil se o vznik městského archivu a muzea v Ostravě a o zpracování dějin Ostravska a Těšínska. Viz BSAČZ, s. 54; Biografický slovník Slezska a severní Moravy (red. Lumír Dokoupil–Ivo Barteček), sešit 1., Opava–Ostrava 1993, s. 13–14.

jichž mínění stává se míněním celých stran, jichž zprávy snad přece omezí činnost žurnálů německých zvláště vídeňských. Nezlákala mne pompa, nýbrž vědomí důležitosti vedlo mne k jich uvítání a mohu říci, že vlídné jejich přijetí projevovalo se mnohem méně nepřijemným řvaním, než bývá <při>^a jindy při našich slavnostech. Význam účasti rakouských poslanců uznáváš sám – při jich příjezdu v 10 hodin večer bylo na nádraží asi 20 lidí – příjezd značného počtu Čechů amerických a z jiných krajů cizích <i uzavíraného území>^b jest rovněž projevem potěšitelným, a tak výsledky přec nebudou značiti marnost vší práce. Z námitek Tvých mnoho uznávám. Jen chci říci, že hnutí v Rusku dávno přestalo býti hnutím konstitučním a pokrokovým, hnutím poctivým a sympatickým. Pokud jde o d[okto]ra Amruše, ušlo Ti patrně (v novinách ničeho nebylo nebo nesprávně), že proti němu namířeno bylo uvítání dalmatského poslance D[okto]r[a] [...] Pavičice², jež dalmatští studenti a sokolové ve voze odvezli sami do hotelu v průvodu sic značného davu, jenž však nebyl si vědom významu toho.

O sokolu samém – měl jsem příležitost blíže nahlédnouti v „činnost“ 2 jednot – přál bych si, jak jsem Ti už myslím jednou řekl, více práce osvětové, zvlášť zakládání vzorných knihoven, pořádání přednášek v rozsáhlejší míře vyhovujících potřebám a nedostatkům našeho lidu, méně parád a fangliček (zajímavě, že většina cvičících^c členů nemá^c kroje).

Sociálních demokratů³ je v sokole, pokud jsem mohl pozorovat, dosti. Právo lidu chovalo se při sletu celkem obojetně nechtějíc příliš nikde narazit, ale místy tón svědčil o pravém smýšlení jeho.

Stran stávký v elektrárně a hlasů časopisů jest nyní patrně, že stávku začali a zúčastnili se jen^d socani. Když poznali, že jest zle, počali jednak pomocí Práva lidu, jednak fingovanými prohlášeními v listech zrádcovatí národní socialisty⁴ a tvrditi, že účast mají i národní soc[ialisté]. Ale ti před sletem se zavázali, že vyčkají, že slet neporuší. Pak není divu, vidí-li se ve stávce zášť socanů a pokus slavnosti překaziti. Klofáč nezdá se mi býti tak zlým člověkem, jak Ty o něm soudíš, jeho obliba a skutečně někdy^c pilná jeho činnost, překvapují spíše mně.

Socani, jak snad i Ty poznáváš, neosvědčí se v prospěch nás. Jich počátky v parlamentu nezdají se slibnými. Budoucnost ukáže, jak prázdná a bezcenná byla

² Tresić-PAVIČIĆ Ante, PhDr. chorvatský spisovatel a politik, od 1906 byl poslancem na říšské radě ve Vídni, od 1919 vyslancem v Madridu, později ve Washingtonu.

³ Sociální demokraté=členové sociální demokracie, tj. politické strany (Sociální demokracie československé, viz OSN XXIII, str. 575), domáhající se socialistického zřízení společenského. Mohutné lidové demonstrace za volební právo v září, říjnu a listopadu roku 1905 v Praze a ve Vídni a hrozba společného zastupitelstva strany novou generální stávkou, vynutily v r. 1907 zákon o volebním právu. Pro volby podle nového všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva se pracovalo s bezpříkladnou horlivostí, což přineslo skvělé výsledky: 14. a 23. května 1907 získala československá [Sociální demokracie] v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 400 900 hlasů a 24 mandátů. VIII. sjezd strany [Sociální demokracie], který se konal 1907 v Plzni, dal pod dojmem těchto událostí povel k dalšímu boji za zdemokratizování zemských sněmů, okresů a obcí.

⁴ Viz č. 10, pozn. 6.

jich slova před užitými volbami, slova opravdu podivuhodná, jimiž ujímali se i těch českých požadavků, jimž se kdysi vysmívali.

S pozdravem

Tvůj Vojtíšek

V Praze 11. VII. [19]07

Dřu. Česká politika je dílo znamenité. Člověk se mnoho poučí i pro státnici. Je tu náboženských[!] <teritoriální vývoj>^e vývoj poměrů v <Čechách>^a R[akousko]U[hersku] (Novotný), mocnářství R[akousko-]U[herského] (Hýbl), Rak[ouská] zahranič[ní] politika v 19. st[oletí] (Kramář), R[akousko-]U[hersko] po stránce národnostní (Niederle, Hýbl, Živanský, Koerner) atd.⁵

Dle stavu financí a podle jiných okolností později odpovím, dovolím-li si užítí Tvého vlídného pozvání, za něž srdečný dík. Piš! V[ojtíšek]

⁵ Vojtíšek hovoří o práci Z. V. Tobolky (viz č. 11, pozn. 5).

1907, červenec 24. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/7 (kopie)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm

V Plzni 24./7. [19]07

Milý Vojto,

nevím už opravdu, co s Tebou dělat, měl bys dostat kuratelu, ale s Tebou už je zdá se amen a já nad Tebou lámu hůl, ještě raději bych ji zlámal o Tebe. Nedělej už konečně jednou pitomosti a jdi si honem pro lexikon, je připraven u nás, jdi v poledne, kdy bude sestra ještě doma, budeš musit jít několikrát. A už mne prosím Tě nerozčiluj, já jsem rád, že se toho zbavím a Ty tady toho ještě někdy můžeš použít (já ho také používal leckdy, ovšem jen pro známá fakta, problémy^a se s ním řešit nedají), a až se postěhuješ sám z Prahy, můžeš ho dát do krámu na syrečky. 2 svazky Mbgera[?] snad budeš moci i potom potřebovat. Tož Tě modlitebně prosím, jdi si pro to a sice co nejdřív, poněvadž sestra začíná již balit a jí to tam překáží. A budeš-li mne pořád rozčilovat svými hloupými nápady, budu žádat na Tobě účet za půjčování přednášek atd., myslím, že bych spíše ještě sám musil doplácet. Potřeboval bys trochu rozumu, chlapečku, moc bys ho potřeboval, ut in politicis ita in privatis. Takový pilný člověk a svědomitý (v tom ohledu bys mně Ty mohl dělat kázání, abych si Tě vzal za příklad) byla by Tě věčná škoda, kdybys tak klesal jak to nyní začíná. Friedrich nadává na filozofii a má pravdu, pokud kdo se obírá jí více než svým oborem a pokud se k ní vrhne dokonce s tím úmyslem, že dojde k určitým závěrům, to se ovšem nestane vždy ani těm, kdož se jí zabývají ze řemesla. Ale u Tebe bych skoro myslil, že by Ti nebyl škodil nějaký malý zájezd do filozofie, myslím že bys tím byl jistě získal, ačkoliv konečně kdo se honí v historické kritice, v gollovské kritice, také by mohl leccos z toho pochytiti.^b Mně se líbilo vždy u Golla ta jeho péče, s kterou se vyhýbá jednostrannému řešení jedinou formulkou; k témuž výsledku člověk dojde, čuchne-li k filozofii, ovšem musí při tom si hledět zachovat rozum a zůstat nad systémy jako mech[?] nad vodou. To je dobrá medicína proti formalismu, kterým trpí u nás teď (i dříve) velká část národa a také Ty důkladně, ut in politicis ita in privatis. Ty Tvé hlouposti s lexikonem jsou u Tebe opravdu charakteristické. Ten formalism[!] s jednostranností, to, že nedovedeme se vznášet nad vodou, u nás natropilo již dost zla; odpustím to masám, které nedovedou jasně soudit, odpustím alkoholikům ap[od]., ale Ty [jsi,] můj synu, inteligent, jinak opradový a vážný ve svých snahách?

Teď jsem právě dostal poukaz na stipendium. Prosím Tě, nevíš, jak to mám udělat, když nejsem v Praze? Já bych Ti to byl hned poslal, abys mi to vyzdvihl, ale vím, že se žádá, aby přišel osobně na děkanství, mně se kvůli tomu nechce ovšem jezdit, zejména když bych musil jeti ve všední den. Měl bych Ti snad poslat nějaký průkaz, že jsi oprávněn to vyzvedout? Jdi prosím Tě na děkanství a zeptej se tam toho

člověka, jednak je-li tu děkan, aby to podepsal, a pak vůbec jak to mám udělat, jsem-li venku, mám-li stipendium poukázáno, mohu-li ho dostat aniž bych musel jeti do Prahy.

Pozdravuje Tě Tvůj upřímný Fr[idolín] M[acháček]

^a v orig. problémy ^b pisatel pod pozn. „pokrač. dále“ odkazuje na další odstavec textu na další stránce, označený „dokončení“ (text je oproti originálu spojen v jednom odstavci)

[1907, červenec? Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/359 (kopie)

Dopis, originál, nedatováno, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 11,5 x 17,5 cm

Milý Vojtíšku,

posílám potřebná lejstra, kvitanci dej tedy podepsat; referentem je Dvořák¹, bydlí u <železné>^a <řetězové>^b lávky čís[lo] 10. (na malostranské straně, od Rudolfiny přes vodu <úřaduje od 2-3>^c); ale ten je už jistě venku, jdi beze všeho (zejména, dostaneš-li moje psaní hned ráno) k oficiálovi, který v jeho nepřítomnosti to zapisuje, už jsem to sám tak jednou udělal. Vezmi si pro jistotu s sebou i poukaz a dekret, který posílám, abys mohl se tím vykázat jako ohromocenstvím, kdyby děkan snad dělal obtíže (Drtina² mne zná osobně, Pastrnek <proděkan ? >^{b3} chtívá legitimaci, vezmi si s sebou svou, snad to bude stačit, ví-li, kdo jsi). S podepsanou kvitancí se jde k hlavní zemské pokladně na Malostranském náměstí, kde je vrchní zem[ský] soud, nejdříve do účetního oddělení k likvidatuře, pak k pokladně, ale to budeš mít jednodušší, dáš-li podepsanou kvitanci i s ostatními lejstry mojí sestře, která jí několikrát již <tam>^a vyzdvihovala peníze a ví, kam jít, Ty bys se musil mnoho vyptávat. Zatím děkuji předem (měl bych chuť Ti oplácet a žádat účet za cesty). Teď pospíchám, abych to donesl na poštu, příště více. S lexikonem si pěkně prosím, pospěš, abychom mohli pakovat.⁴ Doufám, že se brzo zase uvidíme, že Tě tu uvidím už brzo v Plzni (Neprochlastej zase vše, 3 zl[até] <10 kr[ejcarů] >^c na cestu si nech na straně).

Pozdravuje Tě Tvůj

Fr[idolín] M[acháček]k

^a škrtnuto pisatelem ^b psáno pod řádkem ^c nadepsáno nad řádkem

¹ Rudolf DVOŘÁK, prof. PhDr. (nar. 1860 v Dřítěni – zemřel 1920 v Praze), pravděpodobně starší bratr Václava Dvořáka, okresního hejtmana v Plzni 1917/1918, nar. 1862 v Dřítěni (viz č. 93, pozn. 4); profesor orientální filologie, 1900/1901 děkan a 1901/1902 proděkan FF, 1915/1916 rektor a 1916/1917 prorektor C. k. české univerzity Karlo-Ferdinandovy, r. 1902 zvolen profesorským sborem FF nadačním referentem (do r. 1913).

² František DRTINA, prof. PhDr. (1861–1925) profesor filologie a pedagogiky, 1905/1906 děkan a 1906/1907 proděkan FF. Macháčekův Seznam přednášek potvrdil děkan Drtina 10. 4. 1906 (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1629, i. č. 14, Seznamy přednášek (Index lectionum)).

³ František PASTRNEK, prof. PhDr. (1853–1940) profesor slovanské filologie, 1904/1905 děkan a 1905/1906 proděkan FF.

⁴ Dle pozn. 1-3 vypadá správněji datace dopisu na léto 1906, avšak Brockhaus' Konversations-Lexikon k prodeji a později k darování Vojtíškovu nabízel Macháček poprvé 21. 6. 1907 (č. 10), Vojtíšek o něj projevil zájem hned v následujícím dopisu ze 4. 7. 1907 (č. 11). Z toho vyplývá, že Macháček si vyplacení stipendia vyřizoval rok po ukončení přednášek (v letním semestru 1906), možná po složení státnic 10. června 1907, kdy již pracoval v Plzni a stěhoval se z Prahy; tehdy nemusel již přesně vědět jméno děkana (1906/1907 byl již J. Sobotka – viz č. 16) a proděkana (1906/1907 F. Drtina).

1907, červenec 31. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/10

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Kvittance je podepsána a zítra ji odevzdám v poledne Tvé slečně sestře. Děkan úřadoval teprv dnes. Sobotka¹, h. t. spectabilis, je pán velice pohodlný a z těch, kteří podpisují nevědouce, co podpisují. Proto obtíží nedělal, ba ani se nezeptal, jsem-li já tím šťastným člověkem, který při nynější všeobecné bídě přijímá tolik peněz, a to ještě z tak milostivého a úctyhodného darování. Peníze bych Ti rád vyzvedl sám. Ale bojím se, že bych uveden byl v pokušení, až bych překonal všechnu tu manipulaci, jež mi je – bohužel – španělskou vesnicí.

Při zítřejší příležitosti odnesu si domů část Brock[hause] a myslím, že za pomoci bratra brzy jej dopravím pod svůj krov. Když není tedy zbylí, děkuji Ti upřímně za něj zatím. Tím, doufám, zase budu vzat Tebou na milost, ač nijak se mi nezdá, že by náš případ měl co společného s výtkami formalismu, jež jsi mi laskavě uštědřil.

Co se týče pozvání Tvého do Plzně, za které ještě jednou díky vzdávám, budu hledět, abych ho mohl užít. Nyní, když piva skoro nepiji, mohlo by se zdát, že snadno ušetřím, čeho budu potřebovat k pobytu. Ale povážím-li všechny ty výdaje, které mi nastávají, přichází mi skoro zle. Počítej: 20 zl[atých] na Zeyera do 1 ½ měsíce, objednal jsem si Denis: Hus[s] et la Guerre des Hussites² a chci si koupiti toho Erbena k diplomacie³ (stojí asi 24 K). Ale jak jsem už napsal, budu hledět, abych se do Plzně dostal. Snad – pokud stačí 2-3 dny, mohlo by mi to býti náhradou za Rakovník.

Učím se nyní dosti vytrvale, ač tu a tam pojme mne divná slabost, nechat tu práci a <přes>^a všechno přemáhání mi nezbyvá než vydati se na procházku, totiž na zbytečnou procházku, která prodlužuje procházky vřaděné do denního mého programu.

^a vepsáno pisatelem nad textem vsuvkou ^b škrtnuto pisatelem

¹ Jan SOBOTKA (1862-1931), matematik, řádný profesor FF české univerzity Karlo-Ferdinandovy od 12. 3. 1904, děkan FF 1906/1907, proděkan 1907/1908, ředitel matematického semináře, pak působil na přírodovědecké fakultě od jejího vzniku (1920/1921).

² DENIS Ernest (1849-1921), francouzský historik, zabývající se českými dějinami, založil a redigoval revue „La Nation Tchèque“ (Český národ); zakladatel Francouzského institutu v Praze. Práci „Hus et la Guerre des Hussites“ (Hus a husitské války) napsal v r.1878. Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 416-417.

³ ERBEN Karel Jaromír (1811-1870) první archivář hl. města Prahy, ale především známý jako sběratel lidové slovesnosti a básník. Vojtíšek si zřejmě zakoupil první svazek českého diplomatáře (Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I, Annorum 600-1253, Praha 1855). Více o K. J. Erbenovi in BSAČZ s. 164-165.

K tomu sletu chci ještě něco dodat. Přec se stává patovým, že nevyzní zcela naplano bez účinků. Vždyť v důsledcích přijetí hostů francouzských ozývají se hlasy ve Francii (v listech světových) po navázání obchodních styků s Čechy, po zařízení rychlíkového přímého spojení Prahy s Paříží ap[od].

Politické věci vrátily se zase do obvyklých kolejí a nevím, o čem bych se měl zmínit. O minulém zasedání ř[íšské] r[ady][?] <lépe>^b možno říci, že ukázala zase naši slabost následkem nerovnosti našich stran. (V tyto dny jsem četl leták mladočes[ký]. Valný sjezd národ[ní] strany svobodomyslné 2. a 3. III. 1907. Je velmi zajímavý a dnes i zábavný).

Těše se na brzký Tvůj list (nebo snad návštěvu?) jsem s pozdravem

Vojtíšek

V Praze, 31. VII. [19]07

V případě Tvého příjezdu do Prahy má trvalou platnost to, co jsme umluvili už.

1907, srpen 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/8 (kopie)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm; obálka 12,5 x 9,5 cm (za dní strana kresba pastelkami červeno modrý kostkový vzor), adresa: Pan Prof. C. Václav Vojtíšek, v Praze – II., Nekázánka 12 (poštovní razítko Plzeň nečitelné, na zadní straně čitelné poštovní razítko „Praha 1 – Prag I 14/8 07“)

Plzeň, 13./8. [19]07

Milý Vojto,

možná, že přijedu v sobotu večer do Prahy a dovolil bych si pak Tvoji výsost obtěžovat. Jen jedna věc mne trápí; nedělalo-li by Ti to zvláštních obtíží, kdybych k Tobě přišel po 10. hodině večer <(asi v ½ 11)>^a, zaklepal bych ti třeba na okénko ůuk ůuk a na dvěře buch buch buch a hodil bych sebou tam na Tvou pohovku nebo na zem. Ráno časně bych ti zase zmizel, domů pojedu nejspíš v neděli v noci. Já totiž nebudu asi pak delší dobu přijeti a to ovšem je pro člověka v mé situaci mor, o tom taková žirafa nějaká nemá ovšem ponětí. Tedy mi laskavě napiš, bude-li to moci být, jinak bych si to už nějak jinak zařídil. Já bych ti ještě v pátek definitivně napsal, přijedu-li.

V pondělí začnu asi vykopávat pohany z mohyl u N[ové] Huti¹, nějaké 3 hodiny od Plzně. Budu-li tam mít místo pro Tebe, mohl bys přijeti za mnou, zůstat tam pár dní a pak bychom se podívali do Plzně, ale nevím, bude-li místo, protože chci vzít s sebou také sestru, a byt tam ještě nemám. Jinak bys se podíval sem až přijedu z N[ové] Huti, to nevím ovšem, jak to dlouho bude trvat, možná že 14 dní, možná 6 neděl. Je tam přes 20 mohyl. Ostatně si o tom povíme.

Děkuji za obstarání stipendia.

Do politiky mám dnes hrozně málo chuti, jsem právě po obědě. Ale dovoluji si podotknout, že je to poněkud naivní mluvit o významu sletu pro hospodářské a obchodní styky naše; tu rozhodují jen zboží samo a obchodní obratnost obchodníková, z našeho sletu dovedou asi nejvíce těžit jen židé. Takové platonické výlevy už se přelivaly stokrát bez patrnějších účinků. My máme ovšem jinší starosti, máme státní právo a máme Klofáče^b; v tom Tvém naříkání na nesvornost je také něco už otřepaného, nesvornost sama by neškodila, naopak, běda by bylo národu, který v naší situaci by měl jedinou politickou stranu; škodí jen klackovitost nár[odních]

^a vsuvka nad textem ^bv orig. klofáče ^c škrtnuto pisatelem

¹ Nová Huť, část obce Dýšíná u Plzně, nyní okres Plzeň-sever. O tomto nalezišti viz SMHM I., 1909, s. 119: „V posledních třech letech, nákladem historického musea a vedením podepsaného, provádí se systematický výzkum pohřebiště mohylového nad Klabavkou v lese „Háji“ naproti Nové Huti u Chrástu mezi Plzní a Rokycany. ...“

sociálů, hlavně tím, že dělá ostudu, jako všeměmci. To pomalu budou i klerikálové mimo myslivce slušnými lidmi proti nim, aspoň in politicis vedou si nyní skoro rozumněji než naši radikálové.

Dost, mně by se udělalo na nic. Buď zdráv, hodně lítej po světě, neciv pořád doma, ať se naposled nerozplyneš někam do oblak.

Poroučím se uctivě Tvé Vysokosti

<Tvůj>^c ponížený služebník

F[rida] M[acháče]k

(odepiš hned!)

1907, říjen 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/10 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 17,5 cm

Plzeň 17./10. [19]07

<V pondělí tu přednášel Štěpán Radič¹ dost hloupě.>^a

Milý Vojto,

co pak nedáváš o sobě vědět, zdali Tě pak tu konečně jednou uvidím? Napiš, kdy budeš už moci. Přijed' dokud je ještě počasí k čemu, třeba příští týden a mohl bys pak 31/10 jeti se mnou do Prahy. A hlavně si schovej do svého prasátka něco přes 3 zl[até] na dráhu, ale konečně na směnku a dobrý úrok bych Ti půjčil.

Vojto, prosím Tě (už víš, že zas něco hezkého na Tobě chci) jdi na děkanát a zeptej se, čeho všeho je třeba k žádosti o doktorát (absolutorium? A co to by vlastně mělo být?). Pak bych Ti po případě poslal potřebné doklady, abys to vyzdvihl. Ještě ale musím také vědět, co je s mou státnicí, musím-li ji prepisovat pro disertaci, či ji podat jen tak nebo říci <v žádosti>^c, že disertační práce odpočívá v histor[ickém] semináři v šuplíku Pekařově. Zeptej se také oficiála, snad ví, jak se to v tom případě dělá, po příp[adě] chodíš-li na Pekaře, mohl bys mým jménem mu vzkázat, že mu posílám pac a pusu a jak bych to měl udělat, co o tom by myslil. Já bych ovšem byl nejraději, abych se s tím už nemusil prepisovat. Kdybych ale psal, trvalo by to dlouho, takhle by to bylo jednodušeji vyřízeno. Tak děkuji předem, můj velvyslanče pražský. A ještě něco! Nezapomneň koupit do zásoby to, oč jsem Ti říkal (v Jindřišské či kde).

Já mám takto hodně práce, nyní úřední (dnes je schůze kuratoria, to znamená plno referátů a výkladů starým dědkům, kteří čerta starého většinou rozumějí, člověk ale musí mít držku a reprezentýrovat se, jak to všechno rozumně vede atd. Mimo jiné navrhuji vydávání Sborníku² vědeckého <totiž á la>^c Jahrbuch, 1x ročně), první ročenka by vyšla na počátku 1909. Mimo jiné asi z toho vytluku nějaký honorář, ale takto jsem idealista, přemýšluju o posledních věcech člověka a poznávám sebe,

^a vepsáno obráceně mezi datum a oslovení ^c vepsáno nad textem ^d v orig. rygorosu

¹ Stjepan RADIĆ (1871–1928), zakladatel (1908) a vůdce Chorvatské rolnické strany (HSS – Hrvatska seljačka stranka), slavný chorvatský politik v první polovině 20. století.

² Pro vydávání Sborníku městského historického musea v Plzni získal Macháček souhlas již v roce 1908; sborník sám redigoval (spolu s C. Purkyněm a J. Strnadem) a jeho první ročník vyšel již v roce následujícím (1909). Poté s přestávkou ve válečných letech 1914–1918 vycházel pravidelně až do roku 1926. Poslední X. svazek ještě připravil Macháček (exemplář v příruční knihovně AMP nemá titulní list ani vročení) a je neúplný (viz AMP, f. M. Bělohlávek /neusp./, korespondence s V. Vojtíškem, dopis V. Vojtíška z 20. 8. 1959).

někdy docházím k zajímavým závěrům. Item mne nyní zdrží, že v pondělí mám přednášet v Literárním spolku (tj. jakási plzeňská Akademie) a dosud nemám ani slovíčka z toho a nevím, co budu přednášet. Titul už to má totiž „Několik kapitol z vnitřních dějin českých za války 30leté“. K rigorosu^d jsem neudělal skoro nic, courám teď víc a otravuji se s onemi i Ona-mi, jak se to dá. Ostatně jsem tu našel zase jednu Onu dosti zajímavou, emancipovanou (ale je už v Praze, na 2 měsíce) a dost civilizovanou. Jinak se těším na Prahu (31./10., ve čtvrtek večer), to bude přece jen blaho, dáme si Mánesa a Filharmonii. V úterý jsem tu byl na Ševčíkově kvartetu³, zítra je tu zase Emanuel Ondříček⁴.

Pa miláčku, líbá Tě tvůj Frida Macháček

³ Ševčíkovo kvarteto, složené ze žáků významného českého houslisty a houslového pedagoga Otakara Ševčíka (1852-1934), který od roku 1907 trvale bydlel v Písku.

⁴ Emanuel ONDRÍČEK (1880-1958) plzeňský rodák a houslový virtuos, žák Otakara Ševčíka na pražské konzervatoři (1894-1899), od 1910 působil v Americe, hlavně jako pedagog (v Bostonu a New Yorku založil vyšší houslovou školu).

1907, říjen 22. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/11

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1 a 3, dvojarch 11 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Do Plzně zatím nepřijedu. Jsou užitečnější věci a potřebnější, než jezdit na výlety, a nejlepší by bylo koupit si za ty peníze revolver a vehnat si elegantně kuličku do kotrby. Člověk by se rázem zbavil všech starostí přítomných i těch budoucích.

Řekneš, že blbnu. Ale jak by ne! Pěkně jsem dřel, nervy začaly dělati rebelii a k tomu jim muzika z protější hospody tak pěkně vyhrávala, že nevěděly, mají-li se zpřetrhati nebo co.

A abys neřekl, že hrají hloupé věci. Samou píseň práce, nebo práci čest, marseillesu, a k tomu „Proč bychom se netěšili“, a já se těším, že se ještě zblázním. Aspoň bych se zbavil státnice, při které mne čeká Švambera¹, doktorátu, a pak, až to budu mít, bídného protloukání, nebo nebo lupnu při všem, a bude to ještě lepší.

K žádosti za <doktorát>^a rigorosum^b potřebuješ absolutorium. Pošli nebo přivez index a maturit[ní] vysvědčení s legitimací a já ti je opatřím. Přilož však 6K 10h^c. Při tom se vypořádám oficiála na vše ostatní. Na Pekaře nechodím.

Než přijdeš, opatřím, co jsem slíbil.

Těším se na Tebe.

Tvůj Vojtíšek

Praha 22. X. [19]07

^a škrtnuto pisatelem ^b nadepsáno pisatelem ^c podtrženo pisatelem

¹ Václav ŠVAMBERA (1866–1939) český geograf, od prosince 1908 mimořádný profesor geografie na pražské univerzitě. Stál u zrodu řady projektů, jakými bylo např. vydávání starých map českých zemí v edici Monumenta cartographica Bohemiae (1931-1938).

[1907, prosinec 4. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/11 (kopie)

*Dopisnice, originál, nedatováno, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm;
adresa: Pan Prof. Cand. Václav Vojtíšek, v Praze II, Nekazanka 12*

Milý Vojtíšku,

dostal jsem právě ferman z děkanství, že oba recenzenti, Goll !! a Pekař schválili mou disertaci. Jsem ovšem trochu přes to perplex, buď tak laskav a zeptej se oficiála^b, ví-li, jak to vlastně je, bude-li snad Goll zkoušet, a poptej se při příležitosti pedelky nebo v bytě Friedrichově na jeho adresu^b, napsal bych mu to a zeptal se ho, jak to vlastně je; možná, že nechtějí pustit Friedr[icha] k žlabu (jako už to G[oll] jednou <mi>^c udělal, při otázce semináře pro pom[ocné] vědy), a snad má místo něho být G[oll] či bůhví jak. Mně se hlavně jedná o to, bude-li G[oll] zkoušet ze všeobecných^d dějin také, jinak by mi bylo vše jedno, ale ze všeobecných přece by se mi nechtělo. Hlavně ale musím to nyní napsat Friedrichovi, nevím však jeho adresu. Rigorosum s překážkami. Jak se píše přihláška? Mám určit přibližně čas? Je to bída všechno. Času už málo skoro, nejspíš nevadila-li by nepřítomnost Friedr[icha], dal bych si to na první týden v lednu. Prosím Tě za prominutí, že Tě stále týrám, jsem ale ochoten ku gegendienstu^e, až přijedeš sem, doporučím Tě v ochranu některé hezké panenky. Děkuji předem a přeju šťastné a veselé dření.

Tvůj věrný Frida M[acháček]k

^a datum odeslání dle poštovního razítka ^b v orig. Oficiála, adresu ^c vsuvka nad textem ^d podtrženo pisatelem ^e z němčiny der Gegendienst, česky protislužba

1907, prosinec 9. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/13

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm, adresa: Fridolin Macháček, tajemník histor[ického] muzea v Plzni

Milý Macháčku!

Bude snad nejlépe, budeš-li Friedr[ichovi] psáti na jeho adresu pražskou. Pedelka neví adresy v Brně a mám věrohodné zprávy, že je v Praze. Proto ostýchám se jíti na potaz do jeho bytu, neboť neuvod' nás v rozpaky! U oficiála jsem byl. Ty jeho „snad, asi, možná“ nepovídají nic. Chce poraditi za oněch 5 K, ale je v pochybách, jak by měl poraditi. Proto nejlíp vyjednati vše u Friedr[icha] a po případě s Gollem.

S pozdravem Vojtíšek

Praha 9./XII. [19]07

[1907, prosinec? Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/16 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 17,5 cm

Milý Vojtěch[u],

Posílám tedy 1.) index <immatrikulační list, kdyby byla potřeba>^a

2.) matur[itní] vysvědč[ení]

3.) legitimaci

4.) pětku <za svrchní deskou novějšího indexu>^a a prosím Tě uctivě o tyto věci: 1.) pětku neprochlastej, anobrž to z toho zaplat; dává se prý oficiálovi diškerece, jestliže snad dává každý, tedy bys mu ji snad celou mohl nechat, aby raději všechno pořádně udělal a řekl

2.) na legitimaci a ostatní věci nedělej dluhy nikoho nezab, nepodveď, holku nesveď atd., bylo by Ti to marno, poněvadž bych měl alibi.

3.) o to Tě^b prosím nejvíc a snažně: prosím Tě, když už blbneš, tedy o tom zachovávej aspoň jakousi míru, neblbni hned tak radikálně. Co z toho máš janku z toho dření, nakonec nebudeš vědět z toho docela nic, povedeš-li to takto, kdežto kdybys si aspoň týden odpočal anebo aspoň zmírnil tempo, bylo by to pak docela jiné. Proto se připrav, ať aspoň se mnou odjedeš do Plzně, mně už se to na tobě přestává líbit; ostatně není divu, máš tmu, a světlo je dar pánaboha, já ho tu mám dost a vím co to je.

Tedy miláčku, neplač a pojed', když budeš hodný, dostaneš sklínku Plzně (ale jen jednu, aby to neškodilo), a rozhodně se přichystej aspoň na týden nebo užiju násilí, co bys z toho měl, kdybys nakrásně všechno nadřel (ale takovýmhle způsobem jako Ty já aspoň bych to nedovedl) a pak se rozstнал. Ergo nebud' hulvát a nedávej košem, když pěkně zvu a prosím. Dlouhá chvíle Ti tady nebude, ostatně můžeš tu také trochu studovat, mnoho bych Ti arci nedovolil, ale měl bys přece trochu vzduchu a světla. Kdybys Ty aspoň nebyl trouba a vydal se každý [den – J. J.] na nějaké 3 hodiny na Nebozízek a tam dřel, ale Ty už jsi ztracen, snad aby ses zamiloval, možná že by Ti to zpravilo trochu apetit^b, ne-li zase mnoho.

Já tu tak začínám obvykat, ale nevím co to je, jsem až chorobně líný. Na doktorát jsem neudělal tak dobře jako nic, ač nemohu říci jinak, že bych byl duševně nečinným, ale na doktorát nedělám skoro nic, dosud kousíček paleografie^b, tj. nepodařený pokus číst římskou <minuskuli>^c kursivu starší. Jinak čtu romány, sleduju dost pilně vědecké časopisy, měl jsem tuhle hodně práce pro muzeum, poněvadž byla schůze kuratoria, mimo jiné byl přijat můj návrh na vydávání „Sborníku“ (á la Jahrbuch), 1. ročník vyjde na počátku 1909, doufám, že kápne honorář za něj. Ale peněz člověk potřebuje, ač jak víš, neutrácím; za Huť jsem fasoval

160 zl[atých]¹, a už z nich moc nemám. Přednášel jsem v Liter[árním] spolku s pěkným úspěchem vnitřním a špatným vnějším, tj. přednáška se líbila, nikoliv však přednes. <Můj špatný přednes však mi pomohl od přednášky o Bílé hoře ve škole v Chrástu², a mohl jsem se vymluvit, že neumím mluvit.>^d Mimo to chodívám tu a tam do divadla neb na koncert, 2x týdně do kavárny k profesorskému stolu, někdy po korzu s některou slečinkou, s jednou to už bylo hodně vážné, chodili jsme večer denně do 8 hod[in] a velmi rozumně jsme si vykládali, prazvláštní poměr, tak daleko to došlo, že mi vykládala o všech svých láskách, které dosud měla (já ovšem hned se vytratil, že nehodlám rozmnožovat, proti rozumnému povídání, ale že nenamítám ničeho), no vůbec to bylo zajímavé, je to úpadek mravů. Ale hochu, vzchop, přichystej si šatky a pojuchej se mnou, pěkně prosím, nebudeš toho litovat, zpraví Ti to tu pořádně všechny díry v duši.

Zdravstvuj Fr[idolín] M[acháče]k

^a text připsán nalevo dopisu ^b v orig. Ti, paleografie, appetit ^c text přeškrtnut a přepsán následujícím slovem ^d vsuvka do textu označená * a vepsaná na levou stranu stránky dopisu

¹ Macháček se zmiňuje o vykopávkách mohyl u Nové Huti ve svém dopisu Vojtíškovvi ze dne 13. 8. 1907, viz č. 12 a 13.

² Chrást u Plzně, nyní okres Plzeň-sever.

[1908, únor 3. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/14 (kopie)

Dopisnice (vloženo Macháčkovo tištěné promoční oznámení), originál, rukopis, psáno perem na s 1., korespondenční lístek 14 x 9 cm, adresa Pan PhC. Václav Vojtíšek v Praze II., Nekazanka 12, adresa odesílatele: Macháček, Plzeň, Muzeum

Milý Vojtíšku,

Goll mi právě oznamuje, že Max Dvořák¹ st.^b v Roudnici má dostat do archivu asistenta^c s počát[ecním] platem 1100-1200 zl[atých] a s postupem ne-li lepším, tedy stejným jako ve státní službě. Já odmítám, ale píšu Gollovi, že bys snad to mohl vzít Ty. Doufám, že nebudeš dělat voloviny, přišlo-li by k vyjednávání, předpokládá, že by místo bylo zajištěno. Ostatně mohl bys pak odtamtud snad vypálit do Prahy k městu. Státnice by snad nevadila, udělal-li bys to jako já, že by ses zavázal ji do roka udělat. Goll místo mi velmi chválí, na vědeckou práci prý dost času, asistent^c by se stal pak bibliothekářem po st[arém] Maxovi, krásný byt, znalost němčiny v slově a písmě, pokud Ti schází, bys snad brzo dohnal. Píšu ti, aby sis to po případě aspoň rozmyslil, musil bys ovšem hledět na to také s právníckého postaviška[?], jak bys byl zajištěn, aby to nebyl pak také nějaký Karel Schönborn.

Ale tohle snad by zajištěno bylo.^d Také jaké má bibl[iothekář] mezi ostatními úředníky, je-li neodvislý. Ale jen prosím neměj veltschwere[!]^e a dělej také jednou pozitivní politiku. Přijedu nejspíš za 3 neděle.

Tvůj M[acháček]k

Podívej se tedy do Klementina, nebude-li tam někdy od Golla psaní.

^a dopisnice nedatována pisatelem, datum odeslání dle poštovního razítka ^b vepsáno nad řádkem

^c v orig. asistent(a) ^d od této věty do konce dopisu text psán nahoře (obráceně k hlavnímu textu) a dále po levémokraji dopisnice ^e správně má pravděpodobně být die Weltschwere

¹ DVOŘÁK Maxmilián (1843-1909) archivář a knihovník lobbkovického rodinného archivu a knihovny v Roudnici nad Labem v letech 1871-1909 (viz BSAČZ, s. 158). Srov. AMP F. Macháček, i. č. 213/1, kart. LP 1631, dopis J. Golla F. Macháčkovi 2. 1. 1908: „Po úradě s prof. Pekařem a Tasou[?] jste první, na koho se obracím s otázkou, zdali byste to místo přijal ...“ Tamtéž, i. č. 213/3 (kopie) a 213/4 (strojopisný opis), kart. LP 1631, dopis F. Macháčka J. Gollovi 3. 2. 1908 (orig. in AAV, J. Goll, kart. 3, i. č. 214, korespondence 1908, Macháček F.): „... zdejší moje poměry a postavení jsou takové, že sotva kdy budu mít příčiny měnit za něco jiného, zejména ve venkovském městě ... nejvíce mne ale tu poutá neodvislost, jakou bych sotva kde jinde měl, a pro kterou bych sotva měnil i za Prahu, ač ta by jinak ovšem mne hodně lákala.“ Stejněho dne, jako o místě v Roudnici psal Vojtíškovi, Macháček Gollovi doporučil V. Vojtíška: „... dovolil bych si upozorniti popř. na kl[ole]gu Vojtíška, jenž je dnes, aspoň pokud se praxe týká, snad nejlepším z žáků p. prof. Friedricha (zná ho asi z té stránky také p. prof. Bidlo). Státní zkoušku bude dělat v červnu, zdržel se jen poněkud chorobou, ale je dobře připraven, pokud vím.“

1908, únor 15. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/15

Dopisnice, originál, rukopis, psáno tužkou na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Fridolin Macháček, tajemník muzea, Plzeň

15./II. [19]08^a

Milý Macháčku!

Protože jsem ležel v době, kdy Tvůj lístek přišel, poslal jsem peníze rekomandovaně poštou a připojil jsem Tvá přání. Myslím, že se oficiál v naději na věci příští postará, aby Ti bylo ve všem vyhověno.

O Roudnici 0^b. Děkuji Ti za péči, kterou o mne projevuješ. Ale nepřikládal jsem tomu váhy od počátku. Spolehám, až budu mít státnici. Proto také žádám, abys dříve nijak nezasazoval se o můj prospěch – je to věc nevděčná a mne to uvádí v rozpaky.

S pozdravem srdečným Vojtíšek

^a datum nadepsáno v levé horní straně straně kor. lístku (ve druhé polovině vedle adresy)

^b přeškrtnutá nula (symbol pronic)

1908, červen 15. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/15 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 12,5 x 17 cm

Milý Vojtěch[u],

odpověz obratem pošty ihned expressissime, kdy přijedeš, budiž to pokud možno ještě tento týden, Tvůj příjezd totiž, a na delší dobu! Jsi nemrava, měl bych plné právo jednou doopravdy se na Tebe dopálit, je to už nelidské, co Ty děláš. Piš tedy ihned, a přijed' co nejdříve, nebud' stále takovým nezdořákem, kup si Kniggea¹ a vůbec se civilizuj. To ostatní si povíme ústně, přines ale nové z právy o stávce a vůbec o tom, co se děje (ale ne z N[árodn]í P[olitiky] nebo N[árodních Listů!]), jsem tu přece jen trochu za větrem, nevím dobře, co si mám o všeličems myslit. Ale mám jakési nejasné tušení, že náš Mistr a Pán na stará kolena začíná hloupnout.

Je mi jinak dobře (až na pochroumané poněkud finance, ale to nic nevadí, to se brzo spraví), dostávám časem velkou chuť ku práci, která bohužel nebývá vždy sledována vzápětí činem. Je horko a horkem se člověku šíří srdce a stlačuje se mozek.

Je Hoch v knihovně? Budu potřebovat signatury letáků z 30[et]é vojny, musím ho o ně požádat, by mi^a je vyhledal, abych se s tím už nezdržoval, až přijedu do Prahy.

Tedy okamžitě odepiš (dosud jsem tu měl svoji miloučkou návštěvu z Prahy, proto jsem neměl čas ani Ti psát a vynadat Ti, a že Ti dnes důkladně nevynadám a nepropláchnu duši, to děkuji jen tomu, že jsem ještě v dosti slušné náladě vlivem té okolnosti).

Tedy Vojtíšku zlatý, měj rozum, dělej pozitivní politiku, odepiš a přijed' hned (popř. se seber a přijed' hned bez psaní).

15./6. 1908

Zdravstvuj

Tvůj Frida Macháček

^a nadepsáno nad řádkem

¹ Macháček pravděpodobně Vojtíškovi doporučoval vícekrát vydávanou knihu Adolfa von KNIGGEHO (1752–1796) O obcování s lidmi. Kniha pro každého od Adolfa Knigge-a (např. 3. vydání, Praha 1873).

1908, červen 20. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/16

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 14 x 20 cm.

Milý Macháčku!

Rád bych vyhověl opětnému tvému pozvání, za něž děkuji, ale z důvodů, o nichž jsem Ti už psal, není mi možno je přijati. Otec pojede nejspíš na čas ven, a tak nemůže býti matka se sestrou a bratrem sama doma. Snad až později přijel bych, ale určitého nic neslibuji.

Stávka je potlačena a myslím, že celý průběh té věci dal za pravdu tomu, o němž jsi se počal domnívat, že na stará kolena hloupnu. Doufám, že mu však v Času^{1a}[?] nevytýkáš – lokajství[?]^a! Do zákulisí neměl jsem příležitosti nahlédnouti, zvláště když jsem už předem každou účast čes[kého] studenta na stávce měl za nešťastnou 1.) z důvodů národnostních, což zvláště podškrtavám a 2.) protože aféra^b Wahrmundova² neobsahovala to, co se do ní vkládalo a 3.) pro chování Wahrmanda samého.

Je-li Hoch v knihovně nevím.

Doufaje, že mne v prvním bodě omluvíš,

Jsem s pozdravem

Vojtíšek

Praha 20. VI. [19]08

^a špatně nečitelné ^b v orig. aféra

¹ Čas, list věnovaný veřejným otázkám (nakl. Jan Herben v Praze, 1886-1915, 1920-1924). Macháček v Času publikoval (viz č. 27, 59).

² O Wahrmondově aféře (dále WA) viz MAREK, Pavel: Český katolicismus 1890-1914. Olomouc 2003, s. 530-538. Ludwig WAHRMUND (1860 Vídeň-1932 Praha), profesor církevního práva na univerzitě v Innsbrucku, po kritice církve ji byl nucen opustit a byl přeložen na právnickou fakultu německé univerzity v Praze; v českém prostředí si pozornost WA vysloužila při projednávání na půdě říšské rady v dubnu a červnu 1908, dne 4. 6. 1908 se v parlamentu postavil T. G. Masaryk za svobodu slova a proti politickému tlaku a Wahrmondově perzekuci.

[1909, leden 19. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/352 (kopie)

Dopis, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1-4, dvojarh 11 x 17,5 cm; obálka 11,5 x 9 cm, adresa: Pan PhC. Václav Vojtíšek v Praze – II, Nekázanka 12

Milý Vojto.

Ty asi nadáváš jako špaček, ale musíš už se smířit s osudem, já Ti to také odpustím, až se oženíš, první co člověk na sobě v tom novém stavu poznává, je veliká lenost, a speciálně právě v psaní, psaní (to druhé v gen[itivu]) svým přátelům, třeba jinak nesmírně drahým, a druhé je náramně dobré spaní, já bych ti velmi rád trochu předal, já teď v jedenáct jdu spat, a vydržím nepřetržitě až do půl desáté, a i ženušku jsem v tom punktu venkonce zkazil, ač dříve bývala na vstávání velmi čiperná. Telegram Tvůj na nás čekal, když jsme přijeli od veselky, (byla, jak jsem říkal, 26. 11. [1908]) a děkujeme za tu i za obě následující gratulace srdečně¹ a vinšujeme retro v novém roce všechno nejlepší, ať si to líp zařídíš než v tom starém. Nám je takto dobře, papáme, bumbáme (ovšem jen vodu a mlíko, čaj), chodíme do divadla, na procházky (ale trochu jsme v tomto posledním punktu zlenošili v poměru v Praze) vůbec žiju jak se sluší a patří spořádaný rodinný život, ku kterému jsem měl, jak mne znáš, od jakživa talent velmi nadějný. Tak se tedy Vojto vožeň taky, není to tak zlé, jen je k tomu třeba dvou věcí: předně mít státnici a vůbec všechny zkoušky (nevím, jak bych ji teď dělal!) a za druhé mít aspoň nábytek a výbavu, bez peněz to jde dobře se ženit, není-li člověk pod pantoflem, ale na zařízení to musíš mít, my na štěstí měli, ale počítat se musí, nedělali jsme nic luxusního, spíše jen o vkus a pohodlí se starali a přece tisícovka praskla, a kdybychom měli všechno kupovat, a byt zařizovat, to by člověk 15 stovek musil počítat při dosti skromných požadavcích. Ale začínáme bez dluhů a to je hlavní, teď už to půjde dobře. Vidiš, jaký jsem rozumný člověk, ostatně já jím byl tuším vždy. Takto ouřaduju pořád klidně dále a moc toho nenadělám. Přesto mají ze mne radost, v sobotu po $\frac{3}{4}$ roční pause byla schůze kuratoria a komplimentů jsem dostal na tucty, za moje přednášky o písmu² jedno slavnostní poděkování purkmistr vstal a celé kuratorium item s purkmistrem mi držel děkovací říkání a já pohnutím nebyl mocen slov a myslil jsem, že se z toho zbleju, za zlatku

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka (špatně čitelné) ^b v orig. oficielní, nacechrané

^c škrtnuto pisatelem ^d podtrženo pisatelem

¹ Vojtíšková gratulace k Macháčkovu sňatku není v korespondenci dochována (in AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/17 novomanželské poděkování F. Macháčka a Slávky, roz. Noskové z listopadu 1908).

² Přednášku O vývoji písma otiskl Macháček in Plzeňské listy 2. 5., 4. 5.-9. 5., 18. 5.-23. 5., 25. 5., 27. 5., 2. 6.- 5. 6. 1908.

bych to prodal. A to máš jediný případ při schůzích, kdy mám nad sebou vrchnost, jinak ani pes na mne nepřijde, a se Strnadem se snáším stále ideálně, v tomhle ohledu to mám rozhodně lepší než kantoři, kteří nadávají stále na svoje ředitele. Teď skoro neouřaduju, poněvadž se u nás v knihovně maluje, mění se elektrické osvětlení a domácí telefon, a překládají podlahy (frysky na nich), takže nemám ani kde sedět, a dělám doma (pokud nespím) připravuji do tisku náš Sborník, z větší části je hotov, za 14 dní začnu tisknout. Píšu tam programní článek o muzeu, článek o vykopávkách v Nové Huti a drobnější zprávy, pak naše oficiální^b, pak tam píše Strnad, d[okto]r Horák³ a Purkyně⁴. Také si sem tam čtu o Mansfeldovi⁵, a přednáším tu a píšu (také v Času ve Hlídce) o muzejních věcech. Tedy takto dělám, ale je to někde načechráně[?]^b, není to tak solidní jako defenestrace.⁶ No ale doufám, že se pomalu zase rozhoupám, jen kdybych chtěl ráno vstávat, všechno by se hnulo z místa. V knihovně katalogizuji, už je pěkný kus práce hotovo, ale asi <pětkrát či>^c desetkrát větší ještě čeká. Tak vidíš, člověk už tak má všechno a má už rozum a malinké cílky životní, na kterých pracuje a myslí si bůhví jak je důležitou osobností, má plnou hubu psaní o kultuře a civilizaci a je to všechno svinstvo, řemeslo. Chci dokonce letos, kvůli reklamě pro muzeum, na jaře jezdit zde po vesnicích a přednášet.

Můj milý, a jak se vede? Napiš mi něco o buršácích (chodíš také dělat ostudu^d na Příkopy a chodíš ještě na Chocovy schůze⁷, či jsi snad už vyzrálivěl? A ještě se těšíš, až si na vládu dupnem a ona honem nás spasí a dá nám to státní?) a piš hned, poněvadž nemáš takový důvod k omluvě jako já. A Vojto, last no least: slíbil jsi, že přijedeš, víš to pacholku? A slibuješ pořád a vodiš mne za nos. Nuže opakuji ještě jednou, napiš hned, kdy přijedeš, v který den a kterou hodinu, budu Tě očekávat.

Tvůj Macháček.

³ Bohuslav HORÁK, prof. PhDr. (1881-1960), zakladatel české historické geografie při studiu zeměpisu a dějepisu na pražské univerzitě (pod vlivem L. Niederleho se zaměřil na geografii protohistorických a raně středověkých Čech); svůj obor vyučoval nejprve na gymnáziu v Plzni, od r. 1910 v Praze.

V l. 1906-1909 prováděl pro plzeňské muzeum archeologický průzkum na Hůrce nad Starým Plzencem (srov. Boh. F. Horák, K topografii Staré Plzně v XIII. století, SMHMPI 3, 1914, s. 15-32).

Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 915; K. Sklenář, s. 226-227.

⁴ Cyril PURKYŇE spravoval mineralogicko-geologické oddělení MHM v Plzni od roku 1897, tehdy vedl též soustavný geologický výzkum plzeňského okolí. V roce 1907 odešel na ČVUT do Prahy, od roku 1914 také vedl nově vzniklý přírodovědný oddíl Časopisu Musea království českého (viz F. Kutnar-J. Marek, s. 484).

⁵ MANSFELD, Petr Arnošt (Ernestus) (kol. 1580–29. 11. 1626) hrabě, nejschopnější a nejzkušenější vojevůdce vojsk českých stavů za stavovského odboje (koncem r. 1618 se mu podařilo dobýt katolickou Plzeň).

⁶ Macháček připomíná svoji výbornou disertaci Pražská defenestrace r. 1618, otištěnou in ČČH XIV., 1908, s. 197-211, 297-311, 436-451 (též zvláštní otisk). Do tisku se připravoval první ročník SBMHMPI, vydaný v r. 1909, který Macháček redigoval spolu s J. Strnadem.

⁷ Viz č. 11, pozn. 6.

1909, leden 20. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/17

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Vzpomínal jsem na Tebe, ale nenadával jsem – věděl jsem, že kdo přijme 7. svátost¹, má jinou starost a jiné myšlenky, než aby dával se do psaní. Na důkaz toho, že Ti nijak nemám za zlé, odpovídám hned – ale je to jen proto, že dnes jsem trochu vysadil. Byl jsem odpoledne u Friedricha, pak jsem se byl trochu projít a večer vedle gratulací k zítřejší Anežce píši také Tobě.

Co dělám, jak se mám? Léčení u Babora zkončil[!] jsem před svátky, ale už před tím, asi v polovici prosince, dal jsem se znova do práce. A mohu říci, že s velikou chutí, s příznivou náladou – to je hlavní věc – dal jsem se do práce. Nemohu sice ještě (a asi už nebudu) dobře spát, ale necítím se tak vysíleným jako bývalo, nemám těch hrozných, skoro potrhlych myšlenek, které mne napadly ve chvílích, kdy jsem si uvědomoval svou slabost, svou tíhu, které nemohl jsem překonat přes všechno úsilí. Pracuji hlavně v městském archivu – sedím tam celý den a skoro jsem tam zdomácněl. Šebesta² – dobrý člověk, jenže trochu moc mluví, až mne to uvádí v rozpaky – jakoby už bylo jisté, že na podzim dostanu se tam za praktikanta³, chce na mne vše možné. Zatím čtu manuál radní z r[oku] 1548 a [154]9 a jsem tak za polovičkou (celkem asi 500 fol[íí]). Jsou v něm pěkné věci k vyjasnění situace a nálady, jaká byla po potlačení hnutí, ale co mne zvláště zaujalo, je kr[ajský] hejtman a kr[ajský] rychtář a jich činnosti ve prospěch M[ilos]ti Král[ovské] nebo na omezení samosprávy městské. Pokud vím, co se o nich kde mluví, povídá se vše na základě instrukce z r[oku] 1551 – zde máme stav zrovna po hnutí, kompetence hejtmana i rychtáře nebyla přesně vymezená, vznikající konflikty, za kterými se objevuje zase poměr zrovna sousedský, a tak protože Šebesta chtěl, abych měl něco z dějin pražských a zvl[áště] novoměstských (manuál je novoměst[ský]), specializoval jsem se zatím na řečené pány úředníky král[ovské] a Novotný mi to také schválil. Podle toho, co by mohlo být dřív hotovo, podal bych za disertaci – buď „Příčiny stavov[ského] hnutí 1547“ nebo „Jak se plní omezení samosprávy měst pražských po

^a v orig. thematem ^b text nadepsán nad řádkem

¹ Vojtíšek naráží na Macháčkovu svatbu (svátost manželskou), která se uskutečnila v Praze dne 26. 11. 1908 se Stanislavou, roz. Noskovou (viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48).

² ŠEBESTA Eduard, PhDr. (1879-1933) působil v AHMP v letech 1907-1933 jako adjunkt městského archiváře (od 1921 jako správce staré spisovny) a Vojtíškův kolega. Viz BSACZ, s. 619.

³ Václav Vojtíšek zpočátku pracoval v AHMP jako výpomocná vědecká síla (nastoupil od 1. 12. 1909). Viz AHMP, f. MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška (osobní dotazník), sign. Pers IX/41. Viz edice č. 32.

stavov[ském] hnutí“). (Nápis není dosud jistý.) Ale snad časem budu moci obírat se tématem^a stavov[ského] hnutí toho v celém rozsahu – je to událost budící u mne větší a větší pozornost, už proto, že jsem se k ní dostal od Lipan.

Zklame Tebe asi, řeknu-li, že neschvaluji demonstrace proti bumlům⁴, ač věru lační se krve, spatřím-li jen náhodou takového chlapa buršáckého a jeho vítěznou pózu – nemáš tedy příležitosti mne hubovat a dáš mi své uznání a budeš jistě souhlasit se mnou v tom, že máme jinou zbraň proti dobrým sousedům, bojkot, důsledný bojkot na celé čáře. Zdaž i Ty se řídíš tím heslem? Jinak musil bych převzít úlohu kantora, s nímž Ty jsi se hnedle sžil, a musil bych Ti hodně vyčinit.

Že jsi si zrovna vzpomněl na to, chodím-li na schůze Chocovy⁵, nedivím se, znaje Tvou lásku k nár[odním] socialistům a státopr[ávním] pokrokářům – mně, příznávám, jsou mnohem, mnohem milejší, než dnešní sociální demokrati a průměrní realisté. Vím, že se nesmí ani k nár[odním] social[istům] přijímat vše, vím, že trpí nedostatkem lidí dobrých, vím, že mnohé, mnohé mají vady a nedostatky, ale co se mi může líbit u soc[iálních] demokratů? Ale nezavrhují ani u nich, ani u realistů, co je rozumné.

Ještě jednu věc – napřesrok budeš chystat znovu Sborník, nechtěl bys pro příští rok ode mne něco o některých Plzeňácích, pokud vystupují v Knihách pražských. Buď bych podal zprávy, jak bych je našel, nebo zaokrouhlil. Pomalu bych si připravoval látku. Ale musil bys mi napsat, co bys asi chtěl. Můžem si však o tom také promluvit, až přijedeš do Prahy. Mohl bych Ti nyní zas postoupit své kanapé nebo postel (bohužel jen pro jednu osobu) – teta, která byla u nás velmi dlouho, zítra odjíždí – ale abych já přijel nyní k Tobě, to naprosto nejde. Musíš mne omluvit, že nemohu vyhovět <tolikrát>^b opětovanému pozvání – až v letě po hlav[ním] rigorosu navštívil bych Tě na několik dní, neměl-li bys pak nic proti tomu ovšem.

Četl jsem rád, že se Ti dobře daří v stavu manželském, a doufám, že Ti z toho pohodlného živobytí naroste brzy slušné břicho.

Ale já Ti toho dnes napsal, až hrůza! Nezlob se mi proto a piš brzy.

Srdečně Tebe pozdravuji a zůstávám

Tvým Vojtíšek

20./I. [19]09

Za známky děkuji!

⁴ Pod termínem „buml/ové“ (z něm.) myšleni protičesky smýšlející němečtí studenti za Rakouska–Uherska, zpravidla vyzývavě demonstrující (též ve významu buršácký buml); bumlovat, tj. procházet se ve dvojstupech (bumlu). Viz Slovník spisovného jazyka českého. I. A–M, Praha 1960, s. 185.

⁵ Viz č. 11, pozn. 6; tamtéž, č. 27.

[1909, po 20. lednu před 23. březnem? Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/358 (kopie)

Dopis, rukopis, nedařováno, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 12,5 x 17,5 cm

Můj nejmilejší Vojto,

je tak neděle večer,¹ já marně kopu do svého mozku, aby se ponořil do zajímavých problémů^a psychologie výpovědi, ku které večer pro zábavu se někdy vracím, ženuška píše spoustu psaní, a tak jsem se sám také nakazil a chytám papír, a z toho, že začínám tak vysoko stránku a že předesýlám[!] tak důkladný a obsažný úvod, můžeš si odhadnouti, že to vezmu všechno pořádně a od začátku.

Tedy nejdříve: Do příštího Sborníku by mi ovšem bylo vítáno to, co navrhuješ. Prosim ale pěkně, bys mi napsal, co to vlastně je, abychom se o tom blíže dohodli. Předně by mi mnohem milejší bylo zpracování látky než snad pouhé výtahy z pramenů; o nich by se bez toho musilo konstatovati, nemá-li je ve svých výpiscích už Strnad, který má mnoho látky i pro pokračování Listáře i dost doplňků (budu je teď z něho tahat). <, za druhé>^b Kdyby šlo o zpracování, bylo by to pak něco jiného, tu bys pak přímo mohl užít jeho zápisků a zdejších pramenů (třeba bys se přišel v létě na nás podívat). Bude proto dobře, když věc blíže vytmavíš, já bych pak o věci pojednal se Strnadem, který je takto živá kronika plzeňská, a věděl by jistě, co z toho se dá udělat a udal by Ti další prameny. Beztoho budu to pomalu sám jedno po druhém od něho přebírat, až budu mít trochu času (on s tím sám počítá), na něho přece jen jdou léta, teď s ředitelstvím nemá čas a také trochu churaví.² Sborník sám se rodí, schází mi do něho ještě článek Strnadův, který mi ho dá až na počátku března, a sám nejsem také hotov, mám teď plno práce jiné v muzeu. Bude bohatě vypraven – asi 6–7 tabulek s nálezy novohuťskými a jinými a mapkou novohuťského pohřebiště, asi 2 obrázky budou mimo to v textu článku o Nové Huti,³ pak budu mít dlouhý úvodní čl[ánek] Městské historické muzeum v Plzni I. Dějiny II. Programu[?] s 3 vyobr[azeními], Strnad Místopis (počátek s mapkou), Horák Řeka Watto

^a v orig. problému, archaeologie ^bškrtnuto pisatelem ^c nadepsáno nad řádkem

¹ První neděle po 20. 1. 1909 byla 25. 1., další 1. 2.

² O J. Strnadovi viz č. 10, pozn. 11. Strnad byl v letech 1906–1914 ředitelem II. státní české reálky v Plzni (na Mikulášském nám.). O Vojtíškově návrhu na téma příspěvku do Sborníku „o některých Plzeňácích, pokud vystupují v Knihách pražských“ viz dopis z 20. 1. 1909 (č. 24).

³ Ve zmíněném ročníku SMHMPI vyšla jen stručná zpráva o nálezech v Nové Huti v oddílu Zprávy spolu se zprávami z dalších nalezišť (mj. též ve Starém Plzenci) z pera B. F. Horáka (v srov. SMHMPI 1, 1909, s. 119): „Podrobný popis nálezů bude vydán po ukončení výzkumu.“ O vykopávkách zde, které zahájil Macháček již v létě 1907, viz č. 17. O nálezech Macháček dále referoval in Plzeňské listy 19. 9., 20. 9. a 21. 9. 1911 (Mohylové pohřebiště v Háji u Nové Hutě); zevrubněji Nálezy předhistorické Nová Huť. SMHMPI 4, 1919, s. 158-161.

se 4 obr[ázky], Purkyně 2 články s 1 obr[ázkem].⁴ Chci, aby přišel hodně draho, abych nemusil každý rok znova fechtovat v rozpočtu, doufám pevně, že ho překročím, ač ne po pražsku, <ne>^c reprezentačně. Zatím jsou 2 články v tisku, obrázky jsou jednak u Unie, jednak je teprve pořádám, ale teď už to poženu. Příští rok musím být za každou cenu v lednu se Sborníkem hotov.

Jinak sháním také výstavu české archeologie^a (přednášet bude Horák), je zajímavé, že mám přednášky slíbeny od Buchtely a Niederle i od Píče⁵, je to snad první podnik, na němž zúčastní se současně obě partaje archeologické, ovšem je v tom figel, jedna o druhé neví, jinak by asi odřekli oba.⁶ Bylo by tu třeba více pracujících lidí, jediný, který tu něco dělá, Horák, chce do Prahy.

Ale to vše Tě vlastně asi nezajímá, tedy dále. Městský archiv by nebyl zlý a měl bys skoro snad lepší práci tam, než já tady, ovšem já tu mám zase neodvislost, a to je přes zodpovědnost, která je s ní spojena, docela hezká věc. Já tu začínám věcmi nevýznamnějšími a fádnějšími než ty, ač jsem konstatoval, že psátí dějiny ústavu není věc tak hloupá jak se zdá, skoro je mi líto, že jsem nezačal dříve a neudělal v tom jakousi bilanci kulturní a vědecké práce v Plzni, ovšem bych musil pánům Plzeňákům říci mnoho a mnoho nepříjemného. Ostatně velkou vadou je to, že schází dobrá žurnalistika. Plz[eňský] Obzor stojí na postavičku průměrného venkovského mladočecha, Plz[eňské] Listy jsou někdy dost dobré, ale naprosto za to nemohou, když jim cizí lidé zadarmo něco napíší nebo když otisknou nějakou přednášku. <Plz[eňský] kraj je kleri>^b Český Západ klerikální, Naše Snahy (náro[dní] soc[ialisté]) je kanál, Nová Doba <soc[ialní] dem[okracie] >^c je dobrý stavovský časopis, nic méně a nic více (má poměrně nejlepší divadelní rubriku, referent sice mnoho nerozumí, ale chce psát dobře (a nestranně) a věcně, co neví, aspoň opíše; referenti Plz[eňských] L[istů] sice rozumí lépe, ale nechtějí. V poslední době se zvedá agrárnícký Plzeňský Kraj, <ale>^b platí totéž co o N[ové] Době.⁷

Nevím, nekurtoval bys mne pro svůj k svému. Já tomu moc nevěřím; předně ho zachovává skoro každý jen hubou (Ty jsi jistě jen výjimka); za druhé jsou

⁴ Viz SMHMP 1, 1909, F. Macháček, Městské historické museum v Plzni, jeho vývoj a jeho úkoly, s. 3-45 (obr. 1, s. 11, Sběrka zbraní v bývalých místnostech historického musea, obr. 2, s. 20 Místnosti pro kancelář, knihovnu a archiv v přízemí, obr. 3, s. 21, Místnosti pro sbírky v mezipatře – plánky); tamtéž, J. Strnad, Nejstarší místopis Plzně do válek husitských, s. 54-87 (na konci sborníku připojen Plán Plzně na počátku 15. stol.); tamtéž, B. F. Horák, Řeka „Watto“. Studie k historické geografii Čech, s. 88-109; tamtéž C. Purkyně, Mineralogicko-geologické sbírky městského historického musea v Plzni, s. 46-53; tamtéž a týž, Zpráva o diluviální sbírce městského historického musea v Plzni, s. 110-116 (na s. 112 obr. Profil diluvia u Doudlevec).

⁵ Josef Ladislav PÍČ, prof. PhDr. (1847-1911) nejvýznamnější český archeolog na přelomu 19.-20. století, od roku 1905 mimořádný profesor rakouských a slovanských dějin na pražské univerzitě, v letech 1893-1902 jednatel Archeologického sboru NM, ředitel prehistorického oddělení NM, člen ČAVU (od 1892), jednatel její prehistorické sekce a pak celé Archeologické komise. Viz K. Sklenář, s. 438-440.

⁶ O výstavě F. Macháček referoval in Výstava české archeologie v měst. histor. museu v Plzni, Plzeňské listy 20. 3. a 22. 3. 1909.

⁷ Výhrady k plzeňské žurnalistice vyvrcholily v dubnu 1930, kdy proti jeho názorům v knize Plzeň. 100 kreseb Karla Živného slovem provází Dr. Frid. Macháček. Plzeň 1929, vznesl protest Syndikát čsl. novinářů v Plzni (viz č. 222, pozn. 8 a 13; č. 223 a příloha).

hospodářské vztahy dnešní příliš komplikované, než aby beztravně někdo mohl vnášet cizorodé živly. Vím řadu příkladů ze zkušenosti, moje matka měla velkou většinu zákazníků Němců (a firmu měla výhradně českou!),⁸ <u>^c obchodníků zdejších <Čechů>^c člověk někdy skoro neslyší českého slova – krátce, je otázka, komu více uškodí harašivé kázání o Sv[ůj] k svému, vlastně ani to není otázka, poněvadž nelze pochybovati o mnohem větší kupní síle Němců. Místo tak negativního stanoviska raději bych to slyšel pozitivně, hospodářské sílení naše, větší podnikavost obchodní a průmyslovou, šetření zejména tam, kde útrata nezůstane doma, a konečně výchova k češtví, k českému cítění, které nesmí však znamenat zášť proti Němcům, nýbrž v první řadě konání svých povinností a tím zvyšování kulturního i hospodářského národního nívau, pak se ta zásada naskytne sama. Já kupuji od Čechů tam, kde není podstatného rozdílu v cenách; avšak nesolidního obchodníka nebudu nikdy podporovat.⁹ Zaplať pánbu, že už nemohu dál. Politika utekla, máš štěstí, radikály bych si zas rád jednou podal. Nazdar Macháček.

⁸ V. Vojtíšek vzpomíná, jak se Macháčková matka, když v r. 1894 ovdověla, musela postarat o syna a dvě dcery, zařídila si v Opatovicích připlétání punčoch na stroji, který si koupila na splátky. Svědomitým přičiněním si zjednala stálé zákaznice, zvláště jí práci přinášela německá továrnice Richterová ze Smíchova, dávala jí připlétat staré punčochy, aby je po správce darovala chudým rodinám (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 379).

⁹ Macháčkův velmi střízlivý a rozumný názor na současné česko-německé soupeření v politice i hospodářskou oblasti. Heslo „Svůj k svému“ patřilo k propagaci českých svépomocných záložen, tzv. kempeliček, zakládaných zejména na venkově.

1909, březen 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/18

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 13,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Divíš se asi, co se se mnou děje, že tak dlouho neodpovídám. Ale jsem Ti tak zaměstnán, že mi nezbývá málo volného času, zvláště když nyní musím chodit pilně na procházky a na delší dobu, než jsem byl zvyklý. Od 8 hodin ráno do 10 jsem v městském archivu, od 10–12 v zemských deskách, od 1–4 zas v městském archivu, od 4 ½–5 ½ učím kluka ze sousedství latině, pak jdu na procházku a večer hledím si aspoň něčím hrát.

Zdravotní stav je celkem uspokojivý – jen bych měl líp spát. Jinak mi dosti chutná a také práce mi jde s radostí. Podle dosavadního rozpočtu chtěl bych koncem května předložit disertaci, v červenci jít k hlav[nímu] rigorosu, v září k vedlejšímu a pak půjdu, kam bude možno. Ten městský archiv není tak jistý, ale do univerz[itní] knihovny snad bych se dostal a vyhlídky tam nejsou ještě nejhorší.

O těch Plzeňských[!] věcech si promluvíme později, protože nyní nemohl bych se ničím tím obírat.

Na jiné věci, jako četbu, pěstování politiky atd. nemám kdy a nemám ani chuti. Zvláště když ta naše politika tak krásně dopadá.

Sem tam jdu někdy do divadla, na přednášku, koncert – no musím ti také povědět, že jsem se tak trochu zamiloval, ale nemysli hned, že z každého mračna je déšť. Dělá mi to trochu dobře a vzpomínám často na Tvé rady, kterými jsi mi tuto medicinu doporučoval. A tím i v neděli – světe, bož se! – vytahuji své dlouhé jedenáctky¹ z pokojíku a kráčím Prahou, jako jsem nikdy nechodíval.

Jirka Čermák byl u mne nedávno, bojí se války, Mašínovi, jak snad víš, zemřel otec – jiných novinek veselých i smutných nevím, a abych se snad nedal do velikých rozkladů, které by zbytečně vyvolaly hněv Tvůj na mne, končím.

Srdečným pozdravem Tvůj Vojtíšek

Praha 23./III. 19[09]

¹ Jde o velikost obuvi (pánské číslo 11). Vojtíšek byl podle fotografií nápadně vysoké postavy, proto jej Macháček někdy žertem nazýval „habánem“ či „žirafou“ a klaněl se jeho „Vysokosti“.

1909, prosinec 24. Plzeň^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/18 (kopie)

*Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „My jsme malí koledníci, koledujem pro Matici!“
14 x 9 cm; adresa: PhC Václav Vojtíšek, Praha II, Nekázanka 12*

Milý Vojto,

prosím Tě dej o sobě zase jednou vědět, copak děláš? Pozoruji, že šplháš na I., což musí hezky vypadat, takový habán na skřeka, dokonce k tomu ve dne. Máš něco plzeňského z Praž[ského][!] archivu? Mohl bys to zpracovat pro Sborník? Piš! Budu příště psát více, dnes ještě jen tolik, nebudeš-li takový lump, že budu mít pro Tebe nevěstu, svoji dcerku totiž, je jí už 4 měsíce¹. Nazdar Macháček

<Jsi už v archivu? Sborník vyjde tento týden, nechtěl bys nám napsat referát do Dne či jinam? Poslal bych Ti jeden exemplář. Piš brzo!>^b

^a datováno podle poštovního razítka ^b text psán po okraji dopisnice (shora dolů)

¹ Macháčkovým se první dcera Stanislava narodila 17. 8. 1909 v Plzni, křestní jméno obdržela bezesporu po matce (viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48).

1909, prosinec 25. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/20

Dopis, originál, strojepis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1-4, dvojjarch 11 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Děkuji za vzpomínku a prosím za prominutí, že jsem negratuloval k svátkům. Nyní bych pozdě bejka honil, a tak vysvětluji jen. Mám mnoho práce, dnes na hod boží sedím celý den v archivu, abych dodělal historii domu a pivovaru nyní u Šenfloků. Bude to příspěvek k starému místopisu Nového měst[a pražského,] v němž už pracuji.

1. pros[ince] tr. stal jsem se jmenováním městské rady pomocnou silou vědeckou při městském archivu s platem 100 K měs[íčně] byv už předtím 5 měsíců podobným úředníkem, jenže placeným z mimořádných peněz.¹ Jsem pomocnou silou, ale moje postavení se nekryje s obvyklým pojmem. Mám na starosti celou knihovnu, úřadování při katalozích ap[od]. Jen tímhle způsobem bylo se možno nyní do archivu dostat, když druhý adjunkt ani praktikant v dohledné době nebyl by povolen. Ale dle slov personálního referenta, který vedle D[okto]r[a] Šebesty má největší zásluhu o zřízení aspoň tohoto místa, je naděje, že se asi po roce nalezne forma, pomocí níž se stanu praktikantem.

Ve svém materiálu^a mám leccos^a plzeňského, ale je tak zlomkovitý, nesouvislý, že se dosud nedá říci, co by z toho mohlo býti. Ostatně jistě bude zas delší dobu trvati, než vyjde nový svazek, a tím jistě budu moci doplniti, co mám, a pomýšleti na nějaký článek. Jak k něčemu budu moci přistoupiti, dám ti vědět.

Sborník mi laskavě pošli. Napíšeš referáty zvláště do „Dne“, kde rubriku historické literatury budeme míti jaksí v pachtu d[okto]r Šebesta a já. Ale nemysli, že se ze mne stal neorganizovaný.

Šenflokovic[!] vydá majetník, kolega z gymnásia, a vyjdou příští týden.² To se rozumí, že účel práce nepřipouštěl vážné práce vědecké, ale přesto nebude to bezcenné tlachání, nýbrž pracně a velmi pracně sestavený postup majetníků s všelikými zprávami o nich i o domu. Dostanu 50 exemplářů a pošlu Ti.

K dcerušce Ti upřímně gratuluji a přeji Ti, abys brzy dostal, ne-li o několik kousků více, aspoň hezkého kluka do parku. Svůj stav panický nemíním dosud změnit, a tak bylo by možno i na přijetí Tvého nabídnutí pomýšleti.

^a v orig. materialu, lecos ^b vlastnoruční podpis

¹ Viz č. 28, pozn. 3.

² V. Vojtíšek, Pivovar u Šenfloků a jeho historie. Příspěvek ke starému místopisu Nového města pražského. Praha 1909, nákl. Bratří Pflanzérů. Viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 91, pozn. 11 (majitel pivovaru, který byl s bratrem Vojtíškovým gymnaziálním spolužákem a o historii domu se chtěl něco dozvědět, takto inicioval napsání této knížky).

Přeje Ti hodně zdraví i zdaru do nového roku jsem
Tvůj Vojtíšek^b

V Praze 25. prosince 1909

1910, leden 28. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/21

Dopis, originál, strojopis na s. 1 a 3, dvojarch 11,2 x 17,8 cm

Milý Macháčku!

Myslím, že na mne v duchu nadáváš – neboj se, neposlal jsi mi „Sborník“ nadarmo. Dnes jsem dostal korekturu, bude můj referát v „České revue“¹. Poslal jsem jej totiž D[okto]r[u] Tobolkovi². Myslím, že s ním budeš spokojen.

Jak se Ti líbila historie Šenflokovic[!]³? V kruhu známých byla přijata velmi vlídně a posudky (zvl[áště] prof[esora] Novotného) zněly velmi pochvalně.

Mám snad poslat ještě menší noticky do některých časopisů? Či už jste měli zprávy někde? Já teď čtu málo novin, a tak nevím.

Prosím Tebe, až budeš míti pokdy, napiš mi, jak staré máte městské knihy a z kterých let jest nejstarší a jaký dělá dojem druhem zápisů.

Zatím s pozdravem jsem Tvůj Vojtíšek^a

V Praze, dne 28. ledna 1910

^a vlastnoruční podpis

¹ Česká revue, měsíčník Národní strany svobodomyšlné, věnovaný veřejným otázkám, nakladatel Zdeněk V. Tobolka (1897-1930). Vojtíškův pochvalný referát o Macháčkem redigovaném 1. ročníku SMHMP1 1909, vyšel v České revue, roč. 3, 1910.

² Zdeněk Václav TOBOLKA (1874-1951) úředník univerzitní knihovny v Praze, historik, v období první republiky ředitel knihovny Národního shromáždění. Více F. Kutnar–J. Marek, s. 528-531.

³ Viz č. 32, pozn. 1.

[1910, po 28. lednu Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/354 (kopie)

Dopis, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,2 x 17,8 cm

Milý Vojto,

děkuji Ti za knihu, referát atd. přecházím ihned ad res.

Knížka Tvoje jest ovšem pěkná, zajímavá, nenajde člověk aspoň takhle jen ze čtení, co by se jí mohlo vytknout. Je to zajímavá sledovat monografický vývoj takového jediného objektu, poněvadž se na tom obráží hospodářský vývoj doby; mně aspoň nejvíce zajímal postup cen domu. Bylo by to takhle dobré mít postup cen takhle sestavený <i>u</i>^a u různých druhů hlavních přírodnin i lidských produktů a to by snad házelo větší světlo na hospodářské dějiny než tlustá kniha s učenými úvahami. Také metodicky kniha se mi zamlouvá, spojuje dobře populárně plynulý živý výklad s náležitou kritikou[?] pramenů; snad by to sem tam, zejména zpočátku <i>knihy</i>^b, bylo záhodno věnovati trochu více péče formální stránce, hlavně ryzosti češtiny, proti níž v takovýchto wintrovských pracích nesmí se ani málem zahřešiti; pamatuji se (knihu mám v muzeu), že na jednom místě dům se nachází (= sich befindet), nehezky zní: a ač se stalo to, učinil to a to (místo ač učinil, ač); ale to jsou jen mouchy.¹

Po té captaci benevolence můžeme si promluvit o Tvém referátu o Sborníku. Nebudeš se zajisté na mne hněvati, řeknu-li, že jsem čekal od Tebe více, než jsem se dočetl. Dle mého mínění kritika, pokud není pouhým několikařádkovým referátem, má podati více než pouhý obsah a všeobecnou nějakou pochvalu, která pak v takové souvislosti je ovšem nedosti odůvodněnou frází. Cestou Šebesta–Horák jsem se dověděl, že Ti to Tobolka seškrтал, ale i na prostoře té, jak to vyšlo, mohlo toho býti více. Tvoje kritika připomíná asi jeden nechvalný vzor, totiž Zíbrta. Myslím. Myslím

^a škrtnuto pisatelem ^b nadepsáno nad řádkem ^c v orig. aplikovat, profesor ^d psáno in margine na poslední stránce dopisu (začátek nahoře, obráceně nad textem ve dvou řádcích, pokračování po levé straně obráceně k textu až k dolnímu okraji)

¹ Jde o kladné hodnocení Vojtíškovy práce o pivovaru u Šenfloků (viz edice č. 32, pozn. 2 a č. 33). Macháček přirovnává Vojtíškovu práci ke čtenářsky čtivému stylu prací Zikmunda WINTRA, PhDr. (1846-1912), školeného historika, mj. žáka V. V. Tomka či J. Kalouska, A. Gindelyho a J. Emlera, druhého pražského městského archiváře, u kterého si přivyčlával v archivu jako kopista a zdokonalil se tak v paleografii. Jeho práce jsou dodnes ceněny pro využití archivních pramenů (dnes již třeba nedochovaných). Nejspíš měl Macháček na mysli právě vydanou výbornou Wintrovu práci Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620). Praha 1909, která mohla být pro Vojtíška inspirací, neboť o ní referoval in Národní listy, roč. XLIX, č. 94, 4. 4. 1909. Sám Z. Winter Vojtíškovu práci pochválil a Novotný uznal, že jeho sloh je „zušlechtný sloh Wintrův“ (viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 91).

ale předně, třeba je to trochu zastaralé, dělám-li referát o knize, že je nejdříve nutno ji celou pročíst, to se pak hned také v referátě objeví, četl-li jsem opravdu vše. Ale já od kritiků našeho Sborníku čekal něco jiného. Předně vůbec stanovisko, jaké zaujmají vůči uspořádání listu. Mudroval jsem o tom dost, požadavky jsou tu dost velké, např. třeba jest také psát některé věci jen pro Plzeň, a spojit to při tom s vědeckým rázem. Ale jde i o otázky zásadní: o rubriku zpráv např., o jejímž uspořádání rád bych byl slyšel věcný úsudek, poněvadž v uspořádání, jaké jsem jí dal, je to novinkou ve venkovských publikacích. Skoro si už myslím, že jsem věc nechytíl za pravý konec, nepozná-li čtenář sám, jaký vlastně smysl té naší práce: učinit z toho středisko pilsnensia historie, co není v člancích, co vyjde jinde, o všem referovat z místního stanoviska, tak aby každý musil <k tomu>^a sáhnout ke Sborníku, jak by vůbec jen o Plzeň chtěl zavadit. O tomhle bych rád hodně slyšel, a pokud možno mínění odchylná, poněvadž z takových kritik se mohu popř. něčemu naučit, více než z frázovité pochvaly. Ale <ani>^b jinak nejsem Tvým elaborátem spokojen; proč takovou spoustu místa a slov věnovat mému článku? A zase se nedovím, souhlasíš-li čili nic s metodou práce; hleděl jsem se úmyslně metodou odchýlit co možné nejvíce od běžné formy jubilejních článků, myšlenkou bylo, aplikovat^c i na tyto nejnovější historie metodu naší historické školy; Goll byl mi ovšem jasným vzorem; jak se mi to povedlo? Z obsahu bylo by stačilo vytknout některé zvláštnosti ve vývoji našeho muzea, o všeobecných otázkách venkovských muzeí vůbec se nezmiňuji, co s tím <tedy>^a tolik řečí? Články Strnadův ani Horákův nezasluhovaly odbytí, jakého jim uděluješ. I v revue mohla se přece posoudit metoda Strnadovy práce a právě v revue měl se objasnit význam takové práce; u Horáka, ne-li více, mělo by se poukázati aspoň na rozsáhlost <jeho>^a jím užitých pramenů, je to ukázka, že venkovský středoškolský profesor^c může pracovat, jen-li chce <i tu jsou metodické zvláštnosti: histor[ická] geografie a filologie! Vyhověl oběma?>^b Ale to všechno vykládám, jak bych to asi psal sám. Jiný si najde jiné věci, které ho zajímají více, já jsem od Golla chytil pasci[?] pro metodu, ale abych tedy řekl to vše snad trochu jasněji, třeba negativně: Nemám rád kritika, kterému je všechno na práci „dobré“, „důkladné“ atd. atd., kteráž epiteta vloží do prostého obsahu knihy. V kritice vůbec nemá se takových slov užití; je-li práce dobrá, musí to mínění čtenář nabýti právě z toho, co o ní kritik povídá, viz např. můj referát o Spinových pracích, třeba že v podrobnostech se Spinou nesouhlasím.² A řekne-li se již, práce je dobrá, musí se také říci, co je na ní dobrého, a proč. Nedoložená chvála nemá ceny. Kritik tedy má zaujmout subjektivní stanovisko ku knize, má si to promyslet, jak by asi věc sám psal; a pak sotva se najde kniha, s kterou by druhý tak naprosto souhlasil; pak

² Srov. F. Macháček [ref.] Fr. Spina, Die alttschechische Schelmenzunft „Frantova práva“ – Fr. Spina, Tschech. Buchdruck in Nürnberg am Anfang der 16. Jahren. SMHMPI 1, 1909, s. 132-136. Franz SPINA, prof. PhDr. (1868–1938) profesor slavistiky na pražské německé univerzitě, autor řady vědeckých prací o staročeské literatuře, a politik (Svaz zemědělců a venkovských živností – Bund der Landwirte und des ländischen Gewerbes) byl v l. 1926-1938 členem čsl. vlády (nejdéle jako ministr zdravotnictví a veřejných prací) a stále prosazoval svou koncepci mírového soužití českého a německého národa.

bys i Ty možná našel leccos, <co jsi si>^a <bys si>^b představoval jinak, a nebyla by z toho vznikla taková neomezená, ale frázovitá pochvala. Referát přímo nepříznivý byl by mi býval skoro milejší.³

Nevím, je-li to vše dost jasné, co dnes píšu. Hledám dnes nějak slova, cancam dlouho, a vymáčkout se nějak nemohu pořádně. No snad si ještě něco někdy povíme. Copak děláš nyní? Co dělá místopis Nov[ého] M[ěsta]? Já teď připravuji pro Sborník „O přijímání měšťanů v 17. a 18. stol[etí] [“], úvod a rejstřík (abecedně sestavený) měšťanů přijatých, ale nevím, budu-li hotov, práce roste a roste (totiž dřina, ne snad popsaný papír), chci-li to mít definitivní, hodně si na tom posedím. Budou pak asi následovati něco jako rodopisné studie z Plzně. Mimo to ovšem mám udělanu řadu drobných věcí, a pak na mne zase čeká něco velkého, mrzí mne to skoro, že jsem to přijal: edice politických spisů Komenského, které mi Novotný předal. To asi také budu se ještě dožadovati Tvé pomoci při sbírání materiálu. Odpověz definitivně, máš-li co do Sborn[íku] plzeňského. Můžeš také se zmíniti Šebestovi a Teigovi⁴, že bereme mají-li co. Honorář 2 K za stránku. Piš hezky brzo!

Tvůj věrný Frída

<Jinak je mi nyní dobře, dceruška stonala, ale už je zase zdráva! To teď teprve víš, co je to se oženit. Copak manželství samo, to je legrace, to bych mohl každému doporučit. Ale za rok, když přijde taková žába. O jé! A což až jí bude takhle 16, mráz mne pojímá.>^d

³ Na tuto Macháčkovu reakci Vojtíškovy referátu 1. ročníku Sborníku i jeho práce o MHM vzpomíná V. Vojtíšek in O Fridolínu Macháčkově ... , s. 382: „Macháčková rozprava, když tehdy vyšla, mne zaujala, a v referátu o Sborníku Městského historického musea v Plzni I., který jsem napsal do České revue III. 1910, pochválil jsem ji, poukazuje i na význam založení Sborníku – byla to Macháčková zásluha. Jenže u Macháčka jsem nepochodil; zbytečně prý jsem se o jeho článku šířil a jej přecenil a dostatečně jsem neposoudil jiné příspěvky, těm že náleželo věnovat pozornost. Sám teprv hledá cesty. A přece Macháčkovu pojednání, napsané dvě léta po nastoupení v úřad, projevovalo dobře uvážená předsevzetí a kladné položky, na nichž mohl stavět a také potom stavěl.“

⁴ Josef TEIGE, JUDr. et PhDr. (1862-1921) archivář hlavního města Prahy v letech 1906-1921. Viz BSAČZ s. 654-655.

[1910, březen 10. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/19 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 13,7 x 9 cm, adresa: PhC Václav Vojtíšek, Úředník měst[ského] archivu, Praha I, Nekazanka 12

Milý Vojto,

musím některé věci v našem archivu zaponovat.¹ Objednal jsem k tomu zapon od prvního <nejstaršího>^b vyrabitele v Berlíně, ale to se doprava hodně zdraží chem.[?] Nevíš, dostane-li se zapon někde v Rakousku? Poptej se, nevíš-li sám, v archivu, snad se ho někde také užívá.²

Jinak piš brzo. A co dělá d[okto]r[át] a zkoušky? A co zdravíčko? A co ty Tvoje nedělní procházky?

Pozdravuje tvůj Macháček.

Dostali jsme teď <v muz[eu]>^b většinu nábytku. Ale ubohý, co si s ním mám počít? Bude to vzor, jak m[useum] nemá býti zařízeno; a já do toho budu musit vodit lidi.³

Utekl bych z toho.

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka ^b vepsáno nad řádkem

¹ Konzervace zaponem byla provedena na 150 kartonech předtereziánské registratury, která byla ve velmi žalostném stavu nalezena při přestavbě radnice v roce 1908. Na tyto archiválie Macháček sháněl tehdy používaný konzervační prostředek (cyllit), jak píše v dopise č. 36 (srov. M. Bělohlávek, Městský archiv v Plzni. Průvodce po archivu, Plzeň 1987, s. 26). V MHM prováděla konzervaci zaponem pravděpodobně laborantka Anna KOUKOLÍKOVÁ (ve službách obce od 1. 12. 1893; zemřela 28. 11. 1934 v Plzni).

² Zapon (zaponlak) na bázi nitrocelulózy, vynalezl Frederik Crane v Short Hilsu (původně určený k řemeslným potřebám, např. k napouštění kovů, aby neoxidovaly), který poprvé použil r. 1892 dr. E. Schill, vojenský lékař, k impregnaci vojenských map. Zapon vyráběla firma Dr. J. Perl a spol. v Berlíně a ve Vídni. Pokusy v l. 1904-1906 přinesly nový konzervační prostředek „Neuzapon“ (nový zapon) na bázi acetátu celulózy, který byl testován v pruském úřadu pro zkoumání látek v Berlíně-Dahlemu. Tento úřad v r. 1909 ohlásil vlastní prostředek cellit, acetát celulózy, jehož výrobu převzala elberfeldská továrna na barvy firmy Friedrich Bayer a Co. Viz V. Vojtíšek, O konservaci archiválií. Praha 1932, s. 49-54.

³ Aby načerpal zkušenosti se zařízením muzea a archivu, Macháček hodně cestoval po jiných archívech, knihovnách a muzeích; v létě 1910 byl dokonce vyslán městskou radou na studijní cestu po německých archívech, aby okoukl zejména jejich vnitřní zařízení. Podrobněji o závěrech, ke kterým po této cestě došel viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 383. O jeho cestě vypovídá dochovaná korespondence z období 2. 8.-2. 9. 1910 (29 pohlednic F. Macháčka své choti Slávce ve vlastnictví vnuka J. Povolného). O tom podrobněji viz příslušná kapitola textu.

1910, březen 16. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/22

*Dopis, originál, strojopis, psáno na s. 1-7 (rukopisem perem dovětek na s. 7-8), dva dvojarchy
11,5 x 18,5 cm*

Milý Macháčku!

Nediv se, že tak dlouho nepíši, a nediv se, omlouvám-li se nedostatkem času pro mnoho práce. Na mne se totiž ukládá slovem vše a pak jsem beránek, jenž vylizuje staré hříchy, a těch je víc než mnoho. Kdybych Ti měl říci, co dělám, zabralo by to všechno moje dnešní psaní. Ale nestýskám si ...

Co se týče mého referátu o Vašem Sborníku, stalo se vlastně nedorozumění – psal jsem referát, jen referát a Tys chtěl nebo čekal kritiku. Za vše, co se Ti zdálo nedostatečným, spadá vina jen na mne, tedy řekl-li D[okto]r Šebesta, že Tobolka škrstal, není tomu tak, protože škrtl jen maličkosti. Ale chtěl bych přec svůj referát hájit, pokud se na něj hledí jen jako na referát. Psal jsem jej do denního časopisu – myslil jsem, že přijde do Nár[odních] Listů – a šlo mi o informaci širšího obecnstva. Pro to jsem se zdržel u článku Tvého, proto jsem jen jménem uvedl články ostatní. Kdybych věděl, že píši do České revui, psal bych jinak, a psal bych ještě jinak do časopisu odborného. Vznikl můj referát vůbec v okolnostech nepříznivých – „Den“ pozbyl samostatnosti – tam jsme měli s D[okto]r[em] Šebestou zamluvené místo – nevěděl jsem, bude-li článek uveřejněn, Tobolkovi byl poslán jen náhodou.

Co se týče práce do Vašeho Sborníku na základě našeho materialu, je s tím potíž. Styky mezi Prahou a Plzní byly chudé – separatismus Plzně, který byl založen na její vytrvalosti při víře pod jednou, jeví se v našich archiváliích tak silně, že není možno pomýšlet na práci, která by vznikla brzy a snadno. Zpráv o Plzni skoro není – stať „Plzeňští mezi měšťany N[ového] m[ěsta] Pr[azského]“ bude moci vzniknouti teprv během delší doby. I jiné otázky bude nutno pracně zodpovídati. A tak nyní o Plzni nemám nic a v dohledné době – tj. aspoň do roka – mítí nebudu. A také Šebesta ani Teige ničeho nemají.

Co se týče mého místopisu, pracuji pilně, ale jde to pomalu. Není divu! to[!] znamená rozepsat všechny knihy kontraktů, a těch je požehnaně. A k tomu nesmím připojovat na Tomka¹, protože jsem došel „u Šenfloků“ – současně mi vznikl celý koňský trh – k přesvědčení, že Tomek má chyby. Na Starém městě podle Teigeho prý možno přijít jen na několik neshod, u mne jsou pomíchány řady domů. A tak musím od počátků. Že to není snad má zmýlená, mohl jsi se přesvědčit. U „Šenfloků“

^a nadepsáno nad řádkem ^b v orig. Primatory ^c vlastnoruční podpis ^d následující text psán rukopisem
¹ Václav Vladivoj TOMEK, prof. PhDr. h. c. JUDr. h. c. Dr. h. c. (1818-1905) autor Základů starého místopisu pražského. Praha 1865-1870. Na Tomkovo dílo navázal J. Teige (Základy starého místopisu pražského 1437-1620. Oddíl I, díl I. a II. Staré Město pražské, 1-2, Praha 1910 a 1915). Viz BSAČZ s. 664-665.

přechází dům v nepřetržité řadě z majetníka na majetníka, a každá změna je doložena. Když jsem se však měl sejít s Tomkem – vyšel jsem od poměrů nynějších – shledal jsem chybu u Tomka. Příčinou její je, že Tomek zmátl dvě osoby (Hanuš Kulhánek mango a Johannes mango, také Hanuš), a že zprávy vztahující se na dva blízké domy jednoho majetníka vztahoval jen na dům jediný.

Zaponu v archivu nekupujeme, ač máme hezkou řadu knih na rozpadnutí. O firmě v Rakousku nevíme, ani Friedrich.² Šebesta psal arch[iváři] Schindlerovi do Vídně a při té příležitosti se ho na to ptal. Nechceš-li čekat, až dá odpověď, snad by Ti dala zprávu obchodní komora!

Četl jsi v Nár[odních] Listech listy Rezkovy, které jsem uveřejnil? ³ Vzbudily trochu poplachu i obavy v jistých stranách, že jich máme víc – škoda, že nemáme!

Snad někdy v letě přijel bych se k Tobě do Plzně podívat na Vaše městské knihy. Mám ideal vypsati vývoj městských knih pražských – k tomu bude třeba srovnati všechny městské knihy <i desky>^a české a podívat se i do Německa – na vývoj kanceláře městské v Praze. To vedle Místopisu položil jsem si za hlavní svůj úkol – pomyslím ještě na primátory^b N[ového] m[ěsta] Pr[ažského].

Podivil jsem se, že se ptáš na mé vycházky nedělní. To jako pamatuješ, že jsem sedával doma. Nastala v tom změna, a to taková, že sedím nyní v archivu. Ale nenadávej, na procházky chodím denně, když jdu v 6. hodin z archivu, a v neděli také na večer. Víím, že jich potřebuji, a pozdě bejka honím za své někdejší hříchy.

Potěšilo mne, že se Ti v sedmé svátosti dobře vede a že Tvá slečna dcera dobře prospívá. Že snad má trochu rozplakanou a rozkřičenou náladu, nic si z toho nedělej. Až přijdou následující, zvykneš – k tomu Ti dopomáhej Bůh otec i syn, ale ne duch svatej.

S pozdravem Tvůj Vojtíšek^c.

V Praze, dne 16. III. 1910.

Kdy^d Ty přijedeš do Prahy a podíváš se na nás v archivu?

² Viz Macháčekův dotaz ze dne 10. 3. 1910 (č. 35); srov. tamtéž, pozn. 2 (výrobci zaponu). Zapon byl poprvé použit v rakouských zemích v r. 1901 v MZA Brno. V. Vojtíšek se brzy začal o konservaci archiválií vědecky zajímat; své poznatky a znalosti tehdejší veškeré dostupné literatury německé, francouzské a italské shrnul na II. sjezdu na ochranu památek v Praze 27.-28. 9. 1913. Praktické zkušenosti získával s knihařem Vladimírem Bukovičem, přiděleným AHMP (bohužel zemřelým již v srpnu 1914), bezesporu i díky zkušenostem F. Macháčka z Plzně. Viz V. Vojtíšek, O konservaci archiválií ... , s. 53; J. Nuhlíček, O vývoji a současném stavu konservace archiválií v Československu, s. 128-129.

³ Antonín REZEK, prof. PhDr. (1853-1909) pomocník V. V. Tomka na dějinách Prahy a jeho nástupce na stolici rakouských dějin (1888), spoluzakladatel ČČH, v letech 1900-1903 ministr pro české záležitosti vídeňské vlády. O A. Rezkovi viz F. Kutnar-J. Marek, s. 404-407. Srov. V. Vojtíšek, Tři listy Rezkovy J. Emlerovi. Národní listy 50, č. 61, 2. 3. 1910 (fejeton).

Nebude se u Vás v muzeu obsazovat místo za prof. Purkyně? Nemohl by se snad o ně ucházet Jirka Čermákův⁴. Myslím, že by tam byl na vhodném místě. Co tomu říkáš?

⁴ Jiří ČERMÁK, spolužák a společný přítel Macháčkův a Vojtíškův (viz příslušný text a pozn. 17).

1910, září 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/80 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 17,5 cm

Milý Vojto,

moji srdečnou gratulaci na Vaška předem.

Váš principál¹ prý byl v Poznani² na sjezdu německých archivářů. Jednalo se tam mimo jiné – jak jsem se v Němcích dověděl – o otázce zaponu, jak byla nadzvižena laickým článkem Ehrleovým v Centr[al]bl[att] f[ür] Bibl[iotheks]wesen, a snad se tam došlo k nějakému určitému výsledku o tom má-li či nemá-li se zaponovat, <má-li se>^a a jak se osvědčil nový prostředek cyllit. Proto se zdvihni, udělej jeden krok ke dveřím za sebou, vraž tam, druhým krokem svých nohou octneš se u pana principála (pozor, abys nedopatřením ho nepřekročil) a tam s ním zaveď o téhle věci důkladný intervju[!]. Jak víš, u nás jde o věci vytažené před 2 lety pod podlahou. Napouštím to zaponem, gelatina[!] dá moc práce a než bychom jí ¼ zrestaurovali, ostatní ¾ by se rozsypany. Proto tedy zapon, nicméně zase Ehrle má proti němu námitky. Zažloutnutí papíru při materiálu, jaký mám, by dalece nevadilo, (je to beztoho špinavé, a cenu to má jen jako celek, ne jako rukopis), ale něco jiného ovšem, jestliže by žloutnutí mělo býtí známkou počínajícího rozkladu materiálu papírového, že by se to snad v krátké době mělo rozpadnout? O tomhle právě Ehrle nepíše jasně, poněvadž jemu běží o vzácné staré vatikán[ské] rukopisy a to ovšem je zase jiná věc. Cyllit vůbec neznám (nemá ale mít špatných vlastností zaponu). Je slabší, jen ale konzervuje-li opravdu. Teda Vojto, tenhle stav věci s mým poručením řekni pánu principálovi a podrobně^b ať Ti řekne, jakým se v té věci došlo k výsledkům; a jestliže cyllit, kde ho dostat?³ Píšu to tobě, poněvadž myslím, že tak dostanu dříve odpověď.

^a škrtnuto pisatelem ^b podtrženo pisatelem ^c nadepsáno nad řádkem ^d dopis byl při pořádání fondu vložen do složky korespondence z r. 1920 (špatně čitelné vročení u data vyhotovení dopisu), obsahově předchází nedatovanému dopisu č. 38 (otázka použití cyllitu a zkušenosti ze sjezdu německých archivářů v Poznani), proto byl zařazen k r. 1910

¹ Poznámka se týká Vojtíškova šéfa dr. Teigeho. Jako „pan principál“ bude jmenován i v dalších dopisech.

² Poznaň (Poznań) je jedno z nejstarších a největších polských měst, ležící ve Velkopolsku, tehdy součástí Německa.

³ O potřebě konzervovat archiválie, se zmiňuje Macháček už v předchozím dopise č. 35, neboť musel naléhavě řešit konzervaci tzv. „nálezu“, zbytků předterezíanské registratury, nalezených v r. 1908 při přestavbě plzeňské radnice. Na sjezdu německých archivářů v Poznani v r. 1910 doporučoval cellit (cyllit) dr. Frederking; komise upozornila na kyselost cellitu a na nedostatečnou ochranu proti rozežírání papíru inkoustem. Obhájce používání zaponu P. Franz Ehrle, prefekt vatikánské knihovny, ve svém článku Über die Erhaltung und Ausbesserung alter Handschriften, in Zentralblatt für Bibliothekswesen, dále ZfB, XV, 1898, s. 17, inicioval uspořádání mezinárodní konference, která by uvažila způsoby konzervace rukopisů a dala směr dalšímu jednání (týž o jednání podal zprávu in ZfB

A napiš mi ovšem také o sobě (co d[oktor]?) a vůbec o tom, co je tak v Praze nového? Horák odešel do Prahy, a jsem tu teď vlastně sám <polem pracující>^c. Na II. reálce je jakejsi Šváb⁴, prý také dělá do archivu (ještě tu nebyl), neznáš ho?

Jinak mám teď práce až až, připravuji Sborník (nebude tak parádní jako I., spíše jen publikace materiálu, málo dobrých dělníků), pak mám psát průvodce po Plzni (z uložení nejsl[avnější] m[ěstské] rady), pak se jedná o soupisu (bude-li či nebude-li). Škorpil⁵, že je ovšem nerozhodnuto, Wirth⁶ chtěl, abychom to dělali já s ním, já ale jen pod tou podmínkou, jestliže on se Škorpilem se o tom shodne, W[irth] to chtěl zdá se mi spíše jako postavit Šk[orpila] před hotový fakt, proti tomu ale jsem byl, tím spíše, že pokud vím, Šk[orpil] nikterak na tom netrvá a rád by se toho vzdal, je tedy lépe jednat přímo – to ale jen mezi námi.

O Tvých měst[ských] knihách Ti budu moci sdělit mnoho materiálu i literatury ze sev[erního] Něm[ECKA], dost zajímavého, až jen uvedu v pořádek své zápisky o cestě. Podám velmi obšírnou zprávu kuratoriu a z ní druhou část bych chtěl časem doplnit a zpracovat jako Techniku muzeí, archivů a knihoven (snad pro Umění a řemesla u Laich[te]ra[?]). To ovšem dá také mnoho práce. Teda jak vidíš plánů stále více než práce skutečně vykonané. A to ještě v pozadí hrozivě na mne kouká velebný otec Komenský, jehož marně jsem se snažil strčit Novotnému zpět. A teď si představ, že přijda domů, holčička začne na mne dělat kukuče a natahovat se ke mně a já místo práce vozím na koníčku a dělám poštovského panáčka. To jsou radosti. Ale aspoň je pak do práce větší chuť.

XVI, 1899). Tato konference se uskutečnila v St. Gallen ve dnech 30. 9.–1. 10. 1898, nedošla však ke konkrétním závěrům. V roce následujícím (1899) použití zaponu podpořil dr. Otto Posse, ředitel saského hlavního státního archivu, na sjezdu německých archivářů v Drážďanech. Dokud se nezačal vyrábět nový zapon a cellit (po r. 1906 a 1909), bylo použití zaponu a želatiny nejběžnějším způsobem konzervace archiválií. Srov. č. 35, pozn. 2 a č. 36, pozn. 2; viz V. Vojtíšek, O konservaci archiválií ... , s. 5-7, 44-55 (zde soudobá literatura doporučující cellit).

⁴ František ŠVÁB (1885-1938) středoškolský profesor, historik (zabýval se historií Slánska a Plzeňska); ředitel Učitelského ústavu v Plzni a později externí pracovník AMP.

⁵ Josef ŠKORPIL (1856-1931) plzeňský architekt, správce sbírek Průmyslového muzea, které bylo součástí městského muzea a od r. 1888, po rozdělení na Muzeum umělecko-průmyslové a MHM, se stal ředitelem MHM; podle jeho návrhu se začala v r. 1897 stavět nová budova muzea (dodnes sídlo Západočeského muzeum v Plzni).

⁶ Zdeněk WIRTH (1878-1961) známý historik umění a architektury (zabýval se také architekturou lidovou), organizátor péče o umělecké památky a spoluautor jejich vědeckých soupisů (v té době vydal Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku 19. století, díl 16. Politický okres Vysokomýtský, Praha 1902; tamtéž, díl 22. Politický okres Poličský, Praha 1906; tamtéž, díl 23. Politický okres Chotěbořský, Praha 1906; tamtéž, díl 26. Politický okres Kladenský, Praha 1907; tamtéž, díl 29. Politický okres Litomyšlský, Praha 1908; tamtéž, díl 30. Politický okres Stříbrský, Praha 1908; tamtéž, díl 34. Politický okres Náchodský, Praha 1910). V iz F. Kutnar-J. Marek, s. 621-622. Již v r. 1909 inicioval u Vojtíška zpracování místopisu Nového Města s ohledem na dějiny umění (viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 96).

Vojto, Tys povídal, že bys se jednou do Plzně podíval, tak co s tím bude? Ale to by musilo být na delší dobu, ne na den, aspoň na pár dnů, opakuju a zvu Tě co nejuctivěji, teď by se to zrovna hodilo.

Pozdravuji všechny i Tebe zvlášť.

Macháček

Plzeň 26./9. 1910^d

[podzim 1910, Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/14^a

Dopis, originál, nedokončený a nedatovaný, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 15 cm

Milý Macháčku!

Předem dík za vzpomínku a přání, a za druhé hned notné vyhubování. Cože si to, pro Krista Pána!, myslíš o našem p[anu] principálu. P[an] principál je hodný pan principál, ale aby někam šel nebo dokonce jel, a k tomu na kongres, kdepak. Ještě tak poprosit, jděte a řekněte, to jó, ale aby sám šel a promluvil, to ne. A tak p[an] principál nebyl nebyl v Poznani a o tom cyllitu neslyšel a snad neví. My už něco slyšeli povídat, ale tolik toho nevíme, abychom Ti mohli poradit. Potřebovali bychom sami bezpečných zpráv. Napouštíme teďka zaponem novoměstské kontrakty, které náramně na tom byly zle a rozpadávaly se.¹

Tak třebaš p[an] principál na tom sjezdu nebyl, nemysli si, že by byl vůl, jak se o něm zásluhou jistého pána^b všeobecně mluví. Naopak, on je velmi hodný a učený pán, a protože je hodný a učený, proto se nikam necpe. A mimo to je otrávený – nediv se, mít čtyři léta vedle sebe jistého pána, který nic nedělá, jen mluví, že by ho u Apačů nazvali náčelníkem „Velká huba“, ale zato se tlačí kupředu a při tom volí prostředky až hrůza špatné a bídné, to není slast ani radost. A ten pán, který by měl vrátit každý krejcar, který od obce přijme, protože nedělá ani úřední práce, ani neúřední, literární, ač ji má instrukcí nařízenou – stará-li se o stavbu a zařízení nového archivu, myslí, že dělá dost a bůhví, jak záslužnou věc – ten pán chce po 2 letech, co je v IX. [třídě hodnostní – J. J.] žádat do VIII. [třídy hodnostní – J. J.], křičí, že ho u obce o okradli o 5 let, a aby se dostal výš, špiní, pomlouvá mého chefa. Výrazy, „měl jsem zůstat u místodržitelství, dát se volit do sboru obec[ních] starších a toho vola vyhodit“, „a já se divím, jak takového člověka vzali k obci“ jsou nejmírnější výrazy, kterými baví mne i kdekoho, s nímž se potká. Podkopáváje půdu pod nohama Ti, jimž existenci opravdu ohrožuje, chce si pomoci, aby se stal co nejdřív archivářem, protože dle jeho slov musí být v čele archivu našeho zcela jiný člověk, s jiným rozhledem, než je tu[?]. A přitom sám nesvede jediného konceptu,

^a nedatováno, zařazeno podle kontextu (navazuje na dopis z 26. 9. 1910), při pořádání fondu zařazen do složky korespondence z roku 1907, je nedokončený a nedatovaný, obsahově však jednoznačně navazujena na dopis č. 37 (sign. 535/80) z 26. 9. 1910; paleografickým porovnáním se styl písma a použitý inkoust nejvíce podobá korespondenčnímu lístku ze 30. 9. 1911 (sign. 506/23), který obsahuje jen stručné bezvýznamné sdělení, proto nebyl do edice zařazen, a na základě toho lze dopis přibližně zařadit do poslední čtvrtiny roku 1910 (září-říjen 1910) ^b podtrženo pisatelem ^c v orig. originale

¹ Otázce konzervace archiválií (viz Macháčekův dotaz v č. 35, č. 37 a neurčitá Vojtíšková odpověď v č. 36) se věnoval Vojtíšek ještě později, roku 1914 a 1926. Viz V. Vojtíšek, Konzervace archiválií. Zvláštní otisk ze Zprávy II. sjezdu na ochranu památek v Praze 27. a 28. září 1914 (nákladem vlastním, 16 s.); týž, O konzervaci archiválií, Věstník Svazu čsl. měst XIV., 1926, s. 14-18. Svě poznatky shrnul v již citované práci vydané r. 1932.

jediné řádky. Všechny návrhy na stavbu a zřízení archivu, jimiž se chlubil, dělal jsem já. Co „literárního“ provedl tento rok poslední, udělal jsem já. Ve Zvonu uveřejnil listy Purkyňovy². Úvod nesvedl, ten byl ode mne, většina poznámek ode mne, 3 listy německé a 1 polský, které nechtěl Zvon uveřejnit v originále^c, byly přeloženy ode mne. Pak uveřejnil v pamětním listě „Praha se loučí s Podskalím“ inventář plavce Podskalského³. Ten inventář našel jsem mu, udělal úvod a on to poslal Zíbrtovi a pak nakoupiv si exempláře rozesílal holkám „za třísku z dějin matičky Prahy, které věnoval všechno svoje“⁴

² E. Šebesta, Několik dopisů Janu Ev. Purkyňovi 1837-48, Zvon 1909 (viz AHMP, MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, „Literární činnost dra. Ed. Šebesty“, strojopis, 1925).

³ Viz pozn. 2 (tuto práci ve svém seznamu E. Šebesta neuvádí).

⁴ V tomto dopise hovoří Vojtíšek o poměrech v Archivu hlavního města Prahy, hlavně o svém kolegovi PhDr. E. Šebestovi (viz č. 28, pozn. 2).

[1911, listopad-prosinec, Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/81 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, nedatováno, psáno perem na s. 1-6, arch 21 x 34 cm, dvojarch 17 x 21 cm

Já nevím, kde mám listovní papír, proto píš takhle. Odpusť, jinak si Tě vážím nesmírně.^a

Milý Vojto,

mám teď právě náladu ku psaní, je čtvrt na 11, rodinka spí, a já zrovna dočetl ránu z revolveru v Jirákových (Miloše) Dojmech a rozmarech, tak píšu.

Jo Vojto, to je něco docela jiného, ten referát v Samostatnosti, než co jsi mi vykládal. Já myslil, že mluvíš to, co píšeš, a naopak; já se o to alespoň snažím, nemám-li důvodů příliš důležitých, abych tak jednal a psal, jak myslím. Ten Tvůj referát bych téměř doslova podepsal, snad bych místy u jednotlivých věcí vytkl více než vytýkáš sám. Ale tedy opakuj, Sborník není tak špatný jak si myslíš. Pravda, je vyplněn z valné části otiskováním materiálu; ale jednak úvody přece jen zařazují ten materiál ve všeobecnější rámec, a jednak je přece v tom ve všem určitý cíl, pro nějž budu v tom pokračovat. V Listáři Strnadově¹ nelze přece pokračovat tím způsobem, jak to Strnad mohl dělat do 1526, v 16. stol. např. pro každých 10 let by byl svazek stejně tlustý jako 2. díl; my ve Sborníku proto budeme publikovati kusy, jež tvoří nějaký celek nebo jsou nějak zajímavé nebo důležité, a až jednou dojde k pokračování Listáře (kde budou většinou jen regesta), bude tím dost práce a místa ušetřeno. Věci <čistě>^b epizodické, kulturně historické otiskují občas v Plzeň[ských] Listech², také z toho bude jakýsi celek. Myslím, že taková práce není zbytečná. Rozumím-li Ti dobře, žádáš na našich publikacích vždy výsledky naprosto nové a platnosti všeobecné; to ovšem není možno nikde (ani u Vás v publikacích Vašeho archivu), ani to není účelem publ[ikací] čistě lokálních. Pro mne např. takový spor s kláš[terem] tepelským je věc důležitá a symptomatická pro svou dobu; důležitost vyrosté zejména, až jednou zpracuju hospodář[ský] stav Plzně po válce 30[etě], k čemuž už mám dost materiálu, a jehož výsledkem bude, že Plzeň trpěla poměrně stejně jako ostatní Čechy, a že slavný vítěz jí nikterak pozici^c neulehčoval. Skutečně málo

^a věty nadepsány v pravo nahoře nad textem dopisu ^b nadepsáno nad řádkem ^c v orig. posici, genrista, methodou, palaeontologickém, protokollů ^d nadepsáno pod řádkem

¹ Josef Strnad, Listář královského města Plzně a druhy poddaných osad. Část 1. Od r. 1300-1450. Plzeň 1891; tamtéž, Část 2. Od r. 1450-1526. Plzeň, 1905.

² Plzeňské listy, vyd. v Plzni v l. 1875-1911 J. R. Portem (dříve jako Plzeňské noviny). Tím lze upřesnit zařazení dopisu do r. 1911, protože od r. 1912 už tyto noviny vycházely pod novým názvem (Český deník – viz č. 59, pozn. 8).

významná jest snad práce Pohlova³ (ač takový kulturní žánrista^c právě na ní by snad našel zalíbení); ale, třeba uznávám sám 1. ročník za lepší, byl bych spokojen, kdyby se udržel na výši II. Geologie zato je vedena slabě, jest to opakování věcí jinde otištěných. A referáty co zprávy ostatně pokládám za stejně důlež[itou] část našeho Sborníku jako jako články, a pro ně také přes Tvé přání jinak zajisté odůvodněné ponechám formu ročenky periodické.

Ale ty tady to myslíš o Sborníku; a což publikace Vašeho archivu? Teigův místopis? Já nejsem pro šetření místem za každou cenu, ale můj místopis Plzně bude nepoměrně stručnější; ostatně i tak odhaduji ho na 3 svazky <průměrně>^b po 300 stranách (I. sv[azek] <tenčí>^b všeobecný: o pramenech, ikonografie, plány, všeobecný vývoj, myslím, že i po Soupisu toho dost zbude, kostely, <opevnění ap.>^b –

II. sv[azek] vnitřní město, III. sv[azek] předměstí []). II. svazek by mohl vyjít dost brzo, budu-li mít dosti času, asi ve 3 letech. Napiš mi, jakou metodou^c postupuješ; já dělám ke všem knihám a pramenům velký index všech jmen majitelů (mám tři stohy lístků), a když to vyindicuji, pak to půjde rychle od zápisu k zápisu, se zárukou úplnosti a jistoty, jakou neměl postup Strnadův od jednoho domu k druhému. Každý zápis rozepisuji čtyřikrát: dle prodáv[ajícího] (nebo odkaz[ujícího], postupujícího atd.), nového majitele a obou sousedů; někdy je i více lístků, kde jsou náhodn[ě] udáni i starší majitelé a p[odobně]. Mám tak např. pro 17. stol[etí] rozepsány již všechny trhy, kšafty, a ¼ smluv (nejvíce mezi dědici), zbývají ještě manuály, kde najdu např. ohně, spory sousedů a p[odobně]. Při tom současně dělám Vlachy, které dám do Sborníku⁴; nebude to tak důležité jako Vlaši Strnadovi v XIV. stol[etí], poněvadž v XV. to jsou většinou kramáři; také si dělám poznámky k rodokmenům, sestavuji měst[ské] písaře, paumistry <vždy jsou 4>^d, primátory, <řemesla>^b atd., vše najednou. Jen kdyby nebylo toho muzea a takových hloupostí všelijakých, které zdržují.

Sborník Strnadův⁵ bude celkem pěkný: budou za sebou dle látky Buchtela, Horák, Krofta⁶ (to bude asi nejlepší a nejdůlež[itější]), Liška⁷, Macháček, Herain⁸, Volf⁹,

³ Jan POHL, JUDr. (1861-1914) advokát ve Zbirohu, amatérský historik; studoval zejména dějiny železářství, za tím badatelským účelem v letech 1909-1912 pořizoval výpisky z plzeňských městských knih, což dosvědčují potvrzené reverzy na zapůjčené archiválie i vzájemná korespondence (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1632, i. č. 401, sign. 401/1-11, korespondence z l. 1908-1914); mezi Pohlem a Macháčkem byla navázána přátelská spolupráce. In SMHMPI 2, 1911, s. 21-30 otiskl Macháček Pohlovu stať „Příspěvek k dějinám lupičství v západních Čechách v 16. století“.

⁴ Macháčková studie „Vlachové v Plzni v XVII. a XVIII. století usedlí“ vyšla v dalším ročníku SMHMPI 3, 1914, s. 107-118.

⁵ Sborník věnovaný J. Strnadovi vyšel r. 1914 (viz SMHMPI 3).

⁶ Kamil KROFTA, prof. PhDr. (1876-1945) plzeňský rodák, syn advokáta, purkmistra města Plzně a českého poslance na říšské radě JUDr. Josefa Krofty; historik Gollovy školy, od 1911 mimořádný profesor rakouských dějin na pražské univerzitě; později (od 1920) působil v diplomatických službách (vyslanec ve Vatikánu, v Rakousku a v Německu, v letech 1936-1938 ministr zahraničních věcí). Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 517-525; BSAČZ s. 349-350.

⁷ Raimund LIŠKA, prof. PhDr. patřil spolu s dr. Pohlem k okruhu badatelů plzeňského městského archivu a přispěvatelů Macháčkem redigovaného sborníku. Viz R. Liška, Spor Plzně s klášteřem

Wirth, Šváb, Profous¹⁰ (o místních jménech) a 3 přírodopisci a ještě leckdo přibude; připomeň panu principálovi, že počítám alespoň na malý příspěvěček od něho, jen aby byl zastoupen. Herain mi poslal 3 věci, jedno slabší než druhé, zpracováno přímo nedbale; jedno jsem vůbec vrátil, to druhé budu musít zkrátit a nevím vůbec co s tím bude, horšího co sotva mi Šeb[esta] pošle. Žádal jsem také Wintra¹¹; odpověděl, že by rád, ale že nemá kdy; že je sice proti osobním vzpomínkám, ale že nic jiného nemá; nabízel jsem mu napsat kritický článek o Strnadovi, nechtěl; vzpomínku, kterou mi napsal, byla tak slabá, že bych ji neotiskl ani, kdybych měl místo pro osobní vzpomínky. Vůbec vidím, že Pohl a Liška a ti, na které se díváš nějak svrchu, jsou vlastně zcela dobrými spolupracovníky mými; nemají tzv. širokých obzorů, ale zato dělají svědomitě a mohu také jejich práci kontrolovat. Ale přesto bude úroveň dosahovat alespoň I. ročníku.

V lednu chci pořádat výstavu českého obrození¹², napiš mi, jsou-li u Vás nějaké literární rukopisy z doby asi 1700–1848, portrety, drobné památky (zejména pro 48. rok, karikatury) a mohl bys, až půjdeš do měst[ského] muzea, to tam také zjistit a zeptat, zda by nám to půjčili. Nejhorší starosti asi budou ze zemským muzeem, půjčí-li nám něco. Výstava bude mít program zcela všeobecný (nejen pilsnensia), a budou také asi přístupny současné sbírky (poprvé po 11 letech!), bude ovšem při tom přednáškový kurs. Já bych přijel asi v polovici prosince do Prahy a shledal vše, co se shledat dá.

Článek Volfův se mi nelíbí; ne snad pro důraz, jaký klade na nepřístupnost sbírek, to je zcela správné, a napsal bych to stejně; také osobně je jistě slušnější než by člověk mohl čekat od muzejníka; ale jednak psal článek, aniž kdy u nás byl, a proto není přesný; sbírky např. jsou skutečně téměř instalovány, zmínka o jubileu Strnadově je hloupá, poněvadž to není pravda, že budu otvírat na jeho počest (divná pocta, po 11 letech na něčí počest otvírat); ale hlavně mi vadí tohle: jednak užívá článků o muzeu, které jsem sám kdy psal, poněkud více než je slušno; <ani>^b já jsem sice

teplským o dluh roku 1625, SMHMPI 2, 1911, s. 58-84; týž, České překlady zlaté bully císaře Zikmunda udělené Plzni r. 1434, SMHMPI 3, 1914, s. 33-45.

⁸ Jan HERAIN, ing. (1848-1914) v letech 1906-1914 stavební archivář Archivu hl. města Prahy (zde zakladatel sbírek plánů, fotografií Prahy a grafických listů); starosta Společnosti přátel starožitností v letech 1896-1914, konzervátor památek; od roku 1900 člen domácí rady Klubu za starou Prahu (od 1904 její jednatel), velký znalec staré Prahy. Viz BSAČZ s. 219.

⁹ Josef VOLF-WOLF, PhDr. (1878-1937), rodák z Příchovic u Přeštic (okr. Plzeň-jih), studoval na německém gymnáziu v Plzni (maturita 1899), historii na pražské univerzitě (1900-1904), působil v knihovně Národního muzea Praha v letech 1904-1937 (od 1928 jako ředitel); knihovník, archivář, historik (dějiny knihtisku a novin), člen ČAVU a Královské české společnosti nauk (od 1911), spoluzakladatel a první předseda Spolku českých knihovníků, Spolku českých bibliofilů. Viz BSAČZ s. 700.

¹⁰ Antonín PROFOUS, PhDr. (1878–1953) český středoškolský profesor a odborník na toponomastiku. Dodnes užitečný pro regionální historii, jazykovědu i jako pramen pro nejstarší české dějiny je jeho čtyřdílný lexikon Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, který vycházel v l. 1947-1957. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 914.

¹¹ O Z. Wintrovi viz č. 34, pozn. 1; F. Kutnar–J. Marek, s. 411-413.

¹² Viz F. Macháček, Výstava českého obrození. Plzeň 1912.

neobjevil nových pravd, ale přec je měl podati alespoň mými slovy, a ne otrocky sledovat mé články, aniž by to označil uvozovkami. A druhá věc jest ještě horší; Horák prý neinformoval ho, a tak nevím, kdo to vlastně byl, ale musím soudit z článku, že Volfa někdo informoval o tom, co se u nás chystá, a Volf to vykládá jako své vlastní návrhy, které se rodí v jeho hlavičce; tak např. o národopisném muzeu (my už ho tu dokonce máme, ale nemáme ho kam dát, je spolkové, Společnosti, které jsem jednatelem), o kursu paleontologickém^c aj. To jest skoro nepoctivé. A tak vznikl blahosklonný tón článku, v němž s[!] převysokého stanoviska pražsk[ého] odborníka dávají se hloupým venkovanům (oh, jak jsem se zprovincializoval) moudré rady, které mají však tento podezřelý původ ad majorem Volfi gloriam.

Zatím měj toho dost; jen ještě: Váš pan principál napsal o Bílé hoře článek velmi špatný; Ty píšeš věci celkem pěkné (Tvé referáty ale jsou stále dost slabé až o II. sv[azku] našeho Sborníku byl lepší než o tom I.), budeš-li tak pokračovat, budou se mi Tvé věci z Vašeho personálu líbit nejlépe.

Jinak jsem spokojen životem (až na ty bídné finance, kterých jest dost málo, ač mám 2 tisíce zl[atých]), jest to radost pracovat, když holčička malá neposedná se Ti dívá do péra, co že to děláš, anebo kolem Tebe poskakuje a žvatlá, i přátele tu mám dobré (dokonce i feminini generis, tož ovšem společně s ženuškou), prázdnin přes to, že jsem si ani nevzal celou dovolenou, užil jsem příjemně (byli jsme v říjnu 4 dni[!]) na cestách, 1 den v Poděbradech u Hellicha¹³, muzeum má celkem vzorné, 3 dny od Mnihova Hradiště na Turnov a odtud přes ty všechny krásné partie na Trosky, Prachov[ské] sk[ály] a Jičín), kuratorium mi po výpadu, jakým jsem odpověděl loni na jeho útok, ponechává větší volnost než kdy před tím (já je za odměnu už celý rok nesvolal, nechce se mi zdržovat s psáním protokolů^c, nemám prostě chvílku volného času, a co mám (od 5-7 odpo[edne], chci mít skutečně volný), nu a čeho si ještě přát. Zaklepal jsem tuto chválu temporis praesentis. Jen ta Praha, Malá Strana kdyby tu byla!

Pozdravuje Frida. A odepiš brzo.

Samostatnost Ti pošlu, nemohl jsem to okamžitě najít, či vlastně proto, já sedím doma a Samost[atnost] je v muzeu.

¹³ Jan HELLICH, PhMr. (1850-1931) synovec známého malíře J. V. Hellicha; ač vystudovaný lékárník, r. 1901 založil městské muzeum v Poděbradech (resp. spolek Muzeum Poděbradska), jehož byl dlouholetým předsedou; konzervátor státní památkové péče pro Poděbrady a další okresy na sever odtud (od 1907); mezi jeho širokými zájmy převládla archeologie (spolupracoval s J. L. Píčem na průzkumu Polabí, proto byl po Píčově smrti, r. 1912, zvolen inspektorem prehistorické sbírky NM). Viz K. Sklenář, s. 215-216.

1911, prosinec 14. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/24

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-11, tři dvojarchy 13 x 17 cm

Milý Macháčku!

Píšu teprv dnes – úředně jsem Ti již odepsal, že pro Tvou výstavu nemáme ničeho. Ty svazky pro r[ok] 1848 mají hezké věci, ale je to nešikovně svázáno, že nelze ničeho vyjmouti. Liter[árních] rukopisů nemáme, a dle katalogu nelze také nalézt co z rytin, podobizen apod.

Abych se vrátil ještě k referátu v Samostatnosti¹. Myslím, že jsem Ti neřekl ničeho jiného, nežli co jsem napsal – snad jsi mi špatně rozuměl, a proto odmítám rozhodně, co znělo za výčitku, že bych snad jinak jednal a psal, než bych myslil. V tom punktu bylo v Tvém psaní něco krobiánského – ale což o to, krobián Ty býváš.

Namítl-li jsi, co náš „Sborník“² – co Teigův místopis – jó, chlapče, kdybych nebyl malý pán, kdybych mohl do toho zatraceného „Sborníku“ aspoň mluvit, buď ujistěn, že by vypadal jinak, než vypadá a bude vypadat. A nedej Pámbů, aby jednou do něho měl mluvit Schliemann³.

Co se týče místopisu postupuji takto: Vycházím od skutečného stavu, který jest mi zajištěn schematismem z r. 1783 podle číslování a jmen majetníků a ke knihám dělám si postupně podrobné lístkové rejstříky jmenné (podle <majetníků>^a <kupujících a prodávajících>^b), leckdy i podle štítů (pokud jsou) a ulic. Pak budu dávatí lístek k lístku, zápis k zápisu. Ovšem bude potřeba i grafického znázornění <podle>^a <s určováním>^b sousedů např.

podle		A		podle
C		koupil od		D
		B		

Ovšem nestačí pouze rejstříky ke knihám kontraktů, ale také nutno rozpisovat zvláště knihy testamentů, smluv manželských. Připomínám však, že se mi zdá, že nebudu následovati vzoru Teigova při vydání, dojde-li k němu, nýbrž, že přestanu na omezeném způsobu Tomkově. Bude to nutno tím spíš, že budu chtítí vydati materiál až k r[oku] 1783.

^a škrtnuto pisatelem ^b nadepsáno nad škrtnutým textem ^c v orig. hypoteticky, parafrasi, feuilletonu, neurasthenie

¹ Poznámka se bude zřejmě týkat referátu V. Vojtíška „Sborník Historického musea v Plzni II“ in: Samostatnost I (XV), č. 167, 3. 9. 1911.

² Vojtíšek má zřejmě na mysli Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, vydávaný pražskou obcí prací Městského archivu od roku 1907 za redakce Jaromíra Čelakovského, Josefa Teigeho a Václava Vojtíška. V roce 1911 vyšel 2. díl tohoto sborníku.

³ Z kontextu vyplývá, že Schliemanna (zmíněn např. také v č. 41, 43, 46 a 50) lze ztotožnit s Vojtíškovým kolegou PhDr. E. Šebestou (viz č. 28, pozn. 2).

Co se týče článků, jež Ti poslal Herain, chápu, že jsou slabé. Čekal jsem to – chudák, stárne. V jeho způsobu vypravování bývalo kdysi hodně půvabu, byly jeho práce dobré – stárne a je mi ho líto, když vidím jeho neúnavnost a horečnou píli. Vidí, jak málo času má před sebou, a chtěl by vykonat mnoho – jsem si vědom, že už neudělá nic a že jednou nastane jeho konec – přál bych jemu i sobě, aby nebylo to brzy, je to dobrý, hodný člověk, kterému jsem povinen mnohým – a překvapí ho vprostřed práce. Proto jeho články uprav a otiskni, je v nich jistě aspoň obsah dobrý, není-li forma – až Ti pošle Schliemann (dojde-li k tomu) spráskneš ruce, co budeš čísti.

Cos psal o Volfovi a jeho článku v Samostatnosti, nepřekvapilo mne. A hned Ti oznamuji, že jsem užil, cos se mnou sdílel, k referátu do Věstníku Klubu za Starou Prahu, který podepsal D[okto]r Polák svou značkou J. P. Bude poplach v Israeli, ale mlč, ať to na mne zatím nevyjde.⁴ Já mám na Volfa spadeno. Je to nadutec, který pomocí Schliemanna chtěl mne nejdříve připoutat k sobě a muzeu, a když vidí, že jsem se od nich trhl docela, dává mi svou povýšenost – vždyť už je členem Akademie a Učené společnosti! – najevo. A mám spadeno i na Zíbrta a příležitostně mu leccos oplatím.⁵ Tedy o tom Volfovi jsme napsali, že užil důkladně Tvého článku ve Sborníku, doporučili jsme srovnání, a poukázali na nehodu, která se mu stala, když navrhoval věci, které jsou skutkem, nebo věci, které se chystají a o nichž se informací dověděl.

Jestli mi za to vynadáš, nebude zle. Snesu to, a ostatně na takové pány třeba už poukázati jednou. Co dělá Volf je už takové jako to, co dělá Zíbrt. Volf = Zíbrt der Zweite! Věstník čís[lo] 10, v němž to bude, vyjde ještě tento měsíc.

A teď k Tvému uznání mé práce. Je to hezké sice, že mne pochvaluješ, třeba trochu hypoteticky^c, ale neřekl jsi mi nic nového. Já jsem si určitě vědom, že pracuji s rozumem, snad i s vtípem, že má práce není mechanická, že i črta místopisná má do sebe víc, než parafrázi^c materiálu. A to vědomí vede mne při práci a snaha předčítí nad ty, kteří jsou kolem mne – Schlieman[na] jsem strčil do kapsy docela, je to vůl a neschopný k práci nejjednodušší – je mou vůdčí myšlenkou. Protože vidím, že v tomto znamení zvítězím.

Do konce roku vyjde „Černá růže. Historie praž[ského] domu“ nákladem Ústřed[ní] banky Č[e]s[kých] spořitel⁶, v Sborníku zeměvěd[né] společ[nosti] dokončení „Starých plánů pražských“⁷, z nichž bude pak zvl[áštní] otisk vydán, v Samostatnosti ve fejetonu^c otisknu přednášku, kterou jsem měl v Sp[olečnosti]

⁴ Advokátní koncipient JUDr. Josef POLÁK (nar. 1886) byl pilným badatelem o dějinách Židovského města v AHMP (viz Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 95–96).

⁵ Čeněk Zíbrt viz č. 10, pozn. 9 (spravoval také knihovnu NM, kde působil i J. Volf). Viz F. Kutnar, s. 410–411. Výhrady k Zíbrtově práci, zejména ve vedení ČNM, viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 155–156.

⁶ Zmíněná práce vyšla pod názvem „U černé růže. Historie pražského domu“ v Praze až v roce 1913 výše uvedeným nákladem (73 s.). O roce vydání viz č. 44 (jako pamětní spis k výročí 20letého trvání Ústřední banky čs. spořitelⁿ).

⁷ Tato práce skutečně vyšla v roce 1912 pod uvedeným názvem a nákladem v edici Knihovna české společnosti zeměvědné v Praze, č. 8, (37 s. a 6 příl.).

př[átel] star[ožitnosti] č[e]s[kých] „Z paměti města Hory Vyšehradu v době války třicetileté“⁸. A pak konec dobrým pracím! Na žádost Novotného mám vydat ve Fontes Nekrotofia[?] a podal jsem žádost k výboru muzejnímu, aby mi vydal materiál Emlerův k dokončení Pozůstatků desk zemských⁹. Zejména na městs[tských] knihách v souvislosti s deskami chci pracovat intenzivně.

Upozorňuji Tě na Věstník Klubu za starou Prahu č[íslo] 5-9, kde mám vedle 3 osobností několik referátů (značka V. V.).¹⁰

Jsi zdrav jistě – i já jsem zdrav celkem. Někdy nespavost se vrací, potrápí, zas zmizí, ale celkem jsem klidnější, než jsem býval v době dřívější, kdy mne neurastenie^{11c} mučila zle. Ovšem vedu život spořádaný, pravidelný. Jen kdyby nebylo toho poměru k Schliemannovi – s tím člověkem je peklo.

Tobě žvatlá holčička, máš z ní radost – přeju Ti to. Může být ten manželský život hezký. No, já tak brzy – a možná, že nikdy – do něho se nedostanu ...

Tak brzy přijed' – pohovoříme si potom – anebo piš.

Srdečně Tě pozdravuji – milost[ivé] paní vyříd' poručení – a jsem Tvůj

Vojtíšek

V Praze 14./XII. 1911

⁸ Pod tímto názvem vydal v roce 1912 V. Vojtíšek tuto práci nejprve in Samostatnost II(XVI), č. 53 a 60, 22. 2. a 29. 2. 1912; pak jako zvláštní otisk vlastním nákladem (Kulturní snahy, 24 s.).

⁹ Josef Emler, Pozůstatky desk zemských království českého r.1541 pohořelých (Reliquiae tabularum terrae regni bohemiae anno MDXLI igne consumtarum). Díl 1. Praha 1870 (edice). Josef EMLER, prof. Dr. phil. (1836-1899) archivář hlavního města Prahy v letech 1871-1896 (nástupce K. J. Erbena) a profesor PVH na pražské univerzitě (více in BSAČZ s. 163-164).

¹⁰ V roce 1911 vydal V. Vojtíšek ve Věstníku Klubu za starou Prahu II několik textů (viz Přehled prací akademika V. Vojtíška in: Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška. Praha 1953, s. 556), a to o Harrachovském paláci (s. 35-37), soše sv. Václava (s. 37-38), staviteli Janu Frenzelovi (s. 38) a různé zprávy (s. 53-54).

¹¹ Neurastenie (neurasthenie) je nervová vyčerpanost a slabost nervové soustavy.

1911, prosinec 16. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/20 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-7, dva dvojarchy 11 x 17,5 cm; obálka 12 x 9,5 cm, adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt archivu král[ovského] hl[avního] města Prahy, v Praze – II, Nekázánka 12, na zadní straně kulaté razítko (modro-fialový inkoust) „Městské historické muzeum císař. a krále Františka Josefa I. v Plzni“

Milý Vojto,

píši hned, o čem to už asi se domyslíš. Prosím Tě, abys příště věci, které ti sdělují v psaní soukromě, neužíval bez předběžného dorozumění se mnou pro veřejnost; byl bych se s Volfem vypořádal sám ať již soukromě nebo veřejně, jako jsem mu již leccos řekl (o článku jeho jsme však dosud nemluvili), a Ty my nyní takhle kaziš circulos meos. Já si své věci nejraději vyřizuji sám, a stojím zato, co podnikám nebo píši, pak také svým jménem, intriky se značkami a takové věci, to se mi přičí. Já jsem tady v Plzni domohl respektu, třeba ovšem ne vždy upřímného, u lidí horších a omezenějších než je Volf; nemají-li respekt před mou prací, hledím, aby ho alespoň měli před mým jazykem nebo perem, a jde to také. Kdežto cesty oklikami jsou zbraní dvojsečnou; protivníci mají pak právo, aby člověku přisívali věci, za něž jinak nutno se hanbiti. Vůbec podle dosavadních mých zkušeností je to v zájmu mém vlastním, abych nepouštěl do světa ani slovo nepodepsané. To jsem se mohl také vyhnout např. kritice našeho Schiebla¹, ač jsem si tím nadělal zlé krve, jako snad ničím, a je to člověk s konexemi v kruzích pro mou existenci nejvyšších; a přece trochou důsledného vystupování jsem ho umlčel, doufám, tak dalece, že hledá usilovně, aby si nezkazil možnost styku se mnou. Stejně v mé polemice s Ad[olfem] Kopeckým², také starým Plzeňákem, mi lidé prorokovali, že mi to, co jsem zase napsal, neodpustí do smrti; skutečně hněv jeho byl nesmírný; ale když jsem nepovolil, dnes je náramně zdvořilý a každému mému přání vyhoví se vzornou ochotou; vím ovšem, co je to neupřímného, ale přece je mnohem méně nebezpečný, sám si pak svým jednáním váže mne a dává mi bezděčné svědectví, že jsem jednal správně a věcně. Já vůbec, když vidím tu někde nepřízeň, jdu rovnou proti, a místo obrany popř. vedu

^a v orig. korekturu

¹ Jaroslav SCHIEBL (1851-1933) syn plzeňského knihtiskaře Ignáce, novinář, autor řady článků a studií ze života města (sbíral plzeňské pověsti a vydal kriminální příběhy); od roku 1890 řídil statistickou a cizineckou kancelář města Plzně. Macháček pravděpodobně připomíná svůj referát in SMHMP I 2, s. 132-134 o práci J. Schiebla, Ze staré i nové Plzně, in zvláštní příloha Plzeňského obzoru 1909-1911, též zvlášť.

² Adolf KOPECKÝ, oficiál městského muzea, v r. 1909 bytem Smetanovy sady 333.

protiútok, a ještě mne to nezklamalo; dnes si nemohu stěžovat, jedná se se mnou docela slušně, ač se netajím nikde tím, že nejsem radniční.

Prosím Tě tedy, abys mi alespoň opatřil rukopis nebo korekturu^a toho, co má vyjít ve Věstn[íku] za St[arou] Pr[ahu]³. Volf konečně psal tónem příznivým o mne, a sotva bych mohl veřejně vystoupit; soukromě bych si to s ním však rád vyjednal, a nyní nemohu, ještě spíše budu nucen ho ujistiti, že nejsem ani autorem ani inspirátorem té věci; a nebyla-li by mi ta věc příliš po chuti, žádám Tě o svolení, abych mu mohl jmenovati Tebe jako původce, nebo abys si to sám s ním vyjednal. Jinak by se člověk musil bát něco Ti psát. Volfa nyní ostatně potřebuji k výstavě čes[kého] obrození, aby mi pomohl dostati materiál ze zemského muzea, což mi slíbil, když jsem před tím trochu zacinkal jim pro jich upjatost v takových věcech.

V místopisu postupuji stejně jako Ty; rozdíl bude v tom, že to chci dovésti až do doby nejnovější, mimo to chci vycitovat všechny zmínky o domě jako Teige, ale co nejstručněji, pokud se netýkají stavebního stavu domu, nebo zvláště význačných událostí. Např.: rvačka mezi tím a tím, fol[io] rukopisu a dost. Tedy něco mezi T[eigem] a Tomkem. Vyexerpuji také manuály, hlavně kvůli ohňům. Grafického znázornění nebudu potřebovat, poněvadž rozepisuji hned každý záznam také podle sousedů a řadím ho tak do indexu; nyní připravuji pro Soupis⁴ stavební historii všech domů od 1550.

Jinak jen opětuji, že novými Tvými věcmi jen vzrůstá můj respekt před Tvou prací. Líbí se mi také Tvé sebevědomí a jistota Tvého vystupování, čehož dříve u Tebe nebylo; je nutno mít sám o sobě přesné ocenění, ani se nepodceňovat, ani nepře=[ceňovat]. Jen by měla Tvá jistota také se vztahovat na Tvé jednání vůči odpůrcům; já myslím, že i takový Schl[iemann] by se dal trochou obratností zkrotit, že by byl nucen i slušně jednat i něco skutečně pracovat.

Přeji veselé svátky. A ožeň se, nemám, proč bych to zrazoval. Pozdravuji srdečně
Tvůj upřímný Frida

16./12. [19]11.

A piš brzo! Co dělá Jirka Č[ermáků]?

³ Věstník Za starou Prahu, periodikum Klubu Za starou Prahu (založen 1910 ve velmi vysoké publicistické úrovni). V roce 1911 do něj hojně přispíval i V. Vojtíšek (např. Harrachovský palác, Za starou Prahu II. Věstník Klubu za starou Prahu, s. 35-37; Socha sv. Václava [někdy na Václavském nám.], Za starou Prahu II, s. 37-38; Stavitel Jan Frenzel, Za Starou Prahu II, s. 38).

⁴ Macháček připravoval podklady pro soupis památek uměleckých a historických, které od počátku století do konce svého života organizoval Z. Wirth. Viz č. 37, pozn. 4.

1911, prosinec 18. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/24d

Dopis, originál (torzo dopisu, přiřazené k č. 40), rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 17 cm

jediný z Tvých důvodů „já jeho potřebuji“, pak nezbyvá, než si pomysliti, že to také není poctivé, jak Ty jednáš.

Rozvaž si to pěkně – mnoho jsi si ublížil na reputaci u mne – musíš mi dáti za pravdu, jako já dal Tobě. Ty vůbec libuješ si v tónu mentorujícího rozvážlivce, který zpychnul^a ve svém okolí a prostředí. Uznávám, co platíš v Plzni, ale nemysli, že můžeš mravokárný hlas svůj uplatňovati i mimo ni a na ty, kteří stojí výše, nežli plzeňské předměty Tvých opravných snah, nejsou-li Ti po případě rovni.

Tak abych rekapituloval: ty jsi mne vedl na cestu pravou, já to uznal, napravil jsem to, a počkám si, až přistihnu toho pána v čem jiném, abych ho mohl zřezati dle své vlastní zkušenosti a svých znalostí. Ale viděl jsem, že sám jsi klopýtl sakramentsky – dávám Ti radu, aby se také Tobě nic zlého nestalo.

Amen, tj. konec.

Tak jsem psal dřív, nežli jsi snad čekal. Ale sotva bych se k psaní dostal v jiný den – chci Ti přát k svátkům a přeju Tobě i celé Tvé rodině upřímně k nim vše nejlepší.

Piš brzy, budeš-li chtít – aby ses však nemusil báti, jak se četlo v Tvém dopisu, mně co říci, radím Ti, že bude nejlíp, když si necháš pro sebe, co se musíš bát nebo máš bát jinému povědět. Mohlo by to dopadnout zas tak nějak, třeba bych si dal pozor, abych se v Tobě zase nezmýlil.

Přeju Ti, aby se k Tobě v muzeu chovali nyní hodně vlídně a vše Ti poslali co mají, ochotněji třeba, nežli se k Tobě chovali z úřední^a povinnosti^b.

Tvůj Vojtíšek

V Praze 18./XII. 1911

^a v orig. zpýchnul, úřední ^b podtrženo pisatelem

1912, leden 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/21 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 12,5 x 16,5 cm.

13./1. [19]12

Milý Vojto,

bůh mne zatrať, mám to připraveno týden a zapomněl jsem docela to poslat, Wirt[h] asi nadává a má recht.

S tou pečetí – to jsem Ti minule zapomněl napsati – to neklape, to jsi říkal, není věc možná. Pečeť i pečetidlo je pravé a původní, poněvadž je i na listinách v cizích archivech, (vídeň[ských]), komu byla ve 14. stol[etí] zaslána, nehledě k jiným důvodům.

Já volím místopis post a post [?], výňatky budou v Soupise¹, ale dělám to hned tak, abych mohl pokračovat k definitivnímu místopisu od začátku až do dneška. Tak za nějakých 5 let asi to budu tisknout. Bude to zatím jen vnitřní město, ale cihla tlustá.²

Přeji veselý nový rok, mnoho zdaru. Kdy přijedeš do Plzně? Já do Prahy asi až v létě.

Pozdravuje

Tvůj Macháček.

Napiš mi zas nějaké nové klepy! Mé poručení panu principálu a pozdrav Tvému milému kolegovi^a Schl[iemannovi].

^a v orig. kolegovi

¹ Opět se jedná o Macháčkovy podklady z regionu pro již zmíněný Wirthův soupis památek (viz č. 37, pozn. 4).

² Macháčkova zásadní a dodnes nepřekonaná místopisná studie vyšla dvakrát, poprvé v roce 1930 pod názvem Městský dům in Plzeň a Plzeňsko v minulosti II, s. 108-223; podruhé o rok později pod stejným názvem in Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska v rámci ediční řady Prameny a příspěvky k dějinám města Plzně (č. 6).

1912, leden 31. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/25

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 11 x 17,5 cm.

Milý Macháčku!

Píši dnes jen krátce, neboť jsem už napsal dvojí psaní. Posílám slíbený r[u]k[o]p[is] Erbenův – nech si jej, drž hubu, můžeš jej vystavit a pro muzeum ponechat.

Dnes jsem dostal dovolení správního výboru Muzea k vypůjčení Emlerova materiálu k vydání dokončení Pozůstatků.

Volf dostal nářez, že má toho dost. Příležitostně Ti povím více. Dělala mu také dobře Kroftova poznámka v referátu o Skalském¹ v Č.Č.H.

Do společ[nosti] Muzea bylo by radno vstoupit.

V několika dnech pošlu Ti „Staré plány pražské“² a Výroč[ní] zprávu archivu za 1911³. „Černá růže“ bohužel vyjde až r[oku] 1913 na oslavu 20 letého trvání Ústřední banky č[e]s[kých] spořitelen jako pamětní spis⁴.

Jinak jako vždy[?] práce[?] se mnou i s archivem.

Piš brzy. Zatím nazdar!

Pozdravuji Tě srdečně, milost[ivé] paní se dávám uctivě poroučet.

Tvůj Vojtíšek

Praha 31./I. 1912

¹ Gustav SKALSKÝ (1891-1956) zakladatel moderní české numismatiky, od roku 1914 pracoval v archivu a od roku 1915 v numismatickém oddělení NM (1919-1945 jako přednosta oddělení). Viz K. Sklenář, s. 506-507;

² Viz č. 40, pozn. 6.

³ V. Vojtíšek, Archiv král. hlav. města Prahy v r. 1911. Přehled jeho činnosti. Věst. obec. m. Prahy XIX, 1912, s. 24-25, 50-51; totéž jako zvláštní otisk nákladem AHMP (12 s.).

⁴ Viz č. 40, pozn. 5.

1912, duben 30. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/22 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 12,5 x 16,5 cm.

<Mile>^aný Vojto,

doslýchám z různých stran, že opozice v muzeu nabývá aktuálních forem, sbírají se hlasy (pro boha, snad není mezi jejími vůdci také profesor^a Zanc! /vulgo Zenk!? </>^b mluvil jsem s ním a také o tom), a ty nic nepíšeš, to jsi jen tak mimochodem něco naznačil, ale já myslel, to se tak řeč pije a nikdo potom na valnou hromadu nepřijde, a škoda 10 K; tedy mi co nejokamžitěji (statisime) napiš, mám-li se přihlásit, je-li ještě čas, abych byl do valné hromady přijat, a dojde-li k skutečné opozici^c, tj. k návrhům a k hlasování o nich^d, abych pak těch 10 K nevyhodil. A oznam mi v tom případě také formality, mám-li hned poslat peníze atd. po případě jestli bys mne mohl sám přihlásit, můžeš tak hned učinit za předpokladu svrchu uvedeného, a já bych Ti hned peníze poslal.

Tedy odpověz. Mám jinak mnoho práce, a proto jsem Ti dříve nepsal, teď jsme zavřeli národopisnou výstavu¹, obesíláme[!] pražskou hospodářskou, zakládáme národopisné muzeum², koalujeme se s agrárníky, děláme vědeckou knihovnu jména Čiperova³ a vůbec je teď Plzeň, co tu jsem, kulturně strašně hrr.

Bůh Tě opatruj, že mám druhou dcerku⁴, snad víš, můžeš tedy už zase přijet, abys už opravdu jednou se přijel na mne podívat, lumpe starý a přišel si vzít příklad pořádného rodinného života, řádného člena lidské společnosti a vůbec pracovníka. Já přijedu na svatodušní do Prahy.

Tak honem piš

Tvůj Frida

Plzeň 30./4. 1912

^a v orig. professor ^bškrtnuto pisatelem ^c v orig. opposici ^dpodtrženo pisatelem

¹ Vyvrcholením nově ustavené Společnosti pro národopis a ochranu památek Plzně a okolí (v roce 1911) bylo uspořádání Národopisné výstavy (v roce 1912) v místnostech Měšťanské besedy. Viz František Frýda–Jarmila Metličková, Plzeňská muzea, střediska hmotné paměti západních Čech, ZHS 1, Plzeň 1995, s. 161.

² Základem pro Národopisné muzeum byly exponáty z národopisné výstavy (1912). Zakoupením Gerlachovského domu městem a jeho rekonstrukcí pro účely muzea na jaře 1914 byly zahájeny kroky k jeho existenci. Viz F. Frýda–J. Metličková, c. d., s. 161–162.

³ S knihovnou historického muzea byla od roku 1912 sdružena Okresní knihovna Čiperova, založená k uctění památky okresního starosty Josefa Čiperu, umístěná v budově MHM (viz F. Frýda–J. Metličková, c. d., s. 162–163). Josef ČIPERA (1850–1911) pedagog, poslanec říšské rady za město Plzeň (1903), v roce 1905 zvolen starostou plzeňského okresu, v roce 1907 se stal čestným měšťanem.

⁴ Druhá Macháčková dcera Jiřina se narodila 31. 3. 1912 (viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48).

1912, květen 1. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/26

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 16 x 20,5 cm.

Milý Macháčku!

Boj o muzeum měl již předehtu. Šlo o to, aby byl Volf zvolen členem archeologické^a komise. Ale opozice^b pobouřená, že Fabian¹ byl zvolen kustosdem sbírek archeolog[ických]^a po Píčoví, vystoupila proti tomu. Vedl ji Král², Vrba, Němec, Niederle, přidal se k nim Lehner³ a jiní. Dovolávajíce se na znění stanov, že jen členům Akademie náleží právo hlasovací – dřív hlasovali kromě věcí finančních ve všem i členové kooptovaní – vyloučili z hlasování Heraina, Wirtha atd. Výsledek byl, že zvolen za člena komise 8 hlasy Buchtela – Volf dostal 4 hlasy (Zírta, Kouby, Chytila⁴ a Mauda[?]⁵). Osoby, které tu vystoupili[!], chystají za pomoci jiných vystoupení na valné hromadě. Řada osob se přihlásila za členy zvláště z kruhu přírodopisců, ale i z historiků. Já jsem se nepřihlásil a nepřihlásím – mně nejsou sympatičtí ti, kdo to vedou, a zdá se, že tu nejde o prospěch věci, nýbrž o prospěch osob. Tím jsem se nijak nepřiblížil k muzejníkům. Budu jim přát, utrpí-li důkladnou ránu, ale nemyslím si cosi o výměně osob. Za stejné, přijdou stejní. A skoro budu čekat, abych jednou pomohl vymlátit odtamtud ty, kteří nyní snad do muzea prorazí.

Budeš-li chtít pomáhati, dej mi vědět anebo ještě líp pošli peníz na kancelář Společnosti⁶, ale nevím, přijmou-li Tě ještě pro rok 1911.

Divil jsem se, žes tak dlouho mlčel. Co dělá Sborník na oslavu Strnadovu⁷? Kdy nám vrátíš vypůjčené věci? Co děláš stále?

^a v orig. archaeologické(ckých) ^b v orig. opposice

¹ Václav FABÍÁN, PhDr. (viz č. 10, pozn. 10). Od roku 1904 byl asistentem a od roku 1910 adjunktem archeologických sbírek NM, podílel se i na posledních pracích J. L. Píče a zastupoval jej při výzkumech, které prováděl i po Píčově smrti jako dočasný správce pravěkého oddělení NM (1912-1914). Viz K. Sklenář, s. 160.

² Josef KRÁL, prof. PhDr. (1853-1917) od roku 1893 řádný profesor klasické filologie na pražské univerzitě, redaktor Listů filologických (od 1886), přednášel o řecké archeologii, o níž se jako první z českých vědců zajímal; od 1908 člen ČAVU. Viz K. Sklenář, s. 318-319.

³ Ferdinand Josef LEHNER (1837-1914) zabýval se dějinami českého výtvarného umění, roku 1875 založil časopis Method (sbíral materiál pro dějiny křesťanského umění), současník Miroslava Tyrše, výtvarně uměleckého kritika a teoretika, známého především jako zakladatele Sokola. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 342-343, 436.

⁴ Karel CHYTILO (1857-1934) historik výtvarného umění, významný univerzitní učitel několika generací uměleckých historiků, jeden z tvůrců a organizátorů Soutěže památek. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 437-438.

⁵ Vzhledem k nejistému čtení jména by se mohlo jednat o Karla B. MÁDLA (1859-1932), profesora Uměleckoprůmyslové školy v Praze, výtvarného kritika a historika. Srov. F. Kutnar–J. Marek, s. 437.

⁶ Vojtíšek má pravděpodobně na mysli Společnost přátel starožitností českých (viz č. 12, pozn. 1).

Já mám práce mnoho a mnoho. Letos se podívám ven z vlasti. Dostal jsem od Svatoboru⁸ 200 K na studium městských knih v již[ním] Německu, pojedu do Norimberka a jinam – těš se, snad přijedu konečně do Plzně také.

Že máš druhou dceru, nevěděl jsem a netušil jsem, že už to bude. Gratuluji Tobě i milost[ivé] paní – vivant sequentes! Ale nezávidím Ti – s dětmi těžká řeč a já bych se z nich zbláznil. A proto s tím ženěním nespíchám a nebudu spíchat.

Mám ještě novinu. Budu se stěhovat z Nekázanky – prodali dům, kde bydlíme, Živnostenské bance, zboří jej. A já budu musit rozloučit se s ulicí, v které jsem prožil všechny život.⁹ Ale do ½ roku to nebude jistě.

Ať přijedeš do Prahy kdykoliv, najdeš mne v archivu. Také dopisy mi do archivu posílej – dostanu je hned ráno, doma až v poledne nebo večer.

Zatím Tě pozdravuji – milost[ivé] paní vyříd' uctivé poručení a Tvým dceruškám přeji hodně zdraví,
a jsem Tvůj Vojtíšek

V Praze, 1. V. 1912.

Prý jste něco prodali Horákovi? Od něho to nevím, jen Schliemann něco povídal, ale dobře tomu nerozumím.

⁷ O J. Strnadovi viz č. 8, pozn. 11. Také po roce 1907 Strnad pracoval pro městský archiv a byl Macháčkovi dobrým rádcem i přítelem až do své smrti v roce 1930. Vojtíšek měl pravděpodobně na mysli úmysl F. Macháčka věnovat další ročník SMHMPI J. Strnadovi k jeho 60. narozeninám (viz F. Macháček, Strnad Josef, SMHMPI 3, Plzeň 1914, s. 1-10) a vyšel Sborník Strnadův. Na počest šedesátých narozenin c. k. vládního rady Josefa Strnada (1852-1912). Plzeň, Městské historické muzeum 1914, 206 s.

⁸ Spolek SVATOBOR, založený roku 1862 na podporu českého písemnictví a také k udílení odměn a stipendií (obnovil svou činnost v r. 1990).

⁹ Ulici svého mládí – Nekázance – věnoval později, roku 1914, Vojtíšek článek Stará pražská ulice (Nekázanka), Za starou Prahu V, 1914, s. 8-9. Viz foto ulice v obr. příloze.

1912, červen 14. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/27

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 16 x 20,5 cm.

Milý Macháčku!

Posílám Ti slíbené knihy a potvrzuji příjem^a vypůjčených věcí našich. Nezapomeň mně poslat knížku o výstavě obrození. Četl jsi Volnou myšlenku červnové číslo¹? Je tam referát o mé výroční zprávě psaný Dolenským² a inspirovaný patrně mým p. kolegou^b starším. Poslali Vám už z [.....] Sborník³? Myslím, že ano.

Brzy piš! S pozdravem Tobě i celé Tvé rodině
jsem Vojtíšek

V Praze, 14. VI. [19]12

^a v orig. příjem ^b v orig. kolegou ^c nečitelné

¹ Volná myšlenka, roč. 8, sešit 2, 1. 6. 1912, s. 59, rubrika Literatura poučná (ref. – d. = Dolenský). Referát se týkal práce V. Vojtíška, Archiv král. hlav. města Prahy v r. 1911. Přehled jeho činnosti. Věstník obec. m. Prahy XIX, 1912, s. 24-25, 50-51.

² Pravděpodobně se jedná o Jana DOLENSKÉHO (1859-1933) autora populárních Obrázkových dějin národa českého (spolu s A. Rezkem, vydané v Praze v nakladatelství Jos. R. Vilímka [1893], 1910).

³ Jde o Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy (viz č. 40, pozn. 2).

1912, červen 19. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/23 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 12,5 x 16,5 cm.

Milý Vojto,

píšu jen tak narychlo, to potřebuji kvartýr na slet¹ <(1 – dva noclehy)>^a (z 29.-30/6), ale ne pro sebe, alebrž pro jednu slečinku, ale nemysli si hned že si ji nakvartýruješ k sobě, žirafa nemravná, to už by si také vybrala něco jiného. Tedy se po[o]hlédni, není-li snad někde v dosahu Tvých dlouhých končetin nějaký pokojík bez komfortu^b a pokud možno levný, je to ovšem teď kříž, psal jsem již sestře a ta mi právě odepsala, že nic nenašla, že je o ně zle nebo drahé. Tedy najdeš-li něco, odepiš ihned, co nejdříve^c, adresu^c přesnou a zač to stojí^b. Tak aby si zase jednou si získal o mně nějakých zásluh, totiž vlastně ani ne o mně, je jí nějakých 20, já jí doporučím, aby si Ti přišla poděkovat, že máš zajištěnou existenci atd.

To jsem četl a je to skutečně záludné, (T[eige] přece četl a schválil vše?) a místy přímo komické, nu neplač, je to jinak dobré, nedej se, per do toho a nevyhni se příště valné hromadě, neboť jak ukazuje Č[eské] Slovo, nemíní se ti lidé nijak lacino vydávat. A zde je přece nutno pomáhat každému, kdo přichází proti, třebaš by to byl také lump, není nic lepšího, než mohou-li se dva lumpové vzájemně kontrolovat, což řekni také otci Frickovi.

Pánbu Tě potěš, už musím jít, mám mnoho práce, naše nové muzeum, národopisné², utěšeně roste, máme už na 1000 kousků do toho, a hlavní je, že se našli skutečně 3–4 dobří lidé, kteří v tom pracují, ovšem že mezi nimi není ani jeden z pánů historiků.

Tak s bohem, honem na místopis. A piš hned a hodně a kdy přijedeš? Alespoň na týden, piš včas, kdy, abych mohl dát hned svoji hostinskou postel přiměřeně prodloužit.

Nazdar Frida

19./6. [19]12

^a nadepsáno nad řádkem ^b podtrženo pisatelem ^c v orig. adresu, Jeronymem

¹ VI. všesokolský slet roku 1912 byl společnou akcí Svazu Slovanské sokolstvo a trval pět týdnů. Cvičilo a závodilo přes 30 000 sokolů, diváků přišlo desetkrát tolik. Vystoupili i cvičenci z Ameriky, z Francie a ze slovanských zemí. V. slet v roce 1907 byl v předchozí korespondenci také zmiňován.

² O vzniku Národopisného muzea v Plzni viz č. 45, pozn. 1.

Není vyloučeno, že se také přijedu podívat, ale sotva, ale člověk má cukání, když si to představí, je to přece něco velkolepého, ale bez těch cizích hostů, zejména francouzských by mi to bylo skoro ještě milejší.

Frinta³ Ti už psal o své starosti s praž[ským] Jeronýmem^{4c}? Nedá-li ti to mnoho práce, najdi mu to, je to muž jinak dosti dobrý, třeba někdy na křivo.

³ Antonín FRINTA, doc. PhDr. (1884-1975) český jazykovědec; roku 1907 promoval na pražské univerzitě, v roce 1918 tamtéž dosáhl docentury pro obor slovanského jazykozpytu se zvláštním zřetelem ke stránce fonetické.

⁴ Jeroným Pražský (1378-80 Praha – 30. květen 1416 Kostnice) český filozof, náboženský myslitel a reformátor, který za své názory byl upálen jako kacíř necelý rok po Mistru Janu Husovi.

1912, červen 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/28

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 16 x 20,5 cm.

Milý Macháčku!

Podle přání Tvého ptal jsem se po bytě, vlastně matka se ptala. Ale v okolí Nekázanky poměry se změnilly tak, že není možno pokoje tu nalézt, zvláště nyní o sletu. Lituji, že nemohu vyhovět Tobě, vlastně té slečince, jistě hezké – leda že by šla ke mně do mé manželské postele!

Já se na slet nijak zvlášť nechystám, ač jistý podíl také na tom všem budu mít. Musil jsem napsat říkání o Palackém¹, obec to vydala v knížce „Král[ovská] Praha v dnech 29. 30. VI. a 1. VII. 1912“ a ještě vydá zvlášť² – zas mi může někdo nařezat –, budu provádět po rathouze atd. To říkání Ti pošlu, nebo líp dám, až přijedeš se na ten slet podívat. Já dosud nebyl, ač mám lístek, posílám tatínka ale některý z hlavních dnů také půjdu. Tak jsem nějak zestřízlivěl, takřka duševně zešedivěl!

Pošli mi tu knížku o výstavě obrození³!

Do muzea třeba bít hodně, ale to je to hlavní, do úředníků, ne do členů výboru, kteří nemnoze za nic nemohou. To myslím je taktika nesprávná, ač se dá předpokládat, že noví výboři zarazí lumpáctví úředníků.

D[okto]r[u] Frintovi napíšu. Hned z počátku se štít „u shnilé ryby“ zdál divný. Nikdy jsem ho nečetl, ač těch knih už sakra znám a dobře znám. Nepřipomíná se nikdy, jak jsem se přesvědčil – snad je to vulgární⁴ označení, které procházelo do knih.

Na dovolenou jedu v srpnu, a tak doufám, že asi 15. srpna⁴ na 2 dny se podívám k Tobě do Plzně. Déle nebude možno, a bylo by to, tuším, i zbytečno dlouho se tam zdržet.

Zatím nevím co nového. Brzy piš nebo na ten slet přijed', popovídáme se.

S pozdravem Tobě i rodině

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 23. VI. 1912

^a v orig. vulgární

¹ František PALACKÝ (1798-1876) český učenec a politik, tvůrce koncepce českých dějin, stavovský zemský historiograf.

² V. Vojtíšek, František Palacký. K odhalení pomníku Fr. Palackého v Praze 1. VII. 1912, 8 s.; totéž in: Královská Praha 28., 29., 30. VI. a 1. VII. 1912 (nákladem obce m. Prahy), s. 10-18 (vyšlo i francouzsky a anglicky).

³ Viz č. 33, pozn. 5. Zaslání textu Vojtíšek připomíná už v č. 41.

⁴ Viz č. 44 (pohlednice od Vojtíška z Norimberka ze dne 15. 8. 1912). Nakonec Vojtíšek do Plzně nepřijel.

1912, srpen 15. Norimberk

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/29

Pohlednice (Norimberk), originál, rukopis, psáno tužkou, dopisnice 14 x 9 cm, adresa: Pan Dr. Frida Macháček, tajemník histor. muzea, Pilsen.

15./8. 1912

Milý Macháčku!

Jsem v Norimberku už skoro 14 dní. Ve středu odjedu rovnou do Prahy. U Tebe se tentokrát nestavím, ale nejspíš si později k Tobě zajedu. Musím už do Prahy, Schlieman[n] dělá všelicos, co se musí zarazit.¹ Srdečný pozdrav posílá Tvůj

Vojta

¹ Viz č. 40, pozn. 3 (vysvětlení přezdívky Schliemann). V personáliích E. Šebesty (viz AHMP, MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38), je dochován doklad, že téhož dne, tj. 15. 8. 1912, odeslal z Norimberka Šebestovi dopis, který týž obdržel o den později (16. 8.): „Velečtělý pane doktore! Právě se dovídám o 'pořádku', který zavádíte v archivu. ... Protestuji i proti žádosti, kterou jste podal, aby vymáhány byly knihy městské od soudu. Takové žádosti a návrhy jsou právem chefa jedině. Byly by to divné poměry, aby si každý z nás jsa sám v úřadě dělal co chtěl bez vědomí a vůle chefovy. ... Nemohu připustiti, aby se znova v archivu dělal nepořádek, když jsem si pořádek pilnou prací jakž takž udělal.“

1912, prosinec 8. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/24 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 12,5 x 16,5 cm.

Milý Vojto,

píšu narychlo: Mám vojnu s Želen[ským]¹ (skoro se za ni stydím) zřezal jsem mu ve Směru historickou stránku jeho hry Nový svátek², kterou naše sl[avná] m[ěstska] rada objednala u něho k 20letému jubileu purkmistra Petáka³, <prý za 2500 K!>^a, a on mi nyní v Našich snahách (orgán nár[odních] soc[ialistů])⁴ sprostě nadává. Odpovím tím, že budu pokračovat v rozboru, že z něho nezbude načisto nic. Ž[elenský] mimo jiné umístil v Plzni to, co vypravuje Tomek IV. 572. o Čeňku ze Sendražic, to samo o sobě je nesmysl, ale Ž[elenský] to vysvobození zpracovává tak, že rychtář Ditlík (člověk velmi dobrý = JUDr. Václav Peták!) poradí^a Marketce, aby až povedou rytíře na popravu, poklekla před průvodem a prohlásila Čeňka za svého ženicha, podle královského rozhodnutí, které rychtář našel ve starém rejstříku (!) v archivu městském, je prý tím právem^b rytíř vysvobozen a musí jí být vydán za manžela, poněvadž se dává život za život či tak nějak. Sendragický^b (tak ho píše Žel[enský]) ovšem tu není lupič, nýbrž bojovník podobojí. Já neznám pro právní stránku věci jinou analogii, než Sienkiewiczovy Křížáky⁵, kde je tatáž motivace. Byl by to tedy plagiát, ovšem chci mít jistotu, a proto Tě prosím, abys mi ihned sdělil, zda záznam v knize novoměstské citovaný Tomkem nepřipouští toho právního^c výkladu, a není-li

^a nadepsáno nad řádkem ^b podtrženo pisatelem ^c v orig. právního ^d škrtnuto pisatelem

¹ Karel ŽELENSKÝ (1865-1935) český herec, režisér a autor divadelních her; v letech 1894-1896 hrál v plzeňském divadle za ředitele Vendelína Budila, v letech 1896-1928 byl členem činohry Národního divadla v Praze (od 1916 také jako režisér); v plzeňském divadle hostoval ještě v roce 1897, 1907, 1911 a 1925.

² Viz F. Macháček, Historické drama a historie. Glossy ke hře Karla Želenského „Nový svátek“, Směr, roč. 3, č. 48, 30. 11. 1912, s. 7; tamtéž, s. 5 a 7 (rubrika Divadlo, kritika představení), Karel Želenský: „Nový svátek“. Historická hra o 4 dějstvích a dohře. Premiéra v Plzni 24. 11. 1912, podpis K. P. Směr, pokrokový list českého západu (vydával Karel Pelant 1909-1915 Plzeň); realistický týdeník řídil v l. 1910–1915 novinář a spisovatel Karel PELANT (1874-1925), který patřil mezi zakladatele Volné myšlenky.

³ Václav PETÁK, JUDr. (1842-1917) advokát, poslanec a plzeňský purkmistr (1892-1917). V tomto případě (roku 1912) se jednalo o připomínku jeho dvacetiletého působení v purkmistrovské funkci.

⁴ Srov. Naše snahy, 1912, roč. 15, č. 89, 13. 12. 1912, s. 7, rubrika „Zasláno“, reakce na kritiku hry „Nový svátek“ in Směr (viz pozn. 2), Karel Želenský, v Praze 1. 12. 1912. Naše snahy, orgán Národně-sociální strany československé na českém západě (vydával Václav Pešek, 1898-[1917?] Plzeň).

⁵ Henryk Sienkiewicz, Krzyżacy (Křížáci) historický román z období, kdy v bitvě u Grunwaldu (14. 7. 1410) byl Řád německých rytířů poražen vojsky polsko-litevské koalice; román vyšel knižně roku 1900. Způsob zpracování historické látky je obdobný jako u historických románů A. Jiráka.

ti znám příklad z desk⁶ toho druhu, popř., bylo-li to v Polsku skutečně právem. Já to tu ovšem nemohu tak narychlo zjistit.

2) Jde o slovo návrh^b: pokud jsem dosud zjistil, je poprvé ve Sborníku Thámově a asi z 18. stol[etí], snad z Pohla nebo Rosy⁷, ve starší době ho neznám. Plné užívání v našem smyslu dá se zjistit teprve od <14. stol>^d 1848. Řekni mi, neznáš-li starší výskyt? A co odpovídá našemu návrhu ve středověku. Propozice, předložení, přímluva^b. (Přímluvy šly.)

Ale odpověď tu musím mít ve středu ráno, abych mohl do příštího čísla Směru dát pokračování rozboru. Jestli by Tě to zajímalo, <dal bych Ti to poslat>^d poslal bych Ti všechny ty věci a napsal pak i o jiných věcech. Dřu pořád místopis, a vychovávám děti (že jsou dvě ženského vesměs rodu, to snad víš). Je mi konečně dobře, a proč Ty lumpe, nepřijel jsi se ještě na pána podívat.

Pozdravuje Tvůj upřímný

Macháček

Plzeň 8./12. 1912

⁶ Myšleny Desky zemské půhonné, které se zaznamenávaly trestně právní agendou osob šlechtického stavu.

⁷ Karel Ignác THÁM (1763-1816), Jan Václav POHL (1720-1790) a Václav (Jan) ROSA (1630-1689) autoři průkopnických prací o mluvnici českého jazyka (Rosova latinsky psaná mluvnice češtiny „Čečořečnost, seu Grammatica linguae Bohemicae“ z roku 1672; Pohlova mluvnice „Grammatica linguae Bohemicae oder die Böhmische Sprachkunst“, poprvé vydaná roku 1756; Thámův „Deutsch-böhmisches National lexikon“ a „Nejnovější úplný česko německý slovník, aneb příhodný výběrek slov k mluvení po česku atd. dle Veleoslavínova Nomenclatora quadrilinguis zřízený“).

1912, prosinec 10. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/30

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 16 x 20,5 cm

Milý Macháčku,

píši, ale při tom si myslím v duchu svém, že lump jsi veliký velmi. Že se pereš, nemám Ti za zlé – já se peru taky – ale to mně opravdově mrzí, že po čas dlouhý nevzpomněl jsi ani, ne-li listem, aspoň lístkem pouhým. A tak bys ani nezasloužil, abych odpovídal Ti obratem rychlým, jak si pěkně přeješ.

O té Vaší novině jsem slyšel už – pořádný člověk prý nevydrží ani dívat se na to dokonce, Plzeňáci mají však dle všeho žaludky přesilné – a tak Tě pochvaluji, že jsi se do ní vložil. A teď věz: Co povídá Tomek (IV. 570, 2. vyd[ání]), je dobrá parafráze^a zápisu manuálu radního velkého Nového města [pražského] rkp. arch. 2082 fol. C 14. Jen se mi nezdá, že by Čeněk ze Sendražic byl lupič sprostý, motivy jeho činů mohly být vyšší. Zápis uvádí případ jedinečný – neznám jiného z našich knih ani z cizích. To ukazuje, že o právu nelze mluvit. Kdyby bylo takové právo, že nevěsta může vyprosit odsouzeného ženicha, bylo by takových případů v měst[ských] knihách plno – zatím není ničeho známo. O Polsku v tom ohledu nemám nic.

Slovo návrh^b je nové, v starých zápisech nevyskytá se. Tam vždy konšelé činí přímluvy^b. Jiného termínu neznám. Je to tím, že máme málo manuálů, kde by se taková rčení našla.

Tak nevím, jestli z toho něco budeš mít.

To asi víš, jak mi Dolenský nařezal¹. Inu prsty v tom má kdos, jenž je mi velmi blízký. Doufám, že se mi naskytne příležitost, abych vše nahradil s úroky.

Říkal mi Wirth, že zjistil nějakou podivnost při Vaší nejstarší pečeti – to by byla velmi zajímavá otázka, která obsahovala by, tuším, i otázku pravosti listin tou pečeti zpečetěných.

Pracuji pilně jakož bylo na počátku, i nyní i vždycky – dělám místopis a městské knihy, Novotnému slíbil jsem vydat Nekrotofia² atd. To mne ještě baví, jinak na světě otravy dosti. V létě rád bych se zase podíval do Němec jako letos. V Norimberku^a se mi líbilo, leccos^a jsem zjistil, ale je toho málo. Jak se mi naskytne příležitost, podívám se k Vám, ani ne tak na Tebe, jako na Vaše městské knihy.

^a v orig. parafrase, Norimperku, lecos ^b podtrženo pisatelem

¹ Odkaz na zprávu v červnovém čísle 1912 Volné myšlenky (viz č. 47).

² Viz č. 40 (dopis V. Vojtíška ze 14. 12. 1911).

Mohl bych dostati pro svou osobu plzeňské publikace?
Bud' zdrav Ty i Tvá rodina, již vychovávej řádně jako otec dobrý.
Tvůj Vojtíšek
V Praze, 10./XII. 1912

1912, prosinec 14. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/25 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 12,5 x 16,5 cm.

Milý Vojto,

děkuji Ti za rychlé vyřízení, a posílám[!] Ti tu v odměnu čtení nanejvýš poučné. Ale Plzeňáci přece jen nejsou takový dobytek, to byl na ně přece trochu silný tabák, a Nový svátek prolít tak dokonale, že si něco takového ještě tu nepamatují. Proto mne skutečně mrzelo, že jsem musil ještě podruhé do vojny, připadám si jako don Quikote[!], úspěchy příliš laciné. Je to moje třetí velká bitva zde a největší, první dvě, contra Schiebl a contra Kopecký, byly proti tomu šarvátky, poněvadž ovšem protivníci byli tu méně sprostí a dali se umlčet. A teď abych bez hole nevycházel.

Tvá vojna se mi celkem líbí, to ale se mi nelíbilo, je noticka v Přehledu proti Fabiánovi (od Tebe?) je anonymní zase. To snad není třeba.

Mám jinak mnoho práce, vím, že jsem lump vůči Tobě, kaji se, ale víc lidí už mi pro tohle povynadalo, že na dopisy příliš váhavě odpovídám. Ale zažral jsem se do místopisu a je to skutečně požitek, chvílky prázdná dělím mezi rodinku, muziku, divadlo a šachy.

Přeji veselé svátky, piš zase brzy. Že prý osm[a]dvacátý v Praze odepřel táhnout dolů a musili ho vrátit z nádraží? Že prý na Smíchově táhli vojáci s černým praporem a zpívali šumí Marica? Že prý v Jaroměři vyházeli pušky oknem z kasáren ven? Že prý v Bosně a v Haliči jsou na denním pořádku vojenské nepokoje? Alespoň by si to nahoře rozmyslili, hnát do krajnosti; ostatně starý pán při tom, když mu synovec dával k podpisu ultimatum, vzal ho, roztrhal a dostal lehký záchvat mrtvice, prohlásil, že za jeho vlády vojna nebude.¹ Sice stále myslím, spíš že nebude než bude, ale je to ovšem na zadrhno^a.

Pozdravuji tě srdečně

Tvůj Frída

14./12. 1912

^a pravděpodobně ve významu stísněně, podobně (dle SSJČ) zadrhle, zadrhnutě (přidušený, přiškrcený, stísněný)

¹ „Starým pánem“ je myšlen císař František Josef I. (1830-1916), jeho synovcem byl arcivévoda a následník trůnu František Ferdinand d'Este (1863-1914). Pro císaře byla v Čechách od roku 1901 známá i přezdívka „Starej Procházka“. V dopise se odráží zprávy o napjaté situaci na Balkáně, ale i v Čechách, zejména po anexi Bosny a Hercegoviny v roce 1908. V den odeslání dopisu se i v Plzni odehrála demonstrace obyvatelstva proti odjezdu části 35. pěšího pluku na bosenskou hranici, kde rakouská vláda v době války vedené balkánskými slovanskými státy proti Turecku posilovala své jednotky (viz Dějiny Plzně, s. 177).

1912, prosinec 24. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/26 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 12,5 x 16,5 cm.

Milý Vojto,

nevím, jak bych Ti nejlíp vynadal, jsi zlý člověk, když slíbíš, máš splnit, nebo neslibuj. Pošli mi to expres^a, čekám jen na Tebe, už i já sám mám vše hotovo, neotálej už.

Jináč přeju, pokud to dnes možno, svátky co nejveselejší. Pozdravuj všechny i svoje vzácné pány rodiče i Gutha¹ atd.

Nazdar

Tvůj Macháček

Plzeň 24./12. 1912

^a podtrženo pisatelem

¹ Karel GUTH, doc. PhDr. (1883-1943) první významný český archeolog středověku, historik a muzejník s památkářskou praxí zemského konzervátora v letech 1913-1917 (od 1917 v NM jako adjunkt, od 1920 správce odd. historické archeologie); jako přítel Vojtíškův a Macháčkův je často v korespondenci zmiňován. Viz K. Sklenář, s. 196.

1913, březen 5. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/31

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 16 x 20,5 cm

Milý Macháčku!

Tak Ti zase jednou píši. Potřebuji vědět pro Kaprasa¹, kdy byl v Plzni ustanoven rychtář král[ovský]. R. 1547 asi ho nedostali, nýbrž nejspíš 1622, ale nevíme jistoty, a tak se podívej, máte-li přes to něco nebo kdy se vyskytá v knihách městských.

Co děláš? Dovedu si představit, že mažeš lístky, tloustneš a vychováváš děti. Však se na Tebe – těš se velice velmi – brzy podívám, nejspíš koncem května, až se budu vraceti z Němec, kam se zase podívám. Co já dělám? To víš, práce dost, robotím pořád, a je to u nás zle – zle. Darmo mluvit. To Ty se máš mnohem líp, sám sobě jsi pánem a u nás ani toho pána není, republika je to zrovna mexická, kde lump dělá kariéru.

Tak se mi zdá, že jsem se Tě chtěl na všelicos zeptat a leccos Ti napsat. Ale teď opravdu nevím, co to bylo, a abych vzpomínal, nejsem v náladě.

A tak Tebe prosím, abys mi o tom rychtáři brzkou dal zprávu, děkuji Ti a jsem

S pozdravem

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 5./3. 1913

¹ Jan KAPRAS, prof. JUDr. (1880-1947) profesor českých právních dějin na pražské univerzitě; již před první světovou válkou začaly vznikat díky němu široce pojaté Právní dějiny zemí koruny české (I.-III., 1913-1920). Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 607-609.

[1913, březen 6. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/27 (kopie)

Dopis, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1-5, dvojarch a vložený jednolist 11 x 17,5 cm; obálka 11,5 x 9 cm, adresa: PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst. archivu, Praha I., Starom[ěstská] radnice

Vojto,

podle mého skromného mínění nelze v Plzni vůbec mluvit o král[ovském] rychtáři, od 15. stol. rychtář zastává až do 18. [stol.] prostě funkce policejní, a nikdy nestává se tím, jímž v jiných městech, např. ani v 17. stol. není v titulu (vždy jen purkmistr^b a rada), neúčastní se radních schůzí, pouze při shromáždění většího počtu (rada+ob[ecní] starší+rychtář za předsednictví primasa) účastní se jednání; větší počet se svolává k ustanovení o berních, o várkách, o cenách masa, případně i k jiným důležitým věcem. Rychtář má nižší jurisdikci (k tomu jsou mu přidáni přísedící, tuším 6) a policii, vykonává zvědy (exekuce) atd. Také se nazývá vždy jen městským rychtářem. Je to jediná vymoženost, kterou Plzeň měla za svou věrnost, jinak, např. finančně, z toho neměla docela nic. To snad stačí?

Jinak jsem furt náramně pilný až na záchvaty lenosti periodicky se vyskytující. Děláním místopis, pokud ho potřebuji pro Soupis, budu hotov už brzo, s definitivním místopisem to potrvá asi 4 – 5 let, nezdrží-li mne mnoho jiné práce. Mám tu takto práce dost, ty máš v Praze výhodu, že nemáš žádné vedlejší věci jako přednášky atd. Mně dá dost zdržování také národopisné muzeum aj. Děláním teď výstavu masopustu a tance, s 2 lidmi ještě sbíráme po vesnicích a vyslycháme dědky, což práce příjemná. Vedu také muzejní hlídku v agrárním Plzeňském Kraji¹, kam dávám právě národopis. Od mladočechů jsem se docela emancipoval, např. jsem nešel k volbě do obecn[ího] zastupitelstva, což prý na radnici udělalo rámus.² Jinak ale vede se mi dobře a jsem takto spokojen, ovšem hlavně proto, že se umím rvát, tak jsem tu měl

^a datováno podle poštovního razítka na obálce ^b v orig. purgmistr ^c označený text psán ve dvou řádcích po okraji dopisního papíru shora dolů, obráceně k textu dopisu

¹ Plzeňský kraj, agrární list věnovaný zájmům lidu na českém západě (vyd. Rolnické vydavatelské a tiskařské družstvo v Plzni, 1907-1914), v letech 1915-1919 Český kraj, orgán České strany agrární (vyd. Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické Plzeň), v letech 1920-1942 Plzeňský kraj, obdeník Republikánské strany československého venkova na českém západě (vyd. Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské Plzeň).

² Mladočeši (také Národní strana svobodomyšlná) byli českou politickou liberální stranou. Ve volbách do obecního zastupitelstva v Plzni ve dnech 16.–26. 2. 1913 zvítězila radniční strana i přes spojení opozice se sociální demokracií v tzv. „pokrokovou opozici“. Purkmistrem byl 12. 3. 1913 opět zvolen V. Peták. Viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně od prvních stop osídlení až po současnost. Praha 2004, s. 178.

zase ohromnou vojnu v kuratoriu s profes[orem] Fr[antiškem] Bílým³, kterou jsem znamenitě vyhrál, díky jeho sprostotě. Chtěl mne očernit a zatím mi pomohl k laciným triumfům, že mám v muzeu postavení pevnější než kdy předtím, ani politika mi neškodí, spíše to, že jsem zase purkmistrovi vrátil jednoho jeho protěžovance (přišel mi osobně říkat o místo pro něj, ale je to nedostudovaný člověk a existence divná, a než mít pod sebou nějakého lumpa a být za něho odpověden, nechci raději žádného a tak jsem to, co vypadalo jako návrh na smír, odepřel; mám ovšem i jiné vroubky, v úřednické organizaci jsem řečňoval proti daru k jeho jubileu aj., ale na druhé straně si zase dají pozor, abych nemohl říci, že mi někdo křivdí kvůli odchylnému mínění, a tak je vidět, že při troše taktiky se dá žít i v jámě lvové docela dobře. Mám nyní také velmi dobrého jedna<tele, mladočecha (předáka) ale inteligentního člověka, jenž má sice pověst přísného ředitele, ale dovede také uznat, když se co dělá. Přijedu asi na svatodušní do Prahy, piš včas předem abychom se domluvili a já byl doma.>^c

Vojto, teď ještě něco. Co je se Soupisem cechovních památek? Říkal mi koncipista z obch[odní] komory, že přišla žádost o subvenci, chce navrhnout, aby byla slíbena podpora za publikaci cechovních památek plzeňského obvodu.⁴ Jest to tak dobře?

M[acháče]k

³ František BÍLÝ působil v kuratoriu (správním výboru) MHM v l. 1912-1923. Viz SMHMPI 9 1924-1925, Plzeň 1926, s. 2. O vládním radovi Františku Bílém (1854–1920) historiku, zemském školním inspektorovi a členu Zemské školní rady v Praze viz Hana Klínková–Ivan Martinovský, Korespondence mezi Karlem Klostermannem a Františkem Hollmannem v letech 1908-1923. Edice, MZK 43, s. 296, pozn. 5. Nelze však zjistit, zda jde o tutěž osobu.

⁴ Obchodní a živnostenská komora v Plzni, dále OŽK (více o její činnosti viz Jana Kopečková, Obchodní a živnostenská komora v Plzni, ZHS 1, Plzeň 1995, s. 119-134). O zmíněném soupisu cechovních památek (viz č. 60, pozn. 2) v dochovaném fondu in NA (0,30 bm, 2 kartony) jsou za Plzeň pouze vyplněné dotazníky některých živnostenských společenstev (viz tamtéž, pozn. 6).

1913, duben 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/32

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 18,5 cm

Milý Macháčku!

Jsem přesvědčen, že na valnou hromadu Společnosti Muzejní jistě přijedeš a že se uvidíme. Pak bychom si pověděli, kdy se v Plzni shledáme. Já pojedu do Němec hned po svátcích svatodušních. Jel bych již dříve, ale budu čekat na valnou hromadu, neboť je potřebí vystoupit plnou silou a každého hlasu bylo by škoda. K Tobě do Plzně bych zavítal někdy 5.–7. června a podíval bych se do muzea a zvláště archivu a prohlédl bych si Vaše knihy městské.

Za to, žeš mi tak brzy odepsal o tom rychtáři, slušně děkuji. Co děláš? Víím od Wirtha, že pilně pracuješ na místopisu a sám jsi mi o tom, tuším, také psal. My se pereme, jak snad pozoruješ, statečně a doufám, že i dobře. A mám to pěkné pány proti sobě. Považ co i dělají. Na můj referát o Dolenského článku o Morstadtovi v Díle odpověděl sprostě p[an] Malý, také literát, malíř, kritik atd.,¹ a tu sprostotu dali si otisknout a posílají ji po lidech, i našemu principálu s úmysly denunciačními – principál² mi to ukázal a povídá: Co mi to posílají, já tomu vůbec nerozumím a do vašich soukromých záležitostí mi nic není – a patrně i jinam, snad do prezidia personál[nímu] referentu², inspektoru Emlerovi³ atd.!!

Co ten Horák? Jednou se zdá, že s nimi nedrží, podruhé z řeči jeho skoro můžeš souditi, že je muzejník. Měl bys mu promluvit do duše, aby nekryl svou poctivostí lumpáctvo oněch lidí. Je to přec hodný člověk a je ho pro tu společnost škoda. Co ho k nim může poutat?

Za knížku, cos mi poslal děkuji, a brzy Ti zase něčím odplatím.

^a dvakrát podtrženo pisatelem

¹ Dílo (umělecký měsíčník Jednoty umělců výtvarných, red. A. Dolenský), 1913, roč. 11, s. 109-110 (článek Panu V. V. z „Věstníku Klubu za starou Prahu“, podepsán Pavel F. Malý).

² Představeným personálního oddělení prezidia pražského magistrátu byl v r. 1913 JUDr. František BOHÁČEK, magistrátní rada; v oddělení ještě působil jako magistrátní sekretář JUDr. Jan Dvořák.

³ Inspektor Emler byl synem městského archiváře a profesora PVHJ. Emlera (viz č. 40, pozn. 8) Jan EMLER, JUC. (1877–1951), úředník Univerzitní knihovny v Praze, ředitel Univerzitní knihovny v Bratislavě a posléze generální ředitel pražské univerzitní knihovny; byl úředním inspektorem pražského městského archivu od konce r. 1909 (viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 95: „Byl to syn Josefa Emlera, k městskému archivu přistoupil s kladným poměrem a do jeho vývoje několikrát platněji zasáhl. Obyčejně šlo o věci rozpočtu a potřeby vyžadující v městském úřadování přitlačení.“).

Zatím Tě srdečně pozdravuji i všechnu Tvou rodinu – doufám, že se zatím rozmnožila – a jsem těše se na shledanou

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 23. IV. 1913

Na valnou hromadu jistě^a přijed!! A přivez ten Archiv[ní] Almanach, co jsi si od nás vypůjčil tehdy.

1913, květen 21. [Regensburg]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkoví

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/33

Pohlednice (Regensburg), originál, rukopis, psáno perem, dopisnice 14 x 9 cm, adresa: Pan Dr. Frida Macháček, tajemník histor[ického] muzea Plzeň–Pilsen

Milý Macháčku, srdečně Tě pozdravuji a také arch[ivář] Schöppl¹ Tebe vzpomíná. Žádá tě, aby byl oficiálně pozván histor[ický] spolek v Řezně² na otevření Vašeho muzea³. Také nás, resp[aktivě] mne můžeš oficiálně pozvat. Přijel bych.

Tvůj Vojtíšek

21/5 1913⁴

^a místo odeslání podle poštovního razítka

¹ Heinrich SCHÖPPL (30. 5. 1968 Praha – 28. 11. 1924 Praha) archivář v Řezně od 1. 1. 1913 a penzionovaný c. a k. finanční účetní oficiál; pocházel z Prahy ze smíšeného manželství (otec Johann Schöppl a matka Veronika, rozená Vlčková), sloužil jako oficiál ve Vídni, a přestože byl rakouskouherským státním příslušníkem, dostal od bavorské vlády svolení působit v jejich službách. Děkuji za zaslání těchto informací Güntheru Handelovi, archiváři v Stadtarchiv Regensburg (e-mail z 29. 6. 2010, v příloze Familienstandsbogen des Heinrich Schöppl, spis 3 s.). Protože Schöppl nebyl vystudovaný historik, pravděpodobně proto není uveden in Deutsche Biographische Enzyklopädie, Bd. 9, München 1998; ani in Neue Deutsche Biographie, Bd. 23, Berlin 2007; dále viz pozn. 4. V pražské domovské evidenci lze nalézt evidenční list Johanna Schöppla (nar. 1824), jeho manželky Veroniky (1839–1917) a syna Jindřicha (nar. 1868 bez upřesnění), který dle č. j. 13840/1899 "přísluší jako ob. účetní asistent finančního zemského ředitelství ve Vídni do Vídně" a který v r. 1882 dostal domovský list s příslušností do Šejnova. Viz AHMP, f. MHMP I, ref. IV. popisní, evidence pražských domovských příslušníků 1830–1910 (za vyhledání těchto údajů děkuji kol. Knotkové z AHMP).

² Historischer Verein für Oberpfalz und Regensburg byl založen již v roce 1830, vydával Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Oberpfalz und Regensburg (MVGOR), v tuzemsku však nedostupný.

³ Dne 13. 7. 1913 byly slavnostně otevřeny muzejní sbírky veřejnosti v celé budově plzeňského muzea a tím přirozeně stoupl o muzeum zájem. Macháček k nové expozici vydal i velmi kvalitního průvodce (F. Macháček–Cyril ryt. Purkyně, Městské historické museum císaře a krále Františka Josefa I. v Plzni. Průvodce sbírkami, Plzeň 1913). Do nové muzejní budovy se sbírky muzea historického a umělecko-průmyslového přestěhovaly již v roce 1901. Viz F. Frýda–J. Metličková, c. d., s. 163.

⁴ Z bádání v bavorských archivech uveřejnil V. Vojtíšek zprávu Z archivů měst bavorských. (K srovnání s poměry archivu král. hlav. města Prahy), Věstník obecní král. hlav. města Prahy, 1913, roč. 20, č. 19, 2. 10. 1913, s. 368–369; tamtéž, č. 20, 16. 10. 1913, s. 403–404; tamtéž, č. 21, 6. 11. 1913, s. 434. Zpráva o městském archiváři v Řezně viz tamtéž, č. 19, s. 368: „Řezno, město s více než 50 000 obyvatel, nemá městského archivu organizovaného se samostatným úředníkem. Spravuje jej středoškolský profesor, který za několik hodin úřadování v týdně má honorář 1 200 M. ... Archiv kromě místnosti, kde jsou archiválie uloženy, má pouze pracovnu archivářovu, která je vyplněna knihami a archiváliemi, že v ní není místa volného.“

1913, prosinec 3. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/29 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 15 cm

Milý Vojto,

prosím Tě, pověz mi hned^a co víš o kominicích (Vlaších), zejména Demartinich, kdy asi přišli vlaští kominici do Prahy a z které jsou, jsou-li ze Savojska¹ (tak Riegrův Slovník²), Winter³ je náhodou vypůjčen z <našeho>^b muzea, ale dostanu ho asi ve třech dnech, zatím ale mi Ty napiš, co o tom víš. Je také tu kominictví výhradně vlašské jako v Plzni a západních Čechách (Chebu, Horšovském Týně?)⁴. A kdy končí asi jeho vlašský ráz? Napiš jen tak z paměti co víš, nebo znáš-li o tom něco již tištěného, jinak se s tím nehledej, tak moc mi na tom nezáleží.

Jinak to tu jde sice kupředu stále, ale kapánek po Plzeňsku. Že jsme tu měli vydávat revue, to snad víš, že už je pochována, to ale nevíš, je k tomu jednak nechut, hlavně ale nedůvěra, poněvadž jsme to a priori prohlásili za podnik nestranný, což se nelíbí najmě radnici. Jedna z příčin byla také, že jsme chtěli do redakční rady d[okto]ra Kohna⁵, vysloveného realistu. Za druhé nyní taháme ze slavné m[ě]stské rady rozumy, co myslí s Gerlachovským domem, sl[avná] městská dělá totiž drahoty, aby nám ukázala, jakou nám dělá milost (a to prosím máme předsedu vysloveného mladočecha, ovšem jinak <civilizovaného>^b energického a nestranného), hlavní je to že si to nevymyslí žádný městský rada nebo alespoň radniční úředník, a že má slavný národopis takového rejpaového jednatele, totiž mně.⁶ Já tu vůbec v rejpaní utěšeně pokračuji. Tuhle jsme měli schůzi kuratoria Čiperovy knihovny⁷ (máme nyní 20 tisíc na knihy okamžitě k dispozici, vazbu a administrativu počítaje zvlášť, to je jedna z málo výborných věcí v Plzni, utratíme je do půl roku, poněvadž máme od

^a dvakrát podtrženo pisatelem ^b nadepsáno nad řádkem ^c v orig. oficiální

¹ Savojsko (franc. Savoie, ital. Savoia) historické území, počátkem 15. století povýšeno na vévodství, v jihovýchodní Francii a z malé části i v přilehlé oblasti Itálie, dnes součást regionu Rhône-Alpes, zatímco malá část zůstala nadále součástí Itálie.

² Slovník naučný (redaktor František Ladislav Rieger, vyd. nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze). Praha, 1885-1890.

³ Zikmund Winter, Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století. Praha, 1906.

⁴ F. Macháček vydal o Vlaších (i kominicích) v Plzni studii v roce 1914 (Vlachové v Plzni v XVII. a XVIII. stol. usedlí. Plzeň, 1914; totéž in SMHMPI 3, s. 107-118).

⁵ Jindřich KOHN, JUDr. (1874-1935) advokát v Plzni a v Praze, publicista, ideolog česko-židovského hnutí, předválečný člen Realistické strany.

⁶ O zakoupení a opravě Gerlachovského domu v Dřevěné ul. městem na popud Společnosti pro národopis a ochranu památek Plzně a okolí viz č. 37 a pozn. 1 a 2. Na jaře 1914 byla rekonstrukce započata, ukončena byla v červnu téhož roku a ihned se zahájila instalace sbírek.

⁷ O vzniku Okresní knihovny Čiperovy viz č. 45, pozn. 3.

okresu zajištěno 5 tisíc korun ročně), a já tak v té schůzi, abych viděl, co to bude dělat, udělám tohle: předseda (okresní starosta, dobrý muž) povídá, abych o knihovně něco napsal do Českého Deníku⁸; já, že ano, o speciálních věcech, poněvadž o všeobecných jsem poslal už článek do Času⁹. Městský rada Kessler¹⁰ (zástupce města v kuratoriu) vylít ne: a proč prý ne do Národních listů? Čas nás tupí a štví na nás, proč máme ho takhle podporovat? Já na to, že to není oficiální^c článek, nýbrž projev můj soukromý a mnou podepsaný, který si mohu poslat kam chci atd., ostatní se do toho vložili a dali mi ovšem úplně za pravdu, ač jsou všichni mladočeši. Jinak je tu nyní i arci ostrý kurs, cítím to i v muzejním kuratoriu, zde ale Strnad s energií jakou bych u něho nečekal, se do toho pustil a (za mé nepřítomnosti ovšem) řečnil velmi ostře v můj prospěch, takže purkmistr aspoň v kuratoriu musil dokonale ustoupit.

Co Ty zvíře se tam máš dobře, nemáš takovýchle radostí.

Pečeť jsem dal odlít do červ[eného] vosku a pošlu vám ji, až mi Lábek¹¹ ofotografuje listiny.

Pozdravuje Macháček

⁸ Český Denník, dříve Plzeňské listy a Plzeňský obzor (vyd. Závody pro průmysl tiskařský a papírnický v Plzni v letech 1912-1916, v letech 1916-1944 pod názvem Český deník).

⁹ Viz F. Macháček, Z kulturní Plzně, Čas 1913, roč. 27, č. 194, 17/7.

¹⁰ František KESSLER, plzeňský radní, člen kuratoria Okresní studijní knihovny Čiperovy.

¹¹ Ladislav LÁBEK (1882-1970) plzeňský rodák, národopisný a vlastivědný pracovník, historik a spisovatel (autor několika studií z dějin Plzně a kraje); zakládající člen Kroužku přátel starožitností (od 1911 Společnost pro národopis a ochranu památek Plzeňska), otec myšlenky samostatného Národopisného muzea Plzeňska; byl celoživotním přítelem Zdeňka Wirtha.

1913, prosinec 5. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/35

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 34 cm, úřední hlavičkový papír, předtištěné záhlaví se znakem hl. města Prahy

ARCHIV KR. HL. MĚSTA PRAHY

V Praze, dne 5. XII. 1913^a

Milý Macháčku!

Víš, o těch kominicích jsem věděl dohromady – co bych to povídal plnou hubou, darmo bych si dělal ostudu. Tak jsem koukl do lístků svých i principálových – moc jsem toho dohromady nedal. Tedy u nás ti kominíci byli také Taliáni, ale nechodili rovnou nohou z Itálie. Jeden Demartini přinesl si list fedrování ze Švejcár. (Bartoloměj 1614). Ale o tom všem gruntovněji najdeš u Wintra¹. Mohu Ti ještě povědět, že v Praze Demartinové dostali privilegium 1635 na monopol kominický ve všech městech. A to privilegium bylo jim ještě r. 1700 potvrzeno, a v praxi byli Demartinové oberkominíci, co sami neměli^b komíny, ale z komínů byli moc dobře živi. Jak jim dlouho to privilegium zůstalo, neumím povědět. Ale někdy v 18. stol[etí] zašlo, kominictví se stalo i v Praze svobodnou živností a ustavil se cech kominický. A spíš to bylo ke konci stol[etí] nežli prve (za Josefa II. ?).

Že se pereš, dobře máš, já se také peru. Ale neber to moc od podlahy, všeho moc také škodí. Víš, pro ty realisty ani bych Ti moc nelál; jsou ztřeštěnci, ale někdy dělají solidní práci, jen kdyby neměli takové Boučky a kdyby byli i s tím vrchním filozofem v král[ovství] českém a zemích sousedních aspoň o 50% rozum[n]ější. A konec konců je to teď u nás všechno stejná banda a hrom aby do toho uhodil a udělal pořádek.

S tím soupisem cechovních památek je to takhle: Instruktor společenstev D[okto]r Polák uspořádal konferenci interventů při Zemské jednotě společenstev živnostenských a řemeslných.² Sešla se pěkná banda: Guth, Opočenský³ a já byli jsme

^a předtištěné záhlaví úředního dopisu kurzívou ^b v orig. nemělli

¹ Viz č. 59, pozn. 3.

² JUDr. Karel POLÁK jako instruktor živnostenských společenstev byl iniciátorem zmíněného soupisu cechovních památek (viz č. viz č. 56, pozn. 4). Konference zástupců muzeí, archivů a dalších odborníků se konala 8. 11. 1913. Z činnosti této komise (Zemská komise pro soupis památek cechovních v království Českém) se dochovaly archiválie in NA, f. Komise pro soupis cechovních památek Praha 1913-1916; k její činnosti srov. tamtéž, inventář k fondu, Praha 1977. O Polákově iniciativě k podchycení cechovních památek a činnosti zemské komise viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 163–164.

³ Jan Hanuš OPOČENSKÝ, PhDr. (1885-1961) historik a archivář Místodržitelského archivu (1910-1918), Archivu ministerstva vnitra (1918-1920) a přednosta archivu ministerstva zahraničních věcí (1920-1936). Viz BSAČZ s. 466-467. Opočenského znal Vojtíšek také z gymnázia v Žitné ul. a patřil k okruhu jeho věrných přátel (viz V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 21, 1971, s. 233; tamtéž, AČ 22, 1972, s. 96–97).

ti nejlepší. A do přípravného komitétu na udělení komise pro soupis cechov[ních] památek byli jsme zvoleni já, Harlas⁴, Guth. Tak když jsme to měli v hrsti, tak jsme si zvolili ještě Opočenského a Wirtha a jsme komplet. A hned jsme si vzali na starost soupis cechov[ních] památek pražských. Na venkově to bude horší, protože bude málo lidí. Ale někteří se najdou – pro Plzeň a okolí jsi ovšem Ty. Nyní o vánocích budou konference okresních jednot společenstevních a tam se zvolí okresní komise soupisné.⁵ Zemský konservátorský úřad posílá oběžník, v němž doporučí lidi, a na nich bude záležet, aby se dělalo.⁶ Ovšem peníze na vydávání a organizace práce jsou potřebny. Líp by bylo, kdyby komora plzeňská dávala roční menší příspěvek, než aby to schovávala pro Plzeňskou část – zakroč v tom smyslu. Ostatně věc není promyšlena ještě docela, to víš, že Ti napíšem, všechno gruntovně Ti vyložíme a ty také budeš musiti vzít rozum do hrsti. Ale na paměti to měj – Ty bys dělal archivalie jenom? A kdo umělecko-histor[ické] památky? Nejspíš Wirth, když se vyzná v soupisu plzeňském a dělá jej.⁷

Co píšeš o pečeti a listinách, je od Tebe hezké. Však to trvalo! Co ještě Ti mám psát? Na mou duši nevím, ač toho by bylo plno. Srdečně pozdravuji a celou Tvou rodinu – kolik kusů přibylo? Piš brzy.

Vojtíšek

⁴ František Xaver HARLAS, PhDr. (1865-1947) český spisovatel dějin umění a výtvarný kritik, asistent (adjunkt) při ředitelství Musea král. hl. města Prahy, poté jeho ředitel.

⁵ Ve zmíněném fondu komise (tamtéž, i. č. 1, kart. 1) se dochoval seznam členů okresní komise pro Plzeň (M. Bočan, starosta okresní jednoty, V. Fiala, místostarosta jednoty, J. Havel, rada obchodní komory, dr. F. Macháček, tajemník hist. muzea, F. Mandl, městský rada a další, zván byl L. Lábek, obchodník). V podacím protokolu komise (tamtéž, i. č. 2, kart. 1) je pod č. 34 zápis o oznámení Umělecko-průmyslového muzea v Plzni z 18. 12. 1913, že do okresní soupisné komise mají být vysláni dr. F. Macháček, sekretář muzea, a L. Lábek, obchodník papírem, Plzeň, Ferdinandova tř.

O skutečnosti, že byla v Plzni byla ustavena okresní soupis. komise, se informovalo v 7. schůzi zemské komise dne 25. 7. 1914 (viz tamtéž, i. č. 2, kart. 1, protokol schůzí).

⁶ O zahájení soupisové akce cechovních památek referoval V. Vojtíšek v r. 1914: Zemská komise pro soupis památek cechovních v král. českém, Věstník Svazu čes. měst, roč. 4, č. 1 a 2, s. 7-13; jiná zpráva in Časopis Společnosti přátel starožitností českých 22, s. 91-92. Jediným dochovaným výsledkem soupisové akce jsou ve zmíněném archivním fondu dochované vyplněné dotazníky (tamtéž, kart. 2); pro Plzeň (tamtéž, i. č. 41, kart. 2) od Společenstva knihařů, kloboučníků, rukavičkářů a výrobců papírových sáčků z 5. 5. 1914 (jako jediní uvádí, že listiny a knihy mají uloženy ve společenstevní skříni v Řemeslnické Besedě), Společenstva maloobchodníků č. XI z 10. 4. 1914 a Společenstva stavitelů pro obvod OŽK v Plzni ze 6. 4. 1914 (obě společenstva uvedla, že nevládní žádné cechovní památky). Z výše uvedeného vyplývá, že v Plzni byly v převážné většině již tehdy, po otevření muzea v r. 1879, sem uloženy cechovní památky i s písemnostmi (viz M. Bělohlávek, Archív města Plzně ... , s. 20).

⁷ O práci na soupisech památek Z. Wirtha viz č. 37, pozn. 4 a následující. Soupis památek uměleckých a historických pro Plzeň nebyl vydán (o tom viz s. 36, pozn. 94 a příslušný text).

1914, leden 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/30 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11 x 15 cm

Milý Vojto,

asi v sobotu Tě přijdu navštívit. Jde o vývoj názvu Plzence <(Staré Plzně)>^{a1}, nutno sebrat co nejvíce dokladů, a podívej se proto laskavě, není-li náhodou něco u Vás. Chci hlavně do zemských desk, do zemského archivu (katastry) a <k zemskému soudu>^{a, 2} pak chci i vývoj názvu na mapách a v literatuře, pokud to nemám již zde. Je nutno prý utlouci doklady protivníka, obec Plzeneckou, která chce obnovu názvu Staré Plzně (Act pilsner Bier!), názvu, jak jsem v předběžném dobrozdání hodil, zaniklého. Ale chtějí na to co nejvíce dokladů, jak mi dal befehl náš milovaný pan purkmistr. A přemýšlej hluboce o této věci: kde asi hledat registraturu panství Šťáhlavského z 18. stol[etí]. Snad v ústřední kanceláři valdštejských^b panství, nemýlím-li se, v Mnichově Hradišti?³

Tedy Tě uctivě zdravím, zajisté Tě potěším, chovej se slušně a mravně.

Nazdar! Macháček

1914 17./1. Plzeň.

^a nadepsáno nad řádkem ^b v orig. valdštejských

¹ Starý Plzenec se nalézá 9 km jihovýchodně od středu Plzně v údolí řeky Úslavy mezi vrchy Radyní a Hůrkou, kde se nacházelo přemyslovské knížecí hradiště (původní Stará Plzeň) a správní centrum Plzeňska. Po založení „Nové Plzně“ kolem roku 1295 dochází k úpadku, výjimkou bylo osvobození obyvatel Karlem IV. od všech poddanských povinností po dokončení výstavby hradu Radyně (Karlskrone) v roce 1361; název Starý Plzenec je poprvé doložen v roce 1442.

² Archivní fondy Desky zemské, katastrální fondy a Zemský soud Praha jsou dochované v NA Praha.

³ Do poloviny 15. století bylo město stále královským majetkem, poté se dostalo do držení šlechty. Zmíněná patrimoniální registratura je uložena v SOA Praha ve fondu Velkostatek Šťáhlavy, Nebílovy a Chocenice 1627-1945 jako součást valdštejského archivu.

1914, únor 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/31 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 11 x 15 cm

Milý Vojto,

současně posílám[!] rukopis kroniky Pulkavovy¹ pro d[okto]ra Šimáka², jenž ho nedávno žádal. Copak je s rukopisy vypůjčenými pro Wirt[h]a? Není-li hotov, žádejte alespoň úředně prolongaci.

Jinak nic nového, jen pořád moc práce a méně peněz.³

Pozdravuji srdečně

Tvůj Frida

Plzeň 23./2. 1914

¹ Kronika Přibíka Pulkavy z Radenína je jednou z několika kronik doby Karla IV. (vznikla jako svod starších českých kronik přímo na panovníkův popud). Jeden opis této kroniky je dodnes uložen v AMP (viz č. 63, pozn. 1).

² Viz č. 9, pozn. 5.

³ V roce 1914 činilo služné dle knihy platů dr. Macháčka 4 193,33 zl., pro porovnání: ředitele J. Škorpila 9 188 zl. a preparátora Th. Bayera 2 007,50 zl.; o rok později, v r. 1915, Macháčka 4 260 zl., Škorpila 9 388 zl. a Th. Bayera 2 090 zl.; v r. 1917 služné činilo: Macháček 4 393 zl., Škorpil 9 388 zl., Bayer 2 260 zl. Srov. AMP, f. MěÚ, Hlavní kniha vydání odd. XI–XX 1914, i. č. 13 453, sign. 29 a 298; tamtéž, 1915, i. č. 13 457, sign. 29 a 302; tamtéž, 1917, i. č. 13 465, sign. 29 a 310.

1914, květen 5. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/32 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11 x 15 cm

Milý Vojto,

na schůzi ovšem nepřijedu, budu ale s Vámi duchem, doufám, že to ucítíte. Během května však do Prahy přijedu asi na dva dny, kdy ale to Ti neřeknu, poněvadž jsi lump a porušil bys moje nejpřísnější inkognito, kterým se zahalím. Tu si tedy povíme případně, na čem se Vy mudrci usnesete ohledně sjezdu.

Děkuji za Tvůj separát. A kdypak já dostanu separáty a protokol^a? Patrně současně s mým slavným Sborníkem, Teige tam paráduje^b přece jen taky.

Pozdravuje srdečně Tvůj Macháček

5./5. 1914

A pozor, to hlavní abych^c nezapomněl na to hlavní: <č. 67/1914> slavné ředitelství, máš už tam dlouho naše rukopisy stehlíkovské pro Vírta[!] a Slimáka[!]¹, buď je vraťte nebo prolongujte, abych tu měl o nich nějaký akt, že jsou <zas>^d na světě, abych při revizi nedostal kvůli Tobě nos. Mám teď beztoho zase vojnu zlou s váženým říšským posl[ancem] Lukavským².

Tak ještě jednou pozdravuju.

Macháček

^a v orig. protokoll ^b v orig. paráduje ^c zde značka ./, a text pokračuje na další straně ^d nadepsáno nad řádkem

¹ Macháček urguje zapůjčené rukopisy pro Z. Wirtha a koncem února zasláný rukopis Pulkavovy kroniky pro J. V. Šimáka (viz č. 62, pozn. 1). V AMP je dosud ve Stehlíkovské pozůstalosti uložen rukopis i. č. 129, sign. 1 f 36 (Chronicon Przibislai Pulkava de Tradenin. Opis z roku 1769, obsahuje zprávy až do roku 1470).

² František LUKAVSKÝ, PhDr. (1874-1937) český politik (mladočech) a pedagog (působil jako středoškolský profesor v Č. Budějovicích, Rakovníku a r. 1903 byl přeložen do Plzně, zde působil jako profesor matematiky na gymnáziu), od roku 1909 člen obecního zastupitelstva v Plzni, v letech 1911-1918 byl poslancem říšské rady. Jako profesionální politik mohl lépe prosazovat české menšinové zájmy (mj. v r. 1913 z pověření Národní jednoty pošumavské spoluzakládal plzeňské kino Elektra) a před 1. světovou válkou byl politicky činný mezi českými menšinami v poněmčeném pohraničí. Od r. 1918 byl jedním z čelných představitelů Čs. národní demokracie, v letech 1918-35 byl poslancem Národního shromáždění, 1929-35 byl také místopředsedou poslanecké sněmovny. V l. 1915-1922 zasedal též ve správním výboru MHM.

1914, prosinec 4. Praha^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/35a

Dopisnice, originál, rukopis, korespondenční lístek 14 x 9 cm, psáno perem na s. 1-2, adresa odesílatele (v levém horním rohu vedle adresy): Dr. V. Vojtíšek, Praha I. radnice – archiv; adresa příjemce: Pan Dr. Frida Macháček, tajemník histor[ického] muzea v Plzni.

Milý Macháčku! Co děláš? Vzali Tě na vojnu¹? Piš nám, ale rozumně. Mne nevzali, také ne Borovičku². Mašín je 3 měsíce nezvěstný, jeho sluha jej viděl spadnouti s koně – od té chvíle není o něm zpráv.³ Jirka [Čermák – J. J.] odjel před měsícem do Budapeště, v tyto dny asi pojedou na bojiště znovu. Chudák Vystyd⁴ a Pakosta⁵! Co dělá Váš Sborník? Separát Kroftův jsem dostal, také vím, že naši staří páni dostali honorář. Člověče, tak se mi zdá, že ten Sborník valný nebude, když jsi jim to přece otiskl.

Tak piš a měj se dobře. Pozdravuji Tě i rodinu.

Vojtíšek

4./XII. [19]14

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Po atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu (28. 6. 1914) vyhlásilo 26. 7. Rakousko-Uhersko částečnou mobilizaci, dva dny poté válku Srbsku a 6. 8. pak i Rusku. Úplná mobilizace byla vyhlášena 31. 7., tím byla zahájena 1. světová válka.

² Josef BOROVIČKA, prof. PhDr. (1885-1971) studoval v letech 1903-1908 na pražské univerzitě historii-moderní filologii (spolužák Macháčka i Vojtíška), v letech 1908-1931 archivář AZČ a archivní teoretik (např. důsledně u nás prosazoval provenienční princip). Viz BSAČZ s. 96-97.

³ Emil MAŠÍN jako důstojník československého vojska (legie) v Rusku pracoval v evidenčním oddělení a rozvinul zejména činnost přednáškovou. Jako výsledek svých studií dějin počátků československého vojska na Rusi napsal práci Česká družina (1922). Viz příslušný text a pozn. 18; Masarykův slovník naučný, díl 4, Praha 1929, s. 798.

⁴ Antonín Miloš VYSTYD (1885-1914) po absolvování pražské univerzity roku 1910 studoval ještě na vídeňském Institutu pro rakouský dějezpyt, pracoval v AZČ; předčasně zemřel na bojišti na počátku 1. světové války u Přemyšle, takže nemohl rozvinout započaté bádání, zejména svůj program v agrárních dějinách (roku 1914 založil Agrární archiv, redigovaný J. Kazimourem, později přejmenovaný na Časopis pro dějiny venkova). O něm viz F. Kutnar-J. Marek, s. 484, 534-535; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 21, 1971, s. 233; tamtéž, AČ 22, 1972, s. 99.

⁵ Ferdinand Pakosta, Macháčkův spolužák (viz č. 1, pozn. 2) v letech 1912-1914 působil jako správce Městského archivu v Berouně, zemřel jako voják ve vojenském lazaretu na počátku 1. světové války (31. 10. 1914), v r. 1925 byly jeho pozůstatky uloženy v rodinné hrobce v Pacově (viz AMP, f. MěÚ, Registratura, i. č. 6032, sign. 90/I, kart. 743, Oznamení o uložení pozůstatků prof. Ferdinanda Pakosty, spisovatele a historika, do rodinné hrobky v Pacově, 1925). Vzpomínky na něj viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 100.

1915, květen 31. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/34 (kopie)

Dopis, strojepis na s. 1-4 (rukopis perem pouze 1 vsuvka a podpis), dvojarch 18 x 23,5 cm; dopisní papír se záhlavím „Okresní studijní knihovna Čiperova v Plzni“

Milý Vojto,

z toho, že Ti současně posílám <s poděkováním>^a Archivalmanach, vidíš, že už dělám se světem pořádnost, poněvadž jsem právě dneska odpřísáhl císaři pánu, že mu budu docela věrně sloužit na zemi i na vodě, ve vzduchu jsem myslím zapomněl říci, poněvadž toho bych se přeci jen trochu bál. Já se budu bát takhle dost. Zde brali docela málo, minimum 56%, maximum asi 86%, nu co ještě chceš. Profesorů bylo u odvodu dosud 20 a vzali jich z toho 19, to také není moc. U městských úředníků je to také asi tak, zato venkovanů berou mnohem méně. S reklamacemi prý to bude nyní kříž, ale žádná polívka nejí se tak horká, jak se uvaří, a tak to bude třeba i u mne. 21. narukuji a uvidíme zda vyleze z vrečka šídlo^b. Počítám spíše s tím, že mne pustí při prezentaci^b, poněvadž skutečně nyní valně zdráv nejsem, než že by mne vyreklamovali.

A teď další: Na ty publikace opravdu mi pošli akt správnímu výboru, napiš tam, že jich potřebuješ pro publikace, které budou zpracovávat i plzeňský materiál. Udělal jsem nyní na to inventář a spořádal a proto chci mít na vše doklad, aby to nešlo po sousedsku. Bude-li souhlasit Strnad, nebudu čekat na schůzi kuratoria a pošlu Ti to hned.

Na knihovnu Čelakovského se jedu podívat v pátek.¹

Guthovi se moc divím. Ať v první řadě dělá reklamu svému panu principálu, já ji naprosto nepotř[e]buju. Jeho principál si tu nadělal ostudy už tolik, že věru zprotivuje se člověku, aby vůbec tady do těch věcí ještě cekl, anžto přirozeně by mne pak s ním házeli do jednoho pytle. V první řadě moc rád mluví do věcí, o kterých

^a vsuvka nad řádkem (rukopis) ^b v orig. šídlo, praesentaci, stroze, konservátorem, režimem, estheticky
^c nadepsáno nad řádkem ^d správně je Wirtha ^e podtrženo tužkou pisatelem

¹ Jaromír ČELAKOVSKÝ, prof. JUDr., Dr. h. c. (1846-1914) profesor českých právních dějin na pražské univerzitě a archivář hlavního města Prahy 1896-1906 (předchůdce J. Teigeho), právní historik a syn spisovatele a básníka F. L. Čelakovského. J. Čelakovský zemřel 16. 10. 1914 a jeho osobní fond z let 1854-1914 /1916/ (zápisník z let 1871-1895, dlouhodobě zapůjčený do AHMP, korespondence týkající se jeho vědecké práce i politické činnosti atd., celkem 0,13 bm) a knihovna se Macháčkovou zásluhou v r. 1915 dostaly do AMP (koupí od manželky – srov. č. 69, pozn. 2); v současné době je Čelakovského pozůstalost uložena ve více archivech (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi, MZK 7, 1970, s. 388; M. Bělohávek, Městský archiv ... , s. 183; o písemné pozůstalosti J. Čelakovského in Luboš Velek – Alice Velková (edd.), Jaromír Čelakovský. Moje zápisky 1871–1914. Praha 2004, s. 9). Knihovna J. Čelakovského, zakoupená tehdy okresním výborem, byla darována Čiperově knihovně (viz Marie Hálová, Vývoj knihovního fondu Státní vědecké knihovny v Plzni, ZHS 1, Plzeň 1995, s. 192).

nemá ani šajn. Za druhé je v osobním jednání naprosto neschopen svou beztaktností a naprostým nedbáním všech forem, když už já tohle o něm mohu říci, uznáš že na tom něco je, anžto i z tvého psaní se dovidám, že takové věci nejsou právě mou nejsilnější stránkou. O stro[u]ze^b jsem nepronesl ex offo ani slůvko, ostatně nejsem žádným konzervátorem^b a pod nynějším režimem^b také nebudu, a za korespondenta mne patrně nechtějí. Pouze v soukromé rozmluvě s městským inženýrem, který má tu věc v referátu, a který je člověk na rozdíl od většiny ostatních technických úředníků velmi inteligentní a rozumí i otázkám regulace města i poněkud ochránářství, vyslovil jsem <se>^c o té věci dost zdrženlivě, ale přece tak, že nepokládám strouhu za věc tak cennou, aby se její hodnota nedala aspoň částečně nahraditi rozumnou regulací té části města, jako historický požadavek kladl jsem pouze to, aby linie struhy byla v regulačním plánu naznačena. Ostatně dotyčný inženýr sám navrhoval částečné uchování hladiny vodní, takže by alespoň věž solnice dostala před sebe vodu. Veřejně jsem nebyl nikým tázán, ale i zde bych se vyslovil asi v tom smyslu, že za splnění jistých podmínek bylo by se možno s celou věcí smířit, poněvadž se historicky i esteticky^b v první době přecenila, čili krátce řekl bych z počátku hned to, k čemu pan zemský konzervátor došel sám po trochu delší době, když toho dost namluvil a uřízl si zase jednou trochu ostudy. Věčná škoda, že na ten amt přece nedali Virta^d, ač snad jeho by na to byla škoda.

Příště vůbec hned nevrč a podívej se trochu na věc. A co se týče těch úštěpků, mám toho už dost, já tu přece také celý den nespím, a myslíš-li že nemám co dělat zeptej se Opočny². Mám tuším kancelářské a manipulační práce víc než kdo z Vás v Praze, jinak příjemné věci a zajímavé, ale přece jen zabírá to vše strašně času. To se změní aspoň [p]oněkud odloučením knihovny [Čiperovy – J. J.], že alespoň budu moci dělat něco také pro muzeum a archiv, což nyní musím dost zanedbávat.

Paní radovou Bajerovou bych Ti doporučoval Tvé přízni a pomoci, nevím sice, jak po odborné stránce tu svoji publikaci vyvede, ale přece jen by to byl asi důležitý mat[e]riál, kde samo otištění by byl zisk, a chce-li věnovat tomu více práce než by bylo nutno, je to konečně věc zcela chvalitebná.³

Viklifa⁴ mi ovšem zatím nepošle, zatím si Tvůj vlídný slib schovám pro potřebu, až mne zase pustěj.

² Myšlen je J. H. Opočenský (viz č. 60, pozn. 3).

³ O práci Anny Bajerové, Z české revoluce 1848 referoval F. Macháček in Stráž č. 3, 1919. O kontaktu s V. Vojtíškem svědčí pohled z Prahy ze dne 14. 11. 1916, který A. Bajerová s V. Vojtíškem poslali F. Macháčkovi (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/39).

⁴ John WYCLIFFE (též Wyclif, Wycliff nebo Wickliffe), v češtině znám jako Jan Viklef (asi 1320-31 – 1384) anglický teolog a propagátor reforem římsko-katolické církve. Wyclifovy nauky převzal Mistr Jan Hus a spojoval je s reformními snahami v církvi.

V Plzni 31. 5. 1915^e

Nazdar. Pozdravuj Opočnu, s kterým jsem tu velmi rád pohovořoval za jeho pobytu zde, Gutha, Frickovi tu jeho korekturu, která mne velmi překvapila, poněvadž jsem ji dostal dříve než jeho dopis a nevěděl jsem co s ní, pošlu asi za 4 dny, některé maličkosti scházejí do poznámek, Štecha⁵ a vůbec všechny známé.

Tvůj Frida.

⁵ Václav Vilém ŠTECH (1885-1975) profesor dějin umění na pražské Akademii výtvarných umění. O něm viz F. Kutnar–J. Marek, s. 901-902; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 99.

1915, červen 3. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/36

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 13,5 x 17 cm

Milý Macháčku!

Udělal jsi mi pravou radost svou zprávou. Z dopisu mého jsi poznal, že jsem na Tebe myslil a měl o Tebe obavy – ty se tedy vyplnily. Ale netřeba ztrácet mysl. Dělej vše, co se udělati dá, abys byl osvobozen. Náš Šebesta je známý „vynikající“ pracovník a přec je nepostradatelný a nenahraditelný a je osvobozen úplně. Ty jako správce muzea i archivu můžeš tím spíš býti reklamován, poněvadž jsi v úřadě úplně sám. Myslím, že Ti nebudou dělat u obce obtíží a zažádají za Tebe. Já byl dnes u odvodu; nevzali mne jako také nevzali Fliedra¹, Opočenského, Štecha². Wirth dal o sobě vědět z Krnova[?] Čermák odněkud z haličských zákopů píše dosti často.

Jestli jsem ti něco napsal v minulém dopisu, nemusíš hned bruchet. To víš, že leccos jsem tak nemyslel, jak jsem napsal, a v něčem bychom se zase dohodli, kdyby byla příhodná doba. Ale mám zato, že Jeřábkovi³ křivdíš, a že nemáš pravdu v příčině mlýnské strouhy. Ale teď toho nechme, teď jsou jiné starosti. Dřív Tys mi kázával v dopisech, teď Ti to trochu oplácím, ale není to tak zlé.

Dej mi zase vědět, jak to dopadne s Tebou; ale doufám, budeš-li se o to starat, že dobře. To tak, aby táta tří dcer⁴ měl jít dělati rekruta, a ohýbat zpohodlnělé a nemotorné údy.

Bud' hodně zdrav se svou rodinou, měj se dobře, a ať to šťastně dopadne.

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 3. VI. 1915

¹ Robert FLIEDER (1883-1957) právní historik, za 1. světové války tajemník českého svazu poslaneckého ve Vídni a po válce v diplomatických službách. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 606. Jako na badatele v AHMP na něj vzpomíná V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 95.

² Viz č. 65, pozn. 5.

³ Snad se jedná o Miroslava JEŘÁBKU (1880-1921), středoškolského profesora (upozornil na sebe rozbořem Dalimilovy kroniky roku 1904 a 1905). Viz Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 532.

⁴ Třetí Macháčková dcera Vlasta se narodila 13. 3. 1915. Viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48).

1915, červen 4. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/35 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst[ského] archivu v Praze I., Radnice starom[ěstská] Archiv; adresa odesílatele (v levém horním rohu vedle adresy): Dr. Macháček, Plzeň, Muzeum

Plzeň 4./6. 1915.

Milý Vojtěchu,

děkuji za Tvoji[!] opravdu milý dopis. Úsudky o strouze konečně mohou být rozličné, zde <spíše>^a není dost objektivního měřítka. Ale teď něco jiného: Napiš mi, prosím Tě, citissime^b, zda mimo Šeb[esty] a Fischera z míst[održitelského] ar[chivu]¹ byl někdo z úředníků muzejních, archivních nebo knihovnických v Praze (nebo pokud víš i jinde) vyreklamován. Škoda, že jsem na to dříve nevzpomněl, deputace od obce jede již v pondělí večer z Plzně. Ale snad to bude možno užít dodatečně. Vyhlídky jsou tentokrát horší, než by byly v <listop>^a prosinci min[ulého] roku, spíše se dostanu z vojny pro svůj zdravotní stav. Obec ale udělá vše možné, o to u našeho purkmistra² strach nemám.

Pozdravuji srdečně a děkuji předem.

Tvůj Frida

./.^c

Odveden je mimo jiné i Anderle³ (má průtrž), a vůbec nějakých více než 30 profes[orů], puštění jsou 4. Stejně u městských úředníků aj.

Jel bych po prezentýrce do Stol[ičného] Bělehradu⁴.

^a škrtnuto pisatelem ^b podtrženo pisatelem ^c značka „otoč“ a text pokračuje na přední straně dopisnice vedle adresy

¹ Josef FISCHER, Dr. phil. (1886-1950) absolvent vídeňského Institutu pro rakouský dějezpyt (1909–1911), archivář Místodržitelského archivu v Praze v l. 1911-1918. O dalším působení ve Vídni viz BSAČZ s. 174.

² Plzeňským purkmistrem byl až do své smrti 19. 11. 1917 JUDr. Václav PETÁK (viz č. 51, pozn. 3).

³ Karel ANDERLE, profesor II. reálky v Plzni, v r. 1921 bytem Masarykovo nám. 631/3.

⁴ Székesfehérvár, česky Stoličný Bělehrad je město v Zalitavsku (Uhrách), nyní Maďarsku, administrativní centrum župy Fejér.

[1915, červen Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/355 (kopie)

Dopis, strojopis, nedatováno, bez podpisu, psáno na stroji na s. 1, dvojarch 18 x 23,5 cm; obálka 19 x 13 cm, adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt městského archivu v Praze I., Radnice starom[ěstská]; dopisní papír i obálka s předtištěným záhlavím „OKRESNÍ STUDIJNÍ KNIHOVNA ČIPEROVA V PLZNI“

Milý Vojtěchu,

pro jistotu Ti píši to, co už jsem psal také Opočnovi. Obec o mne ovšem žádá, v úterý 8. tohoto měsíce to dostane do referátu Herzel^b, sekretář zemského výboru¹ <u Pichla>^c, odtud to přijde na militér komando, mne jde hlavně o tom, aby mne nepustili jen na dva měsíce, ač z nouze Franta dobrý, ale celkem tím ani^d mně ani muzeu by se mnoho nepomohlo. Mohl bys snad najít Kroftu, já nemám jeho adresu^e, abych^d mu sám psal, ale mohl byste mu to některý ode mne vyřídit a co Fric nezná snad ho náhodou?

Tak se na to prosím Tě podívej. Co bude s Dolenským?

Hlavně je nutno vyložit, že muzeum a archiv není žádné skladiště, na něž se přivěsí petlice a zavře se. Tak tě teda pozdravuju. K prezentaci jdu tady v Plzni, a pluk prozatím pryč není a říká se, že tak hned k tomu nedojde, to by byla pro nejhorší případ také útěcha.

Pozdravuju Tě srdečně i moje holčičky, které mi tu dnes v neděli v kanceláři pomáhají.

^a místo odeslání dle poštovního razítka, datum nečitelný ^b podtrženo tužkou ^c nadepsáno nad řádem ^d strojopisný překlep: v orig. anii, abch ^e v orig. adresu, presentaci

¹ HERZL Oskar, JUDr., nar. 1876, koncipista c. k. pošt, od dubna 1905 koncipista Zemského výboru, r. 1924 jmenován vrchním zemským radou, penzionován r. 1928. O jeho nadřazeném a úředníkovi zemského výboru p. PICHLOVI se nepodařilo nic bližšího zjistit. Za vyhledání těchto informací ve f. Zemský výbor a v pražských policejních přihláškách děkuji Mgr. Pavle Lutovské ze 2. odd. NA.

1915, [červenec 2.] Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/39 (kopie)

Dopínice, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, druhý!^a adjunkt městského archiváře v Praze I., Staroměstská radnice

27./9. 1915^b

Milý Vojto,

děkuji srdečně za Tvé milé psaní. Má touha po Praze je proto tak teskná, že není naděje, že se tam vůbec kdy dostanu, a zaviním to ovšem sám, konec konců dnes už nemohu odtud odejít, mám tu příliš věcí rozdělaných a načatých i nenačatých, abych to mohl nechat někomu jinému, než by z toho možná snadno těžil; a nechtěl bych konečně ani kolegovi^c, který je jinak dobrý muž, kaziti naděje do budoucnosti.

Nového s vojnou dosud nic, čekám denně už dost netrpělivě. Hrubý¹ to dostal do 30/9. Jsem slaměný vdovec, přijed' Ty nebo Opočna (řekni mu darebákovi, proč nepíše) mne potěšit, ale nyní hned ne, poněvadž budu hledět na neděli a podle možnosti i na pondělí odstřelit do Lysé; sešli bychom se v pondělí večer, na cestě tam jedu rovnou; ovšem nezkazí-li mi to excellenc pán místodržitel, jenž ohlásil na nejbližší dobu návštěvu, a dostanu-li alespoň na ten den dovolenou. Dělán právě pořádek, už toho bylo dost potřebí. P[an]í Čelakovské se nabídne za knihovnu 8 tisíc korun hotově, řekni to Frickovi, jen ještě jedna schůze bude o tom.²

Pozdravuje Tě srdečně i Opočnu (s jistou rezervou souhlasím s tím, cos napsal <o něm>^d, ale Tys také trochu <hodně>^d vinen) i druhé.

Nazdar

Machaira

^a tučně vyznačeno pisatelem ^b pisatelem uvedené datum je pravděpodobně chybné; správně bude, dle poštovního razítka, 2. 7. 1915 ^c v orig. kolegovi ^d nadepsáno nad řádkem

¹ Václav HRUBÝ, prof. PhDr. (1885-1933) žák G. Friedricha na pražské univerzitě, v Archivu NM působil v l. 1909-1922 (od 1915 adjunkt, vedoucí archivu), od 1920 docent PVH na pražské univerzitě, od 1925 profesor PVH na univerzitě v Brně. Viz BSAČZ s. 250-251. Na Hrubého z Friedrichova semináře vzpomíná V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 21, 1971, s. 228-229; jako na konkurenta o místo v muzejním archivu tamtéž, AČ 22, 1972, s. 159.

² O koupi knih a vědecké písemné pozůstalosti J. Čelakovského v roce 1915 viz č. 65, pozn. 1. Milada ČELAKOVSKÁ, roz. Halová (1883-?), druhá manželka J. Čelakovského, dcera plynárenského zřízence Václava Haly, v době sňatku soukromnice v Dejvicích (svatba 6. 5. 1912 v bubenečském kostele). Srov. L. Velek-A. Velková (edd.), c. d., s. 49, 335-336 a 384.

1915, červenec 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/36 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem pouze datum, místo a podpis), psáno na s. 1, arch 17 x 21 cm;

Milí chlapci,

(Vojto a Opočenský), posílám[!] Vám to současně, a proto si šetrím psaní a proklepávám. Nového není se mnou nic, snad to nějak dopadne. Pošlete^a mi hned formální žádost o publikace sudáním účelu a na zvláštním aktu hned potvrzení, datované^a později, že jste to dostali. Vidíte z toho že vyřizují náramně rychle, aby alespoň památka dobrá zůstala u mne u přátel milých, až zmlknu docela někde v zemích illyrských¹. Vzpomínám rád na Prahu, skoro se mi to tu přestává líbit víc než kdy jindy, a žena mi notuje. Nového nevím nic, náš 35. [pěší pluk]² spolu s 88. [pěším plukem] utrpěl <velké>^b ztráty při přechodu Dněstru³ a leckdo z Plzně je zase zajat nebo raněn.

Opočno, copak^a Ti to nekoupí Chaloup[ecký]⁴? Ten má přece víc peněz než já. Ne-li jinak, tedy to opatřím.

Místodržitelství rozhoduje jen o osvobození hodnostářů samosprávných, starostů a radních, ne úředníků, to dostává přímo komando, které se pak dotazuje místodržitelství, nemá-li námitek.

Pozdravuji Vás srdečně, jak pak pokročil Opočna s paní Podzimkovou, už se dorozuměli?

Macháček

Plzeň 9./7. [19]15

^a v orig. pošlětě, datované (strojopisný překlep), co pak ^b škrtnuto

¹ Ilýrie (řecky Illyria) bylo ve starověku území, rozkládající se na západě dnešního Balkánského poloostrova, jež obývaly divoké kmeny Ilyrů – starověkého národa indoevropského původu. Macháček předpokládá, že by narukoval na některé bojiště na Balkáně, pravděpodobně v Srbsku.

² 35. pěší pluk byl nejslavnější plzeňská vojenská jednotka, mezi lidmi všeobecně známá jako Pětatřicátníci 65, již v prosinci 1912 odjel na bojiště na bosenské hranici (viz č. 53, pozn. 1).

³ Dněstr (moldavsky Нистру, ukrajinsky Дністер) je řeka na Ukrajině a v Moldavsku, přičemž částečně tvoří hranici mezi oběma státy.

⁴ Václav CHALOUPECKÝ, prof. PhDr. (1882-1951) archivář Lobkovického rodinného archivu v Roudnici n. Labem v l. 1907-1919 (ke službě jej doporučil J. Goll), potom působil na Slovensku (inspektor slovenských archivů a knihoven 1919-1938, FF Komenského univerzity Bratislava 1922-1938 profesor čs. dějin, v r. 1937/1938 jako její rektor), poté se vrátil do Prahy a v l. 1938-1951 přednášel na pražské FF. Viz BSAČZ s. 257.

1915, červenec 22. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/37

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13,5 x 17 cm

Milý Macháčku!

Děkuji Ti srdečně za zaslání publikace. Zároveň posílám oficiální potvrzení, že jsem je obdržel. Byl jsem až překvapen rychlostí, s kterou jsi věc vyřídil, a přispělo to nemálo, aby sis napravil svou reputaci u mne.

Vzpomínám na Tebe, co děláš, a doufám, že jsi již osvobozen od vojny nebo že příznivé vyřízení žádosti přijde co nejdříve. Dej mi o sobě zprávu, jak budeš co určitého vědět. To víš, že na Tebe aspoň trochu držím, a nepřál bych Ti, abys musil opustit muzeum a práci i svou rodinu.

U nás vše při starém způsobu. Jen že častěji nyní podnikáme večerní výlety, které končí často, když už kohouti zpívají. To Ty v bázni boží chrápeš v kanafasu, máš krásné sny a ráno si libuješ, jak jsi se vyspal. Nám bývá hůř, ale co dělat!

Nedivím se, že se Ti po Praze zastesklo, když jsi se zase jednou do ní podíval. A tak mne napadlo tohle: Muzejní Schulz¹ snad půjde do penze, snad bude vypsán veřejný konkurs – nevím, zda by sis nepohorsil finančně, ale poptej se na to, a kdyby to bylo možno, žádej a bude to. Hrubý² je sice v každém případě vážný kandidát, poněvadž je úředník domácí, ale tady by přec musil ustoupiti. Tak si to rozvaž – snad ten můj nápad, o němž jsem nikomu nepovídal, je dost dobrý.

S Johanem je potíž. Nevím, co jste si tehdy cestou povídali – Johan neřekl nic, leda jednu dvě poznámky s ostřím proti mně vypustil – ale takový bývá často, jak jsi ho poznal, a není to dobře. A rozumná řeč s ním není. Je to nevychovaný chlapec, a člověk aby měl s ním andělskou trpělivost.

Jirka Čermákův dosti často nyní píše. Je v stálém boji, ale má při tom humor. Také Wirth dává o sobě vědět, ale mám obavu, že se dostane ještě také na frontu, až budou zkoušeny odvody 42–50 letých.

Nemáš něco o židech v Plzni? Kalendář českožidovský³ by ti otiskl každý článek – nemáš-li nyní, pamatuj na to na[!] rok – a platí slušně (3 K za stránku).

Tak brzy piš! Měj se dobře s celou svou rodinou – milost[ivé] paní vyříd' mé uctivě poručení – a buď zdrav.

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 22. VI. 1915.

¹ Václav SCHULZ (1854-1935) faktický zakladatel Archivu NM (působil zde v l. 1878-1915, od 1881 kustod archivu). Viz BSAČZ s. 573.

² O V. Hrubém viz č. 69, pozn. 1.

³ Ročenka Kalendář česko-židovský (vyd. Spolek českých akademiků-židů Praha, 1881-1938). Zde Vojtíšek publikoval každoročně v l. 1911-1915 (viz V. Vojtíšek, Přehled prací akademika Vojtíška, in: Výbor rozprav a studií. Praha 1953, s. 556–558), s tímto periodikem a redaktorem dr. Teytzem Vojtíšek spolupracoval (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 386).

1915, srpen 20. Plzeň^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/38 (kopie)

Dopínice, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst[ského] archiváře, Praha I., Starom[ěstská] radnice, Velké nám[ěstí]¹

Vojto milý, až nějak počítám, za týden (dohodnu-li se s Dolenským) budeme zasedat při líbezném truňku, budu vypravovat svoje válečné vzpomínky. Včera jsem uzavřel svoji vojenskou kariéru a jsem zase hloupým civilistou.² Celkem to nebylo zlé, a mohlo i to být horší. Bralo se rozumně a dost pouštělo, ale ovšem poslední odvod <náš i>^b dle voj[enských] pánů byl tak bláznivý, že se musilo alespoň nyní korigovat^c.

Pozdravuje srdečně a těší se

Tvůj veterán Macháček.

^a nedatováno pisatelem, datum a místo odeslání podle poštovního razítka ^b nadepsáno nad řádkem

^c v orig. korigovat

¹ Velké náměstí (starší název pro Staroměstské náměstí); i přes to, že se od roku 1895 Velké náměstí jmenovalo Staroměstské, Macháček v adrese tento název používal v l. 1915–1939. Srov. M. Lašfovka–V. Ledvinka a kol., Pražský uličník, 2 díl O–Ž, Praha 1998, s. 211.

² Rozhodnutí o osvobození z vojny Macháček dlouho a netrpělivě očekával. Např. v nedatovaném korespondenčním lístku (psaném pravděpodobně před 20. 8. 1915) Vojtíškovi píše: „Milý Vojto, jsem doma do čtvrtka. Co dělá Gočár? Ke konci týdne se to se mnou rozhodne, do Uher 26. 8. Nazdar Frida M[acháček].“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/371.

1915, srpen 21. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/38

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 13,5 x 17 cm

Milý Macháčku!

Mám radost, velkou radost. Vzpomínal jsem na Tebe. Gočárovi¹ jsem řekl. Těším se, až zase přijedeš. Škoda, že jsi svou dobrou zprávu poškodil jménem, které mám velice^a rád. Ale neuškodí: tak přijed', ať to oslavíme. Buď hodně zdrav a měj se dobře!

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 21. VIII. 1915

^a podtrženo pisatelem

¹ Josef GOČÁR, ing. arch (1880-1945) významný český architekt, především z kubistického a funkcionalistického období. V letech 1909-1910 realizoval první větší projekty (Hradec Králové, Jaroměř, Pardubice), v l. 1916-1919 sloužil v armádě.

1915, srpen 26. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/33 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst[ského] archiváře, Praha I., Starom[ěstská] radnice, Velké nám[ěstí]; přes adresu razíko „Überprüft“ a parafa (cenzora ?) v pravém dolním rohu pod adresou, datum poštovního razítka: 27. VIII. [19]15

26./5. [!] [19]15^b.

Vojto, zjistí mi laskavě, kdo je autorem zprávy v posl[edním] číslem[!] Arch[itektonického] obz[oru]¹ (srpen), sign. V. Š. <(snad to pro bůh není Václav Váceslavič^c, spíše asi Viktorin Šulc²), kde se tvrdí, že v Plzni se bude^d opravovat sv[atý] Jiří³ (byl dokončen před dvěma roky), že se bude^d opravovat Gerlachovský dům (dokončen v <květnu>^c červnu minul[ého] roku!⁴) a že se bude^d restaurovat kostel⁵ (práce už je v plném proudu!). Je to vrták. <Má 3 kostely místo 6 atd. >^e Kdy přijedu, ještě nevím, ten jehož jméno nesmím vyslovit, mi ještě nepsal, musím urgovat, počítal jsem s touto nedělí, a tak mi to zkazil, zbytečně tam nechci jeti dvakrát za sebou. Máme tu novinku: psaní se smí dávat odtud na poštu jen otevřená.⁶

Pozdravuje srdečně tvůj Frida.

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b pisatelem uvedené datum je pravděpodobně chybné; správně bude, dle údajů v dopisu, poštovního razítka a pozn. 6, 26. 8. 1915 ^c škrtnuto pisatelem

^d podtrženo pisatelem ^e nadepsáno nad řádkem

¹ Architektonický obzor. Zprávy spolku architektů a inženýrů v král. českém, roč. 14, srpen 1915, s. 96 (rubrika Různé zprávy), Oprava starých památných budov v Plzni (podepsán V. Š.).

² Viktorin ŠULC, ing. arch. (1870-1946) vyučoval v letech 1899-1912 na České státní průmyslové škole v Plzni architektonické a stavitelské předměty; autor mnoha zajímavých projektů v Čechách (např. Smetanova domu v Litomyšli, budovy radnice ve Slezské Ostravě či návrhu českého Národního divadla v Brně a v Plzni kostela Redemptoristů), své plány publikoval i v Architektonickém obzoru, kde byl i členem redakčního komitétu. V roce 1915 už v Plzni nepůsobil. Viz Martin STRAKOŠ, Radnice Slezské Ostravy jako vychýlený svorník mezi tradicí a moderností. Ostrava 2008, s. 57 (v tisku).

³ Jedná se o románský kostel u sv. Jiří v Plzni-Doubravce nad soutokem řek Úslavy a Mže, který je nejstarší stavbou na území města; jeho rekonstrukce dokončena v r. 1913. Srov. F. Macháček, Moderní Plzeň a Dr. Matouš Mandl. Plzeň 1925, s. 47-48.

⁴ Macháček touto informací zpřesňuje, resp. opravuje údaj o dokončení rekonstrukce Gerlachovského domu in F. Frýda – J. Metličková, c. d., s. 161-162: nebyla dokončena v říjnu, ale v červnu 1914. Již 28. 9. 1915 bylo národopisné muzeum v Gerlachovském domě otevřeno (viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ... , s. 182). Viz edice č. 39.

⁵ Kostelem je míněn chrám sv. Bartoloměje, ve kterém bylo v červnu 1914 zahájeno restaurování a oprava Šternberské kaple podle projektu Kamila Hilberta (viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ... , s. 179). Válka však práce přerušila a byly dokončeny až v prosinci 1923.

1916, duben 14. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/45 (kopie)

Dopis, strojopis, psáno na s.1-3, dvojarch 13,5 x 17,5 cm;

Plzeň 14./4. 1916

Milý Vojtěchu,

žádosti se celkem vyhovělo, jak jsem Ti naznačil, a přítel Bílý se při projednávání zase vyznamenal. Tedy Ti knihu jeden po druhé podle příležitosti sám přivezu, a budu-li vůbec moci jeti (proč je to pochybné, hned se dovíš), přivezl bych Ti první knihu ve čtvrtek 23. t. m. večer do archivu, přišel bych možná až po 7. [hodině], musil bys počkat, poněvadž ovšem ji musím dodat rovnou do archivu.

Proč Guth nic nepíše? Jak se mi zdá, je v takových věcech ještě pohodlnější lenoch než já.

Nového tu tolik, že se jedná o umístění sdružených vědeckých knihoven na starém hejtmanství, pracuji s jedním městským inž. (Zápalem)¹ na referátu o tom.

A teď alespoň výtah z mé nynější smutné historie. Tohle píšu v noci nad svou dcerkou, která mi leží pátý den stále v horečce většinou přes 40°, se záchvaty křečovitého kašle, a dosud se neví přesně, co to. Ze začátku jsme mysli, já a hned i doktor, že jsou to spalničky, ale jak už vidět, nejsou tu (já bych myslil, že přece byly, ale jen mírné, a že tohle se něco přidává), a doktor má podezření na tyfus. Bude-li mít pravdu, bude to nebezpečená historie. Dcerka vystřídala právě minulý týden mne, já měl záškrt (difterii), ale popřál jsem si ten luxus marodit jen týden, po injekci dost rychle mi to zmizelo. Patrně to byla opožděná nějaká infekce od dcerky, která měla totéž před Hromnicemi.

A tak je to zlá doba, a už mne to chvílemi jaksi přemáhá. Kdybych byl křesťanem, učil bych se na Joba, ale skoro se mi zdá, že se klame taková babička, která si myslí, že jí její zbožná víra přináší útěchu. Vmyslím<-li>^a se v případě, že bych byl nábožný, zdá se mi, že snáším zlý osud jaksi snáze takto, kdy vím, že je neodvratný a slepý, než kdybych za to vše obviňovati spravedlivého boha.

Nu nechám filozofie, dcerka je zase nepokojná (jinak snáší moje bezbožně vychované dítě svoji nemoc s trpělivostí skutečně křesťanskou), měj se lépe, nazdar!

Tvůj Macháček

^a nadepsáno nad řádkem

¹ Hanuš ZÁPAL, ing. arch (1885-1964) významný plzeňský architekt, v l. 1910-1931 působil na městském stavební úřadu (zastával funkci vrchního technického komisaře, později technického rady).

1916, červen 4. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/40

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, tajemník Histor[ického] muzea v Plzni; adresa odesílatele (na protější straně): Dr. Vojtíšek, Praha I. radnice archiv; přes otisk poštovního razítka cenzurní razítko („k. u. k. Militärzensur[...]^a)

Milý Macháčku! Byl jsem včera 3. t[ohoto] m[ěsíce] u přehlídky a nevzali mne. Kdy Ty půjdeš? Doufám, že Ti to také dobře dopadne. Dej mi ihned vědět. Kdy přijedeš do Prahy?

Srdečně Tě pozdravuji a vše dobré Ti přeji.

Vojtíšek

V Praze 4./6. 1916

^a nečitelné

1916, červen 7. [Praha]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/47 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt městského archivu, Praha I., Velké náměstí, radnice, archiv. Adresa odesílatele (v levém horním rohu vedle adresy): Dr. Macháček, Plzeň, Muzeum; přes

Vojto milý, potěšil jsi mne. V pátek 9./6. večer v 9. hodin u Petrasů. Jsem jen přes noc v Praze! Jdu 17/6. Je to moc nahnuté.¹

Pozdravuje Tvůj Macháček.

7./6. [1916]

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Macháček měl pravděpodobně na mysli odvodní řízení (viz č. 72 a 78).

[1916, červen 17. Praha]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/48 (kopie)

*Dopisnice, originál, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm;
adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt městského archíváře v Praze I., Staroměstské nám[ěstí],
radnice. Přes otisk poštovního razítka cenzurní razítko („K. U. K. MILITÄRZENSUR[....] PILSEN“)*

Vojto,

„na vojnu nepudu ani nepojedu“.

Pozdravuje Tebe i ostatní panstvo

Tvůj Macháček

^a datum a místo odeslání (nečitelné) dle poštovního razítka

1916, červen 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/41

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 13,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Udělal jsi mi velkou radost svou zprávou. Vzpomínal jsem na Tebe – je dobře, že to tak dopadlo, jsi ušetřen nových starostí a obav. A přál bych ti, aby zašlo všechno, co Tě ještě tíží.

Píšu Ti dopis, abych se Tě zeptal na kterého L. V. Karla Touše, spisovatele, v Plzni, Růžová 10, který na korespondenčním lístku žádá starostu D[okto]r[a] Groše¹ za větší podporu na několikadílňý spis o Praze, který chce navázati na Tomkův Dějepis², bude „velice zajímavou produkcí historickou, historicko-kulturní, politickou a bude snad první, jež bude řešiti otázku, jaký vliv má a měla světová válka na naše královské hlavní město Prahu za starostování D[okto]r[a] K. Groše.“ První díl má vyjít koncem srpna (přes prázdniny 1916 bude autor psáti „obrovské dílo“, jež bude pokračováním k Tomkovým Dějinám) a potřebuje zvláště peníze na dvě staré německé kroniky, za něž lipský antikvář žádá 80 K.

Je to patrně člověk rázu Řehořovského, jenž nás návštěvami obšťastňuje – máte to v Plzni pěkné lidi. Napiš mi, prosím, o něm něco (víš-li), abych mohl o žádosti napsati vyjádření. To se ví, že bych už takhle mohl dáti o autorovi a jeho díle dobré zdání, ale zajímá mne to a chtěl bych i o osobě samé co věděti.

Výstavu jsme uzavřeli – dnes jsem se dal do uklizení a jsem skoro hotov.³ Co říkáš nápadům Štecha⁴, Fanty⁵ a spol., aby se v těch místnostech zřídila galerie městská? Já se budu starati, aby tam přišla sbírka Herainova⁶ v novém spořádání – ovšem na kompromis přistoupím, bude-li rozumně Štech jednat. Snad by se tam daly vystaviti

¹ Karel GROŠ, JUDr. (1865 – 1938) český právníka politik, pražský primátor (starosta) v období 15. 2. 1906 - XI. 1918 (rozpuštění sboru obecních starších při vzniku ČSR).

² Wácslaw Wladivoj Tomek, Dějepis města Prahy (vyd. František Řiwnáč), Praha 1855–1901, 12 sv.

³ Šlo o výstavu na Staroměstské radnici na téma Městské zřízení pražské v letech 1750-1850, ze které byl vydán téhož roku katalog (na s. 22–49 s Vojtíškovým textem).

⁴ Václav Vilém Štech (viz č. 65, pozn. 5) znalecky pojednával také o pražském uměleckém průmyslu, domovních znameních a o ikonografii zmizelé Prahy.

⁵ Josef FANTA (1856–1954) český architekt, malíř, jeden z nejvýznamnějších představitelů secesní architektury, věnoval se také ochraně památek.

⁶ O J. Herainovi viz č. 39, pozn. 7. Více o jeho životě, díle i sbírce ikonografických pramenů Prahy a jejích výstavách viz V. Vojtíšek–A. B. Černý, Jan Herain. Obraz života, působení a vzpomínky. Praha 1915, s. 12. Jeho pozůstalost, včetně sbírky vzácných rytin a fotografií, byla zakoupena od jeho bratra Václava Heraina r. 1915 za celkovou sumu 1000 K. Tehdy čítala 2 000 fotografií, obrázků a 24 krabic poznámek a písemné pozůstalosti. Do současnosti se však dochoval pouhý zlomek, většina shořela 8. května 1945 při požáru Staroměstské radnice, kromě těch částí, jež byly dříve zařazeny do archivních sbírek (viz BSAČZ s. 219).

vedle sbírky Herainovy (tj. ikonografie města) věci archivní (dole) a nahoře ať si zřídí vedlejší expozici muzejní.

Jirka [Čermák – J. J.] píše ze zajetí, ale nic se z toho nelze dovědět. Dle všeho nemá se zle. Jinak není u nás co zvláštního.

Kdy přijedeš do Prahy? Pošlu Ti žádost za tu měst[skou] knihu nymburskou aj. – tak to nějak vyříd' a zaříd'.

Na shledanou se těším a srdeně Tě pozdravuji.

Tvůj Vojtíšek

V Praze 23./6. 1916.

Černý⁷ je odveden. Jinak, co byli, neodvedeni (Kropáček)

⁷ Václav ČERNÝ, doc. PhDr. (1894-1962) historik specializovaný na dějiny venkovského lidu a zemědělství, archivář Ústředního zemědělsko-lesnického archivu Praha (od 1937 jeho přednosta), v letech 1914-1919 studoval na pražské univerzitě dějepis, zeměpis a češtinu. Odveden na vojnu 30. 5. 1915, propuštěn na dovolenou 19. 8. 1915, v letech 1917-1919 byl v aktivní vojenské službě. Viz BSAČZ s. 130-131.

[1916, červenec 11. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/49 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst[ského] archivou v Praze I., Velké nám[ěstí], radnice; vlevo nahoře vedle adresy odesílatel: Dr. Macháček, Plzeň, Muzeum. Přes otisk poštovního razítka cenzurní razítko („K. U. K. MILITÄRZENSUR[....]“)^b

Vojto,

přijď v pátek večer opět k Petříkům¹. Přijedu na noc.^b Ten člověk² žádal totéž i na Plzni, <dal>^c byl^d jsem o informace na policii, přivezu Ti je. Promiň, že málo píšu, jsem v mizerné náladě, všechny tři děti mi stůňou.

Tvůj Macháček

^a místo a datum odeslání dle poštovního razítka ^b částečně nečitelné (text pod otiskem poštovního razítka) ^c škrtnuto pisatelem ^d nadepsáno nad škrtnutým slovem

¹ Macháček se v Praze s Vojtíškem scházel mj. i u Petříků Na Perštýně (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ..., s. 386).

² Viz č. 79 (žádost o subvenci pro L. V. Karla Touše z Plzně).

1916, září 30. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/52 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst[ského] archáře, v Praha I., Radnice, Velké nám[ěstí]. Přes otisk poštovního razítka cenzurní razítko K. U. K. MILITÄRZENSUR[....]^b

30./9. 1916

Milý Vojto,

pozdravuji Tě, dokud je to ještě laciné, i všechny ostatní. Já si vzal z Tebe příklad: chodím v neděli odpoledne se Stašou na výlety.¹ Je to krásný podziměk v lesích, vůbec na světě by to nebylo zlé, vyhubit jen všechny lidi mimo ty, které bychom si vybrali za své okolí.

Nazdar

Tvůj Machaira

¹ Dcera Stanislava pravděpodobně stonala v dubnu (viz č. 75) a znovu v červenci 1916 s ostatními sestrami (viz č. 80), výlety byly tedy zároveň i ozdravné.

1916, prosinec 3. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/48 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt m[ěstského] archivu v Praze I., Velké nám[ěstí], Radnice. Přes otisk poštovního razítka cenzurní razítka („K. u. k. Zensur[....] Pilsen“^b

Milý Vojto,

přijedu do Prahy ve čtvrtek večer 7. t[ohoto] m[ěsíce]. Nezpzdí-li se vlak, přišel bych k jedenácté hod[ině] k Petř[íkům]¹, jinak přijdu v pátek ráno do archivu a zůstanu v Praze i v sobotu, odpoledne v sob[otu] asi odjedu, v pátek bych rád mluvil s Guthem. V archivu budu hlavně dělat zvonáře a konváře. Práce mám plno, teď i sám fotografuji.²

Těším se na Tebe Tvůj Frida.

3./12. 1916

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b částečně nečitelné (otiskem poštovního razítka)

¹ Viz č. 80, pozn. 1.

² Je známo, že velkou zásluhou F. Macháčka byla mj. jeho akce na záchranu zvonů z Plzně i z regionu během 1. světové války. Macháček nejen zvony fotografoval (důkazem je i pohlednice č. 76) na plzeňském nákladním nádraží po jejich rekvizici, ale zvlášť pečlivě je popisoval, z několika byly pořízeny jejich odlitky, z čehož v muzeu vzniklo zvonové oddělení. Viz F. Macháček, Zvony Přerod 1, 1917, s. 29; týž, Zpráva o soupisné akci zvonové na Plzeňsku, PAM 30, 1918, s. 192;

V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 388-389; F. Frýda – J. Metličková, c. d., s. 163; nejnověji Tomáš Chvátal–Luděk Krčmář, Obrazy z dějin českého zvonářství. Domažlice 2006.

1917, březen 9. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/45

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm, adresa: Pan Dr. Frida Macháček, tajemník Histor[ického] muzea města Plzeň; adresa odesílatele (v levém horním rohu vedle adresy): Dr. V. Vojtíšek, Praha I., radnice.

Milý Macháčku!

Včera jsem byl u prohlídky. Neodvedli mne. Také Štech, Flieder¹, Opočenský nebyli uznáni způsobilými. Vzpomínám na Tebe, kdy jdeš asi k prohlídce, a přeji Ti hodně štěstí. Dej mi hned vědět, jak to dopadne. U nás nic zvláštního, než že mladšího Heraina vzali.² Kamil Novotný je v Berouně u hilfskompanie a doufá, že bude skomandován někam do Prahy za písáře. Mnoho srdečných pozdravů.

Tvůj Vojtíšek

9./3. 1917

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Robert Flieder byl dalším z přátel Vojtíška a Macháčka (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 386; dále č. 66, pozn. 1).

² Pravděpodobně se jedná o Karla Vladimíra HERAINA (nar. 1890), synovce stavebního archiváře Jana Heraina, který jako také student bádá v AHMP v oblasti dějin umění (viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 102.

1917, březen 10. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/54 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt m[ěstského] archivu, Praha I., Velké nám[ěstí], radnice. Přes otisk poštovního razítka cenzurní razítka („K. u. k. Zensur[....] Pilsen“^b

Vojto,

hluboce jsi mne dojal a já proto dnes následoval Tvého vzácného příkladu.¹ Budeme teda komplet v sobotu 16. t[ohoto] m[ěsíce]. Svolej to, Guth ať mi neuteče, chtěl bych si zapakovat vybrané věci pro výstavu, v pondělí nebo v úterý pojedu z Prahy.

Pozdravuji srdečně.

Frida

10./3. 1917

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b částečně nečitelné (otiskem poštovního razítka)

¹ Macháček měl pravděpodobně na mysli, že den po Vojtíškovi byl také u odvodu.

1917, květen 17. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/55 (kopie)

Pohlednice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, pohled (Sv. Vavřince na zvonu v Kožlanech, foto F. M., Nákl. histor. muzea v Plzni) formát 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt m[ětského] archivu a ck. konzervátor atd. atd., v Praze I., Staroměstská radnice, Velké nám[ěstí].

Vojto, já mu nic neslabil, ani nedal nic, jen se mu nabídl, že mu řeknu, kde má hledat, a toho on nedovede. Nedávej mu nic, takových pracantů by bylo na kopy. Od nás tedy nemá ani řádky, nedovede patrně vůbec číst, a česky nezná ani slova. Přijedu na počátku června po svátcích. <V polovině>^b No, ostatní až se uvidíme. Řekni Mourkovi a Guthovi, ať se přijedou podívat na zvony. Tobě ani neříkám.

Nazdar! Frida

17./5. [19]17

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b škrtnuto pisatelem

1917, srpen 17. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/56 (kopie)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 10,5 x 17 cm

17./8. 1917

Milý Vojto,

administrace už to napravila? Máme sní vůbec kříž. Jinak by obchody ušly, existence je zajištěna, ale na rozšíření rozsahu ještě to nestačí. Třetí číslo je prý slabší, to jsem ale při něm vůbec nebyl ani Moudrý¹. Při 4. už ano. Píšu tam dost, ale anonymně. Úvodník v 2. a 4. čísle, poznámky o krtcích, polemika s Luk[avským] v 3., aktivita a pasivita v 2., Rada denunciantům v 4., pak značka fm.² v 2.

Jak víš, máme tu st[anné]^a (ale ne st-átní) právo, v pondělí večer a v noci vyrabovali nespočet krámů, židovských i těch českých, kde byli hrubí nebo schovávali. Ovšem staly se i přehmaty. Vojsko a domácí četníci chovali se většinou mírně, vojsko <(Maďaři)>^b místy šlo sebou, pokud nebyli u nich šarže a důstojníci, z nichž někteří, zvláště mladší, chovali se zle. Stejně cizí četníci si zle vedli. Před dominik[ánskou] farou na pražském předměstí došlo ke střelbě (dle jedné verze vinou kněží), zastřelili při tom náhodou 19 letou slečinku Schwarzovou, která u bytu zavírala okna a chtěla už jít spát, těžce byl poraněn jeden vojín na dovolené a několik jiných lidí, nějaký chlapec také. Příčinou byl[o]^a hlavně^a nedodání mouky více než tři neděle, pak i jednání okr[esního] hejtm[ana] s deputacemi („berte, co je“, to si ovšem hned vyložili jinak, než to myslil) a provokace židovských paniček, kterým ale také za to vyklidili i byty. Je ovšem nyní volání o náhradu a někteří z poškozených jistě budou hledět i na tom vydělat. Našla se spousta zelené kávy, másla, sádla, mouky a jiných dobrot. Jo o epizodky polokomické není nouze.³

^a v orig. st., byl, hlavní ^b nadepsáno nad řádkem

¹ Karel MOUDRÝ, JUDr., plzeňský advokát a přední funkcionář čs. strany národně socialistické.

² Macháček publikoval v tisku pod zkratkou –fm-. Pravděpodobně šlo o vydávání protirakouského týdeníku „Přerod“ od poloviny r. 1917, kde měl Macháček místo v redakci. Viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 390.

³ Na začátku srpna 1917 vypukly v Plzni hladové bouře (od 7. 8.), stávkovali škodováci, zaměstnanci města (10. 8.), ale i plzeňských elektrických podniků (16. 8.); bouře vyvrcholily 13. 8., kdy počet demonstrujících byl odhadnut na 5000 osob. Tehdy došlo na rabování obchodů a domů, zejména židovských, i ke srážkám s policií a vojskem, při kterých v Dominikánské ul. přišla o život Macháčkem zmíněná oběť (její jméno neuvedeno) a další tři byli těžce zranění. Stanné právo bylo okresním hejtmanstvím v Plzni vyhlášeno 14. 8. (po dalším plenění obchodů a srážkách s vojskem, nyní už s nasazenými bajonety) a odvoláno až 29. 8. Byl to důsledek špatné zásobovací situace obyvatelstva v Plzni. Viz Dějiny Plzně, s. 186.

Můžeš teda napsat z toho průvodní zprávu pro Českou Demokracii⁴. Živa je prý o chlebu, a snad v Rokycanech. Nyní je tady úplný klid. Abych nezapomněl, stávkovaly úplně dráhy (i osobní provoz), většina Škodovky, elektrické dráhy ap[od]. Tady jsou pořád pověsti, že je brajgl v Praze, bylo tam něco?

Nyní je úplný klid <a dělá se>^b. Já běhám po zvonech na Stříbrsku a Plzeňsku a po Soupisech⁵. Přijedu snad až v září.

Pozdravuji, a napiš něco

Tvůj Frida.

Jinak jsme v Huti i v Plzni, psát můžeš běžné věci do Plzně, choulost[ivé] <do>^b Nová Huť č. 25, p. Dejšina.

Pozdrav všem.

⁴ Česká demokracie (1917-1919) týdeník mladé opoziční vzdělánecké generace, redigovaný Janem a Gustavem Heidlerovými. Viz F. Kutnar-J. Marek, s. 537 a č. 87, pozn. 4 (Jan Heidler). Právě v několika číslech prvního ročníku Vojtíšek otiskl sérii článků s názvem Německá národnost v Čechách (Česká demokracie I, č. 3, 13. 7. 1917; tamtéž č. 4, 20. 7. 1917; tamtéž č. 6, 3. 8. 1917; tamtéž č. 12, 24. 8. 1917).

⁵ Další doklad Macháčkovy aktivity při dokumentování zvonů v kraji a, jak vzpomíná Vojtíšek, při těch cestách vlastně připravoval materiál pro soupis církevních památek (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 389). Další zmínka viz č. 90 (leden 1918).

1917, listopad 6. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/60 (kopie)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 10 x 16,5 cm, adresa na poštovní obálce: PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt měst[ského] archiou, Praha I., Velké nám[ěstí], radnice.

Milý Vojto,

nedostal jsi nikde Otte Glockendunde, 2. vyd.¹, jak jsem ti o ně psal z Mutěnině[!]²? Prosím Tě, podívej se honem, je-li někde v pražské knihovně, já už bych ho nutně potřeboval!

Vydám 15./1. první číslo nového Sborníku. Napiš mi proň referát o Zychovi a otázce založení měst v Čechách vůbec se zvláštním potahem na Plzeň³, pak o Beerovi Losungsbücher⁴, pokud se vztahuje na Plzeň. Rukopis bych potřeboval kol[em]

1. <list>^b prosince.

Přijdu k Tobě asi 17. ráno, ale jestliže bys mi mohl se Otteho vypůjčit a poslat (pošli express nutné^c!), byl bych moc rád.

Pozdravuji Tě srdečně i známé a těším se na Prahu. Měl jsem nyní týden domácí vězení, bolavý palec.

Nazdar! Chtěl bych mluvit v sobotu 17. u Tebe s Heidlerem⁵, já mu psal, ale odepsati neráčil.

Zdravstvuj Macháček

6./11. [1]917

^a místo odeslání dle poštovního razítka (zde datum odeslání dopisu až 25. 12. 1917!) ^b škrtnuto pisatelem ^c podrženo pisatelem

¹ Julius Schmidt, Zur Erinnerung an Heinrich Otte: Otte's Leben und Wirken; Zur Glockenkunde (Jukius Schmith und Heinrich Otte). Halle 1891. Tato práce je dodnes ve fondu NK Praha.

² Mutěnin, obec na Domažlicku.

³ Žádaný Vojtíškův referát s tématem zakládání českých měst Přemyslovci v knize dr. Adolfa Zychy, Über den Ursprung der Städte in Böhmen und die Städtepolitik der Přemysliden. Prag 1914, 233 s. otiskl Macháček in SBHMPI. IV., 1919, 161-167 (Vojtíšek jej zaslal již 28. 12. tr. – viz č. 89, o měsíc později, 30. 1. 1918, Macháček píše o jeho zařazení „na poslední chvíli“ – viz č. 90).

⁴ Karl Beer, Über Losungsbücher und Losungswesen böhmischer Städte im Mittelalter, in: MIOG 36, 1915 (zejména s. 73). V této studii věnoval K. Beer pozornost mj. plzeňským městským berním knihám (viz M. Bělohávek, Městský archiv ... , s. 77).

⁵ Jan HEIDLER, prof. PhDr. (1883-1923) na pražské univerzitě studoval v l. 1902-1906 (žák J. Pekaře); z politika se stával postupně historikem českých novodobých politických dějin; ve válečných letech působil i jako publicista a jeden z osnovatelů květnového manifestu českých spisovatelů z r. 1917; po vzniku 1. republiky působil nedlouho, v l. 1921-1923, jako profesor všeobecných dějin na Komenského univerzitě v Bratislavě. O něm viz F. Kutnar–J. Marek, s. 535-538; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 97–98.

[1917, po listopadu 17.] Dýšiná^{a1}

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/361 (kopie)

Dopis, originál, nedatováno, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11 x 16,5 cm, obálka 12 x 10 cm; adresa: PhDr. Václav Vojtíšek, adjunkt městského archivu v Praze I., Velké náměstí 1.

Vojto premilý,

ty jsi Matěj, žes mne nechal tam čučet na nádraží, mohl já svůj milý chřtán kurýrovat tam, ostatně myslím, že při tom spořádaném životě, jaký teď žiješ, nebylo třeba tak důkladného kurýrování. Či to bylo co jiného?

A teď teda nevím, řekl-li jsem Ti, že přijedu i se svým jener[álním] štábem už ve středu, a že Tě tedy již toho dne budu prosit o přístřeší. Mám tedy zatukat na Tvé okénko večer, má milá? Nebo Ti mám hned zapět pod okénkem líbeznou serenádu o převozníčkovi?

Jinak je mi dobře, až na to přílišné zaměstnání. Než odjedu, musím ještě docírovat 6 hodin v semináři Husově zdejší, je to honorováno výminečně, tedy <jim>^b to schytnu, ale také ještě nějaké přednášky. Ale vysoká věda pláče pro svou opuštěnost, a já hloupnu. A ještě k tomu jsem nějak ušlej. Teď zrovna koriguju těsnopisné diktáty a dělám známky na vysvědčení, při 160 číslech také moc příjemná práce.

Tož se na Tebe těším a poručím se Ti uctivě.

Tvůj Macháček

^a místo odeslání dle poštovního razítka (Dejschina), datum nečitelný ^b škrtnuto pisatelem

¹ K místu odeslání viz č. 86, kde Macháček uvádí adresu na zasilání korespondence Nová Huť 25, pošta Dýšiná. Dopis pravděpodobně napsán po 17. 11. 1917 (zmínka v č. 87 o Macháčkově příjezdu za Vojtíškem do Prahy).

1917, prosinec 28. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/49

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 13 x 16,5 cm

Milý Macháčku!

Posílám Ti aspoň jeden referát. Budež[!] ho míti zatím dost. A podruhé se nečerti a neříkej mi: vždyť jsi to slíbil. To víš, sliby, chyby, sám máš moc špatné svědomí. Polepši se proto nejdřív sám.¹

Co říkáš Koncentraci? Všichni lumpové se nyní po ní vezou – nazdar! Národní svornost! Národní jednota! Tak to vyhrajem! Rašín, Sís atd. vůdci národa, vůdci jednotné strany! Vy budete asi napodobovat příklad z Prahy. Ale vůdce nedělej, na to jsi moc hloupý. Je potřeba chytřejších, trochu glorioly mučednické také neškodí.² Píšu expres, abys už nenadával, tak toho už nechám. Až podruhé.

Moc Tě pozdravuji – Guth také – a přeji Ti všechno dobré do nového roku, zvláště štěstí a spokojenost i hodně zdraví. A přeji Ti to vše i Tvé rodině upřímně.

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 28. XII. 1917

Kdybys měl nějaké přání, napiš. Já nejsem tak zlý, abych nevyhověl. Kdy přijedeš? Těším se zase na shledanou.

¹ O tomto referátu viz č. 87, pozn. 3 a č. 90, pozn. 7.

² Alois RAŠÍN, JUDr. (1867-1923) český a československý politik a ekonom, jako jeden z odsouzených v procesu s Omladinou (1894) byl vězněn v plzeňské věznici na Borech, účastník prvního odboje a funkcionář české státoprávní demokracie (jednotné politické strany vytvořené 9. 2. 1918 sloučením čtyř dosavadních stran), pozdější Československé národní demokracie. Rašínův mladší kolega z prvního odboje Vladimír SÍS (1889-1957) byl český novinář a spisovatel. Vojtíšek naráží na tyto osobnosti v souvislosti s politickou situací, kdy probíhaly snahy o sjednocení politické scény s cílem reprezentace nadstranických všenárodních zájmů.

1918, leden 30. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/61 (kopie)

*Dopis, originál, strojepis na s. 1-2 (rukopisem perem psán pouze datum a podpis), dvojarch
18 x 28 cm*

Milý příteli,

píše mi dobrý známý učitel z vojny, abych opatřil protekci jakémusi literátu Josefu Bláhovi, jenž je na vojně, nyní ve škole pro dobrovolníky, je úplně bez prostředků, jeho paní jest odkázána pouze na podporu, má prý knihu u Borového od 1916, která dosud nevyšla.¹ Já Ti to tedy prodávám, jak jsem to koupil, jestli bys se mohl Borovému, mluvíš-li ovšem dosud s ním, někdy zmínit, co na věci je, nebo znáš-li cestu na něj. Je to asi bezvýsledné i v předpokladu^a, že je to dobrý člověk, já ovšem jinak o něm nic nevím.

Poslal jsi mi milý vzkaz po Sokolovi, nevím, budeš-li mít příležitost svou hrozbu provést, je to dosud nejisto^a, ale není to vyloučeno. Cesty^a jsou právě rozličné, Ty patrně založíš stranu dokonalých ideálně lidí, která bude asi dvoučlenná do té doby, dokud s tím druhým členem, Guthem, si nenařekujete. Já byl původně vlastně náchylen organizovat^a se nalevo, k socialistům, ale zkušenosti České Demokracie nelákají právě k následování, a zdá se mi prozatím, že je větší potřeba zabránit tomu, aby se z měšťáků nestala protisocialistická bařtipánská partaj, a na to stačí kohorta agilních lidí trochu divočejšího kalibru, která by tam vpadla, kdežto nalevo nevidím okamžitě dost příležitosti k činnosti, ti si prozatím mohou stačit sami. Ale jinak tak říkajíc učeně řečeno zaujímám postavičko vyčkávací a strojím na jedné noze!²

Poslouchej ty milý člene, já Ti tedy také gratuluji, stává se holt z Tebe honorace a stárneš a mrzoutíš. A co je se ženěním?

Tady včera bylo na ulici víc vojáků než lidí, strojní pušky a snad i nějaká 30.5, no to zrovna ne, ale samé kordony <a strojní pušky!>^b a pro nic zanic, vytloukli^a pár oken a výkladních skříní a to jen spíš proto, aby vojáci nečuměli tak zbůhdarma, dělali to jen lidé od 12–14 let, ale míst[ní] rada si získal znamenitou zásluhu, že díky jeho energickým opatřením bylo zabráněno větším výtržnostem, ač bez těch opatření bylo by bývalo vůbec všechno zůstalo klidno, a také je to nyní vpořádku, ať si trochu

^a překlepy, v orig. předpokladu, nejosto, cetsy, oraganisovat, vyzloukli, mizeirie, rayonováním, nemlh, fotografovýt, buďtě ^bnadepsáno nad řádkem

¹ František Borový, nakladatel v Praze. V katalogu NK on-line nalezen pouze román Josefa Bláhy Cesty z Babylonu, vydaný v Nezdřevu 1933 nákladem vlastním.

² Macháček reaguje na Vojtíškovy zprávy o politické situaci v jeho dopisu z 28. 12. 1917 (č. 89).

pohrajou Němci.³ Žádej Přerod⁴ v kavárně! Sem tam se i u nás rveme, u nás státoprávníci dělají pravé křídlo, které chce do soustředění dost lacino.⁵

Přijedu až někdy v březnu. Nemám aspoň dosud nic na programu, a peněz na výlet nezbyvá, utratím strašně. Chodím ve vojenských bagančatech a libuji si. Jinak je to nyní mizerie^a s tou aprovizací, zvláště s tím rajonováním^a, nevím nyní, jak seženu trochu víc mlíka než půl litru denně, což je pro mou mládež přece trochu málo.⁶

Co dělají naše knihy? Sborník je celý v tiskárně, ten tvůj článek byl opravdu poslední,⁷ co jsem tam dal, mám přes míru, ale kdy to vytiskne, je nyní u boha, když to nyní také vázne s plynem. Zvony mne zlobějí, za těch vánic a větrů, kdy jsem nemohl^a na nádraží fotografovat^a, také mi leccos ujelo, a je to vůbec všechno k utečení.

Variant hrdelního soudu z 2. čísla Přerodu:

Soud bude jistě, milý pane!

Kdo činy spáchal, zodpoví si za ně.

Však buďte^a kliden. Nežádáme hrdel!

Pak odnese to jenom Vaše prdel.

Nazdar, pozdravuj poutníky a pocestné!

Tvůj Macháček

30./1. 1918

³ Macháček komentuje události v Plzni ze dne 29. 1. 1918: navečer několik set výrostků vytlouklo okna hotelu Waldek (nyní Slovan), dav mládeže pak táhl na náměstí, kde vytloukl a vyraboval některé výlohy, ve 20 hod. už četnictvo a policie obnovily klid, okresní hejtmanství vyhlásilo zákaz shromáždování a vycházení po 21. hodině, pořádání divadelních představení a zábav. Opatření (kromě zákazu vycházení) byla zrušena až 6. 2. Opět to byl důsledek špatné zásobovací situace obyvatelstva. Viz Dějiny Plzně, s. 188.

⁴ Přerod, název edice Otto Parmy, Praha–Královské Vinohrady (č. 1 vyšlo r. 1914), ve které vycházely různé, i satirické, texty (např. ve sv. 5 z r. 1915 Josefa R. Hradeckého [pseud.] Následky mobilisace).

⁵ V Plzni vznikla místní organizace české státoprávní demokracie spojením mladočechů, realistů a strany státoprávní 20. 3. 1918 (viz č. 89, pozn. 2 a Dějiny Plzně, s. 188)

⁶ Vzhledem k válečným událostem byl zaveden v Čechách přidělový systém již 11. 4. 1915 (přídělové lístky na chléb a mouku). Plzeňská aprovizační kancelář vydávala chlebenky a moučenky na radnici. Později byly lístky zavedeny i na další druhy potravin a spotřebního zboží. V listopadu 1916 byla i v Plzni aktivována mléčná ústředna, která dozírala na obchod s mlékem a jeho přidělování. Nárok na mléčenky měly jen děti do dvou let, kojící matky a těžce nemocní. Macháčkovy dcery byly v lednu 1918 ve věku 8, 5 a 2 roky (příděl zřejmě bylo možné získat pouze na nejmladší dceru Vlastu, a to jen do března 1918, kdy dovršila věku 3 let).

⁷ Vojtíšek svůj příspěvek poslal 28. 12. 1917 (č. 89). Macháček jej o něj žádal již 6. 11. tr. (č. 87, pozn. 3), šlo o referát na knihu A. Zychy.

[1918, po 30. lednu a před 9. únorem Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/50

Dopis, (nedatováno), originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 16,5 cm

Nejmilejší Macháčku!

Jsi hodný chlapec, žes mi napsal a že jsi ani na gratulaci nezapomněl. Víš, já na marnost světskou nedržím, ale tohle mne těší, budu mít silnější poštamenty v archivu, a kdyby Pámbů dopustil, bylo by se možno také na to odvolat. Měl jsem sice rozpaky, zda mně to patří, zda se nestala komu křivda, např. Heidlerovi. Ale jsem z Vás nejstarší, kus práce mám za sebou, a jestliže jsem snad byl hotov později než jiní – víš dobře, jaký jsem byl vůl, ale nedivil bys se, kdybys věděl, v kterém jsem byl duševním stavu tehdy – vynahradil jsem to a vyrovnal krok. Chybí mi tlustospis jako má Heidler, ale moje měst[ské] knihy něco jsou.¹ A věř, že mne těšilo, že všichni, kdo jsou ve styku se mnou, přišli, a myslím, že jistě bez závisti, popřáli. Ovšem věc má i stinnou stránku; dobře jsi napsal, že stárnu a mrzoutím, někdy je člověk v mizerné náladě, že by vzal osidlo.

No co! Víš s tou Koncentrací to stojí za něco. Byl jsem na sjezdu důvěrníků strany státopráv[ní]. Věř mi, ta strana nezaslouží, aby byla držena. S pánembohem ať se spojí.² Blbci a lumpi. To Ti bylo neúpřímných[!] slov! Já nevím, kam bych se vrtnul. Č[eská] d[emokracie] a nár[odní] soc[ialisté] také se mně mnoho nelíbí, chci od Heidlera jisté záruky, považ ti lidi samou filozofií byli by třeba pro odtržení celého uzavíraného území, pro nic za nic by obětovali menšiny.³ Tak chci, aby se předělali. Jinak myslím, že ta Koncentrace, až se upeče, při prvním nárazu zas se

^a dopis nedatován, ale chronologicky zařazen již při pořádání fondu, a to na základě přípisu rukou F. Macháčka na s. 1 nad textem „poč. r. 1918.“

¹ Vojtíšek naráží na své zdravotní problémy v l. 1907-1908, kvůli kterým šel ke státnicím později, až v r. 1911 (Macháček již počátkem r. 1908). Vojtíšek zde potvrdil svůj dominantní badatelský zájem o diplomatiku městských knih. J. Heidler vydal do r. 1918 následující práce: Český sněm ústavodárný r. 1848 (1907); O vlivu hegelismu na filosofii dějin a na politický program Františka Palackého (1911); Dr. Adolf Maria Pinkas a vznik českého programu v letech 1848-1850 a 1861 (1913); Antonín Springer a česká politika v letech 1848-1850 (1914). Obě poslední práce byly založené na rozboru neznámých úředních pramenů, korespondence a dobové publicistiky. Také jeho další práce – monografie Čechy a Rakousko v politických brožurách předbřeznových (vyšla 1920, ale hotová byla již za války) – je jednou z prvních historicky dobře fundovaných charakteristik předbřeznové doby na základě důkladného rozboru dobových pramenů. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 535-538.

² Podle této poznámky lze u dopisu zpřesnit dobu vzniku tak, že byl napsán před 9. 2. 1918, kdy došlo ke sloučení čtyř politických stran ve Státoprávní demokracii (viz č. 89, pozn. 2), pravděpodobně tedy na přelomu ledna–února 1918.

³ Svůj názor na tuto situaci vyjádřil Vojtíšek v souboru úvah Poněmčení měst v „Deutschböhmen“ in Národ 1, 1918, č. 17, s. 218-221 (přetištěno v knížce Seburčení a „Deutschböhmen“, Praha 1918, uspoř. Jan Kapras) a později ve své studii Německá národnost v Čechách. Neoprávněnost snah německých na roztržení země České. Praha 1919, 55 s.

rozpadne. Ale nejlíp se budou mít darebáci, ti se svezou. Nechtěl bys dělat třetího ve straně ideál[ních] lidí? Myslím, že bys dostal nejdřív pár facek od Gutha i ode mne rukou společnou a nerozdílnou, pak by teprv došlo na boj mezi námi. Ale takto na Tebe držím.

Přednášky klubu o Praze jsou plny. Myslím, moje dělaly dojem, Guth měl smůlu, nebyl v kondici a formálně měl být lepší, ale věcně to bylo dobré. Návštěva kol[em] 250 osob. Vydáme podle nich knihu o Praze. Na podzim s Friedrichem v uměl[ecko] průmysl[ovém] muzeu uděláme výstavu o vývoji písma; napadlo mi to, ovšem že napodobujeme, co Ty jsi provedl dávno v Plzni.⁴ Za rok v klubu chceme zase mít přednášky o Praze v 19. stol[etí].

Dělám teďka pro Č. M. M. článek o městských knihách měst moravských. Ten čl[ánek] Smitalův za nic nestojí. Pak se spolehni na literaturu. Řekne, že litovel[ská] kniha je radní, a je zatím soudní. To se těžko pracuje.⁵ Pak musím napsat čl[ánek] o Tomkovi a Dějepisu m[ěsta] Prahy⁶ a pak se pustím intenzivněji do Plzně.

Wirth snad bude vyreklamován na neurčito pro konzervátorát, někdy v dubnu by přišel. Přál bych mu to, ale bude to pro něho zlé vracet se v nové poměry.

Ty, poslouchej, tu korekturu mně pošli. Beera ti udělám. A nechtěl bys referát o Šustovi? Víš, já bych měl městské věci, které by stály za vypíchnutí. Udělal bych rád.

Tomu Borovému napiši. To dělá všem. Kdyby mu to dal zadarmo, to by ještě vydal. Prý to s ním nestojí dobře. Napíšu mu a svezu se po něm i za sebe.

Bud' zdráv, pozdravuj dcerky a brzy přijed'. My jsme tu měli také ruml, na Vinohradech děti demonstrovali[!], vytáhlo vojsko, ale vše je v pořádku, už ani v Německu to dlouho nepotrvá.⁷ Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

⁴ Velmi zdařilou výstavu Vývoj latinského písma rukopisného Macháček uspořádal v Plzni již roku 1908. Na ni navazoval cyklus přednášek o vývoji písma, který vyšel i tiskem (F. Macháček, O vývoji písma. Plzeň 1908, 25 s.).

⁵ ČMM – Časopis Moravského musea v Brně. Zprávy k tomuto tématu Vojtíšek publikoval in ČMM XLI-XLII, 1918, s. 494-496.

⁶ V. Vojtíšek, Tomkův Dějepis města Prahy. V. V. Tomek /1818-1918/. Na památku jeho stých narozenin. Praha 1918, s. 27-47.

⁷ K dalším mohutným protidrahotným demonstracím došlo v Praze 17. 1. 1918. Ve stále větším množství se v nich objevovaly ženy. 22. 1. 1918 proběhla pak v Praze v rámci celočeské generální stávky, navazující na stávku v rakouských zemích, šedesátitisícová dělnická demonstrace. Viz. Pavel Bělina a kol., Dějiny Prahy II. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti. Praha–Litomyšl 1998, s. 276; Václav Ledvinka–Jiří Pešek, Praha. Praha 2000, s. 552–554.

1918, říjen 21. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/48

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, tajemník Histor[ického] muzea, Plzeň; adresa odesílatele (vlevo nahore): V. Vojtíšek, Praha I., radnice.

Milý Macháčku!

Ač po chřipce už chodím 10 dní, není mi valně, jsem jako moucha a nejsem k práci. Na nic jsem jsem nesáhl. Proto bude nutno přednášky odložit, jak jsem už psal, stůj co stůj. Doufám, že do Prahy brzy přijedeš a dohovoříme se. Jak se Tobě vede? Chřipka na tebe nepřišla? A co děti, zdravý? Měj se dobře.

Mnoho pozdravů Tvůj Vojtíšek

21. 10. [19]18.

1918, říjen 31. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/64 (kopie)

Dopis, originál, strojepis na s. 1-2 (rukopisem perem psán pouze závěrečný pozdrav a podpis), dvojarch 18 x 28 cm

Vojto občane,

konečně se pouštím do psaní. Přednášky jsem ovšem odložil, ostatně i Hora¹ stonal, ale jinak mi podej zprávu brzo o svém zdravotním stavu, až se to poněkud usadí, pustili bychom se hned do toho.

Jinak doufám, že Tě všechna chřipka přešla. Bylo mi do breku, že nejsem v Praze, tady žiju vlastně docela idylicky, chodím po 11 spát a ani na nalíznutí nebyla příležitost. Bylo to zde sice celkem dobré a čistá práce také tady se vykonala, ale přece jen proti Praze to bylo strašně ospalé.² Dal jsem si to podrobně vypravovat od Čadíka³, napiš mi ale také něco o tom.

Tady to začalo v pondělí odpoledne, večer se začalo se snímáním orlíčků a čistěním, odpoledne byl velký pohřeb [Rakouska-Uherska – J. J.] z nádraží po pražském předměstí, kde mrtvolu potom hodili do vody, v pondělí také úředníci na hejtmanství vyzvali Dvořáka⁴, aby se ihned vzdálil, a ujali se správy, Dvořák byl u četníků, ti nabídli vydání jeho Nár[odního] výboru, ale ten nechal ho ujet, ujel v noci <v autu>^a. V úterý dopoledne dokonala se očista, zvláště důkladně ve Škodovce, od orlíčků a německých nápisů, odpoledne scházely se průvody. Hlavní motiv byly karikatury, v pondělí v poledne již začly se vyvěšovat, skoro výhradně se týkaly Viléma⁵, některé potrefné^b. V úterý bylo zase řada pohřbů, i s kněžimi, ministranty,

^a nadepsáno nad řádkem ^b překlepy, v orig. potrefné, pomělé, zakímaného, demokrazé, Škodovka

¹ Snad se může jednat o Václava HORU, prof. JUDr. (1873–1959), rodáka z Kozojed (nyní okr. Plzeň-sever), absolventa plzeňské reálky, poté pražské právnické fakulty, který v l. 1908-1910 pracoval u Vrchního zemského soudu v Praze, a pak se stal okresním soudcem v Plzni; profesor občanského práva procesního na pražské právnické fakultě, kde působil až do r. 1947, a vytvořil rozsáhlé vědecké dílo; byl též členem ČAVU.

² Macháček se ptal Vojtíška na události 28. října 1918 v Praze. Také v Plzni byly radostně přijaty zprávy o vzniku Československé republiky, moc ve městě postupně převzal Národní výbor a celý následující den provázely bouřlivé akce občanstva, nazvané „Bourání Rakouska“. Macháček v následujícím odstavci některé události říjnových dní ještě konkrétně popisuje. Více in Dějiny Plzně, s. 202-205.

³ Jindřich ČADÍK, prof. PhDr. (1891-1979) archeolog a ředitel Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni.

⁴ Václav DVOŘÁK (nar. 1862 v Dřítěni) absolvent pražské právnické fakulty, od 1914 místodržitelství rada, nositel Řádu železné koruny III. třídy od 31. 8.1918, plzeňský okresní hejtman 1917-1918, 29. října spěšně opustil úřad i město. Viz Alexandra Špiritová, Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850-1918, Praha 1993, s. 35-36; Tomáš Bernhardt, Národní výbor v Plzni – vznik a jednání s klíčovými institucemi (edice), MZK 40, 2005, s. 321-361.

⁵ Vilém II. Pruský (1859-1941) poslední německý císař a pruský král, který vládl do 9. 11. 1918.

zvonění na kropáče, muzika (např. housle, křídlovka, bombardon), nosili se oběšenci po městě, pak byl průvod obeního zastupitelstva po městě, kutálka před radnicí, řeči, večer Hlahol⁶, lampiony, jinak vše asi jako v Praze, obsazování úřadů, poměr vojáků stejný jako v Praze, zde však nebylo pokusu o zprotivení, ostatně myslím, že to v Praze také nebylo tak zlé. Zvláště dojemné bylo to večer, kdy začali vozit na radnici politické odsouzence z Borů, měli 20, 11, 7, nejméně 4 leta, jeden smrt, bylo velké slávy, i jeden z odsouzenců řečnil na náměstí, byl tu profesor, učitel, hostinský a jiní. Národní gardy je dost málo, mnozí vojáci se rozutekli domů, a tak není možná expanze, které by tu strašně bylo třeba, aspoň na celé hejtmanství stříbrské, kde je škoda každého dne. Byly tu v Chotěšově již protičeské výtržnosti, dosud bez osobního násilí, ale dajčběmen⁷ je strašně bolestná věc, která dnes jedině kalí pocit bezpečnosti. Bylo by třeba rychlého jednání zde, dokud Němci ještě nejsou dost orientovaní. Zde nechťi nic podniknout mimo město, dokud tu jsou Maďaři, a dokud nepřijde celý pětatřicátý⁸. V Praze prý se staly přímo zázraky v organizaci, tady to jde také dobře, ale člověku to je dnes pořád pomalé^b tempo.

Vojto, až přijede Masaryk⁹ a legionáři, to nechám všeho a přijedu do Prahy.¹⁰ Abych nezapomněl, ve Škodovce se jeví dnes jakési symptomy bolševistické, a co je zajímavého^b, dělá to mládež národně sociální, důvěrníci a sociální demokraté^b vůbec však počínají si docela rozumně a dosud to zdržují. Ale Škodovka musí začít brzo fungovat, budeme jí možná potřebovat, to by měli z Prahy čeští soc[iálové] zakročít velmi energicky. Ukazuje se tu stále ta stará jejich nedisciplinovanost a výchova ke klukovinám.

Pěkně Vás všechny pozdravuji a piš brzo, jsem již nedočkavý na tvou odpověď.

Tady je cenzura telegramů a telefonní jako ostatně i v Praze jistě také, prohlídky na nádražích, gardy po městě atd.

⁶ Hlahol plzeňský, pěvecký spolek, vznikl podle vzoru pražského zpěváckého spolku. Prvním dirigentem byl Hynek Palla.

⁷ Dne 6. ledna 1918 byla vyhlášena generálním sněmem českých poslanců říšské rady, zemských sněmů historických českých zemí se spoluúčastí představitelů české kultury tzv. Tříkrálová deklarace, požadující autonomii pro Čechy a Slováky a jejich spojení v jeden státní celek v rámci Rakousko-Uherska. Němečtí poslanci z českých zemí na to reagovali požadavkem na vytvoření samostatné provincie Deutschböhmen, oddělené od českého státu.

⁸ Plzeňský 35. pěší pluk (viz č. 70, pozn. 2) se ihned zapojil do akcí v oblastech Deutschböhmen. Dne 6. 11. 1918 se do Plzně vrátil náhradní prapor tohoto pluku, který již 19. 11. postupoval na Cheb, ale po vyhrocení situace v Mariánských Lázních se stáhl zpět do Stříbra. Kontrolu nad městem i okresními úřady získal plzeňský NV. Vojenskou likvidaci provincie Deutschböhmen v západních Čechách dokončili vojáci 35. pěšího pluku ve dnech 22.-23. 12. 1918. Viz Dějiny Plzně, s. 206-210.

⁹ Tomáš Garrigue MASARYK, prof. PhDr. /1850–1937) první československý prezident.

¹⁰ V den očekávaného návratu prezidenta T. G. Masaryka do republiky dne 21. 12. 1918 vyzval Matouš Mandl z titulu své starostenské funkce obyvatelstvo Plzně k slavnostní výzdobě domů ve dnech 21.–23. 12. Triumfální přivítání v Praze na Wilsonově (nyní Hlavním) nádraží proběhlo 21. 12. od 13.15 hod. Viz Dějiny Plzně, s. 210.

Nazdar!

V Plzni, 31. října 1918.

Srdečně pozdravuji všechny
Macháček

1919, březen 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/51

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s., dvojarch 14 x 18,5 cm

Milý Macháčku!

Dobře jsem dojel domů. Dnes vzpomínám na Tebe i na Plzeň. Nálada, kterou jsem měl u Vás, dosud mne neopustila, a tak jsem dnes v neděli dělal trochu v archivu pořádek. Doufám však, že ji setřesu brzy a že se dám do práce, která čeká ve velké míře.

Guthovi jsem už referoval, ale všechno dobré, můžeš se ho zeptat. Co jsem Tě viděl zblízka v Plzni, tak si Tě ještě víc vážím než dříve. Jen bys se měl více soustřediti – dřív Tys mne káral, nyní snad Ti mohu poradit – abys napsal něco velkého, jak sám jistě chceš.

Doufám, že brzy přijedeš. Buď zatím zdrav a také dcerky pozdravuj ode mne. Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 23. března 1919

1919, květen 24. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/70 (kopie)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 10,5 x 17,5 cm

Milý Vojto,

pozoruji s bolem a velkou lítostí, že jsi mi náramně ublížil. Neposlal jsi mi totiž, resp. ústavu, do knihovny II. díl velikého a nesmrtelného díla, které se zove Základy místopisu pražského a jest od J[osefa] T[eigeho], znamenitého historika.¹ Proto naprav svoji chybu a neponechávej nás tu dále v temnotách šibenic, ať alespoň Základy nám tu září jako uragán. A honem, potřebuji to hned. Řekni Urbánkovi², že stávaje a lehaje nadávám, je toho asi pětkrát více než mi napsal, a samé svinstvo, já to číst nebudu, já si o tom něco vymyslím, je už toho tři stohy. Jinak nic zvláštního, je tu dosud tak říkajíc důstojný klid, před Waldekem³ jen stojí slušná šibenice pevně přidělaná s oprátkou i s celým zařízením a nápisy, zatím ovšem bez lidské součásti. U Vás to je jaksi veselejší, myslím, že budete všichni nově oblečeni, ale je to vlastně hloupé všechno, točíme se v bludném kruhu, a jak ten kruh nemá být bludný, je-li jeho středem Vrbenský⁴. Myslíme, že to bude velmi zdrávo pro kurs koruny.⁵

Tož Vás tam všechny pozdravuji a doufám, že se uvidíme, počítal jsem na 1. června, ale nepůjde to, asi až 15., ale na 14 dní, dobře se na to vyspěte, a držte se Valdštejnského nám[ěstí], ne abyste se do té doby přestěhovali jinam.

Nazdar! Tvůj věčně oddaný Macháček

Plzeň 24./5. 1919

¹ Jde o práci J. Teigeho, Základy starého místopisu Pražského 1437-1620. Oddíl I, díl II, Staré město pražské. Praha 1915. Viz č. 30, pozn. 1.

² Rudolf URBÁNEK, prof. PhDr. (1877-1962) český historik a první profesor českých dějin na nově zřízené univerzitě v Brně (v prvních letech války se habilitoval na pražské univerzitě a roku 1920 odešel do Brna). O něm viz F. Kutnar-J. Marek, s. 703-710; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 98.

³ Hotel Waldek, nyní Slovan v Plzni, Smetanovy sady.

⁴ Bohuslav VRBENSKÝ (1882-1944 Moskva) zubní lékař, československý anarchistický, poté komunistický politik. V první československé vládě Karla Kramáře (14. 11. 1918 – 8. 7. 1919) byl ministrem výživy lidu za Československou stranu národně socialistickou, později ve vládě Všenárodní koalice Edvarda Beneše (26. 9. 1921 – 7.10. 1922) byl ministrem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy za tutéž stranu. Viz J. Tomeš, III, s. 499.

⁵ Po provedené rozluce s rakouskou měnou v únoru a březnu byla v dubnu 1919 zavedena nová peněžní jednotka československého státu – koruna československá.

1919, červen 3. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/54

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s., dvojarch 14 x 18,5 cm

Milý Macháčku!

Oznamuji lásce Tvé, že s největší pravděpodobností odjedu příští týden asi na 10 dní do Brandýsa.¹ Proto můžeš-li, odlož svou vzácnou návštěvu až ke 20. t[ohoto] m[ěsíci], abych mohl Tebe náležitě užítí a Tebou se potěšiti. Také až pojeděš do Prahy, přivez mi rejstřík rozepří z r[oku] 1492 a liber empcionum et venditionum z r[oku] 1461-1570^{a,2} Knihy, které mám, jsem už prohlédl. Až se vrátím do Prahy, budu na plzeňských knihách pracovati tak, abych byl s nimi brzy hotov a mohl je vrátiti. Budu pak potřebovati ještě knihu závětí ad 1490, knihu privilegií Stehlíkovskou, liber contractum a knihy berní, co ještě máte.³

Základy jste našli? Kdybys je chtěl pro sebe, napiš, pošlu Ti je.

Nového není nic. Slovensko mne zarmoutilo velice. Lumpové socani!⁴ Měj se zatím dobře a vyříd' pozdrav dcerkám. Tebe rovněž srdečně pozdravuji a jsem

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 3. VI. [19]19

^a podtrženo pisatelem

¹ Vojtíškovi pravděpodobně šlo o zámecký archiv v Brandýse nad Labem, který nakonec neprohlédl. Nejprve 22. 5. 1919 žádal MŠANO, aby mohl „za účelem vědeckým tento archiv prohlédnout“ (srov. NA, f. MŠANO, sign. 30 Brandýs n. L. Archiv zámecký, kart. 3231, č. 22177/1919), později, 3. 9. 1919, ale Ministerstvo zemědělství oznámilo MŠANO, že „žádost dr. Vojtíška je bezpředmětná, neboť žadatel ústně oznámil, že nemůže během letošního roku bádání provést“ (tamtéž, č. 42296/1919). Zámecký jakož i městský archiv Vojtíšek navštívil 21.-22. 9. 1927 (viz tamtéž, č. 134793/1927, zpráva dr. Vojtíška, archivního inspektora pro Čechy, MŠANO ze dne 25. 10. 1927).

² Jedná se nejspíš o tyto městské knihy soudnictví sporného a nesporného (jejich názvy a časové vymezení přesně neodpovídají): AMP, f. MěÚ Plzeň, Register causarum 1491-1530, i. č. 39; Liber emptionum et venditionum 1445-1463, i. č. rkp. 382; táž 1509-1538, i. č. rkp. 213; táž 1538-1568, i. č. 218; táž 1568-1582, i. č. 215.

³ Vojtíšek měl na mysli nejstarší plzeňskou městskou knihu Liber privilegiorum et testamentorum civitatis Plsnae 1319-1500 (o ní viz M. Bělohávek, Městský archiv ..., s. 93), knihy berní jsou popsány tamtéž, s. 90-92, o dalších knihách trhových viz tamtéž, s. 98-99 a pozn. 1.

⁴ Pravděpodobně jde o reakci na odstředivé síly pod vlivem Maďarska na Slovensku na jaře 1919 (maďarská Rudá armáda obsadila slovenská města za demarkační linií již 20. 5.), které vyústily ve vyhlášení Slovenské republiky rad v Prešově dne 16. 6. 1919 na větší části území východního a jižního Slovenska. Jednalo se o komunistický stát s diktaturou proletariátu, naprosto závislý na Maďarské republice rad, s jepičím životem: zanikl již 5. 7. 1919 po ústupu maďarské Rudé armády ze Slovenska a po obsazení československým vojskem.

[1919, červenec 11. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/66 (kopie)

Dopisnice, nedatováno, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek městského archiváře¹ v Praze I, Velké nám[ěstí] 1

Milý Vojto,

pošli nám prosím II. díl Místopisu² (adresa Správa m[ěstského] hist[orického] muzea), opravdu někde zaběhl; a potřebuji ho nutně. Jinak nebude-li v pondělí schůze knih[ovního] sboru, přijedu do Prahy snad ke konci příštího týdne, bojím se do Prahy jeti bez referátu pro Urbánka a ten mi dá přece před ní práce, zvláště když mi stále do toho lezou jiné zástoje. Urbánka pozdravuji, aby doufal a důvěřoval v Pána, maličko jen ještě by strpěl.

Nazdar! Tvůj Macháček

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Macháček v adrese zdůrazňuje, že Vojtíšek byl od 14. 3. 1919 (dekretem Čj. 1901/19 os. pres.) jmenován zástupcem městského archiváře, viz AHMP, MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis V. Vojtíška (osobní dotazník), sign. Pers IX/41.

² Myšlen je II. díl Teigehe Základů starého místopisu Pražského (viz č. 95, pozn. 1), o který Macháček žádal 24. 5. 1919.

1919, červenec 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/67 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopis perem pouze pozdrav, podpis a dovětek), originál,, psáno na s. 1-2, arch 16,5 x 26,5 cm

Milý Vojto,

je to se mnou zlé, je to přímo strašné. Tak jsem přijel z Prahy s nejlepšími a nejčistšími úmysly o pilné práci, ale co se všechno nestalo! Předně jsme doma malovali, totiž v Plzni. Následkem toho jsem musil zůstat nějaký den v Druzdové[!]¹, myslil jsem, že s tím budou hotovi za dva dny, ale ony z toho byly dny čtyry. Ty čtyry dny, to jsem byl sám doma v Druzdové s dětmi, čili dělal jsem denně s třemi dámami toaletu a vařil jsem obědy, večere i svačiny, abys nerejpal, hned uvádím, že moje dámy si náramně libovaly, že je to mnohem lepší než od tety, já totiž nešetřil vajíčky a podobnými vzácnostmi a vařil jsem např. knedlíky nadívané povidly z jahod a jiné podobné komplikované věci. To tedy jsem s tím strávil hromadu času. Ovšem i tak by mi nějaká hodina zbyla pro práci. Jenže jsem k svému neštěstí udělal ten zajímavý objev, že takového Šimáka nebo něco podobného tlustšího je velmi dobře vzít si s sebou do lesa, poněvadž výborně se hodí k tomu, aby člověk si ho strčil pod hlavu a pěkně se <při>^a na něm natáhl a díval se na nebíčko. Ty řekneš, že ti do toho všeho nic není, ale je do toho Urbánkovi, a já se mu to bojím psát. Tak mu vyříd, že teď až jen ještě Karla² dokončí za den úklid bytu, již se zavřu tady v Plzni a do Druzdové nepáchnu, dokud to nebude hotovo. Jinak abych nezapomněl, chodím nyní spát s pravidelností lepší věci hodnou v půl desáté, pro jistotu jsem do Dr[uzdové] vůbec si nevzal lampu, vstávám ovšem zase v půl šesté, a když tak za šera ležím nad kostelíkem v lípové aleji a koukám se na zbytky

^a škrtnuto pisatelem

¹ Druztová, nyní okres Plzeň-sever, Plzeňský kraj. Obec nedaleko Plzně je i v současné době oblíbenou rekreační oblastí.

² Macháček měl dvě nevlastní o mnoho let starší sestry (otec ovdověl, když zemřela jeho první manželka Kateřina, roz. Čistecská, a matka obou sester): švadlenu Emu (Emilie, nar. 24. 11. 1862 v Praze) a prodavačku Karlu (Karolina, nar. 20. 10. 1864 v Praze). Srov. AHMP, f. MHMP, Referát popisný, nová konškrpce, domovská příslušnost Macháček. Starší z nich Ema se přestěhovala do Plzně, aby se starala o děti i domácnost, když mu onemocněla jeho žena Stanislava nevyléčitelnou duševní chorobou (během roku 1915). Viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 380 a 387. Důkazem je pohlednice F. Macháčka z Nymburka ze 20. 9. 1919, adresovaná slečně Emičce Macháčkové, Plzeň, Litická 50: „Andělíčkoví pusinku, bumbříkovi korunu a Staše přes ruce posílá tatínek.“

U Macháčkových v Plzni, v Litické 50 pobývala také teta Karla (důkazem je nedatovaný pohled z Karlštejna z výletu od Stašy). Srov. Sběrka pohlednic, v majetku vnuka J. Povolného.

Vížky (srv. zvláště Strnad Listář I. 67 a 105³) a na lesy a na řeku mezi nimi nebo se tluku večer po lese, vzpomenu si také na tebe a je mi tě opravdu líto, jak tam hniješ v té propasti v ulici nekázané[!]⁴ a nevíš, co je to vůbec svět a myslíš si při tom, že Divoká Šárka⁵ je vrcholem přírodní krásy. Měl bys se přece jen přijít ke mně podívat, dalo by se to teď všechno spravit úsporně.

Dostal jsem milostivé povolení z prezidia ministerstva vnitra, jen s tím jediným omezením, že se mi materiál nevydá najednou, nýbrž ve větších partiích. To je opatření hlubokomyslně opatrné, neboť jinak jednoho krásného dne bych mohl přijít do archivu, posadit se tam ke stolu a teď jim říci, tak teď mi pěkně přinesete sem na ten stůl celý ten svůj archiv, který tu máte. Aby se to tedy nemohlo státi a neuvedl tak ředitelství do rozpaků, proto to omezení. Já dycky říkám, že opatrnost matka hlouposti.

Jinak doufám, že se příštího téhodne[!] uvidíme. Sed' doma a pořádně se do zásoby vyspi. Urbánka srdečně a uctivě pozdravuji a přeju mu víc takových spolupracovníků jako jsem já.

V Plzni, dne 28. července 1919

Nazdar!

Tvůj Macháček

Ty knihy taky jsi si moh[!] prohlédnout v Plzni! Povezu Stašu!⁶

³ Josef Strnad, Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad. Část 1, Od r. 1300-1450. Plzeň 1891.

⁴ Myšleno je Vojtíškovy bydlíště v ulici Nekázanka v Praze I.

⁵ Přírodní rezervace Divoká Šárka se nachází na skalnatých úbočích Šáreckého potoka mezi soutěskou Džbán a Čertovým mlýnem, v současné době součást Městské části Praha 6-Liboc.

⁶ Jde o knihy, které si Vojtíšek vyžádal v dopise ze dne 3. 6. (viz č. 96); Macháček cestu do Prahy zřejmě plánoval s téměř desetiletou dcerou Stašou – Stanislavu (možná na prázdniny k tetě Emě).

1919, červenec 30. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/56

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2-1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář¹, Plzeň, Muzeum; adresa odesílatele (vlevo nahoře): Vojtíšek, Praha I., radnice, archiv.

Macháčku, co děláš, pošli mi Strnadův Plzenec hned a napiš, kde jsou článek a referát o jménu Plzně. Knihy určitě přivez, nebo mne zničíš. Nutně je potřebuji. A přijď! O Tebe ani tak nestojím jako o ty knihy. A Šárce nerozumíš; to budeš koukati, co má Šárka půvabů.

Nazdar!

Vojtíšek

30./VI. [19]19

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Vojtíšek poprvé použil Macháčkův čestný titul, který obdržel v tomto roce od městské rady. Viz M. Bělohávek, Archív města Plzně. Průvodce ... , s. 27.

1919, srpen 8. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/57

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Muzeum; adresa odesílatele (vlevo nahoře): Vojtíšek, Praha I., radnice.

Macháčku, Ježíš Marjá, co děláš. Pošli tu Starou Plzeň a přivez knihy. Nebo je také pošli. Vždyť to potřebuji, čas letí!

Vojtíšek

6./8. [19]19

^a místo odeslání dle poštovního razítka

1919, srpen 1. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/58

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Muzeum; adresa odesílatele (vlevo nahoře): Vojtíšek, Praha I., radnice, archiv.

Macháčku, to už je hrozné, čekám na to a Ty nic. Strašlivě se Ti pomstím a budu žádat náhradu škody. Pošli rychle, ihned, hlavně Strnada^b.

Vojtíšek

10./8. [19]19

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b podtrženo dvakrát pisatelem

1919, září 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškově

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/68 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), originál, psáno na s. 1, arch 16,5 x 26,5 cm

Milý Vojto,

o byt jsem se sháněl hned, ale jak se dalo čekat, odřekl ten profesor byt hned, jakmile sešlo s jeho přeložení do Prahy. Tedy nemohu se zasloužit, ale zato snad mám zásluhu o Tvoji nastávající, věru není s Tebou o co stát.¹

S tou Bílou horou bych ovšem rád, ale lhůta? Ta by v tom případě musila být dostatečně dlouhá, jednak to nemohu vysypat jako defenestraci, jednak, jak sám víš, jsem zapřažen jinými věcmi. Dejme tomu, někdy přes zimu, je to bez tak asi k jubileu a to ještě nebude.²

Zatím tedy pěkně pozdravuji, a na shledanou v sobotu.

V Plzni, dne 22. září 1919

Tvůj oddaný

Macháček

¹ Zde je první zmínka o Vojtíškově budoucí manželce Magdaleně (Lence), roz. Saskové z Brna.

² Pražská defenestrace roku 1618 bylo téma Macháčkovy disertace (vyd. v ČČH XIV, 1908); otázky kolem bitvy na Bílé Hoře zpracoval jako článek k 300. výročí událostí (F. Macháček, Kdo zvítězil 21. června 1621? Český deník, 1921, roč. 21, č. 6).

1919, říjen 16. [Plzeň]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/59

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2-1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Histor[ické] muzeum; adresa odesílatele (vlevo nahoře): Vojtíšek, Praha I., radnice, archiv.

Milý Macháčku, jsi dobrý muž, tak Ti děkuji. Ještě se podívej, nemáte-li jiné knihy asi do r[oku] 1550. Přijed' před 1. XI., protože pak pojedu na týden do Brna. Co dělá tisk? Rád bych měl korekturu¹ před odjezdem. Zeptej se na to. Buď' zdrav a pozdravuj děvčata.

Tvůj Vojtíšek

16./10. [19]19

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Pravděpodobně jde o korekturu Vojtíškova výborného příspěvku k dějinám města Plzně, otištěném in SMHMP1 5, 1920 „Z nejstarších právních dějin města Plzně“, s. 1–75.

1919, říjen 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/69 (kopie)

Dopis, rukopis, originál,, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11,5 x 17,5 cm; obálka 12,5 x 9,5 cm (na přední straně adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek městského archivoáře, městský archiv, Praha I, Velké nám[ěstí] 1; na zadní straně adresa odesílatele: Dr. Macháček, muzeum, Plzeň)

Milý Vojto,

do 1550? Co zas blázníš? To už opravdu si vezmu fúru a odvezu ti to všechno. To už je řada (asi 6) knih poselacích, trhové, kšafy a vůbec všechny, něco mi tu přece pro krísta pána nech.

Před 1./11. naprosto nemohu přijeti. Jsem nyní zapřažen jako mezek. Už tady seděl jsem onehdy v neděli odpoledne v kšeftě a vzpomínal na Tebe, až jsem nad lejstry usnul. Večer den jak den schůze nebo přednáška, před tím zas obyčejně hodinka s pannou, děti a všechno dohromady, a věru není mi dlouhá chvíle.

Napiš mi přesně pak, kdy a na jak dlouho pojeděš, a v Brně pozdravuj i svoji znejmilejší. Korekturu dostaneš, jak doufám, v nejbližších dnech.

Dělej dobrotu a chovej se mravně.

Tvůj Frida.

V Plzni 17./10. 1919

1919, listopad 2. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/19

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11 x 17 cm

Milý Macháčku!

Nemysli, že Ti budu láti. Chci Ti jen povědět, že jsem Ti omylně vypravoval, co od Tebe chce Černý. Přál by si, abys mu napsal vyličení popravu – zamýšlí vydati k r. 1921 knížku obrázky vyzdobenou. Myslím, že bys se mohl dát do práce a knížku včas připravit. Pracoval jsi v Té době a nebylo by to pro Tebe obtíž. Odpověz buď mně nebo napiš Černému, může-li s Tvou slovností počítati.

Co dělá tisk? Možná, že zatím umřu a plod ducha mého ani nespátřím. Ty jsi veskrze mizerný redaktor přes všechny Tvé jinak vynikající vlastnosti. Tak do tiskárny dojde a vynadej jim. Nebo vynadám já Tobě.

A co vlastně děláš? Do Prahy nejedeš, nepíšeš, referátu Urbánkovi neposíláš, tak co je s Tebou? A na ty knihy bys se mohl také podívat a mně napsat, co máte do r. 1550. Či čekáš, až začnu láteřit?

Oznamuji Tvé lásce, že ve středu, tj. 5. t[ohoto] m[ěsíce] odjedu asi do staroslavného Brna a pozdržím se tam týden.¹ Tak v ten čas nepřijížděj do Prahy, neboť přišel bys o radost spatřiti mne a o čest pobýti se mnou u Čápů. Přijed' až něco později. Jinak dějí se u nás rozčilující věci. Pekař vyjednává, abychom nevycházeli a přešli k ČČH², ale naproti tomu koalice hrozí rozpadnutím, a to není našim zájmem. Nejspíš náš časopis bude vydáván.³

Dej o sobě aspoň vědět, když nepřijíždíš. Měj se dobře a buď zdrav Ty i dcerky. Nazdar!

Tvůj Tebe milující Vojtíšek

V Praze, 2./XI .1919^a

^a špatně čitelná datace; patrně z tohoto důvodu byl dopis chybně zařazen do složky korespondence z r. 1909

¹ Vojtíškovu návštěvu Brna dokládá pohled Macháčkovi datovaný 6. 11. 1919, dle pošt. razítka odeslaný 7. 11. (viz AMP, f. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/52). Zde Vojtíšek opět Macháčka upomíná o urychlení sazby SMHMP1 5.

² Český časopis historický (ČČH) založen již v r. 1895 Jaroslavem Gollem a Josef Pekař se brzy stal jeho nejvýraznější osobností. Pod tímto názvem vycházel až do r. 1949, poté jako Československý časopis historický (ČsČH) až do r. 1990, nyní opět ČČH.

³ Vojtíšek hovoří o Sborníku příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, vydávaném v l. 1907-1938 (viz č. 40, pozn. 2). V roce 1920 vyšel díl 1., sešit 2.

1919, listopad 19. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/69 I, II (kopie)

Dopisnice, rukopis, originál,, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 8,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek měs[tského] archiváře, městský archiv, Praha I, Velké nám[ěstí] 1, městský archiv

Milý Vojtěchu,

přijedu v sobotu a doufám, že to přivezu pro Urb[ánka] [s] sebou.¹ Vojto, prosím Tě, přimluv se za mne ať mne nezabije, já se ho hrozně bojím, ale já jsem už z toho všeho jelen. A proboha, co dělá korektura, copak ji snad se učíš nazpaměť? Já myslil, že už se tenhle týden bude lámat, ještě Ty mne také budeš trápit? Neber si příklad ze mne! A nezapomeň se za mne vřele přimluvit, já přijdu s popelem na hlavě a rukopisem v ruce (ale musím s ním být hotov s většinou za jediný den v pátek, kdy doufám [bude] mít čas). Z té popravky nebude nic.

Nazdar, polituj mne Tvůj Frida.

19./11. 1918[!]

^a místo rok odeslání dle poštovního razítka

¹ Zmínky o neznámém příspěvku od č. 85 ze 24. 5. 1919 dále. Také na nedatovaném pohledu se Macháček kaje, možná právě za tento nedodaný příspěvek: „Milý Vojto, platí tedy 7./12. Doufám, že přijedu, nemohl jsem na Dušičky, mám moc práce, ale o všem si povíme. Nebruč, nenaříkej na svět, a nechytej se horšího (P.) opouštěje ne sice lepší, ale svět horší! Je to všechno všelijaké. Na zdar. Přijedu tedy po 9., ale asi jen na den nebo dva, nemám času na déle. Tvůj Macháček. Pozdrav všem! Za uši se držím a v prsa se biju, mea culpa.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/372.

1919, prosinec 14. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/60

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 14 x 18 cm

Milý Macháčku!

Snad na mne hubuješ, že Ti knih neposílám, ale není to mou vinou, až v pondělí mi všechny Černý dodá, a já je budu moci poslati v úterý. Myslím, že budeš výběrem spokojen.

Co dělá tisk? Nezapomeň mi poslati zlomenou korekturu, provedu ji obratem. Nezapomeň také na separáty^a.

Roubík¹ nyní po doktorátu má pokdy, opisoval by mi knihy plzeňské. Prosím napiš mi, hradili-li byste opisování a který honorář byste platili? Napiš co nejdříve.

Jinak není nic zvláštního u nás. Vzpomínám na Tebe a těším se, že brzy zase přijedeš. Ale k Čápům už nebudeme choditi. Pí Kaiserová vinárnu prodala, naše společnost se odchodem většiny do Nár[odního] klubu rozpadla a nový majetník má víno hanebné a drahé.² Snad vynajdeme něco jiného.

Macháčku, také se zeptej v příčině toho bytu.

Srdečně Tě pozdravuji – také dcerkám vyříd' pozdrav.

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 14. XII. [19]19

Čermák psal, ale ve psaní jinak rázovitěm nic zvláštního.

^a podtrženo pisatelem

¹ František ROUBÍK, doc. PhDr., DrSc. (1890-1974) na pražské univerzitě studoval historii a PVH v l. 1911-1919 (přerušeno vojenskou službou a vězněním), v l. 1920-1939 pracoval v Archivu ministerstva vnitra Praha; historik se zaměřením na dějiny dopravy, kartografie a historickou geografii, vlastivědu, dějiny Chodska. Viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 101–102 (o opisování za odměnu pro Vojtíška a městský archiv).

² V r. 1910 byly v Praze dvě vinárny majitelů Kaiserových: 1) vinárna, Lipová 8, Praha II., majitel Jan Kaiser, název neuveden; 2) Kaiserova kavárna, Praha II., Ovocná 18 (nyní 28. října), majitelka Anna Kaiserová. Za tyto informace děkuji Mgr. Veronice Knotkové.

1919, prosinec 15. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/65 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11,5 x 18 cm; obálka 12,5 x 9,5 cm (na přední straně adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek měst[ského] archiváře, městský archiv, Praha I, Velké nám[ěstí] 1

Milý Vojto,

prosím Tě, nezapomeň mi poslat rychle ty knížky.

Posledně mne stihl malér, když jsem jel zpátky z Lysé, při přestupování v Čelakovicích¹ ukradl mi jakýsi muž ve vojenské uniformě ranec i s moukou, asi 20 kg, v tom chaosu, který tam byl. Ovšem nakonec člověk aby ještě byl rád, že mi tam nezpřeráželi hnáty, jel jsem naštěstí vlakem, který jel zrovna před tím karambolem.²

Pojedu v neděli jen přes Prahu, sotva se budu moci u Tebe stavovat. Přeju Ti veselé svátky a hodně rozpukanou hubu, ať Ti až naběhne, a hlavně Ti přeju krásný byt o 2-3 pokojích s příslušenstvím v překrásné poloze.

Stloukalovi³ vyříd', že mu pěkně děkuji, a že Marii Annu V[aldštejnovou] jsem našel u Stránského⁴ ve Valdštejnském paláci, kde měl podrobný rodokmen.

Měj se hezky, nazdar! I všem Těm čapařům

Tvůj Frida M[acháček]

Plzeň 15./12. 1919

¹ Čelákovice, nyní okres Praha-východ, Středočeský kraj.

² Dle vzpomínek V. Vojtíška i zmínek v korespondenci Macháček jezdíval do Lysé nad Labem, kde měli tchán a švagrová chudý mlýnec (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkov... , s. 387). V držení rodiny (pravnuka Pavla Povolného) je pozemek, kde stával mlýnec, dodnes (viz č. 297, pozn. 1 a příslušná kapitola textu).

³ Karel STLOUKAL, prof. PhDr. (1887-1957) na pražské univerzitě studoval v l. 1898-1906 dějepis a zeměpis, poté v l. 1906-1911 na vídeňské univerzitě a v l. 1910-1913 na vídeňském Institutu pro rakouský dějepis. V l. 1913-1914 pracoval ve Vatikánském archivu v Římě, v l. 1919-1920 v zemském archivu, v l. 1921-1935 v ANM (od 1922 vedoucí archivu). V r. 1920 působil jako úředník zpravodaj. odd. ministerstva zahraničí, od r. 1925 přednášel na pražské filozofické fakultě (v l. 1935-1951 profesor obecných dějin). Viz BSAČZ, s. 597-598.

⁴ Pravděpodobně jde o dílo Pavla Stránského ze Stránky u Zap Respublica Bojema (O státě českém, 1634)

[1919, prosinec 18. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/365 (kopie)

Dopisnice, rukopis, originál, nedatováno, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek měst[ského] archiváře, Praha I, Velké nám[ěstí] 1

Milý Vojto,

d[okto]ra Roubíka najmi, doufám že sám sjednáš podmínky pro obě strany rozumné (snad 2.50 za hodinu?), a řekni mu, chce-li mi cosi opsat v archivu min[isterstva] vnitra, že bych mu hned poslal signaturu, mohl by psát dopoledne tam a odpoledne u Tebe. Knihy doufám, že je to pondělek již minulý, za týden bych to už ježíšmarja těžko dostal, děkuji Ti za Tvoji práci. Jedu v neděli ráno ale jen přes Prahu, v 8 hodin již ze severozáp[adu]. Měj se dobře o svátcích a chovej se mravně. Čadíkův byt raboval jeho domácí, který se také nyní zženil[!] a nemá kam by umdlené tělo složil s paničkou, jsou v podnájmu.

Signatura z archivu min[isterstva] vnitra

1748-1755 červ. F. Publ. M 1/12 akta označena jsou papírkem zasunutým se sign[aturou] Mk a jsou datov[ána]

praes 14/12 1750 plz[eňští] měšťané hrab[ěti] Hatzfeldovi

“ 7/11 1751 dobré zdání

4/6 1751 protokol komise

11/2 1752 koncept rozhodnutí reprez[entace] a kom[ory].

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka (je hůře čitelné, proto byl dopis ponechán ve složce korespondence „nedatováno“)

1919, prosinec 19. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/71 (kopie)

Dopisnice, rukopis, originál,, psáno perem na s. 2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek měst[ského] archiváře, Praha I, Velké nám[ěstí] 1, archiv

Milánku, dostal jsem vše v pořádku a děkuji, jest to všechno pěkné, zvláště pro Vlastu¹, na Poh[ádce] máje² je ovšem vidět válku. Korekturu měl jsem dostat dnes. Pošlu ji express, stejně ji odešli. Čápů je škoda, jaká pomoc. Něco zase tedy vynajděte, asi do 3. ledna na to čas.

Nazdar! Štědrého Ježíška přeje

Frida

Plzeň 19./12. 1919.

¹ Čtyřletá dcera Vlasta se v prosinci 1919 zřejmě radovala z dětské literatury, zaslané z Prahy.

² Šlo o román Viléma Mrštíka Pohádka máje (1897).

1920, únor 2. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/61

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 12,5 x 18 cm

Macháčku!

Co dělají separáty¹? To je doba, to už ani nelze dobře pochopiti. Počkej, až přijedeš, to se budeš míti, jestli to nenapravíš!

Abys věděl, mám byt, a tak až přijedeš na slet², budeš si moci vybrat. Buď budeš spáti v Nekázance nebo u nás. To už jako bratr v jiném stavu.

Teď jsem se měl 14 dní náramně dobře, ale zato jsem nic nedělal. Tím se ovšem stalo, že všeliké mé práce, opisované i neopisované utrpěly značnou pohromu.

Doufám, že jsi zdravý a máš se také dobře. Posílám Ti však přece upřímné pozdravy – i dcerkám – a jsem

Tvůj Vojtíšek

II./2. 1920

Přijed' brzy. A ty separáty urychli a pošli!

¹ Vojtíšek opakovaně (viz č. 101) urguje dodání separátů svého příspěvku ve SMHMPI 5.

² Tento rok se konal v Praze (naposledy na Letné) VII. všesokolský slet.

1920, únor 2. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/62

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 12,5 x 18 cm

Macháčku!

Ten Plzeňák prof. Jakeš¹, s nímž jsi se setkal u nás, prý si stěžoval na nedostatek ochoty u mne. Aspoň tak tvrdil Š[ebesta] k Tužilovi², dává mu, aby vyhledal nějaký křestní list, který však u nás není. Je možno, že to vše dělá zase Š[ebesta], ale přece, prosím Tě, až se setkáš s Jakšem, zeptej se ho rovnou, co to říkal. Víš sám, že dostal vše, co jsem mu mohl dát a že jsem mu i pomáhal při čtení (a ty také). A pak mi napiš.

Co dělají separáty? Pošli je brzy a přijed! Srdečně pozdravuji!

Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

14./2. 1920

¹ Jedná se pravděpodobně o Martina Jaška (viz č. 113, pozn. 2).

² Oficiál Josef TUŽIL (nar. 1876) vyučený knihkupec, nastoupil do městských služeb r. 1899, byl dlouholetým zaměstnancem pražského archivu (od r. 1903, penzionován r. 1933 jako vrchní manipulační oficiál), kde měl na starosti knihovnu a také opisoval latinské a německé texty; velmi kladně hodnocen nadřízenými (Čelakovským, Teigem i Vojtíškem). Viz AHMP, MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty, sign. Pers IX/38, dopis E. Šebesty z 21. 8. 1912; tamtéž, osobní spis V. Vojtíška, sign. Pers IX/41, dopis V. Vojtíška ze dne 23. 9. 1920; tamtéž, osobní spis J. Tužila, sign. Pers X/172.

1920, únor 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/72 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze místo a datum, závěrečný pozdrav a podpis), originál, psáno na s. 1-2, arch 20 x 23,5 cm

Milý Vojto,

separáty dostaneš co nejdříve, zejtra je asi odešlu. A tož předně ti upřímně gratuluji k tomu bytu a přeji Ti, aby Ti to v něm docela dobře chutnalo. Ale prosím Tě, jen se pořád tak blaženě nerozjivuj, to Ti docela nesluší, rozřízneš-li si celý svůj libý obličej od ucha k uchu. To je asi tak, jako když já vyvalím svůj dolní pysk, dostávám teď kvůli němu stále lekce, jak ho mám schovávat, abych nebyl pyskatej. Ačkoli silně pochybuji, že z nás obou někdy budou lidé, my už to doděláme tak po pražsku. Říkám, že my dva jsme ještě pořádný pražský typ, ti ulízanci, ti dělají Praze ostudu, poněvadž je to taková chamrad' z venkova nebo v nejlepší případě z předměstí, kteří přišli do Prahy^a teprve na studie a myslí, ulíží-li se, tím že dostávají pražský punc, a při tom dělají matičce Praze a pořádným, pravým jejím synům ostudu.

S Jaškem jsem mluvil, o stížnosti nějaké prý nemůže být řeč, nemá prý také proč, říká jen, že Schl[iemann] byl k němu velice ochotný a že mu ušetřil práci s hledáním, a to že jako může uznat, ale že nic si nikde nestěžoval. Jako zajímavost jsem se dověděl, že Klicmann[!]¹ v hovorů o Schl[iemannovi] vyjádřil prý se o něm velmi pochvalně a že prý útoky pro němu nejsou zcela oprávněné, to říkal totiž Jaškovi.² Do Prahy přijedu až bude nějaká schůze. Mám málo času nyní, a také jde o finanční stránku věci. Je mi zle. Řekni Gut[h]ovi, že ho prosím, nemá-li snad náhodou známého v referátě o ústavech pro choromyslné při zemském výboru. Podávám tam žádost o prominutí léčebných poplatků za tchána a o slevu za ženu.³ Nemá-li ať

^a překlep na stroji, v orig. Prajy

¹ Ladislav KLICMAN, PhDr. (1867-1943) na pražské univerzitě žák J. Golla a J. Emlera (1886-1890), dále studoval na vídeňském Institutu pro rakouský dějepyt (1891-1893); v letech 1896-1919 působil v Místodržitelském archivu Praha (od 1905 jeho definitivní archivní ředitel, od 1909 ředitel státních archivů II. tř., v l. 1919-1934 ředitel Archivu ministerstva vnitra Praha), kde začínal svou archivní praxi v l. 1907-1908 i dr. Šebesta. Viz BSAČZ s. 313.

² Martin JAŠEK, PhDr. (1879-1945) středoškolský profesor v Plzni, vědecký spisovatel (podnítil založení Bolzanovské komise při Královské české společnosti nauk v Praze a vydávání Bolzanovy literární pozůstalosti), matematik a filozof (viz č. 112, kde se Vojtíšek ptá Macháčka na prof. Jakeše – jde pravděpodobně o spletení příjmení). Za zmínku stojí opětovné použití přezdívky „Schliemann“ pro Vojtíškovu kolegu dr. E. Šebestu a náznak kulminujícího napětí a sporů mezi oběma kolegy (viz č. 50, pozn. 1).

³ První přímá zmínka o onemocnění Macháčkovy první choti (viz příslušná kapitola v textu). Od podzimu r. 1915, kdy onemocněla nevléčitelnou duševní chorobou, žila v ústavu pro choromyslné

alespoň zjistí, kdo je tím referentem, poslal bych na něj třeba Lukavského. Sháněl jsem nyní hodiny na některé střední škole, ale nějak se mi to nedaří, měl jsem učit těsnopisu na obchodní akademii, a náhodou s[!] toho sešlo. Snad dostanu nyní něco po Anderlovi, který má snad jít do Prahy, do statistiky.

Guth tu měl hubu velmi dobře nabroušenou a všeobecně se líbil, zvláště svojí pohotovostí ve výrazu. Zato jeho nejbližší nástupce z Prahy v první přednášce zklamal, teprve druhou si zase napravil reputaci. Já jsem se z toho dostal dost dobře, aspoň tomu druhému jsem dal jistě flek, tomu prvnímu ale ne. Ostatně byla by to také pro něho ostuda, já jsem v tom přece jen docela nováček.

Jinak mám práce všelijaké plno, děti dělají dobrotu. Děkuji ti již předem za útočiště při sletu. Jinak tu předu svůj románek, je to delší a závažnější, než jsem sám myslil[!], jsem na něco lehkého přece jen těžká váha. (Ale vůl v tomto případě ne!) Ale jsou s tím také starosti. Ale o tom až někdy při sklence vína. Potřeboval bych ještě na ten slet pro starší sestru (ne mou!) slona, ale nějakého pořádného slona, který by s tou sufražetkou, která nám kalí vodu, pořádně zatočil. Najdeš-li a víš-li o nějakém, rezervuj mi ho.

A nezlob se, že jsi čekal zase na odpověď, měl jsem s těmi přednáškami i jinými kšefty všelijakou práci. Mimo jiné asi vyhlásím válku okresní správní komisi kvůli knihovně Čiperově, zdráhá se převzít určité závazky ke knihovně, a dojde snad na nůž, totiž na stávkou knihovny a kulturní ostudu z toho ohromnou. Musil by to pak i v Praze někdo pořádně rozmazat.

Měj se tedy zcela Nazdar!

V Plzni 23./2. 1920

Tvůj oddaný Macháček dobře a dobře se připravuj k těm radostem i starostem, které Tě čekají v Tvém požehnaném stavu.⁴

v Dobřanech, zemřela 18. 12. 1941 v ústavu v Horních Beřkovicích (viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48; AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, korespondence s G. Macháčkovou 1944-1960, dopis z 29. 10. a 30. 10. 1959). Macháčkův tchán Alois Nosek se léčil v ústavu choromyslných v Kosmonosích (možná tedy onemocnění jeho dcery a Macháčkovy ženy bylo dědičnou zátěží). K zmíněné žádosti o snížení léčebních poplatků jeho manželky, též se zmínkou o tchánovi, se dochoval spis in NA, f. Zemský výbor v Čechách 1874-1928, kart. 3846, sign. X-6, placení ošetřovného – spis Macháčková Stanislava (korespondence březen 1920– duben 1921 mezi Zemskou správní komisí království Českého a ředitelstvem Českého zemského ústavu pro choromyslné v Dobřanech). Dne 27. 9. 1920 byl stanoven paušál za ošetřování G. Macháčkové od 1. 2. 1920 ve výši 3 K denně, ale již 29. 4. 1921 bylo oznámeno zvýšení částky na 5 K denně s účinností od 1. 1. 1921. Další zmínka viz č. 164 (G. Macháčkovou v prosinci 1923 navštívila L. Vojtíšková).

⁴ Macháček patrně naráží na Vojtíškův úmysl vstoupit v stav manželský (oženil se v květnu 1920).

1920, únor 28. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/63

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 12,5 x 18 cm

Macháčku,

zdá se, že si ze mne děláš dobrý den. Dnes už je sobota a separátů jsem ještě nedostal, ač na ně čekám netrpělivě, protože jich potřebuji k citování. Co s nimi děláš? Proč jsi jich neposlal, když je asi už máš? To takhle s Tebou nejsem spokojen – jako vůbec nejsem s Tebou spokojen. Nechápu, jak můžeš se dotýkati mého Mortefektu! Jestliže se Tobě nelíbí, na tom nejméně záleží. Ostatně Tvůj se mně zcela nic nelíbí.

Roubík peníze už vyžral, zbylo mi 30 K. Opisuje dál, je na 95 fol[iu] II. knihy soudní – tedy těch 95 fol[ií] stálo asi 370 K, a všech fol[ií] je 260!

Guth se na jméno referenta zeptá a bude pátrati, našla-li by se cesta.¹ Dá Ti zprávu.

Jinak nemám nic – jen Ty separáty, ale hodně brzy, nebo uvidíš! A přijeti můžeš taky, už jsi tu dlouho nebyl.

Měj se dobře, dcerky pozdravuj a sám buď zdrav!

Tvůj Vojtíšek

28./2. 1920

¹ Viz č. 113, pozn. 3 (záležitost vyřízení slevy ošetřovného za manželku Stanislavu a tchána Aloise Noska).

1920, březen 5. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/73 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 13 x 17 cm

Vojto,

pro Krista pána, nehurážej se, vždyť jsi docelá Krásný, ale hlavně jsi Krásný svými vnitřnostmi čili pajšlem, to přece má větší cenu. Jinak říkám, že my ještě držíme dobrou pražskou starou tradici, která už je po asanaci¹ na vymření.

Přijedu v pondělí 8., ale jen na skok, jedu hned do Lysé a v úterý zpět. Snad na velikonoce přijedu, jinak nebudu moci, poněvadž 15. nastupuji na obch[odní] akademii a budu tudíž svázán. Stýská se mi po Praze, v ty dny přece jen [...]a jinak se žije.

Už se teda, prosím Tě, na mne nezlob, a miluj mne zase. A podívej se zase po nějakých knížkách, např. Rabindranath Tagui Král temné komnaty² by se hodilo, jenže je to na tak malou knížku drahé, a ještě něco takového, něco např. ze Svobody, ne? Pamatuji se na jeden jeho milý románek o lháři, který navěsí celému okolí množství fantastických lží a pak milým neškodným způsobem věc rozvíjí, tuším Pavučinky nebo tak nějak se to jmenuje, ale nemohu to najít. <Nezjistí-li se to, tedy např. Srdce její zkvétalo ... >³ Potřeboval bych to asi 18./3, mohl bys mi to zase poslat?

Tož Tě zatím pěkně zdravím a nebruč na mne.

Tvůj Macháček

5./3. 1920

^a nečitelné slovo ^b nadepsáno nad řádkem

¹ Je myšlena asanace Prahy. Tak se označuje radikální přestavba centrálních čtvrtí Prahy na přelomu 19. a 20. století (týkalo se především území dnešního Josefova a částečně Starého Města v blízkosti Staroměstského náměstí, kde se nacházelo židovské ghetto). Jednalo se o jednu z největších podobných akcí své doby v evropských městech. V těchto letech však došlo k mnoha necitlivým zásahům do historické zástavby, původní plán byl porušován ve prospěch soukromých zájmů a mnoho cenných budov bylo zničeno. V roce 1903 byl asanační zákon prodloužen o deset let, poté se každých deset let prodlužovalo až do roku 1943, největší asanační zásahy však proběhly do roku 1914.

² Rabindranath Tagore, Král temné komnaty. Kladno 1920 (přeložili F. Balej a V. Lesný).

Thákur RABÍNDRANÁTH (1861-1941) indický básník, povídkář, hudební skladatel, dramatik, esejista, malíř, nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1913.

³ František Xaver Svoboda, Srdce její zkvétalo vždy dvěma květy. Praha [1905], 4. vyd., Jos. R. Vilímek. Protože se jedná o beletrii (katalog NK uvádí „letní románek“), předpokládám, že tento a další tituly od F. X. Svobody, básníka, prozaika a dramatika, sháněl Macháček pro svou nastávající druhou ženu Gabrielu, roz. Kabátovou, se kterou se oženil v červenci 1921.

1920, březen 16. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/64

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 13 x 17 cm

Milý Macháčku!

Posílám ti knihu. Kdy přijedeš? Napiš mi, abych se podle toho mohl zařídit. Mašín Tě pozdravuje. Nezapomeň mi také poslati peníze na opisování. Děkuji předem.

Srdečně Tě pozdravuji i dcerky. Na shledanou.

Tvůj Vojtíšek

16./3. 1920

1920, březen 16. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/65

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 13,5 x 17,5 cm

Brzy piš!!^a

Milý Macháčku!

Wintr[ův] Kultur[ní] obraz čes[kých] měst I. 6.¹ cituje z knih plzeň[ských] Liber divers[orum] senten[tiarum] č. 4 v arch[ivu] plzeň[ském], kde na fol[iu] 229 je seznam berní král[ovských] měst.² Ježíš Marjá, co je to za knihu, o té jsem nevěděl a Tys mi nic nepověděl. Mrkni na ni moudrým okem, z které je doby; to by byla moc zlá věc, kdybych ji musil prohlížet. Ale i když je mladší, zdá se býti důležitá, ten zápis náleží k r. 1470 – což kdyby jich tam bylo více!! Ač namnoze dělám proud^b co jsem pověděl v čl[ánku] Z práv[ních] dějin m[ěsta] Plzně³, potvrzuje se až na maličkosti všechno. Jsem rád.

Napiš mi brzy, kdy přijedeš. A také o té knize a podívej se, nemáš-li ještě co jiného. Zvl[ášť] bych potřeboval přísahy úředníků zvl[ášť] písařů z 15. stol[etí] nebo 16.

Srdečný pozdrav

Tvůj Vojtíšek

17./3. 1920

Knížku jsem Ti poslal.

^a nadepsáno nad textem v pravém horním rohu a podtrženo pisatelem ^b přenesený význam pro rozruch, vír, turbulenci, podobně dle SSJČ např. ideové proudy (směry)

¹ Zikmund Winter, Kulturní obraz českých měst: život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl 1. Praha, 1890

² AMP, rukopis č. inv. 4, sign. 1 b 5, Liber sententiarum 1564 – 1578.

³ Viz č. 158, pozn. 1 (Vojtíšek vydal stejnojmennou studii in SMHMP1 5, 1920, s. 1-75).

1920, březen 18. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/74 (kopie)

Dopis, strojopis (chybí podpis), originál, psáno perem na s. 1, arch 21 x 28 cm

Milý Vojto,

žádný strach, kniha jest z druhé poloviny 16. století. Seznam jest tu vlepen. Kde víš, že je z roku 1470? Písmo je pozdější, spíše již z počátku 16. století. Datováno to není.¹

Přijedu 28. nebo 29. asi na tři dny. Nepřijde-li mi totiž nic mezi to. Dříve nemohu, mám v sobotu dopoledne školu. Už teda učím, s hanbou se přiznám, když jsem vlez poprvé do třídy, že jsem měl jaksi trému^a, ale za chvíli ovšem již jsem jezdil po třídě a sázel koule jako starý kantor. Je to jinak dost příjemné řemeslo.²

Prosím Tě, strč Gut[h]ovi něco do huby. Jak mu posledně při přednášce jela huba, to byl výkon prostě nenapodobitelný. Strhal by tučet komorních stenografů. Jen mu na hubu připnout motor, a mohl by tou energií v dnešní nouzi o uhlí ponánět celou přádelnu. Nebo do parlamentu za obstrukčního řečníka.

Jinak dělám, jako stále, všechno a nic, nejvíce ostudu. Ani už si nedovedu uvědomit, jsem-li vůl čili nic. Snad mi tuto záhadu rozluštíš.

Tož Tě jinak i všechny ostatní pozdravuji.

V Plzni, dne 18. března, to jest obratem, 1920.

^a v orig. tremu

¹ Viz edice č. 117, pozn. 3.

² Macháček vyučoval v l. 1919-1941 na Vyšší hospodářské škole v Plzni dějepis a zeměpis, též na Obchodní akademii v Plzni (viz č. 115).

1920, duben 12. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/66

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Fr[idolín] Macháček, městský archivář, Plzeň, Historické muzeum

Milý Macháčku,
nezapomeň^a, prosím, na to opisování^a. Budu Ti ještě psáti, kdy to bude, abys náhodou nepřišel do Prahy a já tu nebyl. Nazdar!
Vojtíšek

12./4. 1920

^a podtrženo pisatelem

1920, duben 24. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/75 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1, dvojarch 11 x 17,5 cm; obálka 12 x 9 cm, adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, náměstek městského archiváře, městský archiv, Praha I., Velké nám[ěstí] 1

Milý Vojto,

nic nepíšeš, tož ve středu se uvidíme. Bude to již loučení se zlatou sloboděnkou? Tož ji pěkně zapijem. Já už jsem nadrženej. Je to divně zmotané na tom světě.

Hrome, já zapomněl poukázat na opisování. Ale okamžitě to napravuji.

Nazdar! Tvůj Frida.

Plzeň 24./4. 1920.

To jsme to tady slavně v Plzni vyhráli!¹

¹ Macháček zřejmě naráží na volební výsledky v Plzni ve volbách do Národního shromáždění, poslanecké sněmovny dne 18. 4. 1920. Nejvyšší počet hlasů zde získala sociální demokracie (35,69%), na druhém místě byla národní demokracie (30,22%), ale v rámci VIII. volebního kraje jen 8,41% (viz Dějiny Plzně, Textové přílohy). Macháček s národní demokracií po celou dobu první republiky sympatizoval.

1920, duben 25. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/67

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 13,5 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Oznamuji Ti, že 3. května mám svatbu a že proto jedeme 1. května s Guthem do Brna. Kdybys tedy přijel v ten čas do Prahy, byl bys bez naší vzácné společnosti, a nepochybují, že by Ti bylo smutno. Jsem Ti tou radou, abys zájezd svůj [o] něco odložil. Do Prahy se vrátím ještě sám, neboť byt u Jírů není volný dosud.

Doufám, že se brzy uvidíme, a posílám Ti upřímné pozdravy. Také dcerky pozdravuj

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 25./4. 1920

Co na opisování, pošlete ještě něco? Nebo mám to zastaviti?

1920, květen 5. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/70

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, arch 12,5 x 18 cm

Můj milý Macháčku!

Tak už je to uděláno, už je to hotovo ... V pondělí po ½ 12 vykonalo se to v několika minutách mezi 6 lidmi. Vše záleželo vlastně v prohlášení, že chceme, aby sňatek byl uzavřen a v podepsání protokolu. Oddávající úředník, vida před sebou dva rozumné lidi, řekl, že by bylo zbytečné se nějak šířiti, a po vyřčení formule o uzavření sňatku popřál nám, a byl konec ...

Jinak užili jsme času, jak se dalo. První den (v sobotu) nebylo mi valně, ale prošli jsme město, druhý den podnikli jsme pěkný výlet do Blanska a byli jsme v Maceše i v jeskyních.¹ Sice nebylo to to, co jsem si představoval, avšak počasí bylo krásné, slunce hřálo a nebe bylo modré; kraj všechen voněl a všude byly květy.

Lenka je stvoření celkem rozumné a sama byla pro to, abych se v Brně neusazoval na delší dobu, nýbrž abych jel do Prahy. Také se jí zdálo divné, aby jeden pokoj obývali její rodiče, druhý my a v třetím byly[!] na bytě 2 studenti. Jen kdyby ten byt Jírův byl už uvolněn, ale nevím věru, kdy to bude. Zdá se mi, že se vypravuje paní J[írů] do Hamburku nějak těžce. Snad jsou vinny i tamní poměry. Prý je d[okto]r Jíra odkázán na hotel, k obědu i večeri nemají než slanečky a utratí 40 M[arek] denně. Říkal mi Thon[?]².

Za přání a vzpomínku děkuji ti srdečně. Doufám, že bude všechno dobré a skoro se na to těším. To se ví, že mezi námi to nebude znamenati nic, a kdykoli přijedeš, shledáme se jako jindy. Nebo budete moci s Guthem přijíti k nám. Guth se osvědčil i v úloze svědka. Jen litoval, že si nevzal kinooperatéra[?] přece s sebou. Počkej až Ti bude vypravovat o svatební cestě buržousta napříč Brnem – to by stálo za zachycení slovem nebo obrazem.

Na knížku jsem nezapomněl a dnes poslal. Myslím si, že dojde včas. Dopis, který jsem našel na stolku, ihned jsem Ti poslal.

Také my jsme vzpomínali na Tebe. Jak jste se měli se Stloukalem v pátek? Pili jste na naše zdraví?

¹ Blansko, město severně nedaleko od Brna (okres Blansko, Jihomoravský kraj) je vstupní bránou do Moravského krasu, kde bezprostředně po svatbě novomanželé Vojtíškoví navštívili propast Macochu s podzemními jeskyněmi a říčkou Punkvou.

² Jan THON (1886–1973) nakladatel a básník v Praze, dle následující korespondence byl redaktorem Národních listů (vzdělávací přílohy od r. 1920). Patřil k okruhu Vojtíškových přátel (viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 166 a 168).

Tvé holčičky mi udělaly radost.
Děkuji Ti ještě jednou a jsem s pozdravem

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 5. května 1920

123

1920, květen 16. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/77 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1, dvojarch 11 x 17,5 cm

Milý Vojto,

ve středu se asi uvidíme. Zůstal bych v Praze do soboty ráno, jsi tam tak dlouho? Předpokládám, že zase jedeš jen ten neví[?] dva vlaky. Vojto, rozum je krásná věc, a skutečně to často nejde jinak, než být rozumný; ale rozumnost má skutečně vždy zůstat jen c[t]ností z nouze; jinak by ztrácela důvod existence.

Touto hlubokou pravdou Tě pozdravuji a těším se upřímně na Tebe a na Prahu.

Tvůj Frida M[acháček]

Plzeň 16./5. 1920

1920, červen 17. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/71

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 12,5 x 18 cm

Milý Macháčku!

S rezignací беру na vědomí, že Tě budu mít na krku celý týden. Tak přijed', ale koukej, abych byl doma, když se večer přihrabeš. V kolik to bude hodin? Kdo má kvůli Tobě sedět doma?! Ještě mi napiš!

Krk jsem musil kurýrovat, tak jsem Tě nechal samotného. Myslím, že to nevadilo.

Tak nazdar, Jene Nepomucký, a pamatuj si, že musíš být v Praze slušný.

Pozdrav!

Vojtíšek

17./6. 1920

1920, červenec 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/78 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 11 x 17,5 cm

Milý Vojto,

já kající hříšník skláním se před Tvou důstojností a doufám pevně v Tvoje milosrdenství, že v sobotu, až přijedu, a přijdu k tobě – s dvěma krasavicemi, tentokrát ale velmi dobře vychovanými, poněvadž jsem je si vychovával sám, od peřinky, a já přece jsem vychovatel dobrý, třeba mi to dá u takových starších práci – že tedy na mne vlídně shlédneš, jsi-li totiž v Praze, a na milost mne přijmeš a zdvihneš klečícího ti u nohou bratra a přivineš ho k své nikoliv mohutné hrudi s láskou.

Já se Ti tedy předem kořím, item Tvoji milostivé paní a všem vám se kaji.

Tvůj Macháček

Plzeň 28./7. 1920.

1920, prosinec 9. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/72

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Fr. Macháček, městský archivář, Plzeň, Historické muzeum; adresa odesílatele (vedle vpravo nahoře): Dr. Vojtíšek, Praha I., radnice, archiv

Milý Macháčku!

Nezapomeň, prosím, na Čelakovského separáty.

Vzpomínáme na Tebe a těšíme se, že zase brzy přijedeš. Srdečné pozdravy ode mne, Lenky, Gutha, Urbánka, Stloukala tobě i dcerkám!

Tvůj Vojtíšek

V Praze 9./XII. 1920

1921, leden 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/82 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 13 x 17 cm, obálka 14 x 9 cm; adresa: PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a mimořádný univerzitní profesor¹, Praha I, Velká náměstí 1, radnice

V Plzni, 28./1. 1921

Milý,

edice 4. číslo nevyšlo, byla vojna.

Separáty jsem poslal před několika dny. Jinak mám vztek. Mám vojnu s hořejškem. Škrtli mi Sborník a dělám velký kravál^a. Slíbují, že půjdou do sebe. To je úsporný systém. Ale je to paskvil. Poněvadž miliony deficitu, to jsou naše úřednické a zřízenecké platy. Kdyby se mělo hradit přirážkami, musilo by být nejméně 1 000 %. Jsou z toho jeleni a dělají pro to boty. Já hrozil demisí.

A tak je to nová nová příčina, aby se mi chtělo z Plzně. Myši, utec z tonoucího korábu.

Rozpočet má[m] seškrtán vůbec nectně. Už jsem i přemýšlel, neměl-li bych se stěhovat na místo Tvoje. Dostal jsem Urbánkův dopis, bude to věc těžká a výsledek velmi nejistý. Tak bych chtěl mít na to letos ještě tlustospis. Ale moje agentura letos se tak rozmohla, že je to učiněný blázin. Lidé mne honí jako psa. Na něco velkého opravdu letos není pomyšlení. Alespoň kdybych měl domov, zavřel bych se doma. A letos přece jen ani to nebude.

A tak je mi v masopustu bída jako v postu. Snad také proto, že mi otekla držka. Nevím, kdy přijedu do Prahy, snad 15., ale už i to mne mrzí. Už i šibeniční humor mne jaksi opouští. Ještě tak že jsou děvčátka – malá i velká – na světě. Člověk na ty ženské vcelku nadává, ale přece jen když je bída, u nich je útěcha.

Tož vzpomínám mnoho na Prahu. To je přece jen oáza mého života, když si zajedu tam. Kde je Stloukal? A jak pokročil Guth v přízni?

Pozdravuji to všechno a zvláště Tvoji vzácnou ženušku (neříkej jí pořád tak ošklivě, je přec mladá!).

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a v orig. kravál

¹ Václav Vojtíšek byl navržen 13. 10. 1920 profesorským sborem filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně na jmenování prvním mimořádným profesorem PVH, neboť zde byla nově zřízena stolice PVH.

1921, únor 13. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/73

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s.1-4, dvojarch 11 x 17 cm

Milý Macháčku!

Neodepsal jsem Ti ještě na milý dopis. Děkuji Ti taky teprv dnes za zaslání zvl[áštní] otisky Čelakovského¹ i za zprávy, které jsi mi napsal. Dříve nemohl jsem odpovéděti, neboť mám mnoho práce a ve čtvrtek vypravoval jsem Lenku do Brna. Má tam známého primáře a tak složila v něj naději, zvláště když i jiné všechny podmínky byly příznivé, příznivější nežli v Praze. Já bych byl spíše proto, aby zůstala zde, ale musil jsem uznati její důvody. A tak doufám, že vše dobře dopadne.²

Do Prahy přijed' brzy. Těším se na Tebe. Budeme si míti mnoho vypravovati a můžeme si pohovořiti i o možnostech s Prahou a Brnem. O Brně, co mi řekl Navrátil³ a co psal Novotnému, zprávy jsem Ti nepodal, když Ti to napsal Urbánek, ale vše nestojí tak beznadějně, jak se Ti snad zdá. Myšlenka dostati Tě do Brna je Navrátilovi sympatická, jako Ty sám, osobou i prací, a bude-li ještě fungovati zemská samospráva, nebude to nesnadné pro Navrátila vyjednati Ti půdu. A kdyby rozhodoval „stát“, mohli bychom zase pracovati zde v Praze my.

Jmenování ještě nemám, ale bylo mi poukázáno na kabinet 50 000 K. S těmi možno už něco podniknouti, i sám Friedrich cítil se dotčen. Vůbec moje vyvolení vybudilo žárlivost na několika stranách, zvláště muzejní Hrubý cítil se dotčen a snad uražen jako by byl pomínut. A tak vidíš, kdybych zůstal v archivu, i půjdu-li do Brna, lidé spokojeni nebudou.

Ale jak jsem říkal, popovídáme si, až přijedeš. I o Guthovi, který je tvrdý jako skála a pevný a stálý jako hvězda severní. Z církve jsme s Lenkou vystoupili a jsem rád, že jsme to učinili před nezřízenou agitací, jež nyní byla rozvířená. Vystoupení Pekařovo je čin, ale zaběhl a bojím se už o další důsledky. Zdá se mně, že už nezbyvá než krok k názoru Tomkovu o neštěstí husitství pro náš národ.

¹ Příspěvek o Jaromíru Čelakovském vyšel z pera V. Vojtíška in Sborník příspěvků k dějinám m. Prahy I, 2, 1920, s. 391-431 a jako zvl. otisk nákladem obce m. Prahy, s. 41

² Vojtíšková choť pravděpodobně odcestovala za lékařskou péčí do Brna, neboť se přiblížil termín porodu dítěte. Dcera Lenka se narodila 3. 3. 1921.

³ Bohumil NAVRÁTIL, prof. PhDr. (1870-1936) žák J. Golla a J. Emlera na pražské univerzitě (1892-1896), od r. 1908 zemský archivář MZA Brno, v l. 1918-1935 správce Archivu zemského hlavního města Brna; v l. 1920-1936 profesor všeobecných dějin na brněnské univerzitě (1926/1927 její rektor). Viz BSAČZ s. 438-439; V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 156, pozn. 7 (studie Jaroslava Dřímala in AČ 21, 1971, s. 545 o zásluhách B. Navrátila v Brně).

Vzpomínáme na Tebe často, i Lenka a přikazovala mi, abych Ti vyslovil pozdravení. Tak Ti posílám srdečné pozdravy a tisknu Ti ruku s přáním, aby se Ti vedlo dobře s dcerkami a vůbec ve všem.

Tak přijed' brzy – zatím nazdar!

Tvůj V. Vojtíšek

V Praze, 13./II. 1921.

1921, únor 17. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/83 (kopie)

Dopisnice, rukopis, originál, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[erzitní] profesor, Praha I, Velké nám[ěstí] 1

Možná, že se v sobotu uvidíme. <Budu odpol[edne] nebo večer.>^a A hned napiš své paní, že přejí hodně štěstí a pořádného – no teď je to vlastně jedno, to se všechno ještě může napravit!

Nazdar! Povídat toho mám dost.

Tvůj Frida

17./2. 1921.

^a nadepsáno nad řádkem

1921, únor 22. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/74

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s.1-3, dvojarch 11 x 17 cm

Milý Macháčku!

Co s Tebou mám dělati! Ale někam Tě položím, a to v bytě na Smíchově, kde sídlím i ve své opuštěnosti. Jenže chceš-li přijeti, musíš býti odpoledne v Praze; jinak nevím, jak bys se dostal do domu v noci, neboť bych Tě z ulice neslyšel, a kdyby Ti i domovník otevřel, možná, že bys marně na mne zvonil, jestliže bych tvrdě usnul. Tedy nějaký příchod pozdě v noci je nemožný. Ale upozorňuji, že večer od 6 mám přednášku v Hist[orickém] spolku (Klementinum č. IV.), tedy bys musil přijíti do archivu předtím, nebo bys mne mohl vyhledati v 8 hod[in] v Nekázance u našich.

Subvenci na Sborník mohl bys dostati od ministerstva školství, peníze ještě mají, musil bys promluviti s Wirthem.

Až pojeděš do Prahy, vezmi pro mne Sborník IV. č. 1-2^a; exemplář, jež jsem asi dostal, se mi ztratil, ač se divím.

Z Brna ještě nepřišla zpráva, ale do soboty není vyloučeno. Čekám takožto každý den.

Tak na shledanou a pozdravy. Guth zrovna povídá, že jsi potvora, ale to nevyklučuje, aby Tě také nepozdravoval. A rovněž dcerkám vyříd' pozdravení.

Tak to nějak s příjezdem zaříd', ať z toho není komedie omylů. Do divadla v sobotu nemohu, je u nás v archivu Friedrichův seminář. Sejdeme se až u Lobkoviců.¹

Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

V Praze 22./ II. 1921

^a podtrženo pisatelem

¹ V lobkovické vinárně „U knížete pána“ se Vojtíšek scházel s přáteli Guthem, Opočenským, Thonem a dalšími (viz edice č. 131; V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 168).

1921, březen 10. [Brod nad Labem–Praha]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/84 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 17 cm, obálka 14 x 9,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář v Praze I, Velké nám[ěstí] 1, archiv

Milý Vojto,

jsi jako vždycky starý paličák a vidím, že jeden z nás musí dělat moudřejšího, poněvadž se mi přece jen zdá příliš hloupé, abychom se pro tohle^b snad hádali. To přece snad uznáš, že máš někdy přes to, že tě jinak považují za dobrého chlapa, chvílky, kdy umíš být také hodně bezohledný, a tak jaksí vyhazovat člověka a posílat ho k Hor[ákovi] [?] (ten tvůj vtíp už je také příliš starý a mohl bys ho vyvětrat) nebylo také zrovna vrcholem taktu, ač ovšem (abych to omezil ve stylu V[áclava] Novotného) podnět a počátek toho dal někdo jiný.

A abych také sobě dal díl, já zase mám chvílky, kdy jsem divoký a výbušný jako Chimboraso (divím se, že jsi mne takhle neznal), ale víš, Vojtíšku, Tobě je snadno si sedat na soudnou stolicí a myslet si tak o mně (to jsi si asi myslil), že se umím chovat jako nezvedený kluk. U Tebe je to ovšem vyloučeno, Ty jsi dneska vždycky rozumný a rozvážný, a díváš se proto s přiměřeným sebevědomím na lidskou nerozvážnost, a trestáš ji hned svým opovržením; ale víš, měl bys také na některý rok si tak vyměnit svůj život, kdy Tě doma chovali v bavlnce a kdy Tě život nechával stále v klidu, s mým, že bys také nezůstal tak rozumným, jak jsi nyní; buď bys byl otupěl jako patník, anebo bys byl zdivočel jako já – a mně je pořád ta druhá eventualita milejší než první. Ostatně jsou to i u mne jen krátké záchvaty, které pominou po prvním vlídnějším dojmu z okolí, a nejsou nikdy bez příčiny, i tentokrát, uznáš, jsem ji měl, ač ovšem Tys nebyl příčinou první.

Tož se Ti zpovídám, aby z toho nevzniklo nějaké dětinské – „já s Tebou nemám“. To bych opravdu nerad. Já s Tebou mám a byls mi vždy dobrým kamarádem; ale žárlit na Hor[áka] [?] už bys neměl. To je přece něco zcela jiného, nejsme si daleko blízcí, ale nemám příčiny, proč k němu nejít, proč se s ním <roz>hádat. Ovšem, že jsem k němu nešel, když jsi mne tam tak laskavě posílal.

A to Ti píše proto, že mne to bude velice mrzet, že přijedu v sobotu večer do Prahy a nepůjdu k Lobkovicům. Neboť bych neměl asi proto dnes náladu. Tož se budu otravovat a nadávat na svět.

Jen Tě prosím, abys neříkal toho mnoho Guthovi. Má někdy zlý jazyk, a někdy je dost jeho pohledu. Doufám, že jsi ho nebavil naší historií.

Předpokládaje, že už tu zpráva z Brna je, přeju hodně štěstí, ať prospívá k potěšení.
Nazdar!

Tvůj Macháček

10./3. 1921

^a místo odeslání dle razítka (částečně nečitelné) ^b podtrženo pisatelem ^c škrtnuto pisatelem

1921, březen 20. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/85 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 17 cm, obálka 14 x 9,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář v Praze I, Velké nám[ěstí] 1, archiv

Milý Vojtíšku,

teda jak vidíš, dneska jsem nepřijel, ale zato přijedu příští pátek, 25 t. m. Jenže, Vojtíšku zlatý, (já Tě musím hned pohladit, abys nebručel) tentokráte se nakvartýruju k Tobě, poněvadž u nás doma budu mít jiného hosta, a tentokráte ještě to není tak, jako to bude asi za půl roku, kdy už ani v takovýchto případech nebudu Tě zlobit a budu vesele kvartýrovat ve Valdštejnské. Tož prosím Tě pěkně, tentokráte na mne nebruč. A napiš mi, prosím Tě, jak to vlastně s Tebou je, kde zůstáváš. Já budu hledět, abych přijel už v pátek odpoledne, a v tom případě bych přišel ovšem k Tobě do archivu, ale není to docela jisto, a možno, že také přijedu až pozdě večer. Proto mi prosím Tě pošli instrukce. A hlavně, nezlob se na mne.

Já totiž už byl skoro na cestě, ale v tom přišla moje (abych se Ti přizpůsobil) stará a povídá, že zrovna dostala za úkol, aby jela do Prahy prohlédnout některé školské věci. Děláme tu totiž školskou výstavu muzea histor[ického] a národop[isného] s učitelstvem, a je v tom i moderní škola, mateřská, obecná i občanská. Tož jsem ovšem svůj výlet odložil, ve čtvrtek a v pátek si to Ela oběhá, a v sobotu a v neděli bychom měli pro sebe. V sobotu večer šli bychom někam do divadla a pak k Lobkov[icům]. Šel bys Ty nebo druzí (Guth a Stloukal) také do divadla? Doufám, že už zatím budeš v slavnostní náladě a že bychom oslavili korunního prince nebo princeznu.

Jak tedy vidět, jde to se mnou jaksi z kopce, a moje výpočty byly přece jen jaksi křivé. Ale Ela mi skutečně roste před očima a mám ji nejen rád, ale mám k ní i jinak ouctu, což je více než pouhá láska, a konečně snad i dobré znamení do budoucnosti. Obyčejně děvče se dělá hezké zpočátku, a na konci vystrkuje rohy. Ale zkusila chudinka, kvůli mně, jak si můžeš představit. A tak se těším, až ji seženou v houf se svými dcerkami, které mi také jaksi nyní rostou – jsou to přece jen ženské, a člověk sice na ně nadává, ale potřebuješ-li jaksi útěchy v životě, <už>^b takové děvčátko zcela jinak dovede ji poskytnouti než kluk.¹

A hlavně se těším, že se zase zavrtám do dření, že již nebudu potřebovat rozptylování v padesáti funkcích a že i v tom případě, uvážnu-li v tomto hnízdě, přece ještě něco ze mne bude.

^a místo odeslání dle razítka (částečně nečitelné) ^b nadepsáno nad řádkem ^c podtrženo pisatelem

¹ Ela (Gabriela), roz. Kabátová, druhá choť F. Macháčka, se kterou se oženil 14. 7. 1921. Před sňatkem pracovala jako učitelka mateřské školy a jak, vyplývá z kontextu, starala se mu o jeho dcery. Viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48.

Sborník jsem vyhrál z větší části. Prosím Tě, poptej se, nebylo-li by možno někde naň dostat subvenci (od Akademie?), abych mohl vydat přece jen více než 5 archů, na něž mi stačí peníze. Byla to divoká vojna, ale já to vzal zhurta.

Tož se na Tebe těším. Půjdeš-li v sobotu do divadla, řekni nebo vzkaž to ihned naší Emě (Valdštejnské nám[ěstí] 2), aby koupila lístky podle toho.

Pozdravuji Tě. Vyříd' upřímný pozdrav paní Lence a je-li to už možná, i celé svojí rodince.

Tvůj Macháček

Plzeň 20./3. 1921

1921, březen 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/75

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s.1-4, dvojarch 11 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Měl jsem toho mnoho najednou: Dnes jsou tomu 3 neděle, co se nám narodila dcerka¹, v pondělí potom zemřel Teige² a já jsem se ihned uvázal v chefovství, v pátek na to přišla zpráva, že žena má horečku, a to se opakovalo po několika dnech – nebyl jsem však tak neinformovaný, abych nevěděl, že to není horečka omladnic – a v neděli jsem byl v Brně. Proto ti píši až dnes a musím se tím ovšem vracet už k starým věcem. Ale nemysli, že Ti chci domlouvati a hubovati. Sice bys to zasloužil, tím spíš, že já jsem viny neměl a vina cizí nebyla tak velká, aby bylo důvodu k rozčilování – však jsem se snažil vše obrátit v žert a nepochopuji, že jsem mohl přilítí oleje do ohně – ale o tom bude lépe si promluvit nežli psát. Nebudu Tě chtít nějak mentorovati, však není pro to ani důvodu, ale něco bych Ti říci chtěl, a doufám, že to přijmeš tak, jak upřímně to bude míněno. Jen ještě to bych chtěl připomenouti už dnes: často naříkáš na osud, a myslím, ba bojím se, že se to stává už tak trochu zvykem. Víím, byl jsi mnoho zkoušen a mnoho jsi zažil, ale právě že je v Tobě tolik energie a silné vůle, neměl bys umdlívati a měl bys si říci, že musíš všechno přemoci, a měl bys se o to i snažit.

Já sám vzpomínal jsem na Tebe a měl jsem Ti za zlé, že jsi nepřišel mezi nás, když jsi byl v Praze. Udělal jsi zase jednou nerozumný kousek, a mám zato, že jsi potrestal sám sebe. Tak se pro podruhé naprav a brzy přijed.

Mám nyní dosti starostí, jak to vše dopadne. Ještě, že žena i dcera jsou zdravý, byl jsem spokojen, když jsem je v neděli viděl. Jen by měly už býti v jiném prostředí, nejlíp v Praze. Zato nevím, co počítí s archivem a s Brnem. Toto je odloženo na ½ roku a se Šeb[estou] podnikám boj, kterým jej chci definitivně odstranit z archivu, aby jeho navrácení bylo vyloučeno, i kdybych šel pryč. (Ale neříkej nikomu o tom). Zlá je také věc, že není nikoho na místo adjunkta.³ Roubík má najednou rozpaky, prý mu je líto toho bohatého materiálu archivu min[isterstva] vnitra. Jako by mohl všechno sežrati a jako by byl bůhví jak zapracován! Jsou to lidé! Možná tedy, že konkurs vypadne na prázdno, a tím by se situace ještě víc komplikovala. Ale doufám, že si o tom všem brzy povíme, až přijedeš. Zatím nemluv o otázce našeho archivu s nikým, bude tak lépe – mám důvody.

¹ O narození dcery Lenky (3. 3. 1921) viz č. 128, pozn. 2.

² Dr. Teige zemřel 6. 3. 1921.

³ Spory mezi Vojtíškem a Šebestou viz AHMP, MHMP I. Presidium rady a magistrátu, odd. osobní, osobní spis E. Šebesty z let 1919-1921, sign. Pers IX/38; tamtéž, osobní spis V. Vojtíška z let 1919-1921, sign. Pers IX/41, spisy.

Děkuji Ti za přání, které jsi mi poslal k narození malé Lenky, a navzájem přeji Tobě i Tvým dcerkám všechno dobré, zvláště hodně zdraví. Mějte se co nejlépe!

S pozdravy jsem Tvůj Vojtíšek

V Praze, 24. III. 1921

Prosím, pošli mi Sborník roč. IV č. 1-2, buď jsem nedostal, nebo se mi ztratil.

1921, březen 25. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/87 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 17 cm, obálka 14 x 9,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář¹ Praha I, Velké nám[ěstí] 1

Milý Vojto,

předně gratuluji. Já nějak všude šířím nákazu. Všichni moji kamarádi mají totiž dcerky. Ale když už ženská, ať Ti tedy hodně křičí, až se Ti nastěhuje do Prahy, abys nemohl doma docela nic dělat a jen se musil s ní bavit. A mamince mladé vyříd' moje upřímné přání a radost, že je všechno zdrávo.

Mimoto přeji veselé svátky. Já je strávím u pana opata Helmera v Teplé, budu tu asi 3-4 dny na revizi.^b Zítra jedu. Na revizi^{b2} sice, ale doufám, že si přitom také něčím pohraju, a těším se na to. Vlastně se ani dobře neví, co tam je. Myslím, že to bude novina. Předpokládám, že revize dopadne příznivě, a že tedy budu mít chvílku na práci, i večer na popití s panem prelátem.³

Konečně, že také zasloužím výtopek, to vím. Měl jsem až strach, když tak dlouho jsi nepsal, že se snad opravdu hněváš. Ale nemysli si, že se ze mne snad stal nějaký bolestín. To ne! Vysvětluji jen tak svoji prudkost, ačkoliv ovšem náklonnost k tomu měl jsem vlastně již dávno. Vylízal jsem se ze všeho a vylížu se zas, jenže tohle jaro je zase neklidné, projednává se rozluka⁴ atd., a prožívám to všechno zase znovu a všechno zase bolí – útěcha tentokrát přišla ze strany, kde bych to byl očekával nejméně: z Lysé, kde tchyně i švakrova[!] pěkným jednáním jaksi odčinily, co mi udělaly před 4 roky. Tuším, co mi asi chceš říci, a bolí mne to, že Ti nemohu dokázat, že nemáš pravdu, že ji nemáš, ale Ty nemůžeš jinak soudit a já na Tvém místě soudil bych stejně. Je to skutečně podivuhodně zvláštní, zcela převrácené proti běžné zkušenosti. Člověk nikdy nezná dost lidí a zvláště žen, ač zase na druhé straně je mi to všechno tak jasné a průhledné.

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b v orig. revise ^c škrtnuto pisatelem a nečitelné

¹ Macháček poprvé použil Vojtíškův titul městského archiváře; vedení AHMP Vojtíšek převzal po smrti dr. Teigehe od 7. 3. 1921.

² F. Macháček působil od r. 1919 jako konzervátor po okres plzeňský, blovický a kralovický.

³ Gilbert HELMER (1900–1944) opat kláštera Premonstrátů v Teplé (nyní Karlovarský kraj, okres Cheb), který nechal postavit novobarokní křídlo knihovny a muzea. V tepelském klášteře byl Macháček také začátkem února 1922 (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/94 pohled z kláštera Teplá z 2. 2. 1922).

⁴ Archivní rozluka s Rakouskem probíhala v l. 1920-1924 na základě mírových smluv a na základě úmluvy mezi ČSR a Rakouskem (květen 1920 – tzv. pařížská úmluva) s cílem vrácení podstatné části archiválií z agend nejvyšších úřadů českého předtereziánského státu a centrálních rakouských úřadů, vykonávajících svou pravomoc v českých zemích.

S Tvým tajemstvím to není tak tragické. To mi vykládal Kazimour⁵, že Š[ebesta] běhá jako blázen a obchází kdekoho. Ostatně veřejnost v tomto boji snad neuškodí, spíše může prospěti. Ovšem s tím adjunktem by to bylo velmi zlé, nebo vlastně bez něho.

Sborník jsem vyhrál po velkém boji. O celém obecním rozpočtu se snad nejednalo tak dlouho, jako o Sb[orníku]. Ale já si zase jednou postavil hlavu, a šlo to.

A měj se tedy hezky. Příště se uvidíme. Ale já upřímně řečeno, k těm Lobkov[icům] jsem se také trochu styděl; nevšimli-li si tam toho, a neřekl-lis něco G[uthovi] a Stloukalovi. <M. >^c Signea Kapa[?] se mi nyní docela nic nelíbí.

Nazdar! Tvůj
Macháček

25./3. 1921.

⁵ Josef KAZIMOUR (1881-1933) historik zemědělských dějin, středoškolský profesor a docent zemědělských dějin na české technice, redaktor Agrárního archivu, proměněného za jeho redakce v Časopis pro dějiny venkova. O něm viz F. Kutnar–J. Marek, s. 763, 765-766; V. VOJTÍŠEK, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 99.

1929, březen 23. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/76

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, pohlednice "Všem dobře, nikomu zle! Republikánské přání všeho dobra!" 14 x 9 cm; zvláštní poštovní razítka (červené) „Čs. červený kříž pro zdraví lidu 1921 26. března–9. dubna“; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský a rchivoář, Plzeň, Historické muzeum;

Milý Macháčku!

Sborník IV. č. 1–2 už nepošlejš, našel jsem ho a bylo by zbytečné míti duplikát. Děkuji. Nazdar!

Vojtíšek

29./3. 1921.

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b podtrženo pisatelem

1921, červen 20. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/77

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 17 x 21 cm

Milý Macháčku!

Posílám Ti slíbený rukopis a myslím, že ti přijde vhod a budeš moci uveřejnit.

Říkal mi Urbánek, že přijedeš do Prahy. Tak přijed', beztak už jsi v Praze dlouho nebyl.

A prý Ti Kazimour nabízí místo v archivu min[isterstva] vnitra. Tak ber, rychle ber. Ten starý hlupák dlouho tu snad nebude a bylo by dobře, aby ten archiv měl pořádného chefa.¹ A také pro archivnictví bylo by to významné.

Měj se dobře a buď zdrav!

Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

20./6. 1921

¹ Archiv ministerstva vnitra vedl v l. 1919-1934 Ladislav Klicman (viz č. 113, pozn. 1), který působil v předchozím Místodržitelském archivu od r. 1896 (od r. 1905 jako definitivní archivní ředitel).

1921, srpen 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/89 (kopie)

Dopis, strojopis na s. 1 (rukopisem pouze pozdrav, podpis a dovětek), originál, arch 20,5 x 33,5 cm, obálka 14 x 9,5 cm; pod textem rukopisný přípis a podpis tužkou „došlo[?] 19/8 1921 Vojtíšek“

Milý Vojto,

nemohu tento týden do Prahy, až asi v úterý příštího týdne přijedu, a zůstal bych pokud možno několik dní.¹

Ale hlavně prosím Tě o moudrou radu. Dostal jsem k rozluštění tento hluboký problém: Jest volno používatí znaku města Plzně komukoliv k obchodním účelům nebo musí mít na to atest? Jde o užívání znaku městského na viněť^a nějaké<ho>^b kořaly <nebo čeho>^b. Nevím, čeho se chytit, a proto uctivě prosím, víš-li o n<a>^b<ě>^cj<a>^ckém analogu, abys mi je, ale obratem, napsal.

Jinak je mi dobře, až na to, že mám v bytě stále fabriku, toho času lakýrnickou. Chtěl jsem tomu právě také utéci, ale sklaplo mi, a musím tyto nádoby laků a fermeží vypít do dna.

V Plzni, dne 17. srpna 1921

Nazdar!

Tvůj Macháček

Pozdrav rodince!

^a strojopisný překlep: v orig. viněte ^b škrtnuto pisatelem ^c nadepsáno nad řádkem

¹ Macháček se 14. 7. 1921 v Plzni podruhé oženil s Gabrielou, roz. Kabátovou. Jeho první žena Stanislava žila až do své smrti v ústavu pro choromyslné a usnesením okresního soudu v Plzni ze dne 16. 1. 1922 byla úplně zbavena svéprávnosti, když bylo předtím, 24. 5. 1921, manželství rozloučeno. Viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48.

1921, září 21. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/90 (kopie)

Dopisnice, rukopis, originál, psáno perem na s. 2-1, korespondeční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář, Praha I, Velké nám[ěstí] 1, radnice

Vojtíku,

napiš ihned obratem^b, kolik chceš separátů a chceš-li nějaké. Tentokrát však nemám pro ně úhradu, tedy na účet autorův. Pěkně pozdravuji. Černý mi píše potahem honoráře, nevím co mám napsat, jsem v chobotu.

Tož odepiš honem. Guth poslal lístek z Arkony. Já teď vlastně nejpilněji bříinkám na nový svůj klavírek (tj. pianino, abys nedělal zbytečné vtipy). Ale pomalu obrací se má mysl i k věcem vážnějším.

Nazdar i těm druhým, poručení Tvoji paní i slečince.

Tvůj Macháček

21./9. 1921

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b podtrženo pisatelem

1921, říjen 22. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/91 (kopie)

Dopis, rukopis, originál, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 17 cm

22./10. 1921

Vojtěchu milý,

1.) otisků jsem dal dělat 30 i s obálkou, a budou Tě stát kol 30 K. Honorář bude asi 320 K. Letos jsem nemohl dát dělat na účet obecní, poněvadž mne honí fin[anční] komise za každý haléř a na Sborník má nejvíce spadeno; udělej si to příště podmínkou, a já to dám předem schválit, pak to půjde.

2.) Sborník mne zase chtěli ve finanční komisi zarazit a zachránil jsem ho, nevím zda definitivně, zase jen s velikým rámusem a bojovným hlasováním. Myslím, že v pozadí zatím stojí také Schiebl, a finanční referent (soc[iální] dem[okrat]) je v těchto věcech negramotný (např. Sborník se vydává proto, aby někteří lidé dostali honorář ap.).

3.) Nevím, jak rozumět tomu m^a v honorářích. Jak se vypočte, kolik m má stránka; vytmav mi to vůbec, jsem na to hloupej.

4.) Jinak nic zvláštního. Kdy pak bude schůze muzejní rady¹? Potřeboval bych se podívat do archivu ke Klicmannovi[!] aspoň na 2 dny, a rád bych to spojil.

5.) Tuhle na mne přišel pan pŭlmistr[!]², co že jako budeme dělat s naším znakem. Že jako ty papežské věci, neměli-li bychom je odstranit, a vůbec nemáme-li dělat nový městský znak. Já na to, že jest to věc povážlivá, na kterou se musíme vyspat. Předně že musíme hledět k tomu, jak se ta věc bude řešit jinde, nedělat solokapra, a že vůbe znak je věc příliš stará a strostlá s vývojem města, než abychom mohli ho docela měnit. Na druhé straně že přiznávám, že i dnešní poměry mají právo se uplatnit ve znaku plzeňském, jako se uplatňovala minulost, a že tedy o věci bude moudře uvažovat a podám spis.

Když jsem se vyspal, došel jsem k tomuto velemoudrému stanovisku.

III. střední část znaku, tj. štít rozštvrcený, i s klíči je nedotknutelný.

^a podtrženo pistatelem ^b v orig. přazkú (dle SSJČ poněkud zastaralejší výraz pro přezku, tj. sponu na konci pásku, která se spíná s druhým koncem)

¹ Macháček byl členem muzejní rady Svazu českých muzeí od r. 1919.

² Titul „purkmistr“, užívaný od 1. 11. 1788, opustil již Matouš Mandl a 4. 12. 1917, při nástupu do funkce, se rozhodl být „pouze“ starostou. Jeho příklad následoval Luděk PIK (1876-1948) novinář (od r. 1901 působil v redakci Nové doby), politik a poslanec Národního shromáždění, člen sociální demokracie, jeden z nejvýznamnějších osobností Plzně první poloviny 20. stol. (výrazně se zasloužil o rozkvět Plzně v meziválečném období, např. o úpravy silnic, regulace řek, elektrifikaci, stavby škol atd.), plzeňským starostou byl v l. 1919-1938 (rezignoval 5. 12.). Srov. Dějiny Plzně, Textové přílohy. Označení starosty Pika titulem „pŭlmistr“ mělo nejspíš v Macháčekově podání mírně ironický podtext.

IV. Možno vyhodit anděla a pahrbky a vše kol štítu a místo toho dát moderního štítonoše. Ale jakého? U toho jsem zůstal stát. Musil by to být symbol Plzně moderní, pracovitý, černý. Ale co? Osobu, to by by potom jen nějaký bolševik v modré bluze s panem inženýrem s cvikem na přazku^b, krátce něco banálního. A symbol? Které pracovité zvíře? Mravence, včelu anebo nejspíše vola? Ani s kladivem a pérem se nedostanu nikam, a tak mi rozum stojí.³

Vyslov se tedy teoreticky o celé otázce vůbec a souhlasíš-li s teorií, o tom bolševiku nebo volovi zvláště.

Jinak to všechno pozdravuji, takto si žiju blahobytně a spokojeně, jen mám moc práce a velmi málo peněz.

Nazdar!

Tvůj Frida

Plzeň 22./10. 1921

Pěkně všichni pozdravujeme Tvoji vzácnou rodinu.

³ Myšlenka „inovace“ městského znaku se objevovala i v pozdějších letech. Za necelých deset let, 24. 7. 1931, se městská rada v Plzni rozhodla uspořádat anketu na toto téma, neboť dosavadní znak byl shledán „po stránce ideové a dějin národa nesympatický a neodpovídá změně poměrů, takže jeho změna je příkazem historickým a povinností současné generace.“ Naposledy bylo „vylepšení“ znaku projednáváno na poradě vedení NV města Plzně dne 18. 2. 1986, neboť znak „příliš připomíná feudalismus“. Podle návrhu malíře Josefa Štefla podpořeného MěV KSČ a údajně též tajemníkem ÚV KSČ Karlem Hofmannem měl být znak rozhojněn o dvě horní pole: vpravo s ozubeným kolem, vlevo s víkem atomového reaktoru jako symboly průmyslové výroby ve městě. Tehdy našťástí nejen pro odpor AMP (jednání se zúčastnil také PhDr. Ing. I. Martinovský), ale též důsledkem jaderné havárie v Černobylu 26. 4. tr. návrh vyšel do ztracena a byl posunut do oblasti černého humoru. Viz Dějiny Plzně, s. 262 a 510.

1921, listopad 11. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/78

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 11 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Posílám Ti zároveň také kus své[ho] mínění o znaku. Nevím, pomůže-li Ti něco a neřekneš-li, že je hloupé. Ale věc je věru těžká.¹

Se separáty dobře jsi udělal. Ale snad už bys mi je mohl poslati. A honorář, je-li titul zlomen, také, neškodilo by.

Jinak jde vše stejným krokem. Co Ty děláš a jak se máš? Lenka i já vzpomínáme na Tebe, a co že nejedeš!

Posíláme Tobě i Tvé rodině srdečné pozdravy.

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 7./XI. 1921.

¹ Vojtíšekovo vyjádření k úpravám na změnu znaku viz ZČM, Registratura MHM, sv. 11 „Registratura musejní 1921“, dopis AHMP č. j. 784 ze 7. 11. 1921 (MHM č. 393, 9. 11. 1921).

1921, prosinec 1. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/80

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 11 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Protože se blíží Vánoce a je potřebí peněz, prosím, podívej se, kam patří, aby mi poslali honorář za článek. Přišel by mně vhod.

A co dělají separáty? Čekám je a zdá se mi, že se jich nedočkám. Nerozházeli sazby, dříve než je udělali?¹

A co děláš? Kdy přijedeš do Prahy? O svátky? Dej o sobě vědět. U nás nic zvláštního ani doma ani v archivu.

Pozdravujeme celou Tvou rodinu a já jsem Tvůj
Vojtíšek

V Praze, 1./XII. 1921

¹ Separáty své práce Soud zahájený v Plzni za století XV. a právo na něm platné in SMHMPI 6, 1921, Plzeň 1922, s. 1-33, urgoval Vojtíšek již v předchozím dopisu č. 140; v č. 138 informuje Macháček o letošním způsobu vytištění separátů (na náklady autorů).

1921, prosinec 15. Praha^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/79

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Histor[ické] muzeum

Milý Macháčku!

Peníze došly, děkuji. Ale separáty nemám dosud. Že jste na ně zapomněli docela?!
Pro jich neposíláš?

Jirka Čermákův se v sobotu oženil. Kdy přijedeš do Prahy?

Srdečné pozdravy všem od nás obou.

Tvůj Vojtíšek

15./XII. [19]21.

^a datum na poštovním razítku 14. 12. 1921

[1921, prosinec 16. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/92 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 2-1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář, v Praze I., Velké nám[ěstí] 1, radnice; šikmo přes adresu nálepka „Express“

Milý Vojto,

přijedu až v neděli, ale zůstanu do pondělka v Praze. Vzkaž mi po Guthovi, kde a kdy se (v neděli) uvidíme. Separáty proženu, s penězi odpust'; já to vypravil ihned, ale uvázlo to hned u [Čtrnácta]^{1b}, který to měl dát na radnici a nechal to ležet. Aspoň si jich ještě neutratil. S tiskárnou jsou ještě větší tahačky, než s Č[eským] Den[íkem]. Separáty poženu, myslil jsem, že je už dávno máš. A vzkazuješ pozdrav jen od vás dvou^c; což Tvoje slečinka nás nijak nepozdravuje?

Všichni Vás všechny pozdravujeme

Tvůj Macháček.

V sobotu mám tu přátelský večer Sokola, který pořádám jako vzdělavatel, a všechny instituce, zvláště ta moje nejvyšší, mi nedovolí jeti až v neděli. Je paní <Čerm[ákové] již více než 14 let, doufám!>^d

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka ^b v orig. „14^{ti}“, ^c podtrženo pisatelem ^d text psán kolmo k textu, po levém okraji kor. lístku

¹ Václav ČTRNÁCT (1884-1975) archeolog MHM, začínal zde jako zřízenec knihovny (1914) a manipulační úředník (jmenován od 1. 10. 1920), pracovník archeologického oddělení (od r. 1916 pod vedením F. Macháčka až do r. 1941, kdy byl jako Macháček předčasně penzionován); i přesto, že nedokončil studium archeologie na pražské univerzitě (1924-1932), stal se dobrým znalcem oboru. Po osvobození se ke své práci vrátil a v l. 1945-1960 působil v muzejním odd. pravěké archeologie. Viz K. Sklenář, s. 125; Naděžda Morávková, Miloslav Bělohávek a Plzeňská historická škola. Plzeň 2008, s. 172.

[1922], únor 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/96 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze podpis a dovětek), psáno na s. 1-2, arch 20,5 x 33,5 cm

Milý Vojto,

jak Ti zajisté není známo, abych začal tím nejdůležitějším, čím se vysvětluje příloha, je starému Strnadovi sedmdesát let dne 8 března tr. Já udělal tohle: chtěl bych napsat předně o něm do Nár[odních] Listů. Ale dosud jsem nedostal odpověď od Thona, chtěl jsem to do kulturní hlídky na 4. března, to už asi bude pozdě.¹ Vezmi telefon hned a urguj. Pak teprve čti dál. Řekl jsem si, jaké pak dneska teoretické pocty, nejlépe jsou pro staropenzisty děňgy. A tak jsem vyběhla[!] od obce 10 tisíc verun, jako čestný dar pro něj, schází tomu skoro už jen formality, <jen>^a už i finanční referent je získán. My pak, totiž já a ostatní, a to členové kuratorií, kde Strnad pracoval, profesori ústavů, kde působil, žáci jeho a ne naposled, personál a úředníci městských muzeí, my sbíráme na fond, o němž se poučíš ze stručného výtahu příštích stanov.² Myslím, že to dotáhnu rozhodně přes pět tisíc, snad i k desíti, jde mi to dosud lépe než jsem mohl očekávat. Hlavní ovšem dodají peněžní ústavy a průmyslové podniky, kde snad se dají čekat i tisíce, členové kuratorií dávají průřizem po stokoruně, ostatní porozličně, my u nás v muzeu jsme vypsali daň tři promile^b všech příjmů.

Posílám Ti to tedy, jestliže by snad známí Strnadovi místo gratulace nechtěli se podepsat, stačí třeba po 10 kor[uně], poněvadž peníze od Vás v Praze nečekám, jde mi ale o to, poněvadž tyhle subskripční archy dám vázat a dám je ve svazku Strnadovi jako vzpomínku, aby tam byl také arch z Prahy. Byl by to [z] jeho známých zvláště Klicmann[!], Wirt[h], Friedrich, snad i Guth, tuším v zemském archivu se také s někým zná.

^a škrtnuto pisatelem ^b v orig. pro mile

¹ Článek vyšel pouze s jednodenním zpožděním: F. Macháček, O J. Strnadovi, Národní listy 5. 3. 1922.

² O založení fondu Josefa Strnada referoval Macháček poprvé in Český deník 28. 5. 1922 a znovu tamtéž 8. 9. tr. (Přátelům J. Strnada a plzeňské historie. Založení fondu J. Strnada). Později podával zprávy in SBMHPI., poprvé viz Zpráva o fondu Josefa Strnada za r. 1922 a Stanovy fondu Josefa Strnada při MHM, SMHMP1 7, 1922, Plzeň 1923, s. 87-92. Fond byl založen za účelem shromáždění prostředků k nákupu sbírkových předmětů a archiválií pro MHM a archiv, J. Strnad sám byl právním zástupcem fondu, iniciátorem sbírek, jak vyplývá i z dopisu, F. Macháček. Další zpráva o fondu J. S. vyšla v dalším 8. ročníku SMHMP1 (1924, s. 93-94).

Posílám současně svůj spis slavný o pamětní knize. Měl bych Ti toho mnoho psát, ale tentokrát opravdu mám spěch. O Lábkovi, o celé pamětní knize, odpověz Schieblovi hezky po lopatě, že je to všechno nesmysl,³ pak u [nás] mám zlé vojny i os[o]bní občas se soc[iální] dem[okracií], ale jinak je to veselé. To Ti ale všechno vypíšu jinde, zatím nazdar, pěkné poručení celé rodině /pořád je ještě tříčlenná?/.

Raptim Pilsnae 28 febr. 1622 [!].

Tvůj Macháček

A hlavní jsem zapomněl, napiš také někam něco o Strnadovi.

³ F. Macháček, O pamětní knize města Plzeň, Český deník, 7. 2. 1922, č. 38, s. 3-4. Aktivitu na zřízení pamětní knihy města Plzně v souvislosti s vydáním zák. č. 80 ze dne 30. 1. 1920 Sb. z. o pamětních knihách obecních zahájil J. Schiebl, což Macháček velmi nelibě nesl, jak vyplývá také z následující korespondence (více viz příslušná kapitola textu).

1922, březen 1. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/81

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 18,5 cm

Milý Macháčku!

Bylo by dobře, kdybys už zase jednou přijel do Prahy. Měl bych Ti povídati toho více – psal mi Schiebl o svém návrhu na pamětní knihu, odpověděl jsem mu, že jsem proti a budu proti, že ještě budu psát o věci, a kdyby přec se u Vás nebylo lze vyhnouti psaní paměť[ní] knihy, že jsou dva lidi zvlášť pro ni povolání, Strnad a Macháček; žel, že první je věku pokročilého, druhý příliš zaměstnán úřadem i jinak – ale že jistě pomohou radou i zkušenostmi.

Právě jsem dostal Tvé psaní. Thonovi jsem telefonoval. Prý Ti už psal. Pošleš-li článek do pátku Thonovi do bytu (II. Křemencova 6), bude v neděli otištěn. Já už napsal článek a dnes jsem podal do Nár[odní] Politiky¹, neboť jsem věděl, že jsi se nabídl pro Nár[odní] Listy. Ale stať musí býti krátká, prý nejvýš $\frac{3}{4}$ sloupce.

Tvá akce je sympatická, pomohu v Praze, jak budu moci.

Byl u mne Strnad, jak Ti asi říkal, a od něho vím, že Lábek statečně pokračuje. Doufám, že nejsi vůl a pereš se. A hned druhý den padl mně Wirth do rukou, a tak jsem mu pověděl, co si o Lábkovi myslím. To víš hájil ho, pomalu je takový odborník jako Ty; do místních sporů nechce prý se míchat, prý Vás má rád oba atd. Ale některé údaje přece naň působily nečekaně. Je zajímavo, že zná aspoň z části, co Lábek podniká, ač nezná a neuvědomuje si postranních jeho cílů.

Děkuji Ti za poslané výstřižky. Budou mne velmi zajímati, jak jsem do nich nahlédl. O paměť[ních] knihách napíšu ještě do Věstn[íku] Svazu čes[koslovenských] měst².

Účet za knihy o vánocích ti ještě nemohu dáti – neplatil jsem jich, protože bratranec byl nemocen a nebyl v obchodě.

Kdy přijedeš? Zatím přijmi Ty i celá rodina srdečné pozdravy od nás všech tří. Ano, my jsme dosud jen tři – a u Vás?

Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

1./3. 1922.

¹ V. Vojtíšek, Josef Strnad. K jeho 70. narozeninám. Národní politika 40, č. 70, 11. 3. 1922.

² V. Vojtíšek, O pamětních knihách obecních, Věstník Svazu čsl. měst 10, 1922, s. 104-110, 147-151, 193-195; dřívější článek na toto téma týž, Pamětní knihy obecní, in Vzdělávací příloha k Národním listům 7. 8. 1921, č. 215. O aktivitě J. Schiebla v této věci viz č. 144, pozn. 3.

1922, březen 9. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/82

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 14 x 18,5 cm

Milý Macháčku!

Posílám Ti subskripční list, peníz 115 Kč pošlu Ti poštov[ní] poukázkou zítra. Jak vidíš, šel jsem jen na své nejbližší okolí. Článek do Nár[odní] Politiky jsem napsal a žádal, aby mi jej vrátili, kdyby nemohli otisknouti. Jsou lumpové, druhý článek už zůstal neotištěn, o prvním mi řekli, že se rukopis ztratil. Napíši jim psaní, že si ho nedají za rámeček. Mohl mít starý pán [J. Strnad – J. J.] radost. Ale měl i tak radosti dosti, a Ty můžeš býti spokojen, že se Ti to povedlo.

Srdečné pozdravy celé rodině od nás všech.

Piš brzy nebo lépe, přijed' brzy.

Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 9./3. 1922

1922, březen 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/97 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze podpis a dovětek), psáno na s. 1-2, dvojarch 23 x 30,5 cm

Milý Vojto,

předně nezapomeň honem nejrady telefonicky říci Guthovi, aby schůzi muzejní rady nedával na neděli den <18>^a 19. t[ohoto] m[ěsíce], vůbec aby mi raději hodně dříve dopsal, příští neděli bych nemohl asi přijeti, a pak nevím, kdy bych se do Prahy dostal, a já bych rád si z[!] Tebou pohovořil zvláště také o té pamětní knize, kde jsem dnes napsal slavné městské radě, aby na mně neřádala, abych se stal členem komise tam, kde mám býti referentem, že to nijak není v pořádku, že věci, které patří do referátu archivu, bere si do referátu statistická kancelář, ačkoliv jinak s tím budou starosti, poněvadž Strnad to nechce, ale budu-li mít to já v referátu, udělám z toho pro Strnada sinekuru a pak to bude moci vzít, ačli se ovšem nepodaří dříve utopit nějakým způsobem celou věc, o čemž se ještě poradíme.¹

Teď po této větě velmi krásné popadni dech a čti dál.

Na fond jsem sebral dosud <11145>^a 12145 korun, ale celá věc ještě není hotova, ještě jsem v naději na několik větších i některé menší prezenty^b. Z ústavů a velkých podniků, jako je Plzeňská banka, Škodovka, měšťanský pivovar jsem dostal po tisíce, jinak pět set a u menších 100 K, u soukromníků největší dosavadní úpis je 1000 K, to jeden továrník s mlýnskými kameny, takto starý mládenec, 4 úpisy po 500<0>^a K, 8 po 100 K, celá řada po 50 K, pak po třiceti a dvaceti.² Už se to schází i v hotovosti. Mimo to mám v tahu ještě asi 20 tisíc na zařízení přírodovědného oddělení. Teď bych měl tedy peníze pro koupi všelijakou, ale nastane mi dosti brzo starost, co vlastně s těmi penězi. Kdyby se mne dneska na to někdo zeptal, uvedl by mne do dosti značných rozpaků, poněvadž to chci jen na koupě předmětů, pokud možno celých oddělení, a to dneska zrovna nic není, aspoň kdyby se teď něco většího a dost drahého našlo, abych mohl kupovat. Ovšem jsem minulý týden nedělal nic

^a škrtnuto pisatelem ^b v orig. prezenty

¹ Jak vyplývá z předchozí korespondence, návrh na vedení pamětní knihy města Plzně inicioval J. Schiebl, přednosta městské statistické kanceláře a redaktor Plzeňského Obzoru, pro Macháčka zjevně diletant a nevhodný kandidát pro tento úkol. Viz č. 41, pozn. 1, zvláště č. 144, pozn. 3 a 145, pozn. 2 (odpověď V. Vojtíška).

² Výčet finančních darů od korporací i jednotlivců obsahuje článek J. Strnada Zpráva o Fondu Jos. Strnada za rok 1922, SMHMP1 7, 1923, s. 88-90. Nejvyšší zmíněný příspěvek 1000 Kč od jednotlivců byl od továrníka Josefa Trappa, po 500 Kč přispěli advokáti JUDr. Bernard Guldener, JUDr. Josef Liebl, JUDr. Augustin Šíp a Zdeněk Treybal, ředitel filiálky Hospodářské úvěrní banky. Mezi korporacemi nejvíce přispěla Okresní správní komise (10 000 Kč), Akciová společnost dříve Škodovy závody, Městská spořitelna, Měšťanský pivovar, Obchodní a živnostenská komora a Plzeňská banka (po 1 000 Kč). Celkem bylo získáno 27 300 Kč (uloženo na vkladní knížce Plzeňské banky).

jiného, než chodil po městě žebrotou, jinak jen na pouhé vyzvání by se toho bylo sešlo pramálo, ale vím aspoň pro podruhé, jak do toho, až bude třeba nějakých peněz. Já bych peníze potřeboval takto, aspoň nějakých deset nebo dvacet milionů na nové místnosti, ale tolik přece jen mi Strnadův fond nevynese.

Jinak ale jsem získal všelijakých zkušeností. Tuhle jsem jako jejich výsledek řekl profesoru, který se orientoval dobře, že jsem přece jen převelice šťasten, že jsem v roce osmnáctém měl dost rozumu a nelezl mezi tu přepodivnou čeládku. Řekl jsem to v předpokladu, že to řekne dále. Člověk musí být s nimi sprostěj jako patník, chceli vůbec s nimi obstát, když se spustí zhurta, to jedině ještě na ně trochu platí. Ale o tom více ústně.

Zatím se tedy měj hezky, pozdravuj všechny a vzpomínej s nimi, zvláště také se svojí vzácnou famílií, na svého roztomilého

Macháčka tč. mladší sílu v městském archivu a muzeu, dle dekretu v Nár[odní] Politice 11/3 1922.³

V Plzni, dne 13. <prosinc>^a března 1922

Já psal hluboce založený článek v Č[eském] D[eníku] 8/3 1922⁴, osobního více rázu.

³ Jde o titul F. Macháčka uvedený V. Vojtíškem v jeho článku o J. Strnadovi v Národní politice 11. 3. 1922 (viz č. 145, pozn. 1).

⁴ F. Macháček, Buď čest práci. (J. Strnad.), Český deník 8. 3. 1922.

1922, květen 5. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/83

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Historické muzeum; adresa odesílatele na protější straně vlevo: Vojtíšek, Praha I., radnice, archiv;

5./5. 1922

Milý Macháčku!

Sborník jsem ještě nedostal, archiv ano; nezapomeň. Kdy přijedeš? Ať to už je brzy! Četl jsi čl[ánek] o pamět[ních] knihách ve Věst[níku] svazu čes[kých] měst? Co jsi říkal.

Nazdar! Pozdravy od nás všech Vám všem.

Tvůj Vojtíšek

1922, květen 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/100 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze podpis a dovětek), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

prosím, Tě zeptej se Gutha, je-li dne 21. schůze muzejní rady, a napiš mi to, já mu nevěřím, že zase dostanu pozvání, a já bych s[!] se konečně rád jednou do Prahy vypravil. Bude-li odkládat, nehodilo by se mi 28., poněvadž mám jeti do Plzence na valnou hromadu radyňského spolku.¹

Jinak Tě pěkně pozdravuji, sborník dostaneš pro sebe později, tiskárna mi ještě nedodala dost výtisků. Osobní jsem dosud pro to vůbec neposílal.² Kaprasovi posíláme publikace. Pozdravuji Tebe i Tvoji vzácnou rodinu. Doufám, že se brzo^a rozmnoží o statného nástupce trůnu.

Nazdar!^a

Tvůj Macháček

V Plzni, 13. května 1922.

Vyříd' Guthovi, že jsem byl v Rokycanech, Radnicích a Rakovnicích. V Berouně a Příbrami mne vyhodili.

^a překlep v strojopisu, v orig. bruo, Nadzar!

¹ Spolek pro záchranu Radyně a Hůrky u Starého Plzence v Plzni, založen r. 1920 z podnětu Zemského památkového úřadu za účelem opatrování prací k trvalému zabezpečení hradu Radyně, rotundy sv. Petra a celého areálu hradu Plzeň a úpravy těchto objektů pro všeobecnou přístupnost. Prostředky k těmto účelům byly získávány z členských příspěvků a darů apod. Prvních sedm let byl předsedou spolku Antonín Kostinec, poté až do jeho likvidace v r. 1952 byl jednatelem (od r. 1927) a předsedou (od r. 1931) F. Macháček. V AMP se dochoval archivní fond tohoto spolku a také spis ve spolkovém odd. NVmP (spolkový katastr, sign. 16/384).

² V 6. ročníku SMHMPI, 1921 (Plzeň 1922, s. 1-33) vyšla V. Vojtíškovi, jak už bylo zmíněno v souvislosti s korekturami a honorářem, zásadní studie Soud zahájený v Plzni za stol. XV. a právo na něm platné.

1922, květen 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/101 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

vycházely kdysi v nějaké archivní komisi ve Vídni „Archivalien zur neueren Geschichte Österreichs“¹, tak se to myslím jmenuje, a jsou tu zprávy o různých archivech v Čechách, mimo jiné tuším důkladná zpráva o městském archivu pražském z pera pana slovuťného macaráta. Prosím Tě snažně, zašli mi, ale citissime obratem, z toho ten svazek, kde je tuším Webrova zpráva o metternišském archivu v Plasích.² My to tu sice měli, ale odvezl^a mi to Šváb pryč a ještě jsem to od něho nedostal, pořád na to zapomíná.

Za druhé mrkni do svých lístků a podívej[!] se, co tam máš o městě Bilíně. Já tu nemám nic. Jde mi hlavně o městský archiv bilíňský, není-li o něm zprávy, tedy o dějiny Bilíny³ nebo z čeho bych vůbec mohl bejt moudrý, nejlépe obojí. Půjč mi to prosím Tě také, vrátím to brzo, zvláště o těch Plasích velmi brzo.

Jinak Tě pozdravuju a líbám, pozdrav velmi srdečný tvým dámám. Už se mi stejská po Praze.

Nazdar! Děkuji předem!

Tvůj Macháček

V Plzni, dne 22. V. [19]22.

^a překlep v strojopisu, v orig. odvzl, podívaej

¹ Archivalien zur neueren Geschichte Österreichs. Verzeichnet im Auftrage der Kommission für neuere Geschichte Österreichs. 1. Bd., Wien, 1913 (nakl. Adolf Holzhausen).

² Zájem o plaský archiv zřejmě vyplýval z toho, že byl Macháček pověřen odpečetěním a inventarizací metternichovského archivu v Plasích přípisem MŠANO č. 38794 ze dne 22. 4. 1921, při své návštěvě 2. 5. tr. zinventarizoval jednu skříň, k inventarizaci dalších čtyř skříní byl vyzván MŠANO 17. 2. 1922 (viz NA, f. MŠANO, kart. 3237, sign. 30, spis Plasy. Archiv zámecký, 1921-1922).

³ Bílina, město v severozápadních Čechách (nyní Ústecký kraj, okres Teplice). Fond Archiv města Bílina 1428-1945 nyní uložen v SOKA Teplice (74,02 bm zpracováno a inventarizováno; 0,12 bm nezpracováno). K revizi bílinského městského archivu byl Macháček pověřen MŠANO 18. 4. 1922 (viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3241, spis čj. 70645/1922, Karlovy Vary – městský archiv).

1922, září 30. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/105 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2 (na s. 2 na výšku), korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univerzitní profesor, Praha I., Velké nám[ěstí] 1, radnice

Vojto,

Tys to řekl, a na Tvá slova vždy dojde, poněvadž si[!] moudrá hlava. Narodilo se to dnes a jest to rodu určitého, poněvadž se to jmenuje Milena.¹ Poněvadž je to dáma, zatáhněte, až přijedu do Prahy, mazec na to vy dohromady a ne já, jak by se bylo stalo v případě opačném.

Nazdar

A přeji Ti k svátku dodatečně hodně štěstí. Ale nikoliv v podobě čtyř dcer.

Paní Lenku srdečně všichni pozdravujeme.

Tvůj Frida

V Plzni 30./9. 1922^a.

^a dvakrát podtrženo pisatelem

¹ Čtvrtá dcera Milena (první a jediné společné dítě s druhou chotí Gabrielou) se narodila v Plzni 30. 9. 1922. Viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48.

1922, listopad 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/108 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze podpis), psáno na s. 1-2, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

předně, jestliže ještě vůbec Guth chce někdy svolat muzejní radu ať mi to oznámí alespoň 14 dní předem, poněvadž je nyní sezóna a já jsem často pryč mimo Plzeň v nedělích. Ale bylo by skoro lépe, kdyby toho už nechal a rozpustil, zase jednou jedna věc, která mohla být dobrá, ale která jistě zklamala kdekoho.

Za druhé, dostal jsi také dopis z Moravské Ostravy a abychom si nemluvili před těmi chachary do šupy, měli bychom se dohodnout.¹ Já bych tedy asi napsal, že věc to převelice těžká, dávat nějaké dobrozdání o zařízení archivu, když nemáme vůbec ani dunstu o tom, co tam mají, mají-li staré věci a zachvaly-li se čili nic. A vlastně to ani není naší věcí, nýbrž toho archiváře, který tam přijde, a který si sám musí na místě říci, co a jak. Tedy moje moudrá rada že se může omezit jen na některé pravdy velmi všeobecné a to. Chtějí-li mítí archiv, předně že musí mítí archiváře, vysokoškolská^a kvalifikace, kategorie A. Mohou nám napsat i o radu, až bude vypsán konkurs a dojdou žádosti. Toho archiváře pak, nebude-li to starý kozák, pošlou k nám na průbu a my to s ním všechno umluvíme, jak to bude dělat, bude-li to ovšem člověk nám příjemný a rozumný. Do rozpočtu musí pamatovati s místnostmi, /suché bezpečné/, zařízení, kancelářské i archivní zařízení, regály, skříně, ovšem bez šelmosmrťič[!] americkou registraturu na katalog, pak knihovnu, a to jednak pomocnou historickou, jednak Ostraviensí, archivář sám vypracuje pak s naší moudrou radou instrukce a poměr k registratuře atd. A konečně do budoucnosti nezapomenout na publikace archivu.

^a strojopisný překlep, v orig.: vysokoškolská, plati, jsme, doel

¹ V záležitosti získání informací k založení městského archivu a výběru městského archiváře v Ostravě viz též č. 153 (odpověď V. Vojtíška z 5. 12. 1922). Více o korespondenci představitelů Moravské Ostravy s MŠANO z října – listopadu 1922 viz Blažena Przybylová–Josef Šerka, 75 let Archivu města Ostravy. Ostrava 1998, s. 19-21. Macháček s Vojtíškem byli MŠANO doporučeni jako poradci při zřizování archivu; 6. 12. 1922 došla oficiální žádost o radu Macháčka do MHM, 28. 12. a 31. 12. proběhla korespondence MHM ve věci dopisu z Ostravy. Již 13. 11. bylo schváleno systemizování místa městského archiváře a na rok 1923 byl povolen úvěr ve výši 50 000 Kč na krytí služného a věcných potřeb. Dne 26. 3. 1923 byl vypsán konkurs na místo archiváře s vysokoškolským vzděláním a praxí v oboru historie nebo archivnictví, perspektivním uchazečem se stal středoškolský profesor a absolvent pražské filozofické fakulty Alois ADAMUS (viz č. 13, pozn. 1), který od 1. 9. 1923 byl jako archivář přijat do služeb města Ostravy. Adamus 11. 9. tr. žádal Macháčka o další informace k založení archivu, Macháček odpověděl až 29. 2. 1924 (viz AMO, registratura, dopis ZČM pro AMO ze dne 30. 5. 1973, čj. 555/73). Ve věci zřízení AMO viz NA, f. MŠANO, kart. 3236, sign. 30, spis Archiv městský Ostrava Moravská 1922-1928.

Za třetí, mistr Urbánek mi neodpovídá.

Za čtvrté, moje čtvrtá dcerka řádně prospívána duchu i na těle a pozdravují vás všichni všechny. Jinak hodlám teď dáti do tisku 7. Sborník.²

Za páté, co dělá naše veliká publikace o městských knihách? Už by se s tím mělo něco stát, ceny snad již nebudou klesat v tisku.

Za šesté, miluji Tě a toužím velice po Tobě, ale nemám žádný pořad podnět, abych tam jel a nemusil při tom platit^a 60 kaček.

Za sedmé, budeme tu dělat s Kleinem³ výstavu stavebního vývoje Plzně, vůbec vnějšího jejího obrazu až do let šedesátých. Náhodou není nic v starém Herainovi⁴ nebo někde jinde? Pohled, který bychom dosud neměli, plán, kresba či čehokoliv?

Za osmé, onehdy přišel Lábek, abych prý mu psal do Plzeňska. Já na to, máš tam Schiebla, nepotřebuješ mne. A on, že by jako se rád od něho trhl, ale že nemá náhradu za něj, kdo by mu tak pilně psal, a kdybych jako já slíbil, že se stanu stálým přispěvatelem, že by se utrhl od Schiebla atd. Já jsem odmítl, ale pak přece jen jsem měl rozpaky, když jsem^a o věci přemýšloval, a nevím, nemám-li na to přistoupit prostě z důvodů pozice, ovšem se mi nechce zase dodávat Plzeňsku příliš velkého významu, tak teď opravdu nevím. Vstoupím-li tam já, bude tam psát také Strnad, Klein a i někteří jiní, a dojde-li k tomu, i ty bys tam snad mohl nějaký odpadek ducha svého časem poslat, co vůbec o věci soudíš?

Jinak Tě pěkně pozdravuji, musím honem skončit, dole^a na mne čeká celá familie. Nazdar!

V Plzni, dne 23. listopadu 1922.⁵

Macháček

² 7. ročník SMHMP1 1922 vyšel v Plzni r. 1923.

³ Václav KLEIN, ing. arch. (nar. 19. 2. 1890 Praha), architekt, malíř, projektant a památkář působící v městě Plzni, autor významných budov a přestaveb v Plzni, např. porodnice na Slovanech, funkcionalistické vily v Čermákově ulici apod. Klein, původně úředník plzeňského městského stavebního úřadu, přikázaný od 1. 10. 1920 ke službě v MHM jako vrchní oficiál (vrchní tajemník), kde měl na starosti sbírku map, plánů a fotografií, byl od 15. 2. 1934 přeložen opět k městským technickým úřadům. Viz SMHMP1 9, 1924-1925. s. 3; tamtéž X., s. 251.

⁴ Macháček má na mysli Herainovu ikonografickou sbírku, uloženou v AHMP (viz č. 40, pozn. 5).

⁵ Strojopisný opis tohoto dopisu se dochoval in ZČM, Registratura MHM, kart. 12 (neuspořádáno), korespondence 1922, čís. 763/22, 2 s., spolu se žádostí Správní komise Moravské Ostravy čís. II-6506/22 ze 17. 11. 1922 F. Macháčkovi ve věci zřízení archivu; tamtéž, odpověď F. Macháčka správní komisi města Moravské Ostravy ze 6. 12. 1922.

1922, prosinec 5. Brno

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/84

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 21 x 34 cm

Milý Macháčku!

Jak Tě znám, nepochybuji, že na mne nadáváš. Ale kdybys mne viděl, politoval bys mne. Jsem jako honěný „macarát“^a – mám práce, až nad hlavu. A tak, když jsem se nedostal k psaní v Praze, píše Ti z Brna, kam jezdím každých 14 dní na 4 dny, abych vybudoval[?] tamní mladou univerzitu. Právě příprava na přednášky – mám vždy v těch 4 dnech 10 hodin přednášek a 4 hod[iny] semináře – způsobuje, že se nemohu k ničemu dostat, a až dnes, kdy se mi trochu uvolnilo, chci Ti odepsat na všechny Tvé body.

Souhlasím plně s tím, co chceš odepsat do Ostravy. Ještě jsem jim nepsal, učiním tak, až se vrátím do Prahy. Ale víš, s čím bude potíž – s člověkem, který by tam šel. Žáci na archivní škole mají úmysly všichni zůstat v Praze, a podle všeho se jim to jistě podaří, protože naše hlavní archivy nemají tak na péči práci, jako rozmnožování sil. Všude je úředníků konceptních plno, manipulačních málo, a všude vše má být spíše zástěra, zdání významu, nežli aby bylo odůvodněno nutností a prací. Tak máme nyní velké obtíže, neboť bylo by potřeba arch[ivního] úředníka nejen do Ostravy, nýbrž i do Olomouce, do Jindř[ichova] Hradce a nakonec nebude nikoho. Já sám v Brně mám chlapce k tomu, aby se zapracovali, dávám jim přípravu, aby mohli myslit i na službu archivní, a i kdybych jich sám nepřipravil, snad to v nich zůstane, a bylo by lze aspoň s někým z nich počítat. A na co zvláštní bych kladl důraz, to ovšem neprosadím sám, aby každý archivní úředník měl předchozí volonterskou nebo zkušební praxi. Pak by se nemohly, myslím, opakovat příklady, kterými je náš archiv už postižen po druhé. Tedy plně souhlasím, kdyby si Ostrava opatřila archiváře, aby nám ho poslala na zkoušku. Ale obávám se, že konkurs by nyní vyzněl naplano.

Vzhledem k tomu, co jsem Ti výše napsal, velká publikace o knihách plzeň[ských] odpočívá. Mám napsané tři kapitoly, zbývají ještě dvě, ale nevím, kdy se k tomu dostanu. Počítám však, že se mi nyní přece ulehčí, s Kurií palaeograp[h]i[?] budu u konce, a budeme jen čisti, a tím příprava nebude pro mne tak namáhavá. Rovněž v letním semestru budu mít jen cvičení. A proto doufám, že přes jaro bych mohl práci dokončit a někdy v dubnu nebo květnu mohlo by se tisknouti. Zatím ovšem sama rozprava, vydání knih mohlo by přijít až na druhý rok.

Co se týče obrazů Plzně, sebereme, co budeme mít, aby sis vše mohl prohlédnouti. Mám sbírku Herainovu už celkem v pořádku. Po případě snad by se našla i vyobrazení na cechov[ních] vysvědčeních.

Když ti přišel Lábek s nabídkou, neměl bys odmítati. Byla by to pozice, musily by se na Tebe bráti ohledy; a sám bys měl půdu, o kterou bys se mohl opřítí. A snad by Tě to ponoukalo i k práci, která by byla trvalejší nežli jen přednášky.

Rád slyším, že Tvá rodina je zdráva a dobře se jí vede. Také naše dcerka prospívá, podivíš se, až ji uvidíš. Doufám, že se brzy shledáme, říkal Guth, že chce svolati schůzi muzejní. Ovšem, kdy to bude, nevím. Ale že Guth všechno zabije, o tom nepochybují.

Jinak v Tvém psaní pohřešoval jsem jen zprávu o páté dceři. Ale abys nemyslil, že jsem škodolibý – tu Ti nepřejí. Vzpomínáme na Tebe s Lenkou často a těšíme se na Tebe. Lenka posílá pozdravy milost[ivé] paní i dcerkám, já poruč[e]^bní a také Tebe pozdravujeme oba.

Na shledanou.

Tvůj Vojtíšek

V Brně, 5./12. 1922.

^a v orig. masarád, přenesený význam (dle SSJČ macarát, tj. druh mloka; tento výraz použit Macháčkem také in č. 150) ^b částečně nečitelné v přeložení dopisního papíru

1922, prosinec 30. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/110 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze pozdrav a podpis), psáno perem na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

předně přeji veselý nový rok Tobě, Tvoji vzácné paní a nejmilejší dcerce, jakož i všemu budoucímu potomstvu.

Slíbil jsi, že se podíváš do Herainova materiálu, jsou-li tam nějaká Pilsnensia^a, ale^a zapomněl jsi. Tedy si honem vzpomeň a prohlédni, a řekni Guthovi, aby mi ihned poslal Morstadta, už se výstava instaluje a 15. se otevírá nejpozději, tedy rychle vše potřebuji.

Plzeňsko dnešního dne se zreorganizovalo, řídí je redakční rada Lábek, Čadík, Stelzer^{a,1}, a já jsem se zavázal k stálému spolupracovníctví. Bude mít přílohu novou, kulturní věstník, který povede Stelzer. Bude psát také Strnad a jiní, všechna historika dostanu k cenzuře. Budeš-li mít tedy odpaděk ducha, který by^a se týkal západních Čech, pošli. Také se to honoruje. Řekni také jiným. První číslo ovšem zatím bylo nutno převzít jak je, proto je tam slabý článek z dějin muziky.

Odpověz tedy honem^a, nenech to ležet, jako tenkrát. Jinak se tu mám dobře, tisknu Sborník, dělám do něho tentokrát také zadek, myslím, že příští rok budu moci poněkud rozšířit.² Příští svazek bude převahou stavební vývoj a památky, kdyby nebyl Guth ještě horší možno-li než já lajdák, mohl by mi také něco poslat. Bude tam Wirt[h], snad Hilbert³, Čadík a já s Kleinem. Jinak hluboce přemýšlím o cestě k nápravě vlastní.

^a strojopisný překlep (tužkou značka pro přehození písmen): v orig. Plisnensia, el, Štelzer, vy, hinem

¹ Otto STELZER, PhDr. (1883-1965) plzeňský knihovník a knihovní rada Okresní studijní knihovny Čiperovy (až do svého penzionování r. 1942) a významný kulturní pracovník (přednášel, psal články do novin, přeložil Klostermannovy Skláře do němčiny, zajímal se o kulturní a politické dění doma i v zahraničí); jeho písemná pozůstalost, též dalších rodinných příslušníků, je uložena v AMP (dokumenty k jeho veřejné a politické činnosti, celkem 1,98 bm).

² Na závěr SMHMPI roč. 7, 1922, Plzeň 1923, s. 92-111 zařadil Macháček pokračování Vlastivědy v plzeňských časopisech 1911-1918 (vyšla opožděně k první části in SMHMPI roč. V, 1920, s. 118-128, dokončena byla in SMHMPI roč. 8, 1923, Plzeň 1924, s. 95-118). Macháček zpoždění zdůvodnil nedostatkem místa v předešlých ročnících, plánoval po zpracování plzeňských časopisů rozšířit ještě o časopisy mimoplzeňské, pokud by referovaly o plzeňských poměrech. Pokud je mi známo, Macháček již ve vlastivědě pro nepřítel okolností nepokračoval.

³ Kamil HILBERT (1869-1933) architekt, mj. se podílel na obnově plzeňského chrámu sv. Bartoloměje (červen 1914–prosinec 1923, viz č. 74, pozn. 5), rekonstrukci Bezděkovského domu v Plzni; odborně publikoval v oboru architektury a památkové péče.

Pozdravuj Urbánka, G[utha], Stl[oukala], a všechny ostatní.
V Plzni, 30./12. [19]22.

Nazdar!
Tvůj Macháček

1923, únor 12. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/95 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze datum a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 33,5 cm

Milý Vojto,

prosím Tě, abys mi ihned napsal, kam se vlastně žádá o staré knihy městské, uložené dosud u našeho krajského soudu. /Snad prezídiu ministerstva spravedlnosti?/ Zapomněl jsem také již, jak nám to vlastně vyřídili, jsou-li knihy Vaším majetkem, nebo máte-li je pouze v depositu. Budu <je>^a <jich>^a brzo potřebovati a proto si to honem musím vyřídití.¹

Pospěš si také s našimi knihami, rád bych je tu někdy o prázdninách nebo po prázdninách zase měl a na tisk Tvých městských knih již je také svrchovaný čas, abychom se potom nestřetli spolu s mým místopisem.

Máš také od nás ještě <vypůjčen>^b program se článkem Strnadovým „Plzeň předhusitská“ 1 F 98, až jej nebudeš potřebovati, pošli nám to.

Posílám současně „Archivalien zur neueren Geschichte Österreichs I.[“]

Guthovi ulož, aby mně napsal asi 14 dní předem, kdy bude schůze, jinak bych nemohl přijeti.

Zdraví Tě, srdečně i obě Lenky, milostivou i nemilostivou

Tvůj Macháček

12./2. 1923.^c

^a přepsáno pisatelem ^b nadepsáno nad řádkem se vsuvkou ^c hůře čitelná datace, pravděpodobně proto dopis zařazen do složky korespondence z r. 1922

¹ Otázku zapůjčení, později předání městských knih plzeňských (patrimoniálních či pozemkových) od krajského soudu v Plzni, kam musely být odevzdány po r. 1850, řešil Macháček prakticky od svého nástupu do úřadu tajemníka MHM (již od ledna 1908). Viz AMP, MěÚ, Registratura, i. č. 8054, kart. 1190, sign. 363/II 1888, spis Staré pozemkové knihy od krajského soudu 1908-1925: jsou dochované seznamy těchto předaných knih, Macháčkovy žádosti o zapůjčení těchto knih pro zpracovávání plzeňský místopis (žádost z 19. 12. 1913 a souhlas prezídia c. k. Krajského soudu v Plzni ze 3. 1. 1914), ale i konečné intenzivní jednání o předání dalších knih do depozitní úschovy v městském archivu (od 26. 4. 1923 do 1. 9. 1925, kdy byl vyhotoven presidiální kanceláří Krajského soudu v Plzni opis protokolu o předání 54 pozemkových knih). Nové vyjednávání o vydání těchto archiválií zahájil Macháček v dubnu 1923, to odpovídá časovému zařazení dopisu k r. 1923. Potvrzení předání těchto knih v září 1925 viz č. 185, pozn. 5 (podobně srov. č. 160 – zmínka o Vojtíškově snaze v téže věci pro AHMP).

1923, březen 29. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/98 (kopie)

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 16,5 x 20 cm

Milý Vojto,

- IV. veselé svátky Tobě i Tvým vzácným dámám.
- V. napsal jsi článek o jménech ulic.¹ Poslal jsem – zvláštní náhodou – článek stejné tendence Thonovi sám. Který přišel Thonovi dřív? Mrzí mne, že milostpán Th[on] mi aspoň článek můj včas nevrátil, když dostal od Tebe – můj tam leží dlouho – abych ho mohl ještě použít. Můj článek je širším zpracováním mého článku v Přerodu 1918.²
- VI. Píšu dlouhatý referát o Tvé minulé Praze.³ Buď tedy zdvořilý, abych tě na konci ještě nestrhal. Ale jsou tam skutečně mnohé zajímavosti, i pro mne užitečné. Rejstříku a mapky tu člověk občas postrádá.
- VII. Psal jsi mi kdysi, že pojeděš na archivní inspekci do jižních Čech. A tu bych ti nabízel kšeft, který by se mi, přiznám se hodil; aby sis to se mnou vyměnil, dal mi je a vzal si za to severozápadní Čechy (Most, Bilínu, Duchcov, <Osek!>^a Teplice, mohl bys si vzít i Louny, Ústí, Litoměřice, Roudnici aj. k tomu)], práce jistě dost a nejméně stejně významná jako jižní Čechy. Plzeň bys si ovšem nechal a eventuálně přibral si i Žatec, kam je z Plzně přímé spojení. To je tak: já totiž budu o prázdninách na Horách Kašperských⁴ a odtud bych si mohl vzít Sušice, Vimperk, event[uelně] Strakonice aj. pěšounem a do toho Písku už bych to také dorazil. O Budějovice a okolí bychom se pak smluvili, buď Ty nebo já, ty chtěl-li bys je, mohl bys k nim připojit Českomor[avskou] vysočinu s Jindř[ichovým] Hradcem, Třeboní atd. Já dosud udělal u nás Karlovy Vary, Teplou, Plasy, Tachov, Chotěšov a teď někdy se podívám na Dobřany.
- VIII. Guth tu byl a zase děsně omráčil svojí kušnou, sedm čtvrtí hodin mu jela úžasnou výkonností. Wirth není to, co býval v přednáškách, ani obsahem ani formou. Jest jisto, že mu úřad nesvědčí. Ale Guthovi domluv s tím Svazem. To je věc opravdu k zoufání, takové žalostné fiasko, a nikde mimo Gutha není

^a nadepsáno nad řádkem ^b podtrženo pisatelem

¹ Pravděpodobně jde o článek V. Vojtíška, Pojmenování ulic pražských, Národní listy roč. 63, č. 82, 25. 3. a č. 89, 1. 4. 1923.

² F. Macháček, Slavná jména na všech rozích? Přerod roč. 2, 1918, s. 103. Rozšířený článek F. Macháčka, Slavná jména na sloupy, Národní listy, roč. 63, 15. 7. 1923.

³ V. Vojtíšek, Prag. Die Koralle. Zeitschrift der vornehmen Welt II, 1922, 7 s.

⁴ Macháček se skutečně zdržoval v srpnu 1923 v Kašperských Horách, jak o tom svědčí pohled V. Vojtíška z 20. 8. 1923 z Brandýsa nad Orlicí, který byl za ním z Plzně 22. 8. odeslán do K. Hor (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/87).

východiska, nemáme nikoho, koho na jeho místo, a on se svojí naprostou nečinností znemožňuje. Mluvili jsme ku podivu vážně o té věci a Guth mnoho uznal a vykládal to přílišnou zaměstnaností, já opravdu mám pro to hluboké pochopení, ale ať sekne jinde s tím jednatelem, a hlavně ať si také opatří pořádného tajemníka, který by mu opatřil agendu, stačil by jeho svatý duch, aby se do toho vložil, pracovat by ani mnoho nemusil. Ale je vážné nebezpečí, že Svaz zahyne předčasným marasmem, a kdyby nebylo Wirt[h]a, který mu uměle dodává významu, už by dávno byl pošel.

Já nyní začínám v Plzeňsku a nyní to půjde v rychlém, závratném na mne tempu. Bez knih starých to ještě vydržím, ale jen přes prázdniny, po prázdninách je budu potřebovat.

Nazdar Tobě i všem známým i neznámým, a poručení doma. 8./4 se prý uvidíme, pozvání dosud nemám^b. Kdy chce zase zvat, až poslední den?

Tvůj Macháček

29./3. 1923

1923, březen 30. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/86

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 17 x 21 cm

Milý Macháčku!

Děkuji Ti za vzpomínku a přání. Také obě mé Lenky i já posíláme tobě a celé Tvé rodině srdečné přání šťastných a hezkých velikonočních svátků i pěkné pozdravy a těším se, že aspoň Tebe brzy v Praze uvítáme.

Za zprávy, které jsi se mnou sdělil, děkuji, zajímaly mne. Ovšem chyba je, že jsi málo psal osobě a o svých – např. o Guthovi vím, že se neztratí a věřím už dávno, že <se se svou>^a <mu jeho>^b huba <neztratí, že mu>^a vydrží do smrti. A souhlasím také s Tebou, že je lajdák, že dělá mnohem méně, než by mohl. Proto mu vzkaz Tvůj vyřídím, jak se patří.

Rád jsem slyšel, že pracuješ na Plzni pilně, doufám, že brzy uvidíme hmatatelné výsledky. Bude to dobře pro Tebe i pro jiné. Jsem také spokojen, že jsi v mé knížce našel leccos prospěšného pro sebe. Já jí nepřikládám velkého významu ve své práci, zachraňoval jsem jí, co se zachrániti dalo, z let, kdy jsem tápal bez rady a pomoci, kdy jsem myslel, že se musí psát a tisknouti za každou cenu a že místopis je věc naléhavá. Kus práce v tom je, ale dnes je mi leckdy líto času, co jsem tomu věnoval. Ovšem měl jsem na mysli zpracovati místopis podle typu Teigova pro N[ové] m[ěsto], Malou Stranu i Hradčany – bůhví, co jsem vše dělal, a byl bych se býval utopil ...

Co se týče proměnění cílů našich zájezdů, půjde to asi ztěžka. Sušice je aktuální a chci se tam podívat co nejdříve.¹ Na severu bych musel asi dosti mluvit německy, a věř mi, já zapomínám víc a víc. Už jsem snad 10 let vůbec nepromluvil, naproti tomu ty máš spíše možnost a už jsi se tam pohyboval. Ostatně si o tom povíme, až přijedeš. Bude to nejspíš 8/4, aspoň mi Guth před časem říkal.

U nás vše při starém. Dcerka prospívá a moudří a jsme všichni zdraví. Práce mám mnoho, to víš, v úřadě i v Brně. Čl[ánek] o jménech uličních pro Thona napsal jsem už v únoru, Tvůj přišel později. Ležel u Thona a musil jsem dosti ostře uveřejnění urgovati. Zlobilo mne, že tiskne všeliké blbosti a sebe delší a můj čl[ánek] odkládá. Myslím, že také Tvůj čl[ánek] uveřejní, mluvil jsem s ním jen telefonem – už jsem

^a škrtnuto pisatelem ^b nadepsáno nad řádkem

¹ Vojtíšek byl v Sušici a v dalších západočeských městech v polovině září 1923, jak o tom svědčí zaslaný pohled Macháčkovi ze 14. 9. 1923 (AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/88): „V sobotu přijedu do Plzně odpoledne buď z Klatov nebo z Domažlic.“ Z dochované zprávy o inspekční cestě po městských archivech v Táboře, Českých Budějovicích, Strakonících, Horažďovicích, Sušici, Klatovech, Domažlicích a Plzni ve dnech 11.-15. 9. 1923 vyplývá, že v Sušici prohlédl městský archiv 14. 9. dopoledne (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, archivní inspektorát).

chtěl, aby mi stať vrátil, že ji otisknu jinde. To je tak, Thon pluje ve vodách Volf – Dolenský – Knihovnická škola – čekám, kdy se tím zkrompromituje.

Jinak laju lidem a peru se, jakož bylo jindy a bude. Ale na Tebe vzpomínám v dobrém, neboť na Tebe držím. Ale nemysli si, že proto, abys napsal pochvalný referát. Na ten se Ti vykašlu, ať je jakýkoliv. Beztoho je každý referát švindl.

Měj se ve všem dobře Ty i Tvá rodina.

Nazdar a na shledanou!

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 30./3. 1923.

1923, září 29. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/89

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 12,5 x 17 cm

Milý Macháčku!

Skutkem svým zarmoutil jsi mně velice velmi. Ty knihy plzeňské neštěstí mají až žalost, a bojím se už, že jich nedokončím, a že slavné články ve Sborníku zůstanou jedinou památkou po tom, co jsem chtěl udělati. Už že se věc táhne, stává se mně práce nepříjemnou, a protože jsem ji musil několikrát přerušit, vzniká z toho, že zapomínám, co vím, a že zastarává na druhé straně co mám napsáno. Nyní jsem měl nejlepší úmysly za každou cenu práci dokončit. Ale přicházíš ty se svými upomínkami.¹ Obtíží Ti ovšem nechci dělati, ale knih, mám-li věc dokončit, nezbytně potřebuji, protože z nich nemám výpisků, nýbrž jen poznámky. Co času je mně nutno ještě, nemohu povědět, ale doufám pevně, že do vánoc budu hotov, protože nemám co jiného před sebou. Nevím ovšem, jak Ty knihy potřebuješ, a tak mi prosím napiš. Napiš mi, co bys chtěl hned a co by mohlo počkat. Při tom Tě ujišťuji, že si pospíším, pokud bude lze – to víš, musím dělati zase přednášky pro Prahu i Brno.

Kdy přijedeš do Prahy? Nového u nás není zatím nic. A jak se Ty máš se svou rodinou. Myslím z toho, jak jsem Vás viděl, že dobře a přeji Ti to ze srdce. Vzpomínáme na Tebe s Lenkou a také se na Tebe těší, až přijedeš.

Posíláme Vám všem srdečné pozdravy.

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 29. září 1923.

¹ Vojtíškovy vize do budoucnosti se naplnily: velkou studii o městských knihách plzeňských nikdy nevydal, zůstaly pouze zmíněné články Z nejstarších právních dějin města Plzně, SMHMP1 5, 1920, s. 1-75 a Soud zahájený v Plzni za století XV. a právo ně něm platné, SMHMP1 6, 1921, s. 1-33. O vrácení městských knih žádal Macháček naposledy před týdnem, tj. 23. 9. 1923: "Napiš prosím, mohu-li si už poslat pro městské knihy." (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/104 (kopie); AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038, orig., pohlednice z Berouna).

1923, říjen 1. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/106 (kopie)

Dopis, originál, strojopis na s. 1 (rukopisem pouze pozdrav, podpis a dovětek), arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

když tedy je to tak zlé, udělal jsem si jiný program, vrhnu se na kostely, pro které okamžitě nepotřebuji starých knih, a mohli bychom to tedy rozluštit k oboustranné spokojenosti takto:

1./ Přijel bys sem přednášet o nejstarších knihách plzeňských někdy v listopadu nebo na samém začátku prosince, to proto, abys to ze svých poznámek^a snáze slepil dohromady, aby tu bylo datum, které by to hnalo. Byla by to první přednáška krátkého kursu z plzeňských dějin. Ale bylo by k tomu třeba několika diapozitivů^b, a kde je nyní vyrobit? Dostanou-li se za 10 korun v Praze, tedy by to šlo vzít to v Praze. Jinak by to ovšem musilo býti v nejhorším případě bez diapozitivů^b. Bylo by tam mělo být několik rukopisů, ruk a vazeb. Tedy odpověz hned, kdy by to asi bylo. Honorář a náhrada výloh je dnes u nás pro slavné cizince 300 verun.

Přítom bys mi za druhé vzal sebou aspoň nejstarší knihu č. 1 našeho archivu, a postupně bys mi pak podle možnosti je posílal po poslu dále.

Až přijedu do Prahy, přijedu na několik dní. Ale řekni Guthovi, kdy bude schůze, ať Ti to řekne hezky brzo, abych to také já věděl a zařídil se. Jde mi o ten Bergrajchnštajn, abych to mohl dodělat.¹

Jinak se měj hezky a pozdravuj doma.

Nazdar!

Tvůj Macháček.

V Plzni, dne 1. října 1923.

Teď mám pitomý týden, je tu Letošník² dělám sokolskou výstavu, přednášky a sháním místnosti. Zdrávstvuj.

^a strojopisný překlep, v orig. poznánek ^b v orig. diapozitivů

¹ Bergreichenstein (česky Kašperské Hory, nyní Plzeňský kraj, okres Klatovy). Archiv města Kašperských Hor byl i Macháčkovým badatelským zájmem, v jeho pozůstalosti se v rukopise dochoval zpracovaný inventář Archivu města Kašperských hor (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1671, i. č. 801, složka Archivnictví 1914-1951). Dále viz č. 169 a 170, kde si archiválie (tereziánský katastr) ke Kašperským Horám Macháček objednával ke studiu.

² Václav LETOŠNÍK, PhDr. (1891–1955) na pražské univerzitě žák V. Novotného a J. Bidla (1910-1914 dějepis-zeměpis), po absolvování Státní archivní školy (1919-1921) archivář ÚAMV Praha (1920-1954); mj. se podílel na archivní rozluce s Rakouskem a v Plzni zpracovával seznamy k registratuře Okresního úřadu (viz pozn. 109 a příslušný text). Viz BSAČZ s. 378.

1923, říjen 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/107 (kopie)

Dopis, originál, strojopis na s. 1 (rukopisem pouze pozdrav, podpis a dovětek), arch 20 x 33 cm

Milý,

bylo by mnohem užitečnější, kdyby Tvoje přednáška mohla být jindy než v sobotu, poněvadž v sobotu je pro přednášky den nejméně příznivý. Snad bys tedy mohl v p á t e k^a 7. prosince, kde v sobotu jest svátek zasvěcený, který Ty jako Pek[a]řovec velmi slovnutný zajisté světiš^b a proto se vyhoví obojímu. Odpověz hned, zda datum Ti vyhovuje.

Že jest Lábek definit[i]vním úředníkem muzea, to asi již víš, že se tlačí do umělecko-průmyslového muzea, kde bude o to asi boj, poněvadž jsou samozřejmě proti tomu. Nebylo vůbec ani učiněno opatření v reverzu^b ohledně jeho sběratelství atd., teprve na moje zakročení se o to postaral referent.

Jinak není tu nic zvláštního, mažu pořád papír, pokud čas stačí, a mluvím zase jako blázen po všech čertech. Byl tu Letošník, s ním jsem se nad očekávání pěkně shodl, zdá se být slušný člověk, když jsem ho sondíroval, ovšem je to zatím první dojem.

O Vašich knihách navrhuje Pirchan¹–Klicmann[!] rozhodnutí nepříznivé z toho důvodu, že věci státní jsou a stát sám o své věci v nejbližší době péči zahájí, a věci, které chceš, nejsou čistě městské, nýbrž dotýkají se i venkovských obcí okresů, které nepatří ani do největší Prahy.² To první z toho odůvodnění jest jistě znamenité.

Nazdar!

Pozdrav Tvým vzácným dámám.

<Kdy budeš v Praze? Pošli mi ihned^c rozvrh, přijel bych kolem 1. listopadu do Prahy.

Nazdar Tvůj Macháček

V Plzni 23./10. 1923.>^d

^a proloženo pro zdůraznění pisatelem ^b strojopisný překlep, v orig. světtiš, reversu ^c podtrženo pisatelem ^d psáno rukopisem (podruhé opět s pozdravem „Nazdar“)

¹ Gustav PIRCHAN, prof. PhDr. (1881-1945) vídeňský rodák, absolvent pražské německé univerzity (1899-1904) a vídeňského Institutu pro rakouský dějepyt (1905-1906), studoval též na univerzitě v Lipsku (1904-1905) a Heidelbergu (1905); archivář Místodržitelského archivu Praha (1907-1919), AMV (1919-1933, od 1929 vrchní odborový rada), profesor obecných středověkých dějin na německé pražské univerzitě (1933-1945); zemřel ve vězení v Terezíně 22. 7. 1945. Viz BSAČZ s. 493.

² Pravděpodobně jde opět o předání městských (pozemkových) knih, uložených od r. 1850 u okresních soudů, které se Vojtíšek snažil získat do archivu, zvláště po vzniku Velké Prahy (od 1. 1. 1922), kdy došlo k připojení mnoha „venkovských“ obcí. Předávání těchto knih do AHMP viz. č. 155, pozn. 1 a 185, pozn. 5).

1923, říjen 28. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/90

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 13 x 16,5 cm

V Praze 28./10. 1923.

Milý Macháčku!

Pátek 7. prosince by se málo hodil, protože den před tím přijedu večer z Brna a budu utaháný. Ta práce v Brně namahá mnoho, jsem tam v jednom kole. Milejší by mně bylo, kdyby přednáška byla v pátek 30. listop[adu] nebo v pátek 14. prosince, ač je na závalu, že v sobotu mám přednášku univerzitní v Praze a nechci zbytečně ji zanedbat. Proto musil bych hned v sobotu ráno z Plzně odjet. A z toho důvodu připustil bych, aby přednáška byla položena i na čtvrtek (29. /11. n[ebo] 13./12) – pak bych mohl zůstat v Plzni celý pátek do večera. Napiš mi, prosím, ještě, aby to bylo k vzájemné spokojenosti. A co myslíš, abych přednášel? Městské knihy samy sotva by měly dostatečnou zajímavost. Musil bych to spojit ještě s něčím jiným a snad by se přednáška mohla nazývat: Jak se úřadovalo na městském právu v Plzni nebo Městské úřady v Plzni nebo Na městském právu v Plzni.

Do Brna jedu zase 5/11 na čtyři dny. Kdybys přijel 1/11, zastihl bys mne a byl bych rád, kdybych Tě zase viděl. To víš, že na Tebe držím. Ale méně na ostatní. Už i Guth se mi nelíbí, zdá se mi, že je přece neupřímný chlap, a Stoukala jsem od sebe odstavil. Kdybys přijel, šli bychom s Lenkou i někam s Tebou, ale o společnost jinou nestojím, je to všechno banda špatná. A cítím to zejména nyní, kdy podle všeho Urbánek, také jeden pořádný člověk, přesídli do Brna a já mám perspektivu, že zůstanu v Praze sám jako kůl v plotě, jestli se nerozhodnu jít za ním. Už se na mně[!] tlačí, abych dal konečnou odpověď – to nechej pro sebe – a tak věru nevím.

Zpráva o Klicmanovi mne zajímala a to víš, i rozlobila[!]. Přišel právě Friedrich a odnesl to. Mám zato, že se i s Friedrichem rozejdu. To víš, na authority nic nedám, nic od žádného nechci, a mají-li býti názory tak diametrálně rozdílné mezi námi, jak jsou, jaký styk je možný! A věř mi, Friedrich se mi svou povahou a jednáním odcizil už tak, že vše visí na vlásku. Škoda, měl jsem ho rád, a vím, zač mu my, jeho žáci, přes všechny chyby musíme býti vděční.

S tím Lábkem dospělo to tam, jak jsme Ti prorokovali. A vem se za něho a říkej: má vina. Nyní pozdě bycha honíš – dej pozor, ať se nestane ještě něco horšího.

Tu přednášku dej na <8>^a 7. prosince^b, jak jsi navrhl. Teď jsem se rozmyslil. Bude to nejlépe. A Pekaře nech, je to přece jen dobrý muž. Snad se s ním i spojím.¹

Srdečné pozdravy od nás všech milostivé paní, dcerám i Tobě.

Tvůj V[áclav] Vojtíšek

^a přepsáno z 8. na 7. prosince (špatně čitelné) ^b dvakrát podtrženo pisatelem

¹ Jde o narážku z předchozího dopisu (č. 160), že je Vojtíšek „Pekařovec“, tedy příznivec J. Pekaře.

1923, listopad 3. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/91

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, archivář m[ěsta] Plzně, Plzeň, Histor[ické] muzeum.

Milý Macháčku, budu v Brně ve středu až pátek, v sobotu už budu v Praze. Ale večer mám v archivu našem 5–7 přednášku. Proto si ten příjezd zaříd tak, abychom v sobotu 10./11. mohli večer někam jít a abys i v neděli byl v Praze. Ostatek ústně.

Srdečné pozdravy všem.

Tvůj Vojtíšek

3./11. 1923.

^a místo odeslání podle poštovního razítka

[1923, prosinec 1. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/109 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, nedatováno, psáno perem, pohlednice s rekvírovanými zvony z Kraslic a Rokycanska (vydalo MHM Plzeň) 14,5 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[ersitní] profesor, <Praha I, Velké nám[ěstí] 1, městský archiv>^b <t. č. v Brně, Falkensteinerova ul. čís. 14.¹ Děkanství fakulty filozof[ické]. Histor[ický] seminář.>^c

Milý Vojto,

čekáme Tě tedy v pátek u rychlíku v 6 hodin u rychlíku vyjíždějícího z Prahy ve 4 hodiny.² Na peroně bude náš starý Šašek³, kterému dej kufřík, donese Ti to k nám, já asi budu v Sokole, můžeš se tam pro mne <stavovat>^d stavět v Sokolovně, jinak jdu do muzea, kde bychom se v 7 hod. sešli. Strnad měl velký nával, myslím, že přijde dost lidí. Tedy nezapomeň!

Nazdar!

Tvůj Macháček.

Pozdravuj dámy i Urbánka, jestli jsi se s ním už neporval.

<Šašek bude stát u lokomotivy s čepicí v ruce.>^e

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka (zařazeno ve složce korespondence z r. 1922, razítko s datací čitelné totiž jen z pošty v Plzni) ^b škrtnuto poštou ^c dopsáno poštou, podle otisků dalších dvou poštovních razítek odesláno z Prahy do Brna 3. 12. 1923 ^d škrtnuto pisatelem ^e psáno obráceně nahoře nad textem a podtrženo pisatelem

¹ Brno, Falkensteinerova ul., nyní Gorkého.

² Pravděpodobně se jednalo o příjezd Vojtíška na přednášku v Plzni o nejstarších knihách plzeňských (Vojtíšek navrhoval názvy: Jak se úřadovalo na městském právu v Plzni nebo Městské úřady v Plzni nebo Na městském právu v Plzni), dohodnutou na pátek 7. 12. 1923 (viz č. 159 – 161).

³ Josef ŠAŠEK pracoval v MHM jako truhlář, odešel do výslužby v r. 1925 (viz SMHMP1 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 4).

1923, prosinec 18. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/92

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 11 x 17,5 cm

Milý Macháčku!

Posílám knihy Proti všem, Psohlavce a Prales.¹ Myslím, že budeš spokojen, třebaš neposílám knih antikvárních^a. Byly velmi chatrné a snad by se ani nedostaly ty, kterých Ty jsi si zvláště přál. Cena je:

Proti všem 70 Kč po slevě 49 Kč

Psohlavci 30 Kč " 20 "

Prales 16 Kč " 11 "

80 "

Lenka byla u Tvé paní v sanatoriu a podle všeho bude moci brzy vrátiti se už domů.² Proto Vám přejeme s Lenkou, abyste užili s dět[mi] v štěstí a spokojenosti vánoční svátky a aby Vás nic nezneklidňovalo. Buďte všichni hodně zdraví a mějte se dobře.

Tvůj Vojtíšek.

V Praze, 18./XII. 1923.

^a v orig. antiquárních

¹ Alois Jirásek, Proti všem. List z české epopoje, Praha 1923, 8. vydání (J. Otto); týž, Psohlavci. Historický obraz, Praha 1922, 22. vydání (J. Otto); Antonín Bašta, Prales. Příhody malých odvážlivců, Praha 1923 (ilustroval V. Černý, vyd. Josef R. Vilímek).

² Další zmínka o léčení první Macháčkovy ženy Stanislavy (od r. 1915 v ústavu choromyslných v Dobřanech), k tomu srov. č. 113, pozn. 3 (vyřizování slevy na ošetřovném v září 1920-dubnu 1921).

1924, červenec 8. [Stachy]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/114 (kopie)

Pohlednice, originál, rukopis (na konci podpisy manželky a dcer), psáno tužkou, pohlednice z Královských Stach na Šumavě 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a unio[ersitní] prof[esor], Praha I. Radnice, městský archiv, Velké nám[ěstí] 1

8./7. 1924.

Vojto, pošli ihned přesný a podrobný plán edice, abych mohl udělat rozpočet. Je to součástí Žižkových oslav, rukopis musí být^b koncem srpna.¹ Odepiš hned, do 20./7. Kašperské Hory.² Nazdar! Pozdrav dámám. Tvůj Macháček

E[la] Macháčková

Vlasta

Staša

Milenka

Jíra.

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b podtrženo pisatelem

¹ Jde o plán edičního vydání nejstarších plzeňských městských knih, jak již byl zmiňován v korespondenci; v rámci oslav pětistého výročí úmrtí husitského vojevůdce Jana Žižky z Trocnova bylo možné získat na tento účel finanční prostředky.

² O Macháčkově pobytu v Kašperských Horách (dle otisku poštovního razítka) svědčí i nedatovaný pohled z Povydrí: „Pozdravuji z posledního dne našeho zde, v leccems to bylo pěkné. Mimo jiné doufám, že napíšu něco jako kolonizaci střední Šumavy, bohužel aspoň týden mi tu ještě schází. Jinak jsem aspoň si trochu natáhl nohy na nějakých 60 i více km denně. Srdečný pozdrav malé i velké milostivé. Nazdar! Macháček“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/379.

1924, červenec 11. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/94

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 19 cm

Milý Macháčku!

Posílám ti zprávu, jak jsi si přál. Ale příliš mne nehoň. Mám práce nad hlavu, že ani letos nikam nepojedu. Leda až budu hotov v Plzni, do Znojma.¹ To Ty jsi jiný pán, už si hoviš v Kašper[ských] Horách a máš se dobře. Já vím, že tloustneš a bručíš. A co Tvá rodina? Doufám, že jste všichni zdraví, aspoň z lístku se to zdá. Také nám se vede celkem dobře, až na to, že nám různé okolnosti letošní prázdniny pokazily. Ale co dělat!

Ze zprávy, myslím, poznáš, jak si knihu představuji. Ovšem nevím, jestli edice se ještě více nenatáhne, to víš, ono je v těch knihách zápisů mnoho, zvláště ve třetí, a nelze si učiniti předem správnou představu. Nevím věru, nemělo-li by se na ni počítati aspoň 30 archů, abychom se nedostali do úzkých. Ale celkem 45 archů, to by bylo jistě nějakých 30–35 tisíc. Nebude to mnoho?

Kdybys potřebovat ještě vysvětlení apod., napiš!

My všichni Vás všechny srdečně pozdravuje[me] a všechno dobré Vám přejeme. Milostivé paní vyříd' poručení. A příliš nespohodlni[!], ať na Tebe neslyším stížností. Guth aspoň huboval na Tebe mnoho, že jsi ani na sjezd do Prahy nepřijel.

Nazdar!

Tvůj Vojtíšek

V Praze 11./7. 1924.

¹ Pozdrav ze Znojma Vojtíšek skutečně poslal Macháčkovi 9. 9. 1924 (AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/96), kde zahájil prohlídku městského archivu v pondělí 8. 9. a pracoval zde až do pátku 12. 9. tr. O této cestě viz č. 168.

[1924, červenec–srpen[?] 22. Praha–Choceň]^{a1}

V. Vojtíšek F. Macháčkoví

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/95

Pohlednice, originál, rukopis, psáno tužkou (také podpis Vojtíškovy manželky), nedatováno, pohlednice z Chocně, Jugmannova ul. 13,5 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Histor[ické] muzeum

Milý Macháčku, také jsem si vyjel, a to zdrží práci pro Plzeň, ale ½ Ti mohu dát třeba hned. Vzpomínáme na Tvou rodinu i Tebe a srdečně pozdravujeme.

Na shledanou!

Tvůj Vojtíšek

L[enka] Vojtíšková

^a datum vydání dle poštovního razítka (částečně nečitelné – měsíc); místo odeslání dle poštovního razítka Praha

¹ Choceň, obec nedaleko Brandýsa nad Orlicí (nyní okres Ústí nad Orlicí, Pardubický kraj).

1924, září 16. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/97

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 14 x 19 cm

Milý Macháčku!

Jak jsem Ti psal z Brandýsa n[ad] Orl[icí]¹, mám připravenou asi ½ knihy o práv[ních] řádech a knihách plzeňských. V Brandýse jsem byl jenom 10 dní, a to byla celá má dovolená, ač jsem ani tam nezahálel. A nyní jsem byl týden pryč ve Znojmě a Jihlavě.² Teď, když jsem se vrátil, žena se chtěla dáti operovati (na nos), dnes jsem ji zavedl do nemocnice na kliniku prof. Kutvirta³ a zítra operace bude provedena. Za těch okolností pochopitelně není naděje, že bych práci v Plzni dopsal v dohledné době, zejména když i Morávek⁴ tlačí, abych brzy napsal pro ministerstvo příručku archivářskou⁵, a když mám dodatí čl[ánek] o pečetech a znacích pražských

¹ Viz č. 167 (pohlednice z Chocně u Brandýsa nad Orlicí). Brandýs nad Orlicí (nyní okres Ústí nad Orlicí, kraj Pardubický) je městečko se zajímavou historií (ve 2. pol. 15. stol. významné středisko Jednoty bratrské, rodiště Karla staršího ze Žerotína, pobýval zde J. A. Komenský) a s malebným okolím (od 2. pol. 19. stol. vyhledávané letovisko – např. zde pobýval T. G. Masaryk, A. Jirásek a další známé osobnosti). Vojtíšek se zasloužil o uspořádání městského archivu v Brandýse nad Orlicí, nejdříve jej nechal převést do AHMP a pracemi pověřil PhC. Jiřího Čarka (viz NA, f. MŠANO, sign. 30 Brandýs n. Orl. Archiv, kart. 3231, č. 128826/1931, dopis V. Vojtíška, archivního inspektora pro Čechy, MŠANO ze 27. 8. 1931).

² Cestu Vojtíšek zahájil v pondělí 8. 9. ve Znojmě a zdržel se zde do pátku 12. 9. (o tom též informoval i místní tisk – Dělnické listy); pak pokračoval do Jihlavy, kde pobýval od soboty 13. 9. do neděle 14. 9. 1924 (viz č. 166, pozn. 1; AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, archivní inspektorát, zpráva o cestě do Znojma a Jihlavy ze 27. 9. 1924; Studium znojemského archivu, Dělnické listy, roč. V., č. 38, 12. 9. 1924, s. 6).

³ Otakar KUTVIRT, prof. MUDr. (1867-1929) otorinolaryngolog, v l. 1904-1906 pracoval jako odborný lékař a konziliář Městské nemocnice v Plzni, od r. 1908 vedl odd. ORL Vinohradské nemocnice a v l. 1913-1929 byl přednostou Kliniky pro choroby nosní, ušní a krční v Praze, zde byla pravděpodobně dle této zprávy dne 17. 9. 1924 operována Lenka Vojtíšková.

⁴ Jan MORÁVEK, PhDr. (1887-1960) absolvent pražské univerzity (1905) a Institutu pro rakouský dějepyt (1909-1911), v l. 1920-1948 archivář Archivu Pražského hradu, od r. 1918 působil v archivním odboru MŠANO, měl podíl na delimitaci bohemik z Rakouska v rámci archivní rozluky i na organizaci čs. archivnictví. Viz BSACŽ s. 431.

⁵ Nedávno před tím Vojtíškovi vyšla příručka O archivech městských a obecních a jejich správě. Praha 1924 (o ní referoval Bedřich Mendl in ČAŠ 2, 1924). V úvodu autor píše, že práce je shrnutím přednášek z archivních kurzů pro obecní archiváře, knihovníky a kronikáře na vyzvání Spolku čsl. knihovníků v únoru 1924, které opakoval ještě v Moravské Ostravě u příležitosti sjezdu čsl. knihovníků (autorova předmluva datována „v Praze koncem června 1924“). K vydání příručky MŠANO pro venkovské archiváře nedošlo (o záměru vydání viz referát V. Vojtíška o práci V. Hrubého, Úvod do archivní teorie i praxe in ČAŠ 8, 1931, s. 169).

do Zpráv Památkového sboru m[ěsta] Prahy⁶. Píši Ti to proto, abys měl strpení. Dověděl jsem se totiž, že p[an] řed[itel] Strnad byl u nás v archivu, co jsem byl mimo Prahu, a upomínal o knihy. Mám sice zato, že mne chtěl spíše navštívit, než-li upomínati, ale kdyby tomu bylo skutečně tak, že byste knihy chtěli, byla by to pro mne pohroma. Jak jen mi bude trochu možno, dám se do práce a doufám rychle dospět ke konci. A kdybyste nutně co potřebovali, dalo by se to snad nějak zařídit. Přijedeš do Prahy? Nejlépe by bylo, abychom se dorozumněli.

Jak se máš. Vzpomínám na Tebe často. Jak jsi užil prázdnin? Ty přece si to dovedeš vše lépe zařídit. Mně se ve Znojmě i Jihlavě dobře líbilo, ale archivy, které jsou krásné a neobyčejně bohaté, jsou na tom zle. První je vlhký, druhý v rukou neodborných; v Jihlavě ustanovili archivářem býv[alého] faráře Kunovského – hlásili se vedle něho ještě dvě osoby, ale Němci, a Čech to musil dostati – a ten je ubožák, který ničemu nerozumí. U měst[stské] rad[y] byla by vůle dobrá, dalo by se na ně působiti, ale není lidí!⁷ A to je nejhorší. Archivní škola nestojí za nic a pak jsou takové konce.⁸

⁶ Zmíněná stať vyšla až v r. 1928 (V. Vojtíšek, O pečetech a erbech měst pražských i jiných českých, Zprávy Památkového sboru hlav. m. Prahy I, Praha 1928, 255 s. a 29 obr. příloh s franc. resumé).

⁷ O inspekční cestě po městských archivech ve Znojmě a Jihlavě viz pozn. 2. Ve Znojmě byl archiv deponován ve dvou místnostech znojemského hradu, kde sídlilo též městské muzeum, v r. 1924 nemělo stálého správce (první městský archivář jmenován až v r. 1926 a stal se jím Josef Auer – viz BSAČZ s. 59-60). Vojtíšek tehdy pravděpodobně jednal s kustodem a ředitelem muzea Antonem VRBKOU (1860-1939), pedagogem a historikem, jak o tom svědčí záznam v podacím deníku úřadu města Znojma z r. 1924 (Archiv města Znojmo, sign. AMZ-II-2/1499, pod čj. 15222 evidován přípis AHMP ve věci prohlídky městského archivu s poznámkou „Vrbka“; samotný spis se nedochoval). Ani Vojtíšková zpráva z této cesty, určená radě a magistrátu města Znojma, (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, Archivní inspektorát, strojopisná zpráva z 25. 9. 1924) nejmenuje žádnou osobu, se kterou ve Znojmě jednal, ale podává zevrubný popis uložených archiválií, který mohl budoucí archivář dobře využít pro pořádací práce. Mimo městský archiv navštívil ještě archiv a knihovnu kláštera sv. Hipolyta křížovníků s červenou hvězdou na Hradišti ve Znojmě (tamtéž, strojopisná zpráva ze 27. 9. 1924). V Jihlavě prohlédl městský archiv, který v l. 1924-1927 vedl František KUNOVSKÝ (4. 11. 1874 – † asi 1933) absolvent olomoucké bohoslovecké fakulty, po vzniku ČSR dán mimo aktivní duchovní službu, po r. 1927 se do ní opět navrátil; byl tedy neškolený archivář a jihlavský archiv spravoval v l. 1924-1927 (viz BSAČZ s. 365). V. Vojtíšek ve zprávě (tamtéž, strojopis z 26. 9. 1924), určené vládnímu komisariátu Jihlavy, vedle obdobného podrobného popisu typů archiválií uděluje závěrem radu, jak se do pořádání zapracovat (viz text s. 134-135). Vojtíšek též odkazoval na radu a pomoc moravského zemského archiváře dr. Františka Hrubého.

⁸ Státní archivní škola v Praze ustanovená od r. 1919 jako odborná vysoká škola pro archivní praxi (později ministerstvem zpochybněno); studium bylo tříleté (v r. 1924 studovala tedy již druhá generace posluchačů), mj. zde vyučoval také V. Vojtíšek; vyučovalo se zde archivnictví, pomocné vědy historické, české dějiny, také ovšem středověká archeologie, znalost archivů a knihoven, jazyková výuka. Škola vydávala prestižní odborný časopis (ČAŠ). Prvním ředitelem školy byl jmenován G. Friedrich, v poválečných letech 1945-1948 školu vedl V. Vojtíšek. Archivní škola byla postižena uzavřením českých vysokých škol r. 1943, po r. 1945 bylo studium obnoveno a poslední kurz se konal v l. 1947-1950.

Co dělá Tvá rodina. Doufám, že jste všichni zdraví. Také u nás vše bylo v pořádku, jen Lenka měla časem obtíže a chce se jich radikálně zbavit. Doufám, že vše dopadne dobře, ale to víš, starost mám. Dcera je u sestry na Malé Straně.

Posíláme Vám všem srdečné pozdravy. Milostivé paní vyříd' ode mne poručení. Mějte se ve všem dobře. Na shledanou!

Tvůj Vojtíšek

V Praze, 16. září 1924

1924, září 18. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/115 (kopie)

Dopis, originál, strojopis na s. 1-2 (rukopisem pouze pozdrav, podpis a datum), arch 20 x 33 cm

Převzácny pane inšpektore,¹

věc jest opravdu krvavě vážná. Knihy potřebuji za každou cenu, na výstavu, prosím tě, co tam mám dát z 15. století, než vyložit zápisy s Pabiánkovou, Korandovými apod.² a než vůbec tam dát knihy a listiny, ten Žižka sám tam bude spíše jen pro dekoraci a pro titul a jinak to bude výstava Plzně 15. století, budou tam i gotické kalichy a monstrance, tedy jistě nežižkovské.³ Najednou knihy nepoberu, a přijedu pro první várku 28. září na Tvůj svátek, a doufám, že ho náležitě oslavíme, ovšem tentokrát jen v archivu. Proč, co chci dělat, to dále. Tedy nemohu si pomoci, knihy musím odvézt i za tu^a cenu, že bych Ti pak^a ještě něco k dokončení musil poslat po výstavě.

Ale Vojto, vážné slovo, mně se zdá, že já ti musím vrátit dluh a vynadat ti, zrovna jako jsi to jednou, a to docela právem, udělal ty mne. Mně se zdá, že také rozděláváš^a pětadevadesát věcí, a nic nedoděláš. Je v tom Tvém zájmu nejvíce, abych tě nyní hodně a hodně shonil. Nedokončíš, vyletíš z toho, již za měsíc ti to dá více práce než dnes, kdybys si na to okamžitě sedl, ještě za ten týden do svého svátku naděláš ohromný kus práce a budeš zase v tom a než si přijedu pro druhou várku, dejme tomu jako poslední lhůtu, 15. říjen, dáš mi hned [s] sebou rukopis. A Vojto, pro krista pána, vždyť já ten rukopis potřebuji, nebo si to potom budeme musit dát k ledu, nedostanu-li peníze teď s Žižkou, pak je těžko budu shánět, a teď s tím dělám velkou vodu, reklamu, je to oficiální^a kus programu a bude se to slavnostně hlásit 12. října

^a strojopisný překlep, v orig. ta zu, pak, orzděláváš, oficiáoní, sední, Berhreichenstein, je, jel, všera, stašu ^b strojopis proloženě ke zdůraznění významu

¹ Státním archivním inspektorem pro Čechy byl Vojtíšek jmenován MŠANO od 1. 9. 1924 a zastával ji celkem plných 17 let až do zrušení této funkce v listopadu 1941, dále po obnovení funkce v l. 1945-1950. Viz I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 28-29; AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154-157, archivní inspektorát (doklady z této činnosti z let 1922-1950).

² Jde o příslušníky významných plzeňských rodin a příznivce husitství v Plzni (Kateřinu Pabiankovou a Václava Korandu), kteří na jaře 1420 odešli s Janem Žižkou do právě založeného Tábora. Viz František Šmahel, Husitské město „Slunce“. Plzeň na přelomu let 1419-1420, MZK 19, 1983, s. 137-152; Ivan Martinovský, Dozvuky husitství na Plzeňsku (Korandové, Pabiankové a ti druzí), in: Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi. Praha 2003, s. 271-278.

³ V říjnu 1924 byla v MHM otevřena výstava památek Plzně z XV. století, která byla součástí oslav Žižkových. Byly tu vystaveny cenné příspěvky k Žižkově ikonografii, husitské zbraně a další památky z XV. století (viz SMHMP1 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 50).

v divadle, že město vydá dílo slavného archiváře a inšpektora atdatdatd[!] ⁴ a že tím strašně důstojně oslavuje památku Žižkovu, že tím dá flek Praze i Amsterodámu⁵, a ty mně teď necháváš v štychu, vždyť já musím z té práce mít doma aspoň chlup, abych mohl s tím do finanční komise, a musím hledět, jakmile peníze seženu, honem je utratit, než mi na to někdo skočí, rozumí se, aspoň první svazek co nejdříve, najednou to nedostanu a druhý tedy může třeba rok čekat, ale první musím mít, m-u-s-í-m-m-í-t^b nebo tě zabiju. A poslouchej, co a jak jaká archivářská příručka, myslím, že my máme smlouvu starší a nejdříve že si pěkně zaplatíš staré dluhy a potom teprve budeš podpisovat nové směnky. To není tak docela správné. Tedy si prosím tě, okamžitě sedni, nech všeho jiného a do příští soboty připrav první kus rukopisu. Pak mi pěkně sám poděkuješ, až mi pošleš poslední, že jsi se toho zbavil, a že máš po starosti. A být to musí honem, jinak bych si musil nohem vynajít nový titul pro oslavy, abych nezůstal pak v ostudě lidské i s tebou, a na vydání by se pak mohlo čekat hromadu let, pak bys ovšem měl času až nazbyt.

A teď za druhé. Vyříd' prosím tě, důtlivě Gut[h]ovi, chce-li mne na muzejní radu, aby ji svolal na 28. září, potom nebudu moci, mám přednášky, školu atd. A já bych rád přijel již ve čtvrtek tentokrát nebo aspoň v pátek, ovšem v tom případě, vypůjčíš-li si pro mne z tereziánského katastru celý fascikl Bergreichenstein,^{a 6} chtěl bych se tam u tebe na tři dny usadit a doufám, že bych s tím byl při nepřetržitém sedění hotov za tu dobu. Napiš mi hned, jestli ho dostaneš k sobě, v zemském⁷ jde^a mi o to, že bych tam nemohl sedět odpoledne a pak víš ty chlape, u tebe jest to takové zaplivanější a není to jako mezi pány. Tak se chytň za uši, vytáhni se za ně ke stropu, spusť se k psacímu stolu a piš piš a piš pořád a pořád Plzeň, od rána do večera, všeho ostatního naprosto nech.

⁴ Tamtéž s. 49: V neděli 12. 10. se konalo slavnostní matiné v městském divadle, kde mimo vystoupení pěvecké župy Pallovy (husitské náboženské písně) pronesl přednášku „Jan Žižka a jeho doba“ prof. dr. Václav Novotný; poté ve schůzi obecního zastupitelstva starosta slavnostním způsobem vzpomněl památky Žižkovy a městské zastupitelstvo se usneslo mj., aby byly tiskem vydány nejstarší městské knihy z doby husitské a starší (vydání těchto knih bylo smlouveno právě s dr. Vojtíškem, který už dodal první část rukopisu pro I. díl publikace). V rámci oslav zazněly ještě další přednášky:

„O válečném umění Jana Žižky“ (19. 10. R. Urbánek), „Žižka v Plzni a v západních Čechách“ (26. 10. J. Strnad), „Doba válek husitských v obrazech“ se světelnými obrazy (4. 11. F. Macháček). K Žižkovým oslavám nejen v Plzni, ale i v Praze, viz AMP, MěÚ, Registratura, i. č. 5872, kart. 730, sign. 90/I 24, spis Žižkovy oslavy 1924 (v něm např. přípisy ke sbírkám Spolku pro zbudování Žižkova pomníku v Praze–Žižkově a osnovy programu v Plzni). Macháček byl členem komitétu pro pořádání Žižkových oslav v Plzni.

⁵ Amsterdam (též Amsterodam) hlavní město Nizozemska.

⁶ O zpracovávání archiválií Bergreichensteinu (Kašperských Hor) viz č. 159 (1. 10. 1923) a dále č. 170 (22. 9. 1924).

⁷ Zemský archiv království českého sídlil do roku 1933 v Bredovské ul. 6 (do postavení nové budovy v Dejvicích, tř. M. Horákové 133, Praha 6 – slavnostní otevření 17. 5. 1933); tehdy byl také přejmenován na AZČ. Bredovská ul., nyní Politických vězňů, Praha 1-Nové Město (budova bývalé filiálky zemského archivu již nyní nestojí).

Paní Lence vyříd', aby jí teda pusa jela^a teď ještě líp než dřív, když si ji dala spravit, a aby této zvýšené schopnosti užila na prvním místě u tebe a pořádně ti zahrála, aby ses napravil. U mne je jedna náramně zlá příhoda, která mne moc a moc ve famílii mrzí. Tak jsem si včera^a říkal, že přece jen už nějak stárnu, šel jsem totiž dát zapsat Stašu do tanečních, a tak jsem šel do té Besedy⁸ trochu melancholiš. A to je jistě věc tuze zlá a polituj mne.

Nazdar!
Tvůj Frida.

18./9. 1924

⁸ Měšťanská beseda v Plzni, Kopeckého sady 13, postavena v roce 1901 plzeňským stavitelem Františkem Kotkem. V architektonickém řešení budovy převládá novorenesanční sloh, umělecká výzdoba je převážně secesní. Od roku 1994 je Měšťanská beseda kulturní památkou, v l. 2000-2005 prošla generální rekonstrukcí a zaskvěla se v původní kráse. Měšťanská beseda se společenskými sály a salonky, Kinem Beseda, Divadélkem Jonáš a proslulou secesní kavárnou je jednou z nejvýznamnějších společensko-kulturních center v Plzni, taneční kurzy, kromě dalších společenských akcí (plesy, koncerty), se zde konají dodnes.

1924, září 22. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/116 (kopie)

Dopisnice, originál, strojopis, psáno na s. 1 (rukopisem pouze pozdrav, podpis a datum), korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[ersitní] prof[esor], Praha I., Velké nám[ěstí] 1, archiv.

Milý Vojto,

odepiš mi prosím tě obratissime, budu-li mít tereziánský katastr Bergreichenstein připravený u tebe již ve čtvrtek, budu-li tady hotov s nejnmutnějším, což arci není dosud jisto, přijel bych již ve čtvrtek ráno a rulu bych si vypsál na místě, abych to měl všechno. Jinak přijedu určitě v pátek, ale okamžitissime odpověz^b, jestliže jsi tak dosud neučinil.¹

Nazdar!

Tvůj Frida M[acháček]

22./9. 1924

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b strojopisný překlep, v orig. odpověz

¹ Na zpracovávání tereziánského katastru Kašperských Hor pracoval Macháček i později, pravděpodobně ještě po lednu 1925, jak o tom píše Vojtíškovi v nedatovaném dopisu: „Milý Vojto, napsal jsem ředitelství zemského archivu suppliku a poslal současně, aby mi zase půjčili a to na pátek a sobotu tereziánský katastr Bergreichenstein do místností městského archivu, prosím Tě tedy uctivě, abys mi pro to poslal, budu s tím tentokrát jistě hotov za ty dvě půldne a ještě snad v sobotu bych šel i do knih v zemském archivu, to ovšem musím již na místo.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/349.

[1924, říjen? 17. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/362 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[ersitní] prof[esor] a inšpektor arch[ivní], Praha I., Velké náměstí 1, radnice

Vojtěchu,

prosím Tě, pošli mi <ale prosím>^b hned^c, co tam máš z literatury pokud možno nové o ceších (nom[inativ] cech^d), o právních a hospodář[ských] vztazích a o zřízení apod.

Guth mi pořád nic neposlá.

Je to s ním velký [†]^e.

Jinak se měj hezky, možná že v pátek večer se uvidíme, mohli bychom se sejít na večeri, v taverně?¹ Ovšem jen do 10, ráno bych jel do Brna. Ale není ještě vyloučeno, nepojedu-li odtud rovnou. Zpět chci přes Tábor.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka (měsíc nečitelný) ^b nadepsáno nad řádkem ^c dvakrát podtrženo pisatelem ^d zdůrazněno tiskacím polokurzívním písmem ^e použit symbol slova „kříž“

¹ Pokud byl dopis poslán 17. 10. 1924, bylo to v pátek, ten následující tedy byl 24. 10. (viz další Macháčkův nedatovaný korespondenční lístek ze středy 22. 10. 1924, kde se o cestě v pátek, tj. 24. 10., přes Prahu hovoří).

[1924, říjen 22. Plzeň?]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/366 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivař a univ[ersitní] prof[esor], v Praze I., Staroměstská radnice.

Milý Vojto,

pojedu v pátek přes Prahu, ale přijedu až asi o ½ 9. na Smíchov, nemohu dříve, kde se uvidíme, miláčku? Mohl bys také jednou na nádraží, sedli bychom si někam na večeri na Smíchově, třeba v Nár[odním] domě¹, a v 10 bychom se v bázni boží počestně šli vyspat, anžto ráno jedu do Brna a večer tam kážu.² Co tomu říkáš? Kdybych mimo nadání přijel dříve (ale to se nestane), zatelefonuji ti odněkud do archivu. Buď dlouho zdráv.

Nazdar!

^a datum odeslání dle poštovního razítka (místo odeslání nečitelné)

¹ Národní dům na Smíchově, nám. 14. října 82/16, Praha-Smíchov, vrcholně secesní kulturní památkou České republiky postavenou podle projektu Aloise Jana Čenského v letech 1906-1908 jako dominanta hlavního náměstí samotného města Smíchova. Po celou dobu byl a je společenským centrem nejenom Smíchova ale i celé Prahy.

² Dle nedatované pohlednice ze Starého Brna zde měl Macháček přednášku za malého zájmu veřejnosti: „Pozdravuji, item a zvlášť paní Lenku i malé její vydání. Tady je to nějak hloupé, na přednášce 8 lidí, byla ovšem hlášena s vyloučením veřejnosti, jako v Praze. Můj největší domácí výkon mluvit před 8 je stokrát těžší než před tisícem. Nazdar Macháček“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/373.

1924, prosinec 16. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/118 (kopie)

Dopis, originál, strojopis, psáno na s. 1-2 (rukopisem červenou tužkou pouze podpis a pozdrav), arch 21 x 34 cm

Milý Vojto,

předně Tě prosím, abys mi koupil něco od Jiráska, např. U nás, nebo I. a III. díl Mezi proudy, Bratrstvo, Husitský král, něco z Věka, asi v ceně nějakých 60–80 korun nebo i o korunu více, pro dvě nejstarší dcerky, a mimo to knihu ještě dětskou z novinek, to co budeš mít k mání za sníženou cenu, asi za 20–30 korun pro dospělejší mládež, pro Vlastu totiž, 10 let, půjde snad již po prázdninách do gymnázia, a nějakou dětskou^a novinku obrázkovou pro Milenku (2 ½ roku). Přijede tam v pátek do Prahy kol[ega] Klein, knihy by vyzvedl a hned zaplatil všechno, ale jestli pak jsem ti zaplatil všechno loni?¹ Opravdu ani nevím.

Jinak se mám moc^a zle, hotový blázinec, někdy opravdu mi to jde na nervy, a nejsem opravdu již takové na veřejnosti^a aspoň flegmatické^a dřevko, jehož nervům se lidé podivovali (ovšem jsem^a jím vlastně nikdy ani nebyl, ale dovedl jsem hrát v těchto věcech někdy dobrou^a hru). Teď mám rvačku zase s finanční komisí o nové místnosti, zatím jsem to vyhrál asi s archivem, který v podstatné části se přestěhuje do Ratskeleru a bude tu mít i jednu místnost za úřadovnu. Dobré jest to [s] bezpečností a suchem, skladiště nemá však vůbec denního světla.² Horší boj je s přírodovědným oddělením, správce jeho provedl politickou bezcharakternost, vystoupil z národní demokracie^a, a myslil, hlupák, že si tím polepší, a já nyní vlastně musím bránit přírodovědné oddělení proti všem, ovšem nijak nehájím osobu toho člověka.³

^a strojopisný překlep, v orig. dtěskou, mov, veřejnost, glegmatické, jsme, dorbou, demoracie, ouředlný, říkla, Npapsla

¹ Viz č. 164, Vojtíšek Macháčkovi 18. 12. 1923 (předvánoční zasilka knih pro rodinu).

² Jde o prostory ve sklepě plzeňské radnice. Zde byly již dříve uloženy různé archiválie (jako např. neuspořádané části městské registratury), kde byly sice v bezpečí, ale pro zpracování musely být přenášeny do muzejní budovy. Situaci by zlepšilo získání pracovny pro archiv v radniční budově, jak Macháček píše ještě v r. 1926. Viz SMHMP1 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 5-6. O nové prostory Macháček bojoval od 8. 3. 1924, kdy podal podrobný návrh na rozmístění archivu v 1. patře býv. starého hejtmanství (nám. Republiky čp. 130) a zevrubný popis stísněných podmínek v MHM (mj. počet sbírkových předmětů a jejich rozmístění, rozlohu pracoven a skladišť, někdy kumulovaných v jedné místnosti), avšak již 31. 3. tr. se mu dostalo zamítavé odpovědi s odůvodněním, že místnosti budou pronajmuty k obchodním účelům a v době, kdy „lidé nemají kde bydlet, zdá se nám návrh na okupování celého prvního patra starého hejtmanství jen archivem poněkud luxusním“. K tomu srov. pozn. 106 a přísl. text (AMP, MěÚ, Registratura, i. č. 8054, sign. 363/II 88, kart. 1190, spis Umístění archivu 1924).

³ Zvláštní přírodovědné odd. vzniklo 20. 11. 1919. Dne 28. 1. 1923 zemřel Theodor BAYER, odborný správce paleontologických sbírek, který začínal jako pomocník C. Purkyněho, a tak od 1. 1. 1923 byl

Pak nám několi[k] věcí se lhůtou psát, a připravuji a píšu tedy, ale jinak, nu jde to jak se to dá, a zrovna nadávám na vysokoškoláky. Jdu teď do schůze, a myslím, začnu-li tam mluvit, že mne asi vyhodějí, což si budu skoro pokládat za čest. Na vánoce přijeti nemohu. Nemám naprosto čas, ač mne to velmi mrzí, byl bych rád to dodělat pro Kazimoura, ale nejde to a nejde, to bych se musil rozkrájet, bez toho letos nebudu vůbec mít svátky. To mne jako mrzí, třeba zase jinak člověka leccos těší na světě. A nejlépe je mi přece jen po 5. hodině, kdy jako teď odejdou partaje a personál a kdy jsem tu sám, docela sám a hraju si s něčím, třeba to byl teď bohužel příliš často docela sprostý ouřední^a aktík. Anebo takhle večer doma, kdy to doma všechno jde spat a já si zůstanu.

Co dělá ten strašnej Guth? Co dělá ten strašnej jeho časopis? Říkal^a něco o plzeňských puškách? Napsal^a jsem to o nich v průvodci také z jedné vody, ale přece aspoň něco jsem se snažil povědět lidem, kteří se na to přijdou podívat. Výstava se mi celkem zadařila, nechám ji nyní stát dlouho, dokud lidé budou chodit.

Nemohu tedy jinak, než i letos jen písemně Ti přát pěkné svátky i Tvým milým. Jsou letos u nás lepší o to, že je zdraví celkem lepší než bylo, ne u mne totiž, já jsem pořád díky Sokolu zcela dobře na tom, ale u ženy.

Promiň, že Tě obtěžuji. Ale abych nezapomněl, jen v předpokladu, že to dostaneš za dvě třetiny, jinak 10% dostanu tady také.

V Plzni, dne 16. prosince 1924.

Věčně Tvůj
Tvůj Macháček

Pozdravuj dámy

správcem přírodovědného odd. MHM jmenován odborný učitel RNDr. Jaroslav TYKAČ, který zde působil do pol. r. 1934. Tamtéž, IX., s. 3-4 a 40; tamtéž, X., s. 251.

1924, prosinec 22. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/98

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 12,5 x 17 cm

Milý Macháčku!

Tvé psaní dostal jsem až v pátek ráno, protože ve čtvrtek jsem byl v Nymburce¹. Ale v pátek nebylo mně možno, abych knihy narychlo připravil, a vůbec na větší slevu nebylo už pokdy do svátků. Protože jsi mi pak napsal, že 10% dostaneš v Plzni také, nepokoušel jsem se nikde, protože i kdybych dostal 15%, zase by stálo poštovné. Proto promiň, že Ti letos nemohu přispěti, ač bych to rád učinil. Musíš podruhé na to pamatovati dříve.

Vzpomínám na Tebe, jak se máš a co děláš. Škoda, že nepřijedeš do Prahy, abychom si zase jednou popovídali a někde poseděli. Ale nepřijedeš-li nyní, doufám, že Tě brzy uvidím později.

Jak jsi asi četl, ve večernících Rudého Práva a Čes[kého] slova v sobotu byl na mne podniknut útok za Radnici staroměstskou². Stojí za ním jistě Šebesta. Je sprostý, jak ani jinak nemůže býti. Jsem „klerikální historik“, jsem člověk, který píše černostněnské[?] články, místo aby konal své povinnosti. No snesl jsem už dosti, snesu jistě i toto. A jak bude možno, vrátím ránu, to víš.

Jinak není nic zvláštního, co bych psal. Výstavu zavři, jak budeš moci nejdříve, rád bych tu měl městské knihy, abych mohl práci dokončiti.³

Já i obě ženský posíláme srdečné pozdravy Tobě i celé Tvé rodině. A přejeme Vám, abyste se měli o vánocích dobře a byli jste zdraví a spokojeni. Milostivé paní vyřídí mé poručení.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 22./12. 1924

¹ Nymburk (nyní Středočeský kraj) je okresní město na řece Labi, 45 km východně od Prahy. Přestože z dopisu není patrné, za jakým účelem Vojtíšek Nymburk navštívil, lze předpokládat, že se tak stalo z titulu funkce archivního inspektora či konzervátora pro okres Brandýs nad Labem. V roce 1928 byl správcem městského archivu v Nymburku, který byl uložen v městském muzeu, Václav JEDLIČKA, odborný učitel (viz NA, f. MŠANO, kart. 3236, sign. 30 Archivy, spis Nymburk archiv 1928, dotazník Musea král. města Nymburka).

² Radnice staroměstská v Praze. O jejím významu a památkách. Praha 1923, 149 s. s obr. přílohami (nákladem A. B. Černého), vyšlo s podporou MŠANO (napadeny byly věty na s. 25). Ve Večerníku Rudého práva vyšel článek o této Vojtíškově práci in č. 293 dne 20. 12. 1924, ve Večerním Českém Slově, roč. 6, č. 291, 20. 12. 1924, s. 5, článek „Jak se falšuje pravda ve 'vědeckých' spisech“: „Čiší z něho neutajená zášť tohoto klerikálního historika vůči socialistům. Že tak hluboko může klesnout člověk, který dělá si ambice na vědeckou úroveň, je příznačné. Zaujatost stranická víc u něho platí než pravda.“

³ K výstavě „památek doby husitské ve sbírkách MHM“, která byla plánována na říjen–listopad 1924, viz AMP, Registratura, i. č. 5872, sign. 90/I 24, kart. 730, spis Žižkovy oslavy 1924–1928, přípis prezídiu hlavního města Prahy z 20. 3. 1924.

1925, leden 6. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/119 (kopie)

Dopis, originál, rukopis (kaligrafické písmo), psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11 x 14,5 cm

Vojtěchu disciplinovaný,

tak jsem dnes četl v novinách o Tvé slávě až skoro nezasloužené, mám Tě skoro v podezření, že se chceš stát nějakým ministrem nebo aspoň poslancem a že sis to objednal. Ale teda abych mluvil krvavě vážně: měl bych chuť do toho vjeti, ne kvůli Tobě, Tobě bych to darebo s[!] gruntu přál, abys neměl na mne vždy takovou hubu, aby Tě přiskřípli, já bych měl také udat, mně že taky říkáš, že jsem vůl a nejen jim – ale také mea res agitur, já mám teď také rozepsáno něco velmi anzüglich.

A proto bylo-li by Ti to vhod, pošli mi materiál (ta čísla Č[eského] Slova a Rudého Práva, po případě jiné) a informace tedy o tom, co není v novinách. Já jsem dokonce už z přinucení a nerad teď si rozřezal Tvoji radnici a prolistoval a tak myslím, že jde o str[any] 24/25 a předposlední věta str[any] 60. Já bych to těm blbcům měl chuť napsat po česku, že je to spřež, a já bych Ti to až Ty mi to pošleš a chceš-li^a, poslal, aby sis to prohlédl a hned dal Thonovi. Tady by se to vůbec mělo stát otázkou ne jednotlivce, nýbrž stavu, a žádat úplnou satisfakci. To se ví, že mnozí by to již asi rádi z[a]retušovali[?]. Voni Ti naši nejsou asi lepší, ale aspoň zatím mají z ostudy strach. Ovšem psal bych jen tehdy, bylo-li by Ti to vhod, neznám přirozeně situaci a nevím, co děláš.

Tak Ti teda tisknu Tvoji mužnou hubu a doufám, že ji pustíš na špacír.

Pozdravuji srdečně obě dámy, stejně vyřizují od všech svých ženských.

Tvůj Frida M[acháček]

Plzeň 6./1. 1925.

^a podtrženo pisatelem

[1925], leden 8. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/93

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 20,5 x 33,5 cm; předtištěné záhlaví Archivu hl. města Prahy (se znakem hl. města Prahy)

V Praze, dne 8. ledna 1924[!]^a

Milý Macháčku!

Aféra je vlastně ukončena. Primátor¹ prohlásil k zástupci účastnictva, že vlastně discipl[inární] řízení odhlasováno nebylo, že dal hlasovati jen o tom, je-li návrh dostatečně podporován, který učinil kom[unista] Nedvěd², a může-li býti podkladem dalšího vyšetřování, na jehož základě teprv by se mohla zahájit discipl[inární] řízení. Prohlásil také, že je pro svobodu projevu účastníků a slíbil učiniti zásadní projev.

Ze všeho je viděti, že statfotři nalítli. Za věci jistě stojí Šebesta. Když to nešlo jinak, dal se ke komunistům nebo užil jejich neinformovanosti. A bylo provedeno při tom velké darebáctví. Posílám ti přesný opis novinářských zpráv. V nich, jak poznáš, nejen byla vytržena místa ze souvislosti a dán jim jiný smysl, nýbrž podložena i jiná slova. V „Čes[kém] slově“ místo „vůdcové komunistů“ stálo „vůdcové socialistických stran“ a v „Rudém právu [“] místo toho je „vůdcové dělnictva“. A pak už šlo to dále. Co Nedvěd vlastně říkal, ještě nevím, vyžádám si nahlédnutí do stenograf[ického] protokolu, je podle Rudého práva projevil, že jsem napsal jakoby vstup social[istických] stran na radnici bylo neštěstím. A také budil dojem, že jde o oficiální^b publikaci, do které jsem vpašoval co a blamoval vládní většinu.

O věci bylo psáno v Nár[odních] listech, ale i v klerikál[ním] Praž[ském] večerníku, ač tam konstatují, že jsem s rodinou vystoupil z katol[ické] církve. Ale lumpáctví je přílišné a návrh komunistů, i když neproveden, tak příznačný, že by to nemělo jen tak přejíti. Sám budu psáti, až se vlna utiší, a budu žádati satisfakci. Také posílám opisy zpráv Rudého práva a Čes[kého] slova advokátovi; rád bych žaloval. A nejlepší je to: Do redakce může přijíti lump nebo blázen, a chce-li zostuditi nebo zničiti

^a chybná datace pisatelem (z kontextu dalších dopisů i jiných archivních pramenů vyplývá, že dopis má být správně datován 8. 1. 1925) ^b podtrženo pisatelem ^c v orig. aferami

¹ Myšlen pražský primátor Karel BAXA, JUDr. (1863–1938), český politik (od r. 1911 člen české strany národně sociální), právník (mj. zastupoval rodinu Hružovu v procesech s Leopoldem Hilsnerem), synovec K. H. Borovského. Po vzniku Československa byl v r. 1919 zvolen pražským starostou, v roce 1922 se stal prvním primátorem tehdy vytvořené Velké Prahy, znovuzvolen ještě třikrát, rezignoval až v r. 1937 pro vysoký věk.

² František NEDVĚD (1876–1943) český novinář a pracovník dělnického hnutí. V 90. letech 19. stol. byl jedním z představitelů tzv. pokrokového hnutí a Omladiny, posléze funkcionář sociální demokracie, v l. 1919–1921 stoupenec marxistické levice, od roku 1921 člen KSČ. Ve 20.–30. letech byl redaktorem různých komunistických listů, ve volebním období 1923–1927 člen pražského zastupitelstva, v letech 1929–1938 senátor, r. 1939 odešel do SSSR.

člověka, který mu stojí v cestě, stačí, aby na něho udal, co jesti socialistického, a podaří se mu vše.

Jinak Ti děkuji za dobrou vůli i za ochotu k přátelské pomoci. Dobrých lidí je na světě více, ukázalo se to zase. Mně věc neuvedla do špatné nálady, bral jsem ji od počátku ze stránky legrační.

Lenka stará i mladá všechny Vás pozdravují. Také já posílám milost[ivé] paní i tobě a dcerám srdečné pozdravy a jsem

Tvůj Vojtíšek

Kdyby ze mně[!] nyní udělali národně demokr[atického] ministra, přijal bych ochotně. A také bych se spokojil, kdyby „radnice“ šla hodně na odbyt, abych dělal brzy II. vydání. To víš, Černý³ moc reklamy nedá, tak abych se o to staral sám, třebaš takovýmito aférami^c. – Také máš pravdu, že už to mnohé mrzí a cítí blamáž.

³ A. B. ČERNÝ, jednatel Společnosti přátel starožitností českých, knihkupec a antikvář v Karlově ul. vydal Vojtíškovu kontroverzní práci Radnice staroměstská v Praze (viz edice č. 174, pozn. 2). O něm viz V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 100.

1925, leden 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/120 (kopie)

Dopis, originál, strojopis na s. 1 (rukopisem pouze podpis a druhý dovětek tužkou), arch 21 x 34 cm

Milý Vojto,

já Ti to sice posílám, ale poněvadž to již v N[árodních] L[istech] bylo, myslím, že s tím učiníš něco jiného, než abys to posílal někam, bohužel^a měl jsem to psát na měkčím papíru. Ale snad by to šlo do Demokracie nebo Politiky, ale to Ti úplně ponechávám na vůli, co s tím budeš dělat. Jinak Čadík Tě podezřívá, že sis to objednal, a všichni vůbec Ti tuto obrovskou^a reklamu závidí a já i s nima. Nu a ozve^a se slavná archivářská organizace?¹ Tohohle by byl hřích pořádně nevyužít, na tom už málo záleží, jestliže a co bylo usneseno, hlavní je, že se vůbec tak mluvilo a že ti mezi hlasovali pro podporu^a návrhu komunistického, ať již jakkoliv formulovaného. A až budeš vydávat nějaké páte vydání své Radnice, musíme to pořádně oslavit, na TO SI PAK^b do Prahy přijedu.

Srdečně pozdravujem všichni všechny

Tvůj Frida

V Plzni, dne 9. ledna 1925.

Jestliže to otiskneš, můžeš si tam přidat co chceš, já to napsal narychlo a ne již tak, jak byl bych chtěl, poněvadž už nepočítám, že to vyjde.

Ale o výsledku žaloby mám velké pochybnosti. Dostaneš bezcenné prohlášení, že Tě nechtěli osobně urazit, jinak nic.

^a strojopisný překlep, v orig. pobužel, obrvskou, ozce, podoru ^b strojopisně velká písmena (zdůraznění textu)

¹ Pod názvem Společnost archivní školy se na valné hromadě dne 31. 1. 1924 ustavila organizace československých archivářů (V. Vojtíšek od počátku patřil k osobnostem diskutujícím o myšlence na ustavení spolku, byl zástupcem v přípravném výboru za města i členem výboru nově zvoleného valnou hromadou). Po vleklých diskusích proběhla v r. 1927 zásadní změna přejmenováním spolku na Československou archivní společnost (V. Vojtíšek byl tehdy jedním ze tří členů návrhové komise), která stále byla stavovskou organizací, sdružující vysokoškolsky vzdělané pracovníky archivů. Více Jan Kahuda, Z historie organizace našich archivářů, in: Archivní čtvrtletník č. 3-4, 2000, s. 111-112.

1925, leden 24. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/99

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojárch 10,5 x 17 cm

V Praze 24./I. 1925

Milý Macháčku!

Patálie veliká velmi jen zkončena[!], jen budou dozvuky u soudu, žaluji večerník Rudého práva, Čes[kého] Slova a Nedvěda. A tak v prvních dnech klidu chci Ti poděkovati za pohotovost a dobrou vůli, s kterou jsi přišel ku pomoci. Článek Tvůj poslal jsem do Národní Politiky, ale ta se chovala nepochopitelným způsobem. V celé věci nepřinesla slovo, jen výtah z mého článku v odpoledníku a pak některé protesty.

Jak jsi mohl pozorovati, věc byla chybně nastrojena a rána byla dobře mířena. Ale selhalo i tentokrát. Štatfotři, myslím, styděli se z většiny na druhý den, ale musili aspoň maskovati ústup a pomohlo jim, že kniha má přece „protisocialistickou tendenci“. Ale ostuda jim zůstala, a to asi cítí.

V zásadě jsem to vyhrál, ale myslím, že osobně jsem značně poškozen. Sice bezprostředně vyříznuli nám důležité věci, a vše dopadlo příznivě – snad chtěli dáti najevo objektivnost – ale zdá se mi, že mi budou šlapati na paty a že osobně dostanu jen, co mi patří. No budiž, však už to nějak snesu, a také se zařídím podle toho!

V Plzni, zdá se, také se psalo o mé aféře. Jestli sis smočil nebo někdo jiný, pošli mi to. Budu tomu rád.

Společnost archivní se zase jednou osvědčila. Udělala projev před týdnem, ale neexpedovala ho až snad ve středu tento týden, a to se ví, noviny už přes něj přešly. Nebylo ho ovšem už potřebí, když přišel tak pozdě a po projevech významnějších, ale má to svou zajímavost.

Zase se ukázalo, co je dobrých lidí (ale také, co je zlých lidí). Ale opravdu nešlo o mne jen, šlo o všechny. A bylo dobře, že pokus o omezení projevu volného závislých osob byl odražen v samých počátcích. Já osobně bych rád, kdybych se nějak dostal na toho, kdo vše zaranžoval. Věřu už by bylo na čase, aby byl vyřešen spor: Vojtíšek – Šebesta.

Já mám ovšem slávu po vlastech českých. Škoda, že nejsou volby! Kandidoval bych. Ale do té doby, než-li budu poslancem, uvidíme se ještě mnohokrát!

Srdečné pozdravy od ženy a dcery Vám všem!

Tvůj Vojtíšek

1925, únor 2. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/100

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 10,5 x 17 cm

Milý Macháčku!

Děkuji za knížku. Velice se mi líbila. Je to statečná knížka a jsi dobrý chlap. Napsal jsi poctivě, co si myslíš, a máš pravdu. Nikdo dosud ty věci neformuloval tak jasně a pěkně jako Ty.¹ A tak, jestli jsem na Tebe „slyšel“, „držím“ nyní na Tebe ještě víc.

Snad má aféra bude mít účinek, že Tě nebudou chtít pronásledovati, když dostali tak za vyučenou. Zdá se mi, že naši obecní starší cítí blamáž, kterou si připravili.

Posíláme milostivé p[an]í i Tobě a dcerám všichni srdečné pozdravy.

Tvůj Vojtíšek

V Praze 2./2. 1925.

¹ Nejspíš jde o knihu F. Macháčka *Moderní Plzeň* a dr. Matouš Mandl. K šedesátému výročí jeho narozenin. Plzeň 1925. Knihu vydala místní organizace strany národně demokratické a Měšťanská beseda s věnováním dr. Mandlovi jako předsedovi této stranické organizace v Plzni, dne 27. 1. 1925. O dr. Mandlovi viz č. 180, pozn. 1.

1925, březen 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/121 (kopie)

Dopis, originál, strojopis na s. 1-2 (rukopisem pouze pozdrav a podpis), arch 20 x 34 cm

Milý Vojtěchu,

přijde k Tobě v úterý v poledne d[okto]r Mandl¹ v této věci. V Dobřanech měšťanstvo všechno bez rozdílu mělo jakýsi majetek, který v poslední době odevzdalo nově se utvořivšímu konzorciu^a, za tím účelem aby bylo snad v budoucnosti znemožněno, aby tento majetek dostal se nějak obci. Měšťanstvo je bez výjimky daňnacionál, obec je dnes ve svém zastupitelstvu z poloviny česká a dosažení bezpečné většiny české je otázkou krátkého času, spíše jen otázkou jak bude silný komunismus, jenž dnes je jazýčkem na váze.² Věc má tedy význam národní, okresní hejtman Kozlanský³ ve Stříbře⁴ proto utvoření konzorcia^a zakázal. Měšťané rekurovali, zemská správa politická jejich rekursu vyhověla. Nyní bude rekurovati zase obec k ministerstvu, a Mandl je v té věci právním zástupcem. Chce radu, hlavně literaturu o společenstvech měšťanských.

Já mu řekl asi toto: Jestliže v druhé polovině devatenáctého století přijímali se do společenstva měšťanského v hospodářské jeho stránce veškerí měšťané bez rozdílu, dělo se tak per nefas. Společenstva měšťanská existovala vždy jen jako společenstva pro vykonávání určité povinnosti (např. kvartýry vojenské) nebo pro těžení určitých práv, v první řadě práva várečného, někde však i rybolovu, práva patronátního a jiných, a byla tato společenstva, jako měšťanství v staré době vůbec, vázána na držení reality, měšťanského domu. Kde zanikla tato reální práva nebo povinnosti plynoucí z držení realit, nelze jen tak zhola zříditi hospodářské společenstvo měšťanské

^a v orig. konsorciu

¹ Matouš MANDL, JUDr. (1865-1948) plzeňský starosta (1917-1919), zemský poslanec (v r. 1911 zvolen do zemského sněmu) a advokát. V plzeňské městské správě působil v l. 1897-1939, vedl plzeňskou odbočku národně-demokratické strany a byl starostou Měšťanské besedy.

² Dobřany (dnes Plzeňský kraj, okres Plzeň-jih) město nedaleko Plzně na řece Radbuze, kde probíhaly boje o převahu českého a německého obyvatelstva: volby v roce 1919 skončily vyrovnaným poměrem a v roce 1923 mírnou převahou českých zástupců; po Mnichovu připadlo do Sudet (přiját německý název Wiesengrund). Zde byl ústav pro choromyslné, kde se léčila i Macháčková první žena.

³ Udalrich (Oldřich) KOZLANSKÝ (nar. 1863), absolvent právnické fakulty, v l. 1903-1909 vrchní okresní komisař v Rokycanech, v l. 1911-1918 okresní hejtman v Nové Pace, r. 1916 místopředseda rady; od r. 1919 stál v čele okresní správy politické ve Stříbře až do 31. 10. 1927, kdy byl na vlastní žádost ministerstvem vnitra penzionován a jako vládní rada opustil úřad (viz A. Špiritová, c. d., s. 96; Úřední list okresní správy politické a okresního školního úřadu ve Stříbře, roč. 1927, č. 7, 26. 11. 1927, s. 59).

⁴ Stříbro (nyní Plzeňský kraj, okres Tachov), v r. 1925 centrum okresní správy politické, pod kterou patřily i Dobřany.

personální, a nutno se na to dívati jako na zřízení zcela nového právního subjektu, který nemůže prostě a fakticky přejímati práva a povinnosti starého společenstva měšťanského.

Jemu se to jaksi ještě nezdá, a já ho poslal na Tebe. Jde mu hlavně o literaturu, ale poněvadž nebyl podle mých znalostí fakt, není ani literatury o společenstvech měšťanských jako jednotkách hospodářských vůbec, nýbrž přirozeně jen o společenstvech várečných a jiných, vízících se jen k určitému hospodářskému podnikání nebo k nějakému plnění. Prosím Tě tedy, abys o té věci sám také uvážil, má-li pravdu nebo ne, a abys také svoje mínění Mandlovi oznámil. Samozřejmě bez ohledu, jestliže se mýlím, poněvadž tu jde o věc a nikoliv snad o moji prestiž.

Jinak vás srdečně všichni pozdravujeme. Pošli mi nějak ty naše věci a zvláště také moje Kašperské Hory.

V Plzni, dne 22. března 1925

Nazdar Tvůj Macháček

1925, duben 22. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/122 (kopie)

Dopisnice, originál, strojopis na s. 1 (rukopisem perem pouze datum a podpis), korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a docent, Praha I., Velké náměstí, radnice; nálepka „Expres“ vlevo vedle adresy, pod adresou rukopisná poznámka „dodat ve dne!“, druhý otisk poštovního razítka „Praha telegraf“ (datum téhož dne jako odeslání z Plzně).

Přijedu ve čtvrtek večer na Smíchov několik minut před půl devátou. Tedy na shledanou. Jak jste to zařídili s městským pamětními knihami na připojených obcích. Mně to teď dali na rozlousknutí. Ptám se hned, abych na to nezapomněl.¹

22./4. 1925

Tvůj Macháček

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ O vedení pamětní knihy města Plzně viz č. 144, pozn. 3.

1925, květen 25. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/123 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem není ani podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33,5 cm; nahoře nad textem dopisu rukopisné poznámky tužkou, podpis V. Vojtíška a text „odp[ověď][?] 3/6 [19]25 Vojtíšek“¹

Milý Vojto,

dostal jsem z ministerstva cúpis, že se zrušuje naše osvobození od vedení pamětní knihy a že máme založiti pamětní knihu podle zákona. Prosím Tě o rychlou odpověď, dostal-li jsi také stejnou věc, a jaké jsi učinil kroky proti tomu, nebo zda nějak vyhovíš. Nedostal-li jsi sám nic, zeptej se telefonem, z čeho to vzniklo a jaké byly motivy tohoto nového kroku, který je arci naší porážkou.²

Při tom ještě jednu věc. Byl jsem dosud zástupcem ministerstva v kuratoriu okresní studijní knihovny Čiperovy a najednou jsem dostal poděkování a zástupcem jest jmenován někdo jiný, profesor, který však neměl s knihovnou nikdy nic společného, kdežto já jsem ji založil a do nedávna sám vedl, takže jest čin ministerstva^b velmi provokativní urážkou. Podle všeho iniciativa vyšla odtud, od těch, kdož drží^b neschopného podřízeného úředníka knihovny jen proto, že je socialistou, kdežto já jsem proti němu vystoupil a vůbec v kuratoriu to jde často ostře mezi stranami. Referentem té věci jest Placht³ podle všeho. Proto tě prosím, informuj se u něho, jak to vzniklo, abych to věděl, než podniknu další kroky. Myslím, že ten nový, kterého jmenovali, se vzdá, budu-li chtít, ale mně jde pak o to, zda by v tom případě jmenovali mne.

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b strojopisný překlep, v orig. misnisterstva, trží

¹ Odpověď V. Vojtíška z 10. 6. 1925 viz č. 184.

² Ve věci vedení pamětní knihy města Plzně viz č. 144 a 181. Macháček o tom podal ještě tuto zprávu: „Pokud jde o plnění zákona o pamětních knihách obec. ze dne 30. ledna 1920, č. 80. Sb. Z. a n., archiv náš v souhlase s měst. archivem pražským i jinými hájil zásadu, že velká města, zřizující si vlastní svoje archivy, plní svoji povinnost lépe, než zřizováním pamětních knih a že proto mají býti této povinnosti zproštěna. Ovšem snaha tato byla marna, poněvadž při tekstování zákona i prováděcích nařízení nebyli přibráni odborníci prakticky činní.“ Viz SMHMP I 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 8.

³ Václav PLACHT, prof. ThDr. h.c. (1896-1991) evangelický teolog, historik, středoškolský pedagog a spisovatel. Absolvent klatovského gymnázia a Filozofické fakulty Karlovy univerzity. Od roku 1939 žil v České Třebové, kde byl ředitelem gymnázia a městským archivářem. V důchodovém věku pracoval ve Státní vědecké knihovně v Plzni, podílel se na odborné práci v oblasti bohemik, starých tisků, latinských církevních pojednáních, vytvořil soupis tisků v knihovně bývalého františkánského kláštera v Plzni (1966). Až do své smrti byl pravidelným návštěvníkem přednášek AMP, kde se aktivně zapojoval do diskusí.

Jinak Tě pozdravuji, o svátcích jsme na Kubici⁴, spojuji kšeft s příjemným. Pěkná pozdravení dámám.

Tvůj Frid[olín] Macháček.

V Plzni, 25. května 1925.

⁴ Česká Kubice (nyní Plzeňský kraj, okres Domažlice) je pohraniční obcí Čech s Bavorskem (Německo).

1925, červen 4. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/124 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33,5 cm

Milý Vojto,

děkuji Ti za tvé informace. O Čiperovce jest mi věc docela jasná, čekám jen, s jakou přijde Luk[avský], který v té věci snad zrovna včera v Praze intervenoval. Jest to také věc podružná, spíše otázka prestiže[!], a jestliže to prohraju v téhle věci, krk si nezlomím, ale oplatím to při nejbližší příležitosti i s úroky, jen bych tak potřeboval přesně vědět oprávněného iniciátora^a, třeba ho celkem znám. Myslím, že najdu prostředky, abych je přesvědčil, že ani tajný boj se mnou jim neudělá dobře.

Zato něco jiného je s pamětní knihou. Zde to nemá co činit s politikou, leda snad nějakou šiblovskou, ale ani s tím nepočítám, spíše myslím, že to vyplynulo z nějakého mechanického vyřizování aktu, který snad měl lhůtu, anebo co by z Plzně mělo přijít, to by byl jen dotaz, co činiti nyní v připojených obcích, ale akt v té věci leží právě u mně[!] a bude tu ještě nějaký čas ležet, poněvadž není žádný spěch. Proto bych rád věděl, z čího referátu to vlastně vzniklo, a proč. Má to číslo 56341-V-25. Nešlo by tohle zjistit? Mně jde hlavně o to, nešlo-li by podat rozklad, měl-li by smysl a naději. Jinak jsem o věci mluvil se starostou a navrhl mu dvě eventuality, buď jen formální vedení pro kočku nebo lepší, které by však se nepsalo s těmi ciráty, nýbrž vycházelo by jako příloha úředního listu. Já bych tam přenesl svoji bibliografii a dělal bych tu výkaz kulturních a hospodářských událostí, ovšem jen ve formě kalendaria^a nebo tak nějak, bez stylisace.¹ Ovšem nesouhlasím, že to není věc archivu, když už se bude dělat pamětní kniha u nás v jakékoliv formě, postarám se, abych ji dělal já nebo aspoň abych v ní měl rozhodující vliv. To ovšem plyne spíše z důvodů taktických než vnitřních. Jinak dělám sjezd, musím to stloukat, poněvadž zase na mnohých místech nedostali pozvání a na mnohých nevědí, že nějaký Svaz muzeí existuje[!], mohl by ses^a dát někde pozvat, abych opatřil pozvání?² O svátcích, jak už víš, jsem byl^a na tři dny na České Kubici, měl jsem tam

^a strojopisný překlep, v orig. iniciátora, kalendaira, bys se, byli, jsme

¹ Úřední list města Plzně vycházel v l. 1923-1942. Otiskovaly se v něm zprávy z jednání, rozhodnutí i vyhlášky městského zastupitelstva a městské rady; je to cenný pramen k dějinám města, obsahově splňující požadavky na informace zaznamenávané v pamětní knize obecní. Konkrétní návrhy řešení (Schiebla i Macháčka) lze najít v již zmíněném spisu z městské registratury (viz č. 144, pozn. 3).

² Sjezd českých muzeí se konal v Plzni počátkem července 1925. Během sjezdu byla uspořádána přednáška o Plzni, o jejích historických památkách a o vývoji v moderní město, MHM vedlo celou organizaci sjezdu (fungovalo jako sjezdová kancelář, organizovaly se exkurze pro účastníky), k tomu viz SMHMP1 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 50. V nedatovaném dopisu, který by se snad mohl k organizaci sjezdu vztahovat, píše Vojtíškovi: „Milý příteli! Posílám doplněný arch, a děkuji srdečně za zprávy. Teď se mi tu trochu uvolnilo. Měl jsem mnoho dřeni pro delegace a musil jsem být se vším do zahájení

konferenci s okrašlovacím spolkem a N. J. P.³ o povznesení kraje a tak jsem^a spojil příjemné s užitečným. Bylo tam překrásně. I naše Milenka statečně si vyšlapala Čerchov⁴, Babylon, Folmavu⁵ a bavorské hranice.

Nevím, kdy se dostanu zase do Prahy, pojedou-li na schůzi muzejní rady do Brna 28. června, nepojedu asi přes Prahu, nýbrž dolem, kde je to levnější. Snad už to ani nebude před prázdninami.⁶

Pozdravuji srdečně dámy. Nazdar!

V Plzni, dne 4. června 1925.

Tvůj Macháček

plenárních schůzí hotov. Ted' jde vše rychlým směrem a za 10 dní jsme hotovi. Mám zde těžké postavení, ale za ty veliké a nad jiné cenné zkušenosti, jichž tu člověk nabude, to vše stojí." (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/348). K organizaci tohoto sjezdu a výstavě sbírek tr. viz ZČM, Registratura MHM, kart. 179 (neuspořádáno), spis Sjezd muzeí 1925 a výstava sbírek tr.

³ Národní jednota pošumavská (oficiálně používaná zkratka N. J. P.) vznikla r. 1884 jako odpověď na založení Deutscher Böhmerwaldbund (dále DB) v Českých Budějovicích na obranu českého obyvatelstva pro nacionální snahám DB. Její působnost se vztahovala na bývalé kraje Budějovický, Písecký, Plzeňský a Tábořský. Jejím úkolem bylo „přispívat ku národnímu, duševnímu a hmotnému zvelebení krajín na jihu a západu Čech“. Více M. Bělohávek, Archív města Plzně. Průvodce ..., s. 271.

⁴ Vrch Čerchov (něm. Schwarzkopf) nejvyšší bod Haltravské hornatiny, celého Českého lesa a okresu Domažlice s nadmořskou výškou 1 042 m, který se vypíná necelé 2 km od německých hranic přibližně 12 km jihozápadně od Domažlic. Na vrcholu Čerchova se sbíhají katastry obcí Česká Kubice, Pec a Chodov, stojí zde kamenná Kurzova rozhledna.

⁵ Rybník Babylon se nachází nedaleko Domažlic při cestě na Folmavu, kde je hraniční přechod do Německa (Bavorsko).

⁶ Macháček byl členem muzejní rady Svazu českých muzeí od r. 1919.

1925, červen 10. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/101

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frid[olín] Macháček, městský archivář, Plzeň, Historické muzeum.

Milý Macháčku, ve spisech není nic, co by ukazovalo na podnět zvenku^a. Morávek myslí, že to je prostě mínění referenta, který chce, aby zákon byl prováděn. Spisy jsou vesměs všeobecného rázu, speciálně se týkají jen Plzně a nějaké malé vesnice na Sázavě. Mor[ávek] má zato, že by se věc nemusila bráti jako něco mimořádného a rovnou proti Tobě namířeného.

Posílám Ti pozdravy i celé rodině.

Tvůj Vojtíšek

10./6. [19]25.

^a v orig. z venku

1925, září 10. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/128 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav, podpis a datum), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

knihu VII.FA 39, o níž jsem upomínal d[okto]ra Mandla, přepiš na mne, já Ti ji tam při příležitosti odvezu^a, doufaje, že se přece ještě za života uvidíme. Jinak jsem byl ohromen posledními archeologickými památkami, totiž rotundami, a dostal jsi snad již moje nové tlustodílo (Plzeň a Plzeňsko[¹]), prosím Tě, kupte pro archiv jeden kus, a jestliže bys ještě někde věděl, stojí to 25 korun, kam bych to mohl poslat, musí se něco rozprodat, aby se mohl vydat druhý díl. Nyní dělám Sborník IX. a pak honem musím učebnici, spěchá, a mimo to všelijakých drobností. A nyní dělám^a plzeňské volby, mastím provolání, programy a také i pamflet jsem spáchal, ale celkem slušný, sedím v prezídiu partaje zatím a dělám vůbec vysokou politiku, než mi to omrzí. Sám ovšem nejsem na kandidátce, ale dělat to takhle je lepší, vliv je tím větší než kdyby tam člověk byl. Čekám <pro n[árodní] d[emokracii]>^b 14 a půl mandátu z 60, tj. čtrnáct a 15. snad ze zbytku, ale 13 není vyloučeno, ovšem nahoru to může jít až do 16. Tedy se pak podívej na výsledek, jestli jsem to uhád.² Nyní chci upéci občanský blok pro volbu prvního náměstka³ po volbách, ale nevím, bude-li z toho něco, folk^c si mezi sebou nadává a budeme mít práci s[!] obou stran, abychom to za pár dní po volbách trochu naplanýrovali^a. Kdo jde do strany práce v Praze?⁴ Já teda ne, to by si člověk špatně vybral.

^a strojopisný překlep, v orig. ovdvezu, dělém, paaplanýrovali ^b nadepsáno rukopisem nad řádkem

^c z něm. das Volk=lid, národ, obyvatelstvo

¹ Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti, díl I. (sborník prací vydal r. 1925 LUH v Plzni a Učitelstvo okresů), do kterého F. Macháček přispěl dvěma příspěvků: Pravěk Plzeňska, s. 46-60; Dějiny Plzně v době novější, s. 77-104.

² Volby do obecního zastupitelstva města Plzně se konaly 20. 9. 1925. Československá národní demokracie získala 12 mandátů (20%) při získání 20,11 % platných hlasů pro tuto volební stranu (zaujala třetí místo po sociálních demokratech a národních socialistech), Macháček měl tedy celkem přesný odhad. Viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ... , Textové přílohy (nestránkováno). Byl příznivcem národní demokracie, předsedou Osvětového klubu při této straně až do listopadu 1934, kdy po sloučení strany s fašistickou Národní ligou a s Národní frontou v Národní sjednocení ze strany veřejně vystoupil (více viz tamtéž, s. 274).

³ Na ustavující schůzi nového Obecního zastupitelstva města Plzně dne 10. 10. 1925 byli náměstky staronového starosty Ludka Pika zvoleni Antonín Berkovec a národní demokrat Matouš Mandl. Tamtéž, s. 240.

⁴ Národní strana práce získala ve volbách do Národního shromáždění (NS), poslanecké sněmovny 15. 11. 1925 v Plzni 1,69% hlasů, v soudním okrese Plzeň 1,43% a v VIII. volebním kraji 0,57 %, do NS však nezískala žádný mandát. Viz tamtéž, Textové přílohy (nestránkováno).

K zoufání je to již v muzeu s místem. Já nevím, kam to půjde, člověk někde nějakou díru šťastně splaší, ale naplním to na šup a jsem zase v bryndě. Knihy od krajského soudu jsme dostali přes opačné votum Klicmannovo[!].⁵ Jen čas, den aby měl aspoň 36 hodin! Na Slovensko jsem nejel s Guthem. Ještě mi lajdák ani nic o tom nenapsal. 14 dní jsem měl opravdu volno a bylo to krásné, zvláště tři dny, co jsem se potloukal po světě docela ztracen na šumavských hranicích. Vlastička je primánkou reálného gymnázia (chlapeckého), má latinu!

Pozdravuje Vás všechny

Tvůj Macháček

10./9. 1925.

⁵ V této záležitosti srov. zmínku v č. 160, pozn. 2; k plzeňským knihám zejména č. 155, pozn. 1; v roce 1925 bylo městskému archivu odevzdáno krajským soudem jako depozitum 54. U okresního soudu ještě zůstávaly uloženy purkrechtní knihy plzeňského panství z poč. 19. stol. Viz SMHMP I 9, s. 6.

1925, říjen 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/127 (kopie)

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1 (dvoji rukopis: adresa a text zprávy krasopisným stínovaným rukopisem, pozdrav a podpis rukopis F. Macháčka), korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, městský archivář atd., v Praze I., Staroměstská radnice, archiv.

<Milý Vojto,

napiš mi hned, které městské knihy Ti mám přivést[!] [s] sebou?>^a

V Plzni, 9. října 1925.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a rukopis G. Macháčkové (včetně adresy)

1925, prosinec 20. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/102

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 14 x 19 cm

Milý Macháčku,

není to od Tebe ani hezké ani slušné, nedati odpovědi, když jsem Tě chtěl poctíti svou vzácnou návštěvou. A když už jsi o mne nestál, mohl jsi mi poslati aspoň fotografii pečetidla, jak jsem žádal. Potřebuji jich naléhavě, nemohu dáti dělati štočky, dokud nemám všechen materiál pohromadě. Tak mi ji pošli co nejdříve, déle čekati nemohu.

K vánocům přeji Tobě i milost[ivé] paní s celou rodinou srdečné přání všeho dobra a spokojenosti a to Vám přeji i obě Lenky, stará i mladá. Milostivé paní vyříd' i uctivé poručení.

S pozdravy
Tvůj Vojtíšek

V Praze 20./12. 1925.

Fotografie pošli brzy!^a

^a podtrženo pisatelem

1925, prosinec 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/130 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Můj milý,

mně se stal s Tebou pitomý kus. Tvůj dopis ze 24. listopadu jsem sice dostal, ale někdy zrovna na cestě, kdy jsem někam jel nebo co už to bylo, krátce když byl u mne blázinec, a ten je teď skoro pořád, poněvadž je to u mne agentura a žádný archiv ani muzeum. Tak jsem se na to ani pořádně nepodíval a utíkal, a ještě k tomu, než jsem se vrátil, list byl zařazen už v aktech s číslem a já ho již nedostal do ruky a následkem toho jsem na to dočista zapomněl. Řekneš sice, ve své panenské žárlivosti, že je to pro Tebe také urážka, jak jsem mohl na Tebe zapomenout, ale stalo se, musil bys býti nyní v mojí kůži, abys pochopil, že hnedle^a zapomenu na svoji převzácnou familii, bez toho to mám pořád na talíři, že jsou jako vdova se sirotky.

Prosím Tě tedy, abys nebručel, abys v příloze přijal vyřízení toho numera a ihned mi odpověděl, kdy přijedeš. Rukopis druhé části svojí publikace bys mi mimochodem mohl přivésti sebou, ne? Bude mi jinak těžko při přílišném odkladu vytlouci na to peníze pod titulem Žížky, vždyť již to nebude možno dáti na titulní list!!!

Prosím tedy ještě jednou pokorně za prominutí a skláním se hluboce Tvoji vysokosti a Dlouhosti a pozdravuji srdečně vzácnou familii s přáním, aby v N[ov]ém roce znamenitě prospívala a hlavně aby se v Novém roce pořádně množila!

V Plzni, dne 23. prosince 1925

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. hnedel

1926, únor 9. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/103

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 17,5 x 22 cm

9./2. 1926.

Milý Macháčku.

Přijed' a přijď. Ale Leničku máme nemocnou. V sobotu se opařila v koupelně. Jenže se zdá, že bude dobře, že nebezpečí nehrozí. Bude však nemoc dlouho trvat. Je v čes[ké] městské[?] nemocnici i s mámou.

Můžeš-li, přivez prosím s sebou nejstarší pečetidlo. Vyfotografovali bychom si je a hned bys je mohl odvézt.

Posíláme pozdravy celé Tvé rodině i Tobě. Milost[ivé] paní vyříd' poručení. Těšili jsme se už na Tebe.

Tvůj Vojtíšek

1926, březen 4. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/134 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze datum, pozdrav a podpis), psáno na s. 1 (místo vydání neuvedeno, poslední odstavec řádkování 1, ostatní text 1,5), arch 20 x 33 cm

Milý příteli, čili Vojto,

článek jsem si přečetl a ovšem jest dokonalý, jak ani to jinak nejde. Nicméně něco mi vadí. Pro podrobnější výklad i v druhé části by se spíše hodil do Plzeňska, pro první, nové věci zase do Sborníku. I hledě k Tvému přání, i hledíc k tomu, že by se v Plzeňsku muselo čekat, a já to chci pustit hned, posílám hned rukopis do sazby pro Sborník. Jenže mi trochu vadí při tom obsáhlé latinské^a citáty, zvláště když to ocitoval Strnad, které by patřily leda do poznámek a do textu[!] český obsah jejich. Druhá část by snad byla mohla býti, pokud by to byla forma pro Sborník, trochu stručnější asi tak, jako je první, poněvadž v té druhé konečně proti Strnadovi a proti Vojtíškovi staršímu nejsou snad věci zásadně nové, jako je tomu v části první. A snad by v poznámce neškodilo^a uvést, pokud vývoj znaku stanovil správně Strnad sám, to jest pro rozhojnění papežská a i od velblouda počínaje. Pošlu ti korekturu nezlomenou, budeš-li něco chtít z těchto podnětů uplatnit. Jinak děkuji Ti srdečně za napsání^a tentokrát opravdu v ý j i m e č n ě^b dochvilné, a jen s povzdechem tak připojuji, kdy asi jako se dočkám těch zoufalých městských knih, z nichž je mi nyní opravdu zle, a jen se divím, že na tuto blamážičku ještě mi nikdo nepřišel. A gratuluji Lence k té znamenité rychlosti^a, jak se dovedla uzdravit, ale podruhé ať to nezkouší. Item její mamince srdečný pozdrav.

<To hlavní bych zapomněl. Chtěl bych dát k článku dělat štoček pečetidla. Jestliže tedy dopadla dobře Šťovíčkova reprodukce, dej ale hned dělat na náš účet štoček, o něco zmenšený proti původní velikosti, u Štence.¹ Ale hned a honem.>^c

Nazdar!

Tvůj Macháček

4./3. 1926.

^a strojopisný překlep, v orig. latinské, nškodilo, napasání, ryvhlости ^b proloženě strojopisem (zdůraznění) ^c řádkování 1

¹ Jde o studii V.Vojtíška, O pečetech a erbu města Plzně, SMHMP1 9, 1924-1925, Plzeň 1926, s. 58-70. Fotografie nejstaršího pečetidla města Plzně je otištěna jako obr. 1 na s. 59.

1926, březen 6. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/135 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze datum, pozdrav a podpis), psáno na s. 1 (místo vydání neuvedeno), arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

diapozitivů^a mám jako hnoje, a myslím, že i pro Tvé téma jich bude dost, jen mi napiš, kdy přesně je potřebuješ, a kolik asi. Plány mám ze všech dob, z písemných památek zlatou bulu, papežskou bulu, některé jiné listiny, např. Jiříka Poděbradského a snad ještě jiné, výpis z městských knih 17. stol., výpis z matrik 17. stol. a j., scházel by snad pro Tebe list z nejstarších městských knih, který nemám, ale jestliže mi včas řekneš, snad bychom jej ještě spíchli.

Píši ale ještě v jedné věci. Mám letní byt u Zlaté Koruny¹ pod Kletí, a to v prvním poschodí, a tam je ještě byt dole, v přízemí, a to pokoj s malou verandou a k tomu ještě druhý pokoj, který je však od prvního oddělen kuchyní domácích, té však je možno také spolu s nimi používat. Cena 200 Kč za měsíc, u lesa, koupání ve Vltavě čtvrt hodiny, obědy na stanici dráhy malou čtvrt hodiny o třech chodech 9-10 Kč. Řekl jsem domácím, že bych snad i přivedl do dolejšího bytu také známé, abychom byli pohromadě a ne s cizími, ale právě dnes mi honem píše, že už se mu lidé hlásí o ten dolejší byt. Proto honem, ale obratem odpověz, zda snad pro Tebe nebo Urbánkojic by se to nehodilo, já mu píši, aby ještě tři dny čekal, a hodí-li se Vám někomu, napište přímo na adresu Petr Šváb, majitel vily a cihelny, Zátíší, pošta Zlatá Koruna, s odvoláním na mne. Ale mně ovšem současně také. Byt byl mi doporučen, domácí je prý solidní. S tím vším Tě srdečně pozdravuji i obě Tvoje Leničky.

Nazdar Tvůj Macháček

6./3. 1926.

^a strojopisný překlep, v orig. daipositivů

¹ Zlatá Koruna (nyní Jihočeský kraj, okres Český Krumlov) se nachází na úpatí vrchu Kleť v chráněné krajinné oblasti Blanský les na cestě mezi Českými Budějovicemi a Českým Krumlovem, obec známá především díky cisterciáckému klášteru, založeném Přemyslem Otakarem II.

1926, březen 24. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/136 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

prosím Tě odpověz <event[uelně] ekspres[!]>^a, jestliže se v pátek večer sejdeme a kde, přijedu před sedmou jako jindy, a tak koukám, že z toho zase kouká taverna, aby to bylo něco jiného. A rád bych také se smluvil o leččems^b s Urbánkem. Obrázky Ti mám přinést už tentokráte, či je budeš potřebovat později?

A dostanu zpět [s] sebou druhý díl rukopisu prvního dílu plzeňských knih?

Jinak srdečně Vás všechny pozdravuji.

V Plzni, dne 24. března 1926.

Nazdar!

Tvůj Macháček

Panu d[okto]ru V[áclavu] Vojtíškovi, městskému archiváři a un[iverzitnímu] doc[entovi] v Praze.

^a nadepsáno nad řádkem rukopisně perem ^b strojopisný překlep, v orig. leččems

1926, duben 11. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/138 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

obrázky posílám současně.

Štoček bychom mohli udělati tak, že bys Ty dal dělat pro svoje publikace^a štoček nový podle naší fotografie a hned bych si ho vzal pro Sborník, pak bych Ti ho zase dal, přirozeně že nemohu kupovat dva štočky téhož obsahu a takto snad by to bylo nejjednodušší. Jestliže souhlasíš, napiš mi a zatelefonuj Štencovi, aby ten štoček, který objednáme u něho účtoval na Tebe.

Jinak to tu klapu pořád stejně, Strnadovi bylo o svátcích tak zle po dva dny, že už jsme se báli nejhoršího. Byl bych Ti v tom případě telegrafoval, abys opatřil delegaci z Prahy. Na štěstí se to ještě obrátilo^a a je zase mimo nebezpečí, ovšem to jeho zkornatění tepen dělá hned každou rýmu a zánět průdušek nebezpečnou věcí.

Pozdravuji vás všechny

Nazdar!

Tvůj Macháček

V Plzni, dne 11. dubna 1926

^a strojopisný překlep, v orig. publikace, obrátilo

1926, červen 2. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/140 (kopie)

Dopis, originál, strojopis (rukopisem perem pouze podpis a datum), psáno na s.1 , místo vydání neuvedeno, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

posílám Ti obrázek, který jsme zase nově dělali, byl fotografován shora, takže osvětlení je přirozenější.

Pozdravuji srdečně Tebe i vzácnou rodinu

Tvůj Macháček

2./6. 1926

1926, červen 26. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/141 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[erzitní] profesor, Praha I., Velké nám[ěstí] 1, archiv

26./6. [19]26

Milý Vojtěchu,

prosím Tě, pošli mi pro lístky do Národního divadla, a to, budou-li, na sobotu 3/7 večer 4, jinak na středu až pátek 3 lístky. Přišla by si pro ně ve středu dopoledne žena nebo některá dcerka, budou v Praze od pondělka, můžeš jim poradit, kam mají jít, ovšem ty to sám nevíš. Já přijedu až sokolským vlakem v sobotu dopol[edne] a v úterý v noci jedu z Prahy, mám mnoho práce. Familie pojedje z Prahy přes Tábor do Zl[até] Koruny.¹

Nazdar! Kde jsi v sobotu? Event[uelně] to smluv i s našimi.

Tvůj Macháček

<Žena je u sestry Valdšt[ejnské] nám[ěstí] 2.>^{b2}

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b psáno tužkou po levé straně dopisnice, kolmo k textu

¹ Do Zlaté Koruny jezdili Macháčkovi na letní byt (viz č. 191).

² Na této adrese bydlela od 19. 1. 1921 Macháčková starší sestra Ema (viz č. 132), před tím, v r. 1915, mladší sestra Karla (viz č. 98, pozn. 2).

1926, červenec 16. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/142 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem tužkou pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[erzitní] docent atd., Praha I., Velké nám[ěstí] 1, archiv; v druhé polovině vedle adresy razítko „Správa městského historického muzea v Plzni“

Milý Vojto,

potřebuji ihned štoček pečetě nejstarší plzeňské podle toho lepšího otisku, ale prosím Tě pošli mi to expresně[!], abych to měl v pondělí a mohl to ještě zařadit,¹ já v úterý už jsem pryč, na revizi muzeí a pak za familií ve Zlatě Koruně (villa Zátíší).

Jak se Ti líbil slet? Asi ses nehněval, že se naši k Tobě nedostali, dívaly se na ulici, ale musily se mačkat. Já jsem v okně nikoho nerozeznal, zato s[!] umělecko-prům[yslového] muzea řval na mne Virt[!].²

V Plzni, 16. VII. [19]26

Pozdravuje všechny

Tvůj Frida

¹ Jde o reprodukci in: V.Vojtíšek, O pečetech a erbu města Plzně ..., s. 58-70. Fotografie nejstarší pečeti města Plzně je otištěna jako obr. 2 na s. 61.

² Správně má být Wirth (ředitel Umělecko-průmyslového muzea v Praze). Ve dnech 4.- 6. 7. 1926 se konal poprvé na Strahově VIII. sokolský slet 1926. Sletový průvod Prahou, kterého se F. Macháček zúčastnil, se konal 6. 7.

1926, červenec 30. [Jindřichův Hradec]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/143 (kopie)

Pohlednice, rukopis, psáno tužkou, pohlednice JindřichůvHradec (zámek) 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář atd., Praha I., Velké nám[ěstí]

30./7. 1926.

Srdečně pozdravuji, v pravé části obrázku je archiv (Franta¹, ujde to, ale proti tomuhle systému je starý Sedláček² ještě moc moderní!). Nezapomeň štoček, hned!

Tvůj Frida

Pozdravujeme pí Lenku. G. Macháčková^c

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b podtrženo pisatelem ^c jiný rukopis (choti F. Macháčka)

¹ Ondřej FRANTA (1869-1939) původně kněz (mj. v l. 1896-1899 kaplan v Chudenicích), archivář Černínského archivu v Jindřichově Hradci v l. 1923-1932 (nástupce F. Teplého). Viz BSAČZ s. 183-184.

² August SEDLÁČEK (1843-1926) pořádal patrimoniální a městské (obecní) archivy za použití pertinenčního (věcného) principu (např. v Rokycanech a Písku, kde působil v l. 1900-1926 jako městský archivář a ředitel městského muzea); formou registářů zpracoval široké spektrum diplomatického materiálu, zabýval se mj. i heraldikou, dodnes využívaná je jeho práce Hrady, zámky a tvrze Království Českého (1882-1927). Viz BSAČZ s. 560-561.

1926, srpen 10. Zlatá Koruna

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/144 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pa n PhDr. Václav Vojtíšek, městský archioář unio[erzitní] profesor, < Praha I.>^a Brandýs n[ad] Orlicí, výr[obní] ředit[elství] Voborníka[?]; pod adresou nálepka „Exprèss“, vedle adresy vlevo dole pod textem poznámka tužkou: „[.....]“^b 11/VIII Doručení ukončeno. Praha I. Staroměstská radnice-archiv. Dle udání nachází se adresát = Brandýs n/Orlicí“; vedle adresy vlevo nahoře adresa odesílatele: Dr. Macháček, Zátíší, Zlatá Koruna.

10./8. [19]26

Prosím štoček, ale hned^c. Vždyť je všechno vytištěno mimo ten arch, je to k zoufání, že už ani odpovědi se nedočkám.

Nazdar

Tvůj Macháček

^aškrtnuto ^b nečitelné, pravděpodobně podpis poštovního úředníka ^c 4x podtrženo pisatelem

1927, únor 15. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/148 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), arch 20 x 33 cm

Milý Vojtěchu,

dne 8. března jest starému Strnadovi 75 let. Měl by tedy na jeho oslavu, ne-li na nebožtíka Žižky, vyjít velmi cenný spis o městských knihách, ale nechci starému pánovi dělat takovou ostudu, jako jsem^a udělal nebožtíku Žižkovi, a proto to uděláme bez publikace. Chci tedy deputative s panem starostou a referentem dáti se vynajíti v úterý 8. března asi v 11. hodině dopoledne^a v bytu pana ředitele a předneseme mu tam gratulaci. K této deputaci ještě bychom mohli přibrati 4.tého, byla-li by to tak slovnatá pesona jako třeba pan V. V., ozdoba vědy historické vůbec a městské obzvlášť, třeba jako zástupce Historického spolku, univerzity nebo Akad<e>^bmie nebo Uč[eně] spol[ečnosti]¹, nebo vůbec jako slavného muže.

Večer o půl osmé bude v muzeu slavnostní večer, projevy zástupce obce, okresu, muzea a kulturních korporací, pak přednáška o Starém pánu. Přítomen ale nebude, přijde jen jeho rodina, jeho nelze vydávati rozrušení veřejného shromáždění. Kdo tedy přednášeti? Primi a skoro uniko loko pan d[okto]r V. Vojtíšek, znalec k tomu velmi povoláný, čímž se aspoň dostane do Plzně, jinak by se stejně nepřišel. Abych nezapomněl, vždyť on přijede jako zástupce ministerstva a přinese [s] sebou obálku s pětistíckovkou. Ale ovšem bylo by správně, aby se tohoto večera vedle Vojtíška zúčastnili ještě nějakí páni z Prahy, tak asi dohromady tři, Václav Novotný a Urbánek, ne? abychom byli tak trochu mezi sebou. Dělaloby to dobře. S deputací by jít nemusili, ale konečně kdyby snad chtěli, uvedl bych Vás buď s námi nebo před námi jako zvláštní pražskou deputaci, jinak ovšem žádná deputace připuštěna nebude, ale s milostpány bych udělal vejjimku[!]. Večer bychom to svorně zapili ovšem bez Strnada, jen na jeho zdraví. Jinak bude ještě v neděli 13. výstava městského archivu a věcí zakoupených fondem Strnadovým, a dost!² Nemohu dělat

^a strojopisný překlep, v orig. jsme (opraveno pisatelem obloučkem), dopledne ^b nadepsáno nad řádkem (rukopisem)

¹ Jako Společnost učená vznikla v českých zemích r. 1769 a byla základnou pro Královskou českou společnost nauk (vznikla roku 1784). Společnost pokračovala pod stejným názvem i za první republiky; Vojtíškem byl jejím členem od r. 1918, Macháček od r. 1929.

² O výstavě městského archivu a oslavách Strnadova jubilea, stejně jako rekapitulace jeho životního díla viz např. Jan Morávek, Sedmdesátépaté narozeniny Josefa Strnada, ČAŠ, IV., 1926-1927, s. 142-143. K organizaci tohoto slavnostního večera, který se konal 8. 3. 1927 v přednáškovém sále muzea, viz ZČM, Registratura MFM, kart. 179 (neuspořádáno), spis Oslava řed. J. Strnada r. 1927 (zde mj. listiny přítomných hostů, gratulace jubilantovi od korporací a osob i jejich soupis).

příliš velký rámus, poněvadž starý pán si to zakazuje a vím, že je v tom upřímný, ale od nás v užším kroužku mu to přece jen bude dělat dobře.

Tedy odpověz rychle, poněvadž už musím dát oficiální program dohromady pro městskou radu. Hlavně s tou přednáškou mi neodřekni, kdybys snad mimo všechno nadání měl nějaký opravdu vážný důvod pro odmítnutí, musel bys získat Novotného nebo Urbánka, ale samozřejmě předem bych chtěl Tebe a je to také nej přirozenější, poněvadž ty to všechno víš a také vím, že Tvoje ocenění jeho práce jest docela příznivé a úplně stačí na slavnostní přednášku, i kdybys nic neupravoval pro potřebu okamžiku.

Nedala by se při tom některá pražská korporace, Akademie nebo Uč[ená] spol[ečnost] nebo Hist[orický] spolek nebo cokoliv jiného, upíchnouti na dar Strnadovu fondu na počest pětasedmdesátky? Nemusí to býti ohromně veliké, беру stovky a konečně i desítky jako tisícovky, třeba ne stejně rád.

Tož si to všechno rozvaž, smluv ihned s vysokými uvedenými činiteli a hned odepiš, abych nezapomněl, zeptej se ovšem také Fri[e]dricha, jestli by nechtěl přijeti. Pozvánku pošleme ovšem všem, i jiným.

V Plzni, dne 15. února 1927.

Velmi srdečný pozdrav Tvým Leničkám, uvidíme je?
Nazdar! Tvůj Macháček

[1927, březen 4. Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/105

Dopisnice, originál, nedatováno, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivoář, Plzeň, Historické muzeum

Milý Macháčku, přijedu s ostatními v úterý dopoledne po 10. hodině. Ale prohlašuji, že nebudu^b u Tebe spát a že nechci, abyste měli se mnou nepříjemnosti. Chceš-li, abych se v Plzni zdržel do čtvrtka, opatři mi nocleh v hotelu, nebo odjedu ihned^b. Jedu na státní útraty, tedy nechci býti rozhodně na obtíž.¹ Jinak se těším na shledanou. Milostivé paní poručení a pozdravy Vám všem i od našich ženských. Nazdar. Vojtíšek

^a datum a místo vydání dle poštovního razítka ^b podtrženo pisatelem ^c 2x podtrženo pisatelem

¹ Vojtíšek odpovídá na Macháčkovo pozvání z 15. 2. (č. 199) a důraznou výzvu ze 3. 3. 1927 o jeho příjezdu do Plzně na oslavy 75. narozenin J. Strnada v úterý 8. 3. 1927: „Milý Vojto, naše máma Ti ukládá, abys ihned napsal, kdy přijedeš, jménem vysokého ministerstva. Ne aby ses tu v této vysoké hodnosti moc nafukoval. Nazdar! Tvůj Frida“ (AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/149, korespondenční lístek 3. 3. 1927). Myšleno je nejspíš, že Vojtíšek přijel gratulovat jménem MŠANO, neboť od r. 1924 vykonával funkci státního archivního inspektora pro Čechy.

[1927, březen 5. až 7. Plzeň ?]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/357 (kopie)

Dopis, rukopis, nedatováno, chybí podpis, psáno tužkou na s. 1-2, arch 10,5 x 17 cm

Můj milý,

děkuji za zprávu, nebudu-li na nádraží, přijďte přímo do muzea, já vás všechny uvedu k Strnadovi, nutno jít do bytu a nemluvit příliš vysoké, oficiální řeči, tónem spíše srdečné, nenucené návštěvy. Noclehem budeš Ty u nás, druzí u Svobodů. Na večer^a připravte si pořad, kdo učiní projev, třeba všichni, já vám pusy nezavírám, ale smluvte se sami o pořadu, budete ovšem mluvit první, Ty ovšem s přednáškou na konec, nesmí být dlouhá, nejvýš $\frac{3}{4}$ hodiny.¹ Dostaneš za ni 300 Kč, smím je anektovat na čestný dar Strnadovi? Předpokládám, že ministerstvo Ti cestu hradí. Na dar a fond seberu 15 – 25 tisíc, záleží na obci, dá-li 10 tisíc, nedá-li, připravíme jí nějakou ostudu. Okres dá 5 tisíc, <ostatek>^b 10 tisíc jednotlivci. Copak Svaz muzejní nepřijede? To by byla pěkná ostuda! Po přednášce večer bude slezina v Besedě v saloně, s Plzeňaky[!], tak hned napomeň Fricka, ať se nalije jen slušnou měrou a moc neplácá, ať se representuje. My to pak mezi sebou nějak uzavřem. Těším se srdečně a děkuji Ti, žes to tak dobře upekl. Jsi chlapík. Odpusť, mám tu blázinec, utekl jsem psát <do kavárny. >^c

^a v orig. Večer (slovo Na připsáno před Večer) ^b škrtnuto pisatelem ^c psáno po pravé straně dopisního papíru zdola nahoru

¹ Tento dopis V. Vojtíškovi, zařazený v konvolutu „Nedatováno“, mohl být napsán po 4. 3. (viz č. 191) a před 8. 3. 1927, kdy se konala slavnost na počest Strnadova jubilea.

1927, květen 11. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/147 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, korespondenční lístek 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, měst[ský] archivář a univ[erzitní] docent, Praha I., Velké náměstí 1, archiv

Milý Vojto,

přijedu v sobotu. S penězi to byl omyl, špatně mi to vykázali z radnice, bylo to hned převedeno, odpusť.¹ Zprávu Tvou jsem dostal z radnice k podání zprávy. Ale teď je dobrá rada drahá. Potvrzení je jen akademický souhlas bezcenný, a náprava jak a čím. Místnosti, ale kde? Nová síla (kopista) ale jak, v období restrikce? Zlo je tedy známo, ale jak je odstranit, opravdu nevím.

Nazdar a na shledanou! Tvůj

Frida M[acháček]

Plzeň 11./5. 1927

¹ Šlo pravděpodobně o honorář za přednášku na oslavě Strnadova jubilea 8. 3. tr. Dne 6. 4. totiž Macháček Vojtíškovi psal: „Omylem proti ujednání ti důchod poslal prý 300 Kč, ano? ...“ Viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 535, kart. LP 1634, sign. 535/150, pohlednice ze 6. 4. 1927 (datum dle pošt. razítka).

1927, srpen 2. [Česká Třebová]^{a1}

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/153 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, pohled Česká Třebová (městská spořitelna) 14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a docent čes[ké] univ[ersity], Praha I., radnice, měst[ský] archiv

2./8. [19]27

Vojto, my tu svorně na Tebe láteříme, jaký jsi lajdák, vrať sem tu nejstarší knihu, pan učitel ne, ale ostatní páni naříkají, že se s ní neshledají, jako já s plzeňskými, tak honem zpracuj třebovskou a s nimi plzeňské a nedělej archivářům po vlastech českých takovou ostudu. Jinak buď zdrav a polepši se! Macháček Fr[antišek] Michalec².^b Pozdravuji obě dámy!

<Neláteříme, ale doufáme a všeho dobrého přejeme. Třebováci.>^c

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b odlišný rukopis (podpis) ^c psáno pod pohlednicí zleva doprava, poslední slovo obráceno nahoru (odlišný rukopis)

¹ Česká Třebová (nyní okres Ústí nad Orlicí, Pardubický kraj) město ve východních Čechách, na pomezí Čech a Moravy, v údolí řeky Třebovky, v podhůří Orlických hor.

² František MICHALEC vedl městský archiv v České Třebové v letech 1922–1936.

1927, listopad 4. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/155 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), arch 20,5 x 34 cm

Milý Vojtíšku,

Máme celou řadu listin z Prahy, zvláště rekvizit^a osobních, ale bez výjimky při všech pečeti chybí. Tak je konec lásky.

Chtěl jsem Ti zrovna psát, když jsem dostal Tvůj dopis. Hledal jsem Tě totiž úterý dopoledne a Tys nebyl ve kšeftu. Soudil jsem tedy, že snad malému Lenčulíkovi je hůř, a proto mne Tvoje zpráva opravdu způsobila radost. Ať se neopovází hned tak marodit.

Včera ve čtyry hodiny odpoledne k mému nemalému překvapení představila se mi tu návštěva z Polska. Bohužel nevhod, bylo už pozdě odpoledne, než abych jí mohl připravit takové ubytování, jak by to bylo možno, kdyby byla návštěva, jak bylo smlouveno, ohlášena dříve. Musil jsem jí prostě opatřit pobyt v hotelu (v Metropoli¹, kde jsem ubytoval např. muzejní sjezd), a večer jsem měl již jiné dispozice, jako skoro vždy, když nevím o návštěvě předem. Byl bych to byl zařídil zcela jinak, kdyby byla bývala avizována^a, beze vší pochyby byla by ubytována v privátu, a to v polské společnosti i sám bych se jí byl mohl více věnovati. Vyříd', prosím Tě, slečně Polívkové mojí omluvu, ale nemohu za to přirozeně sám, nýbrž ona, že to přesně neřekla. Ta dáma je tu však jen necelé dva dny, studuje zařízení knihoven, dnes dopoledne měla přijít ke mně, ale nepřišla. Na křtalt^b je slušná, ale nic vynikajícího.

Přijedu^c opět na 4. prosince, tedy 3. prosince večer se vyprázdňuji na to.

Jinak srdečně pozdravuji Tebe i dámy a těším se zase na shledanou.

V Plzni, dne 4. listopadu 1927.

Nazdar!

Tvůj dokonale a uctivě oddaný Frida Macháček

^a v orig. rekvizit, avizována ^bkřtalt je pravděpodobně staročeský výraz (z němčiny) podoba, zjev (lze chápat ve smyslu „na první pohled je slušná“) ^c strojopisný překlep, v orig. Piřjedu (opraveno obloučkem)

¹ Hotel Metropol majitele Josefa Ševčíka byl v Jungmannově tř. 8 (část dnešní Americké třídy od Práce k Mrakodrapu).

1928, leden 13. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/110

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 17 x 22 cm

Milý Macháčku!

Když jsem^a dostal Tvoje nadělení, byl jsem opravdu překvapen a uveden do rozpaků. Marně jsem si lámal hlavu, nedal-li jsem nějak k zásilce podnět a jak ji mám rozumět. Neříkám, že mi přišla nevhod, to víš, že jsem ctitel plzeňského, a stará Lenka Ti bude vypravovati, jak si je pochvaluji. Na vánoce jsem si také pořídil plzeňské podobného vaření, ale na tom Tvém je viděti, že neprošlo v sudech pražským akcízem^{b 1}.

Tedy to plzeňské piji na Tvé zdraví a čest i celé Tvé rodiny, stará Lenka také má denně svoji misku a malá Lenka aspoň oblízne, když je dosud malá. Možná, že Ti znělo v posledních dnech častěji večer v uchu.

Ale všechen božský požitek kalila mi jedna věc: firma neposlala účtu, sám si nejsem vědom, že bych si zasloužil takový prezent, vysvětlení jsi neposlal, a k tomu si laji, že já vrták ještě jsem Ti oznámil adresu bytu – myslel jsem, že zakládáte adresář pro rozesílání publikací nebo podobně, ani mi nenapadlo, že bys měl nějaké nekalé (třebas, že jsou jinak kalé) úmysly.²

Tedy, milý Macháčku, za zásilku jsem povděčen, mnoho Ti děkuji, ale musíme si říci rozumné a poctivé slovo. Dojdi k firmě, ať pošle účet, nebo sám řekni, co a jak. Jsem už tolikerym Tvým dlužníkem, že pokládám za nemožné, aby má položka u Tebe byla rozmnožována. Tedy svou rozumnou zásilku doplň ještě moudrým činem!

Posílám Ti poštou současně novou knížku.

Doufám, že jste se měli o svátcích dobře. Také my jich užili spokojeně.

Obě Lenky i já pozdravujeme milostivou paní, všechny dcery i Tebe. Srdečně děkuji ještě jednou.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 13. ledna 1928.

Kdy přijedeš do Prahy?

^a rukopisný omyl, v orig. jste ^b v orig. akcízem

¹ Akcíz je nepřímá potravní daň, staročesky ungelt, vybíraná od 13. stol. v městech různých zemí (a také v Praze), vybírala se u každé městské brány (u hranic města, na tzv. potravní čáře) od těch, kdo nesli zboží k prodeji.

² Macháček i Vojtíšek si běžně svou korespondenci posílali na „služební“ adresy (do pražského městského archivu a MHM); srov. AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/108, kor. lístek V. Vojtíška z 28. 12. 1927: „Praha-Košíře. Píseckého 330.“ Zde hlášen v evidenci praž. domov. příslušníků od r. 1936 (viz AHMP, f. MHMP I., ref. IV popisní, Praha XVII, č. p. 330, Košíře).

1928, leden 16. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/157 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1-4, dvojarch 21 x 34 cm

V Plzni, dne 16. ledna 1928.

Milý Vojto,

podruhé š[e]tři více zbytečnými slovy a neplácej! Chtěl jsem Ti poslat pozdrav k Sylvestru[!], ale dodavatel mi jako řekl, že by to nebylo ani do zmzliny, při mrazu že to nejde. Proto se to ovšem musilo zpozdit. Prosím pěkně, abyste prázdné lahve a bednu poslali jako prázdný obal na adresu Václava Kočandrla, stáčírna^a Prazdroje, Plzeň, Střelnice.

Za druhé děkuji pěkně za knížku a mám nejlepší^a úmysl, abych si ji přečetl a učil se z ní.

Za třetí, to už bude delší. Vytáhl jsem na okrese jakýsi peníz na opisy katastrů týkajících se okresu plzeňského (berní role, terez[iánského] a josef[ského],) poněvadž sami tu nic nemáme.¹ Přijedu 28. t[ohoto] m[ěsíce] do Prahy a rád bych již při té příležitosti věc pustil do chodu. Potřebuji k tomu ovšem kopistu (nebo -tku). Prosím Tě tedy o zprávu, máš-li něco takového, abys mi o tom napsal, tentokráte to bude jistě, poněvadž ovšem peníz ten musím během roku utratit. Zavedl bych již hned v zemském archivu práci, ostatně potřebujeme to právě letos k místopisu okresu plz[eňského] i jiným příležitostem. Kdybys nikoho neměl, musil bych honem dopsat zemskému archivu, aby mi někoho připravili, jenže starému Novákovi² je těžko věřit, poněvadž on sám každému věří a mám strach, že by mi strčil nějakého lajdáka. Také nevím, kolik se platí. Prosím Tě tedy o laskavou zprávu.

A pak mám ještě nějakou bolest, se kterou velmi nerad Tě obtěžuji, a prosím předem o prominutí. Mám toho teď plnou hlavu s naší Stašou a musím o tom napsat trochu obšírněji. Byla jak víš, dosud v Ortop[edickém] družstvu³, ovšem za malý plat, jen 300 Kč, ale z toho na počátku ledna vystoupila, poněvadž ji chtěli dát na čas

^a strojopisný překlep, v orig. stáčírna, nejlepší, perosnálu, nezsbzpečnou, rizumná, Cjtěl, nekohu, fanatisiruje, dovjí, orinetační, působů

¹ Vyšší samosprávný celek (okres) působil v Plzni od roku 1864 (orgánem bylo okresní zastupitelstvo a okresní výbor). Od 1. 11. 1928 byla okresní samospráva podřízena úředníkům, jmenovaným ministersvem vnitra (předsedou okresního zastupitelstva byl okresní hejtman). V AMP se dochovaly např. knihy schůzí okresní správní komise z r. 1928 (i. č. rkp. 4791).

² Jan Bedřich NOVÁK, PhDr. (1872–1933) absolvent pražské univerzity a vídeňského Institutu pro rakouský dějezpyt, v AZČ působil v l. 1900–1933, od r. 1916 jako jeho ředitel. Viz BSAČZ s. 452–453.

³ Orthopedické družstvo válečných invalidů v Plzni, Nádražní tř. 30; zde S. Macháčková pracovala od 1. 2. 1927 do 5. 1. 1928 jako korespondentka (viz Archiv Škoda, osobní spisy, spis S. Macháčkové č. 9100).

při střídání personálu^a do pokladny v krámě, a ona jim řekla, že tam nepůjde, že raději dává výpověď. Já s tím nesouhlasil, ale ovšem nesouhlas jsem projevil trochu pozdě, nejdříve jsem jí řekl, když mi to hlásila, že jí těžko mohu radit, aby si dělala jak myslí, že nevím jaké to tam je. Rozmyslil jsem si to potom jinak, je lépe hledat místo z místa než hledat místo, když je bez zaměstnání, ale to už bylo pozdě, když už výpověď podala, a bylo těžko zase na ní žádat, aby to zrušila a snad je nakonec prosila, aby ji v té pokladně nechali, když to zprvu odepřela. To by však ještě nebyla nejhorší věc, poněvadž konečně takové místo dostala by leckdes. Opatřil jsem jí nyní zatím opisování inventářů ve hospodářské škole, kde má asi na měsíc zaměstnání a není tedy docela bez práce.⁴

To soužení, co s ní mám, vzniklo proto, poněvadž jsem se jí tak mezi řečí jednou zmínil o tom, cos mi povídal o možnosti zaměstnání u Tebe. Já jsem jí ovšem to pověděl jako věc docela nejistou, nezabezpeč[e]nou^a pro budoucnost a konečně jako trvalou ek[si]s[tenci[!]] i nedostatečnou, poněvadž by se z toho neuživila ani při nejskromnějších požadavcích. Ale jak takové osmnáctileté holky jsou fanfárové, tohle všechno jí z uší uteklo a v mozku jí zůstala jen Praha a dělá mi nyní pořad dílo, že jsem jí slíbil, že jí opatřím místo v Praze, že to záleží jen na mně, že ale já sám jí to kazím a že ji nechci do Prahy dát a že jí kazím schválně budoucnost a to mi pořád káže doma a píše do muzea, když nestačí všechno vypovědit, a to se ví hrozí že se utopí a takové nesmysly. Ona to holka nemá ze sebe, jinak má dost skromné požadavky na život a není snad nějak rozmazlená a jindy a jinak je s ní rozumná^a řeč, ale v tomhle ji zkazily ženské jiné, především kamarádky, ale pak i naše švakrová[!] a poněkud i žena, které do ní hučely pořád, že ona se nemusí o místo starat, já že mám ohromné styky a že jí tedy opatřím místo, na jaké si jen vzpomene, ne-li u pana presidenta, tedy aspoň u ministra a takové nesmysly. To ovšem ženské nechápou, že moje známosti, pokud je mám, jsou spíše přítěží než prospěchem, že nemohu nikdy pro svou vlastní dceru udělat to, co bych mohl pro cizí, a že nějaký zřízenec u obce je na tom se svou dcerou líp než já. Chtěl^a jsem nyní, aby Staša sama obešla si některé úřady a firmy a sama si prostě místo našla, ale k tomu ji nemohu^a dostat, poněvadž ženské ji v odporu spíše ještě posilují než aby jí poučily o nutnosti samostatného jejího jednání. A vůbec mi nechce nyní do Plzně do místa a pořád jen fantasiruje^a o Praze.

Já sám nebyl bych konečně proti té Praze, vždyť je nutno, aby trochu zkusila svět, a celkem i šestinedělní pobyt v Teplicích jí prospěl, přišla hodně zkrotlá zpět – jsou to nyní její nejhorší léta, které u holky projevují se přirozeně bouřlivěji než u kluků. Ale ovšem u Tebe je vyloučena budoucnost trvalá, a proto jsem chtěl celou tu věc odložit, až jak se vyčáší. Nyní ale vidím, že by jí dočasný pobyt někde jinde přece jen prospěl, a dal bych ji konečně do té Prahy i s nebezpečím, že bych musil na ni dost doplácet, jistě by jí to prospělo k výchově.

⁴ Ve Vyšší hospodářské škole v Plzni pracovala dcera Stanislava při inventárních pracích od 11. 1 do 29. 2. 1928 jako výpomocná kancelářská síla (Archiv Škoda, osobní spisy, spis S. Macháčkové č. 9100).

Ale věc není tak jednoduchá a prosím Tě v té věci hned o dvojí^a věc. Předně mně sám laskavě napiš, je-li tedy naděje, že by u Tebe práci měla, bude-li situace nepříznivá, napiš mi ji, prosím Tě, na zvláštní dopis, abych to mohl holce dát přečíst. Bude-li příznivá, pak Tě prosím, abys skutečnou situaci napsal mně, ale vedle toho napsal mně zvláštní dopis, který bych jí dal přečíst, asi toho znění, že jak [j]si mi již před dvěma měsíci řekl, jest to věc velmi nejistá, že se o to přičiníš, ale že nevíš. Při tom také napiš, že práce není snadná, že je jí hodně, a že předpokládáš, že zná aspoň zběžně němčinu (správně pravopis a aspoň rozumět), že umí aspoň výslovnost francouskou[!] nebo anglickou, těsnopis a psaní na stroji dokonale, a vůbec podobné věci, a že snad bude nutno skládat orientační^a zkoušku před komisí, nikoliv ovšem před Tebou). Tedy tak, aby to holce sice naději nebralo, ale aby viděla, že všude musí hodně ostře pracovat, chce-li obstát. A řekni také, že na výsledku praxe[!] prvního měsíce bude potom záležet, zda bude se tu moci nějakou dobu udržet, ale že to ovšem není trvalé místo a bez možnosti definitivy, jak to ovšem je pravda samo sebou. Tedy ne snad holku příliš ztremovat, dát naději, že to všechno půjde (bude-li ovšem naděje jinak odůvodněná), ale nutno trochu paralyzovat vliv těch řečí, které na ni působí^a. Ona se mi totiž v poslední době málo učí, nemá zájem zvláště o němčinu a skoro zapomíná, čemu se ve škole naučila, a to je ovšem chyba. Musí poznat, že na mne nemůže v ničem spoléhat, že se musí sama vlastní prací protloukat. Jinak, to jsem Ti již řekl, je to holka hodná, svědomitá a pilná, když vidí, že to musí být, umí dříť hodně a je pak skoro až naivní ve své svědomitosti, ale musím jí nějak dostat z hlavy, že je mojí dcerou, aby na nic nespolehala. Pracovat jinak chce, nechce zůstat doma. Jestliže by z toho zaměstnání někdy něco bylo, prosil bych Tě pak, abys na ni pustil pořádnou hrůzu, abys jí nic neodpustil a každou chybu pořádně vytkl – ale konečně o tom ještě budeme mluvit. Já sám vím, jak věc je těžká a že by opravdu Tvůj vliv musil býti náramný, aby se to vůbec podařilo, i kdyby bylo místo, že předem na to budou chtít dosadit Pražku[!].

Promiň, že Tě také s takovými starostmi zlobím. Nyní je to s holkami zlé, až sestárnou trochu, bude to zase lepší, už letos je to s ní vlastně lepší než před rokem, v 17 letech, kdy to byl pořádný křikloun.

A pozdravuji Všechny Tvoje dámy i Tebe a všechny známé.

Nazdar! Tvůj Frida.

1928, leden 27.[?] Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/109

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 17 x 22 cm

Milý Macháčku!

Neodepisoval jsem hned na Tvůj dopis, poněvadž jsem zkoumal situaci. Řeknu upřímně, není zvláště příznivá, zejména když otázka systemisace je neustále v nejistotě. Ale chci se pokusit, abych sl[ečně] Staše nějaké místo opatřil. Jenže musím upozornit, že neručím za úspěch a zejména neručím za úspěch brzký. Vypravoval jsem Ti tuším, že jsem sl[ečnu] D[okto]r[ku] Frýzovou dostal do našeho archivu po dlouhých obtížích, trvalo to víc než plný rok, a byla přijata za kancelářskou pomocnici, takže ještě dnes po půldruhém roce služby má pouhých asi 630 Kč měsíčně – jest k tomu smluvní úředníci.¹

Kdyby se podařilo dostat sl[ečnu] Stašu k pražské obci, nemohu ovšem zajistit, že by to bylo do archivu. Nebude patrně lze ani žádati hned za přidělení k archivu, nýbrž všeobecně za přijetí do obecních služeb. Také nelze žádati za systemisované místo, nýbrž zase neurčitě – systemisovaná místa i kancelářská obmezují se toliko konkursem, a je možno dostat je mimo konkurs jenom do smluvního poměru.

Prosím, aby mi sl[ečna] Staša napsala (rukou) žádost a připojila v opisech všeliké doklady. Jak žádost stylizovati^a a zdůvodnit, jistě víš a poradíš jí. Pak mi vše pošlete. Také napište, počítali-li byste jen s obecní službou či po případě také s jinou. Snad bych se mohl pokusit, pokud mám známosti.

Jestliže mám nejlepší úmysly – jak jsem Ti už dříve říkal a ujišťoval – abych Vám pomohl, musíš mít na paměti, že sice mohu působiti, avšak nemohu předem říci, kdo co na mne dá. Mimo to počítej s tím, že se věc může protáhnouti. Proto byl bych tou radou, aby sl[ečna] Staša vstoupila zatím do nějakého místa. I když by to bylo provizorně, je lépe nežli čekati a čekati <dosti dlouho>^b marně. A pak je vždy lépe hledati místo v zaměstnání nežli bez zaměstnání.

Podniknu vše, co budu moci, a především náš archiv budu mít na mysli. Leccos se mi podařilo, snad i to se povede. A budu rád, jestli Tobě i sl[ečně] Staše nějak budu moci přispěti.

^a v orig. stylizovati ^b v orig. „dlouho dosti“ a uprostřed značka pro výměnu slov

¹ Marie VÁLKOVÁ, roz. FRÝZOVÁ, PhDr. (1901-1977) absolventka pražské filozofické fakulty (české dějiny a PVH 1922-1926), žákyně G. Friedricha, V. Novotného a J. V. Šimáka; v AHMP pracovala v l. 1926-1932. Viz BSAČZ s. 681; F. Holec, c. d., s. 89-91: dr. Frýzová přijata od 1. 1. 1928, Vojtíšek se v té době snažil o zlepšení jejího služebního a hmotného postavení, zvláště po jejím sňatku v únoru tr., od 23. 11. byla jmenována smluvní úřednicí s ročním platem 15 600,- Kč ročně, tj. 1300 Kč měsíčně, se zpětnou platností od 1. 1. Oproti Vojtíškem uvedenému platu 630 Kč měsíčně si tedy polepšila o více jak dvojnásobek.

Co se týče kopistů, jež potřebuješ, snad se mi také podaří někoho opatřit. Přijedeš, doufám, brzy do Prahy a dohodli bychom se. Také připravím, co třeba v příčině archiv[ního] zákona.² Napiš mi, kdy asi do Prahy zavítáš, abych věděl, do které doby mám lhůtu.

Ty role a katastry jistě by nám po částech půjčili do našeho archivu, dohlédl bych na to a i náš Tužil³ po případě by mohl opisovat.

Naše Lenky jsou zdravé, jen malá je bledá a pošlu je asi na 14 dní nyní do Krkonoš, jak lékař radí. Doufám, že Vy všichni jste zdraví a že Vás nic neznepokojuje. Vyřiď milostivé paní i dcerám srdečné pozdravy nás všech a Také Ty je přijmi.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 27.[?] I. 1928.

² Zákon o archivní organizaci, k němuž dala poslanecká sněmovna podnět 29. 1. 1920 a který byl MŠANO do roku 1923 připraven, se neprosadil pro různorodost zájmů dotčených ministerstev. Jako výkonné orgány v péči o nestátní archivy a v ochraně historických památek vůbec ustanovilo MŠANO v roce 1924 státní inspektory na principu zemském (pro Čechy V. Vojtíška, pro Moravu a Slezsko F. Hrubého). Viz BSAČZ s. 17.

³ Oficiál AHMP (viz č. 112, pozn. 2).

1928, březen 13. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/158 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 22,5 cm

Milý Vojtíšku,

Staša nastupuje v pátek 16/3 ve Škodovce s platem po všech srážkách kolem 600 Kč při 7 hodinové době pracovní.¹ Proto Tě prosím, abys vzkázal, aby její žádost o místo u města Prahy byla ponechána v klidu (bez vyřízení), až jak to potom dopadne. Bude-li třeba, napiše si o tom zvláštní žádost, ale snad stačí Tvoje osobní zakročení.

Jsou dny, kdy jsem přes svoji koňskou náтуру unaven věčným a nekonečným rozčilováním doma, nahrnutím restů v úřadě (mezi nimi zvláště i archivní zákon) a vůbec životem, který vedu. Rodina už je mi něčím docela cizím a nerozumím tomu, a zrovna včera jsem měl takový večer k zbláznění.

Musím se zase rozkolíbat k starému optimismu, není pomoc.

Prosím Tě, přimluv se u Urbánka, ať se nehněvá. Je mi to opravdu nemilé, že dcerka po týdnu utekla, d[okto]r Petrs² jí také zato rozhořčeně zahrál a nedivím se mu konečně, ale tady přece musí uznat, že tu jde o existenci[!]. Je dost možno podle dosavadních nadějí, že u Škodovky zůstane trvale, s postupem apod., tedy bezpečněji než na dobrém jinak místě, ale přece jen u soukromého spolku.

Poručení doma, také Vám závidím klid a mír u Vás. Dokud je to malé, je s tím legrace, ale s dospělými dcerami je kříž, zvláště, když tomu nerozumím a ještě to někdy spletu. Říkala mi tuhle paní Guthová, ona že byla zrovna taková.

Jaká pomoc. Nazdar!

Tvůj Macháček

13./3. 1928

¹ S. Macháčková nastoupila do Akciové společnosti dříve Škodovy závody v Plzni od 16. 3. 1928 jako administrativní úřednice (korespondentka, písárka na stroji) do strojního oddělení s měsíčním platem 562 Kč (žádost si podávala o měsíc dříve 16. 2. 1928). I přes to, že byla kladně hodnocena (viz Archiv Škoda, osobní spisy, spis S. Macháčkové č. 9100, vysvědčení Čj. Klz/8062/Ji – 9100 – 30. 4. 1931:

„... Jmenovaná byla přidělena našemu strojnímu oddělení, kde se osvědčila jako pilná, snaživá a spolehlivá pracovnice, s jejímiž výkony jsme byli vždy zcela spokojeni.“), byla v rámci restrikce propuštěna k 30. 4. 1931 (o masovém propouštění, které hrozilo i jejímu manželovi J. Koníčkovi viz č. 239). O předchozích zaměstnáních S. Macháčkové viz č. 206, pozn. 3 a 4.

² O dr. Petr(e)sovi nelze nic bližšího zjistit. V r. 1928 se v pražských policejních přihláškách vyskytují: JUDr. Bedřich Peters (nar. 1871), odborový rada Nejvyššího účetního kontrolního úřadu a senátní rada; JUDr. Ing. Josef Peters (1876–1933) ředitel Svazu majitelů dolů; PhDr. Gustav Peters (nar. 1885) žurnalista (viz AHMP, f. MHMP, Referát popisný, nová konskripce, domovská příslušnost Petr(e)s). Za vyhledání těchto údajů děkuji kol. Knotkové z AHMP.

1928, březen 16. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/111

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 17 x 22 cm

Milý Macháčku!

Pochopuji, že místo ve Škodovce je pro sl[ečnu] Stašu výhodnější a že i pro Tebe je lepší, jestliže je v Plzni, doma, nežli abys na její pražskou mzdu ještě doplácel. Ale pro D[okto]r[a] Petrse i Urbánka byla ta věc mrzutá. S Urbánkem, jenž se věci ujal opravdu horlivě, jsem mluvil, je mu jasná Tvá situace, ale říkal, že by se těžko mohl exponovati kdy jindy u Petrse znova. Co se týče mne, mluvil jsem jen s některými lidmi, ale před provedením systemisace bylo těžko co dělati; každý radil počkati, až jak se poměry vyvinou. Tím vlastně nejsem nijak náhlou změnou zatížen a mám volné ruce, kdyby bylo co třeba později.

Jestli máš, co Tě tlačí, nes vše klidně a statečně. Nemysli, že jiný je ušetřen všelikých nepříjemností, každý máme něco svého. Mám-li já klid a mír v rodině, jsou jiné věci, které rozrušují a působí nepříjemně i obtížně. Ale takový je život, a člověk musí hleděti, aby si vlastní energií překážky a nesnáze zmírnil, nemůže-li je odstraniti, a nesmí se vzdáti naděje, že nějak vše dopadne a bude lépe.

Kdy přijedeš do Prahy? Myslím, že to nebude dlouho trvati. Tedy na shledanou. Budte všichni zdraví a spokojeni. I naše ženské posílají pozdravy.

Tvůj Vojtíšek

V Praze 16./3. 1928

1928, květen 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/159 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojto,

prosím Tě, abys připojený dopis ihned poslal co nejrychleji, posílám proto známky na ekspres[!], p[anu] prof[esoru] Novotnému. Jde o Husovu oslavu a já musím mít co nejrychleji odpověď, abych bolševiky legionáře z Obce leg[ionářské]¹ postavil před hotový fakt, a musí se to ještě tento týden všechno upéci. Nemám jeho adresu. Kdyby snad tu Novotný nebyl, koho potom? Jako řečník by mi ovšem byl nejmilejší Urbánek, ale ten tu teď byl dvakrát dost blízko za sebou, chci si ho tedy schovat za nějaký čas. Musil bych tedy asi Prok[e]še² nebo Odložilíka³, ale nevím, jací jsou řečníci. Také by mi nebylo příjemno, jsou-li organizovaní socialisté, třeba snad ani to by nebylo naprosto nepřijatelné, ovšem vlastně to pořádám já s nár[odní] dem[okracií] a ostatní všechny kulturní i politické organizace dávají jen firmu, abychom postavili legionáře před hotovou skutečnost a nemohli mluvit jménem města.

V Plzni, dne 23. května 1928.

Pozdravení celé rodině
Nazdar!

Tvůj Macháček

¹ Československá obec legionářská byla založena 15. 1. 1921 legionáři ze všech bojišť 1. světové války.

² Jaroslav PROKEŠ, prof. PhDr. (1895-1951) v l. 1913-1917 absolvoval pražskou univerzitu (žák V. Novotného), v l. 1919-1945 působil v AMV, od r. 1934 byl jeho ředitelem až do r. 1945; profesor československých dějin na FF UK. K tématu husitství vydal v té době dvě práce: Jan Žižka z Trocnova a jeho doba (1920) a Husitika Vatikánské knihovny v Římě (1928). Viz BSAČZ s. 516-517.

³ Otakar ODLOŽILÍK, prof. PhDr., Dr. h. c. (1899-1973) studoval v l. 1918-1922 na pražské univerzitě historii a PVH, v l. 1923-1934 působil též v AMV, od r. 1934 byl vrchní ministerský komisař. Ve výčtu jeho publikační činnosti je několik monografií o osobnostech předhusitských, husitských a evangelických teologů. Viz BSAČZ s. 463-464.

1928, srpen 28. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/113

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 17,5 x 23 cm

Milý Macháčku!

Děkuji Ti za vzpomínku a přání i za starostlivost, kterou máš o naši rodinu. Dostal jsi jistě už lístek, který jsem Ti poslal, když jsem byl za Lenkami v Brandýse n[ad] Or[licí], a z něho jsi poznal, že už malé Lence vede se dobře.¹ Měla spálu, dosti zlou, ale překonala ji dobře a bez zlých následků. Hlavně o uši měli jsme strach, jedno má poškozené, kdyby druhé onemocnělo, mohla nastati nahluchlost nebo i hluchota. Nyní je čilá a venkov jí prospívá.

Pobyl jsem v Brandýse týden, dále jsem nemohl neboť mám mnoho práce. Na Tebe i Tvou rodinu jsme vzpomínali, když naše ženské byli ještě v Praze, ale jak to bývá, odkládali jsme dopis až bude lépe a pak až budeme všichni v Brandýse. Tam bylo letos velmi pěkně, hezky jsem užil krátké dovolené, kterou jsem si dal. Ty, jak pozoruji, více si odpočíváš a popřáváš. Přeji ti to – člověk se namlsá venkova, samotnému se mi nechtělo do Prahy, ale co dělat, když je nutnost.

Doufám, že jste všichni zdraví a dobře se máte. Kdy se vrátíš do <Brna>^a Plzně^b a přijedeš do Prahy? Těším se, že si zase popovídáme, látky budeme mít dosti. Dám Ti také nové publikace, viděl jsi je jistě na brněnské výstavě – co jsi říkal naší expozici?²

Posílám Ti srdečné pozdravy a také Tvé rodině. Milostivé paní vyříd' poručení a rukypolíbení.

Mějte se dobře!

Tvůj Vojtíšek

V Praze 28. VIII. 1928

^a škrtnuto pisatelem ^b nadepsáno nad řádkem

¹ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/112, pohled z Litomyšli (poštovní razítko Choceň) od V. Vojtíška z 13. 8. 1928: „ ... Nemoc dobře dopadla a Lenka se má k světu. ... “ (vedle Vojtíškova podpisu ještě podpis jeho choti i dcery).

² O Výstavě soudobé kultury v Československu, která se konala na nově vybudovaném brněnském výstavišti od května do září 1928 viz Josef Nuhlíček, O vývoji a současném stavu konservace archiválií v Československu, s. 132-133; o expozici AMP viz diplom z této výstavy z 15. 10. 1928 „za vystavené předměty vědecké ceny v expozici odboru vědy, duchové a technické kultury a školství vysokého“ (AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933).

1928, říjen 31. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/160 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav, datum a podpis), psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm

Milý Vojtíšku,

děkuji Ti za Tvůj zájem a promiň, žes musil upomínat, omluv to zcela mimořádnou tlačenicí takových neodkladných věcí, která mne stihla. Nemohu ani na tyto dny do Prahy, ač bych velmi rád a mohl bych dokonce na obecní útraty, pokračovat trochu při příležitosti v archivu min[isterstva] vnitra, ale musil jsem to zatím nechat, asi až na vánoce. Teprve když jsem dostal Tvůj lístek, narychlo jsem sepsal, co jsem tak mohl narychlo sehnat, ovšem bez nároku na úplnost, ale na tom konečně nezáleží. Sám^a jsem se divil, když jsem to tak zhruba sehnal, co je toho za kvantitu, ovšem není pochyby, že tato kvantita je na úkor kvality a že bych za tu dobu, co jsem naplácal a nasmolil všelijaké pomíjivé věci, měl už dávno hotovy dějiny Plzně a mohl jsem plodit flustopisy, které by po mně něco zanechaly^a, kdežto takto leckdo, komu nejsem pohodlný, se po mně ošklíbne, jako nyní po prázdninách se dělala celá akce, které se sice celkem směju, ale přece je smutně příznačná pro mnohé lidi. Ale o to už nic, ono to u nás jinak nejde, a těžko je nedělat to, co dělám, myslím, kdybych začal znova, že bych začal účelněji, ale přece jen nemohl bych jinak, poměry to vynucují.

A tož šťastné a veselé dušičky a pozdravuj rodinu i pocestné v čele s velepisem Urbánkem.

Nazdar Tvůj Macháček

31./10. [19]28

^a strojopisný překlep, v orig. Sým, zanechali

1928, prosinec 22. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/161 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 14 x 23 cm

Milý Vojtíšku,

děkuji Ti srdečně za obojí Tvoji zásilku, z nichž jedna, knížka, mne naladila dost melancholicky, u nás že je to nedosažitelným ideálem, i práce taková, i vydání¹ – teď po půl roku nemohu dělat nic jiného, než inventarizovat a inventarizovat, poněvadž po všech těch jednáních a kravalech konečně se obec rozhoupala a povolila 15 tisíc na písařské práce na ½ roku, ovšem ti mne jen písáří a vlastní práce zbude pro mne, a musím stále nastavovat čas, abych stačil. A věda při tom zařve. A tak mi nezbývá, než Ti upřímně gratulovat, nevím, dočkáš-li se v tomhle kdy revanše.

A ještě větší rozpaky vznikly nám Tvým druhým darem, jakým titulem jsme se o to zasloužili? Zato Ti tedy nebudu gratulovat, nýbrž upřímně ti zahraju. Ale to udělám ústně^a, v době 27-29/12^a, příprav, kam dnes večer.

Tedy na brzkou shledanou, veselého Ježíška celé rodině

Tvůj Macháček

22./12. [19]28.

^a podtrženo pisatelem

¹ Mohlo by se jednat o Vojtíškův monumentální příspěvek k městské diplomatice a paleografii: V. Vojtíšek, Vývoj městských knih v Československé republice ve světlotiskových ukázkách. Exempla progressum librorum civitatum rei publicae Bohemoslovenicae illustrantia phototypice expressa. Řada I. Knihy pražských měst. Libri civitatum Pragensium. Sv. 1, tab. I-XXX, Praha 1928 (vyd. nákladem hl. města Prahy).

1928, prosinec 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/114

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 14,5 x 18 cm

Milý Macháčku!

Já s oběma ženskými posíláme celé Tvé rodině i Tobě přání šťastných a spokojených vánočních svátků. K tomu přejeme mnoho zdaru a dobra, zvláště zdraví, do nového roku.

Vzpomínáme na Vás, co děláte a jak se máte, a zejména kdy se zase podíváš do Prahy. Já se chystám po novém roce do Rokycan¹, a tak bych zavítal i do Plzně. O tom podám ještě zprávu.

Práce mám mnoho, nevím, co dříve, a tak to pomalu jde kupředu. Mám 8 hodin přednášek, a tak se ubije mnoho času.

Je u nás vše při starém, zdraví jsme a doufáme, že i Ty a Tvá rodina jste ušetřeni všelikých nepříjemností.

Poroučím se milostivé paní a jsem

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 23. XII. [19]28.

¹ Rokycany, okresní město na cestě z Prahy do Plzně. Městský archiv zde pořádal na základě pertinenčního principu August Sedláček.

1929, leden 17. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/162 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 23 cm

Milý příteli,

dostal jsem dnes dekret od Společnosti nauk¹, třebaš nikoliv nečekaně, přece jen mne to srdečně potěšilo a vzpomínám rád, že je to vlastně jen Tvým dílem a projevem Tvého přátelství a uznání. Vážím si ho nejvíce ze všech proto, že od Tebe je to vždy nejupřímnější a docela neoficiální, že mi hned zítra řekneš, budu-li dělat voloviny.

Budeme se asi budeme[!] musit dorozumět, hoří věc plzeň[ského] znaku. Bude se jednati o tom, má-li se změnit. Já to nevyvolám ovšem, dnes bych ho skoro nejraději nechal jak je s tím, že bych v běžné potřebě vynechával anděla (štítonoše) a prohlásil štít za vlastní m[ěstský] znak; ne že bychom se snad zásadně musili stavět proti změně vůbec a štítonoše (heranguje[?]) mne k tomu hrdému stanovisku Čadík), ale bojím se triviality v řešení.

Tedy bych řekl asi tolik: Nejlépe neměnit, ale užívat v běžné potřebě znaku bez štítonoše. Jestliže měnit, tedy jen v tom případě, podaří-li se najít řešení dokonale nahrazující starou věc, ovšem za naprosté nedotknutelnosti štítu.²

Napiš mi, co o tom soudíš, jen soukromě, <ale brzo>^a, samozřejmě bych se Tě pak zeptal oficiálně a pozval na anketu, dojde-li k ní.

Od Prahy se lišíme tím, že připojené obce neměly znamení.³

Uvidíme se asi v polovině února.

Děkuji Ti srdečně a pozdravuji Tvoje dámy. Nazdar!

Tvůj Macháček

17./1. 1929

^a nadepsáno nad řádkem

¹ Macháček byl v r. 1929 jmenován dopisujícím členem Královské české společnosti nauk na návrh předních českých historiků V. Novotného, J. Bidla, G. Fridricha a dalších (originál jmenovacího dekretu se dochoval v Macháčkově fondu – prozatím neinventarizován). Vojtíšek byl členem již od r. 1918. Pro Macháčka to bylo významné uznání jeho vědecké i osvětové činnosti (viz M. Bělohávek, Fridolín Macháček a česká vlastivěda, Acta regionalia 1966-1967, s. 53).

² Své návrhy, týkající se plzeňského městského znaku, psal Macháček Vojtíškovi již 22. 10. 1921 (viz č. 139) a Vojtíšek mu své stanovisko poslal 7. 11. tr. (viz č. 140), avšak u dopisu se nedochovalo, jen je v textu zmiňováno.

³ Podobně jako vznikla Velká Praha připojením 37 obcí (1. 1. 1922 na základě zákona č. 114/1920 Sb. n. a z. a prováděcích nařízení vlády), od 1. 12. 1924 vznikla Velká Plzeň sloučením města Plzně se čtyřmi okolními obcemi (Doubravka, Doudlevec, Lobzy a Skvrňany).

[1929, březen 30. [?] Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/164 (kopie)

Dopisnice, rukopis, nedatováno, psáno perem, pohlednice 14 x 9 cm k zájezdu Československé Obce Sokolské do Plzně 5.-7. 7. 1929 (vydáno nákladem Sokolské župy Plzeňské, na pohledu panoráma průmyslové Plzně – kouřící komíny, střechy domů, vlevo vodárenská věž Měšťanského pivovaru); adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[erzitní] prof[esor], Praha I., Velké nám[ěstí] 1

Srdečně přeji veselé svátky. Dostal jsi 1. staf[?] Plzně, mohl bys někam něco napsat?¹ Jde také o odbyt. Ovšem tiskárna se tentokrát zvláště nevyznamovala. Pozdrav všem.

Nazdar!

Macháček

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Pravděpodobně jde o reprezentativní knihu Plzeň. 100 kreseb Karla Živného, slovem doprovází Dr. Frid. Macháček. Plzeň 1929, 162 s. (nákl. Theodora Mareše v Plzni).

1929, duben 8. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/165 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pouze podpis, psáno na s. 1, arch 20 x 33 cm)

Milý Vojto,

napiš^a mi hned, jak je to s Tvou přednáškou v Plzni příští neděli, jak tu dlouho zůstaneš a vůbec svůj program. Doufám, že se tu usadíš na delší čas. Já sám asi v neděli odpoledne budu pryč, přednášet ven, a mám všechny neděle bez rozdílu obsazené, takže to nemám kam přeložit.¹ Ale večer v 6. hodin budu již v Plzni a potom se sejdem. A v pondělí? To už se uvidí, ale doufám, že aspoň tento den tu zůstaneš.

Poslal jsem rezignaci na členství ve výboru sjezdu pro ochranu památek. Pošleš ji patrně také, Guth ještě k Tobě v té věci přijde. Schráníl² již má zase zapečetěný dopis Wirt[h]ův, a psal mi Guth také, co mu udělali v Klubu Za starou Prahu, což je opravdu divoké, jestliže se takhle začíná. Jest to věc velmi nechutná. Já sám jsem Wirt[h]ovi psal, velmi dlouhý dopis, kde jsem rozebral všechno jeho jednání za poslední léta, dokázal jsem mu tuším naprostou bezpodstatnost všech jeho obviňování, a pokud mne se týče, že spíše naopak neoplácel jsem intrikami za různé povážlivé jednání jeho, ale nebyl jsem proti vyjasnění situace a smíru. Můj poměr k němu ostatně býval vždy bližší než váš, ale ten poměr v tom smyslu začal on sám. Neočekávám, že dostanu odpověď, ale chci mít aspoň všechno jasně pověděno. Když už se máme prát, tedy bych aspoň chtěl vědět proč.

Urbánkovi jsem poslal již článek,³ (Ty už také?), a nyní honím svojí knížku o Plzni a články pro vlastivědu, tyto jsou mnohem horší, poněvadž dají velmi mnoho práce, co[ž] se konečně o knížce pro Mareše⁴ říci nedá. To je spíše tak pohodlné psanivo, kde záleží vlastně jen na formě.

^a strojopisný překlep, v orig. mapiš, Podzravujeme

¹ Přednášková činnost byla Macháčkovou rozsáhlou popularizační činností. M. Bělohlávek uvádí, že Macháček vykonal ročně kolem šedesáti přednášek (jezdil po západočeských městech a obcích ve všední den i v neděli), on sám uvádí, že jich bylo mezi padesáti až sedmdesáti pěti za rok. A. Zeman na něj vzpomíná jako na pohotového a oblíbeného řečníka, který strhl stovky posluchačů, v nichž upevňoval živé vlastenecké a demokratické cítění (viz Adolf Zeman, Podíl Fridolína Macháčka na vlastivědném poznání Plzeňska, ČNM 1954, s. 90; M. Bělohlávek, Fridolín Macháček ... , s. 50, 53; F. Macháček, Archiv města Plzně, ČAŠ 12, 1936, s. 185).

² Josef SCHRÁNIL, prof. PhDr. (1893-1940) absolvent pražské univerzity (na FF studoval archeologii a historii a na LF antropolologii), od studií (od 1914) působil v pravěkém odd. NM (v l. 1929-1935 jako jeho přednost). Viz K. Sklenář, s. 500-501.

³ V minulých letech se Macháček často v korespondenci zmiňoval o příspěvcích pro R. Urbánka, který mu nabízel publikování, zvláště když převzal redakci časopisu Věda česká.

⁴ Theodor Mareš, vydavatel v Plzni (viz č. 216, pozn. 1).

Pozdravujeme^a Tě všichni a zvláště Tvoji vzácnou choť, u níž jak vidět, najednou vypuklo spisovatelské nadání, k čemuž celé rodině gratuluji.⁵

V Plzni, dne 8./4. [19]29.

Tvůj Macháček

⁵ I. Hlaváček vzpomíná, že paní Lenka zdělila hudební nadání po svém otci Rudolfu Saskovi, češtináři na různých německých ústavech v Brně, a napsala později řadu kulturně vědeckých článků, zejména o ženách – hudebnicích. Vojtíšek sám po její smrti v prosinci 1969 některé z nich pietně připravil k tisku. Viz I. Hlaváček, V. Vojtíšek ..., s. 22.

[1929], srpen 29. [Volary–České Budějovice]^a

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/364 (kopie)

Dopisnice, strojepis (rukopisem tužkou pouze podpis, dovětek a datum), psáno na s. 1, korespondenční lístek 14,5 x 9,5 cm; adresa: Pan PHDr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] profesor, městský archivář a st[átní] inspektor, Praha – I., radnice, Velké náměstí 1

Milý Vojtíšku,

půjdeš ve středu na večírek Novotného? Odepiš mi obratem do Plzně. Bude-li tam Nov[otný] sám, skoro by mi bylo těžko tam nejít, a tak si myslím, že se asi rozjedu a že zůstanu v Praze už potom do konce tejdnu, a sednu si v arch[ivu] min[isterstva] vn[itra], pak už stejně nebudu mít čas. Srdečně pozdravuji vás všechny.¹

Tvůj Macháček

Rozhodnu si to definitivně podle Tvé odpovědi.

29./8. [1929]

^a místo odeslání dle poštovního razítka, datum nečitelný (založeno ve složce „nedatováno“)

¹ Jednalo se pravděpodobně o oslavu jubilea (šedesátin) prof. V. Novotného (nar. 5. 9. 1869), která se tedy konala v předvečer ve středu 4. 9. 1929; od čtvrtka 5. 9. si Macháček do konce týdne naplánoval bádání v AMV.

1928, prosinec 23. [Praha]

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/116

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 17,5 x 22,5 cm

Milý Macháčku!

Tvým slečnám dcerám nechal u nás Ježíšek letos knihy, které posílám. Necht' je přijmou vlídně – kdyby se náhodou stalo, že už něco z nich mají, prosím za omluvení. Ale náprava je lehkou možná, snad by vyměnil knihkupec v Plzni nebo musíš přivézt, abych vyměnil sám v Praze.

K zásilce knih připojuji, rozumí se, srdečná přání nás všech, abyste se měli dobře o svátcích a abyste byli zdraví a šťastni v novém roce.

Nám zemřela babička Sasková, tento týden jsme ji pochovali.

Milostivé paní poručení a rukypolíbení a všem ještě jednou vše nejlepší.

Tvůj Vojtíšek s Lenkami.

22./XII. [19]29.

1929, prosinec 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/169 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 23 cm

Plzeň 26./12. [19]29

Milý Vojtíšku,

uvádíš nás vždy do velkých rozpaků svými nákladnými dary. Je mi milý a vzácný každý projev Tvého přátelství, a těším se, že jich není málo a že se také, poněvadž <se>^a již z Plzně do Prahy nedostanu, nepopereme a to přátelství vydrží, ale nemáš si dělat takovou zbytečnou škodu. Jinak tedy s touto výhradnou Ti všichni srdečně děkujeme. Jen Pohádku máje máme, ale nevádí, Staša si ji nechala jako svou, kdežto starší náš exemplář je mámin.

Vyříd' paní Lence naši upřímnou účast s úmrtím staré paní. Smrt[!] byla vysvoboditelkou a utěšitelkou sama, ale je přece smutno si říci, že všechna minulost zapadla a že nám zbývá jen budoucnost. Škoda, že Ti naši staří odcházejí tak těžce a s takovým utrpením.

Jinak se tu nyní hodně peru, skoro jako Ty v Praze, zatím in politicis. Je to vlastně nesmysl, proč a zač? Napsal jsem nyní aspoň z první vody článek pro Pekaře,¹ dokončil konečně do poslední písmeny korektury II. díl Vlastivědy a jinak mažu inventář. Viděl jsem, že jsme se sešli v jubileju[!] Nár[odních] l[istů][?], ale ještě jsem to nečetl.

Pozdravujeme všichni srdečně. K navlhčení Tvé vzpomínky na mne je už to opatřeno, ale záleží na tom, aby nemrzlo, to se nedopravuje. Proto už to tam dlouho leží.

Mějte se všichni dobře v novém roce, starostí aby Vám ubylo a všechno v dobré aby se obrátilo.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a nadepsáno nad řádkem

¹ F. Macháček, Problémy hospodářského a kolonizačního vývoje jihozápadních Čech, in: Sborník Dr. Pekaře. Od pravěku k dnešku II. 1930, s. 518-530. Svého učitele J. Pekaře i jeho díla si Macháček vážil, i když měl odlišné názory, zejména v otázkách náboženství či pohledu na husitství, a tak jeho příspěvek do Pekařova sborníku byl překvapením pro Macháčkovy přátele. Pekař mu za něj srdečně děkoval a oceňoval práci regionálního historika pro poznání celkového hospodářského a sociálního vývoje. Viz M. Bělohlávek, Fridolín Macháček ... s. 64, pozn. 11.

1930, leden 12. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/171 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 14,5 x 9,5 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, univ[erzitní] prof[esor] a městský archioář, Praha I., Velké nám[ěstí] 1, radnice

12./1. 1930.

Milý příteli,

Stal se u nás v muzeu smutný kus, při kterém jsem na Tebe vzpomněl; našemu <V[áclavu]>^a Čtrnáctovi v sobotu ráno spadl čtyřletý synek do džberu s vařící vodou a večer v nemocnici umřel. Je to moc smutné, všechny Ty průvodní okolnosti. Potěš jej lístkem, Plzeň, Habrmanova 18. Pozdravuje Vás všechny Macháček

^a nadepsáno nad řádkem

1930, duben 6. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovu

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/173 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis a slovo „SOS“ na konci), psáno na s. 1-3, dvojarch 21 x 34 cm;

S O S^a

V Plzni dne 6. dubna 1930.

Milý Vojto,

Jak vidět, hyneme a vysíláme poplašné signály. Jak se topíme, najdeš v příloze. Všimni si úvodníků Nové Doby¹ a první poznámky ve zprávách Českého Směru² (nár[odních] soc[ialistů]), nová doba[!] je soc[iální] dem[okracie]. Prohlášení vyšlo mimo tyto dva zatím v Českém Deníku a Pilsner Tagblattu³, na obou místech bez dalších poznámek. Vidíš tedy, že zatím jsem ti dal touto reklamou skoro flek za Tvou radnici.⁴ Ale přísahámbohu, že jsem si to docela nic neobjednal.

Zatím mám v úmyslu, ale ještě jsem se na věc nevyspal, pomýšlet na žalobu, a to zvláště proti Nové Době proti úvodníku redaktora Jirouta⁵, jehož některé partie asi jsou žalovatelné. S prohlášením samým je mi nejisté, je-li žalovatelné, myslím, že by to nebylo docela jisté. Výhodou je ovšem, že není možná protižaloba, poněvadž co jsem napsal, je dávno promlčeno. Pak pomýšlím, najdu-li nakladatele, na brožuru o plzeňské žurnalistice, kde bych si s mládenci pohovořil. Neboť ohražující se proti výtce z nízké úrovně, jsou, jak vidíš, sprostí jak pasáci. Budu mít tedy krásný argument ad hominem, k nezaplacení. Úroveň našich časopisů snad znáš. Pokud jsou to deníky a padají tedy v úvahu, je nejslušnější Pilsner Tagblatt, na druhém místě Nová doba, pak Český Směr a Český deník si někdy konkurují o vrcholy ve sprostotě, ale obyčejně palmu odnese Český deník. To by šlo i doložit.⁶

Ale kamaráde, ono je to rok staré a teprve nyní si vzpomněli, že jsou uraženi. Oni vlastně jsou v tom jen jako ovce: nějaký pasák stojí za nimi, ale nevím ještě kdo. Je

^a opakuje se osmkrát ^b strojopisný překlep, v orig. mnoh, Musil, jsem, doatanu

¹ Nová doba (deník čsl. strany sociálně demokratické na českém západě, nakl. Albrecht Dvořák) vycházela v Plzni v l. 1896[?]-1945, později jako Nový den.

² Český Směr (deník Československé strany národně socialistické na českém západě, nakl. Lidové tiskářské, vydavatelské a nakladatelské družstvo) vycházel v Plzni v l. 1920-1935, dříve jako Česká demokracie, později jako Naše snahy.

³ Pilsner Tagblatt (nakl. A. H. Bayer) vycházel v Plzni v l. 1900-1937, později jako Westböhmsche Tageszeitung.

⁴ Macháček upomíná na Vojtíškovu „aféru“ s novinářem F. Nedvědem kvůli politickým názorům v jeho práci o staroměstské radnici, probíranou v korespondenci od 22. 12. 1924 do 2. 2. 1925 (viz č. 174-179).

⁵ Josef JIROUT, novinář a šéfredaktor Nové Doby, bytem Plzeň, Prokopova 25.

⁶ Plzeňský tisk kriticky hodnotil Macháček již počátkem r. 1909 (viz č. 29).

jich povícero, lidí, které jsem polochtal, a rozdělil jsem to spravedlivě na všechny strany, ani nár[odní] dem[okracii] nevyjímaje. Proto by to mohlo být opravdu i z několika stran. A proto mám prozatím největší podezření na svobodné zednáře, kde je těch mých přátel poměrně nejvíce. Jde patrně o jenerální útok, jak mne vyhodit ze sedla. Půjde o nové ustavení osvětových sborů okresního a městského, kde mám velkou komandantskou pozici, která mně sice pranic nenese, ale mnohé lidi to trápí, ačkoliv zase jiní, také ze všech stran politických, se mnou dobře pracují a myslím i upřímně.⁷ Chovám se, jak je samozřejmo, in politicis i zde s puntičkářskou objektivitou, a to právě mnohé lidi mrzí, poněvadž na mne nijak nemohou. V úřadě se nemusím bát, disciplinárně na mne naprosto nemohou, a štěkání v tomto případě nepomůže. Jsem dnes na mnoha místech předsedou, jednatelem, členem výboru a zasahuji do mnohých věcí a mnoho ješitných a prázdných lidí jsem tu klepl přes prsty, a proto jsem nepohodlný.⁸

Ale je jedna věc, která mne mrzí. Mně se teď do sporu hrozně nechce. Já totiž právě v těchto dnech podávám žalobu na vydavatelstvo II. dílu Vlastivědy, na Učitelskou radu a Vlastivědný výbor v čele s insp[ektorem] K[arlem] Vaněčkem⁹ o porušení autorského práva, které způsobili, vydavše druhý díl Vlastivědy plzeňské, dílo o 22 arších, které jsem redigoval, totiž upravoval pro tisk, obsahově propracoval, všechny korektury dělal atd. mimo jazykovou revizi, s titulem „pořádal Vlastivědný výbor...[“] bez mého jména.¹⁰ Možná, že i tu je nějaká souvislost. Zastupuje mne d[okto]r Mandl a spor při normálním průběhu musím vyhrát; není to spor hmotný, poněvadž matějové redakční honorář mně zapomněli upřít, ten mně poukázali. A tedy dva spory najednou, to je té popularity příliš mnoho^b a já chci mít svatý pokoj, vždyť mám práce rozdělané, že nevím co dříve. Tak ještě nevím, co bude.

Ale teď, proč Ti píšeš. Teď mi jde o Prahu. Bylo by třeba, aby se v Praze o té věci psalo a to pokud možno v různých místech, asi v tom smyslu, že můj soud o

⁷ Od r. 1927 až do jeho připojení k LUH byl Macháček jednatelem okresního osvětového sboru; tutéž funkci zastával v městském osvětovém sboru od jeho založení v r. 1926 až do jeho zrušení za okupace (v posledních letech byl předsedou). Viz M. Bělohávek, Fridolín Macháček ... , s. 53; AMP, f. F. Macháček, kar. LP 1651, i. č. 756, životopis F. Macháčka, s. 2.

⁸ Jedná se o spor syndikátu čsl. novinářů proti Macháčkovým názorům publikovaným v jeho knize Plzeň. 100 kreseb Karla Živného slovem doprovází Dr. Frid. Macháček (viz č. 217). K tomu viz AMP, MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, fascikl „Vyjádření Dra Fr. Macháčka o úrovni plzeňského tisku – ohrazení syndikátu čsl. novinářů“, 1930 (zde opis prohlášení plzeňských žurnalistů ze 4. 4. 1930: „Dru Frid. Macháčkoví upíráme proto práva vynášeti soud nad úrovní plzeňského tisku, stejně tak i práva posuzovati – třeba jen v narážkách – stupeň naší inteligence. Dr. Macháček vyřadil se tímto neseriozným úsudkem z kruhů kulturně–historických pracovníků, neboť bez objektivoty není vážného díla, za jaké má býti kniha ta pokládána a ve školách doporučována.“); tamtéž, f. F. Macháček, kar. LP 1651, i. č. 756, životopis F. Macháčka, s. 2: „... Tak se v jeho rukou soustředila skoro všechna mimoškolní vzdělávací činnost kromě hudby a divadla. ...“

⁹ Karel VANĚČEK, PhDr. (1887-1961) středoškolský profesor (působil v Praze a v Příbrami), v r. 1924 se stal okresním školním inspektorem v Plzni, v l. 1930-1936 působil jako ředitel zdejšího Ženského učitelského ústavu, v r. 1935 byl jmenován zemským školním inspektorem v Praze.

¹⁰ Vlastivědný sborník Plzeň a Plzeňsko II. (I. díl pod redakcí F. Macháčka vyšel r. 1925 – viz č. 185, pozn. 1) vyšel nákladem Učitelské rady v Plzni 1930. Na titulním listě je uvedeno „Uspořádal výbor pro vlastivědu Plzeňska“ a na s. 347-348 je uveden seznam dárců na „vlastivědu Plzeňska“.

žurnalistice je sice ostrý, ale že turnalistika nemá proto naprosto práva snižovat mne jako vědeckého a kulturního pracovníka. Soudí-li, že se mýlím, že jsem ji ukřivdil, má prokázat opak, ale ne mne takto nízce pranýřovat a upírat mi všechnu práci. Proti tomu nějaký protest. Není tu ovšem instituce, která by se k tomu hodila, nebo mi poradí. Ale hlavně jde o to, jaksi obsadit pražské listy, nežli tam přijde tlak z Plzně, a proto ten SOS, neboť tady je každá chvilka drahá. Tedy Nár[odní] Listy, Politiku, kde před časem napsal Sekanina¹¹ právě o mé knížce svrchovaně lichotivý referát a dokonce si ji přečetl, jak jsem poznal, Venkov a také listy socialistické. Zde by mohl snad Bartoš¹² nebo kdo jiný? Prosím Tě proto, abys o tom, ale co nejrychleji, můžeš-li, něco sjednal nebo mně napsal, co bych měl dělat, já sám těžko mohu něco vykládati někomu, kdo mne tak důvěrně nezná jako Ty a kdo tedy nemusí být a priori přesvědčen, že je to všechno darebáctví. Na doklad objektivitu in politicis je možno přímo z knihy uvést, co mluvím o partajích a speciálně o soc[iální] dem[okracii].

Přečti si celou stranu 132. a 133.¹³

Tak mně neodepiš to, co já Tobě při radnici, že sis to vlastně objednal k větší cti a slávě. Tady jsou poměry primitivnější než v Praze, ovšem na druhé straně snad jsou přece Ti moji odpůrci tady hloupější než Tví pražští. Ale schopni jsou všeho.

Dostal jsem vyzvání z Prahy, abych napsal do svatováclavského sborníku o sv[atém] Václavu v Plzni. Napiš mi, co dnes s tím je, a mám-li vyhovět, musil^b bych ovšem psát trochu nalevo, že v staré Plzni svatováclavské tradice nebylo, že sv[atý] Václav byl katolické Plzni příliš národní, a že sem svatováclavskou tradici vnesli teprve vlastenečtí, balb[í]novští jesuité.

Nu a jinak nic zvláštního. Jsme^b zdraví a co tak mne někdy trápí, doma, nu jinde je to ještě horší. Vzpomínám teď mnoho na nešťastného And[e]rla¹⁴, když jsem nahlédl do jeho poměrů, co ten asi chudák zkusil. Tak je starostí dost, ale konečně nejsem pesimistou, nějak to na konec dopadne. Svět není tak nespravedlivý jak se někdy zdá. Bohužel dvojku mi tato kampaň vynést nemůže.

¹¹ František SEKANINA (1875-1958) český básník spisovatel a literární kritik; od r. 1912 psal literární kritiky do Národní politiky.

¹² Není vůbec jisté, zda se jedná o Františka Michálka BARTOŠE (1889–1972), původně archiváře NM, později profesora církevních dějin na pražské Husově evangelické fakultě, historika husitského věku, který svým dílem předcházal Urbánkův Věk poděbradský v souboru Českých dějin (zejména svou dvoudílnou syntézou Husitská revoluce, vydanou v Praze v letech 1965–1966). Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 710-716.

¹³ F. Macháček, Plzeň. 100 kreseb ... , s. 132-133. Macháček hovoří o počátcích politického hnutí dělnictva, o vzrůstu vlivu sociální demokracie, národních socialistů a národní demokracie na komunální politiku v Plzni po 1. světové válce. Ony osudné Macháčkovy názory lze číst na s. 133-134: „ Tato soustava tří velkých stran bude politickou předností Plzně u srovnání s roztržštěností v jiných místech, jestliže konečně jednou místní politikové i žurnalisté začnou vážně a reálně politicky mysliti a jednati a vzdají se metody vzájemného malicherného škorpení i jiných prostředků politického primitivismu, který pokládá hrubý novinářský útok za vrcholný politický čin. S tím souvisí poměrně nízká úroveň plzeňské žurnalistiky, která je temnou skvrnou na obraze kulturní Plzně ... “

¹⁴ Možná se jedná o již zmíněného středoškolského profesora II. reálky v Plzni Karla Andrleho (viz č. 67, pozn. 3)

Vidíš tedy, že Tě doháním a že jsem nyní já Tvým žákem. Ještě jen něco napsat jako pečeti nebo nejstarší knihy, a budu si troufat se Ti vyrovnat. Jenže to je právě hlavní a bojím se, kdy se k tomu takhle dostanu^b. Potřeboval bych tak na rok dovolenou, ale hlavně sám od sebe, abych nic jiného nedělal než kazil papír.

Pozdravuj všechny známé a hlavně svou vzácnou rodinku.

Tvůj oslavený Macháček

S O S.

1930, duben 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/174 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pozdrav, podpis a dovětky psané dole pod textem a vlevo vedle textu), psáno na s. 1 (první odstavec řádkováním 1,5 a další řádkováním 1), arch 21 x 34 cm

V Plzni dne 9. dubna 1930.

Milí kamarádi,

píši Vám průklepem, poněvadž ovšem nemám teď ani čas psát a ještě k tomu se mi před čtyřmi nedělemi hodila dívka marod a z úředníků druhých Klein marodí a 14[!]¹ je pořád mimo Plzeň, takže i v muzeu jsem pořád sám. Jako by opravdu někdo neviditelný věděl, že zrovna teď mám^a na to všechno nejméně času. Mám rozděláno práce až hanba, teď ještě mne ministerstvo zemědělství začíná honit o učebnici, ale říkám si, že přece ještě nejsem vůl, jinak by ode mne žádný nic nechtěl.

Ale tedy hlavní věc: Srovnávám se úplně s vámi o postupu a teď prosím, abyste zatím drželi pozice a hlídali je a jinak k noze zbraň. Tady je to totiž tak náramné, co snad ještě nebylo, co je Plzeň Plzní. Několik lidí pracuje opravdu jako blázni, nevím ještě ani, kdo všechno. Posílám vám kocourkovské vynesení městské rady, které ovšem jí ode mne přijde draho, dnes jest velká schůze výkonného výboru soc[ialní] dem[okracie] a Dělnické akademie², na které se má usnést o postupu proti mně, abych vylít vůbec z kulturního života plzeňského. Mluví o věcech, které prý mi naprosto a navždy zlámou vaz a znemožní mně snad vůbec v Plzni. Říkal jsem si ostatně často, že to skoro diktátorské postavení, které jsem měl dnes v kulturním životě plzeňském, nepotrvá věčně a že jednou mi leccos odpadne, a skoro bych ani všeličehos nelitoval, poněvadž někdy mohu komandovat lépe, když funkcionářem nejsem, a nemám při tom písaření s agendou spojené. Vždyť jsem na příklad jen na Masaryka pořádal na 51 místech v západních Čechách oslavy, tj. posílal řečníky a upravoval většinou i program atd.,³ kdyby si to zkusil také někdo jiný, ovšem si to

^a strojopisný překlep, v orig. nán, přátelé, evangelíci ^b psáno po levé straně dopisního papíru shora dolů ve dvou řádcích, obráceně k hlavnímu textu dopisu

¹ Jako „14“ byl Macháček nazýván archeologický pracovník MHM Václav Čtrnáct (viz č. 221, pozn. 1). Jedinou „dívkou“, která pracovala od 1. 12. 1919 v MHM jako manipulační úřednice (později kancelářská asistentka), byla Antonie MILTOVÁ, adjunktka (viz obr. příloha).

² Dělnická akademie, jako složka sociálně demokratické strany, vznikla v Plzni v r. 1921. Jejím praktickým úkolem byla práce kulturní (pořádala přednášky a kurzy politické, právní, hospodářské, jazykové a pro ženy).

³ Hovoří se o monumentálních oslavách 80. narozenin prezidenta T. G. Masaryka, které v Plzni, podobně jako v celé republice, probíhaly ve dnech 1.-20. 3. 1930 s vyvrcholením 6. 3. (prezidentu TGM bylo uděleno čestné občanství města Plzně a ražena Čestná plaketa města Plzně). Konaly se promenádní koncerty, divadelní a filmová představení, vojenská přehlídka (7. 3.), schůze a setkání

představoval, že ve vhodné době to pustím sám a budu jen hlídat. Zatím mne ovšem náramně doběhli. Vybrali si tento okamžik proto, poněvadž mám, jak jsem naznačil, spor s vlastivědným výborem o autorské právo, měl jsem prudké spory v národní demokracii, a proto soudili, že za mnou vůbec nikdo nebude stát.

Na druhé straně člověk opravdu pozná přátele^a. Včera byla za mé nepřítomnosti členská schůze Nezávislé jednoty, kde prý bylo náramné nadšení, velký rámus a bojovná nálada. Stejně evangelíci^a přišli sami právě z těchto kruhů, s kterými jsem se také šimral, prohlásili mi, že se dokonale za mne postaví, jak jen budu chtít. Koluje přiložené prohlášení, které podpisují četné korporace, jen v městském a okresním osvětovém sboru bude proto boj, ne s odpůrci, ale s bázlivými socialisty. Naše silná pěťka, Čadík, Stelzer, Šimek⁴ a prof[esor] Holeček⁵ je skoro v permanenci a funguje skvěle. A po ulici když jdu, mám omačkané ruce od gratulací. Nejsem tedy nijak osamocen, nyní možno říci, se šikují voje a nastává třídění duchů. Velmi mne dnes potěšil dopis d[lo]kto]ra Šípa, předáka národních socialistů a starosty sokolské župy, jenž je také městským radou a členem předsednictva ČOS⁶; až na dost nepatrnou výhradu o slůvku v závadném mém textu, který jinak uznává za správný, také mi nabízí všechnu svou pomoc. A vůbec tedy vyjdu z toho boje bezpečně a jedině snad mohou hořeti některé mé pozice v osvětových sborech, ale snad se mi podaří ustoupit v pořádku, aby mé komando tím nijak neutrpělo a jak jsem řekl, nijak mne to nepoškodí. Finančně ovšem vůbec ne, poněvadž všechnu svou práci kulturní dělám zadarmo.

Tedy Vás prosím o jedno, a to by bylo dobré: šimrat hodně městskou radu a starostu. To by mohla stejně jako archivní Společnost poslat muzejní rada, ale urychleně, ať starej Guth jednou také něco vyřídí, a snad jiné korporace, jak se Vám bude hodit. Do veřejnosti správně ještě ne; pošlu jedině snad stížnost na Syndikát žurnalistů Pichlovi. Ale městskou radu tedy šimrejte.

Nazdar Macháček

politické reprezentace, ale také dva tábory lidu (6. a 7. 3.). Více I. Martinovský a kol., *Dějiny Plzně ...*, s. 257.

⁴ Eduard ŠIMEK (1879-1936) plzeňský spisovatel, učitel a politik strany národně demokratické (od r. 1932 senátor), v l. 1921-1922 také člen správního výboru MHM. V AMP je v jeho pozůstalosti dochována korespondence převážně politického rázu, vč. různých intervencí (viz č. 246).

⁵ Pravděpodobně se jedná Vladislava HOLEČKA, profesora českého gymnázia, v těchto letech člena výboru Městského osvětového sboru, kde byl F. Macháček jednatelem; od 1. 1. 1929 začal pracovat jako externista v městském archivu (mj. na inventarizaci literárních pozůstalostí).

⁶ Augustin ŠÍP, JUDr., nar. 12. 9. 1885 v Plzni, advokát a plzeňský politik (člen městské rady, výboru Městského osvětového sboru), funkcionář Plzeňské župy sokolské až do jara 1948 a ČOS.

Pozdravení všem přátelům i Tvé rodince. Píši také Stloukalovi. Napsal jsem článek do Středu⁷, ale dnes jsem jej telegramem zarazil, je už zastaralý. <Bez brožury to asi nepůjde, je to trochu odchylné od Tvého případu, tady je obvinění z nečestného jednání (psaní do několika redakcí) k té lži nemohu mlčet. Ale to se uvidí za týden. Vydá ji volné sdružení.>^b

⁷ Střed, demokratický týdeník (nakl. František Fousek Praha) vycházel v l. 1923-1938.

Příloha k dopisu č. 223

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/174 (kopie)

Strojopis, psáno na s. 1, arch 20,5 x 17 cm

Na obranu cti kulturních pracovníků^a

Syndikát plzeňských žurnalistů vydal den 6. dubna ve všech listech prohlášení proti Dr. Fridolínovi Macháčkovi, archiváři města Plzně pro jedinou větu z velkého jeho spisu o Plzni, vydaného již téměř před rokem.

Syndikát žurnalistů, pro jedinou větu vytrženou ze souvislosti, vylučuje d[okto]ra Macháčka, z kruhů kulturně historických pracovníků a dotýká se tím jeho osobní cti.

Podepsané korporace, v nichž d[okto]r Macháček přímo nebo nepřímo působí, protestují proti tomuto pranýřování svého spolupracovníka, vyslovují mu za jeho dosavadní kulturní a vědeckou práci svůj dík a důvěr<u>^bu <a>^c žádají jej, aby vytrvale a statečně spolu s nimi pokračoval ve své práci o kulturní povznesení Plzně.

^a proloženo pro zvýraznění nadpisu a podrženo pisatelem ^b škrtnuto tužkou ^c nadepsáno nad řádkem tužkou

[1930], duben 11. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/175 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem podpis), psáno na s. 1 (první část řádkováním 1,5; další řádkováním 1), arch 20,5 x 34 cm;

V Plzni dne 11. dubna večer.

<Milí kamarádi,

přikládám některé výstřižky, abyste viděli, jak ta smečka tady řádí. O okresním sboru osvětovém jest to ovšem ničemná lež, nikdy a nikde tak okresní sbor nepracoval jako za mne. Pravda je jen to,^a že jsem to dělal hodně diktátorsky; dřu-li se s tím, nebudu ještě se shánět po votu lidí, zvláště těch ne, kteří tomu méně nebo nic nerozumějí, a s těmi rozumnými z nich se vždycky poradím i bez schůzí. Ale ani o schůzích to není pravda. Proto jsem jim řekl myslím právem, že <ne>^bmrzí je vlastně to, že okresní osv[ětový] sbor je p ř í l i š^c činný, chtěli by to všechno schlamstnout pro své politické kšefty.

Dnes večer, právě před chvílí, odešli ze společné schůze městský a okresní osvětový sbor, bylo jich tu asi 15. <Včera>^b dnes jsem dostal osvědčení z Jednoty nezávislých legionářů a Kostnické jednoty, včera v Sokole. Ale dnes v městském a okresním^d sboru, kde se sešli nár[odní] dem[okraté], nár[odní] soc[ialisté] a soc[iální] dem[okraté], situace se poněkud změnila. Oba sbory po debatě trvající tři hodiny, po debatě, která vyzněla pro mne a kde i soc[iální] dem[okraté] vlastně se zmohli na to, že jaksi věc se netýká sborů, nakonec se jednomyslně usnesly nabídnout oběma stranám zprostředkování. Kdyby však žurnalisté zprostředkování odmítli, usnesly^d se sbory vydati samy osvědčení pro mne.

Já jsem zprostředkování přijal, poněvadž toto zprostředkování je příznivé pro mne a rozhodně nebude pro žurnalisty. Na dotaz, zda chci dřív veřejnou diskusi, vzdal jsem se jí, vyhradiv si zato, že konečné rozhodnutí musilo by býti v tom případě dosti podrobné, aby kvantitativně obsáhlo všechnu látku, která se proti mně nahromadila, a aby všechno vyvrátilo, aby se i kvantitou vyrovnala obrana útoku. Dal jsem tedy přednost jednomyslnému^d usnesení před tím, že bych dostal sice osvědčení, ale nikoli jednomyslné. Soc[iální] dem[okraté] byli by asi hlasovali proti nár[odním] soc[ialistům], pro, ale se změnou některé části textu^d, mluvili asi v tom smyslu, že je sice pravda, že je věta vytržena^d ze souvislosti a v této souvislosti že není celkem neoprávněná, ale že je nepřesně a nešťastně stylizována^e. Jinak se mne ostatní^d národní socialisté zastali úplně souhlasně proti všem ostatním počínům

žurnalistů, vedl to d[okto]r Šíp, pak učitel Laně¹. Jimi právě byli uvedeni v rozpaky dva soc[iální] dem[okraté], kteří tu byli, a ti vlastně přišli asi s myšlénkou zprostředkování^d. Já při tom ovšem nebyl, ale mám již tu zápisky k protokolu.

Zatím bych to neoceňoval jako vítězství, ale jako první zákopovou linii obrany, před níž se další útok bude musit zastavit.

Jinak připomínám, že syndikát žurnalistický se usnesl mne důsledně umlčet, tj. neuveřejnit moje jméno v žádné souvislosti, neohlašovat mé přednášky atd. atd. On to vlastně již skoro dělal dříve, ale ne tak důsledně. Také se postavil do bojovné pozice^e, když se někteří lidé pokoušeli o diskusi. Myslím tedy, že zprostředkování nedopadne dobře, totiž nepovede k dohodě, a skoro bych si toho přál. Ovšem pak bych měl tu nepříjemnou věc, že bych asi musil žalovat, čemuž jsem se chtěl vyhnout. Jinak ovšem jsem osobou náramně populární a mnozí o mně říkají, že jsem sice protiva hubatá a podobně, ale že mám pravdu dokonalou atd.

Zatím tedy je to dobré, totiž vlastně není to ani tak ani onak, ale na moje slova dojde. Myslím, že ten okresní sbor byla věc, která mně měla zlomit vaz, a pak ta městská rada. Ale obojí byl vlastně jen Kocourkov. Nejhorší je o ten čas, je to již k zoufání, co tu všechno leží nehotovo.

Jinak Vás všechny srdečně pozdravuji.

Tvůj Macháček

^a část textu řádkováním 1,5 ^b škrtnuto pisatelem ^c proloženo pro zvýraznění pisatelem ^d strojopisný překlep, v orig. okrsním, usensly, jednomyslnému, tekstu, vatržena, ostatním, sprostředkování

^e v orig. stylisována, posice

¹ Václav LANĚ, odborný učitel, předseda místní školní rady a Městského osvětového sboru v Plzni, v této době též člen městské rady.

1930, duben 19. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/176 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pozdrav a podpis), psáno na s. 1 (celý text řádkováním 1), arch 20,5 x 34 cm;

V Plzni dne 19. dubna 1930.

Milý Vojtíšku,

opravdu to bude asi všechno bouře jen v plzeňské sklenici, a to je vody, radnice z toho nekouká a v tom Tě tedy nedostihnu. Městská rada utekla od toho na devadesát procent, ona prý nic, jen se ohradila proti odsudku žurnalistiky a jinak nic, ačkoliv je to ovšem lež, poslal jsem to nyní městské radě, ale mnoho na tom nevydělám. Rozebral^a jsem je po hubě, prokázal, že se chovali docela jako kluci, kteří jen vykřiknou a potom se schovávají, žádám revidování celé věci a také odvolání ustanovení, že mám ukládat prohlášení v muzeu, což bylo myšleno jako trestní sankce a tak se to také v celé veřejnosti vykládá. Na společné schůzi městského a okresního osvětového sboru, jak jsem ti tuším již napsal, byl přijat jednomyslně návrh, aby se sbor pokusil o prostředkování, a žurnalisté proti mému očekávání to ochotně přijali. Bude tedy příští týden přímé jednání mezi mnou a syndikátem. Oni^a sice to musí ihned^a projet, ale formálně^a nevím, jak je přinutím k plnému dostiučinění i ve veřejnosti, budou ochotni mi asi podepsat kde co, jen s výhradou, že to nesmí ven, a to bude mít pro mne malou cenu. Bude to morální vítězství, ale na veřejnost se to těžko dostane, aspoň na veřejnost širší. Prohlášení pro mne bylo otištěno v Legii, orgánu Nezávislé jednoty, která jde tu skutečno do toho s velkou vervou. Jinak je klid zbraní, v časopisech nebylo ani zmínky. Klatba na mne sice trvá, ale nebylo vnějšího podnětu ji prokázat, až nyní v tomto týdnu, kdy jednota českožidovská bude ohlašovat mou exkursi[!] s ní.

Horší věc mám vlastně nyní s těmi učiteli. Po delším jednání s d[okto]rem Mandlem odmítli dnes přistoupit na mé podmínky, vydat nový titulní list s mým jménem a odstranit závadná místa z předmluvy, kde jsem uváděn jako pilný spolupracovník atd., ačkoliv jsem nabízel i úhradu výloh na účet mého redakčního honoráře, který mi neupírají. Poradili se prý s právním přítelem a odborníkem v autorském právu a ten prý jim řekl, že jsem nebyl poškozen ani morálně ani finančně. Finančně ovšem ne, to také netvrdím a finanční náhradu nežádám. Ale morálně přece tím, že mi byla prostě moje práce vzata a jest vydávána jako dílo anonymní redakce, Vlastivědného sboru, a to se nenapraví jakýmikoliv poklonami v předmluvě. Proto jsem odhodlán do sporu jít, třeba bych se rád poradil ještě s nějakým specialistou v autorském právu. Je to prostě darebáctví, pak okresní

inspektor¹ chce se tím chlubit jako svou prací ačkoliv oni stanovili společně se mnou jen obsah a revidovali jazykovou stránku, všechno ostatní jsem dělal redakčně já i s korekturami. Myslím tedy, že to za normálních poměrů nemohu prohrát, co o tom soudíš? Záleží ovšem mnoho na tom, dostane-li to do ruky inteligentní soudce, který bude mít porozumění pro jemné distinkce, o něž jde, jedná-li se o redaktorské práci. Nabeton to tedy není. Dovolávají se toho, že by si rádi zajistili mou součinnost i pro další práci, ale já na tom zájem nemám, to bude jen jejich škoda, vyloučí-li mne z ní. A o práci přece nemám nouzi, jen abych na vše stačil! Chci tedy hned po svátcích žalobu podat.

Do sborníku Fri[e]drichova ovšem napíši, ale nevím ještě určitě, bude-li to ten městský písař, který by mne nejvíce lákal. Zatím jej můžeš zařadit, je-li spěch, snad bych mohl ještě později téma změnit, kdyby mne napadlo něco chytřejšího.²

Jinak přeji^a veselé svátky nebo po svátcích Tobě i vzácné rodince i všem dobrým lidem. Mělo to cenu, že jsem mohl tady poznati přátele i odpůrce, přátel bylo dost a i dost nových, o kterých jsem ani nevěděl. A mohu říci, že z lidí, kterých si vážím a který mají význam, snad všichni přišli sami, jen Lukavský dost mne zklamal, dlouho jevil nezájem a teprve ho musili lidé poučovat, než pochopil, oč vlastně jde.

Bud' tedy zdrav a vesel a piš brzy. Vyřid' to také Stloukalovi, tomu dnes nepíši.

Nazdar! Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. Rozbral, Oani, in re, formáně, pžeji

¹ Macháček má na mysli okresního školního inspektora K. Vaněčka (viz č. 222, pozn. 9).

² Sborník věnovaný G. Friedrichovi vyšel pod Vojtíškovou redakcí v r. 1931. Macháček v něm uveřejnil svou studii „*Městský soud a městský rychtář v Plzni v XVI. stol.*“ (s. 247-258). Zmíněného „*městského písaře*“ vydal až o rok později, v r. 1932 pod názvem „*Městská rada a městská kancelář v Plzni v XVI. stol.*“ ve sborníku J. B. Nováka, s. 233-261. Vojtíšek do sborníku přispěl studií „*O zlomku komorního registra krále Jana z r. 1312*“ (s. 425-434). Nejen jejich zhodnocení viz Otakar Odložilík, Zpráva o Sborníku Gustava Friedricha, ČNM 106, 1932, s. 152-159 (zvláště s. 155).

[1930, květen 22. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/178 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem psán pouze podpis), nedatováno, korespondenční lístek 14,5 x 9,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a městský arch[ivář], Praha I., Staroměstská radnice, archiv

Milý Vojtíšku, přijed' raději dříve, anžto musím pro nedostatečné spojení jeti do Moldautajnu¹ již v sobotu v půl jedenácté. Srdečně pozdravuji. O něčem^b překvapujícím až ústně. Nazdar!

Tvůj Macháček

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka ^b strojopisný překlep, v orig. nečem

¹ Moldauthein, česky Týn nad Vltavou (nyní Jihočeský kraj, okres České Budějovice).

1930, červenec 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/179 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pozdrav a podpis), psáno na s. 1-2 (celý text řádkováním 1), arch 20,5 x 34 cm;

V Plzni dne 22./7. 1930.

Milý Vojto,

vidím, že asi laješ, že se vůbec neozývám. Je v tom vina krátkost století, jsem se vším vůbec náramně pozadu a velký lajdák. Ale to již víš a raději povím něco z historie. Je toho dost.

Historie s žurnalisty se ukončila dost neslaně nemastně. Jakmile bylo po žalobní lhůtě, byla s těmi mládenci těžká řeč. Na konec vyšlo den 16/6. v plzeňských časopisech toto prohlášení:

Ve známém incidentu plzeňských žurnalistů s archivářem d[okto]rem Macháčkem došlo za přátelského a dobrovolného zprostředkování zástupců okresního a městského osvětového sboru k vzájemnému vysvětlení a v důsledku toho i k likvidaci případu. Dr. Macháček prohlásil, že jeho výrok v knize Plzeň nebyl namířen proti plzeňským žurnalistům z povolání, čímž obrana novinářů se stala bezpředmětnou. Naproti tomu se konstatovalo, že d[okto]r Macháček od roku 1925 neangažoval se v tisku politicky a dokonce ne v několika redakcích současně.

Dr. Fr[í]dolín Macháček, městský archivář v Plzni. Za odbočku syndikátu čsl. novinářů v Plzni: A. Heidelberg, R. Duchek.¹ Nová Doba a Český směr uveřejnili to v té úpravě, jak bylo první prohlášení proti mně, Český deník zvolil nejzastrčenější místo a nejmenší typ. Nová doba připojila k tomu větu: Tímto prohlášením stal se také bezpředmětný úvodní článek Nové doby z 16. dubna Nepravdy historikovy, a proto spolupodepsaný redaktor a pisatel tohoto úvodníku upouští ode všech tvrzení v tomto článku obsažených, pokud se týkají d[okto]ra Macháčka. J. Jirout, odpovědný redaktor Nové doby. To se stalo ovšem po mé žalobě, kterou jsem na Novou dobu podal, Nová doba se uvolila jménem části útrat nahraditi d[okto]r[u] Mandlovi 250 Kč, což také hned vyrovnala. Mandl mně prohlásil, že tím pokládá svůj účet za vyrovnaný a mně že nic neúčtuje.

Ale zvláštní je dohra. V telefonické rozmluvě o té věci s red[akto]rem Duchkem z Nové doby užil jsem výroku, že se divím, že žurnalisté se starají o věci, která se jich netýká, že by spíše se mohli cítit dotčeni Štěpánkové (nebo takový Štěpánek a jiní). Duchek s Jiroutem neměli nic rychlejšího na práci, než dojít s touto věcí k Štěpánkovi

^a strojopisný překlep, v orig. nsrovnávají, netodou, mládenci, s

¹ Antonín HEIDELBERG (1903-1945) novinář, redaktor Českého směru, překladatel, autor průvodce po Plzni a spisu o T. G. Masarykovi v Plzni. R. DUCHEK byl redaktor „Týdne“, Rožmberská ul.

a oznámit mu, že jsem řekl, že můj výrok se týká jedině Štěpánka, a nabídnout mu svědectví. Štěpánek žádá na mně odvolání a prosbu za prominutí, jinak že bude žalovat. Popřel jsem výrok v tomto smyslu vůbec, nehledě k tomu, že to byla rozmluva důvěrná, a poslal jsem mu nabídku soukromého listu tohoto znění: Vzácny pane rado, dověděl jsem se, že se mi přičítá, jako bych se Vás osobně byl dotkl ve své knížce o Plzni nebo nepřímo v některých rozmluvách o ní. Mohu Vás ujistit, že v tomto smyslu zprávy, kterých se Vám snad dostalo, se nesrovnávají^a se skutečností. Nesouhlasím sice, jak jsem Vám velmi často přímo vyložil, po některých stránkách s metodou^a a taktikou Vaší žurnalistické a politické praxe[!], ale tento nesouhlas nikdy mi nebránil ani nebude bránit, abych si nevážil Vaší osobní čestnosti a čistoty Vašich úmyslů. To jsem posílal dnes, podle dosavadní korespondence by to Štěpánkovi nemělo stačit a měl by na mně podati žalobu. Lhůta mu uplyne v sobotu nejdéle v pondělí, což bude těžko, že jsem užil výroku v tom smyslu, jak to interpolují jeho donašeči. Ale bylo by to pikantní, až by proti mně vystoupili svorně socialističtí redaktori s národně demokratickým předákem, a nemyslím, že by mi to škodilo, ač o takové úspěchy naprosto nestojím.

Věc s Dělnickou akademií mládenci^a prohráli dokonale a byl jsem nakonec jednomyslně, i hlasy zástupců D[ělnické] A[kademie], v okresním osvětovém sboru zvolen za nového jednatele. Jen na můj návrh byl vedle mne zvolen za jednatele soc[ialně] dem[okratický] tajemník Lid[ové] univ[ersity] Husovy² Kletečka³, s kterým jsem se dohodl na rozdělení funkce. Já ovšem nemám v úmyslu si to podržet déle, než je třeba pro prestiž[!], a před uplynutím lhůty funkčního období se jednatelství vzdám, jestliže mi vyhradí funkci čestné povahy, která by mi zajistila vliv v předsednictvu, např. náměstnictví předsedy.

Ve sporu o autorské právo není nic nového. Druhá strana dostala lhůtu k složení odpovědi na žalobu, a podá ji až v září.

Zprávu o archivu Ti tedy hned posílám, a do Stoda jsem ohlásil svou návštěvu na pátek, jestliže tam ovšem d[okto]r Bergmann⁴ bude. Jinak bych tam jel až v srpnu.

² Lidová univerzita Husova v Plzni (LUH) byla založena v r. 1918 a jejím úkolem bylo pozvednout kulturní úroveň českého pracujícího lidu. Pořádala kursy odborného vzdělávání pro ty, kteří jej ve svém mládí nemohli získat, přednášky k popularizaci vědy, vlastnila i kino (Bio Univerzita). V r. 1931 měla sídlo ve Fodermayerově ul. 14 (nyní ul. B. Smetany).

³ Vojtěch KLETEČKA byl dlouholetý tajemník LUH, tehdejší člen výboru Městského osvětového sboru v Plzni; majitel kina Eden v Plzni.

⁴ Alois BERGMANN, prof. dr. prováděl ve 20. letech vykopávky na Karlovarsku a na Plzeňsku v soudním okrese Stod; pořádal také městský archiv ve Stodě. Později učil český jazyk, geografii a tělocvik na německém Státním gymnáziu v Mor. Ostravě (od počátku školního roku 1930/31); od 1. 8. 1931 byl přeložen na německé Státní gymnázium v Olomouci. Viz K. Sklenář, s. 75. Srpnový odjezd do Stoda Macháček odložil na září (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, inv. č. 535, sign. 535/180, pohled V. Vojtíškovy z Regensburgu z 23. 8. 1930: „Do Stoda holt až v září.“). Inspekci městského archivu ve Stodě vykonal 11. 9. 1930 a podal o ní 10. 10. 1930 zevrubnou zprávu archivnímu inspektorovi V. Vojtíškovy (viz NA, f. MŠANO, sign. 30, kart. 3240, spis Stodo – městský archiv, subvence). Za vyhledání informací o působení A. Bergmanna v Moravské Ostravě a zároveň jeho křestního jména, které neuvádí ani Sklenář, děkuji PhDr. A. Barcuchovi z AMO.

V pátek se odstěhuji do Pily, pošta Trhanov, což tedy je má letní adresa.⁵ Beru si tam ovšem všelike práce, na něž nemám nyní čas, zvláště tam budu dělat index k své místopisné knížce, s jejímž vydáním ovšem budu musít nyní rok čekat, až uplyne lhůta po vydání sporného druhého dílu Vlastivědy, o nějž je právě spor.⁶ Ale do archivu v Koutě a Domažlicích, jak jsem chtěl, sotva se dostanu.⁷

Pekař mi poslal velmi pěkné psaní, kde se mimo jiné velmi lichotivě vyslovil o mé práci v jeho Sborníku. Potěšilo mne to velmi, ale sám, jak víš, nejsem s ní plně spokojen, lepší je stejné téma omezené na okres plzeňský, které mi leží právě v II. díle Vlastivědy a mé zvláštní publikaci z tohoto dílu. Škoda, že s ní nemohu hned ven. Tam je to nabeton, kdežto ten širší rámeček není ještě docela bezpečný a je tam proto leccos jen nahozeno s patra.⁸

Na Slovensku na sjezdu to bylo tentokrát dosti pěkné, zvláště cesta po lodi z Bratislavy do Komárna. Byl jsem také úředně na revizi v Ružomberoku ve velmi zajímavém Liptovském muzeu, kde jsem našel úžasně skandální umístění, místnosti hanebné a nemožné, ale ku podivu zajímavého správce muzea i archivu, který si své věci velmi pěkně hledí a vykonal tu mnoho užitečné práce. Je to Maďar a žid, Julius Kürti, takto zubní technik. Slovensky rozprává, na psaní si však netroufá.

Věc s názvem muzea je zatím v klidu, musím čekat, až bu bude starosta i d[okto]r Mandl. Kutvirt se snaží své mravy s^a Čiperovy knihovny přenést nyní také do muzea, ale to mne konečně neotráví a věcně mi uškodit nemůže, nemá čím.⁹

Na letním bytě jsme v Pile, je tam velmi pěkně, krásný vzduch a slušné bydlení. Budeme tam příští rok asi zase, pod Čerchovem a po Haltravou. Rád bych si nyní přes srpen připravil také X. sv[azek] Sborníku, který mi pije krev skoro tak, jako Tobě těch 10 archů.

V srpnu musím do Plzně na svatbu 14. srpna.¹⁰ Jsou to těžké peníze, které to stojí, 25 tisíc na to praskne jako nic. Ale byt dostali pěkný, dva pokoje s příslušenstvím na

⁵ To, že Macháček pobýval na adrese svého letního bytu na Pile v Trhanově dokazuje doslání pohlednice V. Vojtíška ze dne 26. 7. 1930 na tuto adresu (AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, č. inv. 506, sign. 506/117).

⁶ Svou práci Městský dům s rejstříkem místním, osobním a věcným vydal Macháček v r. 1931 jako 6. číslo ediční řady Prameny a příspěvky k dějinám města Plzně pod názvem Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska.

⁷ K zájmu o studium archivních pramenů v Koutě a Domažlicích Macháčka bezesporu přivedl zájem o dějiny Chodů, o kterých publikoval několik drobnějších statí (viz M. Bělohávek, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 58-59). V r. 1931 zevrubně zhodnotil dílo F. Roubíka na stránkách ČČH (srov. F. Macháček, F. Roubíka Dějiny Chodů, ČČH 37, 1931, s. 604-613).

⁸ K ohlasu na Macháčekův příspěvek Problémy hospodářského a kolonizačního vývoje jihozápadních Čech v Pekařově sborníku viz č. 209, pozn. 1; příspěvek Vývoj hospodářský a sociální v okrese plzeňském vyšel též v r. 1931 ve sborníku Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska (viz pozn. 6).

⁹ Jaroslav KUTVIRT vrchní účetní rada, zástupce okresu ve správním výboru MHM (jeho jednatelem byl v l. 1922-1925); tehdy byl předsedou správního výboru starosta města Luděk Pik a referentem dr. Matouš Mandl. J. Kutvirt byl také předsedou Kuratoria Okresní studijní knihovny Čiperovy.

¹⁰ Dne 14. 8. 1930 se v Plzni provdala prvorozená Macháčková dcera Stanislava za Julia Konička, konstruktéra ve Škodovce. Viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48; Archiv Škoda, osobní spisy, spis J. Konička č. 7709.

Slovanech, vilové čtvrti na Pražském předměstím za sv. Mikulášem, za 3300 ročně. Což je i na plzeňské poměry velmi levné, a nebudu tedy musit přispívat na činži. V tom je zase výhoda. Ale má Jírka je stále bez místa. Vlasta absolvovala kvintu sice s nějakými dostatečnými, ale jinak slušně. Se starým Hostašem je to smutné, zdá se, že tu dlouho nebude.¹¹

Líbí se mi Fr[antišek] Hrubý¹² svými věcmi o české emigraci, jsou to pěkně dělané věci a leccos je tam nového. Jsem nyní skoro rád, že jsem nebyl proti němu svou kandidaturou na zemské archivářství moravské, jak se o tom jednou začínalo mluvit. Zato snad o zemědělský archiv jsem se měl vážně pokusit, ale škoda na to myslit, pozdě bejka honit.

Pozdravuj celou svou famílii a všechny přátele a známé. Na Tvůj svátek přijedu Ti zvláště gratulovat, abys viděl, jak si Tě vážím. Jinak jsme zdraví a veselí.

Nazdar!

Tvůj Frida.

¹¹ Karel HOSTAŠ, JUDr. (1854-1934) regionální historik, archeolog, zakladatel muzea v Klatovech, který byl otcem Macháčkova švagra Miloslava Hostaše (viz č. 348, pozn. 2).

¹² František HRUBÝ, prof. PhDr. (1887-1943) v l. 1909-1913 studoval pražské filozofické fakultě (byl asistentem u prof. Pekaře), v l. 1920-1937 působil v MZA Brno, od r. 1927 jako jeho ředitel, od r. 1924 státní archivní inspektor pro Moravu a Slezsko. V r. 1927 publikoval práci Odhady konfiskovaných moravských velkostatků 1622-1623, v r. 1930 studii Ladislav Velen ze Žerotína, vůdce bělohorského odboje na Moravě a český emigrant (1579-1639). Viz BSAČZ s. 250.

1930, červenec 26. [Špindlerův Mlýn]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/117

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, pohlednice Krkonoše: Špindlerův Mlýn, Riesengebirge: Spindlermühle 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář <Plzeň, Historické muzeum>^b Pila. Pošta Trhanov.

Milý Macháčku, děkuji za dopis. Vzpomínáme na Tebe i Tvou rodinu a srdečně pozdravujeme. Máme špatné počasí, ale jsme stateční. Chodíme, pokud možno. Zdali pak vyjde brzy článek o Strnadovi, který jsem Ti poslal?¹ Tvůj Vojtíšek

L. Vojtíšková^c
<Lenička.>^{c, d}

26. VII. 1930

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b škrtnuto ^c vlastnoruční podpisy manželky a dcery ^d psáno po pravé straně kolmo k textu

¹ V. Vojtíšek, O Josefu Strnadovi, Plzeňsko XII, 1930, s. 61-64.

1930, listopad 8. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/182 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 33,5 cm;

Milý Vojtíšku,

dovídám se právě, že přednášíš v těchto dnech o svých zkušenostech^a ve funkci státního pozorovatele archivnictví a prosím Tě, máš-li tu věc napsanou, abys mně ji půjčil a poslal k přečtení.

Chtěl bych napsati, jak jsem se dávno o tom zmiňoval, teď někdy článek o archivní otázce do N[árodních] L[istů] a jistě bych se v Tvé přednášce o leččemž^a poučil.

Současně vracím knížku „Čížek, Spory o pozemky obecní.“¹

V Plzni dne 8. listopadu 1930

Pozdravuje Tě i Tvé dámy srdečně

Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. zkušenostech, leččemž

¹ Karel Čížek, Spory o pozemky obecní. Historicko-právní úvaha, Praha [1889].

1931, [leden před 26.] Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/183 (kopie)

Dopis, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1, dvojarch 14 x 21,5 cm, ruční dopisní papír s filigránem kruhu s opisem „BOSTON BOND“ uprostřed „ 550“

Plzeň / 1931

Milý Vojto,

přeji Ti veselé posvátcích, napiš mi prosím, kdy přesně přijedeš, v sobotu můžeš <přijeti>^a vyjeti rychlíky 8.10, 11.25, 13.50, 16.10 s příjezdy vždy za dvě hodiny a kousek. Napiš, mám-li pro večer opatřit program (loutkové nebo městské divadlo) nebo chceš-li jen mou krásnou vizáš[!] a hlubokou učenost.

Item Ti děkuji za uznalou zmínku v Nár[odních] Listech. Jinak se modleme, aby nebylo v neděli hezky, pak je návštěva slabá.

Nazdar, těším se na shledanou

Tvůj Macháček

Pozdrav vzácné familii.

<V neděli odpol[edne] se asi půjdeme podívat na naše mladé. >^b

^a škrtnuto pisatelem ^b psáno po levé straně dopisního archu shora dolů, kolmo k textu dopisu

1931, leden 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/184 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1-2, arch 20 x 33,5 cm

V Plzni dne 26. ledna 1931.¹

Milý Vojto,

především^a nějaké věci ouřední. Přípravuje se nové vydání prováděcího nařízení o pamětních knihách; archivní společnost by měla do toho zasáhnout.² Neříkej, že není interesována, poněvadž tady nejde o města s archivy, ale o malé obce, kde lze pamětní knihu spojit s péčí o obecní archiv, který je dnes vůbec v luftu; snad se vás dosud nikdo o váš úsudek neprosil, ale ani to by mi nevadilo, byla by tu pak možnost, kdyby vás nedbali, bez přílišných ohledů do toho jít. Kdo se neozve předem, nemá potom práva ke kritice. Naše obec podá ministerstvu i Svazu měst návrh, aby velká města s řádnými archivy byla zproštěna formálních ustanovení prováděcího nařízení; mimoto[!] jsem napsal našemu starostovi nový návrh prováděcího nařízení pro všechny obce, kde jsem ovšem odstranil aspoň největší nesmysly starého nařízení.³

Na jaře chci konečně začít něco dělat s městským znakem.⁴

Děkuji Ti za Tvé komplimenty mé knížce. Doufám, že se přičiním, abys byl spokojen i dál.

Do Prahy přijedu v sobotu dopoledne a přijdu se hned ohlásit, tuto sobotu 31. ledna.

Nešťastný článek pro Fri[e]dricha, pracuji o něm, ale tak člověk nejlépe vidí, jak jsem vypad z toho oboru, nejde mi to tak od ruky a nezdá se mi to dost dobré. Ovšem vidím, že je to skoro úplná novina, známe podrobně městskou správu

^a strojopisný překlep, v orig. ůředejším

¹ Strojopisný přepis tohoto dopisu (2 s.) se dochoval in ZČM, Registratura MHM, kart. 21 (neuspořádáno), Korespondence 1931, čís. 35 z 26. 1. 1931.

² O ustavení Čsl. společnosti archivní a Vojtíškově zapojení se do její činnosti viz č. 177, pozn. 1. V letech 1930-1934 byl Vojtíšek jejím předsedou.

³ Macháčkovy předchozí návrhy na vedení pamětní knihy města Plzně z r. 1922 a 1925 viz č. 144, pozn. 3; č. 145, pozn. 2, č. 181, pozn. 1, č. 182, pozn. 2 a č. 183, pozn. 1. K tomu zejména srov. AMP, Registratura, i. č. 5328, sign. 13/L, kart. 686, přípis OÚ Plzeň pro MěÚ ze dne 25. 6. 1931: „ ... seznal okresní úřad v Plzni, že v městě Plzni je opravdu pečlivě postaráno, aby všechny věci, týkající se historie města Plzně, byly řádně zachovány, že archiv je řádně a účelně uspořádán a veden, ... takže psaní kroniky bylo by pouze přepisováním a to značně obtížným z dobře uloženého materiálu a zisk z této knihy nebyl by úměrný námaze a vydání, které by psaní její vyžadovalo. Netroá proto okresní úřad, aby v Plzni byla psána obecní kronika ve zvláštní knize. ... “

⁴ Dřívější Macháčkovy a Vojtíškovy úvahy související s návrhy na „modernizaci“ znaku města Plzně z r. 1921 a 1929 viz č. 139, 140 a 215.

do válek husitských a slušně ji máme zpracovánu i pro dobu josefinskou a dále, ale co bylo mezi tím, to je až na Wintrovy anekdoty skoro nedotčeno, aspoň pro venkovská města. Když už v tom budu v Plzni, měl bych pokračovat pro města venkovská vůbec. Sebou v sobotu Ti ho ještě celý nepřinesu, nýbrž jen část, je to těžký chleba, teď jsem na příklad po celý týden nemohl naň ani sáhnouti přes to, že držím šichtu denně do půl desáté, stále úřad a schůze, často jich několik denně od tří až do noci.⁵

Hrubého jsem četl, ovšem se mi to také nezdá, i po stránce praktické jsou tam některé věci moc nepraktické.⁶

Všiml jsem si, jak si se o mne otřel v Archivní škole v stati o Novotném. Bůh Ti to odpusť.⁷

Tuhle jsem zažil ohromné překvapení. Dostal jsem z ministerstva velký lišpaprír s uznáním za činnost pro ochranu památek a tisícovkou. Však jsem si kolikrát vzdychal, že je to špatný kšeft, často musím leckams jeti i tady těch komisí a jednání a člověk má s tím ještě výlohy i zlobení. Ale tato neobvyklá iniciativnost vysokého ministerstva mne přece jen velmi překvapila a mám v podezření Morávka a trochu i Tebe, že jste mi tímto způsobem vyřídili můj účet za cestu do Stoda, tož vám teda pěkně děkuju.⁸

Horší to bude, mládenci, s tou subvencí. Vono to není tak jednoduché, jak si to představujete. To se s vámi ještě nazlobím.

Srdečný pozdrav Tobě i Tvé familii a těším se na shledanou. Co pak je zase paní Lence, nevěděl jsem, že stonala nebo vlastně že tak vážně stonala, poněvadž něco pravda minule bylo, ale to jsem myslel, že je to jen přechodné. Doufejme, že už si s těmi nemocemi zase dáš pokoj, máš toho pořád také dost.

Tvůj Macháček

⁵ Macháček píše o svém příspěvku pro Sborník G. Friedricha (viz č. 225, pozn. 2 a č. 232, pozn. 2).

⁶ Pravděpodobně se jedná o práci Václava Hrubého, Úvod do archivní teorie i praxe. Praha 1930.

V. Vojtíšek měl k Hrubého „archivní příručce“ vážné výhrady, formulované ve svém referátu, uveřejněném in ČAŠ 8, 1931, s. 169-183 i ve zvl. otisku z téhož roku, 15 s.: „*Tak dopadla kniha, která byla vydána po velikých příslibech ... Je to kalný a zavrhnutíhodný zdroj poučení ... Domnívám se, že tento žalostný výsledek, na nějž jsem, ač nerad, poukázal ...*“

⁷ Srov. V. Vojtíšek, K 60. narozeninám prof. Dr. Václava Novotného, ČAŠ 7, 1930, s. 121-123; tamtéž, s. 122: „*... vzpomínám, jak se staral o pořádání městského archivu v Rakovnici, a jak dovedl na žádost ředitele Josefa Strnada v Plzni nalézt pro tamní městský archiv dobrého pracovníka, jenž se pak zplna osvědčil. ...*“

⁸ Funkci konzervátora pro okres plzeňský, blovícký a kralovický vykonával Macháček již od r. 1919, finanční ocenění své práce obdržel od MŠANO. O Macháčkově cestě do Stoda, uskutečněné v září a říjnu 1930, viz č. 227, pozn. 4 a příslušná kapitola v textu.

1931, únor 23. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/185 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pozdrav, podpis a dovětek), psáno na s. 1, arch 20,5 x 33,5 cm

Milý Vojto,

tak tady máš tu slávu. Není to tak zlé, jak jsem se toho bál, třebaš to ovšem není díra do světa ani do Plzně. Ale poznámky to snad přece nejsou. Ale jde o jinou věc.

Jak vidíš, je to jen nepatrný výsek z toho, co jsem původně chtěl. Teprve při plném psaní jsem si uvědomil, že bych Ti musil popsat pomalu celý Sborník^a, kdybych chtěl vyložit celé téma městské správy v XVI. stol[etí]. To, co jsem napsal, jest jistě sotva čtvrtina nebo pětina celku, ba ani to ne, třebaš je to náhodou dosti uzavřená a odlišná kapitola z tohoto celku. Při tom jsem hleděl, abych neopakoval to, co je pověděno jinde, a vlastně jsem se omezil jen na to, co jest poněkud nového, ale přes to to roste. A já mám teď materiál připravený i pro to další. Teď bych jen potřeboval vědět, jaký přesně formát bude mít Fri[e]drichův Sborník, poněvadž bych se snažil, jestliže by to ovšem šlo, publikovat to další v stejném formátu^a, snad nejlépe by se mi k tomu hodila Učená společnost, její Věstník, poněvadž tam by to neleželo jako třeba v Akademii.¹ Krátce mi tedy laskavě napiš přesný formát, a půjde-li to, já bych to publikoval v stejném formátu, abych mohl z obou sazeb si dát potom udělat knížku pro Plzeň, třeba zas jen v 100 <nebo 200>^b výtiscích. Kdyby to nešlo, vydal bych si asi pak jen padesát separátů pro potřebu plzeňskou.

Tož mi to laskavě hned napiš, a měj se jináč docela dobře.

23./2. 1931.

Jsou to vlastně dvě věci, které ještě zbývají: Městská správa v Plzni v XVI. stol., a pak menší o t. zv. formuláři Jana Šumara, jak je o něm zmínka v článku. To bych snad dal do Archivní školy.²

Pozdrav Tobě i celé rodině

Nazdar! Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. Sbrník, fomátu ^b škrtnuto pisatelem

¹ Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historická. Ročník 1934, vyšel v Praze 1935 (nevycházel každoročně, předchozí ročník byl 1925-1927); Věstník české akademie věd a umění vycházel pravidelně v l. 1919-1952.

² Macháček zaslal již zmíněný příspěvek do Sborníku G. Friedricha, který redigoval Vojtíšek, s názvem Městský soud a městský rychtář v Plzni v XVI. stol. (viz č. 225 a 231). O tzv. formuláři Jana Šumara, plzeňského městského písaře, pojednal v příspěvku Městská rada a městská kancelář v Plzni v XVI. stol, který publikoval v r. 1932 ve Sborníku J. B. Nováka (s. 233-261) a vydal i nákladem vlastním.

Jak jsme se hádali, mám ovšem pravdu já, ale teď toho nechám. Ale je[n] tak apodikticky tvrdíš věci o mně – já o Tobě vždy se dám přesvědčit, když mi to vyvrátíš, vím že jsou tu vzpomínky klamné.

1931, březen 19. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/186 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 33,5 cm

V Plzni dne 19. března 1931.

Mlčenlivé božstvo,

napiš mi prosím Tě, ale pokud možno obratem, mohl-li bys přijeti do Plzně přednášet v neděli dne 19. dubna dopoledne o 11 hodině, o tématu Češi a Němci. Podal bych hned žádost univerzitní ekstensi[!] o to. Bylo by to pro osvětový klub¹, mohl bys přijeti ráno.

V Budějovicích jsem se tedy poznal pořádněji s Burianem, na Tebe moc drží, ale moc se Tě bojí, jak jsi rasík na lidi jeho generace, která se chce vyžít atd., ale chválí si, jak u Tebe vzácná přímota a žes jediný, který se o své žáky také stará, i když vyjdou z jeho zkoušek. Já jsem mu povídal, že jak archivář ještě žádný není, když mluví o vyžití a podobné povídání a když ještě nemá podšitou sedačku, ale že rozum by na to měl a že by ještě z něho archivář mohl býti, přes jeho lyžaření a podobné věci, které konečně i archivář si může dovolit při řádném rozdělení času. Zatím opakuje to, co se u Tebe naučil, je to opravdu ku podivu, jak Tví žáci dovedou užívat Tvé terminologie, třeba se tím vždy neřídí, a já vlastně tady poprvé jsem měl příležitost vidět Tebe jako učitele a vidět, že tomu dáváš, co ta věc potřebuje.²

A teda, jak říkám, mohl bys sestoupit se[!] své blankytné^a výše a napsat mi odpověď na tucet mých dopisů, které neráčila vzít ještě na vědomí, má milá.

Teď jsem si udělal, zatím jen pro přednášku, apatykáře, v nejbližší době budu musít stejně udělat kantory, a budu mít tedy zase dvě kapitoly dějin z první vody hotovy. Opravdu to teď poženem a už ženem.

^a strojopisný překlep, v orig. blankytné

¹ Macháček byl funkcionářem (předsedou aj.) Osvětového klubu při národně demokratické straně v Plzni.

² V Českých Budějovicích byl v l. 1930-1944 správcem městského archivu Miroslav BURIAN, PhDr. (1902-1980). Žákem V. Vojtíška mohl být na pražské FF, kde Burian studoval v l. 1921-1925 historii (pokud si zapsal přednášky z PVH), ale spíše na Státní archivní škole (1922-1925), kde od r. 1920 Vojtíšek vyučoval. Viz BSAČZ s. 110 a 698.

Co mám dělat s tím Lábkem? Chodí mi do lístků, vypíše si je, vydá to v krásné úpravě a dává se oslavovat místním tiskem jako nejlepší odborník v kulturní historii plzeňské. To už je i takovému hloupému volovi, jako já jsem, přece trochu divoké. Při tom ovšem figuruje jako autor soupisu, pro nějž, zase na základě mých lístků, pod patronací pana sekčního píše historické partie.³ Jak mám na to jít?

Nazdar! Tvůj Macháček

³ V AMP jsou dodnes uchovány Macháčkovy výpisky k dějinám města, ve kterých navazoval na práci J. Strnada (malé krabičky s lístky, rozdělené do tematických skupin, např. Přijetí měšťané, Úředníci). Lábek pravděpodobně využíval tyto Macháčkovy podklady, původně pro místopis, k zamýšlenému soupisu památek uměleckých a historických, jak se o nich Macháček zmiňoval již v l. 1911-1913 (viz č. 7, pozn. 5).

1931, červen 4. [Hradec Králové]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/189 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, pohlednice z Hradce Králové (Staré město z Bílé věže)

14 x 9 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] profesor a městský archivář, Praha I., radnice

Byl to dost příjemný výlet, ve Dvoře [Králové] je pořádek,¹ v Jaroměři jsem byl u Nováka.²

Nazdar

Macháček

4./6. [19]31

[....]^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b nečitelný podpis

¹ Dvůr Králové nad Labem (nyní okres Trutnov, Královéhradecký kraj); jméno archiváře či muzejníka, kterého navštívil Macháček ve Dvoře Králové, není známo. V r. 1931 byl dozor nad městským archivem svěřen kustodovi městského muzea; archivářem tehdy byl profesor zdejšího státního reálného gymnázia Václav FOTR (viz NA, f. MŠANO, kart. 3232, sign. 30, spis Dvůr Králové, archiv městský, přípis MěÚ ve Dvoře Králové n. Labem MŠANO ze 16. 7. 1931), kterého se snažil pro správu městského archivu získat archivní inspektor V. Vojtíšek již v r. 1929 (srov. tamtéž, dopis V. Vojtíška MŠANO 6. 11. 1929), kdy o jeho předchůdci napsal, že „*správa muzejního kustoda, třebaš horlivého a pílňného ochotníka, nedostačuje*“. Podle neurčité informace SOKA Trutnov byl ve třicátých letech kustodem muzea i archivu jistý Had. Možná šlo jen o krátkodobou záležitost, protože v listopadu 1925 je jako správce městského archivu ve Dvoře Králové doložen ředitel státního reálného gymnázia ve Dvoře Králové Tomáš HALÍK, který archiv „*vědecky*“ zpracovával, publikoval některé regionální historické práce a dokonce pracoval na dějinách města Dvora Králové (srov. tamtéž, dopis Městského muzea ve Dvoře Králové ze dne 14. 11. 1925 městské radě ve Dvoře Králové, týkající se žádosti o vydání městských knih, které jsou uloženy u zdejšího soudu). Zdejší městský archiv navštívil archivní inspektor V. Vojtíšek později, ve dnech 11. 10.-12. 10. 1939, kdy byl opět archiv bez správy (viz zpráva in AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154: „... *měl jsem možnost jednání s kultur[ním] referentem Dr. Kozou i prof. Dr. H. Sachsovou, již jsem chtěl získati pro práci v měst[ském] archivu. Další den ... od rána s funkcionáři musea i s Dr. Sachsovou prohlédli jsme muzeum i pobýli jsme v městském archivu, kde jsem vykládal jeho nedostatky a potřeby. V tom smyslu působil jsem na městském úřadě a navštívil i ředitele gymnasia Křehlička, abych zjednal prof. Dr. Sachsové jeho podporu při archivní práci. Svě poznatky a návrhy jsem podal ještě při odpolední schůzce kultur[nímu] referentovi Dr. Kozovi. ...*“).

² Jaroměř (nyní okres Náchod, Královéhradecký kraj). V letech 1929-1933 byl městským archivářem v Jaroměři Václav NOVÁK (1889-1975), absolvent pražské FF (1914), který se podílel jak na uspořádání městského archivu, tak inicioval obnovení jaroměřského muzea. Působil zároveň jako středoškolský profesor na gymnáziích (mj. v Jaroměři a v Praze). Viz BSAČZ s. 454. Městský archiv a muzeum v Jaroměři navštívil Vojtíšek před cestou do Dvora Králové (viz pozn. 1) ve dnech 10.-11. 10. 1939 (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, zpráva z cesty: „... *Vyhledal jsem funkcionáře městského musea a celé odpoledne prohlížel jsem s nimi městské muzeum i městský archiv, jednáje o zdokonalení stavu ... Druhý den ... dopoledne jsem měl jednání na městském úřadě a zašel jsem ještě do městského archivu, abych správci archivu dal poučení v některých otázkách.*“)

1931, červen 20. [Plzeň ?]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/189 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1-2, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] profesor a městský archivář atd., Praha I., Velké nám[ěstí] 1, ra dnice

Milý Vojto,
přijedu v pátek odpol[edne] do Prahy, napiš mi, kam mám večer přijít. Není jisto, stačím-li to do půl osmé do archivu, proto mi napiš místo, čas zlezu[?] a jestli jste se zase nezčertili, udělej na večer slezinu. V sobotu <pát>^b jedu do Pardubic.

Nazdar, poručení dámám, už jsi slaměný vdovec?

Tvůj Macháček

20./6. 1931.

^a místo odeslání neuvedeno, chybí i otisk poštovního razítka ^bškrtnuto pisatelem

1931, červen 23. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/118

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář Plzeň, Historické muzeum.

Milý Macháčku, sejdem se patrně v Podkarpatské vinárně, i Guth a Stloukal a snad má „stará“.¹ V archivu bys mne v pátek nezastal, máme Archivní společnost v Bredovské ulici.²

Pozdravy všem. Na shledanou!

Vojtíšek

23./6. 1931

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Poprvé se Vojtíšek zmiňuje, že setkání s přáteli ve vinárně se zúčastní i paní Lenka, žertovně ji nazýváje svou „starou“.

² V Bredovské ulici 6 sídlil do r. 1933 zemský archiv (viz č. 169, pozn. 7), ale také Státní archivní škola a Čs. archivní společnost. Ředitel zemského archivu dr. Jan Bedřich Novák byl v l. 1927-1928, 1929-1930 předsedou Čsl. archivní společnosti, v této funkci tedy předcházel V. Vojtíška (o něm viz č. 206, pozn. 2).

1931, červenec 2. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/191 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 14 x 21,5 cm, ruční dopisní papír s filigránem kruhu s opisem „BOSTON [BOND]“ uprostřed „ 550“; obálka 14,5 x 12 cm, adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] dr. Václav Vojtíšek, archivář hl[avního] m[ěsta], Praha I., Velké nám[ěstí] 1, radnice; na zadní straně obálky adresa odesílatele: Ma cháček, muzeum, Plzeň

V Plzni 2./7. 1931

Milý Vojtíšku,

když jsem se dnes vrátil ze svého putování, našel jsem na stole také oznámení o úmrtí Tvého tatínka.¹ Kde život již odepřel všechny své dary a pronásledoval jen bolesti, tam ovšem přišla smrt jako smírná vykupitelka, kterou nutno jen vítati; ale zase, přejíce mrtvému lehký odpočinek, nevzpomínáme na jeho poslední těžká léta, ale na minulost, kdy byl zdrav, kdy se o vás staral a kdy se obětoval – a pro tu krásnou minulost loučíme se se smutkem i s ubožákem, jemuž jinak přejeme věčný mír. A v tom smyslu také přijmi mé ujištění, že s vámi se všemi cítím a s vámi vzpomínám, zvláště když jsem vašeho tatínka i osobně znal.

Stará generace je mrtva, ať prospívá nová, ať se Ti všechno dobře daří, rodina Tvé sestry prospívá i ten Váš zbloudilý a jistě nešťastný bratr ať najde sám sebe, to vám všem přeju ze srdce.²

Tvůj

Frida Macháček

¹ Otec Václava Vojtíška Josef (nar. 15. 12. 1855) pocházel z Tuhaně u Lomnice nad Popelkou v okrese Semily, byl vyučený pekařem a po smrti svých bratrů odešel Josef do Prahy, kde si od prosince 1882 na Novém Městě na Novém Městě v Praze v Nekázance č. 12 zařídil malé hokynářství. Zde žil se svou manželkou Janou, roz. Landovou z Brandýsa nad Labem. Zemřel 27. 6. 1931 v Praze ve věku 76 let. Viz I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 9-10; srov. pozn. 42 a přísl. text.

² Vojtíškova o necelé čtyři roky mladší sestra se jmenovala Anna (nar. 1887); Vojtíšek měl ještě dva mladší bratry: Jaroslava (1891) a Aloise (1895). Srov. tamtéž, s. 10. Na to, že Vojtíšek měl problémy se svým bratrem, který nebyl obchodně zdatný, a často za něj platil dluhy, vzpomínají i kolegové v AHMP (PhDr. Mílada Hlochová, e-mail ze 4. 2. 2008).

1931, srpen 21. [Norimberk]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/192 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice Nürnberg (Lorenzkirche) 14 x 9 cm, adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek univ[ersitní] prof[esor] a městský archivář, radnice, archiv, Praha I., Českoslovak[ische] [!] Rep[ublik].

21./8. 1931.

Vzpomínám z výletu. Takový holt archiv jako v Praze je jen jediný,¹ povídal jsem tu kolegovi, když jsem viděl ten jeho. Je to na Norimberk slabé, ovšem mají také málo materiálu, vše má státní archiv.²

Na shledanou
Tvůj Macháček

Pozdrav rodině.

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Na skutečnost, že AHMP platil vedle zemského archivu za nejlepší archiv v českých zemích jak vynikající úrovní zpřístupnění archivního materiálu (lístkové katalogy), či vybavením (byla zde mj. i první restaurátorská dílna), upozornil např. I. Hlaváček in: Václav Vojtíšek ... , s. 17 a 31.

² Macháček v Norimberku navštívil městský archiv (Stadtarchiv Nürnberg), který se nyní nachází na adrese Marienortgraben 8, 90402 Nürnberg. V současné době je zde dochováno asi 14 500 bm archiválií (30 000 listin od 11. do 20. stol., 35 000 map a plánů, 6 500 ikonografických pramenů, ale také úřední knihy, rukopisy a registratura z činnosti městské správy říšského města). Státní archiv v Norimberku (Staatsarchiv Nürnberg, Archivstr. 17, 90408 Nürnberg) uchovává i archiválie říšského města Norimberk (je zde zvláštní oddělení „Reichsstadt Nürnberg“). Vojtíšek navštívil Norimberk 15. 8. 1912 (viz č. 50); o „zabrání“ staršího materiálu městského archivu bavorským státem v r. 1806, ale i o poměrech v obou norimberských archivech viz V. Vojtíšek, Z archivů měst bavorských ... , s. 404.

1931, listopad 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/195 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 14 x 21,5 cm, ruční dopisní papír s filigránem kruhu s opisem „BOSTON BOND“ uprostřed „550“

V Plzni 9./11. 1931

Milý Vojto,

především, co je s tím článkem o univerzitě? V Nár[odních] Listech jsem ho marně hledal.¹ Změnila se snad situace? Prosím o rychlou odpověď, jednak bych napsal do Středu, jednak bych interpeloval Kroftu, který je tu již v sobotu 14. t[ohoto] m[ěsíce].

Dnes tu byl Roubík. Mluvil jsi s ním prý taky o věci sporné, vykládá to, že chtěl popsat jen proces. Ale to právě ze spisu vidět není, jeho obsahem jsou i podle nadpisu Dějiny Chodů. Jinak ale je snad trochu nedůtklivý, vždyť můj referát není nijak nepříznivý, právě naopak.² Horší je to s Václ[avem] Hrubým pro Č.Č.H, do toho se mi docela nechce. Myslím, žes přes ostrý (až zbytečně <osobní>^a) tón své kritiky na druhé straně pominul mnohých základní chyby – vůbec je o tom těžko psát.³ To o Roubíkovi jsem psal s chutí.

Pak Ti připomínám, že se nám blíží padesátka. Mně se přihlásila tuhle pitomými závratěmi, které jinak snad nic neznamenaají, ale upozorňují, že člověk není mašina a že je třeba někdy vysadit a dělat trochu moderato, což jsem musil udělat i já a je mi zase dobře. A to připomínám i tobě, čili o prázdninách se chystej na měsíc ven, ať potom někdy nemusíš najednou ven na rok.

^a nadepsáno nad řádkem

¹ Vojtíškův článek K větší slávě university Karlovy (o edici zakládací listiny Karlovy ze 7. dubna 1348, kterou pořídil O. Placht) vyšel 24. 12. 1931 in Národní listy LXXI, č. 237 (Kulturní příloha).

² Jde o Macháčekův referát na Roubíkovu rozsáhlou šestisetstránkovou monografii Dějiny Chodů u Domažlic. In: Sborník AMV, sv. IV-V, Praha 1931. [Ref. Macháček, F.: F. Roubíkova Dějiny Chodů u Domažlic. In: ČČH, 37, 1931, s. 604-613]. Macháček zde naznačil některé své teorie o původu Chodů i o podstatě chodské pře a chystal se k větší práci o chodských dějinách. Na Roubíkově práci ocenil důkladné využití dosud neznámých pramenů z AMV (zejména akt Staré manipulace), které však nepodrobil historické kritice. K tématu se vrátil až mnohem později, v r. 1951, kdy uveřejnil jen dvě drobnější studie: Odkud přišli a kam došli Chodové? In: Život Plzeňska 2, 1951, s. 24-26; O podstatě chodské pře. In: Život Plzeňska 2, 1951, s. 97-100.

³ Vojtíšková kritika i Macháčekův názor na Hrubého příručku Úvod do archivní teorie i praxe v dopisu z 26. 1. 1931 (č. 231, pozn. 5).

Mám teď velké starosti se zetěm, hrozí mu propuštění, už jich z jeho oddělení zbylo ze 20 5, on se dlouho držel, ale nyní už je na řadě přes dobrou kvalifikaci. To by bylo pěkné nadělení do nového roku. Nyní se to 15. listopadu rozhodne.⁴

A tak to není vše příliš veselé. Nazdar, pozdravuj dámy, Gutha atd.

Tvůj Macháček

⁴ Macháčkův zeť Julius KONÍČEK, manžel nejstarší dcery Stanislavy (Stašy), nar. 26. 9. 1901, pracoval ve Škodových závodech od 1. 5. 1926 až do odchodu 30. 9. 1961 jako konstruktér v Lokomotivce Plzeň (viz č. 227, pozn. 10). Vypracovával vývojové konstrukce všech druhů lokomotiv a výpočty k jejich zařízením. J. Koníček pocházel z Pardubic, zde absolvoval reálku a vyšší průmyslovou školu (obor strojní), kde maturoval 2. 7. 1920. Před příchodem do Plzně pracoval u firem Josef Prokop a synové a Fr. Kalivoda a spol. v Pardubicích. Viz Archiv Škoda, osobní spisy, spis J. Koníčka č. 7709. Hrozba propuštění v zimě 1931 souvisela s obdobím prohlubující se hospodářské krize. Podle statistiky počtu zaměstnanců ve Škodovce v září 1931 pracovalo 3000 úředníků, v prosinci 2 613, roční průměr byl 3 035. V roce 1932 v lednu zde pracovalo 2 495 úředníků, v březnu 2 135 a průměr pro tento rok byl 1 999. V prosinci 1932 pracovalo už jen 1743 úředníků. Tento rok byl ve snižování zaměstnanců vůbec nejhorší. Srov. Archiv Škoda, f. Plzeň, karton 79, i.č. 1989 (statistika platí pro plzeňskou část podniku jako celek, konkrétně pro Lokomotivku údaje nejsou).

1931, prosinec 19. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/196 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 14 x 21,5 cm, ruční dopisní papír s filigránem kruhu s opisem „BOSTON BOND“ uprostřed „ 550“

V Plzni 19./12. 1931

Milý Vojto,

je to všechno bída a člověk ze starostí nevyjde. V listopadu, to jsem Ti snad psal, byl týden kruté nejistoty o osud zefův, Koníčkův, který už byl na listině proskribovaných; a když po velkých taháních teprve krajním napětím dobrých přátel to bylo na čas, snad jen na ¼ roku, odvráceno, dostala výpověď k 1. lednu Jiřina.¹ To je tedy divný Ježíšek. A když se to uváží, je to bezhlavost v ministerstvu financí. Stát i výpovědí takové žáby ztratí ročně statisíce, poněvadž ona jediná honila exekuce a upomínky, to nyní přestane, Němci (třeba jsou to jinak v jejím úřadě velmi hodní lidé) nebudou to dělat a za léta se to bude všechno odpisovat. Pak ovšem nebude vůbec nikdo platit, až se tohle pozná, a kam vůbec s tímhle rozumem spějem. Kazimour intervenoval na zem[ském] fin[ančním] ředitelství a tam mu řekli, že oni zato nemohou, že jim škrtili v ministerstvu všechny položky na výpomocné síly, že je opět vymáhají a jak je dostanou, že Jiřinu zavolají. Tak to máš takový rozum, kteří blbci tohle dělají? Bude tedy z toho v nejlepším případě neplacená dovolená a přesazení, a proč a nač? To ovšem udělali všem výpomocným silám, šef Jiřinin intervenoval úředně i soukromě velmi ostře, ale nebylo to nic platno, když mají opravdu skrtnutou položku. A slyšel jsem, že je to i jinde, stejná škoda že vznikne státu v mnohých zněmčených okresích.

Dostal jsem dopis od Krofty, velmi důtklivý, jako odpověď na to, co jsem Ti poslal, ale neměl jsem ještě čas odpovědět. Je to vůbec s tím časem náramně zlé, je ho málo. Přednášky tak 2-3 krát týdně, nemohu se vyhnout neplaceným a tím méně, kde je za ně skvělý honorář 50 Kč, poněvadž jsou mi i ty padesátikoruny dobré. Jenže zase přišel nečekaný účet a tak se to zrovna vyrovnalo, ten třináctý opravdu schází.²

¹ O Macháčkově zeti J. Koníčkově viz č. 239, pozn. 5. Druhorozená Macháčková dcera Jiřina, absolvovala dvouletou obchodní školu a pracovala jako úřednice berního úřadu v Bečově (srov. č. 245). Viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48.

² O Macháčkově špatné finanční situaci viz č. 208, pozn. 1 (propuštění dcery Stanislavy ze Škodovky); srov. Archiv Škoda, osobní spisy, spis S. Macháčkové č. 9100, přímluva dr. Matouše Mandla z 3. 10. 1930: „ ... Otec její archivář p. dr. Macháček jako městský gažista s rodinou pozůstávající kromě manželky ještě z 3 nezaopatřených dětí, vyčerpal své prostředky pořízením výbavy ... Jako referent městského musea znám dobře poměry p. archiváře dra. Macháčka i jeho nemajetnost a záslužnost ... “ Tamtéž, přímluva dr. Mandla z 21. 11. 1930: „ ... jak jsem již v prvním dopisu uvedl, otec p. dr. Macháček jest jedním z našich nejpřednějších kulturních pracovníků, jest mužem velmi pořádným a

Nu není nic platno achkat a božekat, zdravíčko aspoň není horší, závratě se nevrátily, ovšem běhám v poledne na Bory, a je to docela příjemná kúra, vyběhnout si za jasného poledne na kraj lesa.³ Dělej to taky, důtklivě ti to doporučuji, jinak to poznáš najednou. A zase se lépe a intenzivněji pracuje, takže ani na kvantu práce tu ztracenou hodinu nepoznáš.

Přeji Ti svátky co možná veselé, vím, že u vás schází také pár procent k dobré spokojenosti, že nejste bez starostí, tož přeju hodně a hodně polepšení vám všem

Tvůj věrný Macháček

následkem vdavků své dcery vyčerpal své prostředky a musí jako gažista hodně šetřiti, aby mohl vydržeti rodinu...“.

³ Macháček s rodinou bydlel od října 1909 na Říšském (nyní Jižním) předměstí v Litické ulici 50 (nyní Hřímalého ul.), na které navazují Bory. Tam, kde popisuje vycházky na kraj lesa na Borech, je dnes městská zástavba (sídliště Bory) a rozlehlý Borský park.

1931, prosinec 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/197 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 14 x 21,5 cm, ruční dopisní papír s filigránem kruhu s opisem „BOSTON BOND“ uprostřed „550“

Milý Vojto,

Tvůj dopis jsem a měl jsem radost, že jsem ho dostal, méně již z jeho obsahu, ale viděl jsem z něho, že nedostal můj dopis, který jsem psal – už s přáním svátků – asi v pátek minulý týden. Jestlis ho nedostal, nebylo by ovšem také neštěstí, bylo v něm málo veselého a více neradostného. A teď se mi může dokonce palice ustarat, co dělat? Nabízí se Jiře totiž místo v antišambru¹ u jener[álního] sekr[etáře] nár[odní] dem[okracie] d[okto]r[a] Horáka,² jistě v budoucnosti lépe placené než tohle u státu (tam teprve po 13 letech se dočká systemisovaného místa v stupnici a předtím má nakonec nejvýš 800 Kč), ale zase to ohromné riziko, zase ale Praha a Bečov je také pro holku rozdíl, a tak jsem dokonale blbej.

Aspoň že jsme zdraví, v tom zase Tebe lituji, stále a stále nějaká starost a co navíc vyděláš, doktorům zanést – inu všechno se to nějak motá v světě, stárnem a starostí přibývá. Což je vidět i z toho, že si zase začínáme ulevovat v psaních, což už nějakých 18 let u nás nebylo zvykem.

Bud' tedy zdrav, ale nejen Ty, nýbrž i Tvá familie ať si jednou to stonání odvykne. O přepínání sil udělej nejdříve kázání sobě, já aspoň nějak se bráním, Sokolem a procházkami, ale co Ty? A ono to na Tebe přijde, a ať to pak není horší, než ta moje epizodka, kterou jsem zahnal bez lékaře jednoduchými prostředky.

Veselé svátky a nazdar vám všem

Tvůj Macháček

V Plzni 22./12. 1931.

Jiřa snad přece jen zůstane v Bečově.³

¹ Antišambr (z francouzského [antichambre](#)) = předsíň, předpokoj.

² Může jít o Vojtěcha HORÁKA, politika Československé národní demokracie, zvoleného v červenci 1937 předsedou finanční komise strany. Viz Jiří Malíř–Pavel Marek a kol., Politické strany. I. díl 1861–1938, Brno 2005, s. 612.

³ O propuštění dcery Jiřiny, úřednice berního úřadu, ze zaměstnání viz č. 240, pozn. 1. Bečov nad Teplou (nyní okres Karlovy Vary, Karlovarský kraj).

1932, srpen 31. [Trhanov]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/201 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, pohlednice „Chodsko s Výhledů. Chodov-Trhanov-Domažlice“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, uni[versitní] pro[esor a m[ě]stský] arch[ivář], Velké nám[ěstí] 1, městský archiv, Praha I.

31./8. 1932

Už se stěhuji, pozdravuji, jak se daří pacientům?¹ Tady jsem ležel na sluníčku a četl a četl i psal.

Tvůj Macháček

Srdečný pozdrav rodince.

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Ze zmínek v korespondenci je patrné, že ve Vojtíškově rodině postonávaly obě Lenky (např. č. 231). Vojtíškovi využívali k ozdravným pobytům pravidelné letní pobyty v Krkonoších (např. č. 228, pohled ze Špindlerova Mlýna z 26. 7. 1930). Dne 29. 8. 1932 psal Vojtíšek Macháčkovi pozdrav z Krkonoš (pohled vodopádu Mumlavy u Harrachova) a v něm zprávu: „Lence se tu vede dobře, přibyla na váze a zesílila. Doufám, že se i Vám letní pobyt vydařil. Vojtíšek. L. Vojtíšková. Lenka“ (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/119). O delším více jak měsíčním pobytu Vojtíškových v Krkonoších svědčí odeslaný pohled F. Macháčka z Plzně (s fotografií Škodových závodů) ze dne 27. 9. tr., který byl za Vojtíškem doslán z Prahy do Harrachova-Nový Svět, do hotelu Herčík (?), viz f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/203).

1932, září 10. [Bílina]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/202 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Bilina. Bilin“ 14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, profesor Karlovy univerzity, městský archivář, Praha I, Velké nám[ěstí] 1, archiv

10./9. 1932

lístek Tvůj mne potěšil, ať už to tak zůstane. Jsem tu na týden, snažím se nějak urovnat nešťastná menšinová muzea, ale jedině v Duchcově s úspěchem. Patrně je tu inspektor soc[iální] dem[okrat], ale s jinými je těžká řeč.

Pozdrav rodině Tvůj
Macháček

^a místo odeslání dle poštovního razítka

1932, listopad 21. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/206 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1, nad adresou otištěno propagační razítko „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm

Milý Vojto,

přijedu v pátek na Novotného¹ a budu v Praze i v sobotu, asi na Nováka², ač se ještě rozmýšlím, ale budu-li v Praze, těžko bude nejit. V neděli jedu do Ústí n[ad] L[abem].

Tedy v pátek na Novotném na shledanou. Jedeš na Nováka? Srdečně pozdravuje
Tvůj Macháček

21./11. 1932^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b chybně zařazeno do složky korespondence z r. 1933

¹ Prof. Václav Novotný, Vojtíškův i Macháčkův učitel, zemřel v Řevnicích 14. 7. 1932; pravděpodobně šlo o nějakou vzpomínkovou akci (o něm viz č. 8, pozn. 1).

² PhDr. J. B. Novák, ředitel zemského archivu, oslavil 27. 11. 1932 šedesáté narozeniny (o něm viz č. 206, pozn. 2). K tomuto jubileu byl vydán i sborník (viz č. 225, pozn. 2 a č. 246, pozn. 4).

1932, prosinec 20. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/204 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-4, dvojarch 11,5 x 18 cm;

V Plzni dne 20./12. 1932

Milý Vojtíšku,

všechno dobré k Vánocům a Novému roku především.

Právě jsem si sedl ke psaní dopisu k Tobě, když jsem dostal dopis od Tebe.¹ Děkuji srdečně, ale abych se hned dostal k hlavnímu, je tu ouraz, já jsem již včera objednal obvyklou zásilku. Teď ale se nečerti, nebruč a neškleb jako žirafa a poslouchej opravdu rozumné slovo (ne jako to Tvoje).

Ujišťuji Tě a přísáhám, že ten letošní můj dárek je ohromně laciný, že mne to stojí skoro jen dopravu, tedy jen uznávacích pár korun, zvláště když jako jindy budeš zase od té lásky a pošleš po náležitém vyprázdnění láhvi je i s bedničkou zpět na adr[esu] Měšťanského pivovaru v Plzni. Bude Tě to stát tedy stejně jako mne, dopravné. Já jsem si totiž letos opatřil levný způsob koupě svými vysokými styky, a bylo by vlastně škoda toho vůbec nevyužít. Já sám večerím denně v muzeu nebo na schůzi v hospodě, doma pivo nepijí, a tak u nás by vůbec nebyla možnost to využít a nemohl bych to vzít ani zadarmo. A když tu možnost je, na koho jiného si mám vzpomenout, než na dobrého kamaráda, kterému bych musil z Plzně zavézt zvláštní vodovod pivní, aby se to trochu vyrovnalo tomu, co on za nejrůznějších příležitostí udělal pro mne?

Je to tedy opakuji, ode mne náramně laciné kavalírství, a proto Tě také snaživě prosím^a, abys nedělal žádné hlouposti Ty sám a docela nic neposílal kromě leda přátelské pohlednice, budeš-li někde. Vždyť si přece vidíme navzájem do kapes, vím, že Tě nemoci vyčerpávají finančně do dna, jako zase na druhé letos bych opravdu nemohl dávat opravdové dary, které něco stojí, poněvadž jak se zdá, čeká mne velká rodinná katastrofa příští rok, s Jiřou, jako před 2 lety se Stašou, a to znamená shánět 25-30 tisíc na výbavu. Narazila si holka neřád jednoho svého kolegu, kdyby to byl aspoň nějaký velkostatkář!²

^a dvakrát podtrženo pisatelem

¹ Ve složce korespondence od V. Vojtíška se za r. 1932 dochoval pouze jeden pohled z Krkonoš ze 29. 8. (viz č. 242), v r. 1931 je dochován pouze jeden korespondenční lístek (č. 236). I z jiných zmínek je patrné, že se mnoho Vojtíškových dopisů někde zatoulalo.

² O svatbě starší dcery Stanislavy (Stašy) viz č. 227, pozn. 10. Značná finanční náročnost k provdání dcery zahrnovala tehdy nejen vlastní svatbu, ale i opatření nevěsty potřebnou výbavu. Mladší dcera Jiřina, úřednice berního úřadu v Bečově (viz č. 240, pozn. 1), se v prosinci 1933 provdala za Františka Povolného, berního tajemníka, tehdy v Bečově (viz AMP, MěÚ Plzeň, domovský arch F. Macháčka, kart. 40, značka Ma 48 a č. 261, pozn. 1).

Jinak je to všechno při starém, zdraví je všude dobré a to je hlavní. Mám teď hodně roboty ouřední, zařizovat staré gymnázium,³ musím zase dělat i knihovnické věci, když ta Čiperova knihovna k ničemu není, ale člověk je rád, když se aspoň práce daří a jsou výsledky. Pozdravuj všechny známé a buďte u vás, ale doopravdy, jednou všichni zdraví.

Tvůj Macháček

³ Již z předchozí korespondence je patrné, že Macháček usiloval o nové prostory pro archiv, který byl stísněný v budově MHM v Kopeckého sadech 2 (nyní sídlo ZČM). V budově „starého gymnázia“ (nyní budova SVK Plzeňského kraje) měl archiv tři místnosti až do 50. let (9. 4. 1954 se přestěhoval do empírové budovy býv. noclehárny a lázní v Sadech 5. května 61.

1933, únor 6. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/205 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 33,5 cm

V Plzni dne 6. února 1933.

Milý Vojto,

tvou věc již má Šimek, který náhodou v pondělí je vždy v Plzni, nemusím snad ujišťovat, že udělá všechno podle možnosti nejlíp. Myslím, že Ti ještě bude v Praze telefonovat. Zná Tě sám a kromě toho víš, v jakém jsme^a poměru, takže je zajištěno dobré opatření věci.¹

Chtěl jsem Ti stejně důkladně vynadat za tu nešťastnou šunku. Jsi docela nenapravitelný. Copak mám nechat nevyužitou možnost a nechat pivo téci někam do kan<l>^bálu? Žádám Tě už docela^a kategoricky, abys jednou dostal trochu rozum a nezlobil vždycky o svátcích. Jinak tedy, ač velmi nerad, srdečně děkuji; byla z toho šunka sylvestrovská[!], když jsme zase po čase celá familie, kromě Jiřky, byla doma.

Ta nemoc byla obyčejná chřipka, která mne chytila před svátky vánočními, takže jsem dokonce musil zůstat den doma, pro horečky, a znova zase^a jsem tuhle minulý týden dostal anginu, jinak tedy podle předpisu kašlu. Ale to nic není. Stará to měla ještě trochu horší než já, kdežto Milena měla dva dny anginu. Ale už je to všechno dobré.

Do Prahy přijedu na 26. únor, ale tentokrát až v sobotu odpoledne, 25., poněvadž budu v Praze déle po neděli. Něco si v Praze v pondělí a úterý udělám a potom pojedu ještě do východních Čech, Jičína, Jaroměře a ještě i jinam, takže se do Plzně vrátím až v sobotu nebo v neděli. Sjednej tedy program na sobotu večer, přijdu večer do archivu. Tak se zdá, že už to také začíná kolem nás umírat. Ten Šebesta byl^a konečně starší, ale Václav Hrubý už je mladší^a než my.² O Hrubém jsem to nečetl bez lítosti; byl to přece jen pilný tahoun, třeba někdy táhl šejdrem, a když se tak vypracoval, mohl toho ještě užít. A co chudák Procházka³! Tak se zdá, že stárnem.

^a strojopisný překlep, v orig. jsmě, focela, zse, byla, mldší, nčo, tochu ^b škrtnuto pisatelem

¹ E. Šimek byl od r. 1932 národně demokratický senátor (o něm viz č. 223, pozn. 4). V tomto případě se jednalo o přímluvu za Vojtíškovo jmenování řádným profesorem (viz č. 247).

² PhDr. Eduard Šebesta, starší kolega v AHMP a pozdější Vojtíškův nepřítel, zemřel v Praze 14. 1. 1933 ve věku 53 let (o něm viz č. 28, pozn. 2). Prof. PhDr. Václav Hrubý, Vojtíškův oponent v archivní teorii, zemřel v Brně 15. 1. 1933 (o něm viz č. 69, pozn. 1).

³ O Procházce se nepodařilo nic bližšího zjistit.

Píši nyní učebnici, mám již něco^a přes třetinu, a klepu šťastně X. svazek sborníku, takže konečně letos po sedmileté přestávce zase vyjde.⁴ Co dělá Novákův sborník?⁵ Teď tu máme tahání v divadle, v němž trochu^a kybicuju (v tom tahání totiž, ne snad v divadle abych spíval[!] krále v Daliboru). Mažou se soc[iální] dem[okraté] proti n[árodním] s[ocialistům] a já dělám protektora, tentokráte výjimečně pro soc[iální] dem[okraty].

Pozdravuj všechny a zvláště rodinku.

Tvůj Macháček

⁴ Poslední SBMHM X. se dochoval jako torzovitý (vročení se na žádném exempláři v AMP a SVKPK nedochovalo, chybí dokonce s. 253 a 257 an.)

⁵ Sborník J. B. Nováka vyšel v r. 1932 (!), studii v něm otiskl i F. Macháček (viz č. 221, pozn. 2). V únoru 1933 sborník k Macháčkově pravděpodobně ještě nedorazil.

1933, březen 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/207 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 33,5 cm

V Plzni dne 9. března 1933.

Milý Vojtíšku,

neříkal-li Ti Čadík, oznamuji Ti pěkně, že Tvá věc není vyřízena ve mšanu¹, nýbrž leží u Havelky, a bude vyřízena v nejbližší várce, která do jmenování půjde, takže se dostane asi v květnu do ministerské rady a v každém případě prý to bude hotovo tak, abys do příštího semestru šel jako řádný; v první várce prý to nešlo, poněvadž tam bylo nutno vyřídit mnoho případů mnohem více zastaralých, které již čekaly léta. V té první várce je také např. mimořádná Čadíkova. Není prý naprosto žádné obavy a nijaké překážky, takže již do seznamu přednášek prý to bude hotovo.²

Mně je jinak dobře, ale na pravé ucho prý již asi nebudu slyšet. To ovšem neslyším již dvě léta, takže se nic nezmění, ale přece jsem si myslel, že se to snad spraví. V pondělí mne zlobily závratě, takže jsem ani nemohl do muzea. V úterý jsme měli velmi podařený večer Masarykův, takže jsem se jako pořadatel docela nafukoval ke gratulacím, jak mám šťastnou ruku. Včera zase valná hromada Sokola, dnes Nezávislí legionáři, v sobotu Radyně, a tak to jde pořád. Vzpomínám, jak Ty tam máš poměrný klid a svatý pokoj. A já teprve dnes ve čtvrtek odpoledne se dostávám do normální situace od svého příjezdu a tak začínám, poněvadž se mi do práce skoro ani nechce, tím, že Ti píši toto nesouvislé psaní. Ale již končím a uctivě se vám všem poroučím

Tvůj Macháček

¹ MŠANO = Ministerstvo školství a národní osvěty.

² Zmíněno je jednání o potvrzení bezplatné řádné profesury PVH na pražské univerzitě V. Vojtíškovi (byl jmenován dne 21. 8. 1935, MŠANO záležitost vyřízena 23. 9. 1935 pod čj. 106125/35-IV/3; viz AUK, f. FF UK, i. č. 781, osobní spis V. Vojtíška). J. Čadík, ředitel Umělecko-průmyslového muzea v Plzni, byl v r. 1933 jmenován mimořádným profesorem dějin starověkého umění na FF UK (viz K. Sklenář, s. 109).

1933, duben 15. Mariánské Lázně– Karlův[?]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/208 (kopie)

Dopisnice, rukopis perem, pohlednice Petschau (Bečov), Total 13,5 x 9 cm

15./4. 1933

Tak jsem si Vojto, to udělal jako Ty, na tři dny, k Jiře. Je mi jinak dobře, ty závratě byly jen od ucha, to není nic nebezpečného, a už to přestalo.

Pozdravuj rodinku, veselé po svátcích.

Tvůj Macháček

Jiřa.^b

Povolný[?]^b

^a místo odeslání neuvedeno, poštovní razítko částečně nečitelné ^b vlastnoruční podpisy dcery Jiřiny a zetě F. Povolného

[1933]^a, duben 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/209 (kopie)

Dopisnice, rukopis perem, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, unio[erzitní] profesor a měst[ský] archivář, městský archiv, Velké nám[ěstí] 1, Praha I; vedle poštovního razítka otištěna propagační razítka „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“ a „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“^b

Plzeň 26./4.

Milý Vojto,
přijdu k Tobě v pátek odpoledne, v 6 hodin mám schůzi v nár[odní] dem[okracii]
a večer zase jedu domů.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a rok odeslání dle poštovního razítka ^b propagační poštovní razítka částečně nečitelné

1933, květen 6. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/118

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, dvojarch 17 x 21 cm; předtištěné záhlaví odesílatele: Prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha I., Staroměstská radnice

Milý Macháčku,

prosím, řekni panu senátorovi Šimkovi, aby se ještě za mou věcí podíval. Snad tento měsíc dojde k jmenování a byl bych nerad, aby jmenování nepřišlo, musil bych čekatí potom, bůhví, jak dlouho.¹

Nezlob se, že Tě obtěžuji, a přijmi s celou rodinou srdečné pozdravy. Milostivé paní vyříd' poručení.

Tvůj Vojtíšek

V Praze 6./5^a. 1933

^a přepsáno ze 6 na 5

¹ K žádosti o jmenování bezplatným řádným profesorem srov. č. 246, pozn. 1 a o intervenci senátora Šimka na MŠANO viz č. 247, pozn. 1. Vojtíšek skutečně čekal dlouho, více jak dva roky.

1933, květen 15. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/210 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem tužkou pouze datum a podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan PHDr. Václav Vojtíšek, městský archivoář, profesor Karlovy univ[ersity] a státní insp[ektor], Praha I, Staroměstská radnice; vedle poštovního razítka otištěna propagační razítka „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“ a „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“

Plzeň 15./5. 1933

Milý Vojto,

Dnes[!] v úterý 16. na svatého Jana budu v Praze, ale asi Tě nenajdu v archivu, anžto vykládáš mládencům rozumy. Proto se těším, že se sejdem večer na nádraží, u Zavřela, a řekni to také druhým.

Šimek intervenoval, výsledek nevím, poněvadž jsem s ním nemluvil. Jistě dobré, jinak by byl už psal. Nazdar!

Tvůj

Frida Mach[áček]

Poručení doma!

1933, červen 10. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/211 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), arch 20,5 x 33,5 cm

V Plzni dne 10. června 1933

Milý Vojtíšku,

jakmile jsem dostal Tvé psaní, poslal jsem telegram senátoru Šimkovi, ale bohužel Šimek právě v tu dobu odcházel ze senátu na dráhu do Plzně a tak jsem se s ním setkal až večer, dnes je v Budějovicích a v neděli v Nepomuce, v pondělí má úřední den v Plzni a tak teprve v úterý bude moci býti v Praze a zjistit, co s tím je, nebo kde to uvázlo. Psaní by nepřišlo do Prahy dříve a <nic by>^a neprospělo by tolik, jako osobní intervence. Myslím, že to přece jen nebude tak horké. Zatelefonuj si naň v úterý do senátu, bude-li ovšem senát.

Pozvánku na schůzi výboru jsem dostal den před schůzí a proto se dodatečně omlouvám; pozvání bych musil, měl-li bych míti se možnost se zúčastniti, aspoň týden předem, poněvadž mám již na celý týden předem určeny schůze nebo vnější jednání a to nelze pak již v poslední chvíli měnit; jinak bych se rád aspoň jednou nebo dvakrát za rok přišel podívat.

Byl tu Janoušek¹ skoro 14 dní a dobře jsme si pohovořili.

O svátcích jsem byl v Boru u České Lípy², kde jsem přednášel, a tak jsem si přidal den na Českou Lípu a Doksy, bylo to velmi pěkné. Ale jinak se těším na prázdniny, letos více než jindy jsem jaksí unaven. Závratě dají pokoj, ale po větším napětí, po přednášce nebo delší intenzivnější^b práci přece jen to trochu cejtím. Stárnem a hloupnem.

Na shledanou prvního července!

Pozdravuj familii

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a přeškrtnuto pisatelem ^b v orig. intenzivnější

¹ Emanuel JANOUŠEK, PhDr. (1897-1970) absolvent oboru historie na pražské FF (1916-1920), působil jako vrchní odborový rada v Ústředním zemědělsko-lesnickém archivu Praha (1921-1955). Viz BSAČZ s. 276-277.

² Nový Bor (okres Česká Lípa, Liberecký kraj).

1933, červen 14. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/212 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem tužkou pouze podpis), arch 20,5 x 33,5 cm

V Plzni dne 14. června 1933

Milý Vojto,

teď mi telefonoval Šimek, že mluvil se zástupcem rady Havelky a ten mu řekl doslova toto: pro ministerskou radu je tu připraveno dohromady sto jednotek, které jsou mechanicky srovnány tuším podle einlaufu¹, a z těch bylo posláno k vyřízení prvních sedmdesát. V těch Vojtíšek není. Ten je v zbývajících třiceti, které byly zadrženy z fiskálních důvodů^a a které všechny budou vyřízeny v říjnu. Šimek vyslovil podiv, jaké fiskální důvody, a vůbec že je to nedodržení slova. Nato se mu dostalo odpovědi, že tu přece jen nějaký fiskální důvod také je, jinak ale že je to věc vlastně jen formální a že jmenování přijde v říjnu určitě. Havelka sám je na dovolené a s ním nemohl mluvit; pamatuji se, že ten Šimka před časem ujistil, že věc je naprosto bezpečná a že si to již budeš moci dáti do příštího seznamu přednášek; slova ale jak vidět přece nedodržel, třebaže ovšem nevím, zda opravdu věc před odchodem na dovolenou připravil sám nebo již jeho zástupce, ale i v tom případě měl přesný slib splnit. Šimek to ovšem bude nyní tím pečlivěji hlídat, aby se zase něco nestalo.

Vlasta děla[la] dneska maturitu s dobrým prospěchem a tak je jedna věc zase šťastně hotova. Hůře to půjde s těmi rigorosy.

Pozdravuji srdečně Tebe i rodinu

Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. dovodů

¹ Der Einlauf (die Einläufe) = německy došlá pošta.

1933, srpen 2. [Česká Kubice]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/214 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, pohlednice „Čerchov (1039 m). Turistická chata a rozhledna.“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha I., Staroměstská radnice; vedle poštovního razítka turistické razítko „Chata na Čerchově. Jos. Halada, nájemce.“

2./8. 1933

já už jsem se zvenčil (nyní adr[esa] Pila, pošta Trhanov) děkuji za vzpomínku,¹ 8/8. nejspíše odpoledne se objevím s pugetem u tebe v archivu.²

Nazdar. Tvůj Macháček

Vlasta^b

Milena^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné) ^b vlastnoruční podpisy Macháčekových dcer (každý v jednom rohu dole)

¹ Vzpomínku a pozdrav ze Špindlerova Mlýna (Krkonose) poslal Vojtíšek s chotí a dcerou Lenkou Macháčkovi a jeho rodině dne 24. 7. tr. (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/121, pohled „Krkonose: Labská bouda, v pozadí Kozí hřbety, Studničná a Sněžka).

² Macháček jel pravděpodobně Vojtíškovi gratulovat k padesátinám (nar. 9. 8. 1883). Z Pily u Trhanova gratuloval Vojtíškovi také na nedatované pohlednici 28. 8. 1933[?]: „Milý Vojto, konečně tedy jemožno gratulovat, přeji Ti, abys dlouho ve zdraví mohl dělat toho ordinariusu. ... Nazdar Tvůj Fridolín.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/374.

1933, srpen 12. [Špindlerův Mlýn]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/122

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, pohlednice „Plovárna Špindlerův Mlýn Bedřichov. Schwimmbad Spindlermühle Friedrichstal“ 14 x 9 cm; adresa: Dr. Frida Macháček, archivář města Plzně, Plzeň, Historické muzeum

Milý Macháčku! Vzpomínáme na Tebe i celou rodinu a srdečně pozdravujeme. Jak se máš, jak jsi dojel domů. Mně bylo znamenitě. Jsem tady ve Šp[indlu].¹ Taková je tu plovárna. To by bylo něco pro Tebe. Na shledanou!

Tvůj Vojtíšek

Lenka^b

L.Vojtíšková^c

12. VIII. [19]33

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, česko-německé) ^b vlastnoruční Vojtíškovy podpis dcery (tužkou) ^c vlastnoruční podpis Vojtíškovy choti

¹ Špindlerův Mlýn (nyní okres Trutnov, Královéhradecký kraj) známé turistické středisko v Krkonoších. Prázdninový pobyt Vojtíškovy rodiny zde pravděpodobně byl, jako v minulých letech, dlouhodobější, jak dokládá pozdrav ze 24. 7. (viz č. 254, pozn. 1) a z 20. 8. 1933 od Vojtíškovy choti a dcery (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2313, kart. 194, fotografie, pohlednice ze Špindlerova mlýna V. Vojtíškovy, na druhé straně fotografie z téhož dne – viz. obr. příloha). Vojtíšek pravděpodobně vzpomíná na společnou oslavu svého životního jubilea (padesátin) s Macháčkem.

1933, srpen 25. [Železná Ruda]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/215 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Šumava Železná Ruda.“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] profesor a archivář, Praha I., Staroměstská radnice, archiv; vedle poštovního razítka turistické razítko „Hotel Praha. Železná Ruda“

25./8. 1933

Tak jsem teď opravdu pět dní podle Tvého dokonale lenošil, s podepsanou turistkou dvakrát na kůži promokl v bouřce, byli jsme na Ostrém, jezerech, Jezerní Stěně, Javoru, Špičáku a Pancíři atd.¹ Bylo to hezké, měl bys jít s námi. Pozdrav rodině Tvůj Frida M[acháček].

Pozdrav Lence Milena^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, česko-německé) ^b rukopis Macháčkovy dcery (psáno inkoustovou tužkou)

¹ Šumavský hraniční hřeben (Královský Hvozd) s vrcholem Ostrým (Velký Ostrý 1293), Jezerní horou (1343 m), která dominuje severozápadní části Šumavy nad Černým a Čertovým jezerem, pokračuje k Velkému Javoru (Großer Arber 1434 m), nejvyššímu vrcholu Šumavy (Böhmerwaldu), který se již nachází v Bavorsku (Německo). Turistické středisko Špičák se nachází 4 km od Železné Rudy v sedle mezi Špičákem (1202 m.n.m.) a Pancířem (1241 m.n.m.).

1933, září 27. [Třeboň]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/123

Dopisnice, originál, rukopis, psáno tužkou, pohlednice „Třeboň“ 14 x 9 cm; adresa: Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Histor[ické] muzeum

Milý Macháčku, vzpomínáme na Tebe a srdečně pozdravujeme Tebe i celou rodinu. Na brzkou shledanou. Nezapomeň na sen[átora] Šimka. Leccos jsem viděl, ale nic dobrého. Tvůj Vojtíšek

Pěknou vzpomínku a pozdrav připojuje Markus^{b1}

27. IX. [19]33

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b odlišný rukopis (archiváře Markuse)

¹ Antonín MARKUS, PhDr. (1886-1968) absolvent pražské FF 1905-1910 (dějepis a zeměpis), absolvoval zkoušku pro státní službu archivní na univerzitě Vídeň (1911); v l. 1910-1945 archivář Schwarzenberského archivu v Třeboni (od 1925 vrchní archivář a přednosta treboňského archivu); podílel se na archivní dohodě mezi ČSR a Schwarzenberky o zajištění archivů zrušených velkostatků a státním příspěvku na jejich správu, organizace jejich soustředění do Třeboně; historické zaměření na rodopis (zakládající člen Čsl. rodopisné společnosti). O něm viz BSAČZ s. 402; V. Vojtíšek, O Gustavu Friedrichovi, AČ 22, 1972, s. 101.

[1933, listopad 1. Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/124

Dopisnice, originál, nedatováno, rukopis, psáno perem, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Panu Dr. Fridovi Macháčkovi, městskému archiváři, Plzeň; v levé horní části vedle adresy předtištěno „Státní archivní inspektor pro Čechy v Praze. Čís. <102/33>^b“, v levé dolní části vedle adresy předtištěno „Věc úřední, porta prostá.“, mezi předtištěnými texty kulaté razítko se státním znakem (tmavě fialový inkoust)“ STÁTNÍ ARCHIVNÍ INSPEKTOR PRO ČECHY V PRAZE“

Panu Dr. Fridovi Macháčkovi, městs[kému] archiváři v Plzni.

Oznamuji, že v pátek večer přijedu do Plzně z Rokycan, buď v 18⁰⁷ nebo 19³³. Ráno odjedu do Domažlic. Ohlásím se v muzeu.

Státní arch[ivní] insp[ektor] pro Čechy
Vojtíšek

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka ^b psáno rukopisem perem

1933, prosinec 10. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/125

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, dvojarch 17 x 21 cm; v levé horní části předtištěno „Prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha I., Staroměstská radnice“

Milý Macháčku!

Mám zato, že je s Tvou nohou docela dobře, třebaš nemám od Tebe zpráv. A přece jsem ji čekal, i proto, že mi napíšeš podklad pro inspektorskou zprávu, jak jsi slíbil. Pošli mi jej, prosím, brzy, nemusí být to říkání dlouhé.

V Domažlicích je to smutné a pomoc těžká. Jestli pak se na Tebe obrátili ze Staňkova, abys jim pomohl při muzeu? Poradil jsem jim to.¹

Všiml jsi si ankety v Lidových novinách na dotaz, která kniha koho zajímala? Guth napsal, že ho zajímala Wirthova Praha² – však se o něm nyní ozývají hlasy, které pro něho nejsou lichotivé. Abys mi rozuměl, sám pokládám svou věc s Wirthem za likvidovanou, ale to bych nenapsal, co Guth, ani teď ani jindy, a u G[utha] to není poctivé ani upřímné, má to účel. Ale takový G[uth] je!

Bylo jmenování na univerzitě, já ovšem jmenován nebyl. A stala se mi ta věc: v Brně na práv[nické] fakultě byl jmenován řádným^a prof[esorem] můj žák, Čáda³, žák, kterého si, jak víš, necením. Je vidět, že mi nepomohla ani senátorská protekce, páni v ministerstvu lhali i senátorovi. Stloukal mi řekl, že prý to zdržení způsobilo, že má věc přišla na pres[ídiu] min[isterské] rady po lhůtě, která byla stanovena za konečnou mez.⁴

^a podtrženo pisatelem

¹ Zmínka o inspekční cestě na začátku listopadu 1933, kdy Vojtíšek z Plzně pokračoval do Domažlic (viz č. 258).

² Z. Wirth, Praha v obraze pěti století. 254 reprodukce, z nich 7 na černých a 10 na barevných přílohách. Praha 1932 (nakl. Jan Štenc). O rok později vyšla kniha v německé, francouzské a anglické mutaci u stejného nakladatele.

³ František ČÁDA, prof. JUDr. (1895-1975) absolvent pražské právnické (1914-1918) a filozofické fakulty (filozofie 1919-1922), žák Vojtíškův na Státní archivní škole Praha (1919-1921); v l. 1919-1922 působil jako praktikant v AZČ, v l. 1922-1926 v ANM, od r. 1923 docent českých právních dějin na pražské univerzitě, od r. 1926 působil na brněnské univerzitě, v l. 1933-1950 jako profesor středoevropských právních dějin; později zaměřen na kodikologii a ediční činnost (1955-1968 ÚA ČSAV Praha, komise pro soupis a studium rukopisů; 1952-1954 Historický ústav ČSAV Praha). Viz BSAČZ s. 118-119.

⁴ K. Stloukal (viz č. 108, pozn. 3) byl v r. 1933 vedoucí ANM a přednášel na pražské filozofické fakultě, kde se stal profesorem obecných dějin ve stejném roce jako Vojtíšek (1935).

Tak dej o sobě vědět!
Měj se dobře s celou rodinou a buďte zdraví.
Tvůj Vojtíšek

V Praze 10./12. 1933.

[1933, prosinec 12. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/218 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), nedatováno, korespondenční lístek

15 x 10,5 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha I., Velké nám[ěstí] 1, radnice; vedle poštovního razítka otištěna propagační razítka „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“ a „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“

Milý Vojtíšku,

přijedu zítra na pohřeb Vilouše Mathesiusovy paní, opravdu tragické, co si chudák Vilouš nyní počne.¹

Bude-li možno, přišel bych v poledne, ale to asi čas mít nebudu, nejspíše přijdu do archivu k večeru a odjel bych ve čtvrt na deset večer.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ S Mathesiusovou rodinou Macháček byl spřízněn přes svou matku Vileminu (dle rodného listu Vilému), dceru Bedřicha Mathesiusa, jircháře v Praze (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1629, i. č. 6; tamtéž, i. č. 8, rodný list V. Mathesiusové a F. Macháčka). Vilouš – Vilém MATHESIUS, prof. PhDr. (1882-1945) český jazykovědec, literární historik, anglista, bohemista, v l. 1908-1909 vyučoval na I. české státní reálce v Plzni, od r. 1912 byl prvním profesorem anglistiky na pražské univerzitě. Rodinný archiv Mathesiů (Viléma a jeho syna Viléma Jiřího) je uložen v AMP.

1933, prosinec 20. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkoví

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/126

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 17 x 21 cm; v levé horní části předtištěno „Prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha I., Staroměstská radnice“

Milý Macháčku!

Vzpomínám, že jste měli v tyto dny svatbu, a posílám novomanželům i rodičům s oběma ženskými nejlepší přání a pozdravy.¹

Poněvadž je před vánocemi, připojuji k tomuto psaní dvě knížky pro Milenku, když je taková čtenářka, a byl bych rád, kdyby se jí hodně líbily. A zároveň dávám poslati něco do domácnosti – měl bych s tím jinak starosti, co vyvoliti, a tak jsem zůstal při loňském nápadu. Nezlob se na mne, užijte toho, co posílám, dobře.²

A všichni Vám všem přejeme šťastné a spokojené svátky vánoční a hodně zdraví, dobra a zdaru do nového roku. Mějte se dobře ve všem.

Milostivé paní vyříd' ruky políbení a poručení.

Tvůj

Václav Vojtíšek

V Praze 20./XII. 1933.

Kdyby Milenka knížky náhodou měla, vyměním je.

¹ U Macháčků se 19. 12. 1933 slavila svatba dcery Jiřiny s jejím kolegou, berním tajemníkem Františkem POVOLNÝM (nar. 1. 10. 1907 Vídeň), bytem Bečov 107, příslušným od r. 1919 do Plzně (jeho otec František obdržel v tomtéž roce v Plzni domovskou příslušnost jako vrchní poštovní oficiál, když zde nastoupil službu od 26. 12. 1918); v rodné Vídni vystudoval II. gymnázium (viz SOA Plzeň, f. PŘ Plzeň, ohlašovací lístky; AMP, f. MěÚ, domovský arch rodiny F. Povolného, kart. 52, značka Po 114). Macháček Vojtíškoví o této známosti a chystané svatbě psal již před rokem, v dopise z 20. 12. 1932 (č. 245).

² Vzájemnou výměnu vánočních darů lze sledovat ze zmínek v korespondenci minulých let: Macháček posílal Vojtíškovým bedýnku plzeňského piva, Vojtíšek oplácel knihami Macháčkovým dcerám. Loňským Vojtíškovým nápadem byla (pražská?) šunka (viz dopis č. 245). Letošní Vojtíškovu z ásilku dokládá i dochovaný podací lístek, odeslaný z Prahy 21. 12. 1933 (uvedena cena 50 Kč, váha 1,20 kg, poplatek 5,30 Kč) – AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/220.

1933, prosinec 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/219 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, pohlednice „Veselý nový rok“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, městský archivář a univ[ersitní] profesor a inspektor, Praha I., radnice, archiv; mezi poštovními razítky otištěna propagační razítka „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“ a „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“

Plzeň 23./12. 1933

Milý Vojto,

člověk se s Tebou usouží, pořád Ti to vykládám, že mne to nic nestojí, že to mám od d[okto]r[a] Stelz[e]ra, a Ty jsi takovej paličák.¹ Na zprávu jsem zase ovšem zapomněl, ale už ji píšu a hned ve středu po vánocích posílám. Tak vyříd' srdečný pozdav dámám.

Tvůj Macháček

¹ O přátelských vánočních darech viz č. 261, pozn. 2.

1934, březen 10. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/222 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), arch 20,5 x 34 cm

V Plzni dne 10. března 1934.

Milý Vojto,

dostal jsi psaní z muzea a odpověděl jsi, jak jsem viděl, zcela správně. Ovšem původní plán bylo přece nutno změnit; výlet 18. března není možný, poněvadž máme krajské zastupitelstvo nár[odní] dem[okracie] a valnou hromadu sokolské župy, a tam jsme zabráni skoro všichni a někteří jako zrovna já na obou místech. Potom 25. mám zase valnou hromadu Radyňského spolku již pevně stanovenou, na velikonoce^a se profesori rozjíždějí a já také chci do Bečova, 7. dubna zase mám již tři přednášky a tak tedy na místě vejletu bude přece jen slezina v Plzni. Vložil jsem se však mocně do programu a do obsahu a tak až dostaneš pozvání, uvidíš, že něco takového ještě tu nebylo. Než program ať Tě překvapí, musil bys k tomu ovšem znát také osobní pozadí všeho, abys viděl tu psinu. Je to kráce jen a jen psina a velikej brajgl, tak jsem na to konečně přistoupil. Je zákaz všech projevů vůbec, přístup jen přísně na pozvánky a bude nás asi padesát, v neděli dne 18. v salonku druhé třídy nádražní restaurace, tedy docela mimo normální svět. Samí dobří známí a žádný zástupce korporace. Ty si udělej jak chceš, budeš vítán a srdečně vítán, ale zase abys tu musil bejt, kdyby Ti to bylo sebe méně nepohodlné^a, to zase ne. Já stejně 21. v poledne přijedu do Prahy, odpoledne jdu na valdštejnskou schůzi a večer 21. i 22. budu volný, tak to můžem v bázni boží mírně rozšoupnout. Ale kdybys chtěl přijet, upozorňuji na dvě věci: projevy o mně jsou dovoleny jen ve verších, v epitafech, na něž je vypsána soutěž, a kromě toho, že bys také pravděpodobně o sobě slyšel nějakou volovinu, jestliže s[e] objevíš. Ale tož to Tě neurazí. A hlavní je, že v 11 hodin bude konec, že bys mohl jeti <z Prahy>^b v půl šesté, přijel bys zrovna v půl osmé na začátek a v 11 hodin můžeš zase zpátky, takže ve dvě hodiny v noci bys byl na Smíchově, ten noční je ovšem osobní vlak. Jedinou trochu vážnější věcí budou mé vzpomínky, to ostatní všechno musí být svrchovaná volovina. Ovšem hlavní konferencier a já máme nemocné sestry (naše Karla stůně¹), já doufám, že to zase přestojí, ale Holečkova^a sestra² má rakovinu a to je horší. Napiš, přijedeš-li, aby mohli také na Tebe nějakou boudu připravit.³

^a strojopisný překlep, v orig. velikonoce, nepohodlné, holečkova ^b nadepsáno nad řádkem tužkou

¹ O sestře Karle (Karolině) viz č. 98 a 273 (umřela v Praze 28. 12. 1934).

² O Vladislavu Holečkovi, Macháčkovi příteli, viz č. 223, pozn. 5.

³ Macháček takto plánoval oslavu svého životního jubilea – padesátin (nar. 20. 3. 1884).

Jinak Tě pozdravuji i Tvou rodinku a těším se na shledanou.
Stloukal mi píše, že marodí.

Tvůj Macháček

1934, březen 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/223 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis a marginální poznámka), arch 21 x 34 cm

V Plzni dne 17. března 1934.

Milý Vojto,

tys ale docela Matěj. Kdyby nebylo již pozdě, teď bych Tě teprve docela uctivě ale rozhodně pozval, abys křivdu napravil, abys viděl, že člověk nemusí být bubák a nemusí při tom nic slevovat s nějakého svého povýšeného lidství. Představuješ si to patrně ve své bubačině docela křivě. Ten program jsem sestavoval vlastně já a znamená vlastně tolik, že je to příkrá a nepřestupná ohrada pro všechnu neoficiálnost; při něm se nikdo neodvážá začít s nějakými mými zásluhami o nějakou korporaci, a o to a jen o to šlo. <to neznámá, že se bude doslova provádět.>^a Nemusíš se tedy proto na to dívat nijak povýšeně, nemusíš vůbec bruchet pořád, ty starej medvěde. Také seznam osob pozvánu[!] býti majících jsem sestavil sám a pečlivě jsem vybíral, takže to budou opravdu dobří přátelé mezi sebou a Ty sám bys tam našel docela dost dobrých přátel. Ale Ty taky holt myslíš, že se všude musí jen kafrat o nějakých zásluhách, o pracovní úrovni a podobně, a že není možno se přešinit přes tento mezník s trochou ironie a radosti. Přečti si poslední číslo Legie, tam o tom i o mně píše docela trefně prof[e]sor] Holeček a vystihl to opravdu dobře, i místo, kde to otiskl, je mi příjemné i způsob, jakým píše, sám. Na nějaký rozbor mé činnosti a její syntesu je přece snad dost času, a na to jsou jiná místa, pražské časopisy a vůbec Praha, kde není kromě vás několika můj poměr přece jen tak osobní jako tady, kde v Praze jde jen přes vědu, ale já, říkám hned předem, jsem byl vždycky spokojen se způsobem, jakým Ty i jiní jste se na mou práci dívali a vážím si od vás každého přátelského slova. Ale na to bys měl, ovšem ve formě situaci přiměřené, příležitost i tady, a proto mne to mrzí, že je tu takové nedorozumění.

Přijedu 21. <v poledne>^b odpoledne ve středu, musím na valdštejnskou schůzi, a pak doufám, že bych Tě někdy ovšem až po sedmé v archivu vyhledal. Jestliže máš jiný program a nebyl bys snad v archivu, napiš mi ještě nebo vkaž mi k sestřám, kam mám večer přijít. Zůstanu v Praze ještě asi na valnou hromadu arch[ivní] Spol[ečnosti] a po ní bych odjel.

Tak nebruč starej, není na to čas ani potřeba, já sám teď nebručím, zvláště když se doslýchám, že i muzeum pár tisíc korun přece jen na mně vydělá. A to je přece hlavní.

Líbá Tě navždycky^c Tvůj věrný

Frída Macháček

^a marginální poznámka vlevo od textu v horní polovině archu ^b škrtnuto pisatelem ^c strojopisný překlep, v orig. navždycky

1934, březen 29. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/224 (kopie)

Dopisnice, rukopis perem, pohlednice „F. Bílek: Z desky Jeronýmovy“ 14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha I., radnice, archiv; mezi poštovními razítky otištěna propagační razítka „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“ a „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“

29./3. [19]34

Milý Vojto, veselé svátky celé rodině a ještě i písemně dík za vše, <za>^b telegram i článek¹ i všelikou ostatní vlídnost. Do dneška jsem marodil, většinou ležel, už je zase dobře.

Pozdravuje Frida.

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b nadepsáno nad řádkem

¹ V. Vojtíšek, Padesátka Fridolina Macháčka, Národní listy LXXIV, č. 78, 20. 3. 1934.

1934, duben 3. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/225 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem tužkou pouze podpis), arch 20,5 x 34 cm;

V Plzni dne 3. dubna 1934.

Milý Vojtíšku,

píší mi z Pacova žádost, abych se u Tebe přimluvil o to, aby jim byly vydány do muzea památky po Sovovi jako knihovníku městském apod. Což tedy činím tímto listem, dotvrzuje, že pokud jde o vlastní správu muzea, jest po dlouhá leta v dobrém pořádku, o to má zásluhu kloboučník Zoubek.¹ Posлуhač archivní školy Matouš² jim tam sice jednou dělal nerozumnou neplechu patrně v rozpuku mládí, ale za to správa muzea nemohla, ta věřila žákovi archivní školy jako autoritě. Tedy přimluvit se s dobrým svědomím mohu a směl-li bych radit, já bych jim tam ty věci, o něž jim jde, půjčil jako majetek města Prahy do odvolání, tj. do doby, dokud tam bude opravdu dobrý pořádek, nejde-li ovšem o věci, které z vyšších vědeckých důvodů by musily zůstat v Praze. Že se obracím i na mne o přimlůvu, svědčí aspoň o tom, že jim opravdu na věci záleží.

Tak jsem Ti poslal převčirem lístek z Kraslic³, ale včera jsi mne měl vidět, když nám bylo v spoustách sněhu nejhůře <a> nevěd<ě>li jsme, jak se vůbec z toho dostaneme a někam přijd<e>me, musil jsem se dát do smíchu, poněvadž jsem si vzpomněl, aby nás tak viděl Vojta, ten by řek[!], co jsem za starého blázna. Ono tam bylo půl až tři čtvrti metru sněhu na hřebenu a my jsme se v tom bro<u>zdali a

^a přepsáno: d, a ^b nadepsáno nad řádkem tužkou ^c strojopisný překlep, v orig. velkonoce

¹ Pacov leží mezi Tábořem a Pelhřimovem na západním okraji Českomoravské vysočiny (okres Pelhřimov, kraj Vysočina). V Pacově trávil Macháček prázdniny jako student v srpnu 1905 (viz dopis č. 1). Právě zde se narodil známý český básník a spisovatel Antonín SOVA (1864–1928), ředitel Městské knihovny v Praze, jehož muzeum v Pacově lze i dnes navštívit. V Městském muzeu Antonína Sovy v Pacově je, dle celostátní databáze archivních fondů a sbírek, uloženo 6 bm nezpracovaných archiválií A. Sovy (osobní korespondence, rukopisy, fotografie, knihy a tisky) z let 1877-1928(1980). V LA PNP je uloženo 0,30 bm archiválií, částečně inventarizovaných, z let 1842-1928 (rodinné dokumenty, korespondence, literární rukopisy, tisky a výstřižky, fotografie a varia). Muzeum města Pacova roce 1937 bylo umístěno v bývalém měšťanské domě společně s opatrovnou a dvěma soukromými nájemci; jeho správcem a zároveň též městského archivu tehdy byl Jan ZOUBEK, obchodník s klobouky (k práci v muzeu byl přiveden F. Pakostou, spolužákem Vojtíška a Macháčka); Vojtíšek muzeum s archivem prohlédl 8. 9. 1937 (viz NA, f. MŠANO, kart. 3237, sign. 30, spis Pacov 1923-1942).

² Bohuslav MATOUŠ, PhDr. (1899-1976) absolvent pražské FF (1921-1925) a Státní archivní školy Praha (1922-1925); v l. 1922-1927 pracoval jako pomocná vědecká síla v AZČ; v l. 1930-1939 v Archivu ministerstva zahraničí (od 1938 jako vrchní ministerský komisař). Viz BSAČZ 408-409.

³ Kraslice (německy Graslitz) město v okrese Sokolov v Karlovarském kraji, v západní části Krušných hor, leží v nadmořské výšce 525 m n.m.

každý druhý krok přes kolena zapadali celých sedm hodin, než jsme se z toho dostali, to víš jak jsme byli uondáni. Ale bylo to moc hezké a já bych Ti to moc doporučoval. Bylo to z Kraslic po hraničním hřebenu do Hirschenstandu a pak do Nýdku. Nad 800 m byla souvislá sněhová pokrývka, a my vylezli na Spitzberg nad Kraslicemi 993 m.⁴ Tak to byly hezké velikonoce^c. A sotva jsem přijel, musil jsem na pohřeb, umřel d[okto]r Ječný, ten numismat, trochu uzavřený a nemluva, ale člověk celkem dobrý a líto mi ho bylo.⁵

Všechny vás tam srdečně pozdravuji.

Tvůj Frida Macháček

⁴ Nejde (německy Neudek) město v okrese Karlovy Vary v Karlovarském kraji, v Podkrušnohoří v sousedství Kraslic. V podkrušnohorské oblasti se asi 6 km severovýchodně od Přebuzi nachází dnes zaniklá obec Hirschenstand (Jelení); vrch Spitzberg (Kraslický špičák 991 m) je součástí úzkého hřebene Krušných hor a leží mezi Kraslicemi, Stříbrnou a Přebuzí.

⁵ Josef JEČNÝ, JUDr. (1885-1934) městský právní rada v Plzni, numismatik a sběratel zemřel v Plzni 31. 3. 1934 ve věku 49 let. Věnoval se antické numismatice včetně nálezů na našem území, dále středověkým ražbám, též nálezům a sbírkám na Plzeňsku. Viz K. Sklenář, s. 259.

1934, duben 19. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/226 (kopie)

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] dr. V[áclav] Vojtíšek, archivář hl[avního] města, Praha I., Velké nám[ěstí], radnice; mezi poštovními razítky otiskána propagační razítka „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“ a „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“^b

19./4. [19]34.

Přijedu zítra v poledne, na schůzi i na pohřeb Stockého¹. Nazdar!

Tvůj Macháček

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b razítka částečně nečitelná

¹ Albín STOCKÝ, prof. Ing. PhDr. (nar. 1876 – zemřel 18. 4. 1934 v Praze, pohřeb se konal 20. 4. tr.) začínal jako chemik (cukrovar ve Zdicích, Leopoldsdorf, Dobrovice), později začal pracovat jako archeolog s J. L. Píčem, po jehož smrti byl doporučen na vedení pravěkého odd. NM (1913-1929), v l. 1919-1929 byl jeho ředitelem, po L. Niederlem se v l. 1929-1934 stal řádným profesorem pro prehistorickou archeologii a etnografii na pražské FF a zároveň i ředitelem prehistorického a od r. 1930 i klasickoarcheologického odd. Archeologického ústavu UK. Viz K. Sklenář, s. 536-537.

1934, červen 7. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/227 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy un[iversity] a archivář hl[avního] m[ěsta], Praha I., staroměstská radnice; mezi poštovními razítky otištěna propagační razítka „PŘIHLAŠUJTE SE ZA POSLUCHAČE ROZHLASU“ a „ROZHLAS VZDĚLÁVÁ, INFORMUJE, BAVÍ“^a

V Plzni dne 7./6. 1934.

Milý Vojtino,

přijedu až v neděli dopoledne na schůzi, v sobotu se tedy neuvidíme. Zůstanu v Praze asi do úterka.

Na shledanou, prosím o omluvu na schůzi archivní spol[ečnosti], lituji, že tentokrát nemohu, ač je šikovně svolaná.

Nazdar Tvůj

Frida Macháček

^a razítka částečně nečitelná

1934, červen 15. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/127

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 17 x 21 cm; v levé horní části předtištěno „Prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha I., Staroměstská radnice“

Milý Macháčku!

Ministerstvo školství a národní osvěty pořádá Vlastivědný kurs pro státní prof[esory] střed[ních] škol a Tobě náleží podle smluveného programu přednášeti o práci v muzeích (3 hod.), o vedení obec[ních] kronik (2 hod.) a o konservaci muzej[ních] předmětů (2 hod.) ve stát[ním] archeolog[ickém] ústavě (s Dr. J[aroslavem] Böhm¹). K přednáškám se připojí debata a exkurze do arch[ivu] m[ěsta] Prahy, do měst[ského] muzea a do Berouna[?].

Kurs bude konán 9.-14. VII. t[ohoto] r[oku]. Dej mi obratem vědět, kdy chceš mít přednášky, a připoj také stručný nástin o nich s udáním hlavní literatury, abych mohl připravit sylabus.

Věc velmi spěchá, proto hned mi odpověz. Honorář 100 Kč za hodinu.

S pozdravem

Václav Vojtíšek

V Praze 15. 6. 1934.

¹ Jaroslav BÖHM, akademik, doc. PhDr. (1901-1962) archeolog, žák L. Niederleho a A. Stockého (archeologii studoval v l. 1919-1924 na FF UK), od r. 1923 pracoval ve Státním archeologickém ústavu v Praze (od r. 1939 po K. Buchtelovi jako jeho ředitel) a vybudoval z něj moderní výzkumný ústav. Viz K. Sklenář, s. 82-83.

1934, srpen 3. [Přimda]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/229 (kopie)

Dopisnice, rukopis perem, pohlednice „Bild vom Wenzelweiher auf den Pfraumberg im Böhmerwalde (847 m)“^b 14 x 9 cm; adresa: Pan Václav Vojtíšek PhDr., prof[esor] Karlovy univerzity, archivář m[ěsta] Prahy, Praha - I., radnice, Velké nám[ěstí]

3./8. 1934.

Měl abys jít tak jednou se mnou, zrovna dnes jsem na Tebe vzpomínal, co bys tomu říkal v takových ztracených krásných koutech. Tvůj dopis jsem dal opsati a poslal Šimkovi. Nazdar

Tvůj Macháček

Julius Koníček^c

Pozdrav dámám^d.

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, česko-německy: Přimda-Pfraumberg)

^b tiskové písmo na pohlednici německá fraktura (tisk Julius Lenhart, Mies-Stříbro) ^c vlastnoruční podpis pravděpodobně Macháčkova zetě ^d v orig. dámám

1934, prosinec 3. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/231 (kopie)

Dopisnice, rukopis perem, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy un[iversity] a m[ěstský] archivář, Praha – I., Velké nám[ěstí], radnice

V Plzni 3./12. 1934.

Milý Vojtíšku,

napiš mi prosím ale hned^a, půjdeš-li v pátek na Učenou spol[ečnost]. Půjdeš-li, snad^a bych přijel také, jinak nic.

Nazdar! Přijed' se podívat na mou Valdštejnskou výstavu, myslím, že není horší než pražská (nehledě ovšem k rozsahu).¹

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a podtrženo pisatelem

¹ Valdštejnskými výstavami v r. 1934 se v Praze a v Plzni připomínalo 300. výročí od zavraždění Albrechta z Valdštejna v Chebu (25. 2. 1634). Macháček mj. toto výročí připomněl v článku Valdštejn v Plzni, in: Národní listy, 25. 2. 1934.

1934, prosinec 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/233 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 34 cm

Milý Vojto,

především již mne prosím Tě přestaň trápit s Tvým Ježískem. Vždyť jsem Ti již přece vyložil, že to není žádný prezent, že mám prostě příležitost to jednou za rok získat, a chceš-li mermomocí, tedy si podruhé počítej sobě k tíži asi 20 Kč za dopravu, ale proboha nic neposílej, vždyť je to nesmysl. Mám tedy snad to nechat projít bez užitku a nechat jim to pivo? To přece snad uznáš, že by byla škoda, a já sám nepiji, ostatně kdybych chtěl, dostanu i dvě bedničky. Nezlob se tedy, že za tu šunku přijde, až první vypiješ, bednička^a druhá, a za tu mi budeš moci nahradit výlohy, tj. dvacet korun. O tom se dohodovíme a napiš mi, až bude po té první. Já pivo doma vůbec nepiji ani naši, leda tak v neděli třetinku. A máme jim to nechat?

S tou mou politikou je možno nesouhlasit, ale jedna věc mne překvapila: kdes našel v tom nějaké nafukování a naparování? Kritizuje se to všelijak, od naprostého souhlasu k souhlasu podmíněnému a nesouhasu, jako vždy a všude, ale nikde jsem ještě neslyšel ani náznak na to, co povídáš. V čem to propánaboha vidíš? Do Nové doby jsem mohl jít^a bez rozpaků, neboť v posledních letech celkem všechny plzeňské časopisy kromě Českého deníku mne fakticky daly zadostiučinění aspoň uspokojivé^a za to, co provedly, jen Český deník zůstal důsledný. Jestliže snad vidíš nafoukanost v tom, že jsem se po něm svezl, bylo to až příliš mírné a já v tom nemluvil jen za sebe, nýbrž z duše snad veškeré plzeňské inteligenci bez rozdílu stran, i národně demokratické, poněvadž tím trpí všechen kulturní život v Plzni a jiní, kteří nemají jiných možností tribuny, tím trp^cěji^b víc než já. V tom tedy není ani stín nějakého nadouvání a v jiném snad dokonce ne. Jinak jsme^a v politice málo kdy souhlasili spolu dokonale a to snad nevadilo. Já to nijak nelituji, co jsem udělal.

Horší je to, že jsem Ti ani nemohl psát, že je to teď opravdu bláznec, že to nemohu již všechno stačit a roste mi to přes hlavu. Ale mohu se pochlubit, a v tom se tu doopravdy^a nafukuji a vychloubám, neočekávanými úspěchy v muzeu, koupil jsem celou numismatickou sbírku po Ječném skvělou a pro Plzeň v mnohém zajímavou, za 69 tisíc korun,¹ koupil jsem plno jiných věcí, nového Bakaláře² (totiž nového pro nás), za 3200 Kč., obrazy a jiné věci, a sehnal jsem na to vše peníze i při dnešní zoufalé mizerii a tím se opravdu chlubím a mám z toho radost, vidím v tom přece jen

^a strojopisný překlep, v orig. pednička, jízť, udpokojivé, jsem, do opravdy, vladštejnskou, pétek, včeho

^b škrtnuto pisatelem ^c z němčiny herstellen=dát do pořádku, uzdravit

¹ O plzeňském numizmatikovi Josefu Ječném viz č. 266, pozn. 5.

² Mikuláš BAKALÁŘ Štětina, plzeňský knihtiskař, který ve své oficíně od r. 1498 do r. 1513 vydal asi 21 knih.

nejhezčí projev důvěry, když přijdu o peníze a lidé na moje slovo, sami věc neznajíce a konečně jí ani nerozumějíce, peníze opatří a dají. Mám je za to ty Plzeňáky přece jen nakonec rád.

Přednášek jsem měl letos, psal jsem si to, pětasedmdesát, i výstavní a přednášková činnost vlastního muzea má letos výsledky jako nikdy. Ale teď již zase musím sednout a psát, dodělat cvičebnici, psát dějiny Bolevce, jedné vsi tady za vzor, mám dělat velké dílo o dějinách sokolské župy a konečně ani nezapomenout na to, že to všechno nic není, dokud nenapišu dějiny Plzně. A čeká na mne také XI. Svazek Sborníku, práce tedy k zbláznění.

Mám teď výstavu Kde domov můj a valdštejnskou^a, dvě najednou, a měl by se někdo z Prahy na to přijít podívat, myslím, že se mi, až snad na detaily některé, které sám vidím, ale které již jsem příliš líný odstranit, povedla. Ale teď příští pátek^a nechám všeho^a, sednu na vlak a odjedu na tři dny do Bečova, abych na to vše zapomněl a trochu se zheršteloval^c, nemám jinak s těmi výstavami letos ani žádné vánoce a musím tu pořád být. Ale jak říkám, celkem mne to baví a jde to, a jsem docela optimistou do budoucnosti.

Bud' tedy zdráv, přeji Ti srdečně veselé svátky i nový rok a pozdravuj rodinu i všechny přátele.

V Plzni 23. prosince 1934.

Tvůj hodný

Fridolín Mach[áček] Plzeňský

1935, březen 30. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/235 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni dne 30. března 1935.

Milý Vojtino,

myslil jsem, že Tě včera zastihnu na valné hromadě arch[ivní] spol[ečnosti], ale marně, a nemohl jsem již k Tobě, poněvadž jsem jel autem odpoledne do Prahy rovnou k dcerce a do Dejvic a večer na mne čekalo už u archivu. Proto Tě písemně a modlitebně prosím, abys vzal do ruky telefon, zavolal na zádušní úřad a zeptal se, co je vlastně s hrobem mých rodičů a s urnou mé sestry, zda to jednou konečně bude vyřízeno a jak, a co v té věci dělat. Jde mně o to, aby byla pochována v hrobě mých rodičů nebo při něm, ale takhle už se povaluje urna někde v kanceláři nebo v bytě zřízence pohřebního ústavu tři měsíce a je to špatná pieta.¹ Sestra Ema byla na zádušním úřadě, ale je to hluchandr a tak vyrozuměla, že jsou s tím snad nějaké nesnáze, že prý to není rodinný hrob (ale vždyť jsou tam mí obojí rodiče) a že má něco rozhodnout také nějaký d[okto]r <Křikava>^a Kvíčila u zemského úřadu na Smíchově, jiného neví. A tak Tě prosím, abys laskavě zjistil, stačí to telefonem, jak ta věc stojí nebo co mám dělat a kam psát, aby konečně ta věc byla rozhodnuta. Kdyby to snad naprosto nešlo, dali bychom ji ovšem do kolumbária, ale raději bych je měl ovšem všechny pohromadě. To kolumbárium je takový nepříjemný holubník.

Jinak není nic nového než to, že naše Staša si usmyslila, že mne v dohledné době, někdy na začátku máje, chce povýšit na vyšší stupeň rodinné hodnosti, na vyšší šarži.² Já proti tomu nic nenamítal, raději dříve než příliš pozdě a dali si dost na čas; ale to Ti nepíšu proto, abyste tam Vy chlapi si dělali ze mě nějaké oustípký, a zejména Gut[h]ovi řekni předem, že dostane pár facek, že žádným jeho dědečkem nebudu.

^a škrtnuto pisatelem ^b v levém dolním rohu archu šikmo k textu vepsáno modrou tužkou, pravděpodobně rukopis V.Vojtíška s obsahem dopisu zjevně nesouvisející

¹ O nemoci své sestry Karly se Macháček zmiňoval v dopise ze dne 10. 3. 1934 (č. 263), zemřela v Praze 28. 12. 1934 (viz AHMP, f. MHMP, referát popisný, nová konškrípce, domovská agenda Macháček; o ní též srov. č. 98).

² Manželům Stanislavě (Staše) a Juliovi (Julkovi) Koníčkovým se téměř po pěti letech manželství 9. 4. 1935 v Plzni narodila dcera Stanislava. Narození vnučky Vojtíškovi Macháček oznámil pohledem z Bečova (Petschau) ze dne 19. 4. tr.: „Srdečně pozdravujeme všichni i s novým členem rodiny, což je ovšem jak se u nás samo sebou rozumí, zase holka. Tvůj Frida Macháček, Jiřa Povolná.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/236. Srov. tamtéž, MěÚ, domovský arch rodiny J. Koníčka, kart. 31, značka Ko 2264. Koníčkovi bydleli od r. 1936 v Plzni, Anglické nábřeží 16.

Měj se tedy dobře a hlavně dobré zdraví přeje Tvé celé rodině

Tvůj Frida Macháček

<50 let

jiné vyznání

že ta osoba má právní názor

že ve smlouvě[?] není výslovně>^b

1935, červen 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/228 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, profesor Karlovy univ[ersity], městský archivář atd., Praha - I., Velké nám[ěstí] 1, radnice

V Plzni dne 28./6. 1935.^a

Milý Vojto,

budu v Praze večer dne 3. července ve středu, ale opravdu až večer, dříve nemohu, napiš mi tedy, kam mám přijít, nebo, nedostanu-li jinou zprávu od Tebe, přišel bych k deváté hodině do Tyršova domu, bude-li hezky, seděli byste asi venku v zahradě.¹ Tak jsi-li v Praze, sejdem se tam a pozvi také, kdo je v Praze. Ráno ve čtvrtek jedem do Přerova.

Nazdar

Tvůj Macháček

^a dopisnice chybně zařazena do složky korespondence z r. 1934

¹ Tyršův dům v Praze, hlavní sídlo Čsl. obce sokolské, Praha 1–Malá Strana, Újezd 40. Raně barokní chátrající palác koupila v r. 1921 Čsl. obec sokolská. Objekt byl pod vedením architekta Františka Krásného postupně generálně rekonstruován, vč. provedení důkladného architektonického průzkumu pod vedením dr. Vojtěcha Birnbauma. V zahradě byla přistavěna nová budova, v níž byly zřízeny dva sály pro cvičence, zimní plovárna a noclehárny.

1935, prosinec 10. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/241 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni dne 10. prosince 1935.

Milý Vojto,

píši[!] Ti narychlo a prosím honem odpověď. Blíží se Vánoce a byl jsem upozorněn, chci-li pivo. To víš, že bych chtěl, ale ovšem s tou sakramentsky zapříseženou podmínkou, že nebudeš dělat hlouposti a nebudeš nic posílat. Napiš mi to honem a odpřísáhni to, jinak bych to nechal prostě propadnout, poněvadž sami pivo nepijem a nemám pro to nijakého použití. A bylo by toho snad přece jen škoda, nemyslíš Ty paličáku? Tak prosím Tě, slib mně to a vůbec měj rozum, bylo by toho věčná škoda nechat, vždyť vím, že Ti to jinak docela dobře chutná. A mne to stojí jen dopravu, jak víš. Tak se rozhodni a honem, ale honem napiš, opravdu obratem, poněvadž už to hoří a musím to zamluvit v nejbližších dnech.

Jinak dělám celkem jak ostudu, tak i věci užitečnější.

Bud' zdrav, vyhybej se práci. Rád bych přijel po svátcích do Prahy do sokolského archivu, ale bohužel nebudu jistě do svátků tak daleko, abych mohl již do sokolského archivu, do toho musím skoro naposled a já teprve začínám. Stloukalovi vyříd', jestliže s ním někde mluvíš, že mu ten článek Tyrš a Fügner do 15. opravdu pošlu.¹ Jinak jsem dost pilnej, ale to se ví, každou půl hodiny něco jiného, pořád to musím vyřizovat jen podle toho, jak co křičí. Jedete panstvo někam na svátky? Naše Milena jede k Jiře, tak já o jednu možnost svátků přijdu. Milena totiž dostává k <svátk>^a Ježíšku lyže a u Jiřky se chce naučit. A vnučka se má teď dost k světu.

Nazdar, upřímný pozdrav celé Vojtíškovské familii a všem známým.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a škrtnuto pisatelem

¹ F. Macháček, Tyrš a Fügner, in: Tvůrcové dějin. Čtyři tisíciletí světových dějin v obrazech dob a osobností. Čtvrtý díl, Přítomnost. Část 1. Praha 1936 (red. K. Stloukal), s. 448-509.

1935, prosinec 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/242 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni dne 13. prosince 1935.

Milý Vojto,

jseš prach docela protivný paličák a vůbec protiva ze všech nejprotivnější, když pořád kecáš ten nesmysl o darech, jakých pak darech, když to není dar, to bys leda musil <poděk>^a poslati oplátku Měšfanskému pivovaru respektivě tomu správnímu radovi, který mně to pivo přenechává^b, já za to nemohu. Ale je to přece docela hloupé, když to mám odříci. Nerozmyslíš si to ještě, než bude pozdě? Vždyť je to přece volovina, to snad uznáš, nechat to plavat docela zbytečně. A já pro to jinak použití nemám, nám nikomu se to nehodí.

Bůh Tě zatrat, co mně pořád děláš starostí, já teď se tu utrápím a nemohu najít pořád řešení pro tento spleťtý problém, do kteréhoš mne uvrhl. Slyšel jsem tuhle od Vondráčka, že se s Tebou setkal.

Tak si to tedy pro krsta ještě jednou rozumně rozmysli a netrap mne, pověsím se a budeš mne mít na svědomí.

Nazdar, veselé předvánočí.

Tvůj od Tebe ztrápený Macháček

^a škrtnuto pisatelem ^b strojopisný překlep, v orig. přenechává

1936, květen 3. [Žalany]^{a1}

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/245 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Milešovka 835 m Milleschauer“ 14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, archivář, univ[ersitní] profesor atd., archiv města Prahy, Velké nám[ěstí] 1, Praha – I.

3./5. 1936

Škoda, že jsme se neviděli, snad zase brzy přijedu, musím do některých muzeí u Prahy. V Třebenicích je zdá se slušný městský archiv od XV. stol[etí].² Nazdar poručení doma.

Tvůj Macháček

<Ruku líbá Milena

Pozdrav Lence>^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, česko-německy: Žalany–Schallan)

^b rukopis Macháčekovy dcery tužkou

¹ Žalany (nyní okres Teplice, Ústecký kraj) obec nedaleko vrchu Milešovka, nejvyšší hory Českého středohoří (udává se výška 837m).

² Třebenice, nyní část obce Štěchovic, okres Praha-západ, kraj Středočeský. V SOKA Praha-západ se žádné archiválie obce Třebenice (součást fondu Archiv obce Štěchovice) od 15. stol. nedochovaly.

1936, září 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/247 (kopie)

Dopis, strojopis, (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1-2, arch 20,5 x 29 cm

V Plzni dne 26. září 1936.

Milý Václave,

především všeho nejlepšího k Tvým zítřejším jměninám vinšuji upřímně věrně rád a od milého pánaboha hojného zdraví i dobrému rozumu Tobě přáti pomínouti nemohu.

Při tom nemohu tajiti, že se konečně také v našem archivu stal jednou důkladný pokrok tím, že jsem se dočkal velmi dobrého depotu pro starší část městského archivu. Byly nějaké peníze na rozpočtu pro úpravu budovy a využil jsem toho k tomu, že jsem dal svou vlastní kancelář přezdít, vzadu za kamny, pamatuješ-li se, je výklenek dosti rozsáhlý, který jsem oddělil stěnou od kanceláře, zazdil dveře zvenčí, dveře jsem dal udělat železné a je to nyní bezvadná^a depotová místnost. Především je naprosto bezpečná proti ohni, a to i při nejhorším válečném ohničku, a kromě toho je to aspoň do jisté míry chráněno i proti bombám výbušným, poněvadž v druhém patře nad tímto depotem jsou točité kamenné schody, které to podle našich techniků chrání tak, že je to nejlepší místo v celé naší budově.

Nyní však potřebuji ještě tuto místnost vybavit. Chci tam dát železné regály a to v dvojím patře nad sebou, abych úplně využil výšky, tedy s pavláčkou.¹ Bude to stát hezkých pár tisíc, ale ty nemám. A proto se obracím k Tobě s prosbou, abys zakročil sám také u Morávka, aby se našemu archivu konečně jednou naměřilo o něco více, než ta dosavadní almužna, která přece jen daleko nevyjadřuje to, co se podniká.² To

^a strojopisný překlep, v orig. bazvadná ^b nadepsáno nad řádkem perem

¹ K bližší lokalizaci prostor viz přísl. kapitola a pozn. 33; srov. SMHMPI 1, 1909, s. 20-21 (plánek místností pro kanceláře, knihovnu a archiv) a obr. příloha (pohlednice muzejní budovy s vyznačením tehdejšího umístění). Současný stav místností, včetně Macháčkova „depotu“, srov. též s obr. přílohou (foto autorky z června 2009). Dnes jsou v těchto místnostech kanceláře a spisovna ekonomického náměstka ZČM, sousedící s expozicí (dříve knihovna a archiv).

² O PhDr. J. Morávkovi, který od r. 1918 působil v archivním odboru MŠANO, viz č. 168, pozn. 4. Morávek byl také v l. 1934-1945 předsedou Čs. archivní společnosti (Vojtíškovo funkční období předcházelo – 1930-1934 – a následovalo – 1945-1952 – Morávkovu). Na přidělování subvencí z resortu školství na ochranu památek (archiválií) pro nestátní samosprávné (městské) archivy měl Vojtíšek bezesporu vliv z titulu funkce státního archivního inspektora pro Čechy, Macháček naopak z titulu vykonávané funkce konzervátora památek nejen pro plzeňský okres (od 1918) pomáhal jinde.

Např. v l. 1921-1924 obdrželo MHM každoročně subvenci od MŠANO na inventarizaci a katalogizaci archivu a muzejních sbírek, kterou prováděl J. Strnad, ve výši 6 000 K, navíc částku 3 000 K v r. 1920 a 1924 jako subvenci mimořádnou; v tomtéž roce MHM neúspěšně žádalo o subvenci ve výši 20 000 K (dle přípisu z 9. 10. 1924 MHM obdrželo 10 000 K) na zařízení archivu a přírodovědného odd. Tutéž

mně právě vadí nyní při všech jednáních, že se stále poukazuje na to, co já všechno na obci chci a že stát sám na to nedává nic, že tedy to ani snad není tak nutné. Víím, že Ty sám nám příliš nepřeješ; já jsem sám vždy až příliš upřímně Ti řekl, co nám všechno schází, a tím jsem pokazil u Tebe sám renomé našeho archivu; že je to při tom všem neskonale lepší, než všude jinde, kde Ti to třeba kdo ví jak vychvalují, to však přece jen snad uznáš.

Kromě toho se nyní hnula kupředu věc se starým gymnáziem. Handlem s městskými elektrickými podniky, které jsem tam pustil, získal jsem asi 430 tisíc korun; kromě toho jsou u okresu peníze na knihovnu asi 240 tisíc korun, to je ovšem také na vnitřní zařízení, takže na místnosti bude možno z toho vymoci asi 150 tisíc. Mám tedy zatím skoro 600 tisíc korun, ale musím sehnat ještě aspoň půl milionu; k tomu mně snad dopomůže spořitelna, která má jubileum.³ Hlavní vadou je, že nemám pořad definitivní plán úpravy, nemohu se ho od Kleina dočkat, ten také se zkasil na techn[ickém] úřadě a dělá teď hlavně to, co je přes čas nebo co nese vůbec zvláš[ť] peníze. Ale to již jsou maličkosti, je tedy velmi slibná naděje, že příští rok začnu již stavět knihovnu u sv. Anny. A tím se ovšem i zbytek archivu, pokud se nevejde do nového depotu, dočká definitivního umístění a zařízení, zejména také archiv obrazový. Do toho depotu, který mám v kanceláři, se vejdou všechny pergameny a staré městské knihy do konce XVIII. stol., a ještě kus registratury z XVI. a XVII. stol. A bude to tedy umístění definitivní.

Jinak teď instaluji památník odboje,⁴ začínám sbírky okresního muzea zemědělského, dělám historii sokolstva na českém západě a jezdím po sokolských archivech; na tom již sedím čtyři měsíce a bude to nejmíň ještě jednou tak dlouho trvat.⁵ A musím teď dělat administrativu se Čtrnáctem, poněvadž naše madame

částku získalo MHM v r. 1925 na pokračování katalogizace, zařízení nových místností a pořádání Žižkových oslav. Tutéž částku (10 000 K) získalo MHM v l. 1926-1927 (koncem r. 1927 ještě subvenci mimořádnou ve výši 2 400 K). Srov. NA, f. MŠANO, kart. 3237, sign. 30 Plzeň. Archiv městský, 1920-1941.

³ Macháček měl na mysli zahájení činnosti městské spořitelny dne 3. 1. 1857; v lednu 1937 se připomínalo tedy osmdesáté výročí otevření. Městská spořitelna byla do r. 1887 umístěna v budově radnice, až v l. 1887-1889 získala vlastní budovu na rohu Františkánské ul. V r. 1915 byl dům přestavěn do dnešní novoklasicistní podoby – budova v architektonickém souladu se sousední budovou ZČM (dříve MHM) – a Česká státní spořitelna tam sídlí dodnes. Viz I. Martinovský a kol., *Dějiny Plzně ...*, s. 129.

⁴ Realizace „památníku odboje“ se bezesporu týkala vzniku Muzea osvobození v Plzni, jehož stanovy schválilo obecní zastupitelstvo již 8. 4. 1935 (text v několika opisech viz AMP, f. MHM, i. č. 1, kart. 2792, Muzejní registratura 1923–1933). Jeho vznik iniciovaly Západočeská župa ČOL, Nezávislá jednota čsl. legionářů, místní odbočka v Plzni a Sdružení rumburských vzbouřenců a býv. příslušníků střeleckého pluku č. 7 v Plzni v kooperaci s MHM. Legionářské muzeum bylo otevřeno 6. 3. 1937 v rámci doprovodného programu oslav narozenin T. G. Masaryka v budově býv. německého gymnázia. Viz I. Martinovský a kol., *Dějiny Plzně ...*, s. 276 a 286. Macháček otevření muzea připomněl ve svém článku *Museum Osvobození v Plzni*, *České slovo*, 7. 3. 1937 a ve stejnojmenné práci (1937, s. 9-12).

⁵ Macháček byl od r. 1918 častým přispěvatelem do sokolských periodik, např. *Sokola na českém západě* či výročních zpráv *Sokola Plzeň I*, i autorem různých článků o Sokole v denním tisku (např. in *České slovo*). Viz M. Bělohávek, *Bibliografie PhDr. Fridolína Macháčka*, *MZK* 7, 1970, s. 417.

sekretářka stůně. A doma jsme měli měli dnes nebo včera večer elend[!]; zbrojili jsme s Milenou na ty dva svátky na velký vejšlap do Brd, přes celé Brdy, a včera v tělocviku si Milena nějak natáhla žílu nebo šlachu, moc jí to bolí a stehýnko jí oteklo, takže nemůže chodit; sice to nic vážného není, ale má arci po vejletě a já tedy s ní. A tak řve celej večer i celé ráno ještě více než bolestí smutkem nad zklamáním z vejletu. Nedá se však nic dělat. Naše vnučka běhá, jinak nic zvláštního. Vezmi nás tedy na milost a prosím pěkně, u Morávka zakroč.

A jinak se měj hezky, pozdravuj svou znejmilejší familii.

Nazdar!

Tvůj Macháček

1937, leden 24. [Bečov nad Teplou]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/249 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Petchau vom Süden 1933“ 14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, městský arch[ivář], profesor Karlovy univerzity atd., Praha – I., Staroměstská radnice.

24./1. 1937.

Děkuji za toho Claudia–Kulhánka,¹ je tu krásně sněhu, zejména v lesích.

Tvůj Frida Macháček

Povolný^b

Jiřa Povolná^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, česko-německy: Bečov nad Teplou – Petschau) ^b vlastnoruční podpisy Macháčekovy dcery a zetě

¹ Článek Jak se z Kulhánka stal Claudius uveřejnil Macháček v deníku České slovo 17. 1. 1937.

1937, září 1. [Trhanov]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/250 (kopie)

*Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Pohled na Trhanov a Chodov z Jiráskovy stezky“
14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] arch[ivář] atd., Praha – I., Velké
nám[ěstí] 1, archiv*

1./9. 1937.

Milý Vojtíšku, pozdravuji z posledního dne venkova, nebyl jsem letos odtud nikde, jen seděl, četl a psal a posledních 14 dní lenošil. Přijedu se podívat na slovenskou výstavu. Děkujem za vzpomínku.¹ Pozdrav všem, na shledanou, nazdar!

Tvůj Macháček

Ruku líbá Milena.^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné) ^b rukopis Macháčkovy dcery

¹ Pravděpodobně se jedná o poděkování za pozdrav z tradičního letního pobytu Vojtíškovy rodiny v Krkonoších, ze Špindlerova Mlýna (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/128, pohlednice „Bílé Labe – Partie im Weisswassergrund“ ze 24. 7. 1937).

1937, září 16. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/251 (kopie)

Dopis, strojopis, (rukopis perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 23 x29 cm

V Plzni dne 16. září 1937.

Milý Vojtíšku,

naše máma asi s Terezou¹ chtějí do Prahy na pohřeb a prosím Tě proto, půjde-li pohřeb kolem radnice, abys je tam vzal v pohostinství, ovšem bude-li to možné. Máma by si k Tobě přišla v pondělí pro vstupenku.²

Jinak dělám teď hopem výstavu, kterou otvírám pozítří odpoledne a na níž mám pěkné věci, slušnou řádku dopisů, lístků i podpisů a jiných památek po prezidentovi.³

Jinak Tě pozdravuji i Tvou vzácnou familii. Bylo mně upřímně smutno z úmrtí, odchází tak poslední ze starší generace, poslední z těch, kdo nás opravdu vedli. A z nás se nyní již stává generace opravdu nejstarší. A to netěší. Nehledě k tomu, že jsem jej měl opravdu rád.

Nazdar!

Tvůj Macháček

¹ Tereza KABÁTOVÁ (starší sestra Gabriely Macháčkové, rozené Kabátové), nar. 26. 5. 1878, bytem v Plzni, U Zvonu 6 (bydliště rodiny Kabátových od r. 1921). Jejich otec Jan KABÁT (11. 4. 1845–7. 7. 1912), ve službách města jako městský vážný a jeho dcera Tereza mu vypomáhala od r. 1900, později i za bratra Miloslava (1886–2. 7. 1918), od 7. 2. 1912 přijata do služeb města jako úřednice městské váhy (městská kancelářská kontrolorka či oficiálka MěÚ pro tržnictví a živnosti); od 1. 1. 1938 byla na zdravotní dovolené (neurastenie) a od 1. 10. 1938 odešla do penze. Viz AMP, MěÚ, domovský arch rodiny J. Kabáta, kart. 26, značka Ka 23; tamtéž, f. MěÚ, osobní spis T. Kabátové, kart. 66.

² Dne 21. 9. 1937 se Praha naposledy rozloučila s prezidentem republiky T. G. Masarykem, který zemřel 14. 9. tr. na zámku v Lánech. Na pohřeb se sjely dva miliony lidí, což bylo chápáno jako manifestační projev příslušnosti k demokracii. Při pohřbu prohlásil Masarykův nástupce E. Beneš: "Prezidente osvoboditeli, odkazu, který jste vložil do našich rukou, věrni zůstaneme." Tato věta se stala krédem druhého a třetího odboje. V Macháčkově pozůstalosti se dochovala vstupenka na pohřeb TGM (viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 914, kart. LP 1679, vstupenka pro dr. Macháčka do Staroměstské radnice v Praze z 21. 9. 1937)

³ V AMP jsou dodnes uchovány např. dopisy T. G. Masaryka ve fondu Jana Sýkory, odbojového pracovníka a pomocníka TGM a E. Beneše za 1. světové války.

1937, listopad 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/253 (kopie)

Dopis, strojopis, (rukopis perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 17 x 20,5 cm

Milý Vojtíšku,

srdečně Tě pozdravuji i Tvé milé a prosím, abys nebručel a v milost svou mne pojal. Vždyť já nejsem naprosto tak zlý, jak mne někdy děláš.

Je mně teď horko v Plzni, listopad je vždy nejhorší měsíc, samá přednáška a schůze. Bude-li muzejní schůze, jak byla původně určena^a, 28. listopadu, nebudu moci přijet, to otvírám, jak vidíš, výstavu a den předtím mám večer Pallův v Sokole s mou přednáškou. Přijel bych pak v prosinci v každém případě.

Dnes má pohřeb paní Strnadová, vdova po historikovi. Bylo jí 75 let, umořilo ji srdce. Byla to dobrá paní a starému Strnadovi byla dobrou oporou v jeho životní práci.¹

Nazdar!

V Plzni dne 17. listopadu 1937

Tvůj upřímný Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. určna

¹ Prof. J. Strnad, Macháčkův předchůdce a otcovský přítel, zemřel v Plzni 12. 5. 1930 ve věku 78 let. Jeho paní ho tedy přežila o sedm a půl roku a musela tedy být o 10 let mladší než její choť.

1937, prosinec 7. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/254 (kopie)

Dopis, strojopis, (rukopis perem pouze pozdryv a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 7. prosince 1937

Milý Vojtíšku,

přijdu asi ve čtvrtek nebo v pátek, a prosím pěkně, abys přestal se svým mračením. Stokrát jsem Ti prokázal, že mně křivdíš, že nemáš nejmenší příčiny ke změně chování, ale s Tebou je opravdu kříž. Vezmeš-li si jednou do hlavy, že dvakrát dvě je pět, nikdo Ti nedokáže opak. Pak Tě prosím, nebruč, a časem se jistě přesvědčíš sám, že nejsem tak zlý, zatím měj aspoň trochu trpělivosti, to víš, mne se nezbavíš, dělej co dělej.

Jinak se těším na shledání a pozdravuji vás všechny.

Nazdar

Tvůj Frida Macháček

1937, prosinec 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/255 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 15,5 x 20,5 cm

V Plzni dne 22. prosince 1937

Milý Vojtíšku,

děkuji za krásnou knížečku.¹ Byl bych si taky rád něco podobného popřál, ale nedostal jsem se k napsání pro samé jiné často zbytečné psaní i věci. A přeji s rodinou vám všem všeho dobrého upřímně věrně rád.

Memorandum o centralizaci jsem si vzal [s] sebou a doplním je, slíbil Polák žid některá data ze Slovenska, ale dosud nic neposlal. Pak Ti to se svými doplňky pošlu ke konečné revizi^a a pak to dej Guthovi, aby to expedoval, řekl jsem na schůzi, aby nezapomněli to poslat také Archivní společnosti, která aspoň bude mít nějaký jednacím bod při příští schůzi, a to hned hodně hořký. Budu-li moci, přijedu se na to do Arch[ivní] spol[ečnosti] podívat.

Jinak o svátcích nejedu nikam a smolím Sokol.

Pozdravuji upřímně všechny

Tvůj Frida Macháček

^a v orig. revisi

¹ Pravděpodobně šlo o knihu V. Vojtíšek, Staroměstské náměstí. Upravenou úvodní stať z alba 12 původních leptů členů „Hollara“ z r. 1934 vydal jako svůj třetí vánoční tisk V. V. ve 200 neprodejných výtiscích s dřevoryty Jaroslava Švába. 1937, 25 s.

1938, leden 14. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/256 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze podpisy), psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm; úřední hlavičkový papír Archivu města Plzně s malým znakem města Plzně a předtištěným záhlavím

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ
KOPECKÉHO SADY 2 – TEL. Č. 403

V Plzni dne 14. ledna 1938
ČÍS. J. 33/38.

Milý Vojtíšku,

teprve před několika dny jsem dostal po urgenci zprávu od žida Poláka z Košic a mohl jsem si tedy sednout k memorandu. Doplnil jsem to podle toho, jak jsme se domluvili, v Tvém vlastním textu navrhuji na málo místech jen podružné změny, na které se podívej a rozhodni o tom sám. Pak dej to Guthovi a ať ten pošle také jeden exemplář Archivní společnosti, s žádostí, aby společnost k tomu zaujala postavičko a věc podporovala. Já bych ve Společnosti navrhl vyřízení takové, aby i jim bylo přijatelné; aby se zásadně Společnost vyslovila pro to, ale aby zdůraznila, že provedení té zásady závisí na řádné organizaci zákonem provedené u venkovských archivů, místních a eventuálně i krajských. Myslím, že s tím také souhlasíš. Já jim jinak nepopírám, že v určitých případech převezení do Prahy [by] bylo zákonné^a, ovšem může to být jen opatření z nouze a na čas, pokud je nezbytné.

Jestliže bys s formulací, jak to chci udělat v archivní Společnosti, snad nesouhlasil nebo chtěl ji jinak, napiš mně to prosím, pro ten případ, že by byla schůze již dříve. Bude-li tam v té době již memorandum, jel bych na ni.

Jinak nic zvláště nového, moc práce a málo peněz. Je tu mnoho chřipky, ale já ji držím od těla svým běháním za městem mezi polednem a v neděli.

Mne pěkně podrž v milosti své, do které se poroučím, a pozdravuj všechny, zejména svou milou rodinku. Bude-li muzejní rada 1. února v době pololetních prázdnin na středních školách, zůstal bych v Praze do pondělka, budete-li ovšem všichni zdraví a veselí.

Nazdar!

Tvůj upřímný Frida Macháček

Douška: O Plzni jsem se nezmínil, poněvadž opravdu všechny knihy, i ty, které byly odevzdány roku 1885 a 1887, jsme dostali od soudu na revers. Nebylo by tedy oportunní při dnešních poměrech o Plzni mnoho mluvit, chytili by se toho Němci a nakonec by ještě chtěli dopravu všech našich knih do Prahy.¹

Dr. M[acháček]k

Čj 11/38^b

^a strojopisný překlep, v orig. zákanou ^b psáno tužkou rukopisem V. Vojtíška (pravděpodobně úřední číslo jednacích došlých podání v AHMP)

¹ O předání městských (pozemkových) knih od krajského soudu plzeňskému městskému archivu viz č. 155, pozn. 1 a 185, pozn. 5. V r. 1939 byly staré pozemkové knihy soustředěny v AZČ (pravděpodobně důsledek zmíněné centralizace), o čemž svědčí dochované doklady in AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, Archivní inspektorát (soupis zcela a částečně českých pozemkových knih z míst připojených k Německu podle krajských obvodů z 13. 4. 1939; soustředění pozemkových knih od okresních soudů v AZČ r. 1939).

1938, duben 20. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/259 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 20. dubna 1938

Milý Vojtíšku,

děkuji za Tvůj dopis i za Tvé pozvání do ČNM^a, referát o Dobiášovi napíši, ačkoliv jsem litoval, že jsem nenapsal již někdy referát^a o I. dílu, jehož první část je nejzajímavější snad z celého.¹ Delší článek budu mít, jestliže by se Ti to ovšem hodilo programově, Sokolství, hasičství a krise let sedmdesátých nebo tak nějak, jakýsi pohled s druhé strany na některé otázky společenské a politické, o nichž píše na příklad hodně Kazbunda². Ale ovšem myslím, že se to nehodí do rámce ČNM, ale to si konečně rozhodni sám.³ Bylo by to stejně hotovo až někdy po prázdninách.

Co dělá memorandum? Co s ním dělá Guth, vždyť jej měl dát jen vytisknout a rozeslat. U nás v archivu vyšetřovali od soudu, které knihy od nich máme, že jim na to přišel dotaz, ale že to jde asi jen o dotaz, nikoliv o jejich reklamování. Přiznal jsem jim ovšem jen ty knihy, o nichž věděli, poslední dodávku.⁴

Jinak dělám samé drobnosti, zejména teď také na plzeňskou výstavu mám dost všelijaké propagační a podobné otravy. Aby bylo něco trvalého, chci zpracovat a dát vykreslit historickou mapu plzeňského okolí. Na podzim budeme mít výstavu přírodovědnou, výstavu západočeského umění jsem si odložil asi za rok.

O velikonocích^a jsme byli s Milenou a Vlastou v Prášilech⁵ a hrozně jsem si to liboval, je to taková živočišná blaženost sedět někde na sluníčku a dávat se prohřívát

^a strojopisný překlep, v orig. ČNM, referát, velknočních

¹ Jde pravděpodobně o učebnici dějepisu J. Bidla, J. Dobiáše a J. Šusty, Všeobecný dějepis pro vyšší třídy škol středních. Díl první (pro V. třídu), Dějiny starověku a raného středověku, Praha 1938 (druhé, přepracované a zkrácené vydání); 1. vydání vyšlo již v r. 1932 (J. Dobiáš, Všeobecný dějepis pro vyšší třídy škol středních. Díl první, Dějiny starého věku, Praha 1932, vyd. Historický klub). Josef DOBIÁŠ (1888–1972) český historik a klasický filolog, přední evropský znalec antické numizmatiky a antické kultury vůbec. V l. 1920–1924 profesor starověkých dějin na pražské FF, člen ČAVU a Královské české společnosti nauk. Viz F. Kutnar–J. Marek, s. 779–781.

² Karel KAZBUNDA, doc. PhDr. (1888–1982) absolvent pražské univerzity (FF 1906–1910 dějepis-zeměpis), v l. 1921–1923 pracoval na Čs. velvyslanectví ve Vídni na agendě archivní rozluky, v l. 1924–1929, 1932–1939 působil jako archivář v Archivu Ministerstva zahraničních věcí Praha; od r. 1930 soukromý docent novějších čs. dějin na pražské univerzitě; publikační činnost zaměřená na politické dějiny 19. stol. a osobnost K. H. Borovského. Více BSAČZ s. 307–308.

³ V. Vojtíšek byl koncem 30. let redaktorem ČNM (viz I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 34).

⁴ Viz č. 285, pozn. 1.

⁵ Pozdrav z „4 denního velikonočního zájezdu“ z Prášíl na Šumavě (z chaty Klubu čsl. turistů v Prášilech) poslal Macháček s dcerami Vojtíškovi 16. 4. 1938 (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634,

zimně jarními jeho paprsky nebo běhat po horských cestách a brouzdat se závějemi, v nichž zapadáš až po pás, zatím co vzpomínám, jak ti v městě, chodí v parku v prachu, kouří a dusnu. Holky si při tom ještě dost slušně zarajtovaly na lyžích. Měl bys také jednou v zimě na hory. A ta zimní pohádka, když přes noc napadl sníh a stromy byly zavěšeny. Nebo na Javoří Pile, v zimní ještě scénérii, kde se objevují teprve první tmavé skvrny že už to jako začne tát.⁶ Řekl jsem si, že se tak musím na několik dní ulít každý rok a že o žádných svátcích nebudu volný na přednášky nebo schůze, leda že by byly na horách. Jindy v neděli se mi často podařilo spojit přednášku nebo památkovou komisi s pěkným výletem. Ale na to jsi barvoslepý.

Jinak buď zdrav, vyhýbej se práci a pozdravuj dámy svého srdce, a ulož jim, aby Tě o příštích vánočních nebo velikonočních svátcích vzaly aspoň na tři dny [s] sebou.

Nazdar! Na shledanou

Tvůj milující

Frida Macháček

i. č. 535, sign. 535/258). Prášily (nyní okres Klatovy, Plzeňský kraj) obec v Národním parku Šumava, významné středisko turistiky za první republiky.

⁶ Javoří pila (1030 m), kde do roku 1950 stávala hájenka s hostincem U Tetřeva, leží na jižním svahu Oblíku u Javořího potoka na trase z Modravy; dnes je zde pouze turistické rozcestí a základy dřívějších staveb jsou jen sotva patrné.

1938, květen 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/260 (kopie)

Dopis, strojepis (chybí vlastnoruční podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; úřední hlavičkový papír MHM s malým znakem města Plzně a předtištěným záhlavím

MĚSTSKÉ

HISTORICKÉ MUZEUM V PLZNI
KOPECKÉHO SADY 2 – TEL. Č. 403

V Plzni dne 23. května 1938.
ČÍS. J. 421/38.

Milý Vojtíšku!

Je to snad po prvé v životě co vůbec selžu s dodávkou. Dosud jsem dodával aspoň opožděně, a mrzí mne to opravdu, že zrovna Ty jsi první obětí. Ale doufám, že mně odpustíš až uvidíš, že tu byly nejen vises minores, ale také opravdu vis maior. Ty vises minores byly nepředvídané práce, ale to bys mohl právem říci, že Tě do toho nic není. Ale vis maior je v tom, že Tě toto psaní diktují z postele, a proto ani nebude vlastnoručně podepsané. Marodím od středy a ještě to asi bude pár dní trvat a hned potom máme na krku Kostnický sjezd a oslavy presidenta Beneše, tak zase robota. A v horečkách a při bolestech se přece nedá ani Pelhřimov číst a psát. Pustím se do něj hned jak budu moci ale patrně to bude až do příštího čísla.¹ Jinak to není nic vážného a bude mně zase brzo chutnat, a abys Ty i Tvoji všichni byli zdraví to Ti přeji ze srdce.

Nazdar!

Tvůj Frída Macháček.

¹ Macháček pravděpodobně plánoval napsat recenzi do ČČH na Dobiášovy první dva díly nedokončené monografie Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí, díl I. a II., 1927 a 1936 (další díly vyšly v r. 1954, 1957 a 1970). Viz č. 286, pozn. 1.

1938, červen 8. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/261 (kopie)

Dopis, strojopis (chybí vlastnoruční podpis, místo něj faksimilie podpisu razítkem), psáno na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; úřední hlavičkový papír MHM s malým znakem města Plzně a předtištěným záhlavím, úřední razítko Ředitelství MHM

MĚSTSKÉ

HISTORICKÉ MUZEUM V PLZNI
KOPECKÉHO SADY 2 – TEL. Č. 403

V Plzni dne 8. června 1938.
Čís. J. 464/38.

Milý Vojtíšku,

Pelhřimov se odsunuje zas na pozdější dobu, poněvadž od pondělka dne 30. května ležím v nemocnici s prostatou a nevím, jak tu ještě dlouho budu. Operace zatím nebude. Jinak kromě občasných bolestí mně není zle, ale dělat se tu nic nedá. Napiš mně ihned nějakou řádku.

Piš do muzea, odtamtud mi hned poštu přinesou.

Pozdravuj rodinu i Gutha a všechny. S pozdravem

<Ředitelství

Městského historického muzea
V Plzni>^a

<Dr. Macháček>^a
městský archivář.

PhDr. Václav Vojtíšek, vl[ádní rada] a archivář hl[avního] m[ěsta] Prahy, Praha I., Staroměstská radnice.

^a otisk razítka (červený)

1938, červen 27. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/262 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 27. června 1938.

Milý Vojtíšku,

ve čtvrtek jsem se přistěhoval z nemocnice, kde jsem si pobyl 25 dní, a pomalu nyní nastupuji. Docela dobré to ještě není, fyzické^a velevýkony nejsou zatím možné a tak mám po koupání, po velké turistice a co mne nejvíce mrzí, po cvičení. Na slet doufám že budu moci jet, ale ovšem jako uvozdřený civilista a čumil, což mne náramně mrzí; tolik jsem se těšil na cvičení apod. Bude možno z radnice přikukovat na průvod? Slyšel jsem, že Ti okna budou zastavěna podiem, ale snad jim to zakážeš? Kdyby to bylo možné, napiš mně, budeš-li mít místo pro někoho z nás a pro kolik. Je nás ovšem moc, když jsem také já i Vlasta, dohromady pět, ale kdyby to nešlo pro všechny, ty druhé už by se nějak jinak opatřily.¹

Odnaučil jsem se v[e] špitále kouřit a také pivo jsem přestal pít vůbec, zunkám jen minerálky. Což není neštěstí, poněvadž pivo zejména ve větším množství v mém případě škodí.

Jinak je člověk jaksi znova narozen, zejména že mohu bezstarostně jíst, ale hledím, abych si svou štíhlou linii zachoval. A hlavně bez těch protivných horeček, které člověka docela zpitomují. Vůbec jsem si tedy poprvé za svého života, od klukovských let počínaje, pořádně zastonal. Posledně jsem měl záškrt, když mně bylo 10 let. Od té doby jsem stonal vždy nejvýše dva dny s nějakou chřipkou; moje ožralá nemoc, závratě, před čtyřmi lety, ta mne nedržela na posteli jako to bylo ted^b.

Chodím ode dneška do muzea, ale zatím ve zkrácené šichtě, od 9 do 12.² Odpoledne musím zase chvíli ležet, jinak hned stoupá teplota. Teprve k večeru zase chvílka na krátkou procházku. Ale číst již jsem začal, to již v posledním týdnu v nemocnici jsem se také již pustil do čtení.

Buď zdrav a pozdravuj všechny, zejména ovšem svou milou familii. Zůstanou na slet nebo již mají zaječí oumysly?

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a v orig. fyzické ^b strojopisný překlep, v orig. teď

¹ X. všesokolský slet v r. 1938 se konal v období fašistické hrozby. Hlavní sletové dny proběhly 1. 7.-6. 7. V rámci sletových dnů se konaly na různých místech kulturní akce, součástí sletu byly i průvody, např. všech sletových hostů a sokolského členstva se uskutečnil 6. 7. Zakončení průvodu bylo na Staroměstském náměstí, kde se uskutečnilo slavnostní defilé před čestnou tribunou.

² V r. 1938 podle záznamů Macháček marodil 39 dní pravděpodobně včetně domácí léčby před hospitalizací (srov. č. 287-288; AMP, f. MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, Osobní výkaz, s. 4).

1938, červenec 12. [Zlín]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/263 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno tužkou, pohlednice „Zlín – Internáty, v zadu Studijní ústav a Bařův památník“ 14 x 9 cm, uprostřed nahoře červené turistické razítko „Památník Tomáše Baři ve Zlíně“; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, profesor Karlovy univ[ersity], městský archivář, Praha – I., radnice starom[ěstská], archiv

12./7. [19]38

Srdečně vás všechny pozdravuji. Je to tu opravdu vše ohromné. Nazdar! Tvůj

Macháček

Je mně dobře!¹

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Starost o Macháčkovu zdraví projevil Vojtíšek v pozdravu z rodinného letního výletu, tentokrát z jižních Čech. Viz AMP, f. F. Macháček, kart. 1633, i. č. 506, sign. 506/129, pohled z Písku ze 23. 7. 1938, adresovaný Macháčkovi do Trhanova (Pila): „Milý Macháčku, vzpomínáme Tvé rodiny i Tebe a všem Vám posíláme nejsrdečnější pozdravy. Jak se máš? Jsi už zcela zdráv? Na shledanou. Tvůj Václav Vojtíšek, L. Vojtíšková, Lenka.“

1938, září 27. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/264 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 29 cm

V Plzni dne 27. září 1938.

Milý Václave,

především hodně zdraví a štěstí k zítřejšímu svátku. A hlavně přeji Tobě, sobě i nám všem, abychom se za rok sešli ve veselejší situaci než je dnešní.

U nás celkem není nic zvláštního. Sebrali mně ovšem všechnen manšaft, jednak na vojnu, jednak pro obecní úřady a sedím v muzeu úplně sám. Děláme kryty dole, uklidil jsem celý archiv ohnivzdorně a ještě se tak stane i se zbrojnicí a skoro celými sbírkami, prvotisky a podobně všechny vzácnosti budou bezpečné aspoň proti ohni. Proti přímému zásahu ovšem ne, ale proti nepřímému ano. Udělali jsme, co se v dané situaci dalo dělat, a ostatek budeme musít svěřit pánubohu.

Jiřa a Frantík Povolný jsou ještě v Bečově, resp. v Karlových Varech. Chovají se statečně a drží se zásady, že ustoupí před přemocí, ale neutekou. Jsou nyní rozděleni, poněvadž většinou Frantík nemůže domů do Bečova. Povolného maminku máme v Plzenci, proklíná Němce a jakživa se nechce vrátit ani do Bečova ani jinam mezi Němce. Přitom neumí česky, ale láme to všelijak, aby se s lidmi dorozuměla nebo si i ukazuje. A v Plzenci je již jako doma.¹ Tam blízko mám také útočiště po ženské, kdyby bylo nejhůře, ve vsi u příbuzných, Staša s malou již je také venku v Tymákově. Milena ovšem chodí do školy a ona s mámou půjdou ven až to bude musít být. Celkem se mně všechny ženské dobře chovají a zbytečně neječí, zejména také Milena má plno kuráže do všeho. Jiřa a Frantík tu byli v neděli týden, když sem stěhovali maminku, a vypravovali celé romány o těch bečovských Němcích. Když už

^a v orig. mobilisace ^b perem označen přesun slova z konce věty

¹ Matka Františka Povolného Ida, rozená Fehrová (2. 10. 1878 Vídeň-12. 12. 1965 Vídeň) se zde provdala 7. 12. 1897 za Františka Povolného, vrchního poštovního oficiála, narozeného 18. 12. 1869 v Rakovníku. Kvůli otcově povolání se rodina vícekrát stěhovala: syn se narodil ve Vídni 1. 10. 1907, od 17. 7. 1919 bydleli v podnájmu v Plzni, Palackého 17. Dne 23. 7. 1920 odešli do Bratislavy na Slovensko, odkud se vrátili opět do Plzně (od 3. 1. 1921 bydleli v podnájmu v Hálkově 4 a od 2. 9. 1921 v nájmu v Dobrovského 9). Když Ida Povolná ovdověla (manžel zemřel 6. 9. 1929), 13. 9. 1929 se přestěhovala z Plzně do Karlových Varů, bydlela také v Bečově nad Teplou 402, potom ve Starém Plzenci 426. Syn František a manžel Jiřiny, roz. Macháčkové, bydlel do 12. 8. 1929 v Bečově 107 a do Karlových Varů se přestěhoval dle ohlašovacího lístku v r. 1937. Viz SOA Plzeň, f. PŘ Plzeň, ohlašovací lístky; dále AMP, f. MěÚ, domovský arch rodiny F. Povolného, kart. 52, značka Po 114. Důkazem o jejím pobytu ve Starém Plzenci (u Myslíků, proti Výrovně) je pozdrav G. a F. Macháčkových z Myslíva z 29. 8. 1940, psáno německy kurentem (viz Sbírká pohlednic, v majetku vnuka J. Povolného).

i tak klidní Němci jako bečovští, které jsem přece dobře znal, úplně se zbláznili, jak pak teprve jinde.

V Plzni je arci klidno, zoufalá nálada byla před týdnem, to se vzteky brečelo všude a byly ovšem také demonstrace, ale docela bezvadné, zazpívali hymnu a trochu řečí. Mobilizace^a arci zase všechno spravila a dnes je všude plno chuti do života. Právě mezi prostými lidmi, zřízenci a dělníky, je nejvíce odhodlání bránit se <bojem>^b proti jakémukoliv okrájení naší vlasti. Je nám podezřelé, že válka nezač[a]la po vyhlášení naší mobilisace, že ji H[itler][?] nepřekážel. Máme strach, aby to zase nedošlo na vyjednávání, aby to zase nedošlo na 36 nebo 38 okresů. O nějaké úpravě hranic, která by nás zbavila několika set tisíc zbytečných Němců bez újmy hospodářské a strategické jednoty, by se spíše dalo mluvit, ovšem za jiných předpokladů než s hrozbami; vždyť jsme to tuším na versailleské konferenci přímo nabízeli a jen pro odpor Francie se to nestalo.

Obsazujeme znova hranice, sem tam se střílí, ale jde to dobře. Já celkem žiju normálně a v četbě a psaní se nejlépe zapomíná na všeliké ty těžkosti. Buďte všichni hodně zdraví a dočkejte se brzy také spokojenosti.²

Nazdar! Tvůj
Frida Macháček

² Dopis, datovaný dva dny před podepsáním mnichovské dohody, evokuje události, které podpisu předcházely. Plzeň a zde v muzeu F. Macháček se připravovali na válku. Od 1,05h 14. 9. 1938, kdy byl sirénami ohlášeno letecký poplach, bylo město po následující čtyři noci zatemněno. V reakci na protistátní puč v jazykově smíšeném území v noci z 12. na 13. 9. uvalila vláda na území 11 politických okresů stanné právo a poté začala skrytá mobilizace, včetně aktivace záložníků. Večerní zpráva 21. 9. 1938 o kapitulaci Hodžovy vlády elektrizovaly Plzeň. Živelné demonstrace proti zamýšlené revizi hranic a proti zahraničnímu nátlaku se uskutečnily na Nám. Republiky, na Nám. Dr. Václava Petáka (dnešní Nám. T. G. Masaryka) před pomníkem Národního osvobození a v Jungmannově tř. (dnešní Americká ul.). „Klidnými a rozvážnými“ se Plzeňané ukázali být rovněž během generální stávkou 22. 9. tr. Klíčová událost 23. 9., vyhlášení mobilizace ve 22,30 h, vešla v Plzni ve známost před 23 h. 24. 9. se neslo ve znamení hromadného příjezdu záložníků a odchodu prvních vystrojených jednotek a útvarů k obraně vlasti. Kubytování armády bylo zabráno několik školních budov a počínaje nocí ze 24. na 25. 9. se znovu přistoupilo k zatemnění. Mobilizace kulminovala 25.-26. 9. odvodem motorových vozidel, potahů a koní. V jihozápadních Čechách zaujala vojska hlavní obrannou čáru (Klatovy–Holýšov–Stříbro–Bezručice–Kralovice), v předpolí zůstaly pohotovostní jednotky v Chebu, v Boru, Bečově nad Teplou, Kynšperku nad Ohří, Plané, Stříbře, Tachově a Teplé. Více Dějiny Plzně, s. 296-297.

1938, říjen 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/265 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopis perem pouze podpis), korespondenční lístek „Plzeň“ (vedle adresy foto MHM, nahoře i dolena okraji text „Poznejte svoji vlast – propagujte její krásy poštou“) 15 x 10,5 cm; adresa: Pan PHDr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy univ[ersity], archivář, radnice, městský archiv, Praha –I.

V Plzni dne 26./10. 1938.

Milý Vojtíšku,

přijedu asi v neděli do Prahy, to budu se svými dívkami (Jiřa a Frantík jsou taky v Praze), v pondělí mám hodně běhání a nevím, budu-li mít čas se zastavit, ale večer v pondělí 31. října bychom se mohli sejít. Budeš-li moci a jestliže bych se k Tobě ve dne nedostal, nech mně vzkaz u vrátného v radnici. Řekni taky Guthovi. Doufám, že si mne Kovařovič[!] na Bulovce nenechá, poněvadž je to se mnou teď dost dobré, měl jsem chvilkové obtíže, ale zase se to vyrovnalo.¹ Je-li Ti milejší nějaký jiný rozvrh, napiš mně, odjedu v úterý večer, asi v půl sedmé.

Těším se na shledání

Tvůj upřímný

Frida Macháček

¹ Prof. MUDr. Kovařovic byl v l. 1936-1951 primářem urologického oddělení v Nemocnici Bulovka. Podle dochovaných záznamů se Macháček v rámci mimořádné dovolené od 7. 11. 1938 podrobil čtrnáctidennímu léčení na Bulovce (viz AMP, f. MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, Osobní výkaz, s. 4); že léčení skutečně nastoupil, o tom svědčí nedatovaný list V. Vojtíškovi: „Milý Vojtíšku, pozdravuji, zejtra dopoledne nastupuji na Bulovce (urologické oddělení) bude to trvat asi 7 – 14 dní. Nazdar, pozdravuj dámy Tvůj Frida Macháček.“ (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/360). Na Bulovku dojížděl Macháček na kontroly, jak o tom svědčí korespondenční lístek Vojtíškovi ze dne 27. 4. 1939: „V sobotu jsem v Praze. Dopoledne budu na Bulovce a odpoledne budu-li jen trochu moci přijdu se podívat do archivu. Kdybys tam nebyl, vzkaz mi u vrátného kdy a kde bychom se sešli. ...“ (viz tamtéž, sign. 535/268).

1938, prosinec 21. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/266 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice (kresba R. Polejové bez nápisu: dvě děti s kufrem a ranečky, na druhé straně nad textem „Nezapomeňte! Za hranicemi vlasti žije 3,5 milionu Čechů a Slováků, věrných i v nejtěžší době. Domovina zahraničních Čechoslováků pečuje o jejich kulturní, hospodářské a sociální potřeby“) 14,5 x 9,5 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy unio[ersity], archivář, Velké nám[ěstí], městský archiv, Praha –I.

21./12. [19]38

Milý Vojtíšku,

přání veselých svátků i Nového roku celé Vojtíškovici, především Čadíkovi je to jedno, kdy bude v externích, tedy na <pevno>^b jisto 11/1. Po Novém roce Ti napíše vlaky do Klatov, pořád se to mění. Nazdar!

Tvůj Frida Macháček

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b škrtnuto pisatelem

1939, březen 18. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/130

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 16,5 x 19 cm

Milý Macháčku!

Vzpomínám na Tebe i na Tvou rodinu, věda, že i Vy vzpomínáte na nás. A chci Ti říci, že Vám vše dobré přejeme, hlavně zdraví.

Dívám se na Staroměstské náměstí a mnoho myslím na vše, co jsem už za 30 let na něm viděl a přežil. A pozoruji s vírou náš lid – Praha přichází zase k radnici a se slzou v oku a tichou modlitbou klade květy na vyhrazené místo pod hrobem Neznámého vojína. V tom mlčenlivém aktu je mluva, je i hluboká úcta.

Přátelsky Ti tisknu ruku.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 18. III. 1939.¹

¹ Po mnichovské zradě i krátkém a dramatickém období tzv. druhé republiky píše Vojtíšek Macháčkovi svůj pohnutý dopis. Ve dnech, kdy byly české země okupovány německými vojsky, kdy pod Hitlerovým nátlakem prezident Hácha souhlasil se vznikem Protektorátu Čechy a Morava a 18. 3. byl jmenován říšským protektorem v Čechách a na Moravě Konstantin von Neurath, v Praze prostí občané alespoň tiše demonstrovali svůj nesouhlas kladením květin na pietní místo bojovníků za národní svobodu.

1939, duben 5. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/267 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, korespondenční lístek „Plzeň“ (vedle adresy foto MHM, nahoře a dole text „Poznejte svoji vlast – propagujte její krásy poštou“) 15 x 10,5 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, profesor Karlovy univ[ersity] a archivář, Praha –I., Velké nám[ěstí] 1, archiv.

Plzeň 5./4. 1939

Milý Vojtíšku

ve čtvrtek 6./4 jsem v Praze, zatelefonuj do zemského archivu, můžeme-li se sejít.¹

Nazdar!

Tvůj Frida Mach[áček]

¹ Podle dochovaných záznamů čerpal Macháček v r. 1939 tři dny mimořádné dovolené na práci v AZČ, kde pořizoval výpisy z pramenů pro dějiny Plzně (viz AMP, f. MěÚ, osobní spis F. Macháčka, kart. 104, Osobní výkaz, s. 4). Tento archiv sídlil v nové budově od r. 1933 v Praze 6-Dejvicích, kde je sídlí I. odd. NA s archivními fondy do r. 1848, kam se přestěhoval po vystavění novostavby z Bredovské ul. 6 (viz č. 169, pozn. 7).

1939, červenec 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/270 (kopie)

*Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; úřední
hlavičkový papír MHM s malým znakem města Plzně a předtištěným záhlavím*

MĚSTSKÉ

HISTORICKÉ MUZEUM V PLZNI
KOPECKÉHO SADY 2 – TEL. Č. 403

V Plzni dne 22. července 1939.
ČÍS. J. 538/39.

Milý Vojto!

Posílám Ti úřední zprávu. Jinak jsem se měl ve Kdyni, kde jsem byl týden, velmi dobře. Jako městský archiv¹, tak i sokolský archiv je velký svinčík, ale přesto^a jsem tam své věci potřebné našel. Jinak jsem běhal a jeden den jsem to dotáhl až na 50 km za den, takže jsem opět ve staré slavné formě jako bejvalo. Do Lysé pojedu asi kolem 15. srpna, ale přijedu před tím do Prahy a smluvili bychom se. Ve Kdyni se pořád pracuje o definitivní úpravě hranic, ale zprávy jsou o jejich budoucnosti protichůdné. Záměna hranic je prostá a ani pro malý styk pohraniční není nějakého uvolnění. Více si toho povíme v Praze.

Nazdar!

Frida Macháček

<Dr. Frid[olín] Macháček
městský archivář.>^b

Pan PHDr Václav Vojtíšek, archivář hl[avního] m[ěsta] Prahy, Staroměstská radnice.

^a v orig. přes to ^b předepsáno strojopisně

¹ Viz NA, f. MŠANO, sign. 30 Archivy, kart. 3237, spis Plzeň. Archiv městský, příloha k čj. 74619/41 Zpráva o činnosti městského archivu v Plzni v roce 1940, s. 3: „Roku 1940 archiv zakročoval pro uspořádání městského archivu ve Kdyni a v Kralovicích.“

1939, srpen 23. [Sobotka]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/271 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Hrad Kost. Pohledy z letadla č. 82“ 14 x 9 cm (uprostřed mezi adresou a textem tmavě fialové turistické razítka „Hrad Kost“); adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, profesor K[arlov]y univ[ersity] a archivář, Praha –I., Velké nám[ěstí] 1, archiv

23./8. 1939.

Pozdravuji z krásného putování. V Lysé budeme patrně již v pondělí 28., jistě však v úterý i ve středu. Napiš hned, Byšický mlýn, p[ošta] Lysá n[ad] L[abem]¹, kdy a kterým vlakem přijedeš. Archiv je bohatý, ale nespořádaný.

Nazdar

Tvůj Macháček

Milena^b

^a místo odeslání podle poštovního razítka ^b podpis Macháčkovy dcery

¹ Byšičky jsou jednou z nejméně zachovalých barokních vesnic na území České republiky, v současnosti jedna ze čtyř místních částí Lysé nad Labem (od r. 1942, definitivně od r. 1948). Macháček často jezdil do Lysé nad Labem – Byšiček na malý mlýn, o majetek se staral, ale po r. 1945 jej pronajímal a nájemce jej neopravoval. Po smrti švagrové Marie Noskové přešel do užívání místního JZD, které ho nechalo zbořit. Viz č. 108, pozn. 2 a příslušná kapitola textu.

1939, září 15. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/272 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm (vedle adresy poštovní nálepka EXPRES); adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, archivář hl[avního] m[ěsta] Prahy v Praze I., Staroměstská radnice.

V Plzni, dne 15. září 1939.

Č. j. 169/39.

Milý Vojtíšku!

Napiš mně prosím obratem, mohl-li bys svou přednášku o Sv. Václavu konati také v Plzni a kdy. Jestliže budeš moci, prosím abys mně hned poslal také text přednášky, nemáš-li proklepek dal bych ho třeba proklepat, abych to mohl hned zadat na policii.

Prosím však o rychlé vyřízení, abych měl odpověď aspoň v pondělí dne 18. t[ohoto] m[ěsíce].

Nazdar! Pozdravuje

Macháček

městský archivář.

1939, září 25. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškově

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/273 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopis perem pouze podpis), korespondenční lístek „Plzeň“ (vedle adresy foto MHM, nahoře a dole text „Poznejte svoji vlast – propagujte její krásy poštou“) 15 x 10,5 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] profesor a archivář, Velké náměstí 1, Praha – I.

V Plzni, dne 25./9. 1939.

Milý Vojtíšku,

přednáším o sv. Václavu sám, a proto přijedu do Prahy až na valnou schůzi na staroměstskou radnici, ovšem jestliže dostanem povolení, jinak bych přijel již ve středu.¹ Trochu mne zlobí chřipka, ale doufám, že přejde. Smluv také nějakou schůzku se Stloukalem.

Na shledanou!

Tvůj Macháček

¹ Přednášku na téma „Sv. Václav, vévoda země české“ proslovil Macháček 27. 9. 1939, v předvečer svátku sv. Václava, v Měšfanské besedě v Plzni. Viz I. Martinovský a kol., *Dějiny Plzně ...*, s. 324. V ten samý den totiž Vojtíšek přednášel na stejné téma v Praze, při svatováclavských oslavách a její text s názvem „Svatý Václav a český národ“ vyšel tiskem téhož roku (Praha 1939), nákladem obce hl. města Prahy (14 s. a 1 obr. příl.). Přednáška zapadala do rámce výstavy „Svatý Václav a Praha“, uspořádané správní komisí hl. města Prahy prací městského archivu a městského muzea ve dnech 23. 9.–28. 10. 1939. Tiskem vyšel Vojtíškův výklad v katalogu této výstavy (Praha 1939), na s. 5-8 (k tomu srov. Vojtíškovy články in *Národní listy* LXXIX, č. 260, 24. 9. 1939, příloha; tamtéž, č. 262, 26. 9. 1939).

1939, říjen 3. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/275 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze podpis a dovětek), arch 20 x 29,5 cm; vedle podpisu červené razítko „MĚSTSKÝ OSVĚTOVÝ SBOR V PLZNI“

V Plzni, dne 3. října 1939.

Č. j. 188/39.

Milý příteli!

Prosím abys mně text přednášky o Praze poslal asi 10. října t[ohoto] r[oku], abych to mohl včas dát k cenzuře^a.¹ Kurs bude mít 4 přednášky s reklamními titulky:

- 1.) Praha—máti českých měst. 2.) Plzeň—metropole českého západu.
 - 2.) Domažlice—pevná vlasti hráz. 4.) Klatovy—brána do českého Pošumaví.
- Záhájení bude Tvou přednáškou dne 27. října 1939.

S pozdravem

Macháček

<Dr. Macháček

jednatel.>^b

V sobotu <7./10.>^c večer jsem v Praze, nenapíšeš-li nic jiného, sejdem se v 8 hodin v Tyršově domě. Řekni Guthovi!

Pan PhDr Václav Vojtíšek, archivář hl[avního] m[ěsta] Prahy, Praha I., Staroměstská radnice.

^a v orig. cenzuře ^b předeepsáno strojopisně ^c nadepsáno nad řádkem

¹ Zaslání textu přednášky pro vyřízení povolení na policejním ředitelství urgoval Macháček i v následujícím korespondenčním lístku ze dne 12. 10. 1939, č. j. 195/39 (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, inv. č. 535, sign. 535/276).

1939, říjen 29. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/277 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav, podpis a vsuvka), arch 21 x 29,5 cm

V Plzni dne 29. října 1939.

Milý Vojtíšku,

doplňkem k telefonu oznamuji tedy, že přednáška Tvá bude 17. listopadu večer, a přijedeš tedy vlakem, který vyjíždí z Prahy tuším v půl čtvrté. Budu Tě čekat na nádraží.¹ To jistě nevíš, proč byla přednáška odložena. Nikoliv proto, že je 27. října, ale referent na Oberlandratu mně vážně vykládal, že neměl naprosto času si přednášku přečíst. Nu, povídal jse[m], bylo by rozumnější zaměstnat lidi vážnou přednáškou než je nechat běhat po ulici, ale když myslíte, mně je to jedno. Ostatně zakázaná přednáška působí obyčejně více než skutečně pověděná.

Včerejšek byl v Plzni velmi krásný. Pomník osvobození byl uzavřen, totiž širá prostora před ním, přístupy k němu, našimi strážníky, měl jsem původně proti tomu námítky, ale ono to dopadlo ve skutečnosti skvěle dekorativně. Strážníci stáli nepřetržitě v pozoru, zůstal krásný široký prostor volný uprostřed s pomníkem, a obecnstvo defilovalo po širokém chodníku třídy pomalu a vážně se smeknutým kloboukem, všichni s lentoškami nebo odznaky sokolskými, nebo nár[odního] sour[učenství]. Defilé dělnictva trvalo pět čtvrtí hodin, ostatního občanstva pak asi další dvě hodiny, takže se vystřídala snad celá Plzeň. Myslím, že nikdy ještě nebyl na 28. října tak ohromný průvod jako tentokrát. Při tom bylo ticho jako v kostele, i elektriky a j[iné] jezdily tiše a pomalu, mnozí lidé při tom plakali. Všechno ovšem ve svátečních šatech. Když nebylo možné skládat věnce k pomníku Osvobození, byly ukládány k pomníku Tylovu. Jinak byl naprostý klid, viděl jsem jen jediný drobný případ, kde dva stateční důstojníci zatkli nějakého chlapce, snad studenta, patrně pro nějaké slovo. Nár[odní] sour[učenství] bylo ovšem hrozně ustrašené a musil jsem jim dávat obklady, že se nic nestane. Měl jsem strach jediné^a ze získaných komunistů, ale tady se nikdo jinak neodvážil ani ceknout po celý den.

^a strojopisný překlep, v orig. jediné, bursujeme, Nqa ^b rukopisná vsuvka dole pod textem

¹ Dne 17. 11. 1939, kdy byly v Praze uzavřeny vysoké školy, Vojtíšek skutečně hovořil v Plzni o „Praze hlavě národa“. O tom, jak události bolestně zasáhly nejen přednášejícího, ale celé auditorium, hovoří ve svých vzpomínkách na tento večer: „Byl jsem vzrušen, rozehvěn, ... ale večer jsem mluvil odhodlaně, setrávaje na všem, co jsem vyznával. Byla až rozbolestněná pozornost posluchačů. Jako by něco čekali. A když jsem charakterizoval pražskou revoluci r. 1848, jak se ve studentstvu i v dělnictvu probudila krev dávných předků, ... jak jim nebylo dáno vítězství, ale jak statečný jejich boj nebyl marný, ... hrobové ticho mne rozehvělo, odmlčel jsem se a slzy v očích vyhrkly.“ Viz I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 36; V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 393.

Jinak práce mám jako snad nikdy. Především s tím, že musím přednášky psát. Teď jsem psal 4 za sebou, po sv. Václavu Dějiny Letné (městské čtvrti tady), Chodsko, Plzeň ve vývoji národním.² Pak píše najednou všechno možné, návštěvy si podávají dveře, zejména redaktori, střílíme z našich husitských pušek, je to velmi zajímavé, bylo to opravdu jen pro strach, plno agendy, <každou neděli průvody s výkladem po okolí>^b, k tomu ještě poslouchám aspoň hodinu nebo dvě denně muziku z rádia a po obědě nějakou patience, ale já se práce nebojím, spím blaženě zrovna vedle ní. Člověk je rád, dokud to jde. Také hudební ruch zase začíná v Plzni a vůbec burcujeme^a vše, co se dá, aby to nespalo. A tak to tedy nevypadá zle.

Na^a shledanou!

Nazdar!

Tvůj Macháček

² Některé rukopisy přednášek a jiných textů se dochovaly v Macháčkově pozůstalosti: viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 658-660, kart. LP 1663: Dějiny Letné u Plzně 1939 (15 s.), Vycházka na Letnou 1939 (3 s.), O Chodsku 1939 (14 s.); tamtéž i. č. 665-668, kart. LP 1663: Plzeň (+ výpisky, 7 s.), Úryvky o Plzni (nestr.), Zmizelá Plzeň (nestr.), Plzeň (různé studie, nestr.), vše nedatováno.

1940, leden 9. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/279 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopis perem pouze pozdrav a podpis), arch 21 x 29,5 cm

V <Plzni>^a dne 9. ledna 1940.
Č. j. 8/1940.

<Čj 6/40>^b

Milý příteli!

Policejní ředitelství již několikrát mne žádalo o text Tvé přednášky se škrty. Musí prý se nějak vykázat u Oberlandratu a měli by prý z toho mrzutosti.

Proto Tě prosím, abys mně text poslal, máš-li ho ještě.¹ Budeš-li ho potřebovat, pošlu Ti ho zase zpátky. Jinak není nic nového.

Pěkně Tebe i celou rodinu pozdravuji. V únoru na shledanou.

Nazdar

Tvůj Macháček

<Dr. Frid. Macháček. >^c

Pan Dr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy univ[ersity] a archivář hl[avního] města Prahy.

^a proloženo strojopisem ^b psáno modrou tužkou, pravděpodobně rukou adresáta po doručení

^c předepsáno strojopisem

¹ O zaslání textu poslední Vojtíškovy přednášky k cenzuře, proslovené v Plzni 17. 11. 1939 (viz č. 301), žádal Macháček dvakrát, 3.10. a 12.10. tr. (viz č. 300).

1940, září 20. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/281 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopis perem pouze podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan PhDr. Václav Vojtíšek, archivář hl[avního] města Prahy, v Praze I., Staroměstská radnice

V Plzni, dne 20. září 1940.

Milý příteli!

Pan vládní komisař dostal žádost Svazu českých měst a delegoval mne.¹ Budu v Praze již v pondělí večer. Zatelefonuj Františku Povolnému, berní úřad Vinohrady,² zda se sejdeme.

S pozdravem

Tvůj

Macháček

<Dr. Frid. Macháček. >^a

^a předepsáno strojopisem

¹ Vládní komisař Petr NĚMEJC nastoupil do vedení prozatímní správy města Plzně 25. 2. 1939 (starosta L. Pik podal rezignaci na svůj úřad již 5. 12. 1938 a 18. 2. 1939 bylo rozpuštěno Obecní zastupitelstvo města Plzně) a odvolán 14. 10. 1941, kdy byl nahrazen Waltrem STURMEM, okupačním úředníkem, jmenovaným do funkce zastupujícím říšským protektorem R. Heydrichem.

² Macháčkův zeť F. Povolný, berní tajemník (příslušný do Karlových Varů), přišel se ženou Jiřinou z Bečova do Prahy 24. 10. 1938, během prvního měsíce po odtržení Sudet (viz č. 291 – dopis ze 27. 9. 1938, č. 292 – korespondenční lístek z 26. 10. 1938), krátce, ve dnech 6. 10.–24. 10. 1938, bydleli u Macháčků v Litické 50 (nyní Hřímálého ul.). Viz SOA Plzeň, f. PŘ Plzeň, ohlašovací lístky. K rodině svého zetě Macháček zajížděl, o čemž svědčí nedatovaný pohled (podepsaný i jeho chotí Gabrielou, její sestrou Terezou a dcerou Milenou): „Milý, přijedu do Prahy 11/8, Vršovice, Madridská 4 u Frant[íška] Povolného, 12/8 budu v zemském archivu a jsi-li v Praze, ozvi se tam, nebo já zatelefonuji. Do Lysé pojedou 15/8. Nazdar! Tvůj Frida Macháček.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/378.

1940, prosinec 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/284 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Veselé vánoce!“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, profesor Karl[ovy] univ[ersity], městský archivář, Praha – I., Staroměst[ská] radnice

Plzeň 22./12. 1940

Všem starším i mladším u Vojtíšků přejeme všechno lepší v Novém roce
Nazdar!

Macháčkojic

1941, červen 3. [Plzeň]

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/287 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem datum, podpis a dovětek), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

Milý Vojtíšku,

vyříd' hned své vzácnější a skutečně lepší polovičce, že bych měl pro vás letní byt. Jeden nebo dva pokoje ve Zvíkovci¹, cena asi po 200 K na měsíc s postelemi a peřinami kromě ložního prádla, el[e]ktrika a vodovod, v místě hostinský a řezník, který by vařil, ovšem jen s[!] protekce. To by snad obstaral d[okto]r Růžička, advokát v Praze a majitel zámku. Mléko se dostane. Je to ve vilovém domku, kde jsem najal sám dvě místnosti a chtěl bych tam ovšem dobře vychovanou společnost, tak dobře vychovanou jako jsem sám. Krajina, koupání a ostatní je velmi dobré.

Ale prosím, abyste mně odpověděli pokud možné obratem. Zvíkovec je nade Mží², jede se do Zbiroha a odtud autobusem, stanice autobusu je právě před chalupou.

Srdečně vás všechny pozdravujeme.

Tvůj Frida

3./6. 1941

1. července jdu, ale v organizaci muzeí se nemá (proti mému mínění) nic měnit.³ Jde to podle Čadíka.

<č. 52/41>^a

^a psáno tužkou, pravděpodobně rukou adresáta po doručení

¹ Zvíkovec, nyní okres Rokycany, Plzeňský kraj.

² Obcí Zvíkovec protéká řeka Berounka (dříve Mže). Nyní, již od soutoku Mže s Radbuzou v Plzni nedaleko Plzeňského Prazdroje pokračuje dále jako Berounka a na okraji Plzně, v Doubravce u kostela sv. Jiří, se do ní ještě vlévá Úslava.

³ Macháček byl ve svých 57 letech na základě výnosu říšského protektora od 1. 7. 1941 předčasně penzionován (viz AMP, MěÚ osobní spis F. Macháčka, kart. 104), podobně jako Vojtíšek od 1. 2. tr.

1941, červen 25. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/288 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 25. června 1941.

Milý Vojto,

vem si příklad z pana inspektora archivnictví, to je velmi zdvořilý pán, který pěkným dopisem kvitoval zprávy o muzeu a archivu, které jsem mu poslal. Méně zdvořilý je pan Vojtíšek, ten mně vůbec neodpověděl^a na mé psaní o tom letním bytu, které tam bylo připojeno. Náhodou to nevádí, poněvadž hospoda ve Zvíkovci nechce vařit, a tak by se to asi vám nehodilo.

Tak přijedu do Prahy a budu tam již ve čtvrtek. Někde se ozvu telefonem. Zůstanu v Praze do pondělka, v úterý budu v Plzni nastupovat v nové své hodnosti co by penzista. Těším se na shledanou. Pozdravuj doma. Jinak se mám celkem dobře i jako slaměný vdovec.

Tvůj Fridolín

^a strojopisný překlep, v orig. nedopověděl

1941, červenec 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/289 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem červeným perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 25. června 1941.

Milý Vojtíšku,

soukromě k tomu, co jsem napsal úředně, bych dodal, jde-li tu o B[ayera]¹, že by bylo se těžko bránit. Ta Tvá námitka je sice správná, že nestačí na to všechno, ale odbude se velmi jednoduše, abys tedy takového polyhistora našel, nenajde se a není, o kom by se dalo říci, že to vše zastane, ostatně s tím se již počítalo dávno, že po mně bude musit být mé místo rozděleno na dvě, na archiváře a muzejníka. A co se týče osoby, myslím, že by to bylo snesitelné, předpokládaje, že by to ve skutečnosti^a bylo jen provizorium^a. Bylo by mně přece jen milejší, kdyby to byl Čech a počítám i s tím, že bych měl za něho možnost pracovati dále jako dosud. Jinak bych musil o svých dosavadních zkušenostech hodně povídat. Nejsou zrovna růžové, na štěstí mne tak hned něco neotraví. A kdo by mně to byl hnedle otrávil, byl můj formální nástupce, velmi ustrašený a přestrašený, který se leká každého mého počínu, který není docela ouřední, a při tom si přece jen zase rád zahrál na představeného. Ale o tom až ústně. Myslím, že bych to za B[ayera] neměl horší. A o to jde především, ne o mně^a osobně, ale [a]by se archiv a muzeum aspoň mohlo udržet na dosavadní výši do lepších dob, až bude možné místa^a pořádně obsadit. Zatím jsem si tedy musil i svůj stůl a své místo hájit proti všelikým narážkám a nesmělým pokusům, a zůstanu tady asi ještě týden, je toho teď moc právě v penzi, co musím vyřizovat tady a co nejde dělat z dálky. Za týden bych však přece jen rád zmizel z Plzně.

Jinak se měj hezky, buď zdráv a vesel.

Pozdravuje vás všechny

Fridolín

^a strojopisný překlep, v orig. skutečnosti, provisoium, mne, místy

¹ Bohdan BAYER, doc. RNDr. (1896-1968) paleontolog, geolog a biolog, od r. 1934 pracoval v MHM jako správce přírodovědného odd., kde pokračoval v práci Cyrila Purkyně; po Macháčkově penzionování, od r. 1942, převzal správu muzea i archivu.

1941, srpen 21. [Terešov]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/290 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, pohlednice Prašný Újezd¹ 14 x 9 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] Dr. Václav Vojtíšek, archivář v[e] v[ýslužbě], Praha XVIII., Arsenálská 3²

21.VIII. [19]41

Milý táto, posíláme Ti pozdrav ze společné vycházky, škoda, že tu nejsi.
Lenka

Milý Vojto seš –[?], že tu nejsi, je tu krásně ve všem. Nazdar! Fridolín

Ruku líbá Milena

^a strojopisný překlep, v orig. skutečnosti, provisoium, mne, místy

¹ Nyní Mlečice, část obce Prašný Újezd, okres Rokycany, Plzeňský kraj.

² Václav Vojtíšek byl dne 20. 1. zbaven archivní služby a od 1. 2. 1941, v 58 letech předčasně penzionován (tedy o necelých 7 měsících dříve než Macháček). Srov I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 37; po dobu aktivní služby mu Macháček psal na služební adresu do městského archivu. Do Prahy 6, Střešovice, Spojená 261/3 do rodinného domku na Ořechovce (v letech 1940–1945 Arsenálská) se přestěhoval krátce před druhou světovou válkou (znovu hlášen k trvalému pobytu od 18. 2. 1953). O přejmenování Arsenálské ul. viz č. 321, pozn. 3.

1941, září 28. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/291 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno tužkou, nedatováno, pohlednice „Sv. Vavřinec na zvonu v Kožlanech, lil J. V. Seitz v Plzni 1769. Fot[o] Fridolín Macháček. Nákl[adem] histor[ického] muzea v Plzni“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy univ[ersity], městský archivář, Praha–Vořechovka, Arsenálská 3

V den sv. Václava 1941 na tebe mile vzpomínám a vše dobré vinšuji. Chtěl jsem psát, ale nemohu se k tomu dostat, moc práce. Tak za 3 neděle se uvidíme. Pojedu sice 2./10. přes Prahu, ale do Lysé. Srdečně zdraví všechny staré i mladé

Fridolín

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, česko-německy Pilsen–Plzeň)

1942, duben 2. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/292 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni dne 2. dubna 1942.

Milý Vojtíšku^a,

děkuji pěkně za vzpomínku i za přání, které doufám že nezapomenu vyřídit.

K Tvému seznamu knih není co doplnit pro XV. století. Ve Stříbře není docela nic, tam to právě roku 1888 nebo 1884 zachránil před zničením prof[esor] d[okto]r Jan Kříkava a daroval do Plzně. Zemský archiv oznámil sem úředně, že žádal komisi pro rozluhu o svolení, aby si mohl knihy pro Tebe vypůjčit, ale komise ještě nic nepsala. Pardon, teď mně říká d[okto]r Bayer, že dostal ze zemského archivu zprávu, že to komise povolila, tak jak to ofotografuje, pošle první knihu do Prahy, bude to do 14 dnů. K roku 1547 nemám bohužel pranic, jak jsem Ti již řekl, z té doby nejsou ani zlomky registratury nebo protokolů, které se pro jiná léta aspoň v troskách zachovaly. Také dostaneš do 14 dnů fotografie té knihy.¹

Jinak nic zvláštního, nevím ještě, jak se budeme mít o svátcích, ale zvíře žádné nemáme, nepříjde-li ještě náhodou, tak nevím, vypadá to lila. Možná že půjdu někam fechtem, to jsme tuhle byli na vejletě v Hromnici, pátáct km od Plzně² za půl dne pěšky sem i tam, ale dostali jsme tam výbornou svačinu ze zrnkové kávy a skvělé vánočky, třebaže jsme^a tam přišli docela nečekáni, tak si Milena líbovala, že je to moje světlo přece jen někdy k něčemu. A na^a cestu litr mlíka, tak to bylo dobré. Pojedu teď asi na tejden na Šnajberk, do Klenčí.³ Tam mně píší, že kromě masa, doutníků^a

^a strojopisný překlep, v orig. skutečbosti, provisoium, mne, místy

¹ V l. 1941-1944 pracoval Vojtíšek na Dějepisú města Prahy I, II. (do r. 1547), na Dějinách university Karlovy a na Sbírce výsad a práv university Karlovy; od počátku října 1940 však trval zákaz německých úřadů cokoliv uveřejňovat (viz V. Vojtíšek, Výbor ... , s. 573). Ze Stříbra, mimo zachráněné a uložené v AMP, by se Vojtíšek ještě mohl zajímat o městské knihy v soupisu dochovaném in AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 2190, kart. 154, Archivní inspektorát; zde soupis zcela nebo částečně českých pozemkových knih (celkem 403 ks) z míst připojených přímo k Německu ze 13. 4. 1939 (strojopis, 7 s.); tamtéž, spis o pátrání po pozemkových knihách od okresních soudů, soustředěných v AZČ 1939-1940.

² Hromnice, nyní okres Plzeň-sever, Plzeňský kraj.

³ Šnajberk neboli Pila je osada asi 2 km jihovýchodně od Trhanova (dostupná z Klenčí pěšky), leží blízko železniční trati (zde vlaková zastávka na trati Domažlice - Trhanov - Poběžovice). Dříve tam stávala vrchnostenská pila, vybudovaná v 17. století Lamingeny. Macháčkovi zde pobývali v létě 1930-1933 (viz č. 227, 242 a 254). Klenčí pod Čerchovem, městečko na Chodsku (jedna z jedenácti privilegovaných chodských vsí, povýšená r. 1678 na město s právem tří výročních trhů). Klenčí bylo po Mnichovu překvapivě začleněno do Sudet, ač zde německé obyvatelstvo nad českým příliš

a zrnkové kávy dostanu všeho dost, tak se těším na dobré buchty, na mlíko a podobné vzácnosti. Do Prahy přijedu asi kolem prvního. Pozdravuj všechny a zejména celou svou rozsáhlou rodinu.

Nazdar! Tvůj Frida

nepřevažovalo (o tom viz Jan Vrba, Chodský černý týden, Domažlice 2001). O další Macháčkově práci v Klenčí viz č. 311 (pozdrav Vojtiškovi z 8. 6. 1942).

1942, červen 8. [Klenčí pod Čerchovem – Německo]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/293 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Klenčí na Chodsku. – Baarův rodný dům.“

14 x 9 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] dr. Václav Vojtíšek, měst[ský] archivář v[e] v[ýslužbě], Praha – Střešovice, Arsenálská 3

Srdečně vás všechny pozdvajuji z krásného koutku, kde vládne podivuhodný klid a bezpečnost. Byl jsem tu mnohými věcmi příjemně překvapen. Budu mít co povídat.¹

Pozdravuj vzácnou famílii i sebe

Tvůj Fridolin

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné, německy – Klentsch), poštovní známka Deutsches Reich

¹ V Klenčí Macháček pracoval 6., 8. a 9. 6. 1942 (viz AAV, f. ČAVU, B. Šeplavý, Baarův odkaz, kart. 334, i. č. 1102, s. 19-22), o čemž přímo svědčí tato pohlednice. Ve svých vzpomínkách vypráví Blahoslav Šeplavý, sekretář a prezidiální ředitel ČAVU (řídil prezidiální kancelář), o práci F. Macháčka v Klenčí: „Ředitel Macháček byl vzácný člověk. Obětavý, nezištný a vždy ochotný pomoci, kde šlo o národní věc. Splnil nejen úkol odhadnouti cenu Baarova musea pro podklad dalšího jednání o převedení tohoto majetku do českých rukou, ale sám se ještě nabídl v svém listě ze dne 26. června 1942 /č.j. 795/, že by osobně dál jednal se starostou Klenčí.“ (tamtéž, s. 22). Šeplavý byl autorem řady vzpomínkových statí (viz oddíl Materiály o ČAVU a jejich funkcionářích, kde je i text Baarův odkaz), podílel se na organizaci ČAVU (v letech 1947-1949 měl podíl na přeměně či změnách stanov); existoval Šeplavého fond pro sociální podporu zaměstnanců ČAVU (1945-1952). Na to, že Macháček byl po žádání ČAVU, aby se postaral o zabezpečení Baarova muzea v Klenčí, vzpomíná též V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 392.

1942, září 26. Zvíkovec

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/295 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

Zvíkovec, dne 26. září 1942.

Milý Vojtíšku,

především ti přeju k svátku knedlíky se zelím a vepřovou s prazdrojem, koláče a zrnkovou černou a vůbec všechny možné dobroty, ale ten příští aby byl ještě lepší s pořádnou českou husou s příslušenstvím. Teď si ovšem uvědomuji, že to sice píše v sobotu, ale odtud to půjde teprve v pondělí ráno, trochu pozdě, ale na to jsi již si jistě u mně[!] zvykl.

Je však třeba, abychom si pohovořili o tom veledíle. Svazek Čechy bude obsahovat 450 stran textu a 450 celostránkových^a obrázků, vše formátu velkého kvartu, formátu Co daly naše^a země světu¹. Vzorek stránky Ti ještě pošlu. Stránka tisku se rovná dvěma a čtvrt^a stránkám normálního kancelářského formátu psáno na stroji ob řádku. Z toho chci věnovati Praze 35 až 40 stran. Myslím, že to stačí, počítej, že část ještě zaberou obecné úvody, takže by přišlo na Prahu 10% textu Čech, což myslím je přiměřené.

Část o Praze analogicky jako celek by obsahoval dvě skoro rozsahem stejné poloviny. První polovina, obecná, vychází z popisu terénu a jeho vývoje (podle Dědiny), se stručnou zmínkou o přírodě, to vše asi na půl druhé stránce, pak následuje úvod o osídlení od pravěku, taky asi jedna stránka, pak již se zakládá pražský hrad a další text vývoje Prahy Ti nemusím vykládat. Jen prosím, abys zabral Prahu co nejširě, velkou Prahu, čím větší, tím lépe, aby tu tedy byly také^a vhodným způsobem vtěleny do vypravování sousední obce. Při tom je třeba, zase v souhlasu s celým dílem, hleděti k tomu, co je vidět, tedy zvláště zdůraznit vývoj městského plánu, celkové výstavby, celkového vzhledu, stručnější mohou býti zmínky o historii vývoje právního a právně politického, třebaže ovšem tam taky být musí. Ale více záleží na vývoji vnějšího vzhledu než na dějinách vnitřních. Tato historie vyplní asi 10 stránek, až do nejnovějších dob. Zbytek první půle, tedy asi šest sedm stran, je Praha moderní, současná, význam hospodářský, národní, kulturní, její postavení

^a strojepisný překlep, v orig. cšlostránkových, aše, tvrt, aké, Zasč, síla, terminu, Prqahy ^b v orig. censurních, censurní, censury ^c nadepsáno nad řádkem perem ^d psáno rukopisem

¹ Co daly naše země Evropě a lidstvu. Od slovanských věrozvěstů k národnímu obrození (úvod k dílu a k jednotlivým oddílům napsal a celé dílo redigoval Vilém Mathesius ; rejstřík sestavil Ladislav Ptáček), Praha, 1939; tamtéž, Díl II. Obrozený národ a jeho země na fóru evropském a světovém (úvody napsal a celé dílo redigoval Vilém Mathesius, rejstřík sestavil Antonín Frinta). Praha, 1940.

v národu a v zemi. Zase^a popis zevnějšku moderní Prahy, pak politika, národ, kultura, hospodářství. Pro politiku a národ dvě stránky vynechat, poněvadž ty se budou moci napsat až podle cenzurních^b poměrů, jaké budou v době vydání. Druhá část článku o Praze bude popis uměleckých památek. Mělo by to být v soulase s ostatním dílem popis místní, tedy vlastně jakýsi průvodce, ale myslím, že by se to pro Prahu nehodilo^c a proto jsem ochoten pro tento případ učinit výjimku a shodnout se o popisu pražských památek soustavném, vzít je jako jeden místní celek. O tom bych se podrobněji smluvil s tím, kdo to bude skutečně psát. Psát je nutno se stanoviska dnešních poměrů, budou-li cenzurní^b poměry jiné, dodatečně se vše upraví. Není však nutné hledět ke všem formálním požadavkům cenzury^b, poněvadž s vydáním díla^a se počítá po válce a to budou jistě cenzurní^b předpisy jiné. Ovšem je nutné psát s vědomím, že se rukopis může dostat i do nepovolaných rukou. Tedy opatrně. Nesmluvili-li bychom se o dřívějším termínu^a, bylo by nutno odevzdat rukopis do konce února. Honorář 50 K za stránku. K rukopisu by bylo třeba připojit návrh na obrázky, rozsah obrázků, jak jsem řekl, se rovná rozsahu textu. Prosím Tě tedy, aby ses ujal v každém případě první poloviny této stati a aby ses rozmyslil, napsal-li bys i tu druhou, o těch památkách. Byl bych to měl nejraději z Tvého péra všechno. Nešlo-li by to, smluvil bych se o tom s Guthem, pro kterého bych v jiném případě měl jiné téma, takže v díle bude v každém případě. Napiš mně tedy prosím Tě brzy své rozhodnutí a dostal bys potom potvrzení úmluvy od nakladatele. Piš do Plzně, jsem tam nyní kromě soboty a pondělka, kdy ještě jezdím sem a tady jak vidíš, taky odouřaduju, co mohu dělat bez aparátu.² Do Prahy^a přijedu asi 9. října nebo 8.

Na shledanou!

<Poručení milostivým dámám.

Tvůj Fridolín>^d

² Ve Zvíkovci trávili Macháčkoví pravděpodobně již druhé léto (viz č. 308, 21. 8. 1941 – zde byla s nimi i Vojtíšková dcera Lenka).

1942, říjen 24. Lysá nad Labem^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/297 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice (zátiší s ovocem) „vydaná Vincentiem, domem milosrdenství v Praze – Břevnově, ve prospěch svých nevyлéčitelných mrzáčků“, 14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, profesor K[arlov]y Univ[ersity] a archivář, Praha – XVIII., Arsenálská 3;

Lysá 24./10. [19]42

Milý Vojtíšku, jak jsem telefonoval, prosím Tě, kde by bylo možné najít datum úmrtí (rok) herce Boudy¹ J. Körnera?

Děkuji Ti za moudrou pomoc

Tvůj Fridolín

^a poštovní razítko částečně nečitelné (německy – Lissa a[n] d[er] Elbe), poštovní známka Deutsches Reich – Böhmen und Mähren. Čechy a Morava

¹ Divadlo Bouda bylo první české divadlo, v l. 1786-1789 stálo v Praze na Koňském trhu (nyní Václavské nám.). Pro finanční potíže bylo strženo, poté tato společnost hrála na mnoha místech v Praze, od r. 1792 bylo divadlo přesunuto do zrušeného kláštera u Hybernů.

1942, listopad 18. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškov

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/297 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, profesor K[arlovy] Univ[ersity] a městský archivář, Praha – Střešovice, Arsenálská 3; adresa odesílatele: Dr. Macháček, muzeum, Plzeň¹

V Plzni dne 18. listopadu 1942.

Milý Vojto, Ty se mně nazlobíš a nasekýruješ. Peníze nepřijímám a jdou hned zpět, aby se aspoň ušetřilo na novém poštovním. Až přijedu, dám Ti tedy účet sám za dopravu, aby Ti to nebylo líto, že jsem za Tebe vydal dvacetikorunu. A měj prosím Tě pro pána boha aspoň trochu rozum, vždyť mne připravíš o malý zbytek mého rozumu. Přece^a nemohu brát peníze, které jsem sám nevydal, tolik snad aspoň pochopíš a tolik se Ti dostane světla do té Tvé kebuly.²

Jinak se mějte všichni dobře a těším se na shledanou. Do Prahy přijedu 27./11. večer. Zůstanu tam asi 14 dní, tak se uvidíme.

Nazdar!

Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. P5ece

¹ Za pozornost stojí, že Macháček psal zpáteční adresu do muzea i po svém penzionování, což dokládá, že zde pracoval stále i jako penzista.

² V tomto i následujícím dopisu jde pravděpodobně o vleklý spor ohledně Macháčkova každoročního daru bedýnky plzeňského piva, za který se Vojtíšek opětovně revanšoval.

1942, listopad 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/298 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem tužkou pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 23. listopadu 1942

Milý Vojtíšku,

peníze jsem poslal v pořádku zpátky. Vždyť už mně jednou uvěř a já se Ti zakleju, ať se na místě propadnu, že sám za to neplatím daleko tolik, jen takovou režijní cenu, poněvadž to dostanu oklikou, a že to mohu dostat každý rok nejméně jednou nebo i dvakrát, ale když Tys vždycky dělal takové voloviny a posílal jsi za to knihy a kdo ví jaké zbytečnosti, a tak jsem se konečně na to dopálil, když jsi neměl rozum. Ale co z toho bylo? Já toho sám nevyužil, poněvadž zájem na tom vůbec nemám, a tak ta možnost zůstala vůbec nevyužita. Tak se chytň sám za svůj dlouhý krk a řekni si, jestli taky někdy neděláš hlouposti. To může být každý rok, ale ovšem nesmíš za to nic posílat a dělat takové hlouposti. Vždyť jsi mně udělal všelijakých opravdových dobrodiní a službiček tolik, že je můj účet pořád setsakramentsky zatíženej a tak jsem opravdu rád, když někdy nějakou malou službičku můžu udělat já Tobě. Tedy ujišťuji Tě, že jsem měl s tím jen výlohy dopravní. A aby Ti to nebylo tedy líto, že bych snad je nechtěl, tak Ti něco poradím. Řekni jeden týden Ty nekuřák svému dodavateli trafikantovi, aby Ti místo cigaret dal doutníky, viržinka asi nebude mít, ale jakékoliv jiné, je jich na tejděn osm, on Ti to snad udělá, třebaže to dělají neradi, ale snad tam máš protekci, a tak těch osm doutníků daleko vyváží to, co mne to stálo, a radost budu mít náramnou asi jako Ty z bedýnky.

Budu v Praze od soboty 28. listopadu, asi 14 dní, tak se jistě uvidíme a těším se na shledanou. Pozdravuj celou daleko široko rozvětvenou rodinu i sám sebe.

Tvůj Fridolín

1943, duben 21. [Kouřim]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/300 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice "Kouřim. Náměstí" 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha – Ořechovka, Arsenálská 3

21./4. 1943.

Milý Vojto, mám konečně zprávy z domova, takže jsem bez starosti. Odesly to Dobřany (asi omylem za Nýřany).¹ Tady je dosti bohatý archiv uspokojivě zařízený, potřebovalo by ovšem lec[c]os ještě zlepšit. Spravuje to prof[esor] d[okto]r Bedřich Svoboda.²

Pozdravuje Fridolín

^a místo odeslání podle poštovního razítka; částečně nečitelné (německo-česky Gurim-Kouřim) poštovní známka Deutsches Reich – Böhmen und Mähren. Čechy a Morava

¹ V noci ze 16. na 17. 4. 1943 byl kolem 1,09 h vyhlášen v Plzni letecký poplach (odvolán ve 3,08 h); krátce po půlnoci svrhly totiž americké bombardéry bomby západně a jihozápadně od Plzně v pásu od Křimic až do Dobřan (Wiesengrund). V Dobřanech došlo k záměně ústavu choromyslných, který byl zasažen, za tovární objekty Škodovky. Viz I. Martinovský a kol., *Dějiny Plzně ...*, s. 349-350.

² Bedřich SVOBODA, PhDr. (1883-1971) absolvent pražské FF a vídeňské univerzity, středoškolský profesor (např. na gymnáziu v Moravské Ostravě a Místku, na Vyšší státní průmyslové škole Praha) a městský archivář v Kouřimi v l. 1942-1952. Viz BSAČZ s. 609.

1943, červen 1. [Hradec Králové]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/301 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice "Königgrätz – Ulrich Platz. Hradec Králové – Ulrichovo náměstí." 14 x 9 cm; adresa: Pan dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha – Střešovice, Arsenálská 3

1./6. [19]43.

Milý Vojtíšku, srdečně pozdravuji, za 14 dní na shledanou, musíme se o le[c]čems domluvit. Srdečně všechny vás pozdravuje

Fridolín.

^a místo odeslání podle poštovního razítka; částečně nečitelné (česko-německy Hradec Králové-Königgrätz) poštovní známka Deutsches Reich – Böhmen und Mähren. Čechy a Morava

1943, prosinec 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/302 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

V Plzni dne 17. prosince 1943.

Milý Vojtíšku,
tak o tom Kratochvílovi.

Je to monografie o Russwormovi. Monografie v tom smyslu, že jediným hrdinou jen on sám osobně, nejde tu tedy o vylíčení doby. Ostatní jsou vskutku jen vedlejší figurky a trochu podrobněji jsou zpracovány zase jen figurky nečasové nebo spíše nadčasové, Anna Maria a Jörg apod. Ze známých je trochu více o Rudolfovi II. a Matyášovi. Rudolf je celkem tradiční, překvapuje poněkud charakteristika Matyášova, který je jistě přeceněn, idealisován, ví co chce a pokouší se dokonce o habsbu[r]skou ideu, což je také v tom smyslu příliš mnoho od něho žádáno. Byl jistě osobnější a omezenější^a. Není to tedy historický román, to ostatně zdůrazňuje v závěru sám autor.

Russworm sám je tedy obsahem románu, jeho život tělesný i duchový, a ten zvláště. Je zmítán zcela moderními nebo nadčasovými touhami, city, ideami, vášněmi a náladami. Je v tom málo dobového, ačkoliv celek nepůsobí při tom jako anachronismus^a. Jsou tu místa skutečně nevšedního vhroužení se do hlubin duše takového světáka, prázdných a dutých míst je dost málo. Tedy román osobnosti, román subjektivní. Řeč velmi bohatá, zase nejmodernějšího typu, přeplněná obraty, metaforam[i]^a a všelijakými takovými figurami, na jejichž názvy jsem již ze slovesnosti dávno zapomněl, celkem dobře česká, věty široce rozmáchlé, dlouhé, nutící číst dlouhé pasáže^a rychle jedním dechem, žádná cesura, žádný odpočinek. Některá místa mají skutečně dobře založené poetické jádro^a a jsou podána dokonce i malířsky, zejména sceny z uderských táborů nebo scena, jak se setká Russworm s mrtvolou Jörgovou apod. Ani v tom nelze ho zpravidla přistihnout při^a dutosti nebo nevkusnosti, taková kába na začátku je zjevem opravdu ojedinělým^a, ještě někde jsem ho přistihl při podobné grotesknosti, ale už nevím v čem. Má to dostatek děje, dost míst dramatického napjetí[!], vůbec je to věc při nejmenším hodná pozor^a a měl sis ji přečíst. Nebyl bys tak uspokojen jako já, poněvadž tobě podobné básnické výlevy a výtvarnický pojaté hříčky nehoví, ty se na vše příliš díváš jen a jen s hlediska našeho řemesla, ale myslím, že bys jej také neodsoudil. Odkládal bys jej asi s rozpaky, co si vlastně o tom myslit.¹

^a strojopisný překlep, v orig. omzenenější, anachromismus, metaflram, psaáže, jádru, ůři, ojerinělym, pozpru, pžiležitosti, třenbas, vánořní, důkoadné, neüřijde-li, vážního, mějre, üřeji

Knížku máš u Nováků², při příležitosti^a Ti ji pošlou, nejlépe, abys tam zatelefonoval, kdy jsi v městském archivu, aby Ti ji nemusili posílat až tam nahoru do bytu.

S knížkama je to letos opravdu bídné, ještě loni jsem dostal na Ježíška pro sebe i pro holky krásné knížky, letos je to šunt, rozmýšlel jsem se, mám-li to vůbec brát, třeba^a mi to gebýruje jako vánoční^a remunerace. Nestojí to všechno za nic, to ještě my s Veronikou mladého Kubelíka uděláme vlastně fofr. Nic tak cenného opravdu již tak dlouho nevyšlo.³ Slibují, že nám vydají varhany od prof[esora] Němce, ale právě ty mně dají nejvíce práce, protože je asi budu musít celé přepsat. Jsou odborně důkladné^a pokud dovedu posoudit, ale formálně nemožné.⁴ To je s těmi muzikanty vůbec kříž, s Hutrem taky.

Zůstanu tedy tady, nepřijde-li^a nic vážného^a, do konce ledna a chci psát a jen psát. Ovšem přijdou-li za mnou ty varhany, bude zas po psaní.

Tak se tam mějte^a hezky, přeji^a svátky pokud možná veselé item nový rok, a hlavně nějakou vykrmenou husu, ale vykrmený králík je také dobrá věc. Nazdar, na shledanou

Tvůj Frida.

¹ Macháček píše o práci Miloše Václava KRATOCHVÍLA, prof. PhDr. (1904-1988), archiváře (1924-1927 AZČ, 1929-1944 AHMP), známějšího více jako spisovatele historických románů a povídek.

V protektorátu vyšel Kratochvílův první historický román *Osamělý rváč*. Román lidského hledání, osamělosti a strachu. Praha 1941 (nakl. Evropský literární klub). Viz BSAČZ s. 342-343. Heřman Kryštof RUSSWORM, též Hermannus Christoph Ruessworm, nebo Ruesswurm, Rosswurm, Rusworm (1565-1605), hrabě, generál, maršálek císařských vojsk Rudolfa II. a jeho tajný rada. Známější byl jeho otec Václav KRATOCHVÍL, vídeňský archivář, který do Čech uvedl holandskou archivní teorii (*Holandská theorie archivní a reforma archivnictví u nás*, ČČH 13, 1907).

² Macháček v době svého penzionování pracoval jako lektor pro nakladatelství Františka NOVÁKA v Praze, čímž si zajistil cesty do Prahy a uvolnění pro svou práci. Toto nakladatelství mělo široké spektrum. V období protektorátu mezi jeho tituly lze nalézt jak *Karafiátovy Broučky* (1941), tak sbírku chodských pohádek *Čarovný svět* (1944), vydávalo také hudební díla (viz pozn. 3), např. *Loutnu českou* Adama Michny z Otradovic (1943), ale i humoristické romány. Dobovou nutností bylo vydávat i Německou konverzaci denního života M. Koloděje (1944) či od téhož autora opakovaně *Novodobou německou korespondenci soukromou, obchodní, úřední* (1941, 1942, 1943).

³ Rafael Kubelík, Veronika. *Výňatky ze zpěvohry* (složil Rafael Kubelík na text Dalibora C. Faltise, úvod napsal Zdeněk Němec). Praha 1943, nakl. František Novák. Rafael Jeroným KUBELÍK (1914-1996) byl významný český dirigent, méně však známý jako hudební skladatel a houslista.

⁴ Práce o varhanách vyšla hned v následujícím roce: Vladimír Němec, *Pražské varhany*. Praha 1944 (nakl. František Novák, kresby pořídil Václav Hlavsa, fotografie varhan zhotovila firma Fr. Illek a Alex. Paul v Praze).

1943, prosince 19. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/132

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, dvojarch 21 x 29,5 cm; vlevo nahoře předtištěná adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK, PRAHA-STŘEŠOVICE čp. 261, č. tel. 777-38

Milý Macháčku!

Takový posudek o Kratochvílovi jsem četl a slyšel několikrát, a řekla mi jej i žena, třebaš není literární referentka. Avšak jsou to vše jen slova, ne odhadnutí skutečné ceny a v čem ta cena záleží. A zvěděl jsem i mínění: je to dobrá kniha, ale nic průbojného.

Tedy od Tvého posudku jsem čekal více, zvláště vzhledem k Tvému nynějšímu postavení. A nezláká mne, abych si knihu s kalupem přečetl. Snad až jednou, až vyvolá bengál hodně umělý!

K těmto nemnohým slovům připojuji možná[?] přání všeho dobra, zvláště zdraví a zdaru, k vánočním svátkům i do nového roku pro Tebe i všechnu Tvou rodinu. Mějte se ve všem co nejlépe a nic ať nezkalí Vaši spokojenost a klid. A také žena i naši mladí posílají pozdravy a přání.

Milostivé paní ruku líbám.

Na shledanou!

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 19. XII. 1943.

To v[e] v[ýslužbě]^a si po druhé odpusť!

^a v orig. běžně používaná zkratka v. v.

1943, prosinec 22. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/303 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem červenou tužkou pouze podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 29,5 cm

V Plzni dne 22. prosince 1943.

Milý Vojtíšku,

copak jsem měl ještě o Kr[atochvílovi] napsat? Popsal jsem knížku, a je věcí čtenáře kritiky, aby si z toho sám usoudil, pokud má kniha hodnotu nebo ne. O tom vždy budou rozhodovati subjektivní názory a nálady. Já jsem přece napsal dost jasně, že nepovažuji Kr[atochvílovu] práci za průkopnickou, že naopak sleduje módu biografických románů nyní hojně rozšířenou u nás i za hranicemi, ale s tímto omezením že je to věc dobře udělaná. Ty to ovšem vždy budeš považovat za zpronevěření povinnosti, že se archivář nevěnuje všemi svými silami archivu a že dělá jiné věci, které nutně z archivářské práce neplynou. Jestliže se s Tebou v tom srovnávám, že archivář se má skutečně držet historie, a to především té, jejíž prameny ze svého archivu poznává, ptám se při tom sám sebe, nemluvím-li tak jen proto, že to jinak ani nedovedu, že bych nesvedl za pečeného žida ani nejjednodušší povídku, neřku-li román. A k tomu hledě dívám se proto i na činnost Kr[atochvílovu] shovívavěji.

A hned jsi mně ještě uštedřil jinou výtku, pro v[e] v[ýslužbě]. Tady jsi docela vedle. Já aspoň nikdy u svého jména v[e] v[ýslužbě] nezapomenu a taky chci, aby mně tak každý psal. Protože by mně nijak nesloužilo ke cti, kdybych ve svých letech nebyl dnes v[e] v[ýslužbě]. A dokonce když pozoruji aktivní, a mám k tomu více příležitosti než Ty, dokonce jsem si v[e] v[ýslužbě] i citově zamiloval.

Jinak starosti všeliké, ale ne pro mou osobu, nýbrž o všelijaké věci jiné. Je nutné starat se o mnohé věci a pomáhat lidem, kteří to potřebují. To je dnes hlavní starost.¹

Dnes snad přijede Vlasta, bude tedy u nás veseleji.

Všem Vám srdečný pozdrav a ještě jednou přání k svátkům i k Novému roku.

Tvůj Frida.

¹ Macháček se zapojil do odbojové činnosti, v Plzni patřil ke skupině Jana Sýkory (podílel se zejména na distribuci ilegálního tisku), v Praze udržoval spojení s prof. Jankovcem a R. Fliederem (v přihlášce o odškodnění z r. 1945 je uvedeno, že vykonával zpravodajskou službu pro pražské ústředí skupiny Jankovcovy; srov. AMP, MěÚ, osobní odd., kart. 104, spis F. Macháčka). Udržoval také styky s partyzány v brdských lesích, jim přinášel peníze a jiné potřeby (viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 393). Jeho odhodlané vyznání o nutnosti pomáhat druhým lidem tady zní o to upřímněji, že je to poslední dochovaný dopis před jeho zatčení plzeňským gestapem dne 17. 1. 1944 přímo v jeho pracovně v muzeu. Srov. též edice č. 382, pozn. 2 a příslušný text práce s pozn. 453.

1944, březen 13. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi, A. Zemanovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/304 (kopie)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1629, i. č. 31

Plná moc, strojopis (bez podpisu), opis na průklepovém papíře, psáno na s. 1, arch 21 x 29,5 cm¹

Plná moc.

Zplnomocňuji prof. Adolfa Zemana v Plzni Doubravce Reichlinovo [náměstí] 8² a un[iversitního] prof[esora] d[okto]r Václ[ava] Vojtíška v Praze Střešovicích Arsenálská 3³ aby spolu nebo každý zvlášť vzali v péči mé rukopisné literární a vědecké dílo a zařídili vše k jeho ochraně, přemísťovali nebo jinak uspořádali, hledíce k potřebám příštího studia vlastivědy Plzeňska i k ochraně mých autorských práv. Jsou to zejména histor[ický] místopis a rodopis Plzně a Plzeňska, material k zpracování věcných odborů (školství, zvonářství[!], pravěk, pivovar atd.) i první nástiny k děj[inám] Plzně. V Plzni 13./3. [19]44.⁴ Dr. Fridolín Macháček v. r.

¹ Tento strojopisný dochován v rukopisném originále (psáno perem rukou G. Macháčkové, arch 19 x 15,5 cm) a v jiném strojopisném opisu (viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 31, kart. LP 1629), F. Macháček text zaslal ve svém dopisu z vězení v Plzni (viz strojopis dopisu ze 13. 3. 1944, orig. v majetku vnuka J. Povolného).

² Adolf ZEMAN (1902-1985) plzeňský historik a pedagog; po studiích dějepisu a zeměpisu na brněnské univerzitě, kde mj. byl žákem R. Urbánka a V. Vojtíška (1922-1924), byl v r. 1928 přeložen do Plzně. Od 1. 10. 1930 pracoval jako externista v městském archivu pod Macháčkovým vedením (mimo přestávku v období protektorátu zde působil až do r. 1961). Zpracoval mnoho archivních fondů a ve svém bádání se zaměřil na Plzeň v 18. stol. (využil zejména starou městskou registraturu, tzv. nález a také městské knihy). Po Macháčkově zatčení převzal nakrátko správu archivu, ale i on byl nacistickou správou brzy odstraněn. Reichlinovo nám. v Plzni-Doubravce, nyní Habrmannovo nám.

³ Arsenálská ul. v l. 1940-1945 pojmenování pro původní Spojenou ul. v Praze-Střešovicích (1925-1940), nacházející se blízko ústřední budovy Ořechovky s ul. Na Ořechovce; Spojená ul. se ve stejné době ještě jmenovala Cornovova. Viz Marek Laštovka a kol., Pražský uličník, 2. díl (O-Ž). Praha 1998, s. 203. Dále adresa viz č. 308, pozn. 2, č. 342, pozn. 1.

⁴ Plná moc vyhotovená v době Macháčkovy věznění na plzeňském gestapu (viz pozn. 1), neboť v době 23. 1.- 2. 2. 1944 byl vyslýchán, mučen a k závěrečnému výsledku byl povolán 20. 4. 1944; od 22. 5. vězněn v Terezíně, 13. 6. transportován do Flossenbürgu (viz F. Macháček, Plzeň-Terezín-Flossenbürg. Praha 1946, s. 30, 47). Za vyhotovení plné moci, jak si Macháček přál, děkovala G. Macháčková V. Vojtíškovi ve svém dopisu 28. 6. 1944, ve kterém dále píše: „Od 13. června nemáme žádných zpráv o Frídovi, ale doufám pevně, že se nám zdrav vrátí a pak Vám osobně poděkuje ... “ Viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, korespondence s G. Macháčkovou 1944-1960.

1944, září 11. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 20,5 x 30 cm

Pane doktore,

oznamuji Vám, že jsem byla 11./9. u p[ana] ředitele Pozornýho, osvětového referenta¹. Přijal mě velice zdvořile, nabídl mi židli k posezení, a když jsem mu přednesla svoji žádost, tak se zamyslel a řekl, že to lze těžko provést. Kdo prý to dokáže, že na ty práce má Frída autorské právo. Řekla jsem, že to přec může Frída písemně doložit. Tu on na to, že řekne d[okto]r[u] Bayerovi (poznámenal si to na papír), aby všechny práce Frídovy uložil ve sklepu muzea, tam že budou lépe uchráněny než v soukromém domě u nás. Později, že se domluví se státní policií, mohl-li by nám to vydati. Odhoukali právě nálet² a tu si zapsal ještě moji adresu, zeptal se, píše-li Frída a když jsem řekla, že již 8 týdnů nemáme od něho zpráv, podal mi ruku a řekl, že to již nebude dlouho trvat a Frída se nám vrátí. Nevím, smýšlel-li se mnou upřímně. Ještě když jsem byla u dveří, tak na mě volal, teď že nesmím ven, že musím dolů do krytu. Hovořila jsem s ním německy. Jest to mladý muž. Byla jsem pak v krytu v radnici celou hodinu. Slyšela jsem všechna hlášení, kde jsou u nás v protektorátě, až se mi z toho rozbolavěla hlava. Když jsem přišla domů, hlásí mi Milena, že jest předvolána na pracovní úřad. Město dává k dispozici^a 700 lidí. V první řadě příslušníky uvězněných. Tak se hrne na nás jedno neštěstí za druhým.

Teď nevím, pane doktore, co mám dělati. Mám-li to hlásit d[okto]r[u] Bayerovi, že přes jeho vůli jsem byla u řed[itele] Pozornýho (on mě totiž zrazoval od této rozmluvy)? To zvonařství mi před tím vydal, to mám doma. Když mi je předával, vyjmul je z krabice a dal mi je jen bez obalu. Nařídí-li mu p[an] Poz[orný], by práce uschoval, bude jistě zlostný. Nedávám si naději v tu úschovu.

^a v orig. disposici

¹ Reinhard POZORNÝ (nar. 16. 2. 1908) byl říšskoněmecký úředník, pocházel z Brna z důstojnické rodiny, působil jako učitel ve Slezsku, dosazený do Plzně po 14. 10. 1941 do vedení městského kulturního úřadu, tiskového oddělení a stal se tím také vrchním ředitelem plzeňských muzeí. Do města se přistěhoval již 20.5. a do 4. 7. bydlel v hotelu Continental, pak s manželkou a třemi dětmi v Bendově ul. 10. Macháček na něj vzpomíná, že byl zatčen i na základě jeho udání (srov. týž, Plzeň–Terezín–Flossenbürg ... , s. 35; SOA Plzeň, f. Policejní ředitelství, Evidence obyvatelstva I, kart. 829).

² Dne 11. 9. 1944 se v Plzni jednalo pravděpodobně o planý poplach vyhlášením náletu. Ten den havaroval severozápadně od Ivrea letoun Halifax BB 412 148 speciální perutě RAF, na jehož palubě našli smrt příslušníci smíšené britsko-československé paraskupiny Silica II určené k infiltraci vládního vojska a slovenské technické divize v severní Itálii. Mezi zahynulými Čechoslováky byl mj. plzeňský rodák, radista skupiny čet. Bohuslav Nocar (viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ... , s. 359-360).

Pane doktore, pěkně prosím, poradte mi co dělati.
Za Váš zájem o nás srdečně děkuji. Poroučím se Vám i paní choti.

Gabriela Macháčková (Litická 50.)

V Plzni 11./9. 1944

1944, září 21. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/1

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; vlevo nahoře předtištěná adresa odesílatele: UNIV. PROF. Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK, Praha–Střešovice, Arsenálská 3,

Tel. č. 777-38; obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti městského archiváře, Plzeň, Litická 50; na zadní straně obálky předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

V Praze 21. září 1944

Milostivá paní!

Děkuji Vám za laskavý dopis a zprávu. Velmi mne zajímala. To víte, mnoho vzpomínáme na Vás i na Vaši rodinu, a zvláště myslíme na Macháčka a na jeho osud. Že nyní nepíše, jistě v tom není něco znepokojujícího, ale chápu, že Vám to působí starosti. Také se zase a zase poptávám u p[ana] nakladatele [Nováka – J. J.], dostal-li oznámení, že přišel list a co podává.

Panu D[okto]r[ovi] Bayerovi posílám současně psaní. Před krátkým časem byl u mne p[an] prof[esor] Zeman a smluvili jsme se v tomto ohledu. Vaše zpráva mne utvrdila, že tento krok bude nejlepší. Zatím nemusíte, milostivá paní, jít k p[an]u D[okto]r Bayerovi, až podle toho, co mi odpoví. Ihned Vám dám vědět o výsledku.

Jak pak stojí věc se slečnou Milenkou? Doufáme, že nedopadla nepříznivě, a to Vám ze srdce přejeme. Vůbec Vám přejeme vše dobré všem, zvláště mnoho zdraví a brzký šťastný návrat Macháčkův, jenž bude pro nás všechny radostný.

Se zdvořilým rukypolíbením a upřímným poručením od ženy i mladých jsem v plné úctě oddaný

Václav Vojtíšek

1944, září 27. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni 27./9. 1944.

Velevážený, milý pane doktore.

K dnešním jmeninám přejeme Vám, my všichni, hodně zdraví a mnoho radostných let.

Za Vaši lásku k nám všem a hlavně k Frídovi, přijměte můj vroucí dík. Buďte ujistěn, že Vaši starost o nás o všechny i my oplácíme vřelou láskou k Vám i Vaší milé rodině!

Milena doposud sedí na zdravotním úřadě. Do konce září umísťují všechny muže, od 1. října budou přemístěny (nasazeny) ženy. Každý průmyslový závod zde v Plzni jest tak přeplněn, že již nechtějí nikoho přijímat.

Frída dosud nepsal. Jeho poslední dopis jest datován 9. července.¹ Posíláme za ním týdně 2 balíčky. Psala jsem již na správu konc[entračního] táb[ora], ale odpověď jsem nedostala.

Srdečně zdravím Vás, pane doktore, i Vaši paní choť i Lenčičku.

G[abriela] Macháčková

¹ Korespondence F. Macháčka s jeho chotí z koncentračního tábora se ojediněle dochovala in AMP, f. F. Macháček, dopisnice z 18. 3. 1945 s fotografií G. Macháčkové (viz edice č. 349). Strojopisné dopisy (opisy pravděpodobně G. Macháčkové) z koncentračního tábora (12 ks od 16. 2. 1944 do 11. 3. 1945) jsou ve vlastnictví Macháčkova vnuka J. Povolného (viz pozn. 461 a přísl. text – zde zmíněny Macháčkovy dopisy ze 13. 7., 10. 8., 17. 9.

1944, říjen 1. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/2

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 29,5 cm; vlevo nahoře předtištěná adresa odesílatele: UNIV. PROF. Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK, Praha–Střešovice, Arsenálská 3,

Tel. č. 777-38; obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti městského [archiváře], Plzeň, Litická ul. <50>^a; na zadní straně obálky předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

Děkuji Vám mnohokrát za Vaši laskavou vzpomínku na svátek sv[atého] Václava za milá přání. Potěšila jste mne svou vlídností a přízní.

Vzpomínáme na Vás, milostivá paní, i na Vaši rodinu, a ovšem ustavičně na Macháčka. Jak ty měsíce plynou jeden za druhým. Avšak právě že čas ubíhá, je naděje a musí být naděje, že není daleko den, kdy se Macháček Vám i nám navrátí, zdravý a čilý jako jindy, a bude zase dobře.

Že Macháček nyní nepíše, nemusí vzbuzovati starosti a obavy. Zdá se, že i na jiných místech je podobně. Je dobře, že mu můžete pravidelně posílati balíčky, jistě ho to těší a posiluje.¹

Panu D[okto]r[ovi] Bayerovi jsem psal týž den jako Vám, ale dosud jsem nedostal odpověď. Jakmile dostanu od něho zprávu, dám Vám vědět.

Co slečna Milenka? Přejeme jí i Vám, aby se udržela nebo přišla do vhodného místa, kde by v klidu a bez nebezpečností pracovala. Vůbec všem Vám přejeme vše nejlepší, především zdraví.

Kdybyste, milostivá paní, co potřebovala, dejte mi zprávu. Učiním, co budu moci.

Žena se Vám poroučí, já rukulíbám.

V plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 1. října 1944

Až budete psát Macháčkovi, připojte, prosím, že ho všichni, staří i mladí, vřele pozdravujeme a na něho myslíme.

^a dopsáno tužkou

¹ Macháček po krátkém pobytu v Terezíně (22. 5.–13. 6. 1944) byl převezen do koncentračního tábora Flossenbürg. Balíčky z domova byly pro všechny, i pro Macháčka, nadějí na přežití a toužebně očekávané zpestření chudé a nedostatečné táborové stravy. Viz F. Macháček, Plzeň Terezín Flossenbürg ..., s.57-70 an.

1944, říjen 4. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/3

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 29,5 cm; vlevo nahoře předtištěná adresa odesílatele: UNIV. PROF. Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK, Praha–Střešovice, Arsenálská 3, Tel. č. 777-38; obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivé paní Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická tř. <50>; na zadní straně obálky předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

Dnes jsem dostal psaní od p[an]a D[okto]r[a] Bayera. Píše, že si je vědom důležitosti Macháčkova materiálu pro Plzeň a že by jej byl už dávno uložil v Manětíně spolu s městským archivem. Avšak tehdy ho Macháček ještě používal a nepřál si odvezení. Nyní je materiál uložen v tresoru historického muzea, a tak je chráněn před ohněm. Aby byl ještě více zajištěn, byl už zčásti přenesen do Manětína a bude i zbytek tam přestěhován. Avšak nelze říci, kdy se to stane, poněvadž stěhování je nyní spojeno s velkými obtížemi. Městečko je vzdáleno od zastávky 11 km, autobusové spojení bylo zrušeno, a když D[okto]r Bayer má cestu do Manětína, je obtížen jinými věcmi. Ujišťuje však dobrou vůlí učiniti, co mu bude možné, jak už slíbil p[anu] prof[esorovi] Zemanovi.¹

To je tedy, milostivá paní, výsledek mého působení. Nemohu posouditi, mohl-li by D[okto]r Bayer více vykonati. Avšak musíme doufati, že se bude aspoň snažiti. Škoda, že p[an] prof[esor] Zeman bude nyní zcela zaneprázdněn a nebude moci držeti nad materiálem ochrannou ruku. Kdyby bylo co potřebí podle Vašeho mínění, dejte mi, prosím, věděti.

Všechny Vás, milostivá paní, srdečně se ženou pozdravujeme a mnoho dobrého přejeme a mladí se připojují. A posíláme upřímné pozdravy i Macháčkovi, na kterého denně vzpomínáme. Často se ptám p[ana] nakladatele, ví-li co nového, žel zprávy nyní nepřicházejí. Avšak jistě brzy přijdou a budou příznivé.

Se zdvořilým rukypolíbením

v plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 4. října 1944

^a dopsáno tužkou

¹ Aby nejvzácnější archiválie ušly válečným pohromám, byly již v r. 1942 převezeny do zámku v Manětíně (nyní okres Plzeň-sever, Plzeňský kraj), kde byly uloženy až do května 1945. Tamní vlhké prostředí jim však neschválilo a mnoho pergamenových listin (především všechny zlaté buly a breve Řehoře XIII. Z r. 1578) byly napadeny plísní. Po r. 1948 byla provedena konzervace v dílnách AMV. Viz M. Bělohávek, Archív města Plzně. Průvodce ..., s. 24.

1944, říjen 8. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/5

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; vlevo nahoře předtištěná adresa odesílatele: UNIV. PROF. Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK, Praha–Střešovice, Arsenálská 3, Tel. č. 777-38; obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivá paní, p[an]í Gabriela Macháčková, choť městského archiváře, Plzeň, Litická; na zadní straně obálky předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

V sobotu byla u mne v měst[ském] archivu sl[ečna] Milenka. Potěšily mne zprávy, které přinesla. Zvláště, že Macháček je zdravý a že píše i balíčky dostává.

Také jsme se domluvili na balíčcích. Myslíl jsem, že jen příbuzní smějí posílati. Sl[ečna] Milenka mi povídala, že i jiní mohou, a slíbila mi udati adresu Macháčkovu, kterou patrně v pondělí poštou dostanu.¹ Avšak přece Vám, milostivá paní, ještě píš, abych měl jistotu. Vzpomněl jsem si, že jsou pro zásilky nějaká pravidla. A tak budu povděčen, jestliže mi je naznačíte.

Budeme moci poslati občas chleba a pečivo, co bude možno. Z mála, ale ze srdce, jak se říká. A kdybychom nemohli sami přímo posílati, kdyby jen příbuzní, poslali bychom předem Vám.

Děkuji předem za laskavou odpověď. A posílám Vám i celé rodině se ženou srdečné pozdravy a přání všeho dobra.

Ruku líbám a jsem
v plné úctě oddaný
Václav Vojtíšek

V Praze 8. října 1944

¹ Přesná Macháčková adresa do KT Flossenbürg viz edice č. 349, G. Macháčková F. Macháčkovi 18. 3. 1945.

1944, říjen 10. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/4

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, lístek 17,5 x 10,5 cm; obálka 18 x 12 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti městského archiváře, Plzeň, Litická; na přední straně obálky pod adresou předtištěna adresa odesílatele Univ. Prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha – Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38

Milostivá paní!

Posílám lístky na chléb. Přispěla i p[an]í Guthová, jež vzkazuje Macháčkovi i Vám a celé rodině srdečné pozdravy.¹ Také my všichni mnoho pozdravujeme.

Kdybyste Macháčkovi odpovídali na jeho starost, kdo vede věci u nakladatele Nováka, napište mu, že vše čeká na něho. Já jen občas poradím nebo pomohu, ale nejsem v žádném svazku u nakladatele.

P[an] nakladatel Novák také chce Macháčkovi něco poslati, budeme se musít všichni domluvit.

Ruku líbám a jsem
v plné úctě
Václav Vojtíšek

V Praze 10./10. 1944.

Připojeny vedle velkého ústřížku dva malé po 500 gr[amech].²

¹ Libuše (Lila, Lilka) GUTHOVÁ, choť po zesnulém doc. PhDr. Karlu Guthovi (zemřel 30. 10. 1943 v Praze), Macháčkovu příteli, bytem Praha – Střešovice, Kupeckého 35 (viz č. 333).

² O dva dny později 12. 10. (odpověď na č. 327), píše G. Macháčková (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29): „Frída bude potěšen, že na něj vzpomínáte, jen nebudete-li mítí Vy újmu, vždyť i toho chleba jest nyní poskrovnu. Posílati může kdokoli libovolně. Množství ani druh zásilek není omezeno. Podle dopisu dostal Frída asi dvě třetiny. Balíček posílám vždy v pondělí a ve čtvrtek. Posílala jsem v pondělí vždy samé dobroty a ve čtvrtek jen chléb (že se mi to tak lépe balilo). Ted' lituji, že jsem to takto dělala, možná, že Frída dostal zrovna jen ty chleby. ... Za Vaši dobrotu vroucí díky.“ Za zaslané lístky děkuje G. Macháčková následující den (viz tamtéž, dopis ze 13. 10.): „Děkuji vřele Vám i paní choti za zaslané lístky. Prosím vyříd'te též paní Guthové srdečný dik a pozdrav. Frída bude mítí radost, až mu napiši, jak jste o něj starostlivo.“

1944, říjen 23. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/6

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; vlevo nahoře předtištěná adresa odesílatele: UNIV. PROF. Dr. VÁCLAV VOJTÍŠEK, Praha–Střešovice, Arsenálská 3, Tel. č. 777-38; obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická <59>^a <50>^b; na zadní straně obálky předtištěna stejná adresa odesílatele ja ko na dopisním papíru

Milostivá paní!

Děkují za laskavý dopis a oznámení Macháčkovy adresy. Dnes jsme poslali listovní poštou 1 kg[!] balíček s pečivem, s několika rajskými jablíčky a jablky. Doufáme, že balíček obdrží, a snad Vám příjem ohlásí. Nic jsme ovšem nepsali.

Po Praze jdou zprávy, že nad Plzní byli nepřátelští letci.¹ Vzpomínáme na Vás s přáními všeho dobrého. Hlavně aby se Vám nic zlého nestalo, abyste byli všichni zdraví a abyste se s Macháčkem šťastně shledali.

Žena se Vám poroučí, já rukulíbám a sujištěním, že budeme na Macháčka pamatovati – také chceme ke kouření něco poslati – jsem

v plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 23. října 1944.

Macháčka mnoho pozdravujeme.

^a škrtnuto ^b dopsáno tužkou

¹ Dne 16. 10. 1944 se Škodovy závody staly terčem útoku 61 bombardovacích letadel 15. letecké armády USAAF. Byly nejen poškozeny tovární objekty, tragické dopady byly hlavně na blízké Skvrňany (kromě školy prakticky srovnány se zemí), bez úhony nevyvázla dělnická kolonie Karlov a Saské předměstí, nově se mezi postiženými oblastmi ocitl také areál pivovarů na Pražském předměstí. Viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ... , s. 360. Macháčkoví bydleli na Říšském (dnes Jižním) předměstí, které se nachází v blízkém sousedství Škodovky.

1944, říjen 26. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni 26./10. 1944.

Velevážený pane doktore.

Děkuji Vám srdečně a zvláště Vaší paní choťi za laskavost, kterou nám prokazujete. Frída bude potěšen Vaší vzpomínkou. Znáte jej, jak byl nedosyta, když bylo všeho dosti, jak jest to asi nyní pro něj krušné. Podle doslechu pracuje na silnici.¹ Děkuji též za zasláné lístečky. Jsme Vám velmi vděčni.

16. října jsme tu měli opravdový nálet. Pět oddělení ve Škodovce jest zničeno. Také několik obytných stavení na předměstí. Dílny na dráze jsou poškozeny. 29 jest mrtvých a 30 raněných. 1 bomba padla asi 100 m od našeho domu. Ačkoliv jsme jen 200 m od Škodovky, neměli jsme ani byt poškozený. Škodováci teď nikdy při poplachu nejsou v továrně. Jakmile jest letecké nebezpečí, rozprchnou se všichni z továrny. Při tomto náletu byli všichni venku.

Milena jest nyní u Einsatzstabu na Karlově ve škole. Jest to v dělnické čtvrti škodovské, za továrnou. Škola jest vestavena přímo do hradby Škodovky a byla při prvním i nyníjším náletu zasažena.²

Tak jsme dostali během týdne 3 zprávy od Frídy. V jednom dopise píše, že má dobrou náladu, v druhém, že se těší na shledání. Tak snad Bůh dá, že se to uskuteční.

Za vše vřele děkuji a srdečně zdravím Vás, pane doktore, i Vaší paní choť.

Gabriela Macháčková.

¹ Podle vzpomínek pracoval Macháček od 16. 6. do 18. 10. 1944 v krejčovské dílně, i přesto patřil mezi „nezaměstnané“. Poté se mu podařilo, přes hrozbu zařazení do pracovních komand, zůstat ukryt bez zaměstnání na bloku, bezesporu díky podplácení blokmanů cigaretami a dalšími potravinami z balíčků (viz F. Macháček, Plzeň – Terezín – Flossengürg ... , s. 98-99, 104, 141-143).

² O náletu na Plzeň 16. 10. 1944 viz č. 329, pozn. 1.

1944, listopad 13. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/7

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 29,5 cm; obálka 17 x 10 cm s adresou: Milostivá paní, p[an]í Gabriela Macháčková, choť měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na zadní straně obálky rukopisem adresa odesílatele: Dr. V[áclav] Vojtíšek, Praha–Střešovice, Arsenálská 3.

Milostivá paní!

V příloze posílám lístky na chleba. Jistě je zužitkujete. Přispěla zase i p[an]í Guthová. Je jich 5 kg.

Sami pošleme tento týden Macháčkovi balíček. Byli bychom rádi, aby ho došel.

Až Vám bude, milostivá paní, možné, laskavě nám napište, to víte, že všechny zprávy o M[acháčkovi] i o Vás nás budou zajímat, a budou-li příznivé, těšiti.

Vzpomínáme na Vás na všechny. Měli jsme radost, že při náletu na Plzeň zůstali jste nedotčeni. Co sl[ečna] Milenka? A víte něco o p[anu] prof[esorovi] Zemanovi? Nemám od něho delší čas zprávy.

Mnoho Vás všechny všichni pozdravujeme a vše dobré přejeme. Také Macháčkovi mnoho pozdravení.

V plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 13. XI. 1944.

1944, listopad 18. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni 18./11. 1944.

Velevážený, milý pane doktore.

Přijměte Vy i Vaše paní choť naše vroucí díky za Vaši oběť. Prosím, vyřídte též paní doktorové Guthové naše vřelé díky za její vzpomínku. (Nemám při ruce její adresu, proto obtěžuji Vás). Chléb jest u nás vždy velmi vítán. Posílám Frídovi 3-4 kg týdně a my s Milenou jsme také hodně o chlebu. Jsem již zase znervoznělá, že Frída nepíše. Zním nyní již dvě paní, jichž manželé jsou v tomtéž koncentráku, a ty obě dostávají pravidelně jeden dopis měsíčně.

Milena má zase pohoršeno. Byla propuštěna od magistrátu a totálně nasazena za dělnici na letiště (od 6. listopadu) do klempířské dílny.¹ Pracuje denně 12 hodin. Po páté ráno vyjde z domova a k sedmé hodině večer se vrací. Ten hangár, ve kterém pracuje, jest až v lese. Od konečné stanice elektr[iky] musí ještě ¾ hodiny pěšky. Milena, která jest velkou sportovkyní, otužilou turistkou a která vydrží kdekou námahu, přijde domů celá zmožená, ruce i nohy jí bolí. V dílně musí dělati vše co učedník. Pracuje také venku v dešti. Když je večer po práci, musí ukliditi náradí a zamésti dílnu.

V pondělí (13. listop[adu]) ulehla se zánětem slepého střeva. Od úterka leží v nemocnici. Dnes v sobotu ji snad propustí domů.

Pan profesor Zeman dělal v továrně. Nyní pracuje v lese. Jest tam celá skupina profesorů a úředníků.

Ještě jednou srdečné díky Vám oběma, paní Guthové též.

S mnoha pozdravy všem

G[abriela] Macháčková

¹ Milena Macháčková byla přijata do služeb města od 16. 10. 1942 jako výpomocná kancelářská síla zdravotního úřadu. Ve své žádosti o přijetí z 9. 5. 1942 uvedla: maturitní zkoušku s vyznamenáním složila 20. 5. 1941, od 13. 10. 1941 do 31. 1. 1942 byla zaměstnaná v Okresní nemocenské pojišťovně v Plzni, v oddělení Pracovní knížky jako výpomocná úřednice, kde získala všeobecnou kancelářskou praxi. Od 15. 2. do 15. 10. 1942 pracovala jako účetní u firmy Mir. Voves, obchod s koloniálním zbožím v Plzni, Náměstí (nyní nám. Republiky) a v tomto místě nabyla znalostí ve vedení knih. Podle příkazovacího výměru Úřadu práce Plzeň byla od 3. 11. 1944 nasazena jako pomocná dělnice u firmy Fliegerhorst WERFT Plzeň-Bory. Srov. AMP, f. MěÚ, Osobní odd., osobní spis Macháčková Milena, kart. 104.

1944, listopad 26. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/8

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 30 cm; obálka 17 x 10 cm s adresou: Milostivá paní, p[an]í Gabriela Macháčková, choť měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na zadní straně obálky rukopisem adresa odesílatele: Dr. V[áclav] Vojtíšek, Praha – Střešovice, Arsenálská 3.

Milostivá paní!

Jsme rádi, že Vám lístky na chleba přicházejí vhod. Jak budeme moci, zase pošleme. Adresa p[an]í Libuše Guthové je Praha – Střešovice, Kupeckého¹ 35.

Před několika dny jsme poslali Macháčkovi krabici sladkých sucharů, které žena napekla. Byl to druhý balíček od nás. Dávám Vám vědět, milostivá paní, pro kontrolu, kdyby Macháček o balíčcích psal. Posíláme je pod naší adresou jako odesílatele.

Jestli Macháček v poslední době nepíše pravidelně, jistě to souvisí s poštou. Má dobrý kořen, je nepochybně zdravý a jistě také dobré myslí. Musíme doufat, že vše šťastně překoná a dobře se vrátí k Vám ke všem i k nám a k práci.

Vzpomínáme na Vás na všechny, a zvláště také na sl[ečnu] Milenku. Nasazení ji postihlo krutě, co utěšuje, je to, že zůstala v Plzni. Právě proto, že je zdravá a otužilá, jistě také vše přemůže. Ostatně nyní, když měla potíže se slepým střevem, dostane úlevu. Či byla operována nebo bude operována? Na Macháčka často myslíme, doma i v kruhu známých. Jenže situace je stále nevyjasněná, a těžko říci, kdy se může vrátit.

Mnoho Vás všichni pozdravujeme, milostivá paní, i celou Vaši rodinu, zvláště sl[ečnu] Milenku. Žena se Vám poroučí, já ruku líbám.

V plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 26. listop[adu] 1944.

¹ Kupeckého ul. (1940-1945) v Praze-Střešovicích; v l. 1925–1940 Klidná ul. (srov. M. Lašfovka a kol., Pražský uličník, 1. díl A–N. Praha 1997, s. 345).

1944, listopad 30. Plzeň

G. Macháčekovi V. Vojtíškově

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 20,5 x 30 cm

Velevážený pane doktore.

Obdržela jsem v sobotu dopis od Frídy, kde nám všem i známým děkuje za zásilky a píše, jaké jest to pro něho dobrodiní. Vypisuje data a tak podle nich dostává nyní vše. Píše, že se svými známými si vaří polévky, že můžeme posílati potraviny, které jsou snadno vařené.

Jak píšete, pane doktore, v nynějším dopise, jest snad Frída opravdu stále dobré mysle[!]. Jistě tam pilně cvičí i prostocviky. Již několikrát jsme slyšeli, jak tady ještě na gestapu povzbuzoval svoje spoluvězně, dělal jim přednášky o staré Plzni a tak jim ten svízelný čas všelijak zpříjemňoval. Říkával jim: „*Kluci, až budeme na svobodě, všude vás provedu a vše vám ukáži.*“ Když měli ¼ hodinku tělocviku na střeše, tak prý jim předcvičoval.¹ Myslím, že nyní v tom táboře jest ještě čilejší nálady, vždyť jest v známé krajině. Milena s ním prochodila celý ten kus Českého lesa. Ten konc[entrační] tábor prý jest na vrcholu skály. V tamnějším bývalém lomu prý jest také válečná výroba. Tak jsme to doslechli. Nyní se připravuje Frída již na zimu. Psal si o svetr, rukavice a klapky na uši. Snad Bůh dá, že jeho i nás zachová při zdraví a že se šťastně shledáme.

Milena dnes nastupuje zase do zaměstnání. Byla 5 dnů v nemocnici. Nechali ji tam 4 dni[!] hladověti. Operována nebyla. Týden byla doma na zotavenou. Úlevu v práci asi nedostane. Musí zase odpracovávatí svých 12 hodin denně. Tam jest pod vojenským velením, tedy musí vše jíti po vojensku. I lékaře má vojenského.

Blaží mě velmi, že Vy, pane doktore, i Vaše paní choť máte zájem o naši rodinu a že vzpomínáte v kruhu svých známých na Frídu. – Víte již, že po zatčení pana

¹ Macháček vzpomíná na svá vyprávění spoluvězňům: „*Nejkrásnější byly na čtrnáctce večery na slammíku. Jakmile se stmívalo a okna byla zatemněna, musil jsem den jako den o něčem vypravovat. Nejčastěji to bylo něco z dějin Plzně, plzeňského kraje nebo z minulosti našeho národa vůbec, někdy jsem do toho přimísil i něco ze svého života, jindy to byl výklad národně politický nebo i úvaha o poměrech mezinárodních, pokud nebylo nebezpečí, že nás někdo za dveřmi poslouchá.*“ (viz též, Plzeň–Terezín–Flossenbürg ... , s. 48). Obdobně píše také v dopise M. Bělohlávkovi: „*Kde můžeš, hned tam lidem něco povídat, abys ze cviku nevyšel. Mně to velmi bavilo v kriminále a znamenitě mi pomáhalo, když jsem každého večera na gestapu v cele přednášel. To bylo jako lázeň. A v koncentráku, kde to opravdu nešlo, mně to scházelo, a tak jsem to nahrazoval diskusemi ve dvou ...*“ Viz AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem, dopis 13. 3. 1952. O společném cvičení na střeše plochého vězeňského křídla budovy plzeňského gestapa na Anglickém nábřeží srov. F. Macháček, Plzeň–Terezín–Flossenbürg ... , s. 43-44: „*Byli jsme venku půl hodiny a cvičili jsme. Nejdříve několik kol poklusu, potom v rozestup a jeden z vězňů vedl pak vlastní cvičení. Velelo se česky, vedli většinou čeští členové sokolských cvičitelských sborů, i já jsem mohl někdy uplatnit svou zálibu ve cvičení a vedl jsem je. Procvičili jsme důkladně celé tělo, někdy i některý dozorce si to rozdál s námi, končili jsme pak zase poklusem a šli zpět do cel. ...*“

d[okto]r[a] Čadíka, který jest nyní na Pankráci, bylo zatčeno všech 7 zaměstnanců (i s vrátným), takže umělecko–průmyslové muzeum spravuje jediný Němec, nově dosazený? V historickém muzeu jest d[okto]r Bayer, knihovník Petřík a knihař Führbach, který půjčuje čtenářům knihy. Ostatní jsou přemístěni do jiných úřadů. Také tam úřaduje jeden Němec, inženýr Škodovky v penzi.

Paní choťi mnohokrát děkuji za vzácnou vzpomínku pro Frídu. Nezapomeneme nikdy Vaší oběti.

Srdečně zdravím Vás všechny. Milena paní choťi ruku líbá, a Vám se, pane doktore, uctivě poroučí.

Gabriela Macháčková

V Plzni 30./11. 1944.

1944, prosinec 9. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/10

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 30 cm; modrá obálka 15,5 x 11,5 cm s adresou: Milostivá paní, p[an]í Gabriela Macháčková, choť měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na zadní straně obálky adresa odesílatele: Dr. Václav Vojtíšek, Praha Střešovice, Arsenálská 3

Milostivá paní!

Posílám lístky na 2 kg chleba. Zároveň oznamuji, že jsme dnes poslali Macháčkovi balíček přes 2 kg. Byla v něm krupička, kondenzované mléko, kousek másla, suchary a jablka.

Pan Povolný mi telefonoval, že se zdá, že zásilky správně docházejí. Proto se zase budeme snažiti, abychom poslali příště zase něco.

Paní Guthová dostala Váš list a bude se, jak mi říkala, dále starati, aby Vám mohla poslati nové chlebové lístky.

Z vašeho dopisu poznávám, že šlo u sl[ečny] Milenky o podráždění slepého střeva. Jistě bude mítí potíže, co pak by na tu churavost nemohla dostati nějakou úlevu? Nejhorší je jistě ta dálka, kde pracuje.

Na Macháčka i na Vás na všechny mnoho vzpomínáme, srdečně Vás všechny pozdravujeme a jen dobré přejeme.

Žena se Vám, milostivá paní, poroučí, já ruku líbám.

V plné úctě Václav Vojtíšek

1944, prosinec 13. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškově a L. Vojtíškové

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 20,5 x 30 cm

Velevážený pane doktore, milá paní doktorová.

Přijměte prosím, náš vroucí dík za laskavost, kterou nám prokazujete. Jest to oběť veliká, když posíláte tak vzácné věci.¹ Víím, co jest to za námahu a sebezapření než se něco sežene a Vy si děláte takovou újmu.

Milena si již zažádala na pracovní úřad za úlevu na její i moji nemoc. Dosud pracuje ty dvanáctky. Již si tam trochu zvykla. Spoludělnice i spoludělníci chovají se k ní přátelsky a i s tím parťákem vychází. Ovšem zmožená přijde denně, když celičkový den jest na nohou od 5ti ráno do 7mi večer. Také vzduch a hluk v dílně ji unavuje. Když pracuje venku je zase velká zima. Také ráno, když jde do práce, jí mrznou uši i nos. U ní jest dobře, že bere všechno s veselou myslí.

Horší jest to s panem profesorem Zemanem. Byl mě navštívit a byl roztrpčen nad ponížením svého stavu. Pracoval nejdříve ve strojárně, pak v tom lese ve skladišti a nyní u zedníků. Nemile se jej dotklo, že musel jeti na nákladním autě přes město.

Teď již mnoho rodin dostalo zprávu od svých uvězněných, že si smí dopisovati jednou za 4 <neděle>^a měsíce.

Pane doktore, prosím, Milena jest pro Vaši rodinu jen Milenou a ne slečnou.

Přeji Vám pane doktore i paní choti příjemné svátky vánoční a do nového roku hodně zdraví a radosti.

Poroučí se Vám se srdečným pozdravem

Gabriela Macháčková

V Plzni 13./12. [19]44.

^a škrtnuto pisatelkou

¹ Viz č. 335: Vojtíšek 9. 12. píše, že Macháčkově poslali balíček přes 2 kg, v němž byla krupička, kondenzované mléko, máslo, suchary a jablka.

1944, prosinec 17. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/9

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 30 cm; ; obálka 17,5 x 10 cm s adresou: Milostivé paní p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na zadní straně obálky adresa odesílatele: Dr. Václav Vojtíšek, Praha Střešovice, Arsenálská 3.

Milostivá paní!

Posílám zase lístky na chleba. Mohu je poslati, poněvadž vždy se někdo najde, abychom sami měli chléb, jak potřebujeme.

Macháčkovi posíláme balíčky podle možností. Není toho mnoho, těžko se nyní shání a těžko se co získává. Poslední balíček žena podala na poště jako zásilku p[an]a Povolného – Vršovice. Předchozí dvě byly zaslány pod naším jménem.

Přejeme Vám, milostivá paní, i sl[ečně] Milence – přece už je slečna a nebude asi dlouho trvat a bude paní – dobré svátky vánoční i vše nejlepší do nového roku. Zvláště buďte hodně zdravý a nechtě se Vám brzy vrátí šťastně a zdrav Macháček. Také ostatních Vaší rodiny vzpomínáme a přání upřímné jim vyslovujeme.

Žena se Vám poroučí, já ruku líbám a jsem
v plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 17./XII. 1944.

1944, prosinec 19. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví a L. Vojtíškové

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

Velevážený pane doktore, milá paní doktorová.

Děkuji srdečně za zasláné chlebenky a vroucí dík za vše, co jste pro Frídu udělali. Nedělejte si žádnou újmu, vždyť jest od Vás krásné, když těmi chlebenkami na něj pamatujete. Jsme Vám za to vděční.

Že jsme tu měli v sobotu veliký nálet, snad již víte. Mnoho domů jest pobořeno, lidé zasypani. A všechno v naší blízkosti. Také vojenské objekty byly zasaženy, plynárna. Některé bomby dosud vybuchují, jsou proto tamnější ulice zataraseny. Právě od naší ulice nahoru k Borům. Milena všechnu tu spoušť viděla, když šla z práce domů. Jest prý to hrozné. Škodovka ani dráha zasažena nebyla.¹ Dala jsem právě na poštu balík 9 ½ kg těžký pro Frídu k vánocům a ten tam zůstal. Bylo to hodinu před náletem. Tak máme jen samé strasti.

Příjemné a klidné vánoce přejeme Vám všem. Do Nového roku hodně zdraví.
Srdečně zdraví

G[abriela] Macháčková

V Plzni 19./12. [19]44.

<Dnes ve středu 20./12 tu byl krutý nálet. Hlavně ve vnitřním městě. Nevíme dosud, co je se Stašou ani se sestrou².>^a

^a text na obou stranách lístku 12,5 x 2,5 cm, přiloženém k dopisu

¹ O náletech na Plzeň v prosinci 1944 (v sobotu 16. 12. a ve středu 20. 12.) viz č. 339, pozn. 1.

² Paní Macháčková vzpomíná na rodinu dcery Stanislavy, provdané Koníčkové, bytem Anglické nábřeží 16 a na svou sestru Terezu Kabátovou, bytem U Zvonu 6 (obě tedy ve vnitřním městě).

1944, prosinec 28. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/11

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, vlevo nahoře předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38, arch 20,5 x 30 cm; ; obálka 15,5 x 12,5 cm s adresou: Paní Gabriela Macháčková, choť měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická tř. <50>^a; na přední straně obálky předtištěna vlevo dole stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

V Praze 28. XII. 1944

Milostivá paní!

Vzpomínali jsme mnoho na Vás, když přišly zprávy o náletech na Plzeň a byly neblahé i potvrzovaly se. Také Vy jste potom pověděla skutečnosti, které až rozhořčují. Dovedeme si představit, co jste zažila a všichni Vaši. Co je zbytečných obětí, co zbytečné zhouby, co zbytečného utrpení!¹

Těšíme se však z toho, že Vám se nic zlého nestalo ani slečně Milence, a doufáme, že i Vaše p[an]í sestra a rodina Koníčkových vyvázli bez újmy.

Napsala jste, milostivá paní, že byl zničen Váš balík pro Macháčka daný na poštu, aby došel na vánoce. To vzala pošta zkázu?

My zítra Macháčkovi pošleme čtvrtý balíček. Bude v něm chléb, něco sádla s kouskem vepřového masa a konzerva s paštikou. Není toho mnoho, jen co jsme ušetřili, majíce na svátky králíky vlastního – vlastně ženina – chovu.

Pan prof[esor] Zeman před svátky byl u mne v Praze. Doufám, že on i jeho rodina byli uchránění zlého.

Ještě jednou do nového roku přeji Vám všem všechno dobré. Žena se Vám poroučí, já rukulíbám.

V plné úctě

Václav Vojtíšek

^a dopsáno tužkou

¹ Další série náletů na Plzeň se uskutečnila 16. 12. a 20. 12. 1944. První nálet zasáhl oblast zástavby jižně od Schillerova nám. (nyní náměstí Míru) a v Bezovce (bydliště Macháčkovy rodiny bylo nedaleko směrem do centra, blízko Chodského náměstí), dále letiště, blízké kasárenské budovy a městskou plynárnu. Část bomb dopadla též na území Bolevce a Valchy, přičemž byly poničeny obě železniční tratě. Asanaci postižených částí komplikovaly opožděné výbuchy časovaných bomb. Druhý nálet zasáhl nejvíce Škodovku (např. dělovku a novou lokomotivku), sousední Jíkalku (dnes blízko autobusového nádraží), okolí železniční zastávky na Říšském (nyní Jižním) předměstí, čímž se zasažená oblast z druhé strany nebezpečně přiblížila k bydlišti rodiny Macháčkovy. Dále byl poškozen měšťanský pivovar a okolí hlavního nádraží, odkud se souvislý pás poškození táhl k Radbuze a dál přes Poděbradovu (dnes Pražskou) ul. a Šafaříkovy sady až na hranice městského historického jádra. Ztráty mezi obyvatelstvem představovaly kolem 100 lidských životů a více než dvojnásobek raněných. Viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ..., s. 361-362.

1945, leden 12. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/12

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, vlevo nahoře předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38, arch 20,5 x 30 cm; ; obálka 17,5 x 12,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na přední straně obálky vlevo dole předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

Vzpomínáme na Vás a máme starost, jestli Vaši rodinu přece něco nedobrého znova nepostihlo. Budeme povděční, napíšete-li nám několik řádek, a byli bychom rádi, kdyby přišla zvěst uspokojivá.

Také laskavě povězte, jestli píše Macháček, a dostává-li balíčky. Tento týden zase jsme chtěli poslati za ním balíček, chléb a paštiku v konzervě, ale pošta jej nepřijala, doprava prý je zastavena.¹

V příloze posílám chlebové lístky. Platí až do 1. týdne únorového, a snad bude s užitkem, jestli s nimi budete počítati, zvláště kdyby bylo možné vypraviti Macháčkovi zásilku.

Mnoho Vás, milostivá paní, i všechnu Vaši rodinu pozdravujeme a vše nejlepší přejeme. Žena se Vám poroučí, já rukulíbám.

V plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 12. ledna 1945

¹ Macháček ve svých vzpomínkách na věznění v koncentračním táboře vzpomíná, jak na jaře 1945 ubývalo balíčků, jak začali nad územím protektorátu působit hloubkoví letci. V březnu počet doručených balíčků klesal, až se v dubnu doručení zastavilo úplně (viz týž, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 148-149).

1945, leden 15. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví a L. Vojtíškové

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni 15./1. [19]45.

Velevážený pane doktore, milá paní doktorová.

Děkuji za Váš milý dopis ze dne 28./12. Také za zásilku poslanou Frídovi vroucně děkuji. Takový vzácný obsah. To si Frída pochutnával.¹ O svátcích mu bylo dobře, ale teď chudák zase strádal. Od toho velkého náletu na Norimberk² byla zastavena veškerá doprava do Floss[enbürgu]. Bylo mu asi hodně smutno a nám také. Teď se již může posílati drahou jako spěšnina.

Měl byste viděti Plzeň, pane doktore, po druhém náletu. Ten byl mnohem hroznější než ten v naší čtvrti. Byla zasažena hlavně čtvrť od muzea k nádraží. Staša vyvázla ještě dosti dobře. Odnely to u nich okna a dvěře, ačkoliv hned vedle nich byl zásah na gestapo, které jest v nejhořejších dvou patrech rozbito.³ Jsou tam byty, pak byla poškozena jedna velká cela. Vězňové byli všichni v celách. Hned vedle Staši jest poškozené nábřeží a naprosti přes řeku městské moderní lázně (ty jsou rozpůlené). U sestry to bylo horší. Tam byl přímý zásah do jedné části domu, ve kterém bydlela. Byt má tak poškozený, že jej nemůže používat. I nábytek částečně rozbitý. Má všechno složeno v jejím rohovém pokoji a bydletí musí u nás. Kolem ní bylo 6 zásahů. Nejvíce to odnesl hotel Kontinentál[!]. Tam byl přímý zásah do krytu, ze strany od muzea až u země. Byl zasažen kryt a přízemek, takže první patro visí ve vzduchu. Bylo tam 60 mrtvých. Někteří byli vytaženi až po týdnů. Mnoho jest těžce raněných. (Bylo tam mnoho lidí zrovna na obědě). Také hlavní oltář u Františkánů jest poškozen. Ten kryt v hotelu byl zrovna vedle muzea.⁴ Tak to muzeum též odneslo. Okna jsou vytlučena, dvěře vyvráceny, vrátná mi říkala, knihy že byly

¹ Tento dopis je odpovědí na č. 339. V něm Vojtíšek píše, že Macháčkoví poslali balík s chlebem, trochou sádla, s kouskem vepřového masa a konzervou s paštikou.

² Nálety na Norimberk provedlo americké letectvo 3. 10. (svrženo 1038 tun bomb) a britské letectvo 19. 10. 1944. Další nálety britského letectva následovaly 25. a 28. 11. tr., naposledy 2. 1. 1945 svrhlo britské letectvo na Norimberk 2 067 tun bomb.

³ O prosincových náletech viz č. 338 a 339. Bylo zasaženo také Anglické nábřeží a budova gestapa, kde byl Macháček vězněn (sousedila s domem, ve kterém bydlela rodina Macháčkovy dcery Stašy; o tehdejších kontaktech se zmiňuje in Plzeň–Terezín–Flossenbürg ... , s. 45-46).

⁴ Hotel Continental se nachází v centru města Plzně v těsném sousedství františkánského kláštera a muzejní budovy (v současnosti do něj vstup ze Zbrojnické ul. 8). Hotel navštívilo mnoho slavných osobností, jako např. Ingrid Bergman či Marlene Dietrich.

rozmeteny. Když jsem se ptala p[ana] d[okto]r[a] Bayera na to, řekl, že se nic nepoškodilo. Nejhuře jest na tom pravé křídlo, tam má Frída psací stůl.⁵

Kdybyste viděl, pane doktore, starou cestu k nádraží (Ulice nádražní) to jest hrůza. Tam jest vždy jeden dům polozbořený a hned vedle srovnaný se zemí. Tak se to táhne v celé ulici. Také protější škola jest zničena. Vše jest v těsné blízkosti nádraží. Tomu se však nic nestalo. Pivovar byl také hodně poškozen. – 120 lidí jest mrtvých, hodně raněných a sta lidí bez přístřeší. Okna v bytech jsou většinou zabeďněna jen lepenkou. Voda v domech zmrzlá. Ve čtvrti, co bydlí p[an] prof[esor] Zeman, nic nebylo.⁶ Jak jsem psala, že naše pošta byla poškozena, to jest filiálka hlavní pošty.

Mám zase starost. Psali nám ze Zemské pojišťovny v Brně (filiálka v Praze Václav[ské] nám[ěstí]), že nám chtějí vyplatiti životní pojistku, aby Frída poslal doklady. Doklady má Frída v psacím stole v muzeu. Šla jsem proto k p[anu] d[okto]r[ovi] Bayerovi, aby mi dovolil vzít si je. Ten mě však odkázal na p[ana] ředitele Pozornýho a ten když k němu přijdu s takovou žádostí mě odkazuje zase na gestapo. Tam se mi nechce jít, abych jim Frídu zase nepřipomínala, tak nevím, co dělati. Psala jsem pojišťovně, že doklady bych dostala (možná) jen svolením gestapa.

Tak ten čas letí v samých starostech, že jest to k neuvěření, že jest to dnes rok co nám Frída odešel.⁷ Co asi vytrpěl za tu dobu.

Srdečně zdravím Vás, pane doktore, i paní choť. Milena milostivé paní ruku líbá a Vám se uctivě poroučí. (Pracuje stále 12 hodin na letišti).

Gabriela Macháčková.

⁵ Pravé křídlo v přízemí muzejní budovy, kde se nacházela kancelář dr. Macháčka, knihovna a depozitář, sousedí s františkánským klášterem a hotelem Continental. Srov. plánek in SMHMP1 1, 1909, s. 20.

⁶ Bydliště A. Zemana viz č. 321 (v Plzni-Doubrovce, Reichlinovo nám. 8).

⁷ F. Macháček byl zatčen plzeňským gestapem 17. 1. 1944 (viz týž, Plzeň–Terezín–Flossenbürg, s. 9).

1945, leden 15. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

Velevážený pane doktore.

Promiňte mi laskavě, že teprve dnes jsem odpovídala na Váš předešlý dopis.¹ Naskytlo se tolik nepředvídaných událostí s tím náletem, že jsem se nemohla spíše k tomu dostat.

Zdrávi jsme všichni, děkujeme za Vaši starost o nás. Jest to tak krásné do Vás, že nevím, zda se Vám kdy odměníme za Vaši laskavost, kterou nám s Vaší paní chotí stále prokazujete. Také Frída zase psal. Píše jednou za měsíc. Jest šťasten, že dostává balíčky jak od nás, tak od známých. Doprava poštou jest zastavena, ale na dráze mi vzali v sobotu balík. Poslala jsem to jako spěšninu. Jsem Vám i paní chotí velmi vděčná za zaslané lístky chlebové, zužitkuji je pro Frídu. Podle data tomu bude ve středu rok, co byl zatčen.² Kdy se nám as vrátí?

Srdečně pozdravuji Vás, pane doktore, paní choť i Lenčičku.

G[abriela] Macháčková

V Plzni 15./1. [19]45.

¹ Tento dopis se stejným datem jako č. 341 je odpovědí na č. 340.

² Viz č. 341, pozn. 5.

1945, leden 19. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškově a L. Vojtíškové

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

Velevážený pane doktore, milá paní doktorová.

Vzpomínáme na Vás, zda se Vám něco nepříhodilo při leteckém útoku, ale myslíme, že to nebylo ve Vaší čtvrti, ani na Staroměstské radnici a že jste to bez úhony přežili.¹

Srdečně děkuji za milý dopis. Několik vězňů Plzeňáků přišlo domů z Drážďan a z Berlína. Na gestapu jim určili práci, ale jinak jsou svobodni. Kdož ví, nevrátí-li se též Frída. Již několik známých k nám přišlo, že slyšeli, že Frída je doma.

Poroučím se Vám pane doktore i paní choti. Prosím vyřídte laskavě pozdrav též paní doktorové Guthové.

G[abriela] Macháčková

V Plzni 19./1. 1945.

¹ O leteckých náletech na Prahu viz č. 347 pozn. 1 (G. Macháčková mluví pravděpodobně o náletu 15. 11. 1944).

1945, leden 28. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/13

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, vlevo nahoře předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38, arch 20,5 x 30 cm; ; obálka 17 x 12,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na přední straně obálky vlevo dole předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

Děkuji za laskavý list. Byli jsme rádi, že jste všichni šťastně vyvázli z nebezpečství. Dovedeme si představit, co jste zažili. Slyšeli jsme i jiné zprávy o tom, jak byla Plzeň těžce zasažena.

Macháčkovi jsme nemohli poslati balíček. Když se po přestávce naskytla možnost, neměli jsme jej připravený, a než byl připraven, přišel zákaz dopravy balíčků do říše. A tak posílám dva chlebové lístky na 2000 gr[amů]. Budete snad moci opatřit na ně černou mouku, z níž budete moci upécti perník pro Macháčka a poslati mu, až bude zase lze. Až bude zase lze, také na Macháčka vzpomeneme.

Vzpomínáme na Vás na všechny a obzvlášť Vám přejeme hodně zdraví. Žena se Vám, milostivá paní, poroučí, já rukulíbám. Co slečna Milenka? Nedostane aspoň úlevu v práci?

V plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 28. ledna 1945

1945, leden 30. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

Velevážený pane doktore.

Děkuji srdečně za zaslání lístky, které upotřebíme pro Frídu. Poštou balíčky nejdou, ale posíláme je nyní dráhou jako spěšninu.

Zdraví mi nějak neslouží. V sobotu jsem se úplně shroutila[!]. Byla jsem v bezvědomí a sestra se lekla, že jsem mrtvá. Co jsem na světě, jsem nikdy neomdlela, až nyní.

Dovoluji si Vám poslati k přečtení Frídův dopis, v němž Vám děkuje za Vaše zásilky a prosí Vás, byste mu též něco napsal. S navrácením dopisu není žádný spěch.

Srdečně zdravím paní choť i Vás, pane doktore. Milena ruku líbá. Úlevu v práci nemá.

G[abriela] Macháčková

V Plzni 30./1. [19]45.

1945, únor 7. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/14

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, vlevo nahoře předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38, arch 20,5 x 30 cm; obálka 17 x 12,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická ul.; na přední straně obálky vlevo dole předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

Děkuji za laskavý list. Zpráva o Vašem omdlení nás znepokojila. Je to jistě účinek dlouhého napětí a trápení, v kterém žijete. Potřebovala byste klid a odpočívati od všech starostí. Zatím nezbývá než vytrvati a býti pevnou a silnou, jako jste byla, když bylo nejhůře.

Dopis Macháčkův mnoho nepovídá, ale zdá se nasvědčovati, že je zdráv. Byl jsem u p[ana] nakladatele Nováka a sestavili[?] jsme něco vět, které p[an] Novák dodal p[anu] Povolnému.

Na Macháčka vzpomínáme jako na Vás na všechny. Zatím nemám, co bych pro Macháčka poslal, ale doufám, že zase vybudou nějaké lístky nebo získám. A také připravíme balíček. Prosím, milostivá paní, jak musí být těžký a opatřen balíček jdoucí drahou?

Macháčkův dopis vracím a děkuji za půjčení.¹ Jistě měl také obavy o Vás všechny, když zvěděl o náletech na Plzeň a jejich díle. Ale jen když chodí dopisy i balíčky, to uspokojuje.

Mnoho Vás, milostivá paní, a všechny Vaše srdečně pozdravujeme a vše dobré přejeme. Byla jste u lékaře? Bylo by to dobře. Snad by i nějaký lék neškodil. Kdyby jste snad některý lék nemohla v Plzni dostati, dejte mi vědět. Pokusil bych se jej opatřiti.

Žena se Vám poroučí, já ruku líbám a jsem
v plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 7. února 1945

V příčině pojistek nebylo by radno pozeptati se advokáta? Kdyby jste neměla nikoho v Plzni – ač myslím, že kolik jich náleželo do kruhu Macháčkových známých, pozeptal bych se zde v Praze.

¹ O torzovitě dochované Macháčkově korespondenci z doby okupace a věznění viz č. 324, pozn. 1.

1945, únor 24. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/15

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, vlevo nahoře předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38, arch 20,5 x 30 cm; modrá obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na zadní straně obálky nahoře adresa odesílatele: Dr. Václav Vojtíšek, Praha Střešovice 261, Arsenálská 3

Milostivá paní!

Děkuji za laskavou vzpomínku a dopis. Středeční nálet na Prahu před 10 dny šel od Radlic¹ přes Smíchov, přes horní Nové město[!] na Vinohrady, Vršovice a Pankrác. Naše osada leží stranou, a tak nebyla zasažena. Sám jsem byl v době náletu v staroměstské radnici[!] a ani jsem netušil, co se stalo a v kterém rozsahu.²

Na Macháčka vzpomínáme. Dřív, než jste, milostivá paní, psala, slyšel jsem o návratu některých osob do Prahy i Plzně z vězení i koncentračních táborů v místech, kde byla provedena evakuace před příchodem Rusů. Přáli bychom Macháčkově i Vám všem, aby se brzy vrátil. Avšak zdá se mi, že bude třeba ještě čekat. Krajina Flossenbürgu leží daleko od fronty, než aby se mohlo počítati na likvidování tábora. Musíme ovšem doufati, že Macháček vše překoná a šťastně přijde domů k Vám i k práci.³

P[an] D[okto]r Bayer mi psal, co jistě Vám už, milostivá paní, oznámil, že převezl vědecký materiál Macháčkův do Manětína, aby byl bezpečněji uložen. Avšak pověděl, že nenašel rukopisy hotových nebo rozdělaných prací, jako je nástin plzeňských dějin. Prohlašuje, že nic takového v muzeu není.⁴

Rukopisy tedy buď jsou v zapečetěném stole Macháčkově nebo byly přeneseny v jiné místo. Musíme však spoléhati, že se neztratí a že, až se Macháček dostane domů, dostane je. Zatím by bylo asi těžké co podnikati. Napsal jsem o věci i p[anu] prof[esoru] Zemanovi.

¹ Radlice byly až do roku 1922 malá vesnice. Po připojení k Praze se staly okrajovou čtvrtí bez většího zájmu. Zástavba se rozvíjela jen pomalu, stavěly se zde rodinné domy.

² Dne 15. 11. 1944 a znovu 14. 2. a 25. 3. 1945 se Praha většinou zřejmě omylem stala terčem náletů amerických bombardérů; první dva nálety minuly stanovené cíle a poškodily objekty v oblasti Holešovic a v pásu od Palackého mostu přes Karlovo náměstí po Riegrový sady (o druhém píše Vojtíšek). Zničeno a těžce poškozeno bylo přes 500 domů a klášterní kostel v Emauzích. Třetí nálet zasáhl tovární budovy v Libni a Vysočanech a letiště ve Kbelích, Čakovících a Letňanech. Zabito bylo celkem 786 a zraněno 1943 osob. Viz V. Ledvinka–J. Pešek, c. d., s. 619-620.

³ Viz F. Macháček, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 153-159; srov. pozn. 475 a příslušný text.

⁴ O úmyslu dr. Bayera přestěhovat Macháčkově vědecké dílo do úkrytu v Manětíně, kde již byly uloženy archiválie městského archivu, psal Vojtíšek pí Macháčkové již 4. 10. 1944 (viz č. 326).

Mnoho lituji, že, milostivá paní, nemohu nyní ani Vám poslati lístky ani Macháčkovi odeslati balíček. Nastala u nás tíseň. Avšak snad se to něco napraví.⁵ Prosil bych Vás však, abyste milostivě pověděla, zač už jsem v posledním listu žádal, jak se posílají balíčky dráhou.

Myslíme na Vás i všechny Vaše. A všem Vám srdečně přejeme všechno nejlepší, zvláště hojně zdraví a šťastný návrat Macháčkův.

Žena se vám poroučí, já ruku líbám.

V plné úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 24. února 1945

⁵ Vojtíšek poslal v rychlém sledu (2. 3. a 9. 3. 1945) potravinové lístky a jiné potřeby (konkrétně neuvedené). Již 2. 3. píše: „Posíláme, co můžeme. Snad zase brzy budeme moci poslati více.“

O sedm dní později, tj. 9. 3., sděluje: „Vzpomínáme na Vás a upřímně Vám přejeme, abyste byla ušetřena všech trampot a svízeli. Snad to nebude dlouho trvat a bude mír a všem smutným věcem konec. Také jsme rádi, že se sle[čně] Milence polehčilo. Pan prof[esor] Zeman mi psal. Na Macháčka nezapomínáme. A připojuji lístky na 1 kg chleba a 20 dkg masa. Snad možno koupit paštikovou konservu nebo suchý salám.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/16, V. Vojtíšek G. Macháčkové 2. 3. a 9. 3. 1945, dva lístečky 10,5 x 8,5 cm, psáno rukopisně perem.

1945, březen 8. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,7 x 30 cm

V Plzni 8./3. 1945.

Velevážený pane doktore.

Děkuji srdečně za milou vzpomínku (chléb). Promiňte laskavě, že teprve dnes děkuji. Máme novou starost. Zabírají přebytečné místnosti pro uprchlíky. Kontrola chodí byt od bytu. Naším známým zabrali z třípokojového bytu 2 pokoje (obývá ten byt paní s dcerou) a určili jim tam 2 dospělé osoby a 6 dětí. Doufám, že nás zachrání to, že zde máme nyní sestru jako podnájemníka a kuchyni malou. Máme již plné školy uprchlíků i nemocnice jest jich plná. Kdo s nimi přišel do styku, říká, že jsou to nečistí lidé, úplní nevzdělanci. Co jsou zač, nevíme. Ani Němci se s nimi nedomluví. Podle vzhledu jsou z Rumunska a Maďarska.

Frída zase psal. Milena^a jest teď ve Škodovce^a jako brusič nástrojů. Zeť se o ni postaral, že ji přeložili do výdejny. Jsme šťastny, že změnila místo.¹ Pan profesor Zeman jest nyní v prádelně (ve čtvrti kde bydlí), dopoledne dělá disponenta a odpoledne topiče.

Srdečně zdravím Vás pane doktore i paní choť. Švagr nám vymohl, že nám bude ta pojistka vyplacena. Ve Flossenbürgu jest nyní také bratr švagrův.² Frída se s ním již sešel.

G[abriela] Macháčková

^a podtrženo pisatelkou

¹ Zeť Julius Koníček pracoval ve Škodovce od r. 1926 jako konstruktér lokomotiv (viz č. 239).

O pracovním poměru Mileny Macháčkové z období protektorátu se bohužel nedochoval záznam (dle sdělení Archivu Škoda byly osobní spisy a evidence dělníků zničeny následkem posledního náletu na Škodovku v dubnu 1945).

² Gabriela Macháčková měla kromě sestry Terezy, která zůstala neprovdaná, ještě sestru Martu (nar. 5. 2. 1898), provdanou 18. 8. 1918 v Plzni za Miloslava HOSTAŠE (nar. 19. 1. 1884), vládního finančního radu, původem z Klatov. Dne 3. 8. 1919 se jim v Plzni narodila dcera Milena (provdaná Brunnerová), v r. 1924 rodina bydlela v Bratislavě a v r. 1927 v Trenčíně na Slovensku (viz AMP, MěÚ, domovský arch Jana Kabáta, kart. 26; tamtéž, domovský arch Miloslava Hostaše, kart. 21; dále srov. s č. 407). Miloslav Hostaš měl bratra Karla (nar. 23. 2. 1882) ředitele bratislavského divadla, Vladimíra (nar. 23. 2. 1888), JUDr., jenž převzal otcovu advokátní kancelář, a Vratislava (9. 12. 1890), bankovního úředníka; vězněn v KT Flossenbürg byl Vratislav, jak o tom svědčí Macháčkův dopis z 11. 2. 1945: „*Euch Schwager Vrata Hostaš Nr. 44837 Bl. 11*“ (Sbírka dopisů 1944–1945 ve vlastnictví J. Povoného). O rodině Hostašově z Klatov viz JUDr. Karel Hostaš, separát z časopisu Šumavan (bez udání autora), Klatovy 1914; František Čermák, JUDr. Karel Hostaš, jeho osobnost, život a dílo (strojopis přednášky přednesené ve Vlastivědném kroužku Klatovanů v Praze 30. 3. 1954). Za tyto informace děkuji kol. Michalu Tejkovi ze SOKA Klatovy.

1945, březen 18. Plzeň^a

G. Macháčková F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1660, i. č. 969

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, na jedné straně fotografie G. Macháčkové, z druhé strany dopisnice (nepředtištěné linky pro řádky rukopisem) 15,5 x 10,5 cm, adresa: Schutzhaftling Dr Fridolín Macháček. N[umme]r 11934 – Block 7. Konc[entrations][!] La[ger] Flossenbürg, Post Flossenbürg 13 a, Bayer[ische] Ostmark. – Oberpfalz.

Lieber Frída. Zu Deinem Geburtstage[!] wünschen wir Dir recht viel Gesundheit und viele ruhige Jahre im Kreise unserer grossen Familie. Ich hoffe, dass Du gesund bist, so wie wir alle.

Viele Grüsse und Küsse von Deiner Ela.

Tausend Küsse von Milena.

Viel Glück wünscht Dir Tereza.

Pilsen 18./3. [19]45.¹

^a podle poštovního razítka odesláno 19. 3. 1945

¹ Přání manželky F. Macháčka k jeho 61. narozeninám (20. 3.), psané v němčině s přesnou adresou koncentračního tábora Flossenbürg bylo do edice zařazeno pro svou výjimečnost (otevřený způsob zaslání fotografie) a připojeno také do obrazové přílohy.

1945, duben 14. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 588, sign. 588a/17

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, vlevo nahoře předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice čp. 261, Tel. č. 777-38, arch 20,5 x 30 cm; obálka 16 x 11,5 cm s adresou: Milostivé paní, p[an]í Gabriele Macháčkové, choti měst[ského] archiváře, Plzeň, Litická; na přední straně obálky vlevo dole předtištěna stejná adresa odesílatele jako na dopisním papíru

Milostivá paní!

Nepsal jsem. Doufal jsem, že Vám budu moci poslati nějaký lístek. Žel, nastal nedostatek. A nikde nelze nic získati.

Je Macháček na starém místě? Zdá se, že dojde k jeho přemístění. Možná také k jeho návratu.¹ To bychom Vám všem nejvíce přáli. Pak byste překonali těžké dny, které se blíží, lehčeji.

Věříme v dobrý konec. A pro ten dobrý konec, který všichni čekáme s toužebností, přejeme Vám, milostivá paní, i Vaší rodině vše nejlepší. Zvláště zdraví a štěstí.

Snad nebude dlouho trvat a všichni se shledáme.

V plné úctě oddaný

Václav Vojtíšek

V Praze 14. dubna 1945

Žena se Vám, milostivá paní, poroučí, já rukulíbám. Děkujeme za velikonoční pozdrav. Já jsem letos lístky neposílal, Vaš[e] pošta došla pozdě po svátcích. Proto jsem nepoděkoval a neodpověděl. A činím tak až dnes.

¹ O přípravách a evakuaci koncentračního tábora Flossenbürg viz č. 347, pozn. 2; F. Macháček, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 159-172; pozn. 475 a příslušný text. První Macháčkův dochovaný pozdrav „na svobodě“ (gratulace Vojtíškovi k svátku) je odeslán z Plzně s datem 26. 9. 1945: „Milý Vojto, všeho nejlepšího vinšuji upřímně věrně rád. Jsem na 4 dny na Babylonu, 3/10 jsem zase v Praze až do 26/10.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/305.

1946, leden 1. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/133

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, pohlednice (grafika V. Kubašty, pohled přes Staroměstské náměstí na Týnský chrám) 15 x 10,5 cm; adresa: Dr. Frida Macháček, městský archivář v. v., Plzeň, Litická

1./1. 1946

Milý Macháčku! Děkuji za vzpomínku. Také my všichni Tobě i Tvé rodině ze srdce přejeme jen dobré do nového roku, zvláště zdraví. Vánoce mne letos [.....] přepadly, ani jsem si neuvědomil, že jsou tu, a nepsal jsem. Promluvíme si, až přijedeš.

Václav Vojtíšek

^a místo odeslání dle poštovního razítka

1946, září 29. Praha

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/307 (kopie)

Dopis, rukopis (polokarton, ruční papír, přání do obálky), grafika Aloise Ježka (pohled přes Kampu na Pražský hrad), psáno na pravé polovině s. 1, přeložený arch 21 x 29,5 cm

V Praze 26./9. 1946

Milý Vojto,

voláme Ti v nakladatelství k Tvému svátku všechnu slávu a s rozkoší se probíráme v balících rukopisů, které nám už poslal. Tak radnice vyjde jistě k vánocům a znaky hned po Novém roce. (kterém?)^{a1} Přes to přes všechno Ti přejeme, aby Ti husa dobře chutnala. Pozdrav všem!

Za sebe i za firmu

<Nakladatelství František Novák
Praha II, Na rybníčku 14>^b

<Frida Macháček
Soval Ladislav
Jos[ef] Hněvkovský>^c

Frant[išek] Novák
A. Vítová

^a psáno jiným rukopisem (tiskace) ^b firemní razítko (černé) ^c vlastnoruční podpisy

¹ Dle Vojtíškovy bibliografie in Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška, Praha 1953 vyšel v r. 1946 text Pohroma Staroměstské radnice. Sto let Staroměstského rynku a radnice (napsal Bohumil Hypšman s kapitolou V. Vojtíška), Praha 1946 (nakl. V. Poláček), s. 19-34. Studie o znacích vyšla r. 1953 (O starých pečetích a erbech českých měst), ve Věstníku Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická, roč. 1952, č. IX, Praha 1953, 37 str. (i samostatně). V r. 1946 vydal Macháček v nakladatelství Františka Nováka v Praze svou knihu vzpomínek Plzeň–Terežín–Flossenbürg.

1946, listopad 29. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/308 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni 29./11. 1946

Milý Vojtíšku,

dnes šla do Prahy věc Zemanova o městském archivu pod zdejším číslem 32156/46 1717.os. Prosím Tě proto, abys to u ZNV² prohnal. Není to nové místo, nýbrž obsazení po mně, mohou to tedy hned vyřídít. Píši o tom současně také Volfovi.

S tím zem[ským] arch[ivem] jsem si to ověřil a nemohu za to, byla to opravdu lumpárna. Ať už v tom má prsty Ch[arvát] nebo jen Ant.[?], nelze přec takovou džungli trpět. Kam bychom to došli. Myslím také, že to nevyhrajou.

Tady se mluví o reaktivisaci penzistů do 65 let. Nevíš nic o tom? Osobně zájem nemám, leda ten, jestli bych si mohl nějak při té příležitosti polepšit penzi. Dostanu-li při Zemanovi pracovnu, budu spokojen a po jiném netoužím. Chtěl bych jen psát. Ale jsem pořád zle nemocen, totiž ráno, když mám vstávat, to ne a ne se dostat s[!] postele, to mám vždycky obrnu. Tak nevím jak na to.

Buď jinak zdrav a nezapomeň na Tábor a na radnici. Tábor je teď naše heslo. Pozdravuj doma. 10. přijedu do Prahy.

Tvůj Frida Macháček

² Zemský národní výbor (ZNV) je označení národních výborů, které vykonávaly v Československu v letech 1945–1948 správu zemí (Zemský národní výbor v Praze a v Brně), od roku 1949 je nahradily krajské národní výbory (KNV). Macháček byl jmenován členem poradního sboru muzejního při ZNV.

1946, prosinec 20. [Praha]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/309 (kopie)

*Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice (vánoční téma – zasněžená dřevěná kaplička)
14 x 9 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] dr. Václav Vojtíšek, archivář hl[avního] m[ěsta],
Praha–Vořechovka, Spojená (býv[alá] Arsenálská) č. 3¹*

20./12. 1946

Milý Vojtíšku, promiň, shluk neodkladných věcí mne připravil o možnost zaběhnout k tobě. Prosím nezapomeň na 1) Zemana 2) Tábor 3) radnici. Přání veselých svátků a Nového roku od celého kolektivu

Tvůj vždy věrný Fridolín

Frant[išek] Novák^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b vlastnoruční podpis

¹ Viz č. 321, pozn. 3.

1946, prosince 27. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/310 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1-2, arch 21 x 30 cm

V Plzni dne 27. prosince 1946.

Milý Vojtíšku,

děkuji Ti za Tvůj dopis, přes všechno kázání velmi milý, i za všechna přání v něm obsažená, i za Tvou starost o mne. Nevím ani, že jsem Ti o nějakém stonání psal, nestůňu, to je jen maličkost, která mne trápí, ale ještě jsem s tím ani nebyl u doktora a ani snad nepůjdu.

A tak teď k hlavní věci. Trochu mně křivdíš. Máš pravdu v tom, že mně do celé té věci nic nebylo a že jsem se proto neměl do toho plést. Také jsem se do toho dlouho nepletl. Nesbíral jsem žádné klepy, jak mne obviňuješ, do zemského archivu jsem chodil jen a jen jen bádát o dějinách dvou obcí, o kterých jsem přednášel, Krašovic u Manětína a Mlečic u Zbiroha. (Mimochodem: bylo by zajímavé probrat jednou vrstvu drobných zemanů, kteří byli ve službách Václava IV jako jeho strážnikones a prokuratores a kterých je na Zbirožsku a severně od Plzně jak naseto, někteří se domohli slušného bohatství i vlivu). Ale když jsem slyšel o tom, jakými metodami se pracuje pro d[okto]r[a] Ch[arvát]a, a když jsem si tyto věci přímo ověřil, řekl jsem si, že je to lumpárna a že k tomu nelze mlčet. A divím se milému Vojtíškovi, jak vždycky bil blesky svého hněvu do všelikých lží a darebáctví, kterými se u nás pracovalo, a nyní je najednou necitlivý k jednání, jaké i u nás dosud bylo docela neobvyklé, třebaže se i v minulosti pracovalo nevybíravými prostředky. Ale přece jen dosud nebyla lež a podvod tak obvyklou metodou, jako se to stává nyní.

Tak jsem si to všechno zjistil. Hlavním mým zpravodajem byl ing. Pitte, profesor vyšší rolnické školy u nás, člověk svrchované solidní a čestný, na věci docela nezúčastněný.¹

Pokud jde o d[okto]r[a] Ch[arvát]a. Já ho osobně neznám, neměl jsem s ním nikdy co dělat. Vypadá to však s ním u mne nyní takhle:

IV. Nemám, pravda, důvěry k májovým komunistům, stejně jako jsem ji neměl v roce 1919 k říjnovým socialistům. Nenávidím konjunkturalismus. Myslím,

^a strojopisný překlep, v orig. tepreve, yrchivářství ^b nadepsáno nad řádkem rukopisem ^c vepsáno rukopisem

¹ Ing. Otto PITTE (nar. 19. 12. 1896 v Radomyšli u Strakoníc) odborný učitel rolnické školy v Plzni (zde působil od 15. 9. 1922); od r. 1932 do r. 1946 bydlel na školním statku na Lochotíně (od r. 1951 pak Na Roudné 43). Viz AMP, MěÚ, domovská agenda, domovský arch O. Pitte, kart. 51.

že se v tom shodujem. Tys tomu nikdy nehověl. Ovšem, to by ještě nerozhodovalo.

- V. O d[okto]r[u] Ch[arvátovi] se jako šefu nemluvílo před polovinou července. Teprve^a při změně referenta se najednou vynořila jeho kandidatura. To je konjunkturalismus velmi hrubé povahy.
- VI. a hlavní věc: příhoda před schůzí komise ZNV. O ní jsem Ti říkal, znáš ji. Pitte mně ji potvrdil. A to byl hlavní důvod, proč jsem řekl Pittovi, že si to nesmí nikdo dát líbit a že jedinou odpovědí na to je, aby se to zarazilo. Pak jsem jej teprve informoval o všech osobách a řekl jsem mu, aby v tom smyslu informoval také soc[iálně] dem[okratické] členy ZNV. To byl jediný můj zákrok v té věci, ale jak mně Pitte potom vyřídil, měl opravdu účinek. Ale zatím přišla ještě věc,
- VII. která potvrzuje, že jsem se nemýlil. D[okto]r Ch[arvát], jak jsem se dověděl (tentokrát v Praze, ještě jsem si to nemohl ověřit), pověsil prý archivářství^a na hřebík a dá se přeložit do plánovacího úřadu, kde bude mít postup jinde docela nemožný, s[!] komisaře rovnou na vrchního radu, z pětky do trojky.² Přirostl mu tedy celý archiv k srdci zrovna jako Kratochvílovi³ a jiným, kterým byl archiv jen odrazovým můstkem pro jinou hmotně vděčnější kariéru. Je-li to pravda, byla by to ovšem také nešetnost k Tobě, který ses za něho exponoval. Stíhal jsi svým hněvem mnohem lehčí prohřešky proti svému majestátu – ztrácíš nyní svou samsonovskou sílu?

Tak došlo k tomu, že nakonec říkám, že je přece jen neobjektivnější anq<i>benita[?], omezená jen v tom případě, kde by šlo o člověka ne<s>chopného. A to se o B[auerovi]⁴, jak uznáváš, říci nedá. Myslím, že má B[auer] smůlu hlavně ve své dýchavičnosti, která způsobuje nervozitu jeho vystupování a vyvolává snad u něho komplex méněcennosti. Ale je to aspoň člověk, který se snad nikdy neprohřešil nijakými podvodnými metodami ani přímo ani nepřímo. Na něho také budeš moci vždycky působit, bude Tě prostě poslouchat, kdežto jiný, jak se zdá, by se na Tebe vykašlal, kdyby Tě nepotřeboval. A nesmíš zapomenout, že Tvůj vliv je opravdu ohromný a že i ti, kdo jsou Tvými osobními odpůrci nebo závistníky, se

² Již dříve (v č. 353) zmíněným „dr. Ch.“ je pravděpodobně myšlen Jaroslav CHARVÁT, prof. PhDr. (1904-1988), absolvent pražské FF (dějepis–zeměpis 1923-1928) a Státní archivní školy Praha (1931-1934), kde byl pravděpodobně žákem V. Vojtíška. V l. (1941)-1945 působil jako zemský archivní komisař v AZČ, v l. 1930-1946 v ANM (od 1935 jako vedoucí); od r. 1945 v sekretariátu archivní sekce kulturní komise Revoluční národní rady, pak archivní sekce kulturního referenta ZNV Praha a jako archivní rada při MŠANO; v l. 1946-1949 pracoval ve Státním úřadu plánovacím Praha a v l. 1949-1950 na Ministerstvu školství. Viz BSAČZ s. 260.

³ O prof. dr. M. V. Kratochvílovi viz č. 318, pozn. 1. Po krátkém působení v AZČ (1924-1927) a v AHMP (1929-1944) pracoval rok v Nationalfilmu Praha a v l. 1945-1947 na ministerstvu informací Praha, v l. 1947-1950 jako dramaturg u Čs. filmu Praha a působil na AMU, filmové fakultě (od r. 1951 profesor).

⁴ Otakar BAUER, PhDr. (1901-1956) absolvent pražské FF (historie–PVH) a Státní archivní školy Praha (1922-1925), kde pravděpodobně také prošel školením u V. Vojtíška. Pak působil v AZČ v l. 1926-1954, od r. 1945 jako jeho ředitel až do r. 1954 (do vzniku SÚA). Viz BSAČZ s. 70-71.

Tě bojí, a to také něco váží, bojí se jít proti Tobě. A je třeba, aby sis tuto svou pozici udržel. Pro sebe ji nepotřebuješ, ale pro budoucnost našeho archivnictví.

Tak jsem si teď zakázal, ostatně víš, že kromě jiného jsem občas také kazatelem pro lidi hříšné.⁵ Doufám tedy, že mně to odpustíš a že milost tvá spočine na mně. A že tímto smírem začne Nový rok.

O vánocích jsme se ženou na můj podnět odjeli do lázní. Ty lázně spočívaly v tom, že jsme se nastěhovali k Tereze a ke Koníčkovům. Doma jsem nechtěl zůstat, což asi pochopíš. Vždyť ji pořád vidím, jak před vánocemi vlítla vždycky do dveří, vždycky udýchaná, uspěchaná se najednou přihnala a hned jí bylo všude plno, všude s ní veselo, jak ji nikdo nenahradí v tom velkém soucitu, který měla a s námi se všemi.⁶ A i Milenka tu chybí.⁷ Přes to bylo několik veselých světlých chvil, život nestojí a musíme se již nějak přizpůsobit. Tentokrát jsme poprvé dostali mírové množství ryb a to jsem si pochutnal. Ty to ovšem raději za mne propijíš, tak mně aspoň o silvestra[!] připij také na zdraví, jako já Ti budu věnovat v duchu poslední porci ryby, která mně ještě zbude až na silvestra[!].

Mnoho zdaru a štěstí přeji vám všem vespolek.

Tvůj Fridolín Macháček

⁵ Macháček byl členem farního sboru Českobratrské církve evangelické v Plzni (Korandův sbor), dlouhou dobu také jako jeho kurátorem.

⁶ Macháček s lítostí vzpomíná na zemřelou dceru Vlastu. Vlasta MACHÁČKOVÁ, MUC., od r. 1944 provdaná Hromádková, zemřela 20. 1. 1946 v Praze (viz AMP, Sběrka úmrtních oznámení, úmrtní oznámení MUC Vlasty Hromádkové, roz. Macháčkové; tamtéž, f. F. Macháček, i. č. 535, kart. LP 1634, sign. 535/306, poděkování za projevy soustrasti z února 1946). Více o jejím smutném osudu, když kvůli uzavření vysokých škol po okupaci nemohla složit rigoróza na lékařské fakultě pražské univerzity, pak pomáhala v odboji, od r. 1942 zakládala jako první tajemnice Ligu proti tuberkulóze ve vlašimském okrese v Macháčkově knize vzpomínek Plzeň–Terezín–Flossenbürg ... , kterou její památce dedikoval.

⁷ Nejmladší dcera Milena se provdala 27. 10. 1945 za amerického vojáka Gordona McCowana a 30. 7. 1946 se odstěhovala do USA (Rochester, New York). Viz AMP, f. MěÚ, Domovní listy, domovní list Hřímálého 50, kart. 21/3; adresář potomků F. Macháčka od vnuka J. Povolného v autorčině sbírce materiálů.

1947, leden 14. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/311 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 14. ledna 1947.

Milý Vojtíšku,

píše mně Novák zoufalé psaní, abych prej před Tebou na kolena padl a vymodlil od Tebe rukopis radnice. Snad to není tak tragické, slíbil ho v lednu a vím, že Vojta když něco slíbí, skutečně to také plní, ale proto přece modlitebně píše. Koupil na to již papír za 150 tisíc, které musil hned zaplatiti, a nyní mu papír leží v tiskárně, která prý již také čeká na rukopis a nedostane-li ho v nejbližší době, dá se do jiné práce, a tak by se tisk odsunul do nedohledna a pak by také papír musil zase prodat, tak prej se chce pověsit, k čemuž jistě nenecháš dojít. Tak prosím ještě jednou, dej mu opravdu v nejbližší době ten rukopis.¹

Přijedu do Prahy 27. ledna a odjedu 7. února, pokud aspoň dosud vím. Teď marodím jen s chřipkou, ale nemám čas na ležení, ostatně jsem to zkoušel a bylo to ještě horší, tak raději běhám. A honím prodej knih, to myslím, že je Novákova chyba, že příliš spoléhá jen na knihkupce a nestará se o propagaci mezi lidem obecným a katolickým. Tak teď používám svých známostí po českých vlastech a píše na všechny strany, aby propagovaly edice firmy Novák zejména do knihoven, a myslím, že se mi to dost daří.

Nazdar, na shledanou, hřímavý pozdrav celé rozvětvené Vojtíškovíc rodině.

Tvůj Frida

¹ V r. 1948 vyšla Vojtíškova práce Staroměstská radnice (21 s.), avšak nákladem Presidia hlavního města Prahy.

1947, srpen 6. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/312 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni dne 6./8. 1947.

Milý Vojtíšku,

devátého je takové liché datum a proto Tě uctivě žádám, abys to odložil na desátého.¹ Budeš aspoň o den mladší a v našich letech je každý den dobrý. Kromě toho pak budeš poctěn mou vzácnou návštěvou a dokonce tentokráte v průvodu mé horší polovičky, protože v neděli odpoledne přijedeme do Prahy a v úterý jedeme dále do Hostinného². V pondělí by to pak u Tebe nešlo, protože se musíme vyspat na vstávání moc časně ráno. Tedy v neděli po šesté hodině na shledanou. Jestliže by se Ti to však nehodilo, jen mně ještě napiš, ovšem prosím obratem. Nedostanu-li žádnou zprávu, vynatrefíme se, ať už vítání nebo ne. Jinak vše nejlepší vinšuji upřímně věrně rád.

Všem pozdrav!

Tvůj Macháček

¹ Dne 9. 8. 1947 slavil Vojtíšek 64. narozeniny.

² Město Hostinné leží v blízkosti krkonošského podhůří na soutoku Labe s říčkou Čistá v nadmořské výšce 350m v okrese Trutnov (nyní kraj Královéhradecký).

1947, prosinec 21. [Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/313 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice (Vánoce v kresbě Vlastimila Rady) 15 x 10,5 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha XIX. <Střešovice >^b, Spojená (býv[alá] Arsenálská) 3

21./12. 1947

Milý Vojtíšku,

Přejeme hodně pohody v Novém roce a hodně tlustospisů, nech všeho a piš a piš. Co říkáš Zemanovi? Dobré, že?¹ Na shledanou.

Tvůj Frida Macháček s Elou²

Pozdrav celé familii

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b nadepsáno nad řádkem tužkou

¹ Myšleno je pravděpodobně vydání průkopnické práce, zpracované na základě archivních pramenů (staré městské registratury) z pera A. Zemana, Plzeň v první polovině XVIII. století. Plzeň, 1947 (doprovodní list k této knize napsal F. Macháček – tamtéž, s. 7-8).

² Ela je používané domácí jméno Macháčkovy choti Gabriely (poprvé v č. 132).

1947, prosinec 30. [Praha]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/134

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, pohlednice (Josef Ullman /1870-1922/: Slunce v zimním lese. Národní obětina ve prospěch Ústřední matice školské v Praze) 15 x 10,5 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Litická <50>^b

Milý Macháčku!

Upřímně milostivé paní i Tobě přejeme do nového roku vše dobré, zvláště mnoho zdraví a zdaru, a táž přání posíláme všem Vaším. Jsem v stálé práci.

Na shledanou! Tvůj

Václav Vojtíšek

30. 12. 1947

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b dopsáno tužkou

1948, únor 10. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/314 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 20,5 x 29,5 cm

V Plzni 10./2. 1948

Milý Vojto,

včera jsem dostal příjemnou zprávu o stipendiu Svatoboru, vím, že v tom máš prsty, že si na mne vzpomněli, a pěkně Ti děkuji. Přišlo to jako na zavalanou. Zrovna jsem den před tím uvažoval, z čeho budu některé věci hradit, také nutný pobyt v Praze a na severu Čech. Zálohy nemiluji. Tak jsem Ti velmi vděčen.

Jinak píše knížku a do svátků budu při tom tempu z první vody hotov. Přednášek a drobných článků nyní ubylo, což by pro mne nebylo neštěstí. Jinak přímo se mne události nedotkly, velcí páni prý usoudili, že jsem sice zejména r. 1946 byl na ně a tedy na pracující lid velmi zlý, ale že jsem se 1947 trochu „polepšil“. Jak k tomu došli, nevím. Nevím ovšem, co bude nyní s dějinami Plzně, ale psát budu, jinak uvidíme, někdo je vydá.¹ Tys myslím také zatím nevinný, ovšem závisíme pořád na každém lumpovi, který nás může vyhlásit za zrádce. Co je s Chaloupeckým?

^a ponecháno jako v orig. s malými písmeny (zkratka pro ministerstvo školství a národní osvěty)

¹ O přípravách na vydání dějin Plzně a stanovení osobních podmínek se radil Macháček hned 16. 2. 1948 s F. Roubíkem a protože jeho dopis obsahuje zajímavé detaily, týkající se dalších Macháčkových edičních plánů, je citován téměř celý: „Vážený příteli, zdejší ÚNV chce na mne, abych mu naznačil podmínky, za kterých bych napsal a vydal dějiny Plzně. Již když jsem se vrátil z koncentráku, řekl jsem, že nemám zájem na tom, abych se vrátil do aktivity (což byla ovšem hloupost), ale že pro práci o dějinách Plzně potřebuji kancelář s živým i mrtvým inventářem. Dnes se má konečně ta věc uskutečnit. V dohledné době dostanu dívku stenotypistku a také kancelář nebo aspoň své pracovní místo, svůj stůl v nových místnostech městského archivu u sv. Anny, kde bývalo německé gymnásium. Teď však jde o mou osobu. Chcejí mé podmínky osobní a já nemám ponětí, jak to formulovat. Tak jsem si vzpomněl, že Vy jednáte o něčem takovém z[!] Domažlicemi. Prosím Vás proto, abyste mi napsal, jak to máte formulováno nebo jak si to představujete a vůbec abyste mne[!] poradil ... Předpokládám, že bych asi do konce roku 1950 mohl vydat první díl dějiny[!], nejstarší dobu asi do konce XV. století a že bych vydal také první díl místopisu, dějiny měšťanských domů, kde mám již tři čtvrtiny materiálu rozepsáno. Kromě toho příštího roku bych vydal soubor svých drobných prací roztroušených po novinách a zapadlých a rozebraných publikacích, protože se většinou také opírají o archivní výzkum. To bych vydal na místě sborníku rozličných cizích prací, který tu chtěli vydat k mé 65 [20. 3. 1949 – J. J.], já jsem to v té formě zarazil, myslím si, že to bude užitečnější tak, jak jsem naznačil. A když již mluvím o svých pracích, snad ještě letos k vánocím by vyšly malé dějiny Plzně a Plzeňska pro mládež. Tak Vás prosím o dobré zdání a moudrou radu, napsanou po případě na zvláštním listu tak, abych to mohl připojit k svému podání jako mínění nezúčastněného historika. Jinak lítám pořád jako hadr na holi, z jedné přednášky do druhé a schůze atd. Mám převzít po Jenšovském dozor nad sokolskými archivy, mám sebrat všechen materiál o Flossenbüрку a vůbec práce moc, ale peněz málo. Nu nejde to jinak. Děkuji vám pěkně již napřed a pozdravuji Vás i Morávka a všechny ostatní. Nazdar. Váš Macháček.“ Viz AAV, f. F. Roubík, i. č. 195, kart. 2, dopis F. Macháčka F. Roubíkovi z 16. 2. 1948.

Ve Věstníku mš[an]^a není uveden mezi vyloučenými.² Počasí je zachmuřené, hlavně na západě. Šumava a Č[eský] les jsou nepřístupny (utíkalo se přes hranice, i z Plzně), bude brzy bouřka.³

Ještě jednou děkuji, nazdar!

./.

Ještě bych zapomněl. 6/5 budeš ovšem u nás, nikoli v hotelu, to by bylo hříšné vyhazování peněz, tak nedělej nesmysly. Doufám, že do té doby přijedu do Prahy a změřím si Tě, nebudu-li musit dát nastavit gauč. Pozdravuj celou famílii.

Tvůj Macháček

² O prof. PhDr. Václavu Chaloupeckém viz č. 70, pozn. 4. V letech 1938-1951 působil na pražské FF jako profesor československých dějin. Macháček zde naráží na problémy jiných kolegů vyloučených ze svých pracovišť. Macháčkovi byla postupně znemožňována vědecká práce v archivu, důvodem bezesporu bylo, že se oficiálně připojil k veřejnému nesouhlasu s likvidací demokracie v Československu podepsáním Provolání k československé veřejnosti (vzniklo z iniciativy poslance Vojty Beneše a spisovatele Josefa Kopty) dne 25. 2. 1948. Z Plzeňanů je předtím podepsali mj. primátor K. Křepinský a právník a poslanec A. Šíp. Viz I. Martinovský, a kol., Dějiny Plzně ... , s. 429.

³ Narážky na postupné uzavírání hranic železnou oponou (emigrační vlnu na západ), jakoby Macháček předvídal blížící se „vítězný Únor“.

[1948, březen 25. Plzeň]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/315 (kopie)

Dopisnice, rukopis, nedatováno, psáno perem, pohlednice k velikonočním („Hody – hody, dejte vajíčko červený jako srdíčko“ od akad. mal. Václava Klimánka) 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, univ[ersitní] prof[esor] a archivář, Praha–Vořechovka, Spojená (Arsenálská) 3.

<Radostné a šťastné svátky velikonoční, hojně zdaru a krásné životní pohody upřímně přeje>^b<í Macháčkovi a těší se na invasi Vojtíškových do Plzně. Já teď bohužel mám domácí vězení, Meunierova nemoc.>^c

^a datum a místo odeslání dle poštovního razítka ^b předtištěný text ^c rukopis pisatele

1948, srpen 12. [Liberec]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/317 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice (Ještěd /1010/) 14 x 9 cm, mezi adresou a textem turistické razítka „Turistický hotel Ještěd 1010 m“ a uprostřed silueta chaty; adresa: Pan univ[ersitní] profesor] dr. Václav Vojtíšek, Praha–XVIII., Spojená 3

12./8. 1948

Milý Vojto, lítám jako hadr na holi po muzeích atd., mám přednášet o dějinách Voigtbachu¹ (jsou tu odchylné poddanské poměry), jinak je tu krásně, ale živíme se hlavně vzduchem. 24./8. budu v Praze. Pozdrav všem, na shledanou,

Tvůj Macháček

<Srdečně zdraví od nás^b i paní choť Macháčková>^c

^a místo odeslání dle poštovního razítka (částečně nečitelné) ^b nečitelné ^c rukopis Macháčkovy choti

¹ Ves Fojtka (Voigtbach) v podhůří Jizerských Hor (založena 1559) leží v poklidném údolí Fojteckého potoka, kde kdysi pracovalo několik přádelen, mlýnů a pil, v oblasti Horní Lužice. Spolu s Dolní Lužicí ji získal Karel IV. a začlenil do Koruny České. Do čela markrabství byl postaven fojt (z toho název vsi) a od počátku 16. stol. byli jmenováni fojtové dva.

1948, prosinec 21. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/318 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 20,5 x 30 cm

V Plzni den 21./12. 1948

Milý Vojtíšku a mil[á] paní Lenko,

přeji Vám upřímně všem veselé svátky i Nový rok. Bohužel já na letošní svátky asi tak hned nezapomenu, budou hrozně smutné. Ela, ta dobrá duše, s níž jsme se právě nyní tak sblížili jako dosud nikdy v životě, kde jsme si konečně porozuměli a prožívali vlastně nové líbánky, ta má Ela leží v nemocnici. Začalo to chřipkou, při tom se objevily podezřelé příznaky a tak se zjistila velmi silná cukrovka. Tu se podařilo srazit z 9 procent na jedno procento, ale zase vznikla, patrně následkem chřipky, nová komplikace, hnisavý zánět plic a z toho patrně tbc, rozpad pravého plicního laloku. Je teď na plicním oddělení našeho špitálu, budou ji zatím několik dní pozorovat, jak se to vyvine, a pak se chtějí pokusit o pneumothorax, izolovat tak chorobnou tkáň[!]. Komplikace cukrovky s tímhle vším je arci věc životu nebezpečná.

Tak jí, prosím vás, napište nějaké veselé nebo obveselující psaní, aby měla radost, ráda na vás vzpomíná. Ovšem o tom tbc neví, řekl^a jsem jí jen, že má něco na plicích zánětlivého po té chřipce. Celkem se mi daří ji udržet při dobré náladě až ovšem na to, když ji převáděli na plicní oddělení, toho se bála, jinak je velmi trpělivá a dost klidná. Jen kdyby ji ta švagrová někdy nezneklidňovala.¹ Potřebuje dobrou náladu, to je jistě nejlepší medicína. Dostává insulin, ale penicilin prý v nemocnici právě došel a nový nemají, kdo ví, kdy to dostanou.

Budte zdraví, chraň Vás pánbu před nemocí a jiným podobným neštěstím.

Váš oddaný Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. žekl

¹ Jde o sestru Ely (Gabriely) Macháčkové Terezu Kabátovou (o ní viz č. 281, pozn. 1).

1948, prosinec 26. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/136

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch (ruční papír) 22,5 x 30 cm, vlevo nahoře předtištěno „Univ. prof. Dr VÁCLAV VOJTÍŠEK“; obálka 16 x 12 cm, adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, Hřímálého ul.¹; mezi poštovními razítky příležitostné razítko „Vánoční strom republiky 1948. Péče o mládež zájmem celého národa“; na zadní straně adresa odesílatele (předtištěno): Univ. prof. Dr VÁCLAV VOJTÍŠEK, PRAHA–STŘEŠOVICE, Spojená 3, Č. tel. 777-38

Milý Macháčku!

Tvá zpráva o nemoci milostivé paní velice nás dojala. Vzpomínali jsme, jak nedávno jste byli u nás, a jak dobře vyhlížela a byla po prázdninách svěží. Máš zase starost, a přišla v čas, kdy se nikdo nenadál. Avšak Ty, jenž jsi už v životě tolik prožil, nesmíš se poddávat a musíš být silný i věřit, že není nic ztraceno a bude zase dobře.

Ve chvílích, kdy jsme se oprostili od denního shonu a byli jsme všichni, staří i mladí, pohromadě, myslili jsme na Vás a přáli jsme Vám ze srdce, aby nemoci rychle přešly, a aby nový rok byl pro Vás šťastný, abyste byli oba zcela zdraví a nic aby nerušilo klid a spokojenost Vašeho života.

Milostivé paní zároveň píšeme, žena jistě pro ni nalezne upřímná a potěšující slova. Vždy jsme si milostivé paní vážili, a čím více jsme ji poznávali, tím nám byla milejší. Zvláště žena si ji zalíbila, a jistě to přátelství dlouho potrvá v dobrém zdraví obou.

U nás není nic nového, než že od 1. ledna už nebudu v archivu.² Byly sice snahy udržet mne – bylo to se strany kulturního odboru – ale selhaly, jistě z důvodů politických.

Ještě jednou mnoho Vás pozdravujeme a nejlepší přání pronášíme.

Tvůj upřímný

Václav Vojtíšek

V Praze 26. prosince 1948

¹ Hřímálého ul. od r. 1948 přejmenována z původního pojmenování Litická ul. (tak se ulice jmenovala od r. 1879). Viz AMP, Kartotéka ulic.

² Nástupcem V. Vojtíška ve vedení AHMP se v r. 1949 stal Václav HLAVSA, PhDr. (1905-1986), absolvent archivnictví na pražské FF (žák G. Friedricha a V. Vojtíška), v AHMP pracoval v l. 1930-1960. Viz BSAČZ s. 225-226. Vojtíšek nadále působil ve funkci ředitele Státní archivní školy (do r. 1950), jako profesor PVH na pražské FF (do r. 1958), jako inspektor AUK (do r. 1950, v l. 1950-59 jako vedoucí archivář), v l. 1952-1968 jako vedoucí archivář ÚA ČSAV. Viz BSAČZ s. 698.

1949, leden 20. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/319 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 29,5 cm

V Plzni dne 20. ledna 1949.

Milý Vojtíšku,

v archivu u nás pracuje práci o Vilému z Rožmberka (pro Stloukala) Václav Kuchynka¹, absolvent univerzity, tedy má poslední semestr. Je to velmi vážný chlapec a po stránce pracovní i povahové velmi sympatický. Je to syn po župním vzdělavateli sokolské župy plzeňské, který zahynul v Osvěcimi[!]² při sokolské akci, byl postižen uzavřením univerzity a tenkrát jsem ho vzal k nám do knihovny a delší^a dobu tu pracoval. A tak jsme se onehdy domluvili, že by se mohl zajímat o to archivářství při ČOS. Nemá ovšem archivní školu, ale konečně pro archiv novodobý nepotřebuje tak důkladně znát středověkou paleografii a diplomatiku a mohl by si konečně u některého archivu moderního, na příklad u Klepla³, ud[ě]lat nějakou praxi. A tak jsem mu řekl, aby se Tobě a Klepovi v Praze představil, abyste si ho mohli prohlédnout sami a také ořukat, co v něm je. Snad bychom, budeme-li ovšem mít v té věci dost vlivu, mohli potom věc řešit tak, že bychom si kandidáty docela neoficiálně vyzkoušeli. Kuchynka by k Tobě přišel někdy v polovině příštího týdne.

S Elou je to nadějně, nehrozí nijaké nebezpečí, jen teď najít nějaký prostředek, aby skutečně dovedla zachovávat klid, až se vrátí domů. Ten bude musit být naprostý a to by bylo třeba ji svázat nebo co. Nevím ještě co s ní, zda sanatorium nebo do privátu. Ale konečně to jsou starosti již příjemnější než byly dosavadní.

Budu v Praze mezi 3. a 6. únorem, jak už jsme si konečně řekli. Chci také kromě jiného v Tyršově domě projednat umístění archivu a pak jsem svolal také muzejní radu.

Pěkně Vás všechny pozdravuji.

Tvůj Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. delší

¹ Václav KUCHYNKA, PhDr. (1920-1974) plzeňský rodák, muzejní pracovník, vysokoškolský pedagog a literární historik (přednášel dějiny české literatury na plzeňské pedagogické fakultě), později ředitel Západočeského nakladatelství. Viz N. Morávková, c. d., s. 165.

² Osvětim (Oświęcim, Polsko), koncentrační tábor zde smutně proslul masovým vyhlazováním vězňů, především židů.

³ Jan KLEPL, PhDr. (1907-1965) absolvent pražské FF (žák J. Pekaře) a Státní archivní školy (1928-1931), kde od r. 1945 vyučoval (V. Vojtíšek byl tehdy ředitelem); v l. 1934-1951 působil v AZČ, v l. 1939-1963 v Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce Praha (nyní ANTM), od r. 1934 jako tajemník (vedoucí) archivu. Tento „moderní“ archiv měl zřejmě Macháček na mysli pro praxi V. Kuchynky. Viz BSAČZ s. 312-313.

1949, leden 22. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/137

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch (ruční papír) 22,5 x 30 cm, vlevo nahoře předtištěno „Univ. prof. Dr VÁCLAV VOJTÍŠEK“

Milý Macháčku!

Tvůj dopis nás potěšil po té stránce, že se milostivé paní vede lépe, a že je naděje, že ten stav se ještě více upraví. Jsme také rádi, že Ti tím zmírnily se starosti. Avšak budeš musit dbát, aby se milostivá paní co nejvíce šetřila. Lékaři už Ti poradí, co máš zařídit, sanatorium i soukromí mají své výhody i nevýhody. V sanatoriu je však dozor a třeba se podřídit.

Co se týče místa sokolského archiváře, zdá se, že už je obsazeno nebo bude co nejdříve obsazeno. Telefonoval mi Klepl, že byl vyzván, aby hned učinil návrh, že věc spěchá, a doporučil posluchače II. roč[níku] arch[ivní] školy Chalupu. Arci mi to telefonoval, až když zvěděl, že Chalupa byl u mne se žádostí za doporučující potvrzení k ucházení o místo.¹ Snad také pokládal za povinnost, aby ti aspoň post festum podal zprávu.

Tak brzy zase přijed'. Zatím se měj dobře. Zvláště buďte s milostivou paní mnoho zdraví. To přeje i Lenka, s kterou na Vás často vzpomínáme.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 22. ledna 1949.

¹ Aleš CHALUPA, PhDr. (1924-1993) v l. 1947-1950 posluchač Státní archivní školy Praha (předtím absolvent oboru historie-angličtina na pražské FF), v l. 1948-1954 působil jako smluvní archivní úředník v AZČ, poté v SÚA (1954-1959), nejdéle pracoval v ANM (1959-1989, spolupracoval až do své smrti), od 1984 jako vedoucí archivu. Viz BSAČZ s. 257-258. Sokolským archivářem se nestal A. Chalupa, ale Gabriela Čechová (viz č. 369, pozn. 2).

1949, březen 4. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/320 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] dr. Václav Vojtíšek, Spojená, Praha–Vořechovka; vlevo adresa odesílatele (modré razítko): Dr. Fridolín Macháček, městský archivář v. v., Plzeň, Hřímálého 50

V Plzni, 4. března 1949.

Milý Vojtíšku,

v úterý dne 8. března v 15,30 hod. máme v Tyršově domě v místnosti vzdělávacího odboru schůzi archivní komise ČOS. Budeš-li mít čas, prosím Tě, abys přišel. Bude se jednat o obsazení místa archiváře u ČOS.¹

Smutnou správu[!], která bude zajímat zvláště Tvoji paní: odpoledne jdu na pohřeb Oldřicha Filipovského.² Je ho velká škoda.

Nazdar, na shledanou

Tvůj Macháček

¹ O Macháčkově kandidátovi na místo archiváře ČOS V. Kuchynkovi viz č. 365. O něm totiž píše F. Macháček M. Bělohávkovi 9. 3. 1949: „Milý kolego, řekněte Kuch[ynkovi], aby se do pondělka rozhodl, chce-li Sokol. V kladném případě ať si připraví curriculum vitae a všechny jiné doklady studijní, prověrky o spolehlivosti. Koncept žádosti přivezu [s] sebou a hned to napíše. Pozdravuje všechny t. č. chřipkou chcípající Fridolín.“ Viz AMP, f. M. Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem (korespondenční lístek z Prahy 9. 3. 1949).

² Oldřich FILIPOVSKÝ, PhDr. (1890-1949) středoškolský profesor, klavírista a hudební kritik, vystudoval na pražské FF klasickou filologii. Působil nejen jako sólový klavírista, ale také jako doprovod slavných pěvců, např. Emy Destinnové při koncertech v Plzni v r. 1918. Byl významný organizátor plzeňského hudebního života: v r. 1931 spoluzaložil Sukovo klavírní trio a 2. 12. 1938 se podílel na ustavení Plzeňského hudebního kruhu, který organizoval komorní koncerty s výkladem, většinou v přednáškovém sále MHM. První hudební kritiky uveřejnil pod pseudonymem Filon v pražské Samostatnosti v l. 1911-1913, později psal do pražské Hudební revue (1916-1920) a plzeňského Českého deníku (1931-1939). Jako gymnaziální profesor řečtiny a latiny působil až do r. 1944. O. Filipovský zemřel v Plzni 1. 3. 1949. Jeho rodinná pozůstalost (0,60 bm, nezpracováno) je uložena v AMP.

1949, duben 5. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/321 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

V Plzni dne 5. dubna 1949

Milý Vojtíšku,

tak vyjedeš z Prahy v 16.15 a budeš v Plzni v 18.22. Já mám přijet z Blovicka v 18.25, tak se sejdeme na peroně na nádraží. U vlaku Tě bude čekat kol. Bělohávek¹. Kdybych^a se snad vlakem zpozdil, bude mít Bělohávek^a přesné instrukce, co s Tebou, tak ho musíš pěkně poslouchat. Budeš-li hodný a poslušný, dostaneš něco, po čem se olízneš, jinak bys dostal prť[!]. Spát budeš arci v hotelu u Macháčků Hřímálého 50, ty štěnice, blechy a vši už musíš vzít [s] sebou, třebaže bys to měl v hotelu pohodlnější. Ale v hotelu už by Tě nikde nevzali, i kdybys tam psal, máš je zakázány. Moc se na Tebe oba těšíme, zejména že nám věnuješ aspoň^a ten den potom. V úterý Ti rychlík odjíždí z Plzně v 18.40.

Pozdravuj pěkně svou familii a přijed' hodně s veselou.

Tvůj Fridolín.

^a strojopisný překlep, v orig. Ldybych, Yělohlávek, aspoň

¹ Miloslav BĚLOHLÁVEK, PhDr. (1923-2006) byl Macháčkův nástupce ve funkci městského archiváře (od 1. 7. 1948, kdy se městský archiv oddělil od muzea a stal se součástí MěNV) a významný plzeňský historik. Vystudoval dějepis a PVH na pražské FF (1945-1948) a zároveň Státní archivní školu v Praze (1946-1948), Vojtíškův žák. Svěho předchůdce ctil a snažil se podporovat jeho externí práci v archivu až do jeho smrti, poté uchovával jeho odkaz, pokračoval v jeho díle a snažil se připomínat jeho památku (více v příslušné pasáži textu; srov. BSAČZ s. 75).

1949, červen 1. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/323 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 15 cm

V Plzni dne 1. června 1949.

Milý Vojtíšku,

v Moravské Třebové hledají mladého archiváře, který by se také ujal muzea. Nevíš o nějakém? Vlastně jistě víš, tak nějakého, komu by se to hodilo, vyber, ať ihned podá žádost přímo do Mor[avské] Třebové.¹ Může se odvolat na to, že byl mnou upozorněn. Napiš mi však brzy, jak to dopadlo, totiž zda někdo opravdu žádost podal.

Nevím, kdy se dostanu do Prahy, pořád mi to nevychází, ač bych tam měl být, hlavně v Tyršáku, aby mi tam nic neprovedli. Ale jinak je musím pochválit, slovo držali a Čechová již úřaduje, a to hned od prvního května, tedy přesně na den, jak jsme to smluvili.² Ale nemohu se pořád tady odpoutat. Tak snad po 15. červnu.

Mějte se tam zatím všichni dobře, srdečně pozdravuji celý váš zámek i všechno osazenstvo.

Nazdar, na shledanou

Tvůj Fridolín

¹ Moravská Třebová (okres Svitavy, nyní Pardubický kraj). Budova muzea v Moravské Třebové byla otevřena již r. 1906. Městský archiv zůstal součástí muzea i po roce 1945; postupně jej spravovali Rudolf HIKL a Jaromír PLICKA. Pro správu písemností uložených v budově MNV byl jmenován Josef RESCH. Po ustavení Okresního a městského archivu v Moravské Třebové v r. 1955 působil J. Resch do r. 1957 ve funkci okresního archiváře; v r. 1960 po vzniku OA Svitavy se sídlem v Litomyšli byl městský archiv Moravské Třebové až do r. 1967, kdy byly písemnosti převezeny do Litomyše, jeho pobočkou. Viz Oldřich Pakosta, Biografický slovník archivářů svitavského okresu. Litomyšl 2002, s. 11-12.

² Gabriela ČECHOVÁ, PhDr. (1922-1994) plzeňská rodačka, vystudovala na pražské FF historii a PVH (1945-1949) a Státní archivní školu v Praze (1946-1948, žačka V. Vojtíška), v l. 1946-1949 působila jako praktikantka a pomocná vědecká síla v AZČ, v l. 1949-1951 jako vedoucí Archivu ČOS. Pravděpodobně z důvodu postupné likvidace orgánů ČOS a sokolských jednot po Únoru 1948 podle sovětského vzoru postupným začleněním jednot Sokola do jednotné tělovýchovné organizace (na základě zák. č. 71/1952 Sb. ze dne 12. 12. 1952 o organizaci tělesné výchovy a sportu byl Sokol zakázán a agenda ústředí ČOS byla předána na konci r. 1952 Státnímu výboru pro tělesnou výchovu a sport) nebylo od r. 1952 místo archiváře ČOS obsazeno. O dalším působení G. Čechové od r. 1951 viz BSAČZ s. 123-124.

1949, srpen 7. [Pardubice]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/139

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, pohlednice „Brandýs n. O. – Paraplíčko“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, em[eritní] městský archivář, Plzeň, ul. Hřímálého <50>^b

Milý Macháčku! Je tu pěkně, ale pracuji pilně. Milost[ivou] p[an]í i Tebe srdečně pozdravujeme a vše dobré přejeme. Budeme tu do 17 t[ohoto] m[ěsíce]. Od 28. VIII. jdu na školení na Čeperku do 10. září.

Mějte se ve všem dobře.

Tvůj Vojtíšek

7. 8. [19]49 <Srdečně oba zdraví Lenka Vojtíšková>^c

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b dopsáno tužkou ^c rukopis Vojtíškovy choti

1949, srpen 20. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/324 (kopie)

Dopis, rukopis (úhledný), psáno na s. 1-3, dvojarch 15 x 17 cm

V Plzni 20. /8. 1949.

Milý Vojtíšku,

etwas spät aber doch aby Ti teda ta šestašedestátka sloužila ke zdraví.¹ Že je to o pár dní později, máš to zato na tomto luxusním papíru, který jsem bůhví kde ukrad[li]. Vinšuji hlavně, abys nestár[li], alebrž aby sis po ulici vykračoval jarým tempem bez stařecké důstojnosti, abys nabyl znova své břitké schopnosti jazyka i lebeční vnitřnosti, jako bývalo, a na druhé <straně>^a abys jednostranně neposuzoval a neodsuzoval podle nahodilého okamžitého dojmu – lidé nejsou ani zlí, ani dobří, nýbrž vždy tak uprostřed. Jinak nevím, co bych Ti měl vinšovat, poněvadž všechno ostatní máš, zdraví fyzické i duševní, domácí pohodu, vůbec ráj na zemi. A tak Ti to pámbu požehnej!

Já nemohl psát také proto, že už po dva měsíce pořád lítám po světě, soupis movitých památek, muzea, přednášky, někde, zbude-li chvilka, i do archivního svinčíku zabrousím, byl jsem až v Podbořanech a v Žatci, prošel jsem celé Kralovicko a Manětínsko a ovšem okolí Plzně.² Teď teprv budu týden doma, protože máme archivní kurs krajový. A chci dát do tisku, tj. do jednání o tisku, dějiny Hradiště (dnes části Velké Plzně).³ Archivní příručka sokol[ská] se láme.⁴

^a nadepsáno nad řádkem

¹ Macháčkově přání „pozdě ale přece“ zaslané k Vojtíškovým 66. narozeninám (9. 8. 1949).

² Podbořany a Žatec okres Louny, Ústecký kraj; Kralovicko a Manětínsko nyní okres Plzeň-sever (Plzeňský kraj). Macháček se opět zapojil do konzervátorství památek pro okres plzeňský a kralovický, znovu převzal soupis památek architektonických na Plzeňsku, byl jmenován členem archivní rady a předsedou Svazu českých muzeí (SČM). Viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkově ... , s. 394; AMP, f. F. Macháček, i. č. 33-34, kart. LP 1629 (jmenování konzervátorem 1945-1946 a vedením soupisu památek architektury v kraji 3. 7. 1952, zvolení předsedou SČM 26. 10. 1945).

³ Dějiny Hradiště nejsou v Macháčkově bibliografii od r. 1949 uvedeny; k tématu publikoval článek O starém hradišti nad Hradištěm, in České slovo č. 103, 1939; práce tedy zůstala v rukopise (viz AMP, f. F. Macháček, i. č. 747-755, kart. LP 1668-1669: Dějiny obce Hradiště, výpisy 1931-1894, koncepty 1940, přednáška b. d., výpisy z obecních protokolů 1919-1941, rukopis práce díl I-III., 1941, studie Konec samostatnosti hradištské b. d. a O starém hradišti nad Hradištěm b. d.).

⁴ F. Macháček, Spisovna, archiv, památky, kronika. Praha 1949, 47 s. (vyd. ČOS Praha).

Tak veselou zábavu v tom školení.⁵ To jsem vědychtivej, jaká moudrost se pořine z Tebe po návratu. Bohužel o mé přeškolení tady nikdo nedbá, a tak jsem pořád ten starej vůl, jinak však Tebe upřímně milující a celou Tvou familii vřele pozdravující

Fridolín

⁵ Viz č. 358 (předchozí Vojtíškův pohled Macháčkovi ze 7. 8. 1949).

1949, září 7. [Unhošť]^a

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/140

Dopisnice, originál, rukopis, psáno perem, pohlednice Lesní hotel – pension „Čeperka“, Nouzov u Unhoště 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář, Plzeň, ul. Hřimalého <50>^b

7. IX. 1949

Milý Macháčku! Bylo tu krásně, pěkná společnost, všestranná péče o blaho hmotné i duchovní. V sobotu se vracím.¹ Pozdravy milost[ivé] p[an]í i Tobě.

Na shledanou.

Václav Vojtíšek

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b dopsáno tužkou

¹ Viz č. 370 a 371 (zmínky o Vojtíškově školení na Čeperce).

1949, září 26. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/325 (kopie)

Dopis, rukopis (úhledný), psáno na s. 1-2, dvojarch 15 x 17 cm

V Plzni 26./9. 1949.

Milý Václave,

tak tentokrát jsem výjimečně nezapomněl a nebudu-li tento dopis nosit týden v kapse (což je pravděpodobné a omlouvám to svou pitomostí) dojde má gratulace ještě včas. Vinšuji tedy, po stránce duchové, aby Tě pánbu dlouho při zdravém rozumu zachovati ráčil, a po stránce hmotné, aby se Ti vedlo pořád jako na Čeperce.¹ Mne však také doma tentokrát uvítala husa a nejen ta dvounohá jako jindy, alebrž na pekáči, jenže ovšem teď zase bude velké šetření masovými lístky. Ale je to dobré.

Budte tam tedy ve středu všichni veselí a šťastni a věnujte tichou, třeba vlhkou vzpomínku
svému

Fridolínovi.

Item od té dvounohé husy srdečnou zdravici.

¹ Totéž jako v č. 370-372 (zmínky o školení na Čeperce); z kontextu těchto zpráv nelze zjistit, jakého školení se Vojtíšek zúčastnil

1949, říjen 26. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/141

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch (ruční papír) 22,5 x 30 cm, vlevo nahoře předtištěno „Univ. prof. Dr VÁCLAV VOJTÍŠEK“

Milý Macháčku!

Dostal jsem program sokolského kursu archivního s pozváním, abych přednášel. Avšak chystám se odříci. Může-li v kursu přednášet takové „světlo“, jako je František Beneš¹, není tam místo pro mne.

Mnoho pozdravů milostivé paní i Tobě. Také žena pozdravuje.

Na shledanou.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 26./10. 1949.

¹ František BENEŠ, PhDr. (1905-1971), absolvent pražské FF (dějepis-zeměpis 1924-1929), Státní knihovnické školy Praha (1925) a Státní archivní školy Praha (studoval v l. 1934-1937, mohl být tedy Vojtíškovým žákem). Svou praxi začínal v r. 1934 v AZČ jako pomocná vědecká síla, dále působil v Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce Praha (1933-1935), v r. 1937 se vrátil do AZČ (působil zde do r. 1954, od r. 1948 jako zemský archivní rada), potom v SÚA v l. 1954-1971 (od 1967 jako vedoucí archivář). Viz BSACŽ s. 76-77.

1949, říjen 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/326 (kopie)

Dopis, strojepis (úhledným rukopisem pouze pozdrav a podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

V Plzni dne 28. října 1949.

Milý Vojtíšku,

tak se Ti hrozně divím. Neznám Fr[antiška] Beneše, totiž neznám, asi jako jiní, žádnou jeho práci kromě té o obecních kronikách.¹ Co jsem o něm dosud slyšel, není také nijak zvláště lichotivé, pokud jde o jeho vědění. Jinak o povaze jsem nic zlého neslyšel.

A koho si vybrat na takovou sokolskou kroniku. Já toho mám tam až příliš v tom kursu a lidé se přece musí vystřídat. A na takovou jednoduchou přednášku jako je o kronice stačí i Beneš. Přednášky se nehonourí, musí tedy člověk spoléhat na dobrou vůli a ochotu přednašečů. Tedy musím umožnit aspoň to, aby se na to nemusil zvláště připravovat, aby to mohl povídat z hotového. A ta jeho příručka o obecních kronikách není nejhorší, není to žádný objev, ale pokud se pamatuji, není tam také nic zvláště chybného. A jen tak přišlo na něj a velmi ochotně vyhověl. Mohl bys být dotčen v opačném případě, kdybych jemu nebo někomu podobnému dal úvodní přednášku a Tobě nějakou praktickou. Pak bych Tvé bručení chápal. Ale takhle? V žádném kursu nevystačíme přece jen s bezvadnými a obecně uznanými odborníky. Musil jsem tam umístit i dva přednašeče, kteří mají k tomu odbornictví ještě dále. Kursy vůbec nejsou pro světla. Světlo může zasvítit jen na začátku na cestu, to je nutné. A to také jistě i na našem kurse v Tvé přednášce zazáří. Ale pak bude hodně té pracovní šedi. A na tu stačí jiní. Neviděl jsem ještě kurs, aby přednášela jen světla. To by pak posluchači musili oslepnout.

Tak nebruč a nemusíš ani odpovědět, i to bude kladná odpověď. Bručet bych mohl teď já coby slaměný vdovec. Zrovna v době, kdy se mi to málo hodí, Ela ujela, je v sanatoriu Bukov, pošta Ústí nad Labem, může jí tam paní V[ojtíšková] napsat, aby měla nějaké překvapení. Musí tam jen ležet a ležet, ve dne v noci při dokořán otevřeném okně, zato ji však prý hodně krmí. Zrovna teď nemám toho mnoho na programu jako dříve, v letě, to bych byl prostě z Plzně na dva měsíce ujel a všechno v těch dvou měsících vyřídil, co jsem objížděl s přestávkami asi půl roku. Do Prahy přijedu asi v pondělí před sokolskou školou, tedy 14. listopadu.

Těším se na shledání, ale nesmíš bručet, brzy bys sestárl.

Pozdravuje Vás všechny vespolek

Tvůj Macháček

¹ O F. Benešovi viz č. 374, pozn. 1. Macháček měl bezesporu na mysli Benešovu práci Jak vésti pamětní knihu obce. Praha 1948 (vyd. České zemské ústředí obcí, měst a okresů v Praze).

1949, říjen 28. [Lysá nad Labem]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/327 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem na s. 1, pohlednice „Památník národního utrpení – Terezín, Malá pevnost. Vpravo cely 12-16, uprostřed cely 4-5, vpravo správa dvora“ 14 x 9 cm; adresa: Pan Dr. Václav Vojtíšek, prof[esor] Karlovy univ[ersity], Praha Vořechovka, Spojená 3.

12./11. [19]49

Milý Vojtíšku,

Pozdravuji. + označuje komnaty, v nichž jsem sídlil v květnu a v červnu 1944. Od úterka jsem v Praze.¹ Pozdravuj sebe i svou milou rodinku.

Nazdar Tvůj

Macháček

^a místo odeslání dle poštovního razítka

¹ Macháček byl převezen do Terezína z Pankráce 22. 5. 1944, ale již 13. 6. byl odeslán do Flossenbürgu. Viz F. Macháček, Plzeň Terezín Flossenbürg ... , s. 57-66. Na pohledu jsou zřetelně perem + označeny dvě cely Bloku B. Jak Macháček psal v předchozím dopise (č. 375), odjel 14. 11. do Prahy na sokolský archivní kurz.

1950, srpen 8. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/329 (kopie)

Dopis, rukopis (úhledný), psáno na s. 1-2, arch (utrženy z jedné strany) 15,5 x 20 cm

V Plzni 8. srpna 1950.

Milý Vojtíšku,

coby mladík jsem povinen hlubokou úctou k velebným starcům, a proto k Tvé 67<tce>^a suctivým vinšem všeho dobrého se vynatrefuji. Hlavně abys už nestárl a aby Ti zase narostly zuby, které vypadaly.

U nás jen to nového, že se žena vrátila 19./7. a že moc zlobí, jen pořád uklízí, pere a meje a není nic platno, bráním-li tomu po dobrém nebo řvu-li. Dělá si po svém a takhle se brzy vrátí do špitálu. Od 13./7. jsem jinak doma a dělám pilného, od 17./8.–3./9. budeme v Konstantinových lázních[!]¹ a doufám, že tam ženu ještě potom nechám. Do Prahy přijedu několik dní před Václavem, abych Ti zase pogrataloval.

Bělohávek sváží klášterní archivy, teď to vozejí po celé republice do krajů.²

Mějte se tam všichni dobře, ba blahobytně. Na shledanou, nazdar!

Tvůj věrný Macháček

^a psáno jako horní index

¹ Konstantinovy Lázně leží 39 km severozápadně od Plzně v okrese Tachov v nadmořské výšce okolo 520 m. Z jedné části jsou obklopeny lesy, velkou část zaujímá lázeňský park. Léčí se zde poruchy kardiovaskulárního systému, hlavní léčebné metody jsou založeny na využívání místní minerální vody s největším obsahem oxidu uhličitého ze všech pramenů v ČR (a patří mezi nejmenší lázně v Česku). Odsud napsal Macháček Vojtíškovi pozdrav (a paní Ela připsala dovětek) 28. 8. 1950: „Pozdravujeme vás všechny, já přijedu do Prahy asi až na Tvůj svátek. Tak je tu vidět, v jak bídném stavu jsou archivy v malých městech.“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/330, pohlednice zotavovny „Mír“ Konstantinovy Lázně č. p. 68.

² Klášterní archivy byly zabrány státem a movitý majetek rozdělán různým institucím (knihovnám, archivům, muzeím). Stalo se tak po tzv. Akci K, kdy v noci z 13. na 14. 4. 1950 byly mužské kláštery přepadeny příslušníky StB, SNB a LM, řeholníci vystěhováni, II. etapou akce pokračovala 26. 4. a byla ukončena 4. 5. Výnosem o rušení klášterů 20. 4. začal proces násilné likvidace mužských a ženských klášterů v ČSR (pokračoval od října 1950). O událostech v Plzni podrobněji Adam SKÁLA, Likvidace mužských řeholních domů v Plzni (1950), MZK 41, 2006, s. 295-400. Archiválie plzeňských klášterů (f. Redemptoristé, Dominikáni) jsou dodnes uchovány v AMP mimo f. Františkáni (archiválie s výjimkou dříve zakoupených byly Provincií bratří františkánů v Praze vyžádány k uložení do NA), rukopisy a staré tisky z klášterních knihoven jsou uloženy v SVK PK.

1951, červenec 17. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/331 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), předtišené záhlaví Ústřední národní výbor statutárního města Plzně, Archiv, Ulice Bedřicha Smetany 14., vlevo dole pod textem dopisu tmavě červené kulaté razítko se státním znakem „Jednotný národní výbor v Plzni, referát pro vnitřní správu a bezpečnost“, psáno na s. 1, arch 21 x 15 cm

<Č.>^a 725

<V Plzni dne>^a 17./7. [19]51.

Milý Vojtíšku

podle přání pražských přednášců jsme přeložili výklady jich všech tak, aby to mohli absolvovat za den. Ty máš tedy přednášky v pátek od 10 do 12 a od 14–16 sfragistika a heraldika pro archiváře. Možnost cesty je z Prahy 7.00 rychlíkem do Rokycan, tam příjezd 8.42, odjezd z Rokycan 8.50 <os[obním] vlakem>^b příjezd do zastávky Zábělá 9.11, tam bude čekat patrně Bělohávek^c, já zrovna přednáším. Zpět ze Zábělé 17.58, v Rokycanech 18.22, z Rokycan rychlíkem v 19.05, v Praze 20.44. Samo^c sebou se rozumí, že Ty tu pěkně zůstaneš přes noc, abychom si aspoň večer poseděli při dobré večeři v dobrém^c hostinci, abys neměl strach z otravy, ačkoliv by má roštěnka byla taky převýborná. V sobotu p[ř]ednáším až od 11 do 12, čas bychom měli. Odepiš, žes to vzal na vědomí, a že skutečně zůstaneš, moc o to prosím. Pozdravuj doma, nazdar, na shledanou.

Tvůj Macháček

^a předtištěno ^b vepsáno na okraji řádku rukopisem perem ^c strojopisný překlep, v orig. Bělohávek, Samů, dpbrém

1951, červenec 23. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/144

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch (ruční papír) 22,5 x 30 cm, vlevo nahoře předtištěno „Univ. prof. Dr VÁCLAV VOJTÍŠEK“; obálka 21 x 11 cm, adresa: Pan Dr. Frida Macháček, městský archivář v. v., Plzeň, Archiv. – ulice Bedřicha Smatany 14., na zadní straně obálky předtištěna adresa odesílatele: Univ. prof. Dr VÁCLAV VOJTÍŠEK, PRAHA–STŘEŠOVICE, Spojená 3, č. tel. 496-87

<177/51>^a

Milý Macháčku!

Přijedu v pátek dne 27. t[ohoto] m[ěsíce] do Zábělé, jak jsi naznačil. Odjedu-li večer do Prahy či až druhý den, nemohu předem povědět. Nevím dne ani hodiny – stále něco přichází, co nesnese odkladu a žádá práci.

Pozdravuji milostivou paní i Tebe, tak žena Vás pozdravuje. Rovněž p[anu] D[okto]r[u] Bělohávkovi vyříd' pozdrav.

Na shledanou!

Tvůj Vojtíšek

V Praze 23. VII. 1951

^a psáno jiným rukopisem perem, patrně č. j./rok

1951, srpen 28. [Březnice]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/332 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice zámek Březnice 14 x 9 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] dr. Václav Vojtíšek, Praha–Vořechovka XVIII, Spojená 3

<Březnice>^b 28./8. [19]51.

Milý stařečku, to jsem blbec; mám tu honičku jako v Plzni, jen 3 dny jsem lenošil, a tak teprve 29. srpen mi připomněl srpen devátý^c. Tož na kolena padám a uctivě za prominutí prosím a vše nejlepší z celého srdce opožděně vinšuji upřímně věrně rád¹

Tvůj Frida Macháček

<Gabriela Macháčková>^d

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b předtištěno ^c podtrženo pisatelem ^d rukopis Macháčkovy choti

¹ Macháček píše opět opožděně, ale srdečné přání k Vojtíškovým 68. narozeninám. V Březnici pobýval ještě o měsíc později, když 28. 9. tr. odsud psal přání k svátku: „Milý Václave, Václava vzpomínaje, všeho dobrého i správného zažití posvícenské husy, z té duše vinšuji upřímně věrně rád. Item paní Macháčková. Pozdrav všem. V druhé polovině října přijedu. ...“ Viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/333, zámek Březnice (jiný pohled než 535/332).

1951, listopad 30. Plzeň

F. Macháček L. a V. Vojtíškovým

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/334 (kopie)

Dopisnice, strojopis (rukopisem tužkou pouze pozdrav a podpis, psáno na s. 1, korespondenční lístek 15 x 10,5 cm; adresa: Paní Lenka Vojtíšková, choť univ[ersitní] prof[esora] atd, Praha–Vořechovka, Spojená 3

V Plzni dne 30./11. 1951.

Vzácné panstvo^a,

prosím o b r a t e m^b o zprávu, kdy přijedete, počítám, že vyjedete z Prahy ve středu v 8 hodin, a prosím, jak se jmenuje ta^a Vaše kamarádka tady a kde bydlí, Šulcová? Bendova?, ale prosím opravdu hned odpověď^a a oba se těšíme.¹

Já pojedu do Prahy v pátek ráno. Vojtíšek ať nezapomene taky na neděli odpoledne. Radnici a Karolinum.² Vše ostatní si hned povíme. Jde to u nás všechno dobře, doufám, že i návštěva na přednášce bude. A vůbec vše bude, jen tu roštěnku vlastnoručně dělanou nebudu mít bohužel čas, a to mne mrzí a Vás jistě taky.

Na shledanou!

Macháček

^a strojopisný překlep, v orig. panstvo, Ta, odpověď ^b proloženo pisatelem pro zvýraznění textu

¹ O kolegyni paní Šulcové, bytem Nerudova 3, u které se paní Vojtíšková s chotěm ubytovávala při cestách do Plzně, píše poprvé 21. 3. 1950, kdy se sem chystala na večer věnovaný Filipovského skladbám (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/142, pohled Praha, Strahovská knihovna). Adresu kolegyně Šulcové Macháčkovi napsala 3. 12. 1951, kdy se omlouvá z návštěvy v Plzni z důvodu nachlazení (viz tamtéž, sign. 506/145, pohlednice „louka se stromy“). Tyto pohlednice, psané L. Vojtíškovou F. Macháčkovi a zařazené do složky korespondence Vojtíšek-Macháček (i. č. 506), svědčí o velmi úzkých přátelských vazbách obou manželek navzájem (např. sign. 506/143 ze 7. 4. 1951, kdy se paní Lenka ptá na zdraví paní Ely, připojuje zprávu, že se po ní ptá i Lilka G[uthová] a prosí o napsání pár řádků). Na plánovanou návštěvu Vojtíšek přijel sám bez své choti Lenky, o čemž svědčí zasláný telegram (tamtéž, sign. 506/145a, telegram F. Macháčkovi 4. 12. 1951, otisk data částečně nečitelný: „Prijedu sam ve stredu navecer Vojtisek“).

² Macháček měl zřejmě na mysli Vojtíškovy práce o Karolinu a k 600. výročí Karlovy univerzity, vydané v r. 1948 (viz Vojtíšková bibliografie prací in Výbor rozprav a studií, s. 574-575) a text Staroměstská radnice. Praha 1948, 21 s. (vyd. Presidium hl. m. Prahy).

1951, prosinec 27. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/335 (kopie)

Dopis, strojepis (rukopisem perem pouze podpis), předtišené záhlaví Ústřední národní výbor statutárního města Plzně, Archiv, Ulice Bedřicha Smetany 14., psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

<Č.>^a

<V Plzni dne>^a 27./12. 1951.

Milý Vojtíšku,

dnes jsem dostal poštou ze Svatoboru 1500 Kč a moc Ti za to děkuji. Proměnily se hned v povlaky na postel, na které jsme dostali poukaz. A jinak vůbec to bylo dobré.

A že vám všem do Nového roku vše nejlepší vinšuji, rozumí se samo sebou.

Ale já píši také ještě pro ně[c]o jiného. Jaksi mi uvízl v kotrbě ten Tvůj neuctivý výrok o tom, co jsem dělal za války. A já přece, když o tom tak dumám, kdyby nastaly tytéž poměry, jednal bych zase stejným způsobem. Ostatně co mně kážeš, vždy[ť] Ty jsi sám mluvil i psal, když jiní mlčeli, a také sis tím způsobil jen nepříjemnosti a byla to spíše jen šťastná náhoda, že ses nedostal také do koncentráku.¹ A pak, nelze se přece jen na ty věci dívat tak utilitaristicky. Je pravda, že celá naše odbojová činnost nebyla by Hitlera vysunula na kraj propasti snad ani o centimetr. Ale bylo jednou pěkně řečeno, že nebylo slušné, abychom byli osvobození uvítali tím, že bychom vylézali ze sklepů. Jsou případy, že je to věcí cti, aby se nemlčelo. A aby to bylo obecně známo, že nemlčíme. A tu cenu, že to posilovalo důvěru lidu a že to chránilo čest národa, tu cenu aspoň mělo jednání mé i těch, kdo to dělali podobně. Za tu cenu stály i životy, které jinak zdánlivě zbytečně byly utraceny.² Nelze jen si zpívat jako Kecál, počítá co mu to vynesou. I když nic, nevyhne se, v tom se lišíme od Kecalovské moudrosti.

Dnes je to ovšem jiná věc, horší. Jak říkám, i kdyby se vědělo proti čemu bojovat, nikdo nemůže vědět, za co. To není nemoc jedné skupiny nebo jednoho okruhu,

^a předtištěno ^b dopsáno rukopisem pisatele perem

¹ V. Vojtíšek vydal v r. 1945 knížku svých textů z let 1938-1940, vycházejících v Národních novinách a zejména v Národních listech, pod názvem Když jiní mlčeli Feuilletony a stati z let 1938-1939 (Praha 1945, nakl. J. R. Vilímek; Vojtíšek ji věnoval své ženě Lence). Výtisk této knihy, dochovaný v knihovně AMP (č. inv. 16 601, sign. XI c 279), je s Vojtíškovým autografem a věnováním „Milému Macháčkovi“. Na podzim 1940 byl „jeho statečný hlas nacisty umlčen zákazem jakékoliv publikační činnosti“, jak o tom píše I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 36.

² Po osvobození byl Macháček za činnost v ilegálním hnutí „Za svobodu“ během okupace vyznamenán Weidmanovým křížem II. třídy. Viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 393; AMP, f. F. Macháček, kar. LP 1651, i. č. 756, životopis F. Macháčka, s. 3. Srov. též edice č. 320, pozn. 1 a příslušný text práce s pozn. 453.

v čem žijeme, to je nemoc doby a nákaza všech. A tak my staří se jen můžeme a musíme dívat. Že je to zlo obecné, všesvětové. A kam se obrátit? Nevím. Pánbu je milosrdný a dobrý, ale mám podezření, že se také jen dívá, pozoruje a hlavou potřásá.

A tak jsme se nedobře narodili, a nezbyvá, než se pustit tím horlivěji do našeho řemesla.

Tys u pravověrných mnoho neobstál, leč[c]os z formální části vytýkali uznávající jinak odbornost. Já jsem pochodil po té stránce lépe, ale zato mohu čekat při nejbližší příležitosti mstu těch, kterým <j>^b<m>^b šlápl velmi briskně na kuří oko. Šel jsem marxistickou metodou plnými plachtami proti některým marxistický<m>^b historikům v uvozovkách. A tak je obecné očekávání, co z toho bude.

Tak buď zdrav, na konci ledna na shledanou.

Tvůj Macháček

1952, únor 25. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/146

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20,5 x 29,5 cm

Milý Macháčku!

Je vyloučeno, abych mohl být ve středu dne 12. března t[ohoto] r[oku] v Plzni. Mám odpoledne čtyři hodiny pro 1. roč[ník] (diplomatika) a večer Král[ovskou] čes[kou] společ[nost] nauk. Přednášky nelze přeložit a schůze v dnešní době jsou všechny důležité.

Neznám jinou radu, než že pošlu projev za obec histor[ickou] a archivářskou a přečtete jej. Nebo by bylo třeba položit památku Jos[efa] Strnada mimo pravidel[né] středy. Např. hodil by se mi čtvrtek 13. III. (také pondělí nebo úterý 10, 11. III.), později pondělí, úterý 17., 18. III. anebo[!] za týden ještě potom.

Nelze si jinak pomoc[i].

Žena i já posíláme mnoho pozdravů milostivé paní i Tobě, doufajíce, že je u Vás celkem dobře a nic Vás neznepokojuje.

Na shledanou

Tvůj

Václav Vojtíšek

V Praze 25. února 1952

1952, únor 28. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/336 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis), předtišené záhlaví Ústřední národní výbor statutárního města Plzně, Archiv, Ulice Bedřicha Smetany 14., psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

<Č.>^a

<V Plzni dne>^a 22./2. 1952

Milý Vojtíšku,

je to opravdu velmi zlé, že nebudeš moci přijet. Kdyby to [t]rochu šlo, zaříd' si to nějak. Vymohl jsem, že je spolupořadatelem <J>^bNV, a kromě jiného jsem se odvolal na to, že to dělám i za účasti Prahy a že skutečně taky přijede. Abych dlouho nemluvil: bylo by se možno s Tvou neúčastí smířit jen tenkrát, kdybys za sebe někoho poslal, [a]ť z učené společnosti nebo z Národního muzea, a ten by ten Tvůj projev [p]řednesl. Na programu Tě nechám, ten se právě v těchto hodinách tiskne a [n]ejdéle v pondělí se bude rozesílat, a v poslední chvíli by se řeklo, že [p]ro náhlé důležité jednání musil jsi zůstat v Praze a že Tvým jménem a [j]ménem těch a těch korporací přednese Tvůj připravený projev ten a ten. Prosím^c Tě snažně, přičiň se, aby účast z Prahy byla, aspoň tři nebo 4 zástupci, Učená spol[ecnost], Národní muzeum, se Skalským jsem o té věci mluvil a snad někdo přijede, ale připomeň jim to, a za archiváře někdo třeba ze zemského nebo z městského archivu. Nebude to žádný masový projev, vždyť Strnada dnes opravdu nikdo^c nezná, pokud to neplyne z jeho práce.¹

Tak to tak nějak zaříd' s obvyklou svou moudrostí a obětavostí (vidíš jak si to u Tebe žehlím), ale kdybys mohl přijet sám, bylo by ještě lépe, lidé Tě tu znají a něco dovedeš sám jim říci.

A odpověz, jak se to rozhodne. Teď vidím, že si musíš na počátku každé řádky písmeno přidat, psal jsem to na plech, ale od toho jsi učený diplomat.

Jinak je to se mnou všelijak, ta darebná krev často teče, a žena taky klempiruje[!]. Pěkně vás všechny pozdravuji a těším se na shledání. Teď opravdu nevím kdy, mám toho teď moc tady.

Tvůj Macháček

^a předtištěno ^b dopsáno rukopisem pisatele perem ^c strojopisný překlep, v orig. prosím, nikho

¹ O průběhu „Strnadova večera“ informuje A. Zeman ve svém dopisu z 15. 4. 1952 M. Bělohlávka: „Byl zahájen slavnostně kvartetem, za JNV projevem Paizkrovým, který nastylisoval Macháček, dále mluvil stručně a všeobecně jen doktor za Národní muzeum, Vojtíšek poslal omluvný list. Pak jsem mluvil já o Strnadově archivářském díle Lábek pak mluvil víc osobně a [o] spolupráci se Strnadem. Celý večer měl pěkný průběh a byl důstojnou vzpomínkou. Z Prahy přijela i Strnadova rodina. ... “ Viz AMP, f. M. Bělohlávek, korespondence s A. Zemanem (neuspořádáno); viz č. 385, pozn. 2.

1952, [březen 6.] Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/337 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis a dovětek), předtišené záhlaví Ústřední národní výbor statutárního města Plzně, Archiv, Ulice Bedřicha Smetany 14., psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

<Č.>^a

<V Plzni dne>^a v den sv. Fridolína

1952¹

Milý Vojtíšku,

čekám s náramnou netrpělivostí na odpověď na svůj dopis. Nejlépe by ovšem bylo, kdybys přece jen přijel. Ale jestliže opravdu nemůžeš, pošli za sebe někoho, ať tu mám Prahu zastoupenou. Angažoval jsem se na to osobně, že St[rnad] je muž, který si trochu pozornosti zaslouží, a ostatně je to přece pravda.

Pozvánky jdou zítra ráno první poštou^b, v tiskárně mi to ovšem zdrželi a musil js[e]m to náramně honit. Pozvánky jdou na všechny pražské archivy i muzea a ovšem i ústřední instituce. Zrovna teď^b píší pozvánky. Ovšem že všichni nepřijedou, ale ať pošlou aspoň projevy.

Teď ještě mám smůlu, že mi zrovna na ten den strčili také abonentní koncert, a velká část našich spolehlivých posluchačů má předplatné na koncerty. Tak musím i tady v Plzni dělat osobní agitaci, aby nebyl muzejní sál prázdný. Doufám, že ho přece jen trochu naplním.²

^a předtištěno ^b strojopisný překlep v orig. !rvní, gteď, součinností

¹ Každoročně 6. 3. slavil F. Macháček svůj svátek na památku smrti sv. Fridolína (dnes je v ten den v kalendáři svátek Miroslava) – datace tohoto dopisu je v souladu s kontextem další korespondence a navazuje na dopis z 28. 2. tr. (č. 384). Svátý Fridolín pocházel z Irska, odkud přišel do Galie a usadil se v Poitiers. S pomocí krále Chlodvika I. obnovil klášter sv. Hilaria, pod jehož troskami jsou pochováni jeho ostatky. Pak hlásal křesťanství Alemanům a založil v Säckingách ženský klášter, vedle kterého byl brzy zbudován také mužský klášter, zde sv. Fridolín zemřel 6. března r. 538.

² Macháček zorganizoval ve středu dne 12. března tr. vzpomínkový večer u příležitosti 100. výročí narození Josefa Strnada (nar. 8. 3. 1852). Je obdivuhodné s jakým nasazením se pouštěl do organizace této akce (viz č. 384, pozn. 1) se snahou důstojně připomínky svého předchůdce a otcovského přítele. O jeho průběhu psal Macháček Bělohávkovi den poté (13. 3. 1952): „A teď Strnadův večer. Zklamal Vojtíšek, který odřekl, už je taky ješitnej dědek a myslí, že bez něho, kdyby na den odjel, [že] by se Praha zbořila. Zachránil to d[lo]kto[r] Svoboda z Ná[ro]dního] musea, který mluvil jménem Prahy, od KČSN a od Akademie přišly dopisy, Archiv m[in]isterstva] vnitra a Historický klub poslaly telegramy, zemský archiv ostudu, ani se neozval. ... Sál byl nabit ... já přednesl jsem projev Vojtíškův velmi srdečný a několik slov k tomu ... Přijel syn Str[n]adův s paní z Prahy a zdejší dcera Gabi ... Nálada skvělá a naše prestyž[!] náramně stoupla. ... “

Svou přednášku jsem odložil až na 16. duben.³ Postoupil jsem své původní datum Socialistické akademii⁴, ne však zadarmo, budou spolupřáteli výstavy a budou hradit její deficit. I ostatní přednášky teď pojedou v součinnosti^b se Soc[ialistickou] ak[ademií], se kterou jsem se shodl. Pro grafickou práci a pro fotografie jsem získal brigády, tak je teď zaměstnávám. Výstava bude zahájena patrně ve středu 2./4. v 15 hodin nebo 15.30 a potrvá něco přes tři neděle.⁵ A pak hned dělám výstavu

³ Dne 16. 4. 1952 přednesl Macháček přednášku o Strnadově významu v obecné české historii (viz AMP, f. M. Bělohlávek /neuspořádáno/, korespondence s A. Zemanem, dopis A. Zemana M. Bělohlávkovi z 15. 4. 1952).

⁴ Socialistická akademie byla výchovně osvětová organizace, která postupně převzala funkce dosud působících osvětových sborů (především v přednáškové činnosti) v souladu s postupnou likvidací spolkové činnosti a šířením socialistické kultury. Vznik Socialistické akademie v r. 1947 inicioval Zdeněk Nejedlý. V r. 1952 byla ustavena celostátní Společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a hned při založení byla v Plzni ustavena její městská organizace (na Socialistickou akademii byla přejmenována v r. 1965, Macháček ji však takto nazývá již v r. 1952). Viz M. Bělohlávek, Archiv města Plzně ... , s. 292.

⁵ V dubnu 1952 Macháček připravoval výstavu o archivu; o přípravách a její instalaci napsal 31. 3. 1952 M. Bělohlávkovi: „ ... přes všechny nebetyčné nesnáze se bude na zelený čtvrtek [10. 4. – J. J.] otvírat výstava Archiv včera a dnes (k 100. výročí atd.). Dalo to moc práce zejména po stránce finanční. ... Scénář výstavy poprvé Macháček nastínil Bělohlávkovi 4. 1. 1952: „Začne to vlevo od dveří Plachým z Třebnice a Tannerem ... , pak na levé straně sálu Hruška, pamětní kniha města Plzně i Plzně, v koutě zaprášené hromádka pergamenů, ... tak byly archiválie uloženy před sto lety – a tak jsou nyní – (a druhé straně sálu, s vysunutým obalem Strnadovým). Pak Strnad mládí, uprostřed koje, tak pracoval nemajetný vědecký pracovník před padesáti lety (ale nemohu dát pendant takhle pracuje dnes) ... a nakonec na pravé straně sálu práce Strnadova archivu dnes: zachraňuje, pořádá, publikuje, popularizuje (fotografie Bělohlávka jak vykládá na exkursi), uprostřed sálu v stolových vitrínách přikryté zlaté buly a vzácnosti ... “ O otevření výstavy den po vernisáži, t. j. 11. 4. 1952: „Milý hochu (viz Goll Pekařovi) tak především jsme včera slavně otvírali výstavu. ... Uprostřed je rekonstruovaná pracovna Strnadova v Havlíčkově ulici, ... nalevo (šipka s heslem včera) Strnadovi předchůdci a něco z pergamenů a knih, Plachý, Tanner, Stehlík, Hruška a nová mapa plzeňského panství a jeho vývoje, ... Pak je tu náznak Koziny a plzeňské rebelie, náznak poddanských poměrů, potom směs novějších archiválií, mzdové listy ze dvora, počátek plz. cukrovaru, ukázky ze vsí a českých knih z Touškova a Chotěšova, a konečně zase jen náznak korespondencí, vyvalený jeden balík Schwarze a nakonec dělnické hnutí, které je reprezentováno skoro výhradně spolkovými knihami, z nichž jsem kromě jiného utvořil opravdovskou hromadu, abych zdůraznil, že to sbíráme ve velkém. Jakmile se vejde do sálu, padne nejdříve do oka vitrina velká stolová s nápisem naše největší poklady, tam jsou 4 zlaté buly, Kde domov můj, Havlíček, To je u pokladny blízko, aby to měl dozor na očích. ... Na výstavě nade vši tou nádherou v horní polovině u stropu proti vchodu je portrét Marxův jako zakladatele historického materialismu a po stranách deseticentimetrovými písmeny dva citáty z Lenina a Stalina o historii. Po stranách Marxe dvě velké vlajky, jářku, kdo si přeje víc? ... Lhotka přišel s nápadem jinak dobrým, že [Socialistická] akademie vydá k výstavě cyklostylovanou brožurku, aby napsala Příbylová úvod, já obsah výstavy na dvou stránkách a on že napíše závěr. Tak se stalo, Lhotka to dal rozmnožit ... a výsledek byl, že tu brožuru zabavili, a to pro článek Lhotkův, kde prý třikrát za sebou se mluvílo o sociální demokracii ... “ Viz AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem; tamtéž, korespondence s A. Zemanem, dopis A. Zemana M. Bělohlávkovi z 15. 4. 1952 (obsahuje nejen popis exponátů výstavy, které Zeman připravoval, ale také problémy s jejím financováním); srov. F. Macháček–Z. Příbylová–V. Lhotka, Archiv včera a dnes. Plzeň. Průvodce výstavou. Plzeň 1952, cyklostyl (AMP, knihovna, i. č. 16 656, sign. Xle 408/37) – Z. Příbylová, Plzeňský archiv (4 s.); F. Macháček, Archiv včera a dnes (2 s.); V. Lhotka, Dělnické hnutí v plzeňském archivu (4 s.).

divadelní, tam se ovšem starám jen o vlastní výstavu a nemám na péči finanční stránku. Tak to bude snazší.

Tak mi prosím Tě pomoz, v každém případě ať aspoň dva tři zástupci přijedou z Prahy a budeš-li mezi nimi Ty, bude vyhráno. Děkuji Ti za všechnu lásku a přízeň. Pozdravuj doma. Nazdar!

Tvůj Macháček

Odpověz hned!

1952, prosinec 12. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/339 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze podpis a dovětek), předtišené záhlaví Ústřední národní výbor statutárního města Plzně, Archiv, Ulice Bedřicha Smetany 14., psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

<Č.>^a

<V Plzni dne>^a 12./12. [19]52

Milý Vojtíšku,

tak věci jdou dosti r[y]chle před se[!]. V minulých dnech, zatím co jsem byl v Praze, byla ve sklepě radnice státní policie a něco prý tu našla, nějaké spisy ze Škodovky a nějaká akta o Němcích^b, odnesli si to sebou a zapečetili sklep, kam nesmí nikdo z archivu ani z radnice. Po mně se zatím nesháněli. Zařídil jsem si zatím jen to, aby mne zavolali, jestliže zase přijdou^b, abych byl přítomen, protože já odpovídám za radniční sklep, pokud ovšem jde o věci, které jsem tam přestěhoval. Do sklepa však měli ještě přístup i jiní, byly tam kusy z inventárního úřadu a nějaká oddělení z radnice tam uložila věci přímo. To se ovšem dalo bez mého vědomí. Budu žádat, aby se to vyšetřilo podrobně, kdo a co tam dával. Při tom je<d>^cnání, když tam byli policmeni[!], se prý opakovala <l>^cegenda, že bylo něco z archivu zničeno. To je však lež jako věž a o to právě půjde. Jediná osoba, která mohla zainteresovat státní policii o tu věc, je ovšem krajský archiv[á]ř d[okto]r Šímanovský¹, na návod <n>^caší archivářky paní Příbylové², která byla zčásti přítomna při stěhování v listopadu

^a předtištěno ^b strojopisný překlep, v orig. Němcoch, přijdou ^c přepsáno perem rukopisem pisatele ^d psáno perem pod řádkem rukopisem pisatele

¹ Maxmilián ŠIMANOVSKÝ, JUDr. (1895-1975) vystudoval právnickou fakultu UK Praha (1919-1922), do archivnictví přešel ze státní správy (od 1928, Zemský národní Praha 1945-1949, 1945-1949 KNV Plzeň), od 1. 9. 1951 vedoucí Krajského (Státního archivu v Plasích), do důchodu odešel 31. 5. 1955, poté vedoucí Okresního archivu Plzeň-venkov (1955-1957). Jako důchodce pracoval od ledna do června 1957 na ředitelství výstavy „Plzeňský kraj ve výstavbě socialismu“. Viz BSAČZ s. 625; Vladimír Bystrický, Státní oblastní archiv v Plzni /z historie dokumentačního vědeckovýzkumného ústavu/, ZHS 1, s. 238 a 243; SOA Plzeň, f. ZKNV Plzeň, osobní odd., kart. 270, osobní spis dr. M. Šímanovského.

² Zdeňka PŘIBYLOVÁ, roz. Chocová (nar. 20. 5. 1925 v Plzni) pracovala v AMP v l. 1950-1953 jako administrativní pracovnice, která se částečně věnovala i pořádacím a inventarizačním pracím (viz M. Bělohávek, Archiv města Plzně ..., s. 25). Příbylová vedla městský archiv po dobu vojenské prezenční služby PhDr. Bělohávkou od 1. 11. 1951 do 28. 7. 1953, kdy nastoupila mateřskou dovolenou; poté rozvázala pracovní poměr (21. 12. 1953). Viz AMP, MěÚ, osobní spis Z. Příbylové, kart. 143 (zde mj. schválení zvýšení jejího platu za zastupování dr. Bělohávkou a popis pracovní činnosti, mnohde působící velmi nadsazeně). Příbylová zpracovala Bibliografii Plzně, která byla ovšem kritizována jak Bělohávkem (viz N. Morávková, c. d., s. 88), tak Macháčkem: „Naše paní šefka dělá o sto šest bibliografii. Dělá ji tak, že rozepisuje bibliografii Historického klubu. Člověk by z toho umřel. Ale dělám, jako bych to neviděl, když je tak hloupá, že se ani nepřijde zeptat, ... jak se to dělá.“ (viz AMP, f. M. Bělohávek, neuspořádáno,

loňského roku do sklepa radnice a tam si mohla z některých <věcí>^d rekonstruovat ovšem zcela falešnou síť svých lží.

Tak Ti to píši pro všechen případ, abys byl informován. Jinak se mám dobře. To bys jen snad mohl říci Fialovi³.

Pozdravuji Vás všechny a pěkné předvánoční vinšuji.

Tvůj Macháček

korespondence s F. Macháčkem, dopis M. Bělohávkovi 28. 5. 1952). Příbylová publikovala i krátkou stať Mikoláš Aleš a plzeňská sgrafita, in: Život Plzeňska, roč. 3, č. 4, s. 154-156.

³ Zdeněk FIALA, prof. PhDr. (1922-1975) absolvent historie a PVH na pražské FF (1945-1949) a Státní archivní školy Praha (1946-1948), Vojtíškův žák a nástupce na katedře PVH (působil zde v l. 1951-1975, jako vedoucí od r. 1958, profesorem od r. 1966); předseda ediční a metodické subkomise Státní archivní komise v l. 1951-1954. Viz BSAČZ s. 172.

1952, prosinec 21. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/147

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 20 x 29,5 cm; obálka 21,5 x 10,5 cm, adresa: Pan PhDr. Frída Macháček, městský archivář v. v., Plzeň, Hřímálého ul.; na zadní straně adresa odesílatele: Dr. V. Vojtíšek, Praha Střešovice, Spojená 3

Milý Macháčku!

Přejeme milostivé paní i Tobě vše dobré k vánocům i do nového roku. Zvláště mnoho zdraví a zdaru.

Dopis jsem dostal a dal přečíst D[okto]r[u] Fialovi. Nepřikládá mu zvláštní význam.

Tvůj Vojtíšek.

V Praze 21. XII. 1952

1952, prosinec 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/340 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice „Sletová hra Tyršův sen – Z antiky rodí se sokolstvo“ (Fotografická dopisnice Československé obce sokolské, biografický odbor, z IX. Sletu všesokolského v Praze 1932) 14 x 9 cm; adresa: Pan univ[ersitní] prof[esor] a akademik dr. Václav Vojtíšek, Praha–Střešovice, Spojená 3.

23./12. [19]52 Plzeň.

Milý Vojtíšku, děkuji pěkně za vzpomínku, kterou posíláš přes Svatobor, je velmi hezká. A vše nejlepší vinšuji vám všem. Na archivní frontě zatím klid.

Nazdar, na shledanou

Tvůj Macháček

1953, leden 20. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/341 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem podpis a opravy či vpisky), psáno na s. 1-2 (řádkování 1), arch 21 x 30 cm

V Plzni 20. ledna 1953.

Milý Vojtíšku,

nabral jsi nedůvěřivou tvář, když jsem Ti říkal o boudě, která se na mne chystá, a vidíš, už je to tady. Píší Ti na svém stroji a v klidu archivu, ovšem za nepřítomnosti paní vedoucí, a z toho vidíš již, že jsem osobně z toho vyšel, ale jinak to bylo hodně ostré a musil jsem vynaložit všechn svůj klid a pohotovost, abych v tom obstál.

Minulý týden jsem dostal obsí[^l]ku na stráž bezpečnosti, a to na nábřeží kde je ústředí, i politické. V pondělí, včera v osm hodin jsem tam přišel, byl jsem za bezpečnostních opatření doveden do malé kanceláře politické policie, kde se kona<ly>^ají výsledky, a výslech trval plné č<t>^ayři hodiny, odcházel jsem odtamtud v 12 hodin 15 [minut]. Mimochodem, na obálce^b stálo, že se má zjistit můj důchod a doba kdy jsem byl dán do penze, ale o tom se skoro nejednalo. Nejdříve tedy byla velmi důkladná asi^b hodinová politická prověrka, neměl jsem co tajit, pověděl jsem podle pravdy svůj politický vý<v>^o od Masaryka přes národní dem[okracii] k soc[iální] dem[okracii] a v rozhovoru o dnešních poměrech jsem prohlásil, že osobně nemám nejmenší příčiny si na něco stěžovat, že jsem nikdy nic jiného nechtěl než pracovní možnost, což je ovšem pravda. Pak přišel vlastní výslech. Velmi podrobně o Rožmitále. Dověděl jsem se totiž v říjnu, že tam odstěhovali patrimoniální archiv do sběru a oznámil jsem to hned úředně krajskému archivu i státnímu zemědělsko lesn[ickému] archivu v Praze.¹ Pan krajský a<r>^aachivář neměl

^a vepsáno rukopisně černým perem ^b strojopisný překlep, v orig. ohílce, ais, jixtá, podstrčot, důmnění, šim[anovského], přib[ylové], ponámky ^c podtrženo pisatelem černým perem ^d šrtuto pisatelem černým perem ^e marginálně vepsáno vlevo dole

¹ Rožmitál pod Třemšínem (nyní okres Příbram, Středočeský kraj) byl do r. 1948 sídlem správy arcibiskupského velkostatku. Archiv VS Rožmitál byl převzat 25. 5. 1948 Státním archivem zemědělským (Václavem Davídkem) a dodnes je v NA uložen f. Archiv pražského arcibiskupství – velkostatek Rožmitál pod Třemšínem 1565-1951, 106 bm archiválií. Viz tamtéž, f. ÚZLA, i. č. 112, kart. 80, složka „Rožmitál – zabezpečení archivu“. Ve spisu je strojopis F. Macháčka (na hlavičkovém papíru AMP) ze 3. 11. 1952 pro Státní zemědělský archiv Praha-Těšnov: „Podle spolehlivé, ale důvěrné zprávy, kterou jsem dostal, byl v posledních týdnech odvezen archiv uložený dosud na půdě v Rožmitále pod Třemšínem ve váze asi 5 až 10 metrů do sběru. Podle opisů názvu některých spisů ... jde tu o registraturu rožmitálského panství z 18. a počátku 19. století. Bylo by třeba příkladného zákroku, protože blatenský okres neblaze proslul v plzeňském kraji jako nejnebezpečnější místo pro ochranu p[*a*]mátek, kde se ničí často i věci veřejného majetku, jako v museích i archivech v Rožmitále i Blatné. Macháček.“ Dne 8. 11. odešel na

nic jiného na práci, než že mně obvinil, že já jsem to zavinil a že mám být proto vyšetřován. To bylo ovšem tak směšné, že to i vyslyšající komisař konečně pochopil, že jsem svou pov[i]innost vykonal a jako arc<h>ativář městský neměl jsem ani možnost ani práva zasahovat do Rožmitálu, že mi měl kr[a]jský arch[ivář] jen poděkovat za mé upozornění a vyšetřit si to sám. Velká část <v>áslechu byla ovšem věnována sklepu na radnici, kde je skutečně jistá^b záhada, tvrdí i policie, že tam našli hromadu vyhozenou a v ní doklady o Němcích. Jenže tu hromadu já tam nevyndal, já jsem ji viděl krátce před zavřením archivu při své poslední návštěvě a <v>arátný na radnici mi řekl, že to tam stěhoval některý městský úřad, že to vyhodil. Já jsem viděl v té hromadě jen starý papír a nakonec komisař sám přišel na to, že to tam mohl i někdo něco podstrčit^b, dověděl jsem se nyní, vlastně teprve dnes, že tam byli jednou před uzavřením policií i Příbylová a Šimanovský ve sklepech. Další udání byly mé ohromné příjmy, z těch nezbylo nic, to jsem snadno vyvrátil, dále obvinění, že jsem nechal listiny u fotografa, jasná lež, udělala do Příbylová sama a já jsem se to dověděl, až když mi fotograf telefonoval, co má s tím dělat, dále že se ztratil rozsudek <U>xův, zakladatele soc[iální] dem[okracie] na Plz[eňsku]², stejně jasná lež, <ž>e chodím do archivu i mimo úřední hodiny, no ovšem, vždyť mám na to právo jako zaměstnanec, když potřebuji tam pracovat, že mám příjmy z cest, to je hodně směšné. Takové věci se všechny již snadno vyvracely a přiváděly ad

Ministersvo lesů a dřevařského průmyslu Praha dopis, ve kterém ÚZLA sděluje, že podle zprávy od konservátora kraje plzeňského byl v posledních týdnech v Rožmitále odvezen do sběru archiv rožmitálského panství a dále: „Upozorňujeme Vás na tento případ, který dáme ještě správcem našeho oblastního archivu v Horšovském Týně blíže vyšetřiti ... žádáme Vás o nejpřísnější vyšetření celé věci, aby byla zjištěna osobní odpovědnost toho zaměstnance, který dal rozkaz, aby bez vědomí našeho archivu bylo se staršími spisy vůbec disponováno. Podotýkáme, že jsme ... ředitelství závodu Chodského lesního průmyslu v Rožmitále pod Třemšínem upozornili na důležitost archivu a na jeho nutné zabezpečení. Zemědělsko-lesnický archiv Horšovský Týn – zámek na vědomí s tím, aby se u Dr. Macháčka v Plzni zjistily podrobnosti a případně vyšetřila na místě celá věc.“ Ministerstvo 25. 11. ÚZLA odpovědělo: „ ... zjistili jsme, že závod do sběru dal pouze starý papír, který byl uznán na sběr od znalce z Prahy jako archivně bezcenný. Jinak je archiv v Rožmitále uložen dle pokynu s. Dr. Černého ze zemědělského archivu. V zájmu zabezpečení cenného archivního materiálu bylo by nejlépe, aby archiv byl převezen do zemědělsko-lesnického archivu v Horšovském Týně a činíme již v tomto směru potřebná opatření. Byli bychom Vám povděční, kdybyste nám mohli sdělit jméno informátora, o němž se ve svém dopise ... zmiňujete. Hlavní správa lesního průmyslu.“

² Antonín UXA (1847-1894) dělník a socialista. V r. 1861 začal pracovat jako dělník na šachtě v Mirošově, ale již r. 1865 dostal výpověď. Poté přešel na šachtu Humboldt v Nýřanech a v r. 1878 se podílel na založení Hornického podpůrného spolku v Nýřanech, brzy nato založil tajnou sociálně demokratickou sekci. V r. 1882 se Uxa podílel na přípravě velké hornické stávkové akce na Nýřansku, proto byl v 80. letech 19. stol. často vyslyšán a několikrát vězněn. Důsledkem bylo, že byl r. 1884 vypovězen z Nýřan a odstěhoval se do Příkosic na Mirošovsku. V l. 1891-93 se podílel na ustavení Všeobecnědělnického vzdělávacího spolku v Mirošově. Zemřel ve věku 39 let na tuberkulózu. O hledaném Uxově rozsudku psal F. Macháček M. Bělohávkovi již 22. 7. 1952: „Ta věc s Uxou, teď mi je teprve jasno, že tu jde o opis rozsudku soudu o Nýřanech, to jsem měl sám v ruce a je to bez ceny, originál mají na ÚRO a nechtějí to zatím vydat. ... A tak se tu připravuje kolem mne jakási špionážní síť a v ní jsou předně Příb[yllová] a Šiman[ovský]...“ Viz AMP, f. M. Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem.

absurdum. <Z>^a ostatních věcí, když už výslech ke konci nabýval spíše formy přátelského hovoru, bylo to, jak je tam zajímavá má činnost válečná, má špionáž a její metoda, s kým jsem měl styky v Praze a podobně, to chtěli vědět hodně podrobně. Protokol se psal tak, že vyšetřující diktoval otázky a já diktoval odpovědi, tedy bezvadně. Ale teď to hlavní: v přátelském už spíše hovoru jsem slyšel: jste na omylu, že máte v domněn^bí místní lidi, Šiman[ovského] a Příb[ylovou]. Dostali jsme nařízení z Prahy^c, abychom to vyšetřili. Tedy udání Šiman[ovského]^b a Příb[ylové]^b, jiný to nemohl všechny ty věci vykonstruovat, ale to šlo k státní archivní <komisi>^d radě^a a d[okto]r Šamber<g>^aer to poslal k vyšetření st[átní] policii?³ Od kdy se archivní závady šetří policií? Mám již dost toho stálého otravování takovými nedouky a pochybnými pova<h>^aami <jako je Příb[ylová] a Šiman[ovský >^e a chci si na to stěžovat prostě státní archivní radě <na její postup.>^e Ale ovšem se chci na to vyspat a chci slyšet Tvůj úsudek, co tomu říkáš. Státní archivní rada <by>^a <by>^d sama měla jako nejvyšší orgán archivní zjistit teď mou činnost a dát mi nějakou satisfakci za svůj podivný zákrok. Pohovoř o tom třeba taky s Fialou, může si to i přečíst. Taky tam byly otázky, co dělám, čím se zam<ě>^astávám. Náhodou mám v práci pozůstalost největšího kapitalisty první poloviny 19. stol. na českém západě J[.] D[.] Starka[!], dodělávám teď překlad, potom poznámky^b a doplňky, jenže k nim budu potřebovat právě krajský archiv v Plasích, a jak do něho, když ho vede právě Šimanovský?⁴ To se j<m>^a ovšem líbilo. Sklep na radnici prý má být zase otevřen a já mám pokračovat v uspořádání materiálu.

³ Zdeněk ŠAMBERGER PhDr., CSc. (14. 12. 1923 Praha) vystudoval historii na pražské FF (1945-1948), v l. 1945-1951 pracoval v ÚAMV (od 1948 ministerský komisař, vedoucí odd.), v l. 1951-1953 tajemník Státní archivní komise, v l. 1953-1967 vědecký vedoucí archivní správy MV Praha a v l. 1957-1970 tajemník vědecké archivní rady MV (více BSAČZ s. 615-616).

⁴ K tomu srov. AMP, f. F. Macháček, i. č. 702, kart. LP 1666, rukopis Pozůstalost Jana Davida Starka (přeložil z němčiny a poznámkami doplnil dr. Fr. Macháček), 48 s., b. d. Jedná se o přepis pozůstalostního spisu J. D. Starka z let 1841-1850 z knihy in AMP, Liber divisionum et transactionum XI, fol. 200 a násl. Jan David STARCK (1770-1841), syn kraslického obchodníka s vínem Josefa Karla Starcka, s nímž založil později jeden z největších kraslických textilních závodů (viz SOA Plzeň f. Bratři Starkové, továrna na krajky, výšivky a záclony, v. o. s. Kraslice 1882-1949). Pro bělení krajek přikupoval od konce 18. stol. postupně chemické továrny a postupným spojením velkovýroby kyseliny sírové a jiných chemických produktů (základ chemičky v Kaznějově, která se dle iniciál zakladatele jmenovala Jodasta) s dolováním uhlí a obchodem s ním, vznikly v první polovině 19. stol. Starckovy podniky na Sokolovsku a Plzeňsku, které byly dlouho prvním a nejvýznamnějším kapitalistickým podnikem v západních Čechách. Jejich vedení převzal fakticky už v roce 1832 zakladatelův syn Jan Antonín Starck (1808-1883). Viz Sokolovská uhelná a. s., podnikový archiv, f. Jan David Starck a spol. dolové a průmyslové závody Dolní Rychnov 1782-1899. Inventář A. Gross, Sokolov 1965, kap. Stručný vývoj podniku, s. 1-2.

Tak co tomu říkáš, milý Vojtíšku, vždycky nevěřící? Ujišťuji Tě, že není takový výslech, ani když nemůžeš mít zvláštních stížností na jeho průběh, pranic příjemného ani povzbuzujícího.

Jinak u nás nic nového, pěkně pozdravuji celou svou famílii. A brzy napiš, co si vymyslíš.

Tvůj Fridolín.

1953, leden 28. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/148

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, arch 20 x 29,5 cm

Milý Macháčku!

Dal jsem Tvé psaní číst D[okto]r[u] Fialovi. Ujistil mne, že se v archivní komisi o ničem, co se Tebe týká, nemluví, a že D[okto]r Šamberger sám nemohl nic zařídit. Pak se telefonicky spojil s D[okto]r[em] Šambergerem a přinesl zprávu, že D[okto]r Šamberger o ničem neví. Tak soudí, že někdo podal na Tebe úřední oznámení, které došlo k nějakému kontrol[nímu] orgánu, a ten nařídil vyšetření. Prý to může souviset s p[an]í P[ř]ibylovou a s tou stranou, která Tě nemiluje.

D[okto]r Fiala myslí, že D[okto]r Šim[anovský] nemá v akci účast a není s P[ř]ibylovou spojen. Mluvil prý s nim[!] před některým časem v Praze. Výslovně pověděl, že nikomu nechce škodit, že sám je starý člověk, který chce mít klid. D[okto]r Fiala má za to, že byste se mohli dohodnout někde při schůzce. Pokud jde o P[ř]ibylovou, má o ní zprávy a ví, že dělá nepříjemnosti. Informovala ho nedávno p[an]í Bělohávková.

D[okto]r Fiala také říkal, že kdyby co přišlo do archivní komise, postavil by se na Tvou obranu. Tak to je vše, co mohu uvést. O všech věcech, o kterých jsi psal, nemohu vyslovit nějaký názor. Nemám pro to podkladu.

Mnoho milostivou paní i Tebe pozdravujeme a vše dobré Vám přejeme. Na shledanou!

Tvůj

Václav Vojtíšek

V Praze 28. ledna 1953.

1953, únor 14. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/342 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem opravy či vpisk, pozdrav a podpis), psáno na s. 1-2 (řádování 1), velký arch 21,5 x 30 cm, malý arch 21,5 x 15

V Plzni dne 14. února 1953.

Milý Vojtíšku,

historie se rozvíjí dále a nabývá dramatickosti.

V pondělí 26. ledna mne pozval k sobě na kraj šef III. referátu d[okto]r Šimáček¹. S u[c]tivostí velikou velmi se mne ptal na všeliké věci archivu v kraji se týkající a jen nakonec formou velmi mírnou se mne tázal, zda snad nevystupuji po kraji jako ouřední osoba v archivnictví, mohl jsem ho poctivě ujistit, že mne to nikdy ani nenapadlo ani nenapadne. Ale ve čtvrtek potom dostal JNV z KNV rozkaz tím pánem podepsaný, že do archivu mají vstup a klíče k němu jen paní Příb[ylová] a Procházka a nikdo jiný že nesmí se v archivu objevit kromě ouředních hodin. JNV na to pohotově reagoval tím, že referent² nařídil, aby se služební hodiny obou stálých zaměstnanců upravily tak, aby tam někdo byl ve středu a v sobotu odpoledne, a <o>^a tu dobu mně i Zemanovi šlo. Také na kraji d[okto]r Šimáček, když jsem ho interpeloval, řekl, že přece JNV to může takovým způsobem upravit, a my se [s] tím spokojili, protože za dnešních poměrů mít klíč, když jej také má paní Příbylová, mohlo by být i nebezpečné. Ty věci z kraje řídil krajský arch[ivář] d[okto]r Šimanovský, krajský archivář, jenž úplně podléhá paní Příb[ylové]. Ovšem referent z JNV nepočítal s paní Příb[ylovou]. Ta prostě odmítla rozkaz změnit něco na pracovních hodinách a zakázala to i Procházkovi, jenž byl ochoten být v archivu ve středu i v sobotu odpoledne. Tak se stalo, že toto píši v muzeu, třebaže jsem sám v budově, mohu si vybrat kteroukoliv místnost a pracovat tu, ačkoliv s muzeem

^a vepsáno rukopisně černým perem ^b strojopisný překlep, v orig. archovářem ^c vepsáno rukopisně perem pod řádkem ^d text psaný na dalším malém archu s druhým vlastnoručním podpisem (očividně určený ke čtení jen Vojtíškovi)

¹ Jan ŠIMÁČEK, JUDr. (nar. 1921) pracoval na KNV v Plzni od 1. 1. 1951 (osobní tajemník předsedy, od července 1951 přednosta I. referátu, od r. 1952 vedoucí organizačního odd., od ledna 1953 přednosta III. referátu pro vnitřní věci, od června 1954 odboru vnitřních věcí), člen KSČ od května 1945; od 1. 4. 1957 zaměstnán na ministerstvu zahraničních věcí (vybrán do ročního kursu diplomatické školy). Viz SOA Plzeň, f. ZKNV Plzeň, osobní odd., kart. 269, osobní spis dr. J. Šimáčka.

² Vícekrát zmiňovaným referentem, kterému podléhalo také řízení AMP, byl od 20. 8. 1951 jmenován Radou JNV v Plzni Bohumil PAIZKER (nar. 21. 7. 1907), původně modelář Škodových závodů. V této funkci setrval do 31. 12. 1953, poté přešel od 1. 1. 1954 do funkce referenta pracovních sil a od 21. 5. 1954 zastával funkci vedoucího tohoto odboru. Na vlastní žádost rozvázal pracovní poměr dnem 31. 7. 1955, kdy se vrátil na původní pracoviště do Škodovky.

nemám jiné pracovní souvislosti než starou tradici. A Zemanovi by byla takto znemožněna práce dokonce, protože on má ze školy volno právě ve středu a v sobotu odpoledne. Prosadí-li to nakonec referent a vynutí-li si poslušnost, nemohu říci, protože je to sice čestný muž, ale paní Přib[yl]ov[á] se bojí, ví, že je to notorická udavačka a on jako komun[istický] funkcionář mohl by být více ohrožen než například já. V pátek 20./2. má se o archivu jednat v radě JNV a jsme tam pozváni já i Zeman i paní Přibyl[ová]. My jsme podali zprávy o své činnosti i podrobné, jen věcné poznámky o úloze archivu a potřebě plánu k rozmnožení pro členy rady paní Přib[yl]ov[á], pokud jde o obecné poměry, to odmítla, že si to přednese ústně.³ Pokud vím, půjde hlavně proti mně a má připravenou celou řadu lží a podlých výmyslů. V tom dovede jednat, vždyť i Tys nalít na povídačku o tom, že jsem pracoval jen 3 hodiny denně.

Pro to pro všechno, milý Vojtíšku, bych Tě ještě neotravoval a Tobě bych to nepsal. Ale jde o jinou věc, a o tu prosím pomoc Tebe i Fialy. Jde tu o soudr[uha] Procházku. Paní Přib[yl]ov[á] byla ve středu 11. t[ohoto] m[ěsíce] v Praze buď v archivu min[isterstva] vnitra u Skřivánka⁴ nebo u d[okto]r[a] Šambergera a žalovala na Procházku těžké lži, na příklad o dopisu, který měl Procházka zpronevěřit apod., bídne a ničemné lži, vzala ho v nenávist proto, že se k nám chová slušně. Je to starý komunista, poctivý a pilný pracovník, dělal u nás indexy k novým archiváliím, například k protokolů<m>^a městské rady a zastupitelstva, katalogizuje drobné tisky, jako plakáty, dělal i část soukromých archiválií a korespondencí a to se slušnou rozvahou, ačkoliv ani nevím, má-li měšťanku. Udělal nepoměrně více práce a hlavně spolehlivější než celá paní Přib[yl]ov[á], která se dopouští chyb až komických. Chce ho proto dostat z archivu pryč, pak mám přijít na řadu já a Zeman. A Procházka má 3 nebo 4 děti, chybu má jen tu, že neumí mluvit a neumí se reprezentovat. Záleží tedy velmi na tom, i z věcných důvodů, aby tento pilný a slušný člověk, který má dnes i be<z>^apečně lokální věd[o]mosti o jednotlivých věcech, byl archivu zachován a nemusil ustoupit nátlaku této už chorobné ženy.⁵

³ Viz AMP, f. JNV (MěNV), Zápisy ze schůzí Rady JNV 1953, i. č. 11 499, sign. 29 d 15, fol. 197v-198r, Zpráva o činnosti a úkolech měst. archivu za r. 1952; srov č. 392, pozn. 1.

⁴ Ladislav SKŘIVÁNEK (1911-1988) konzervátor, v l. 1945-1954 v ÚAMV (od 1950 aktuárský ředitel pověřený vedením archivu), v l. 1954-1955 vedoucí konzervace a techniky SÚA, v l. 1951-1954 náhradník Státní archivní komise Praha; dodnes je nechvalně proslulý chybnou konzervací listin Archivu České koruny (1955), jejímž důsledkem vznikly barevné změny na listinách; nešetrně restauroval také některé listiny v AMP (zejména zlaté buly), když zlaté plíšky pečeti probil ocelovými hřebíky; své restaurátorské poznatky shrnul v příručce Technika a konzervace při uložení a ochraně organického dokumentačního materiálu v archivech. Praha 1952. Viz BSAČZ s. 578.

⁵ Václav PROCHÁZKA (nar. 5. 4. 1909 v Plzni) pracoval v AMP od 11. 11. 1948 do 31. 12. 1970, kdy odešel do důchodu v tehdejší kategorii zřízenec (do služeb města nastoupil od 17. 3. 1941; do městského archivu přestoupil ze Západočeského umělecko-průmyslového muzea v Plzni, kde pracoval od 22. 8. 1945 jako vrátný). Procházka se věnoval brzy také inventarizačním pracím (viz M. Bělohávek, Archiv města Plzně. Průvodce ..., s. 25), v l. 1949-1951 též nárazově vypomáhal dr. Bělohávkovi při pracích v Krajském archivním depozitáři v Plasích. V. Procházka měl 3 děti (syna Václava, nar. 1940, Josefa, nar. 1941, a dceru Marii, nar. 1945), vystudoval 5 tříd obecné a 4 ročníky měšťanské školy, dále 2 ročníky kupecké školy pokračovací; původním povoláním byl obchodník

Proč se Šimanovský postavil tak proti nám, to má asi toto pozadí: Paní Přib[ylová] mu namluvila zase lež, že se Bělohlávek do městsk[ého] archivu nevrátí, protože nechce vrátit, že se chce stát kraj[ským] archivářem^b, aby dostal devítku.⁶ To je také lež jako věž, Bělohl[ávek] se chce vrátit, protože má vědecké ambice a je mu proto milejší osmička v městském archivě, kde i po té stránce má co dělat, než devítka v krajském, kde by se k pořádné práci nedostal.⁷

A těm povídačkám o těch třech hodinách apod. nevěř a podruhé je za mne a[d] limine odmítni. Snad mne trochu znáš. Ostatně Ti povím, jak to vzniklo, vzpomněl jsem si, ale s tím Tě už nebudu otravovat.

Tak Tě prosím, na toho Václava Procházku nezapomeňte tam v Praze, nejen z osobních, ale skutečně z věcných důvodů. Vždyť je to dnes vlastně nejvýkonější orgán u nás, když ani já ani Zeman nepracuju plných osm hodin, Zeman má školu a já rozličné jiné práce (ovšem nehonorované!). Tak už dost, nadáváš už jistě na mne, věřím, je to otrava, ale komu jinému to má[m] psát?

Jinak u nás vše při starém, Ele je poměrně dobře, a já chodím na injekce proti prostatě, no uvidíme. Takové tvrdé dřevo, kterého se žádná chorobná houba nemůže chytit, jako Ty jsi, ovšem nejsem. Vetchý stařeček se ze mě stává. Ale ještě snad neblbnu (žádné nejapné vtipy) a tak je to dobré.

Všem hřímavý pozdrav

Macháček

<K informaci pro Tebe jen malou poznámku, jen pro Tebe. Fiala není taky přece jen docela upřímný, již ve čtvrtek 22. ledna měl v ruce protokol sepsaný se mnou v Plzni na státní policii. Musil tedy něco vědět o tom, jak se to <udání>^c do Plzně dostalo.

Macháček>^d

příručí, člen KSČ a ROH. Viz AMP, MěÚ, osobní a kádrový spis V. Procházky, kart. 268; tamtéž, kart. 246, pracovní a politické zhodnocení zaměstnance za rok 1966: „ V městském archivu již působí 25 let. V práci je svědomitý, ochotný, obětavý a má velké zkušenosti ... V jeho povaze chybí průbojnost ...“ Tamtéž, nedatované hodnocení: „Václav Procházka zastává místo dokumentačního pracovníka. Pořádá novější archivní fondy a připravuje je k inventarisaci. Dále spolupracuje při ukládání všeho archivního materiálu, o němž má velký přehled ... Během svého působení v archivu získal opravdu široký systematický přehled o veškerém archivním materiálu. ... V. Procházka je iniciativní pracovník, přichází s mnohými nápady na zlepšení práce v archivu a pečlivě se stará o celou budovu.“

⁶ M. Bělohlávek byl prvním správcem tzv. krajského archivního depozitáře, umístěného do bývalého metternichovského zámku v konventu cisterciáků v Plasích, od jeho založení 25. 11. 1948. Postupně se KNV v Plzni zapojoval do péče o vznikající archiv a 31. 3. 1951 převzal od Bělohlávka všechny úřední spisy, později ustanovil krajského archivního referenta a k 1. 9. 1951 i vedoucího krajského archivu (jím se stal nearchivář, ale zkušený státní úředník, již zmíněný dr. M. Šimanovský). Bělohlávek nastoupil v listopadu 1951 vojenskou prezenční službu, odkud se vrátil zpět do AMP na podzim 1953 (viz V. Bystrický, c. d., s. 238).

⁷ Viz AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s F. Macháčkem 1949-1953, dopis z 28. 6. 1953: „Podle výroku určité strany, ale nikoliv JNV, se Ty určitě nevrátíš na své místo ... a šéfem úřadu se troale stane paní Přib[ylová]. Vadí Ti, zdá se, především spojení s ‚tím lumpem Fridolinem‘. “ Srov. tamtéž, f. F. Macháček, i. č. 147, kart. LP 1631, korespondence s M. Bělohlávkem 1948-1954, dopis 31. 8. 1953: „Mám za dva měsíce se vrátit a abych byl upřímný, mám z toho velké obavy. Domníval jsem se, že v archivu to snad půjde dobře, Tvé zprávy mne opět přivedly na jiné myšlenky... Mám starostí, že si nevím s nimi rady. “

1953, březen 2. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/343 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem opravy či vpisky a podpis), psáno na s. 1 (řádkování 1), arch 21 x 30 cm

V Plzni dne 2. března 1953

Milý Vojtíšku,

tak celá ta historie s tím naším archivem zatím se skončila aspoň v prvním svém jednání s výsledkem uspokojivým. Především selhala zuřivá snaha naší paní šefky zbavit se nás, mne, Procházky i Zemana. Zůstaneme všichni v těch poměrech, jak jsme dosud, se stejnými platovými poměry. Jednal o tom obšírně JNV 20. února, kde jsme všichni byli a já a Zeman jsme referovali, paní Přib[ylová] se tu marně snažila uplatnit některé své klepy, a potom v komisi, která měla dokončit detaily a která jednala minulou sobotu. Máme každý svůj vlastní úkol. Administrativní vedení má ovšem paní Přib[ylová], rádcem v odborných otázkách je Zeman, kromě toho dále rovná materiál 17. a 18. století. Procházka zdědil po mně dokončení v uspořádání registratury b<y>^avalého okr[esního] hejtmantství a bude se radit se mnou. Já mám být zproštěn ostatního úředního jednání a mám všechn svůj čas věnovat napsání dějin města Plzně. To jsem přijal a zavázal se k tomu. Sice mne to zbavuje vlivu na archiv, ale konečně je tu Zeman, a když by bylo zle, já již bych si našel cestu. A jsem si ovšem vědom, jestli nenapiši aspoň nejstarší dějiny města, že to ostatní stojí za starou belu. Mám již o tom svůj rozvrh a 20. března chci začít psát tak, abych v příštím roce odevzdal I. díl hotový. Chuť do toho mám zase docela novou.¹

V<y>řizena je s konečnou platností také ta historie s tím sklepem na radnici, pro niž jsem měl to vyšetřování. Když jsem si to zase prohlédl, nemohu ovšem bezpečně

^a vepsáno rukopisně černým perem ^b strojopisný překlep, v orig. nezavdaným (značka pro přehození písmene „d“ za „a“) ^c v orig. posici

¹ Ke zprávě pro Radu JNV viz č. 391, pozn. 2 (obsahuje shrnutí významu a účelu archivu, přehled vykonané práce, rozdělené do skupin: I. práce pořadatelské, II. práce inventarisační a katalogisační, III. práce vědecké, IV. činnost propagační). Závěrem je uvedeno: „K celkové činnosti měst. archivu bych chtěla ještě podotknout, že práce v něm by se dala ještě zlepšit, hlavně pokud se týká spolupráce všech zaměstnanců a nebýt mnohých závažných příčin, o nichž – pro jejich obsáhlost – je nutno se zmínit jen ústně.“ V zápisu z téže schůze tamtéž, fol. 193v, čteme: „Zpráva uvedená v příloze B, jež tvoří nedělitelnou součást tohoto protokolu, byla projednána za účasti zaměstnanců archivu JNV, kteří zodpověděli dotazy a vzata na vědomí. ... V příštím čtvrtletí bude opět zařazena do plánu práce rady JNV zpráva o činnosti archivu, aby se vyřešila spolupráce jednotlivých zaměstnanců archivu.“ Rozepsané dějiny Plzně jsou uloženy v Macháčkově pozůstalosti (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1662 a 1666: i. č. 649 Začátek dějin města Plzně, 93 s., b. d.; i. č. 650 Dějiny Plzně II.-VI., 12+15+16+14+14 s., b. d.; i. č. 734 Dějiny města Plzně 93 s.+12 s., 1953 (další kopie textu jako i. č. 649); tamtéž, i. č. 653 Malé dějiny Plzně a Plzeňska, 244 s., b. d.; i. č. 654 Plzeň, 23 s., b. d.).

obvinit Šimanovského a Příb[ylovou], že tu míchanici, kde se skutečně octla akta v hromadě určené do sběru, na mne nalíčili. Mohlo to také vzniknout nezávadným^b způsobem, do sklepa měli přístup i jiní, vzali si tam stolky, na nichž byly spisy, prostě to hodili na zem, a tak se to mohlo pomíchat.

S uspokojením jsem konstatoval, že přece jen klepy na JNV neplatí. Paní Příb[ylová] je s[t]ím ovšem zle nespokojena, ale asi s tím i dále pohoří. Aspoň jsem dosud nemusil na ty klepy ani odpovídat a žalovatelka jen si s nimi hodně pokazila svou pozici^c.

Nejasné je to ještě s Bělohlávkem. Ale do toho je ještě osm měsíců a uvidíme, řekl si slepej.

V březnu ještě se patrně uvidíme v Praze. Teď jedu od 11 do 15. do Domažlic a Kdyně, přednášet a jiné.

Všem srdečný pozdrav.

Tvůj Macháček

1953, červenec 9. [Brno]^a

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/344 (kopie)

Dopisnice, rukopis, psáno perem, pohlednice Moravský kras – Punkevní jeskyně 14 x 9 cm; adresa: Pan akad[emik] univ[ersitní] pro[fesor] dr. Václav Vojtíšek, Spojená 3, Praha – Střešovice

9./7. [19]53

Milý Vojto, jak se chystáme na slávu za měsíc?¹ Nemám letos ani čas na Prahu, ale konečně jednou se tam objevím. Tady jsme na muzejním sjezdu. Nazdar! Poručení mil[ostivé] paní

Tvůj Macháček

<Srdečně Vás, pane profesore, i Lenku pozdravuji G. Macháčková>^b

^a místo odeslání dle poštovního razítka ^b rukopis Macháčkovy manželky

¹ Macháček připomíná, že za měsíc, tj. 9. 8. 1953, oslaví V. Vojtíšek sedmdesátiny.

1953, červenec 17. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/150

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarch 17,5 x 23 cm

Milý Macháčku!

Děkuji za lístek milostivé paní i Tobě. Sláva žádná nebude. Chci, aby neblahý den přišel v tichosti. Sedmdesátka je vlastně tragedie.

Bylo by zbytečné, abys jezdil do Prahy a vydával peníze, když můžeš přijeti kdykoliv jindy a cesta bude zaplácena.

Paní Vojtíšková běhá zase jako čamrda a káže mne od rána do večera (pokud jsem doma).

Posílám milost[ivé] paní i Tobě srdečné pozdravy i přání všeho dobrého.

Tvůj

Václav Vojtíšek

V Praze 17. VII. 1953

[1953], září 25. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/351 (kopie)

Dopis, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 15 x 21 cm

V Plzni 25./9. [1953]^a

Milý Václave,
přeji Ti, aby Ti ta svatováclavská husička dobře chutnala i jinak dobrou pohodu k svátku i po něm.

My už jsme doma, 14 dní jsem poctivě lenošil v Hojsově Stráži a bylo nám tam oběma dobře. Jinak nic zvláštního až na všeliké laskavosti pana krajského archiváře. Jinak o mně nemluví než „ten lump Mach[áček]“, ač jsem mu nikdy ani stéblo nepřeložil.¹

Přerušil jsem starou Plzeň a smolím nyní Plzeň husitskou a v potu tváře se snažím vyřešit tento opravdu těžký problém. A za tejdén půjdu do špitálu na vyšetření (kýla + prostata), aby Tvá paní, kterou pěkně pozdravuji, na mne už nehubovala.

Nazdar a na shledanou

Tvůj Frida M[acháček]

Žena všechny vás pozdravuje.

^a dopis zařazen veslozce „nedatováno“; v dataci chybějící rok určen dle kontextu navazujícího dopisu (č. 372), rukopisně se shoduje s č. 376

¹ Viz č. 391, pozn. 5.

1953, říjen 2. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/151

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarch 17,5 x 23 cm

Milý Macháčku!

Děkuji Ti i milost[ivé] paní za vzpomínku k sv. Václavu a za vlídné přání. Také Vám se ženou i mladými přejeme vše dobré. Zvláště buďte zdraví, a nic ať neruší spokojenost Vašich dnů.

Půjdeš-li do nemocnice, zajisté jde o vyšetření a prohlídku, a zase Tě pustí, a brzy se podíváš do Prahy. Na takové věci, jako má ráda p[an]í Vojtíšková, nedej. Ta by chtěla, aby ji operovali aspoň každý měsíc. Jinak teď tak moc neheká, spíš mne prohání, pokud jsem doma a pokud se dám. Muzicíruje s velkou chutí a pilností také na pianě.

Co se týče kraj[ského] archiváře – to by se nenašli dva lidé, kteří by vydali svědectví pravdě, jak o tobě mluví. Žaloval bych ho prostě. Arci sám bys musil být čistý jako lilium, aby i on Tebe nemohl z ničeho vinit.

Tak ještě jednou: Mějte se s mil[ostivou] paní ve všem dobře! A na shledanou!

Tvůj

Václav Vojtíšek

V Praze 2.[?] října 1953.

1953, listopad 11. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/345 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze vpisy a opravy textu a podpis), psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

V Plzni v den sv. Martina 1953¹

Milý Vojtíšku,

prosím tě, napiš, jaká bude podle nového archivního zákona moc krajského archiváře nad naším městským.² Jde totiž o to, že jsem dostal na jeho zákrok výpověď od 1. prosince z městského archivu jako externí zaměstnanec. (Zeman ku podivu zůstává a je to vůbec podezřelý, ale o tom jindy, zatím mám jen podezření a doufám ještě, že se to vysvětlí). Radnice mi slibuje, že mi to nahradí tím, že bude ode mne kupovat hotovou práci do stejné výše, do těch 400 Kč měsíčně, které jsem měl dosud, a že tedy finančně neutrpím.³ Měl jsem úmysl se proti tomu bránit, poněvadž je to deklasifikace, zejména když se to týká jen mne, ale zase mi bylo řečeno, že to budu mít tak lepší, protože nebudu podléhat krajskému archiváři^a a ten že na mne nebude moci tak snad jít. <Chtěl prý mi zakázat přístup do archivu.>^b Tak nevím, potřebuji v té věci moudrou radu a tu hledám ovšem u moudrého Vojty. Tak^a si sedni a rad'. Kdyby to nebyl zrovna archiv, nejrady bych z toho utekl ze všeho a

^a strojopisný překlep, v orig. archiváři, Tsk ^b vepsáno marginálně vlevo vedle textu (rukopis perem)

^c vepsáno nad řádkem ^d škrtnuto nebo podtrženo strojopisem (nelze jednoznačně určit), nad tím další nadepsané slovo (strojopisem)

¹ Svátek sv. Martina se slaví 11. listopadu (na památku sv. Martina z Tours, který byl biskupem v Tours a stal se jedním z nejznámějších svatých; je znám díky příhodě, kdy se rozdělil s žebrákem o svůj plášť).

² Budování krajských archivů se nejprve ujal ÚAMV, aby v souvislosti se vznikem krajů od 1. 1. 1949 došlo i k zajištění realizace archivní péče a budování sítě státních archivů. Měla být odstraněna i dvojkolejnost státních a samosprávných archivů; v červnu 1953 Státní archivní komise zpracovala návrh zásad legislativního opatření pro konečné organizační utváření archivního oboru. Výsledkem bylo vydání vládního nařízení č. 29/1954 Sb. Na podzim 1953 nebylo ještě jasné, zda krajský archivář nebude přímo řídit i AMP. Této situaci čelili Macháčkovi nástupci až do r. 1989, paradoxem je, že Krajský archiv v Plasích pomáhal budovat jako jeho první správce dr. Bělohávek (v letech 1948-1951). Obecně k situaci v archivnictví po r. 1945 viz Zdeněk Šamberger, Archivní teorie a praxe po roce 1945. Stav a vývoj. In: Studie k dějinám československého archivnictví. Praha 2005, s. 210-218.

³ Viz AMP, MěÚ, JNV, NV města Plzně, osobní odd., kart. 104, osobní spis F. Macháčka, přípis zn. I-428-2. 11. 1953: „Platová úctárna vyplácí PhDr. Fridolínu Macháčkovi, měst. archiváři v. v., poměrnou část základního platu VIII. pracovní třídy jako externímu pracovníku městského archivu. Vzhledem k plánovanému stavu pracovních sil a mzdového fondu pro městských archivář[!] zastavuje jednotný národní výbor v Plzni výplatu této poměrné části základního platu dnem 30. listopadu 1953. ... Městskému archivu na vědomí. Pokud bude Dr Macháček konati práce pro městský archiv, může mu být navržena z neosobního fondu čtvrtletně odměna do nejvyšší částky 416 Kč měsíčně, pokud budou prostředky neosobního fondu stačiti na tuto odměnu.“

našel si něco jiného. Ale opustit můj milý a zlatý archiv, v němž jsem seděl 46 let? To bych se tu pověsil na hák.

Jinak dějiny pomalu, ale stále pokračují, mám jich ke 100 stránek,⁴ u Pyšvejců v p<ř>^c íštím čísle vyjde můj delší článek, korekturu již mám, drobnosti jsem napsal do našeho Života Plzeňska a do Naší vlasti pražské, v příštím roce má vycházet vědecký časopis Plzeňska,⁵ hodně práce mi dá konservátorství, i pro muzea dělám libreta pro expozice, v Plzni, v Březnici, <Rokycanech>^d <Zbiroze>^c, ovšem to jsou většinou práce, které málo nesou a tak po té reformě nějak mám pořád prázdko v kapse.⁶ Teď snad nějaká přednáška pomůže, aspoň trochu. Do Prahy mám ještě letos jeti a rád bych si tam vyjel na pár dní, ale pořád ještě nevím, pořád je málo času. Ale není zle, aby nemohlo být ještě hůř, tím se utěšuji. U ženy je celkem slabounké zhoršení, ale to si způsobuje sama, že se nešetří. Ale ono také, jak se šetřit? Práci dnes nedostane nebo za nemožné ceny.

Těším se na odpověď, srdečně všechny vás pozdravuji.

Tvůj Macháček

⁴ K tomu viz č. 392, pozn. 1. Uvedenému počtu ke 100 stránek odpovídá rukopis pod i. č. 649 Začátek dějin města Plzně, 93 s., b. d.; dále strojopis „Dějiny města Plzně. Dr. Fridolín Macháček, <historiograf> města Plzně. Začato 20. března 1953“ (viz AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1666, i. č. 734, 93 s.+12s. strojopisu formátu A4).

⁵ Viz F. Macháček, Vrchnosti a poddaní, Časopis společnosti přátel starožitností LXI, s. 168-185; jiné příspěvky v Macháčkově bibliografii pro r. 1953 nejsou uvedeny. V l. 1950-1954 vycházel Život Plzeňska, kulturní a vlastivědný měsíčník Plzeňského kraje (vyd. LUH Plzeň); Plzeňsko, list pro vlastivědu západních Čech (vyd. Kroužek přátel starožitností, poté Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni), vycházel v letech 1919-1936, znovu obnoven 1992 s navazujícím ročníkováním (nyní vyd. Spolek za starou Plzeň). Jaký vědecký časopis Plzeňska měl Macháček na mysli, nelze zjistit. O vydávání sborníku, který poprvé vyšel v r. 1958 pod redakcí M. Bělohávkova s názvem Minulostí Plzně a Plzeňska (od roku 1962 až dodnes vychází jako Minulostí západočeského kraje), se uvažovalo od r. 1956, a jeho druhý ročník (1959) měl být věnován památce F. Macháčka. Jeho jméno se v něm však nesmělo objevit, k tomu srov. Jaroslav Douša, Minulostí Plzně a Plzeňska a Minulostí západočeského kraje: 45 ročníků z let 1958-2007, MZK 43, 2008, s. 5-9.

⁶ Podle přípisu KNV Plzeň, IV. referátu, zn. IV/3-357.5-2/12-53-Te ze dne 8. 12. 1953 pro JNV Plzeň, I. referát (osobní odd.) byl F. Macháček schválen býv. ministerstvem školství, věd a umění, státní památkovou správou dne 31. 8. 1951 č. j. 7355/51 za konzervátora státní péče o ochranu památek pro okres Plzeň. Byl navržen do seznamu konzervátorů navržených na odměnu pro r. 1953 z prostředků KNV Plzeň (viz AMP, f. MěÚ, JNV, NV města Plzně, osobní odd., osobní spis F. Macháčka, kart. 104). Macháček si posteskl na špatnou finanční situaci vzniklou důsledkem vyhlášení měnové reformy s platností od 1. 6. 1953. Lidé byli doslova ožebračeni o své úspory (výměna většiny peněz byla provedena v poměru 1:50) a životní náklady prudce stouply. K masovým nepokojům a demonstracím došlo v Plzni 1. 6. tr. (viz I. Martinovský a kol., Dějiny Plzně ... , s. 453-454; více Adam Skála, Měnová reforma 1. června 1953 v Plzni v hlášení mocenských orgánů, MZK 42, 2007, s. 602-639.).

1953, listopad 15. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/152

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarch 17,5 x 23 cm

Milý Macháčku!

Psaní jsem dal číst i D[okto]r[u] Fialovi. Slíbil, že se na věc zeptá d[okto]r Šamberg[e]ra a bude působit. Souhlasí se mnou, že vše je nehezke a podivné. A souhlasí se mnou i v tomto smyslu: Máš-li proti kraj[skému] archiváři důkazy a svědky, podej žalobu. Snad jsou lidé, kteří vydají svědectví pravdě, a snad jsou lidé, kteří rádi vydají svědectví pravdě. Ale sám bys musil mít štít čistý!

Krajský archivář je arci mocný pán. Je ve straně a může působit úředně i neúředně. V nové organizaci krajský archivář nemá být na[d]řaděn městským archivům. Ale v krajském městě krajské archivářství i měst[ské] archivářství mají splynout. Podle Fialy D[okto]r Bělohávek udělal chybu, že obě funkce nechtěl převzít a nechce převzít. Tím kdyby převzal, odpadly by všechny těžkosti.

Jsem rád, že dějiny Plzně pokračují. Snad když předložíš něco „hmatatelného“ a poznají, jak děláš a co děláš, situace se pro Tebe zlepší. Že děláš mnoho vedle toho, co mnoho nenese, pokládám spíše za chybu než za ctnost. Co úředně děláš jako konservátor, snad má význam, ale jiné spíše zatěžuje.

Žena zítra v pondělí jde konečně na tři neděle do Karl[ových] Varů, aby se doléčila po operaci. Tak budeme hospodařit s Leničkou.

Na Vás na oba vzpomínáme. A milost[ivé] paní i Tobě vše dobré přejeme. Zvláště buďte mnoho zdraví.

Tvůj Václav Vojtíšek

V Praze 15. XI. 1953

1953, listopad 23. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškovi

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/346 (kopie)

Dopis, strojopis (rukopisem perem pouze vpisy a opravy textu, podpis a dovětek), psáno na s. 1, arch 21 x 30 cm

V Plzni dne 23./11. 1953

Milý Vojtíšku,

vono je^a to těžká v[ě]c, žalovat to nejde. Ty klepy, že mám čtvrtý příjem, že sahám krajskému archiváři do řemesla^a, že nic nedělám a já nevím, co ještě rozšířil a rozšiřuje, to se nedá žalovat, protože by nanejvýše prohlásil, že se tedy mýlil, <a>^ble on by to všechno zapřel jako to zapřel mně, když jsem si ho jednou, už dávno, chytil mezi čtyřma očima. A ten <„>^b lump<“>^b je sice žalovatelný, ale je jen jeden svědek a ten by sotva mohl svědčit a jako propuštěný zaměstnanec by nebyl dost věrohodný, ačkoliv v téhle věci jistě mluví pravdu^a. Ostatně by to taky zapřel, udání prohlásil za výkon msty a nanejvýš by prohlásil, že mne za lumpa nemá. Tedy, ne že bych neměl čistý štít, ale pro tohle žalobu nepodám, to bych jen vyhazoval peníze a jemu nahrál. Já jsem až do té doby, kdy podal na mne udání, neřekl o něm ani slovo, ovšem to, že mne udal, jsem nesmlčel^a a nemám příčiny to smlčet, na policii ani na mně nic takového nechtěli, nedělali z toho tajemství. Tak jsem nepodnikl zatím nic a už asi nepodniknu. JNV, referent i úředníci, mi slíbili, že hmotnou ztrátu mi pl<n>^bě nahradí jinou formou. Tam to mám pořád dobré, nepozorují žádné změny a vědí o mně, že pořád pracuji. A zase^a říkají, že po Novém roce bude vlastně^a vrchním vedoucím i městského archivu a že by mi jistě nebylo příjemné být mu podřízen.

Ono to nejde, Vojto, vykašlat se na věci, které dost nenesou. Dělán konzervátora nebo i někdy přednáším i píšu zadarmo, ale jsou to vždy věci dobré a nemůžeš to opustit. Mně kážeš, ale cos sám ztratil času v Karolinu, Betlémské kapli a kdoví^a kde jinde, kde to nic neneslo a kde to šlo na újmu dějin Prahy, ale nemohls přece jinak.¹ U mně to jde často o věci, které by v<l>^bastně měly být úřední a také honorovány, ale nejsou na to „předpisy“. A ono to také dělá dobře, když víš, že zase jsou lidé jinak vděční, že Tě mají rádi atd.

^a strojopisný překlep, v orig. jt, řesla, öpravdu, nemsčel (značka pro přehození písmene m a s), zse, vltasně (značka pro přehození písmene s a t), kdo ví, kde kdo ^b vepsáno rukopisně perem ^c škrtnuto rukopisně perem ^d nadepsáno nad řádkem (celý dovětek rukopisně perem)

¹ Vojtíšek byl v AHMP penzionován k 1. 1. 1949 (viz č. 364). Poté, mimo vyučování na pražské FF (1945–1958) a Státní archivní škole (1945–1950 jako její ředitel), působil v AUK (inspektor 1945–1950, vedoucí archivu 1950–1959), v l. 1952–1968 zároveň vedl ÚA ČSAV. Viz BSAČZ s. 698. Po r. 1945 se osobně a s nasazením angažoval např. při hledání zavlečených insignií a archivu UK, zpracovával dějiny Karolina a Univerzity Karlovy a podílel se na obnově kaple Betlémské (se Zdeňkem Nejedlým). Viz V. Vojtíšek, O Fridolínu Macháčkovi ... , s. 393-394, I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 39-40.

Je ještě jedna obtíž s tím krajským. Nevěřil bys, jak se ho lidé bojí, jakmile o něm vědí, že dovede udávat. Bojí se ho kdekdo^a, i Bělohl[ávek] i referent, a jen strach, abych raději nic nedělal. Já prý žiju pořád ještě v starých dobách, kdy si mohl člověk lec[c]os dovolit atd., ale dnes, to jde hrůza, hrůza po všech. Tak to<h>^bo <asi>^c nechám.

O tom všem si však pohovoříme, jedu za týden 30/11 do Prahy a doufám, že tam zůstanu do čtvrtka. Tak uvidíme. Buď zdrav a pozdravuj tedy taky Fialu, když je jak vidět slušný člověk.

Pozdrav celé rodině i Tobě.

Tvůj Fridolín

Bělohl[ávek] říká, že nikdy neodmítl <ani neodmítá>^d krajské archivářství, že se jen nechtěl vzdát městského.²

² Viz č. 391, pozn. 5.

1953, prosinec 24. Plzeň

F. Macháček V. Vojtíškově

AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038 (orig.)

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1634, i. č. 535, sign. 535/347 (kopie)

Dopis, rukopis (úhledný rukopis), psáno perem na s. 1-2, dvojarch 15 x 21 cm

V Plzni o Štědrém dnu [19]53¹

Milý Vojtíšku,

vzpomínaje milé povinnosti svátky i Nový rok povínšovat, vzpomínám také povinnosti stejně milé, abych Ti za dárek ze Svatobora upřímně a srdečně poděkoval.² Nemusím ujišťovat, že zvláště v dnešní době byl uvítán bujarým jástem a ihned ve věci velmi užitečné a příjemné proměněn.

Bělohávek se zanáší plánem vydat k březnu sborníček, ale byl by to zázrak, aby se mu to podařilo. Vybral jsem pro něj několik článků uveřejněných v době okupace, které jsou opřeny o archivní výzkum a měly tenkrát politický dosah. A Bělohávek by k tomu spořádal mou bibliografii, kterou teď horlivě sbírám, to konečně není marná práce, ať to vyjde čili nic.³

Jinak si žijem v klidu a ovšem v blahobytu. Ale budeme asi musít na státní archivní radu, nechtějí nám zase dát františkánský klášter a v dosavadním stavu to opravdu už nejde.

Poručení a pozdrav celé rodině a Tobě zvláště

Tvůj Macháček

¹ Štědrý den = 24. prosince.

² Macháček děkoval Vojtíškově za příspěvek (stipendium) od Svatoboru, spolku pro podporu českých literátů, skoro každoročně (od r. 1948). K Vojtíškově cti jistě slouží jeho silně sociální cítění a umění ze svých vlastních skromných prostředků i z prostředků mu svěřených podpořit nejen hmotně tak, aby to nepůsobilo jako almužna, ale přitom posilovat i mravně. Viz I. Hlaváček, Václav Vojtíšek ... , s. 40 a č. 402, pozn. 1 (žádost o finanční podporu Macháčka k jeho jubileu od ČSAV).

³ Jak bylo naznačeno v č. 397, pozn. 5, nejen že nesmělo být vytištěno věnování druhého ročníku nového sborníku *Minulostí Plzně a Plzeňska F. Macháčkovi*, ale ze zlámané korektury musel být vyřazen jak vzpomínkový článek V. Vojtíška, tak i Macháčkova bibliografie, zpracovaná M. Bělohávkem z pozůstalosti G. Macháčkové. Oba mohly vyjít až po částečném uvolnění poměrů v r. 1970 (*Minulostí západočeského kraje VII*, 1970, s. 378-395, 404-418). O úmyslu vydat „soubor svých drobných prací roztroušených po novinách a zapadlých a rozebraných publikacích, protože se většinou také opírají o archivní výzkum“ v r. 1949 (jako sborník k 65. narozeninám) se zmiňoval F. Macháček ve svém dopisu z 16. 2. 1948 F. Roubíkovi (viz č. 360, pozn. 1).

1954, březen 11. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškovi¹

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 29,5 cm

Slovutný pane profesore.

Oznamuji Vám, pane profesore, že jsem odvezla v pondělí [8. března – J. J.] v poledne Frídu do nemocnice se zápalem plic. Čtyři týdny ležel doma, to měl obrovský kašel, nechuf k jídlu, malátnost^a. Ustavičně spal. Jelikož nemoc nekončila, přinutila jsem jej k odbornému vyšetření a tu p[an] docent zjistil zápal plic a ihned do nemocnice. To bylo běhání, než se tam po několika dnech dostal. Horečku vůbec neměl. Jeho nemoc vlastně začala již před vánoci. To se dozvěděl, že od nového roku nebude placen jako externista archivu. Jeho položka (<měsíčně>^b 400 Kč) že je škrtnuta. Trápilo jej to velmi, ale trochu se upokojil tím, že byla smluvena jakási smlouva, že bude placen za odevzdanou práci. Ale když mělo k tomu dojít, bylo mu řečeno, že pro to nemají úhradu a byl vyřízen. To Frídovi podlomilo zdraví. Stále na to myslel, jaká křivda se mu stala za to, co pro Plzeň a plzeňský kraj vykonal. Ředitel Lábek, tajemník Čtrnáct, profesor Zeman jsou stále placeni. Nemohl proto ani spát a i ze spaní stále mluvil jaký nevděk sklízí, nebo zas, co proti němu mají apod. Jindy zase se vzchopil, chytil se za srdce a když jsem se ptala co je, říkal že jej bolí. V lednu měl srdeční záchvat^c, museli jsme v noci volat lékaře, šťastně z toho vyvázl. Stále naříkal, že z těch 900 Kč penze nebudeme moci žít, když si chceme dopřát nějaký ten koncert neb letní zotavenou pro mne. Já jej ujišťovala, že se uskrovníme, jen aby si nedělal starosti. Milena mi posílá zázračný lék, který mě sice neuzdravil, ale zabraňuje zhoršení a jsem stále negativní. Tuto nemoc jsem si ulovila, když byl Frída v koncentráku a teď po 10ti letech máme nové soužení. Všim tím je asi vina bývalá šéfka^c, která o Frídovi roztrousila lživé klepy. Úpěnlivě jsem Frídu prosila, by na to nemyslel, aby se šetřil. Ale on stále, že musí nějakou tu korunu přivydělat. Vodil v těch krutých mrazech exkurze po Plzni a dostal chřipku. Ale ani pak si nedal klidu. Vylezl vždy z postele, dělal exkurze dál v mrazech a přivodil si zápal plic. Dostává penicilínové injekce a po těch je mu dobře. Tak snad nemoc bude mít dobrý průběh. Pan docent říká, že jej brzy postaví na nohy. – Vidíte, pane profesore, takový nevděk Frída sklízí za to, co pro Plzeň a celý plzeňský kraj udělal. Těch přednášek v kraji sta a sta. Nynější jeho představení o tom ovšem neví, neb většina jich není z plzeňského

^a v orig. malátnost¹ ^b nadepsáno nad řádkem ^c podtrženo pisatelkou

¹ V Macháčkově fondu se dochoval konvolut korespondence V. Vojtíška s jeho chotí Gabrielou (kart. LP 1637, i. č. 588b) z let 1954-1960 (20 dopisů). Doplňují je dopisy G. Macháčkové V. Vojtíškovi z let 1944-1960 (64 ks), uložené v AHMP ve fondu V. Vojtíška (kart. 29, i. č. 1115). Některé byly výběrem do edice zařazeny pro uzavření rámce vzájemné korespondence Macháček-Vojtíšek, zbývající jsou citovány v příslušném textu.

kraje, ale prostý lid má jej dosud rád. A tak pevně věřím, že se karta zase obrátí a bude zase dobře. Vždyť tu svoji práci Frída tak miluje a říká, že by bez ní nemohl žít.

Promiňte laskavě, pane profesore, že Vám Frídovu nemoc teprve dnes hlásím. Musela jsem Frídu ošetřovat, le[c]os za něho vyřizovat. Byla jsem též znavena, po nevyspalých nocích. Navštěvuji Frídu denně, jsem u něho celé odpoledne. Teprve teď má trochu zájem o četbu. Že Vám píše, dosud neví.

Přeji Vám, pane profesore, i Lence hodně zdraví a srdečně Vás oba pozdravuji.

Gabriela Macháčková

V Plzni 11./3. 1954.

1954, březen 12. Praha

V. Vojtíšek F. Macháčkovi

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1633, i. č. 506, sign. 506/149

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarh 17,5 x 23 cm

Milý Macháčku!

Dověděl jsem se, že jsi churav. A to se mi nelíbí. Tak Ti píši, abys takových věcí nechal, a myslel na to, že máš před sebou důležitý den, kdy musíš být chlapík. Abys to břímě sedmdesátky unesl a vydržel ještě dlouhá léta je nésti.

Já byl také marod v únoru. S močovým měchýřem měl jsem nesnáze, ale už je dobře. Jen silnou černou kávu nemám pít. Tak vidíš, mráz kopřivu nepálí.

Těším se na dobré zprávy od Tebe a na brzkou shledanou. Tentokrát přijedu já za Tebou do Plzně.

Zatím mnoho Tě pozdravuji, také žena Tě pozdravuje. Milostivé paní rovněž přejeme hodně zdraví. Mějte se ve všem dobře!

Tvůj

Václav Vojtíšek

V Praze 12. března 1954¹

¹ Poslední dopis V. Vojtíška, psaný 8 dní před Macháčkovým jubileem, byl zařazen do složky korespondence z r. 1953. Tentýž den odeslal Vojtíšek dopis také prof. PhDr. Václavu Husovi, členovi korespondentovi ČSAV (od r. 1952), členovi Čs. historické společnosti (předsedou do r. 1957) a profesorovi československých dějin na pražské FF (1948-1965): „Vážený pane profesore! ... Dověděl jsem se, že Fridolín Macháček je v nemocnici. Má zápal plic a oslabené srdce. Nebezpečí snad[?] není. 20. března je mu 70 let. Nezapomeňte, prosím, že jsem podal návrh, aby od ČSAV dostal nějakou peněžitou pomoc. Dopis jistě potěší, ale Macháček (jako jiní) potřebuje hmotné pomoci. ČSAV vyhazuje peníze na mnohé věci, dar aspoň 1000 Kč, když ne větší, jistě by mohla poskytnout. Macháček by si toho zasloužil. ... Srdečně děkuji předem za vše, co uděláte. Pozdravuji Vás a jsem v dokonalé úctě oddaný Václav Vojtíšek. V Praze 12. III. 1954.“ Srov. AUK, f. V. Husy (neuspořádáno), dopisy V. Vojtíška (za upozornění na existenci tohoto dopisu děkuji prof. PhDr. E. Maurovi, CSc.); viz BSAČZ s. 255–256. Důkaz, že V. Vojtíšek obstarával F. Macháčkovi peněžité dary k jeho jubileu i jinde, jsem našla v nedatovaném dopisu G. Macháčkové M. Bělohávkovi: „Pane doktore, přicházím ještě s prosbou, byste řekl panu dr. Vojtíškovi neb panu dr. Tučkovi, že ten dar (1.000 Kč) od Společnosti Národního musea nebyl manželé vyplacen ... a to proto, že tento průkaz od 1. ledna neplatí a že tam není ani jméno. Mělo prý to být poukázáno poštovním šekem. Nevím, mám-li na to nyní nárok i já.“ Viz AMP, f. M. Bělohávek (neuspořádáno), korespondence s G. Macháčkovou.

1954, březen 13. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 506, sign. 588b/1

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarch 17,5 x 23 cm; obálka (vpravo šikmo seříznuta) 18 x 12 cm, adresa: Paní Gabriela Macháčková, choť měst[ského] archiváře, Plzeň, Hřimalého ul.; na zadní straně předtištěné iniciály „V V“ a adresa odesílatele: Dr. V. Vojtíšek, Praha Střešovice, Spojená 3.

Milostivá paní!

Dověděl jsem se, že je Macháček nemocen, a tak jsem mu včera napsal psaní, co to provádí a aby byl do sedmdesátky chlapík a že za ním přijedu. Ale když jsem večer přišel domů, čekal mne Váš list. Pochopitelně nepotěšil.

Nemoc Macháčková, je-li v dobrém ošetření, jistě se překoná. A přeji Macháčkovi i Vám, aby byl brzy zdrav. Ale horší je druhá věc. S tou si nevím rady. Víím, že Macháček těžce nesl, že byl vyřaděn z archivu, zvláště kdy kde o částku 400 Kč. A jestliže k tomu smlouva o dějiny selhala – ale divím se, že smlouva^a selhala – nevím, jak hledat náhradu. Uvědomil jsem už a uvědomím o Vašem psaní některé známé, a jistě učiní, co budou moci.¹

^a podtrženo pisatelem

¹ Viz edice č. 402, pozn. 1 (žádost o finanční dar Macháčkovi k sedmdesátinám od ČSAV). Za měsíc prosinec byla dr. Bělohávkem potvrzena vykonaná Macháčková vědecká práce v archivu (pracoval denně v době 11-18 hod.): opis josefského katastru čísla topograf. 1145-11355 v ceně 52 Kč, rozepsání článků z plzeňských novin z let 1941-1942 připravené k bibliografii plzeňských dějin, jako příručka do badatelný Kč 364, celkem 416 Kč a po odpočtu daně z vědeckých prací 3% (12,48) k výplatě 403,52 Kč. Tento výkaz je Macháčkem podepsán 29. 12. 1953 s dovětkem: „Tyto práce jsem odevzdal dnešního dne do archivu a k tomu jsem připojil ze starších svých prací bibliografii z plzeňských časopisů z let 1909 až 1921 a k tomu podrobný rejstřík. Plán nejbližších prací: Zpracování poznámek Strnadových k místopisu Plzně v době husitské.“ Viz AMP, f. MěÚ, JNV, NV města Plzně, osobní odd., osobní spis F. Macháčka, kart. 104, zn.: 358-29.XII.53-Arch-664, přípis z 29. 12. 1953 pro JNV-ref. I. Poté následuje přípis I. ref. hlavní rozpočtové účtárně, účtárně výdajové zn. I-428-3.2.1954 ze dne 3. 2. 1954, ve kterém se příkazuje vyplatit dr. Macháčkovi odměnu za vykonanou práci za prosinec 1953 a leden 1954 ve výši 832 Kč, ale z důvodu překročení neosobního fondu za I. čtvrtletí bude polovina odměny, tj. 416 Kčs vyplacena ihned a druhá polovina v měsíci dubnu (z neosobního fondu na II. čtvrtletí). Za 14 dní poté, 18. 2. 1954, následuje přípis I. ref. Zn. I-428-18.2.1954 na KNV Plzeň, referát I/4 s oznámením o zastavení poměrné části základního platu dr. Macháčkovi ke dni 30. 11. 1953 (Macháček o tom píše v dopise č. 372 ze dne 11. 11. 1953), ale potvrzuje se vyplacení odměny za prosinec a leden, jak bylo uvedeno výše. Dále se zde uvádí: „Dr. Macháček však pracoval v archivu ještě v měsíci prosinci 1953 a lednu 1954 a městský archiv odůvodňoval tuto činnost tím, že sice byl dán příkaz zastavit výplatu platu, nikoliv však příkaz D[okto]ru Macháčkovi, aby dále nepracoval. Byl proto dán D[okto]ru Macháčkovi příkaz, aby dnem 31. 1. 1954 práce zastavil.“ Viz tamtéž, přípis ze dne 3. 2. a 18. 2. 1954.

Jak jsem Macháčkovi psal, chtěl jsem zajeti do Plzně, abych mu popřál k sedmdesátce. Ale za nynějšího stavu by to nemělo tu účinnost. A tak příjezd odkládám, až jak bude a jak se dorozumím s D[okto]r[em] Bělohlávkem.²

Také žena byla překvapena neblahou zprávou a vzpomínali jsme. I na Vás, milostivá paní, jaké máte starosti a jaká to byla pro Vás námaha v letošních krutých mrazech o vše pečovat v domácnosti a také o nemocného. Nyní se Vám ulevilo, a měla byste užít toho času, co Macháček bude v nemocnici, aspoň trochu k odpočinku. Je dobře, že se Váš zdravotní stav polepšil, ale na Vás záleží, aby se nepohoršil.

Doufáme, že příště přijdou od Vás příznivější zprávy. Zatím Vás, milostivá paní, srdečně pozdravujeme a vše dobré přejeme Vám i Macháčkovi.

V dokonalé úctě oddaný

Václav Vojtíšek

V Praze 13. března 1954.

² Téhož dne, 13. 3. 1954, psala G. Macháčková M. Bělohlávkovi: „Pane doktore, pěkně Vás prosím, zbyde-li Vám chvilka volného času, navštívte manžela v nemocnici. Teď již Vám nehrozí žádná nákaza. Ve čtvrtek mi manžel s radostí hlásil, že dle roentg[enového] vyšetření je zápal na ústupu, v pátek však byl velmi nešťasten. V noci se mu zastavila moč, měl velké bolesti ... Můžete přijít Vy, neb někdo z jeho přátel kdykoliv odpoledne od 13. hodiny. Není tam přísnost. Manžel by byl raději, kdybyste přišli mimo návštěvní dni, že by si mohl v klidu pohovořit. Leží na interně ... Slyšela jsem z mnoha stran, že jste poslali pozdrav manželce z úterní přednášky. On však nic nedostal. Spozdravem Gabriela Macháčková.“ Viz AMP, f. M. Bělohlávek (neuspořádáno), korespondence s G. Macháčkovou. Macháček své sedmdesáté narozeniny (20. 3. 1954) bohužel prožil v nemocnici.

1954, březen 16. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, nedatováno, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 29,5 cm

V Plzni 16./3. 1954.

Slovutný pane profesore.

Děkuji Vám vřele, za Vaši lásku k Frídovi. Zápal plic již je takřka na ústupu, Frída se těšil, že ku konci týdne půjde domů. Leč selhalo mu. Zarazila se mu ve čtvrté moč a dodnes hrozně trpí. Ráno i večer jej cévkují a přes den má rourku, která mu stále vypadá a několikrát denně mu ji vždy znovu násilím zastrkují. Zkusí hrozně, bolestí mu až krůpěje potu vyvstávají na hlavě. Primář urologie mu řekl, že bude nutná operace prostaty (trvá 6 týdnů). Dříve prý operaci nemůže dělat, až bude srdce v pořádku. Bolestí nic nejí a nemá zájem o četbu, jen přemítá. Naříká, co promarní času, je zoufalý. Nabádám jej, aby vše vypustil z hlavy. Sedím u něho celé odpoledne a dopoledne obíhám různé jeho záležitosti a tak ten náš hezký, útulný domov je úplně rozvrácen. Proč má tak trpět, vždyť on nikomu nikdy neublížil. Nenadsazují pranic, pane profesore, když vám píše, jak je stále oblíbený svými přednáškami. Má vždy plinko, což Vám může dosvědčiti p[an] Bělohlávek a mnoho neznámých lidí na ulici mě zastavuje a pochvalují jeho přednášení. Teď zase jeví velký zájem o průběh jeho nemoci. A vidíte, takový nějaký jedinec dovede jej tak zničit. Snad Bůh dá, že se vše zase obrátí k dobrému.

Ta smlouva, pane profesore, se týká všech prací odevzdaných, smlouva o dějinách Plzně snad^a trvá. Frída se tak domnívá.

Přeji Vám, pane profesore i Lence, hodně zdraví. Vaše nemoc byla asi stejně bolestivá jako Frídova.

Poroučí se Vám

Gabriela Macháčková.

Říkal mi pan d[okto]r Stelzer, že přišli z kraje na d[okto]ra Bělohlávka, aby konal kronikářský kurs. On prý se vzpíral, že není v tom zapracován, že to konal vždy Frída a oni na to, že to musí konat on, od Macháčka že to nechtějí.

^a podtrženo pisatelkou

1954, březen 19. Plzeň

G. Macháčková V. a L. Vojtíškovým

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1, arch 21 x 29,5 cm

Slovutný pane profesore, milá Lenko.

Frída vřele děkuje za zasláný dar. Když jsem mu líčila, jaké množství vzácných lahůdek jste mu poslali, zazářily mu oči, ale hned na to vpadl zase do zádumčivosti, když si vzpomněl co času promešká v nemocnici. Již je na urologii, říká, že snad jej vezmou hned pod nůž, ty bolesti již prý nejsou k vydržení. Tamější lékař mu říkal, že mu musí dříve vyšetřit ledviny, krev, srdce aj. Pan primář, se kterým se Frída zná, přítomen nebyl.

V úterý 16./3. dostal Frída archivní příspěvek 384 Kč. S radostí jsem mu to sdělovala, ale on na to, že prý si jej musel vydobývat velmi energicky ještě když byl zdrav. Je to za leden. Hned mu hlásili, v únoru že nic nedostane.

Děkuji upřímně za Vaši lásku k nám a promiňte mi laskavě, že Vám tak podrobně vše vypisuji. Víím, že jste vzácný přítel Frídův, proto se Vám se vším svěřuji.

Poroučím se Vám, pane profesore, se srdečnými pozdravy Vám oběma. Co dělá žlučník, Lenko, již je úplně vyléčen?

Gabriela Macháčková

V Plzni 19./3. 1954.

1954, březen 23. Plzeň

G. Macháčková (F. Macháček) V. a L. Vojtíškovým

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopispsáno perem na s. 1, arch 21 x 29,5 cm

V Plzni 23./3. 1954.

Slovutný pane akademiku.

Frída mi diktuje tento dopis:

Vojtíšku, když jsem Tvůj dopis dostal, dal jsem se do breku. A pak další řada Tvých projevů i přímých darů, to již není jen přátelství, nýbrž důkazy bratrské lásky, kterými mne zahrnuješ. Nikdy Ti ani díl z toho nebudu moci splatit. Zůstanu navždy Tvým dlužníkem. Dovedeš zahrnouti člověka tak jemně, že ten závazek necítím jako břemeno. Řekl jsem Ti v srpnu „miluji Tě Vojtíšku, jako vlastního bratra“. Tím vroucněji to opakují dnes.

Dík i Tvé paní

Tvůj Fridolín.

Asi za týden bude Frída operován. Teď k tomu konají páni doktoři přípravy.

Poroučí se Vám, s mnoha vřelými díky za vše, co jste pane akademiku, pro Frídu udělal v dokonalé úctě

Gabriela Macháčková.

1954, duben 8. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, arch 21 x 29,5 cm

V Plzni 8./4. 1954.

Slovutný pane akademiku.

Nenalézám vhodných slov, abych Vám vyjádřila svůj vroucí dík za lásku a přátelství k Frídovi a za ochotu a obětavost ke mně. Mluvil jste tak procítěně o Frídovi, že nezapomenu toho nikdy.¹ Vyzdvihl jste krásně všechnu jeho činnost a zmínil jste se i o nevděku, který sklízel. Každý poznal, že Vaše slova tryskala z upřímné lásky k Frídovi. Kdyby tato slova byl slyšel Frída na svém vzpomínkovém večeru, který mu měl býti uchystán, jak by byl okřál, jak byste jej byl povzbudil z toho trápení, které v poslední době prožíval tím intrikánstvím. Vždyť on stále a stále myslil na tu křivdu. I na nemocničním lůžku nařikal, že d[okto]r Bělohlávek, prof. Zeman aj. se jej nezastali a říkal, že kdyby byl zdrav, že by si to sám vydupal.

Pane akademiku chci Vám ještě vypsati poslední dny Frídovy. Ve čtvrtek v poledne 25./3. byl Frída operován. Po operaci odpoledne, když byl ještě v narkóze^a, dávali mu kyslík, občas otevřel oči, pojmenoval mě a tak to bylo až do večera. Druhý den ráno, v pátek, když jsem k němu přišla v 7 hodin, vítal mě čile a svěže. Také po poledni byl čilý a říkal mi, že jej již posadili na posteli s nohama dolů na zem a druhý den v sobotu, že jej provedou po sále. Tomu jsem se divila. Měl velký vodorovný řez na břicho a ještě dva menší svislé. Dělal mu obě operace najednou. V sobotu však po poledni byl zase v narkóze^a, ptám se ošetřujícího lékaře co to, a ten mi řekl, že mu vytahovali přischlou gázu, kterou byl ucpán při krvácení. Z této narkózy^a probouzel se dosti špatně, měl velkou škytavku. V neděli ráno byl mdlý a ani odpoledne nebylo lépe. Měl několik návštěv. Vždy jsem jej upozornila. On otevřel oči, podal ruku a hned byl zase apatický. Byla jsem u něho do 17. hodiny. Nechtělo se mi odejít, ale jeho sused, který byl 14 dnů po operaci, na mě zahuboval, abych šla domů, že Frídu svojí přítomností rozrušuji, že potřebuje klid. Já poslechla. Ještě před odchodem prosila jsem 2 ošetřovatelky a 2 pacienty, by při vizitě^a lékařově upozornili na Frídův stav. Byla neděle, lékař tam nebyl. Druhý den ráno v pondělí (v 7 hodin) nastal pro mne zoufalý okamžik, našla jsem postel prázdnou. Ošetřující lékař říkal, že ještě

^a v orig. narkose, visitě

¹ F. Macháček nakonec bohužel podlehl onemocnění a v pondělí 29. 3. 1954 ve 2 hodiny v noci v nemocnici v Plzni zemřel (viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29, telegram G. Macháčkové V. Vojtíškoví z 29. 3. 1954: „*Frida mrtev. Machackova*“). Poslední rozloučení se konalo 1. 4. tr. od 16 hodin v plzeňském krematoriu (viz AMP, Sběrka úmrtních oznámení; tamtéž, f. F. Macháček, i. č. 967, kart. LP 1660, fotografie z pohřbu 1. 4. 1954 – na druhé straně popisky se jmény řečníků, dárců květin a interpretovanou smuteční hudbou rukopisem G. Macháčkové).

v noci v 23 hodin mu dávali transfusi krve, která prý již nepomohla. Zemřel ve 2 hod[iny] 29./3. Tak ztratil život ten, který se tolik těšil, že s novou chutí se pustí do práce a ještě toho hodně vykoná.

Dovoluji si Vám, pane akademiku, také napsati, jak je s mým bytem. Byla jsem u pana předsedy Jednotného národního výboru.² Ten mi slíbil, že byt mi bude zatím uchován (2 pokoje, kuchyně). Jak jsem se později dozvěděla, na 6 týdnů ode dne úmrtí. Máme tolik knih a nevím, jak bych je v malém bytě uskladnila. Budu muset prodati asi všechnu beletrii a i některé vědecké knihy, protože celá naše rodina máme nyní malé byty. Jiřa v Praze má dvoupokojový byt a jsou 4 osoby. Staša a obě sestry byly přestěhovány do malých bytů, takže ani u nich se nemohou knihy uschovat. Frída vždy říkal „k té malé penzi budeš odprodávat knihy a tím si budeš dosazovat“. Ale věřte mi, pane akademiku, nerada se s těmi vědeckými budu loučit, Frída je měl rád. Všechny knihy Vaše, spolu s Frídovými, uchovám s posvátnou úctou na památku pro vnuky. Škoda, že není doba klidná, jako byla za první republiky, to bych si všechno ráda ponechala, vždyť Frída na všem tak lpěl a já to tak ráda opatrovala. Věřte, že je vše k zoufání, nejenže jsem ztratila nejdražší bytost, ještě i s jeho památkami se budu muset loučit. Všechny úřední záležitosti mám již skorem opatřené. Vše jsem opatrovala sama, jelikož švagr Hostaš³ je zaměstnán jako penzista a má zrovna nutnou práci, nemůže přijeti tento týden.

Prosím, odpusťte mi laskavě, že Vás tímto okrádám o Váš drahocenný čas. Ale vím, jaký jste vzácný, šlechetný přítel Frídův i můj ochránce, proto se Vám, pane akademiku, se vším svěřuji.

Co se týče písemné pozůstalosti, píše Frída v závěti, že se toho máte ujmouti Vy pane akademiku neb[o] d[okto]r Bělohlávek s prof. Zemanem a poraditi mi co dělat.⁴

Přijměte pane akademiku za vše moje vroucí díky. Nechť Všemohoucí zachová Vás při plném zdraví, ještě dlouhá léta. Také Lence děkuji za její účast v mém bolu a za její věrné přátelství.

Poroučí se Vám v dokonalé úctě

Gabriela Macháčková.

² Od 6. 10. 1953 do 20. 5. 1954 byl předsedou JNV v Plzni Josef Smolák, od 21. 5. 1954 (ukončena činnost JNV) do 24. 5. 1957 stál v čele MěNV v Plzni Gustav Rada. Srov. M. Bělohlávek a kol., Plzeň 1945–1970. Plzeň 1971, s. 196.

³ O švagrovi G. Kabátové, manželovi její sestry Marty, Miloslavu Hostašovi viz č. 348, pozn. 2. Od 8. 4. 1939 nabyl s chotí domovského práva v Praze, kam se manželé v tomtéž roce přestěhovali (Praha XV, čp. 250).

⁴ Macháčková poslední vůle se dochovala in SOkA Plzeň-jih, f. Státní notářství Plzeň, spis D 806/54, Dědictví PhDr. Fridolín Macháček 1954–1955, opis závěti ze 7. na 8. 3. 1950: „*Dluhy nemám a nemám ani zvláštního jmění. Je to vlastně jen knihovna. Hospodaři se vším má milá a věrná Ela, která rozhodne, bude-li chtít dát komu něco na památku. Mou písemnou pozůstalost nechť proberou Vojtíšek, Zeman a Bělohlávek a rozhodnou, co s tím, i poradí mé ženě.*“

1954, květen 20. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 29,5 cm

V Plzni 20./5. 1954.

Slovutný pane akademiku.

Dovoluji si Vám oznámiti, že jsem stále ještě v našem starém bytě. Po pohřbu snad jsem Vám psala, že jsem byla u p[ana] předsedy J.N.V. a ten mi slíbil, že byt mi bude prozatím ponechán. Jsem v ustavičném napětí, kdy přijdou, že musím byt opustit. Knihu nemám ani jednu prodanou. Sepsání seznamu mi trvalo dosti dlouho neb mám ještě stálé pochůzky po úřadech. Myslela jsem, že mám všechny úřední záležitosti odbyté již v prvních dnech, a zatím je vše velmi komplikované. Z Prahy z důchodového zabezpečení chtějí ještě teď různé doklady. Penzi dosud nemám, ale dostala jsem zálohu za 2 měsíce. Píší, že mi budou zatím vyplácet měsíčně zálohu 600 Kčs^a, ale ve skutečnosti mi dali 510 Kčs^a za měsíc, jelikož 90 Kčs^a strhli na daně. – Seznam vědeckých knih jsem dala d[okto]r[u] Bělohávkovi a ten prý jej dá svým kolegům. Ale chyba je v tom, že archiv se stále ještě stěhuje. Vlastně nestěhuje, protože teprve malovali, lakovali, teď vymývají a tak vše je uzamčeno dosud ve starých místnostech a návštěvníci nemají kde studovat, tedy k d[okto]r[u] Bělohávkovi nikdo nechodí.¹ Nejvíce exemplářů je Česk[ého] časopisu historického a to říkal d[okto]r Běohl[ávek], že v archivu je dvojmo. Jsou tu různé jiné časopisy a toto vše bych chtěla v první řadě prodat a zvláště ty nevázané, protože se špatně stěhují. Knihy od jednotlivců s věnováním bych si chtěla ponechat, pokud to bude možné. – Dnes se musím dostavit již podruhé k soudu kvůli dědictví těch knih. Musím přinést odhadní cenu vědeckých knih. Ukázala jsem odhadci jen ty vázané knihy a prosila jej, by udal nízkou cenu kvůli placení dědické daně. Řekl, že napíše 700 Kčs^a, ale moc se rozmýšlel.² Současně mi navrhoval, abych prý soukromým osobám neprodávala, ty že si vyberou cenné knihy a bezcenné, že mi zbydou. Oni, že by to vzali vesměs. Ovšem u nich v Orbisu bych málo získala, platí prý třetinu. Ten

^a v orig. Kč

¹ V dubnu 1954 byly městskému archivu přiděleny nové místnosti v přízemní empírové budově v sadech 5. května 61, kde bývaly původně lázně, pak knihtiskárna, čítárna a noclehárna. Tři místnosti v budově bývalého gymnázia v ul. B. Smetany 14 (dnes v budově sídlí SVK PK), kam se archiv přestěhoval z muzea v r. 1948, byly totiž již nedostačující. Viz M. Bělohávek, Městský archiv v Plzni ... , s. 28-29.

² Viz SOkA Plzeň jih, f. Okresní soud Plzeň-město, dědické odd. (nezpracováno, č. přírůstku 15/06, předávací protokol SOAP/050-252/2006 z 9. 8. 2006), spis D 806/54, balík 199, odhad pozůstalosti po dr. Macháčkoví Kniha n. p. (Orbis), Antikvariát, nám. Republiky 41, Plzeň ze dne 18. 5. 1954 (starší knihy a brožury místopisného a dějepisného obsahu – cena 217 knih a brožur 700 Kčs). Zůstavitelova knihovna, ohodnocená částkou 700 Kč, se objevuje tamtéž, v soupisu dědictví v Protokolu o soupisu zanechaného jmění a projednání dědictví po dr. Macháčkoví ze dne 7. 6. 1954.

vedoucí říkal mně i d[okto]r[u] Bělohlávkovi, že prý ústavy smějí kupovat jen přes jejich firmu. Kdežto švagr Hostaš říkal, že ten zákon padl a že do 1000 Kčs^a se smí volně nakoupit od soukromníka. Mám také spousty not Frídových i svých. Byla jsem v knihkupectví hudebnin ptát se na ceny a tam mi vedoucí zase řekl, v první řadě bych prodala soukromníkům. Mám se vším velké starosti.³ Nejen, že jsem ztratila nejdražší bytost, ještě ta překotná doba. Ještě k tomu se obávám o Milenino zdraví. Psali rodiče zeťovo i jeho bratr, že byla Milena vážně nemocná ze zprávy o Frídově smrti. Chci jí poslati některé knihy Vámi sepsané. Jeví o ně velký zájem, nevím povolí-li celní úřad. Myslím, že ano.

Písemná pozůstalost Frídova je všechna v archivu a d[okto]r Bělohl[ávek] říkal, že snad ji tam ponechám.⁴ Urnu Frídovu mám doma.⁵

Promiňte laskavě pane akademiku, že Vám zabírám čas mými záležitostmi. Byl jste vzácným přítelem Frídovým, proto sdílím s Vámi svoje starosti.

Přeji Vám i Lence hodně zdraví.

Poroučí se Vám v dokonalé úctě

Gabriela Macháčková.

³ O dědictví knih věnovaných Macháčkovi přáteli se G. Macháčková zmiňuje v dopisu V. Vojtíškovi 29. 3. 1957 (na den za tři roky po Macháčkově smrti): „*Psala jsem svoji závěť a v ní jsem uvedla, že všechny knihy věnované Frídovi od jeho přátel, i od Vás, připadnou po mé smrti městskému archivu. Původně jsem je chtěla věnovati vnukům a vnučkám, ale ani jeden z nich se nezahloubil do historie. Myslím, že odkazem archivou bych posloužila badatelům naší historie – naší vlasti. ...*“ O prodeji manželovy knihovny píše G. Macháčková V. Vojtíškovi 8. 7. 1954: „*Prodávám proto knihy archivu, fakultě a muzeu. Je mi při tom k pláči, že se s nimi loučím. Zapláceno dostanu pramizerně, sotva to kryje obnos, co jsme dali za vázání knih (v poměru 1 ku 5ti). Pan dr. Bělohlávek pozval na ten odhad vedoucího Orbisu a ten odhadl vše nízko, ač jsou knihy jako nové. Časopisy na odbyt nejdou, prý je všude mají. Něco beletrie a noty koupí pedagogická fakulta. To by se Frída podivil, jak ty skvosty cení. On si na knihách zakládal, z každé měl radost a pečlivě s nimi zacházel, takže byly stále jako nové, říkával, že v tom máme jmění. Je mi po Frídovi hrozně smutno, všude schází jeho moudrá rada. ...*“ Viz AHMP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29. V archivní knihovně jsou zařazeny Macháčkovy knihy s jeho vlastním ex libris (viz obr. příloha) v jednotné vazbě.

⁴ V r. 1954 nebyla do AMP uložena ještě celá Macháčkova pozůstalost. Dne 29. 3. 1957 napsala G. Macháčková V. Vojtíškovi: „*Pozůstalost jsem tam dala před třemi roky, zbývající pozůstalost, kterou mám ještě doma, časem též odevzdám ...*“ Viz AMHP, f. V. Vojtíšek, i. č. 1115, kart. 29.

⁵ Urna je dodnes uložena v kryptě Famího sboru Českobratrské církve evangelické v Plzni (Korandův sbor), Anglické nábřeží 13, Plzeň. Paradoxně jsou na ní špatně vyrytá Macháčkova biografická data: 20. III. 1885 – 29. III. 1955 (srov. v obr. příloze) a rodina se domnívá, že to byl záměrně. Stejně tak záhadně se příbuzným jevila příčina úmrtí: mohlo jít o sepsi a následnou otravu krve nebo úmyslné odstranění „nepohodlného člověka“? To vše jsou jen spekulace, které nelze prozatím doložit prameny. Macháčkův chorobopis snad ještě leží ve spisovně FN Plzeň–Bory (SOA Plzeň potvrdil, že nebyly žádné oficiálně skartovány) a je pro archiváře i badatele nepřístupný.

1954, květen 25. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 506, sign. 588b/2

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-3, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarch 17,5 x 23 cm; obálka 18 x 12 cm, adresa: Paní Gabriela Macháčková, vdova po měst[ském] archiváři, Plzeň, Hřímálého ul. 50; na zadní straně předtištěné iniciály „V V“ a adresa odesílatele: Dr. V. Vojtíšek, Praha Střešovice, Spojená 3.

Milostivá paní!

Myslíme na Vás a dovedeme si představit, že máte starosti a potíže. Ale hlavní věc je, abyste při všem dbala na sebe a nepřivodila si nemoc. Pan D[okto]r Bělohlávek jistě Vám dobře poradí a pomůže, pokud může. Zvláště v příčině knih. S knihami byly vždy nesnáze. Když se prodávaly antikváři, nedal více jak 1/3. Proto bylo dobře, mohly-li se knihy rozprodat soukromým zájemcům. Tak se docílila 1/2 ceny. Od kdy byste mohla tak knihy rozprodat. Prosím, pošlete mi 1 ex[e]mpl[ár] seznamu, který jste připravila, doufám, že bych leccos mohl umístit, a výhodně pro Vás.

Je-li Macháčková vědecká pozůstalost v městském archivu, je v dobrých rukách. Nevím, bude-li lze něco uveřejnit, ale co je, bude vysvědčovat Macháčkovu práci a závěry, a jistě toho nebude zneužito, i když ten materiál bude znamenat užitek pro další vědeckou činnost o dějinách Plzně.

Jak jsem řekl, vzpomínáme na Vás, milostivá paní, a na Vaši rodinu. Zpráva o nemoci p[an]í Milenky nás nepotěšila. Dovedeme si uvědomit, jak na ní působila smrt otce, víme, jak ho měla ráda. Ale doufáme, že z nemoci se už uzdravuje, ne-li uzdravila – nelze jinak, takový je život, že lidi smrt odnímá, jednoho dříve, druhého později, a nezbyvá než se podrobit a s rozvahou přijímat. I když smutek doléhá a zůstává.

U nás není nic zvláštního, co by zasluhovalo zmínky. Zdrávi jsme a všichni máme práce mnoho. Ale ta práce není obtíž, nýbrž povinností, která je přirozená a která těší, má-li výsledky.

Na Macháčka vzpomínáme. Často se o něm mluví u nás doma mezi námi, i když někdo ze známých, kteří Macháčka znali, přijde na návštěvu. A také v historických kruzích se o něm hovoří a lituje se, že předčasně odešel pracovník tak pilný, znalý věci a nositel mnohých zásluh i plánů.

Kdybych Vám v čem, milostivá paní, mohl přispěti, laskavě napište. Rád vyhovím.
Lenka Vás mnoho pozdravuje, bude Vám v nejbližší době psát. Také já Vám
posílám nejlepší pozdravy přání všeho dobrého.

V dokonalé úctě

Václav Vojtíšek

V Praze 25. května 1954.

1954, květen 31. Plzeň

G. Macháčková V. Vojtíškoví

AMHP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1115

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-2, arch 21 x 29,5 cm

Slovutný pane akademiku.

Děkuji za Váš vzácný dopis. Děkuji vřele za všechny Vaše rady.

Musím teď do archivu, prohlížet manželovu pozůstalost, žádal mě o to d[okto]r Bělohlávek. Má prý tam Frída svou soukromou korespondenci a tu chce d[okto]r Bělohlávek bych vyřadila. To jsem měla i já v úmyslu. Archiv je již skorem přestěhován, ale není dosud přístupný návštěvám. Nevím, dostal-li Frída odměnu za ten začátek dějin města Plzně. Měl byti odměněn vždy za odevzdanou část. Jeho „Hradiště“ se potuluje někde po Krajském výboru.¹ Na to prý má vybranou zálohu. Již dávno si je vzali, že to vydají tiskem, ale dosud se nic nestalo. Má Frída v archivu plno celoživotní námahy. Právě příspěvky pro dějiny m[ěsta] Plzně. Sama jsem mu v tom as[i] před 20ti lety pomáhala. Měl by byti odměněn, či to byla jeho služební povinnost? Někdo říká, že má Frída na to autorské právo. Jsem v tomhle bezradna a pana d[okto]ra Bělohlávka nechci žádat o radu. Frída vždy říkal, že je to hodný chlapec a že je rád, že je jeho nástupcem, ale že je nezkušený a nevyzná se v praktických věcech.

Pane akademiku, nehněvejte se, že Vás zas obtěžuji. Snad by mi Vaši odpověď mohla napsati Lenka, byste se tím nezdržoval. Děkuji předem.

Zavítáte-li Vy neb[o] Lenka do Plzně, dokud mám tento byt, máte u nás lůžko k dispozici.

Poroučí se Vám v dokonalé úctě

Ga[briela] Macháčková

V Plzni 31./5. 1954.

¹ O torzu Macháčkových rukopisných textů k dějinám Plzně viz č. 392, pozn. 1. O přípravách publikování práce z dějin Hradiště psal Macháček 20. 8. 1949, rukopisné texty a výpisky jsou uloženy v jeho pozůstalosti v AMP (viz č. 371, pozn. 3).

1954, červenec 9. Praha

V. Vojtíšek G. Macháčkové

AMP, f. F. Macháček, kart. LP 1637, i. č. 506, sign. 588b/3

Dopis, originál, rukopis, psáno perem na s. 1-4, vlevo nahoře předtištěny iniciály „V V“, dvojarch 17,5 x 23 cm; obálka 18 x 12 cm, adresa: Paní Gabriela Macháčková, vdova po archiváři m[ěsta] Plzně, Plzeň, Hřimalého ul. 50; na zadní straně předtištěné iniciály „V V“ a adresa odesílatele: Dr. Václav Vojtíšek, Praha Střešovice, Spojená 3.

Milostivá paní!

Dojala mne podobizna Fridolina Macháčka, jeho vlídná tvář, která zapadla do neznáma a už se na mne nepodívá.¹ Ale takový je běh života. Každý musí odejít, jeden dřív, druhý později. A někdy smrt není to nejhorší, co člověka může stihnouti.

Mnoho Vás prosím za odpuštění, že jsem ještě neodpověděl na Vaš předposlední dopis. P[an] d[okto]r Bělohávek mi poslal rukopis dějin Plzně, na němž Macháček v poslední době pracoval. Chtěl jsem jej přečíst a napsat Vám úsudek. Ale nedostal jsem se k tomu, nevěřila byste, jak jsem stále zaměstnán, i když už jsou prázdniny.

Váš dopis, který právě přišel, mne uspokojil tím, že jste ve svém bytě a že Vám vyměřili penzi slušným způsobem. Ale nerad jsem četl, že knihy rozprodáváte za nepatrný peníz. Škoda, že jste mi, milostivá paní, neposlala seznam, jak jsem žádal. Nepochybuji, že bych něco mohl koupit pro archivy, které spravují, univerzitní a Českoslov[enské] akademie věd, a snad by se i jinak všelicos prodalo, a jistě za ceny pro Vás příznivější. Prosím Vás, abyste mi napsala, které máte časopisy, které ročníky. Snad ještě aspoň něco bude lze napravit. A také napište, které máte ještě knihy vědecké.

Co se týče honorářů. Platí, když se předloží rukopis a je uznán recenzenty za vyhovující, náleží za něj honorář. Je arci důležité, jak zní smlouva. O tom nic nevím.

Před krátkým časem jsem četl poslední Macháčkův článek o plzeňských památkách ve Zprávách památkového[!] péče. Zajisté Vám vyplatili honorář nebo v krátké době vyplatí.²

Psala mi paní Milenka. Z dopisu soudím, že se už pozdravila a zotavila. Dovedu si představit, jak ji zasáhla neblahá zvěst o smrti otcově.

¹ Dvě fotografie F. Macháčka (nedatované) se dochovaly in AHMP, f. V. Vojtíšek, kart. 29, i. č. 1113, sign. 1038, složka nedatované korespondence (viz obr. příloha); spolu s jinými jsou tytéž dochované in AMP, f. F. Macháček, i. č. 960, kart. LP 1660 (fotografie z r. 1930); tamtéž, i. č. O 16709 (popiska rukou G. Macháčkové: „Dr. Fridolín Macháček fotografován když mu bylo 60 roků“).

² Ve věci vyplacení honoráře za příspěvek do Zpráv památkové péče, číslo 2-3 zahájila G. Macháčková jednání, dle dochovaných dokladů v dědickém spisu F. Macháčka, v listopadu 1954. Dne 15. 12. tr. sdělilo Státní pedagogické nakladatelství Státnímu notářství v Plzni, že honorář za uvedený příspěvek dr. Macháčkově vyplatilo. Došel ovšem již po jeho úmrtí a byl vrácen zpět. V dodatečném soupisu jmění dle protokolu Státního notářství z 18. 1. 1955 byl honorář ve výši 824,50 Kč pozůstalé manželce přiznán (hrubý honorář činil 850 Kčs).

U nás, milostivá paní, vše při starém. Leda, že Lenka je na prázdninách v Liblicích u Mělníka. Krajina není vábná, ale v zámku, v němž se bydlí, je park a obora. V počasí, které bylo v posledních dnech, arci pobyt tam není radostný. Při zlém počasí všude je však zle.

Mnoho Vás, milostivá paní, pozdravujeme a vše dobré přejeme.

Váš oddaný

Václav Vojtíšek

V Praze 9. července 1954.

Rejstřík osobní

(čísla se vztahují k číslům korespondence, rejstřík neobsahuje hesla Macháček Fridolín, Vojtíšek Václav a Vojtíšková Lenka ani žádná osobní jména z věcných poznámek)

Adamus Alois , ostravský historik a první městský archivář	13
Amruš Milan, chorvatský politik	12, 13
Anderle Karel, profesor II. reálky v Plzni	67, 222
Augustin František, profesor meteorologie a klimatologie	12
Bajerová Anna, spisovatelka	65
Bakalář Mikuláš Štětina, plzeňský knihtiskař	272
Bartoš František Michálek(?), historik	222
Bauer Otakar, archivář a ředitel AZČ	355
Bayer Bohdan, přírodovědec, ředitel MHM	307, 310, 322, 323, 325, 326, 334, 341, 347
Beer Karl, německý historik	87, 91
Bělohávek Miloslav, historik a městský archivář v Plzni	368, 377, 378, 379, 391, 392, 398, 399, 400, 403, 404, 407, 408, 409, 410, 411
Bělohávková Danuše, choť předchozího	390
Beneš Edvard, československý prezident	287
Beneš František, archivář	374, 375
Bergmann Alois, archeolog, archivář a středoškolský profesor	227
Bidlo Jaroslav, profesor všeobecných dějin	3, 4, 5, 6, 8, 11, 12, 13
Bílý František, člen kuratoria MHM	56, 75
Bláha Josef, spisovatel	90
Boháček Alois, spolužák F. Macháčka	1
Borovička Josef, archivář AZČ a archivní teoretik	64
Borový František, nakladatel v Praze	90, 91
Böhm Jaroslav, archeolog	269
Buchtela Karel, archeolog	10, 11, 12, 29, 39, 46
Burian Miroslav, archivář v Českých Budějovicích	233
Čáda František, právní historik	259
Čadík Jindřich, ředitel Um.-prům. muzea v Plzni	93, 109, 154, 177, 215, 223, 247, 293, 305, 334
Čechová Gabriela, archivářka a archivní teoretička	369
Čelakovský Jaromír, právní historik a archivář AHMP	65, 69, 126, 128
Čermák Jiří, Macháčkův spolužák	3, 5, 30, 36, 41, 64, 66, 71, 79, 107, 142, 143
Černý Adolf B., nakladatel, knihkupec a antikvář v Praze	176
Černý Václav, historik a archivář	79, 105, 107, 138
Čtrnáct Václav, archeolog MHM	143, 221, 223, 278, 401
Dobiáš Josef, historik a klasický filolog	286
Dolenský Jan, literární historik	47, 52, 57, 68, 72, 157
Drtina František, filolog a pedagog	15
Duchek R., plzeňský novinář	227
Dvořák Max (Maxmilián), lobkovický archivář v Roudnici	23

Dvořák Rudolf, orientální filolog	15
Dvořák Václav, plzeňský okresní hejtman	93
Emler Josef, profesor PVH a archivář	40
Erben Karel Jaromír, první archivář AHMP a spisovatel	16, 44
Fabián Václav, archeolog a historik	10, 46, 53
Fanta Josef, architekt a malíř	79
Fiala Zdeněk, profesor PVH	386, 387, 389, 390, 391, 398, 399
Filipovský Oldřich, klavírista a hudební kritik v Plzni	367
Fischer Josef, archivář	67
Flieder Robert, právní historik	66, 83
Franta Ondřej, archivář černínského archivu v J. Hradci	197
Friedrich Gustav, profesor PVH	2, 7, 8, 9, 10, 14, 20, 21, 28, 91, 128, 130, 144, 161, 199, 225, 231, 232
Frinta Antonín, jazykovědec	48, 49
Frýzová (Válková) Marie, archivářka AHMP	207
Fügner Jindřich, zakladatel čsl. Sokola	275
Gočár Josef, architekt	73
Goll Jaroslav, profesor a historik	4, 12, 14, 20, 21, 23, 34
Groš Karel, právník a pražský primátor	79
Guth Karel, archeolog a muzejník	54, 60, 65, 75, 82, 84, 85, 89, 90, 91, 94, 113, 114, 118, 121, 122, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 134, 138, 143, 144, 147, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 161, 166, 169, 171, 173, 185, 217, 223, 236, 239, 259, 273, 284, 285, 286, 288, 292, 300, 312
Guthová Lilka, manželka předchozího	208, 326, 328, 330, 331, 332, 333, 335
Harlas František Xaver, spisovatel a výtvarný kritik	60
Heidelberg Antonín, plzeňský novinář	227
Heidler Jan, historik a profesor	87, 91
Hellich Jan, muzejník a farmaceut	39
Helmer Gilbert, opat kláštera Premonstrátů v Teplé	134
Herain Jan, stavební archivář AHMP	39, 40, 46, 79, 152, 153, 154
Herain Karel Vladimír, historik dějin umění	83
Herz(e)l Oskar, koncipista Zemského výboru	68
Hilbert Kamil, architekt	154
Hitler Adolf, kancléř a německý vůdce	382
Holeček Vladislav, profesor na gymnáziu a externista v AMP	223, 263, 264
Hora Václav, právníka profesor	93
Horák Bohuslav, archeolog a historický geograf	27, 29, 34, 37, 39, 46, 57, 131
Horák Vojtěch, politik Čsl. národní demokracie (?)	241
Hostaš Karel, klatovský muzejník a regionální historik	227
Hostaš Miloslav, finanční rada a Macháčkův švagr	348, 407, 408
Hrubý František, archivář a ředitel MZA	227
Hrubý Václav, archivář, archivní teoretik a profesor PVH	69, 71, 128, 231, 239, 246
Chaloupecký Václav, archivář a profesor	70, 360

Chalupa Aleš, archivář SÚA a ANM	366
Charvát Jaroslav, archivář a ministerský úředník	353, 355
Choc Václav, politik, publicista a právník	11, 27, 28
Chytil Karel, historik výtvarného umění	46
Jandač Petr, právníka a činovníka v Rakovníku	11, 13
Janoušek Emanuel, archivář ÚZLA Praha	252
Jašek (Jakeš) Martin, středoškolský profesor v Plzni	112, 113
Ječný Josef, plzeňský numizmatik	266, 272
Jeřábek Miroslav, středoškolský profesor	66
Jirásek Alois, spisovatel historický románů	173
Jirout Josef, novinář v Plzni	222, 227
Kabátová Tereza, švagrová F. Macháčka	281, 338, 339, 341, 345, 349, 355, 363
Kameníček František, moravský historik	12
Kapras Jan, právní historik a profesor	55, 149
Kazbunda Karel, historik	286
Kazimour Josef, historik	134, 136, 173, 240
Kessler František, plzeňský radní	59
Klein Václav, architekt, malíř a památkář v Plzni	152, 154, 173, 223, 278
Klepl Jan, archivář v AZČ a v ANTM	365
Kletečka Vojtěch, tajemník LUH v Plzni	227
Klicman Ladislav, archivář a ředitel AMV	113, 139, 144, 160, 161, 185
Klofáč Václav Jaroslav, národně socialistický politik	10, 12, 13, 17
Kohn Jindřich, advokát v Plzni	59
Koníček Julius, zeť F. Macháčka	239, 240, 270, 348
Kopecký Adolf, oficiál MHM	41, 53
Köpl Karel, archivář a ředitel Místodržitelského archivu	9
Kovařovic Karel, primář urolog. odd. nemocnice Bulovka	292,
Kozlanský Oldřich (Udalrich), okresní hejtman ve Stříbře	180
Král Josef, filolog a profesor	46
Kramář Karel, politik	10
Kratochvíl Miloš Václav, archivář a spisovatel hist. románů	318, 319, 320, 355
Krofta Kamil, historik a diplomat	39, 44, 64, 68, 239, 240
Kříkava Jan, profesor, zachránce archiválií	310
Kubelík Rafael, dirigent, hudební skladatel a houslista	318
Kuchynka Václav, muzejník, pedagog a literární historik	365
Kunovský František, archivář v Jihlavě	168
Kutvirt Jaroslav, člen správního výboru MHM	227
Kutvirt Otakar, lékař (otorinolaryngolog)	168
Kürti Julius, správce muzea a archivu, zubní technik	227
Lábek Ladislav, plzeňský muzejník a památkář	59, 144, 145, 152, 153, 154, 160, 161, 233, 401
Laně Václav, odborný učitel, plzeňský radní	224
Lehner Josef František, historik výtvarného umění	46
Letošník Václav, archivář AMV	159, 160
Lindner Theodor, německý medievista	5
Liška Raimund, badatel AMP a autor příspěvků do SMHMPI.	39
Lukavský František, mladočeský politik a poslanec	63, 86, 113, 183, 225

Mádl Karel B. (Maud ?), výtvarný kritik a historik(?)	46
Macháčková Ema (Emilie), sestra F. Macháčka	15, 16, 48, 132, 273
Macháčková Gabriela (Ela), druhá manželka téhož	132, 173, 281, 337, 351, 363, 368, 375, 391
Macháčková (Povolná) Jiřina, dcera téhož	45, 227, 240, 241, 245, 246, 248, 275, 279, 291, 292
Macháčková Karla (Karolina), sestra téhož	98, 263, 273
Macháčková Milena, dcera téhož	165, 246, 254, 256, 261, 275, 278, 280, 286, 291, 308, 310, 322, 323, 324, 325, 327, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 341, 344, 345, 348, 349, 355, 408, 409, 411
Macháčková Stanislava, první manželka téhož	113
Macháčková (Koničková) Staša, dcera téhož	31, 81, 165, 169, 206, 207, 208, 220, 245, 273, 291, 338, 339, 341, 355
Macháčková Vlasta, dcera téhož	165, 185, 227, 253, 254, 286, 289, 320, 355
Malý Pavel F., literát, malíř a kritik	57
Mandl Matouš, plzeňský advokát, poslanec a purkmistr	180, 185, 222, 225, 227
Mansfeld Petr Arnošt, vojevůdce vojsk českých stavů	27
Mareš Theodor, vydavatel v Plzni	217
Markus Antonín, archivář schwarzenber. archivu v Třeboni	257
Masaryk Tomáš Garrigue, československý prezident	60, 93, 223, 247, 281, 389
Mašín Emil, historik a Macháčkův společník	3, 30, 64, 116
Morávek Jan, archivář a úředník MŠANO	168, 184, 231, 278
Mathesius Vilém, filolog a anglista, příbuzný F. Macháčka	260
Matouš Bohuslav, archivář AZČ a AMZh	266
Matyáš Habsburský, císař římský a král český	318
Michalec František, archivář v České Třebové	203
Moudrý Karel, plzeňský advokát a politik	86
Navrátil Bohumil, moravský zemský archivář	128
Nedvěd František, novinář a pracovník dělnického hnutí	176, 178
Němec Vladimír, autor knihy o pražských varhanách	318
Němejc Petr, protektorátní úředník a vládní komisař v Plzni	303
Niederle Lubor, antropolog, etnolog a archeolog	10, 11, 12, 13, 29, 46
Novák František, nakladatel v Praze	318, 323, 328, 346, 352, 354, 356
Novák Jan Bedřich, archivář	206, 244, 246
Novák Václav, archivář a ředitel AZČ	234
Novotný Kamil, voják rakousko-uherské armády	83
Novotný Václav, profesor a historik	8, 9, 10, 11, 13, 28, 33, 34, 37, 40, 52, 128, 131, 199, 210, 218, 231, 244
Odložilík Otakar, profesor, historik a archivář	210
Ondříček Emanuel, houslový virtuóz	18
Opočenský Jan Hanuš, historik a archivář	60, 65, 66, 68, 69, 70, 83
Pabianková Kateřina a Korandovi, husitští příznivci z Plzně	169
Pakosta Ferdinand, Macháčkův společník a archivář	1, 64
Palacký František, historik	49
Palla Hynek, hud. skladatel, sbormistr plzeňského Hlaholu	93, 282

Pastrnek František, profesor a filolog	15
Pekař Josef, profesor a historik	12, 18, 19, 20, 105, 128, 161, 220, 227
Peták Václav, plzeňský advokát a purkmistr	51, 67
Petr(e)s dr. (?)	208, 209
Píč Josef Ladislav, profesor a archeolog	29, 46
Pirchan Gustav, profesor a archivář	160
Pitte Otto, odborný učitel vyšší rolnické školy v Plzni	355
Placht Václav, teolog, historik a pedagog	182
Podlipný Jan, mladočeský politik a pražský primátor	12
Pohl Jan, advokát ve Zbirohu, badatel a amatérský historik	39
Pohl Jan Václav, obrozenecký jazykovědec	51
Polák Josef, JUDr., advokát v Praze, badatel	40, 284, 285
Polák Karel, JUDr., instruktor živnostenských společenstev	60
Ponocný Josef, opisovač J. Pekaře a J. V. Šimáka	10, 11, 12, 13
Povolná Ida, matka zetě F. Macháčka	291
Povolný František, zeť F. Macháčka	248, 279, 291, 292, 303, 335, 337, 346
Pozorny Reinhard, ředitel plzeňských muzeí za protektorátu	322, 341
Profous Antonín, odborník na toponomastiku	39
Procházka Václav	391, 392
Prokeš Jaroslav, profesor, historik a archivář	210
Příbylová Zdeňka, pracovnice AMP	386, 389, 390, 391, 392, 401
Purkyně Jan Evangelista, anatom, biolog a fyziolog	38
Purkyně Cyril, geolog, správce mineralog-geolog. odd. MHM	27, 29, 36
Rabíndranáth Thákur, indický básník, dramatik a esejista	115
Radić Stjepan, chorvatský politik	18
Rašín Alois, politik a ekonom	89
Rezek Antonín, profesor a historik	36
Rosa Václav Jan, obrozenecký jazykovědec	51
Roubík František, docent, archivář a historik	107, 109, 114, 133, 239
z Rožmberka Vilém, renesanční šlechtic	365
Rudolf II. Habsburský, císař římský a král český	318
Rusworm Heřman Kryštof, maršálek císařských vojsk	318
Sedláček August, archivář a historik	197
Sekanina František, básník, spisovatel a literární kritik	222
ze Sendražic Čeněk, rytíř	51, 52
Schiebl Jaroslav, plzeňský novinář, badatel a spisovatel	41, 53, 139, 144, 145, 152
Schönborn Karel	23
Schöppl Heinrich, archivář městského archivu v Řezně	58
Schránil Josef, archeolog a muzejník	217
Schulz Václav, archivář ANM	71
Sienkiewicz Henryk, polský spisovatel historických románů	51
Sís Vladimír, novinář a spisovatel	89
Skalský Gustav, numismatik a muzejník	44, 384
Skřivánek Ladislav, konzervátor, působil v ÚAMV a SÚA	391
Sobotka Jan, matematik a profesor	16
Sova Antonín, spisovatel a básník	266

Spina Franz, profesor slavistiky a politik	34
Starck Jan David, průmyslník na českém západě	389
Stelzer Otto, plzeňský knihovník	154, 223, 262, 404
Stloukal Karel, profesor a archivář ANM	108, 122, 126, 127, 132, 134, 154, 161, 223, 225, 236, 259, 263, 275, 299, 365
Stocký Albín, profesor, archeolog a muzejník	267
Stránský Pavel (ze Stránky u Zap), pobělohorský exulant. spisovatel	108
Strnad Josef, ředitel MHM a správce archivu v Plzni	10, 27, 29, 34, 39, 46, 49, 59, 65, 98, 99, 100, 101, 144, 145, 146, 147, 152, 154, 155, 163, 168, 190, 193, 199, 201, 228, 282, 383, 384, 385
Svoboda Bedřich, archivář v Kouřimi	316
Šamberger Zdeněk, archivář a archivní teoretik	389, 390, 391, 398
Šašek Josef, truhlář MHM	163
Šebesta Eduard (Schliemann), archivář v AHMP	28, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 46, 47, 50, 66, 67, 112, 113, 133, 134, 174, 176, 178, 246
Šimáček Jan, funkcionář KNV v Plzni	391
Šimák Josef Vítězslav, profesor historické vlastivědy	9, 62, 63, 98
Šimanovský Maxmilián, krajský archivář v Plzni	386, 389, 390, 391, 392, 395, 396, 397, 398, 399
Šimek Eduard, politik a národně demokratický senátor	223, 246, 250, 251, 252, 253, 257, 270
Šíp Augustin, advokát a plzeňský politik	223, 224
Škorpil Josef, architekt a první ředitel muzea v Plzni	37
Štech Václav Vilém, profesor dějin umění	65, 66, 79, 83
Šulc Viktorín, architekt a stavitel	74
Šusta Josef, profesor a historik	5, 12, 91
Šváb František, historik a externí pracovník AMP	37, 39, 150
Švambera Václav, profesor geografie	19
Teige Josef, archivář AHMP	34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 48, 63, 95, 133, 157
Thám Karel Ignác, obrozenecký jazykovědec	51
Thon Jan, básník a nakladatel v Praze	122, 144, 145, 156, 157, 175
Tobolka Zdeněk Václav, knihovník a historik	33, 34, 36
Tomek Václav Vladivoj, historik	36, 40, 41, 51, 52, 79, 91, 128
Touš Karel L. V., spisovatel v Plzni	79, 80
Tresić-Pavičić Ante, chorvatský spisovatel a politik	13
Tužil Josef, manipulační oficiál v AHMP	112, 207
Tyrš Miroslav, zakladatel čl. Sokola	275
Urbánek Rudolf, profesor a historik	95, 97, 98, 105, 106, 126, 127, 128, 136, 152, 154, 161, 163, 192, 199, 208, 209, 210, 212, 217
Uxa Antonín, dělník a socialista na Plzeňsku	389
Václav IV., český král	355
Václav svatý, přemyslovský kníže	222, 298, 299, 301
z Valdštejna Albrecht, vojevůdce a císařský generalisimus	263, 264, 271, 272

Vaněček Karel, pedagog a školní inspektor	222, 225
Vilém II., německý císař a pruský král	93
Volf Josef, knihovník, archivář a historik	39, 40, 41, 44, 46, 157, 353
Vystyd Miloš, agrární historik	64
Vrbenský Bohuslav	95
Wahrmund Ludwig, rakouský profesor církevního práva	26
Winter Zikmund, historik a spisovatel historických románů	39, 59, 60, 117, 231
Wirth Zdeněk, historik umění a architektury	37, 39, 42, 46, 57, 60, 62, 63, 65, 66, 71, 91, 130, 144, 145, 154, 156, 196, 217, 259
Wycliffe John (Viklef Jan), anglický teolog a reformátor	65
Zápal Hanuš, plzeňský architekt	75
Zeman Adolf, historik, pedagog a archivář v AMP	321, 323, 326, 331, 332, 336, 339, 341, 347, 348, 353, 354, 358, 391, 392, 397, 401, 407
Zíbrt Čeněk, etnograf a folklorista, bibliograf	10, 34, 38, 40, 46
Želenský Karel, herec, režisér a autor divadelních her	51
Žižka Jan z Trocnova, husitský vojevůdce	169, 188, 199

Rejstřík místní

(nejsou uvedena hesla Plzeň, Praha ani žádná hesla z věcných poznámek)

Amsterdam (též Amsterdam), hlavní město Nizozemska	169
Babylon, rybník na Domažlicku	183
Bečov (nad Teplou), též Petschau, Karlovarský kraj	263, 272, 279, 291
Beroun, Středočeský kraj	83, 149, 269
Berlín (Berlin), hlavní město Německa	343
Betlémská kaple, Betlémské nám. 256/5, Praha 1-Staré Město	399
Bílá hora, vrch (místo bitvy) nad pražskou čtvrtí Bílá Hora	22, 39, 102
Bílina, též Bilin, Ústecký kraj	150, 156, 243
Blansko, Jihomoravský kraj	122
Blovicko (okolí Blovic), Plzeňský kraj	368
Bolevec, část Plzně (městský obvod Plzeň 1)	272
(Nový) Bor u České Lípy, Liberecký kraj	252
Bory, část Plzně (městský obvod Plzeň 3)	93, 240, 338
Bosna, historická země, nyní součást Bosny a Hercegoviny	53
Brandýs nad Labem–Stará Boleslav, Středočeský kraj	3, 4, 96
Brandýs nad Orlicí, Pardubický kraj	168, 211
Bratislava, hlavní město Slovenska	227
Brdy, vrchovina v Čechách	278
Brno, metropole Moravy, Jihomoravský kraj	9, 103, 104, 105, 121, 128, 130, 131, 133, 153, 158, 161, 162, 171, 172, 183, 211
Březnice, Středočeský kraj	380, 397
Budapešť, hlavní město Maďarska	64
Bukov, sanatorium, městská část Ústí nad Labem	375
Bulovka, fakultní nemocnice v Praze8–Libni	292

Čelákovice, Středočeský kraj	108
Čerchov, nejvyšší vrch Haltravy a Českého lesa	183, 227
Česká Kubice (Domažlicko), Plzeňský kraj	182, 183
Česká Lípa, Liberecký kraj	252
Česká Třebová, Pardubický kraj	203
České Budějovice, metropole Jihočeského kraje	156, 233, 252
Českomoravská vysočina	156
Český les, vrchovina na česko–německém pomezí	334, 360
Dejvice, městská čtvrť v Praze 6	273
Divoká Šárka, přírodní rezervace v Praze 6–Liboci	98, 99
Dněstr, řeka na Ukrajině a v Moldavsku	70
Dobřany, Plzeňský kraj	156, 180, 316
Doksy, Liberecký kraj	252
Domažlice (archiv a museum), Plzeňský kraj	227, 258, 259, 300, 392
Doubravka, část Plzně (městský obvod Plzeň 4)	321
Drážďany (Německo)	343
Druztová (Druzdová), Plzeňský kraj	98
Duchcov, Ústecký kraj	243
Dvůr (Králové), Královéhradecký kraj	234
Flossenbürg (Německo), město a koncentrační tábor	341, 347, 348
Folmava (Domažlicko), Plzeňský kraj	183
Francie	12, 16, 291
Halič (dnes v jihovýchodním Polsku a v západní Ukrajině)	53
Hirschenstand (Jelení), Krušné hory (Karlovarský kraj)	266
Hojsova Stráž, Šumava (Plzeňský kraj)	395
Horšovský Týn, Plzeňský kraj	59
Hostinné, Královéhradecký kraj	357
Hradec Králové (Königgrätz), Královéhradecký kraj	317
Hradčany, městská část Prahy	157
Hradiště (část Plzně), Plzeňský kraj	371, 410
Hromnice (severní Plzeňsko), Plzeňský kraj	310
Cheb, Karlovarský kraj	59
Chodsko, Plzeňský kraj	301
Chotěšov (u Plzně), Plzeňský kraj	93, 156
Chrást (u Plzně), Plzeňský kraj	22
Jaroměř, Královéhradecký kraj	53, 234, 246
Javor (nyní Velký Javor, hora na Šumavě), Plzeňský kraj	256
Jezerní stěna (horský masiv na Šumavě), Plzeňský kraj	256
Jičín, Královéhradecký kraj	39, 246
Jihlava, Vysočina	168
Jindřichův Hradec, Jihočeský kraj	9, 153, 156, 197
Jindřišská ul. (Praha 1)	18
jižní Čechy (nyní Jihočeský kraj)	156
Karlovy Vary, Karlovarský kraj	156, 291, 398
Karlov (dělnická čtvrť Škodovky, Plzeň), Plzeňský kraj	330
Karolinum (Praha 1)	399
Kašperské Hory (Bergreichenstein), Šumava (Plzeňský kraj)	156, 159, 165, 166, 169, 170, 180
Kdyně (Domažlicko), Plzeňský kraj	296, 392

Klatovy, Plzeňský kraj	293, 300
Klenčí (pod Čerchovem), Domažlicko (Plzeňský kraj)	310, 311
Komárno (Slovensko)	227
Konstantinovy Lázně, Plzeňský kraj	377
Kost, hrad (Sobotka), Královéhradecký kraj	297
Košice (Slovensko)	285
Kouřim, Středočeský kraj	316
Kout (archiv), Domažlicko (Plzeňský kraj)	227
Kralovicko (severní Plzeňsko), Plzeňský kraj	371
Kraslice (Sokolovsko), Karlovarský kraj	266
Krašovice u Manětína (severní Plzeňsko), Plzeňský kraj	355
Krkonoše (hory)	207
Krnov, Moravskoslezský kraj	66
Kroměříž, Zlínský kraj	13
Letná (část Plzně), Plzeňský kraj	301
Letná (část Prahy)	11
Lipany (část obce Vitice v okrese Kolín), Středočeský kraj	28
Litoměřice, Ústecký kraj	156
Louny, Ústecký kraj	156
Lvov, nyní Ukrajina (dříve centrum Haliče)	12
Lysá (nad Labem), Byšický mlýn, Středočeský kraj	69, 108, 115, 134, 296, 297, 309, 313
Macocha (propast v Moravském krasu), Jihomoravský kraj	122
Maďarsko	348
Malá Strana (nyní městská část Praha 1)	39, 157
Malostranské náměstí (městská část Praha 1)	15, 39
Manětín (Manětínsko), severní Plzeňsko, Plzeňský kraj	326, 348, 355, 371
Milešovka (rozhledna), Žalany, Ústecký kraj	277
Mlečice u Zbiroha, Plzeňský kraj	355
Mnichovo Hradiště, Středočeský kraj	39, 61
Moravská Třebová, Pardubický kraj	369
Most, Ústecký kraj	156
Mutěňín (Domažlicko), Plzeňský kraj	87
Nebozízek (Praha)	22
Nejdek (Sokolovsko), Karlovarský kraj	266
Nekázanka (ulice), Praha 1	46, 49, 111
Nepomuk, Plzeňský kraj	252
Norimberk (Bavorsko–Německo)	46, 50, 52, 57, 91, 238, 341
Nová Huť (Dýšina), Plzeňský kraj	17, 22, 27, 29, 86, 88
Nové Město (městská část Praha 1)	157, 347
Nymburk, Středočeský kraj	174
Nýřany (severní Plzeňsko), Plzeňský kraj	316
Olomouc, Olomoucký kraj	153
Osek (severozápadní Čechy)	156
Ostrava (Moravská), Moravskoslezský kraj	152, 153
Ostrý (hora na Šumavě), Plzeňský kraj	256
Osvětim (Polsko)	365
Pacov (město mezi Tábořem a Pelhřimovem), Vysočina	1, 266
Pancíř (hora na Šumavě), Plzeňský kraj	256

Pankrác (čtvrť v Praze 4)	334, 347
Pardubice, Pardubický kraj	235
Paříž (Francie)	16
Pelhřimov, Vysočina	287, 288
Petrohrad (Rusko)	12
Pila, pošta Trhanov, Plzeňský kraj	227, 242, 254
Pfrauberg (Přimda), Plzeňský kraj	270
Písek, Jihočeský kraj	156
Plasy (severní Plzeňsko), Plzeňský kraj	150, 156, 389
Plzeňsko (také periodikum), region v okolí Plzně	86, 152, 154, 156, 190, 321, 371, 397, 401
Poděbrady, Středočeský kraj	39
Podbořany, Ústecký kraj	371
Podskalí (zaniklá osada na pravém břehu Vltavy), Praha	38
Poznaň (Polsko)	37, 38, 51, 52, 204
Prášily (Šumava), Plzeňský kraj	286
Prašný Újezd (část obce Mlečice), Plzeňský kraj	308
Pražské předměstí (stará čtvrť Plzně)	86
Přerov (buď Olomoucký nebo Středočeský kraj)	274
Příbram, Středočeský kraj	149
Radlice (čtvrť Prahy)	347
Radnice, Plzeňský kraj	149
Rakovník, Středočeský kraj	2, 3, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 16, 149
Regensburg (Řezno), Bavorsko–Německo	58
Rokycany, Plzeňský kraj	86, 149, 214, 258, 378, 397
Roudnice (nad Labem), Ústecký kraj	23, 24, 156
Rožmitál (pod Třemšínem), Středočeský kraj	389
Rudolfinum (Praha 1–Staré Město)	15
Rumunsko	348
Rusko	12
Ružomberok (Liptovské museum), Slovensko	227
Savojsko (nyní větší část Francie, menší Itálie)	59
severní Čechy (region)	360
severozápadní Čechy (region)	156
Slovany (část Plzně, Pražské předměstí)	227
Slovensko	185, 227, 284
Smíchov (čtvrť Prahy 5)	53, 130, 172, 181, 263, 273, 347
Staňkov (museum), Plzeňský kraj	259
Staroměstské náměstí a radnice (Praha 1–Staré Město)	288, 294, 296, 299, 300, 343, 347
Starý Plzenec (Stará Plzeň), Plzeňský kraj	61, 149, 291
Stoličný Bělehrad (Székesfehérvár), Maďarsko	67
Stod, Plzeňský kraj	227, 231
Strakonice, Jihočeský kraj	156
Stříbrsko (Stříbro), Plzeňský kraj	86, 93, 180, 310
Sušice, Plzeňský kraj	156, 157
Špičák (Kraslický) – Spitzberg, Karlovarský kraj	266
Špičák (Šumava), Plzeňský kraj	256
Špindlerův Mlýn (Krkonoše), Královéhradecký kraj	228, 255

Šumava	185, 360
Tábor (Táboři), Jihočeský kraj	3, 4, 5, 171, 195, 341, 342, 353, 354
Tachov, Plzeňský kraj	156
Teplá, Karlovarský kraj	134, 156
Teplice, Ústecký kraj	156, 206
Terezín, Ústecký kraj	376
Třebeň, Jihočeský kraj	277
Třeboň, Jihočeský kraj	156, 257
Turnov (Trosky, Prachovské skály), Liberecký kraj	39
Tymákov, Plzeňský kraj	291
Týn nad Vltavou (Moldauthein), Jihočeský kraj	226
Ústí (nad Labem), Ústecký kraj	156, 244
U Šenfloků (pivovar a dům, Nové Město pražské)	32, 33, 36
Valdštejnské nám. (palác), Praha 1 –Malá Strana	95, 108, 132
Varšava (hlavní město Polska)	11
Veltrusy, Středočeský kraj	9
Velvary, Středočeský kraj	9
Vídeň (hlavní město Rakouska)	150
Vimperk, Jihočeský kraj	156
Vltava, řeka	191
Vinohrady (čtvrť Prahy)	91, 303, 347
Voigtbach (zaniklá obec Fojtka), Liberecký kraj	362
Vršovice (čtvrť Prahy)	337, 347
východní Čechy	246
Zábělá (u Plzně), Plzeňský kraj	378, 379
západní Čechy	154, 223
Zbiroh (Zbirožsko), Plzeňský kraj	305, 355, 397
Zlatá Koruna, Jihočeský kraj	191, 195, 196
Zlín, Zlínský kraj	290
Znojmo, Jihomoravský kraj	166, 168
Zvíkovec (nade Mží), Plzeňský kraj	305, 306, 312
Žatec, Ústecký kraj	156, 371

Rejstřík věcný

(není uvedeno heslo Sborník městského historického musea v Plzni, městský archiv ani žádná hesla z věcných poznámek)

absolutorium (státnice, doktorát, rigorosum, disertace)	18, 19, 28
akcíz (potravní daň)	205
Architektonický obzor (periodikum)	74
Archiv hlavního města Prahy	10, 269, 384
Archiv Československé akademie věd (ÚA ČSAV)	411
(Ústřední) archiv ministerstva vnitra Praha	391
Archiv UK Praha (AUK)	411
Archiv země České (zemský archiv)	61, 144, 169, 206, 295, 310, 343, 353, 355, 372, 384
(Státní) archivní komise	390
archivní rozluka	134
archivní zákon	207, 208, 397
Bouda (divadlo)	313
cechy	171
Continental Plzeň (hotel)	341
Černohorci (národnost)	12
Češi	13, 29
Čas (periodikum)	26, 27, 59
Časopis Moravského muzea v Brně	91
Časopis Národního musea v Praze (ČNM)	286
Časopis společnosti přátel starožitností (Pyšvejc)	397
Česká akademie věd a umění	132, 199, 232
Česká demokracie (periodikum)	86, 90, 91
Česká revue (periodikum)	33, 34, 36
České slovo (periodikum)	48, 174, 175, 176, 178
Československá archivní společnost (Společnost archivní školy)	177, 178, 231, 236, 264, 268, 273, 284, 285
Československá obec legionářská	210
Československá obec sokolská (ČOS)	223, 365, 367
Československý časopis historický	105, 239
Český deník (Český denník), periodikum	59, 143, 222, 227, 272
Český směr (periodikum)	222
Český západ (periodikum)	29
dějiny Plzně	212, 272, 321, 360, 392, 397, 398, 403, 404, 409, 410, 411
Dělnická akademie Plzeň	223, 227
Demokracie (periodikum)	177
Den (listy)	12, 31, 32, 36
diapositivы archiválií	191, 192
Dílo (umělecký měsíčník)	57
Fond J. Strnada	144, 145, 146, 147, 199, 201
Františkánský klášter Plzeň	341, 400

gestapo Plzeň	334, 341, 343
Historický spolek	130, 199
hladové bouře (Plzeň)	86
Hlahol (plzeňský), pěvecký sbor	93
Hlídka (periodikum)	27
hrob Neznámého vojína (Praha)	294
Charvati (Chorvati)	12
Jednota českožidovská	225
Jednota nezávislých legionářů	224
JNV (Jednotný národní výbor v Plzni), radnice	384, 391, 392, 397, 399, 407
Kalendář českožidovský (periodikum)	71
katastry (opisy)	206, 207
Klub za Starou Prahu (spolek)	217
Knihovnická škola	157
KNV (Krajský národní výbor v Plzni)	391
Komise pro soupis cechovních památek Praha	56, 60
kostel u sv. Anny (Plzeň) a klášter	278
kostel u sv. Bartoloměje (Plzeň)	74
kostel u sv. Mikuláše (Plzeň)	227
kostel u sv. Jiří (Plzeň)	74
Kostnická jednota (Kostnický sjezd)	224, 287
Krajský archiv v Plasích	389
Královská česká společnost nauk	215, 383
Legie (periodikum)	225, 264
legionáři	93
Lidová universita Husova Plzeň	227
Lidové noviny	259
Listář (J. Strnada)	29
Literární spolek Plzeň	18, 22
Maďaři (Uhři)	12, 93
Mánes (galerie v Praze)	18
Městská spořitelna v Plzni	278
Městské divadlo v Plzni	246
Městské historické museum v Plzni	9, 29, 163, 199, 201, 225, 247, 263, 264, 272, 288, 289, 291, 306, 326, 334, 341, 391
městské (pozemkové) knihy plzeňské (též jejich edice)	33, 36, 52, 57, 75, 79, 90, 91, 96, 96, 99, 100, 103, 104, 105, 107, 109, 114, 116, 152, 153, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 165, 166, 167, 168, 169, 185, 186, 190, 192, 199, 202, 203, 285 185, 186, 188, 190, 192
Městský (okresní) osvětový sbor v Plzni	222, 223, 224, 225
Měšťanská beseda v Plzni	169, 201
Měšťanský pivovar v Plzni	147, 245, 276, 341
Metternišský archiv Plasy	150
ministerstvo vnitra (archiv)	98, 109, 133, 136, 212, 218, 379

ministerstvo spravedlnosti (presidium)	155
ministerstvo školství a národní osvěty, presidium (MŠANO)	200, 201, 231, 247, 253, 259, 269
ministerstvo zemědělství	223
Místodržitelství archiv v Praze	9
místopis (Plzeň a Praha)	36, 39, 40, 41, 43, 48, 51, 53, 56, 155
mohyly (slovanská pohřebiště u Plzně)	17
Museum (hlavního města Prahy)	269
Národní garda (1918)	93
nálety na Plzeň	322, 329, 330, 331, 338, 339, 341, 342, 344, 346
nálety na Prahu	343, 347
národní demokracie	185, 210, 222, 223, 224, 249, 263, 272, 389
Národní divadlo Praha	195
Národní dům (Smíchov)	172
Národní jednota pošumavská Plzeň	183
Národní klub	107
Národní listy (periodikum)	12, 36, 59, 144, 145, 176, 177, 220, 222, 229, 230, 239
Národní museum	384
Národní politika (Politika), periodikum	3, 10, 145, 146, 147, 177, 178, 222
národní socialisté	13, 91, 222, 223, 224, 246
Národní souručenství	301
Národní strana práce	185
Národní strana svobodomyšlná	16
Národní výbor v Plzni	93
Národopisné muzeum v Plzni (Gerlachovský dům)	39, 45, 48, 56, 59, 74, 132
Naše Snahy (periodikum)	29, 51
Němci	29, 90, 93, 168, 233, 240, 291, 334, 336, 348, 386, 389
Nezávislá jednota	223, 225
Nezávislí legionáři	247
Nová doba (periodikum)	29, 222, 227, 272
Novoje Vremja (periodikum)	12
Nový svátek (divadelní hra)	51, 52
Oberlandrat Plzeň	301, 302
Obchodní akademie Plzeň	115
Obchodní a živnostenská komora v Plzni	60
okresní museum zemědělské	278
Okresní studijní knihovna Čiperova v Plzni	45, 59, 65, 113, 182, 183, 227, 245
Orbis (knihkupectví – antikvariát Plzeň)	408
Ortopedické družstvo Plzeň	206
Osvětový klub při národně demokratické straně	233
Památky dějin moravských	9
pamětní kniha města Plzně	144, 145, 181, 182, 183, 184, 231
památník odboje (Muzeum osvobození Plzeň)	278
pečetidlo a pečeť městská (reprodukce, štoček)	187, 189, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198

Pěší pluk 35 Plzeň	68, 70, 93
Pilsner Tagblatt (periodikum)	222
Plzeň a Plzeňsko (Vlastivěda)	185, 220, 222, 227, 321
Plzeňská banka	147
Plzeňské listy (periodikum)	29, 39
plzeňské pivo (Prazdroj)	205, 245, 246, 272, 275, 276, 312, 315
Plzeňský kraj (periodikum)	29
Plzeňský obzor (periodikum)	29
Poláci	12
Policejní ředitelství Plzeň	302
pomník Osvobození (Plzeň)	301
pomník J. K. Tyla (Plzeň)	301
Pražský večerník	176
Přerod (periodikum)	90
Rudé právo (periodikum)	174, 175, 176, 178
Rusíni	12
Samostatnost (periodikum)	39, 40
Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy	40, 47, 105
Sborník zeměvědné společnosti	40
sjezd pro ochranu památek	217
Slované	12
Směr (periodikum)	51
sociální demokraté (sociální demokracie)	13, 144, 222, 223, 224, 243, 246, 389
Socialistická akademie (Plzeň)	385
Sokol (Sokolové), všesokolský slet	11, 12, 13, 48, 49, 111, 143, 159, 163, 173, 195, 196, 223, 224, 247, 263, 272, 275, 278, 282, 284, 286, 289, 296, 301, 374, 375
Společnost přátel starožitností českých	12, 13, 40, 46
Společnost učená (Učená společnost)	199, 232, 271, 384
Spolek pro záchranu Radyně a Hůrky Plzeň	149, 247, 263
staré gymnasium (německé) v Plzni	245, 278
(Čs.) státní archiv zemědělský	389
Státní archivní rada	389
(Státní) archivní škola Praha	168, 231, 232
státní policie (StB), bezpečnost	386, 389
Státoprávní demokracie	89, 91
stipendium (kvitance)	14, 15, 16, 17
Střed (pražské periodikum)	223, 239
Svaz (českých) československých měst	231, 303
Svaz českých muzeí (musejní rada, sjezd)	57, 139, 147, 149, 152, 153, 156, 169, 183, 201, 223, 282, 285, 353, 393
Svatobor (nadace)	46, 360, 382, 388, 400
Syndikát plzeňských žurnalistů	223, 224, 225, 227
Škodovka (Škodovy závody Plzeň)	86, 93, 147, 208, 209, 330, 334, 338, 348
Ševčíkovo kvarteto	18

Tyršův dům (Praha)	274, 300, 365, 367, 369
Umělecko–průmyslové museum v Plzni	334
Umění a řemesla (Laichter)	37
Univerzita Karlova Praha	199
Venkov (periodikum)	222
Věstník Klubu za Starou Prahu	40, 41
Věstník Svazu (českých) československých měst	145, 148
Vlastivědný sbor (výbor)	222, 223, 225
Vlaši (Italové)	59, 60
volby v Plzni	185
Volná myšlenka (periodikum)	47
Wahrmundova aféra	26
Waldek (hotel Plzeň)	95
zapon (cyllit)	35, 36, 37, 38
Zemská finanční pojišťovna Brno (filiálka Praha)	341
zemské finanční ředitelství	240
Zemský národní výbor Praha (ZNV)	353, 355
Zemský výbor v Čechách	113, 114
znak města Plzně	137, 139, 140, 215, 231
Zvon	38
Živnostenská banka	46
Život Plzeňska (periodikum)	397
Žižkovy oslavy (v Plzni)	165, 169